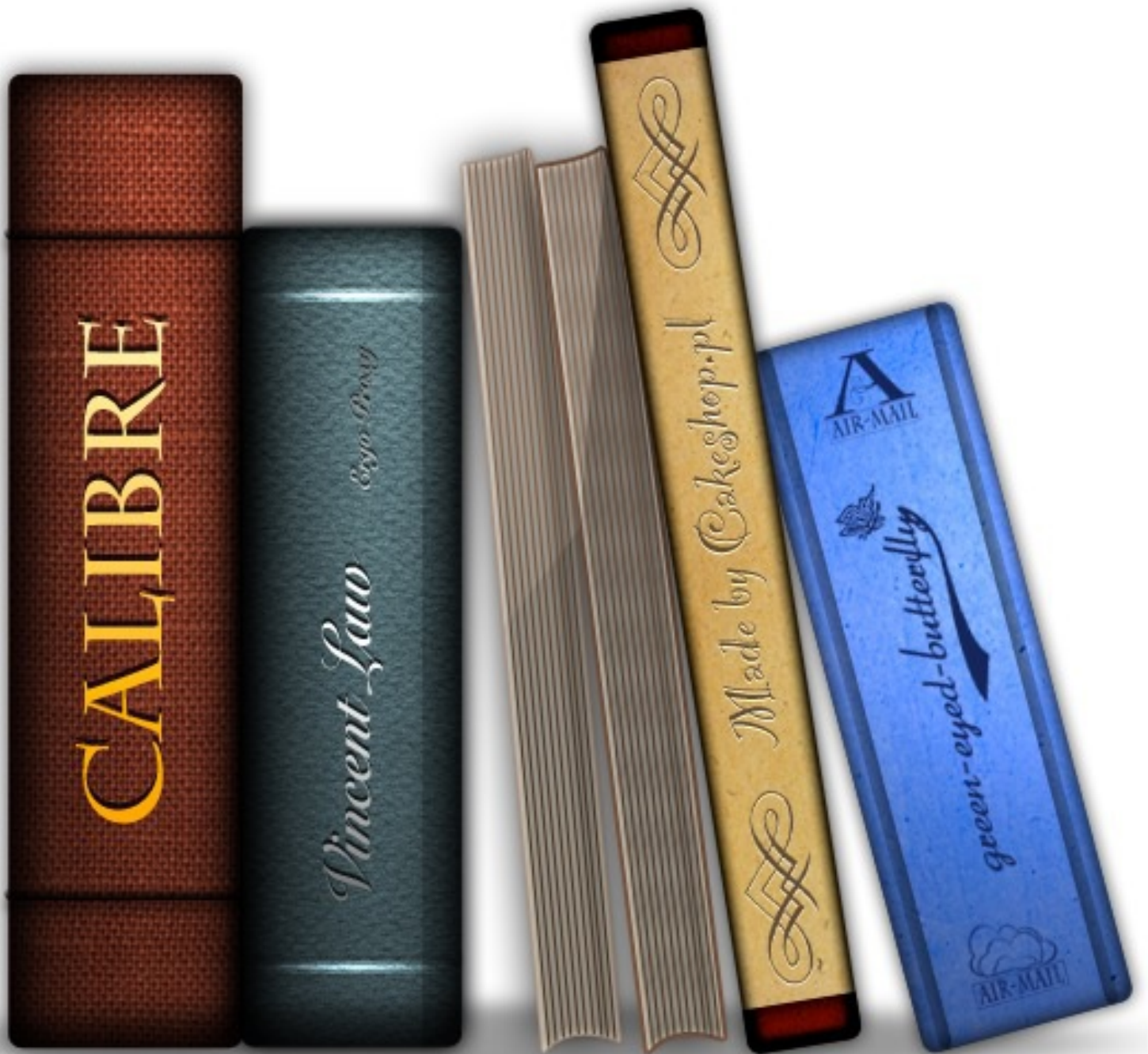

Sahabeler

Unknown

calibre 0.8.22

ESHÂB-I KİRÂM KİMDİR ? 3

HZ. EBÛBEKİR (r.anh) 3

HZ. ÖMER B. HATTAB (r.anh) 7

HZ. OSMAN BİN AFFAN (r.anh) 12

Fitnenin Ortaya Çıkışı Ve Şahadeti: 16

HZ. ALİ (r.anh) 17

HZ. ABBAS BİN UBÂDE (r.anh) 20

HZ. ABBÂS İBN ABDULMUTTALİB (r.anh) 21

HZ. ABDULLAH BİN ATİK (r.anh) 22

HZ. ABDULLAH BİN CAHŞ (r.anh) 23

HZ. ABDULLAH BİN EBÛBEKİR (r.anh) 25

HZ. ABDULLAH BİN HANZALA (r.anh) 26

HZ. ABDULLAH BİN HUZÂFE (r.anh) 26

HZ. ABDULLAH BİN MES'UD (r.anh) 28

HZ. ABDULLAH İBN REVÂHA (r.anh) 32

HZ. ABDULLAH BİN SELÂM (r.anh) 33

HZ. ABDULLAH BİN ÜMM-İ MEKTÛM (r.anh) 36

HZ. ABDULLAH BİN ZUBEYR (r.anh) 36

HZ. ABDULLAH BİN ÖMER B. EL-HATTÂB (r.anh) 37

HZ. ABDULLAH BİN SÛHEYL (r.anh) 41

HZ. ABDULLAH İBN ABBÂS (r.anh) 42

HZ. ABDULLAH BİN AMR BİN EL-ÂS (r.anh) 44

HZ. ABDULLAH BİN ZEYD (r.anh) 48

HZ. ABDURRAHMAN BİN AVF (r.anh) 49

HZ. ADÎ BİN HÂTİM TÂÎ (r.anh) 50

HZ. AMMAR İBNİ YÂSİR (r.anh) 51

HZ. ÂMİR BİN FÛHEYRE (r.anh) 52

HZ. AMR İBNİ ÂS (r.anh) 53

HZ. AMR İBNU CEMUH (r.anh) 54

HZ. ÂSİM BİN SÂBİT (r.anh) 56

HZ. BERÂ' İBN ÂZİB (r.anh) 58

[HZ. BEŞİR BİN SA'D \(r.anh\) 58](#)
[HZ. BİLAL-İ HABEŞİ \(r.anh\) 59](#)
[HZ. BÜREYDE İBNİ HUSAYB \(r.anh\) 60](#)
[HZ. CÂBİR İBN ABDULLAH \(r.anh\) 61](#)
[HZ. CA'FER B. EBİ TALİB \(r.anh\) 63](#)
[HZ. CERİR İBNİ ABDULLAH \(r.anh\) 64](#)
[HZ. DIHYE-İ KELBÎ \(r.anh\) 65](#)
[HZ. DIRAR İBNİ EZVER \(r.anh\) 68](#)
[HZ. EBÂN B. SAİD B. el-AS \(r.anh\) 69](#)
[HZ. EBÛ DÜCÂNE \(r.anh\) 70](#)
[HZ. EBU'D-DERDÂ \(r.anh\) 71](#)
[HZ. ENES B. MÂLİK \(r.anh\) 72](#)
[HZ. ES'AD B. ZURÂRE \(r.anh\) 74](#)
[HZ. EBÛ EYYUB EL-ENSÂRÎ \(r.anh\) 76](#)
[HZ. EBÛ HUREYRE \(r.anh\) 77](#)
[HZ. EBÛ KATÂDE \(r.anh\) 80](#)
[HZ. EBÛ LÜBÂBE \(r.anh\) 81](#)
[HZ. EBÛ MÛSA EL-EŞ'ARÎ \(r.anh\) 83](#)
[HZ. EBÛ RAFİ \(r.anh\) 84](#)
[HZ. EBU SAİD EL-HUDRİ \(r.anh\) 85](#)
[HZ. EBÛ SELEME \(r.anh\) 87](#)
[HZ. EBÛ SÜFYAN BİN HÂRİS \(r.anh\) 88](#)
[HZ. EBÛ TALHA ZEYD İBNİ SEHL \(r.anh\) 91](#)
[HZ. EBÛ TALHÂ \(r.anh\) 92](#)
[HZ. EBU UBEYDE B. EL-CERRÂH \(r.anh\) 94](#)
[HZ. EBU ZERR el GİFARİ \(r.anh\) 96](#)
[HZ. ERKAM B. EBİL-ERKAM \(r.anh\) VE EVİ 97](#)
[HZ. FADL İBN ABBAS \(r.anh\) 99](#)
[HZ. FEYRÛZ BİN DEYLEMÎ \(r.anh\) 99](#)
[HZ. HABBÂB İBN ERET \(r.anh\) 100](#)
[HZ. HACCAC İBNİ İLÂT \(r.anh\) 101](#)

ESHÂB-I KİRÂM KİMDİR ?

Peygamber efendimizi hayatta iken ve peygamber olarak bir ân gören, eğer âmâ ise bir ân konuşan mü'mine "Sahâbî" denir. Birkaç tânesine "Eshâb" veya "Sahâbe" denir. Hürmet olarak Eshâb-ı kirâm denir. Peygamberimizi, kâfir iken görüp de, Resûlullahın vefâtından sonra îmâna gelen veya Müslüman iken, sonra mürted olan ya'nî Müslümanlıktan çıkan sahâbî olamaz. Zaten Peygamber efendimiz, Eshâbından hiçbirinin sonradan kâfir olmayacağını , ya'nî Müslümanlıktan çıkmayacağını, hepsinin Cennete gideceklerini haber verdi.

Ehl-i sünnet âlimleri, Eshâb-ı kirâmı üçe ayırmıştır:

1. Muhâcirler: Mekke şehri alınmadan önce, Mekke'den veya başka yerlerden, vatanlarını, yakınlarını terk ederek, Medîne şehrine hicret edenlerdir.

2. Ensâr: Peygamber efendimize ve Muhâcirlere her türlü yardımda ve fedâkârlıkta bulunacaklarına söz veren Medîne şehrinde veya bu şehre yakın yerlerde bulunan Müslümanlardır.

3. Diğer Eshâb-ı kirâm: Mekke şehri alındığı zaman ve daha sonra Mekke'de veya başka yerlerde îmâna gelenlerdir.

Eshâb-ı kirâmın en üstünleri, Resûlullahın dört halîfesidir. Bunlardan sonra en üstünleri Cennet ile müjdelenmiş olan Hz. Ebû Bekir, Hz. Ömer, Hz. Osman, Hz. Ali, Talhâ, Zübeyr bin Avvâm, Abdurrahmân bin Avf, Sa'd bin Ebî Vakkâs, Saîd bin Zeyd, Ebû Ubeyde bin Cerrâh, ve Hz. Hasan ile Hz. Hüseyin'dir.

Eshâb-ı kirâmın adedi: Mekke'nin fethinde on bin, Tebük Gazâsında yetmiş bin, Vedâ Haccında doksan bin ve Resûlullah efendimiz vefât ettiği zaman yeryüzünde yüz yirmi dört binden fazla sahâbî vardı. Bu konuda başka rivâyetler de vardır.

Allahü teâlâ, Eshâb-ı kirâmdan râzı olduğunu, onları sevdiğini Kur'ân-ı kerîmde bildiriyor, ve meâlen:

- Allah onlardan râzı, onlar da Allahtan râzıdır, ve:

- Hepsine hüsnâyı, Cenneti va'dettik, buyuruluyor. Allahü teâlânın sıfatları ebedîdir, sonsuzdur.

Bu bakımdan Eshâb-ı kirâmdan râzı olması da sonsuzdur. Bunun için bu mübârek insanlardan bahsederken sıradan bir insandan bahseder gibi konuşmamalıdır. Her zaman edebli, terbiyeli olmalıdır.

Peygamber efendimizi sevenin, O'nun Ehl-i beytini ve Eshâbını, ya'nî arkadaşlarını da sevmesi lâzımdır. Hadîs-i şerîfte buyuruldu ki:

- Sırât köprüsünden ayakları kaymadan geçenler, Ehl-i beytimi ve Eshâbımı çok sevenlerdir.

- Eshâbıma dil uzatmakta, Allahü teâlâdan korkunuz! Benden sonra onları kötü niyetlerinize hedef tutmayınız! Nefsinize uyup, kin bağlamayınız! Onları sevenler, beni sevdikleri için severler. Onları sevmiyenler, beni sevmedikleri için sevmezler. Onlara el ile, dil ile eziyet edenler, onları gücendirenler, Allahü teâlâyâ eziyet etmiş olurlar ki, bunun da muâhezesi, ibret cezâsı gecikmez, verilir.

- Allahü teâlânın, meleklerin ve bütün insanların la'neti, Eshâbıma kötü söz söyliyenin, üzerine olsun! Kıyâmette Allahü teâlâ, böyle kimselerin farzlarını da, nâfile ibâdetlerini de kabûl etmez!

- Kıyâmette, insanların hepsinin kurtulma ümidi vardır. Eshâbıma sögenler bunlardan müstesnâdır. Onlara Kıyâmet halkı da la'net eder.

Eshâb-ı kirâm, seçilmiş insanlardı. Üstünlükleri diğer ümmetlerden çok fazlaydı. Meselâ, Hz. Ebû Bekir, Peygamberlerden sonra insanların en üstünü idi. Hadîs-i şerîfte buyuruldu ki:

- Allahü teâlâ, beni bütün insanlar arasından ayırıp seçti. Bana eshâb ve akrabâ olarak en iyi insanları seçti. Bunlardan sonra, birçok kimse gelir ki, eshâbıma ve akrabâma dil uzatırlar. Onlara yakışmayan iftirâlar söyliyerek, kötülemeye uğraşırlar. Böyle kimselerle oturmayınız! Birlikte yiyip içmeyiniz! Bunlardan kız alıp vermeyiniz.

Eshâb-ı kirâmın her birinin ismini hürmetle, saygı ile söylemelidir. Birinin adı söylenince “radıyallahü anh= Allah ondan râzı olsun” denir. İki için “radıyallahü anhümâ= Allahü teâlâ o ikisinden râzı olsun” Birkaçı veya hepsi söylenince “rıdvânullahi teâlâ aleyhim ecmaîn” veya kısaca “radıyallahü anhüm= Allah onların hepsinden râzı olsun” denir.

HZ. EBÛBEKİR (r.anh)

Hız. Muhammed (s.a.s.)'in İslâm'ı tebliğ'e başlamasından sonra ilk iman eden hür erkeklerin; raşit halifelerin, aşere-i mübeşşerenin ilki. Câmîu'l Kur'an, es-Sıddîk, el-Atik lakaplarıyla bilinen büyük sahâbi.Kur'ân-ı Kerim'de hicret sırasında Rasûlullah'la beraber olmasından dolayı, "...mağarada bulunan iki kişiden biri..." (et-Tevbe, 9/40) şeklinde ondan bahsedilmektedir.

Asıl adı Abdülkâbe olup, İslâm'dan sonra Rasûlullah (s.a.s.)'in ona Abdullah adını verdiği kaydedilir. Azaptan azad edilmiş mânâsına "atik"; dürüst, sadık, emin ve iffetli olduğundan dolayı da "sıddîk" lâkabıyla anılmıştır. "Deve yavrusunun babası" manasına gelen Ebû Bekir adıyla meşhur olmuştur.

Teymoğulları kabilesinden olan Ebû Bekir'in nesebi Mürre b. Kâ'b'da Rasûlullah'la birleşir. Anasının adı Ümmü'l-Hayr Selma, babasının ki Ebû Kuhafe Osman'dır. Künyesi Abdullah b. Osman b. Amir b. Amir... b. Murra ...et-Teymî'dir. Bedir savaşına kadar müşrik kalan oğlu Abdurrahman dışında bütün ailesi müslüman olmuştur. Babası Ebû Kuhafe, Ebû Bekir'in halifeliğini ve ölümünü görmüştür. Hız. Ebû Bekir'in Rasûlullah (s.a.s.)'den bir veya üç yaş küçük olduğu zikredilmiştir. İslâm'dan önce de saygın, dürüst, kişilikli, putlara tapmayan ve evinde put bulundurmeyen "hanif" bir tacir olan Ebû Bekir, ölümüne kadar Hız. Peygamber'den hiç ayrılmamıştır. Bütün servetini, kazancını İslâm için harcamış, kendisi sade bir şekilde yaşamıştır.

Hız. Ebû Bekir, Fil yılından iki sene birkaç ay sonra 571'de Mekke'de dünyaya gelmiş, güzel hasletlerle tanınmış ve iffetiyle şöhret bulmuştur. İçki içmek câhiliye döneminde çok yaygın bir âdet olduğu halde o hiç içmemiştir. O dönemde Mekke'nin ileri gelenlerinden olup Arapların nesev ve ahbâr ilimlerinde meşhur olmuştur. Kumaş ve elbise ticaretiyle meşgul olurdu; sermayesi kırk bin dirhemdi ki, bunun büyük bir kısmını İslâm için harcamıştır. Rasûlullah'a iman eden Ebû Bekir (r.a.) İslâm dâvetçiliğine başlamış, Osman b. Affân, Zübeyr b. Avvâm, Abdurrahman b. Avf, Sa'd b. Ebî Vakkas ve Talha b. Ubeydullah gibi İslâm'ın yücelmesinde büyük emekleri olan ilk müslümanların bir çoğu İslâm'ı onun dâvetiyle kabul etmişlerdir.Hız. Ebû Bekir hayatı boyunca Rasûlullah'ın yanından ayrılmamış, çocukluğundan itibaren aralarında büyük bir dostluk kurulmuştur. Rasûlullah birçok hususlarda onun görüşünü tercih ederdi. Umûmî ve husûsî olan önemli işlerde ashâbıyla müşavere eden Peygamber (s.a.s.) bazı hususlarda özellikle Ebû Bekir'e danıştırdı. (İbn Haldun, Mukaddime, 206).

Araplar ona "Peygamber'in veziri" derlerdi.Teymoğulları kabilesi Mekke'de önemli bir yere sahipti. Ticaretle uğraşıyorlar, toplumsal temasları ve geniş kültürlülükleri ile tanınıyorlardı. Hız. Ebû Bekir'in babası Mekke eşrafındandı. Hız. Ebû Bekir, câhiliye döneminde de güzel ahlâkı ile tanınan, sevilen bir kişi idi. Mekke'de "eşnak" diye bilinen kan diyeti ve kefalet ödenmesi işlerinin yürütülmesiyle görevliydi. Muhammed (s.a.s.) ile büyük bir dostlukları vardı. Sık sık buluşur, Allah'ın birliği, Mekke müşriklerinin durumu ve ticaret gibi konularda müşâvere ederlerdi. İkisi de câhiliye kültürüne karşıydılar, şiir yazmaz ve şiiri sevmezlerdi, daha ziyade tefekkür ederlerdi.

İslâm'ı benimsemesi : Hız. Ebû Bekir, Hira dağından dönen Hız. Muhammed ile karşılaştığında, Rasûlullah (s.a.s.) ona, "Allah'ın elçisi" olduğunu söyleyip "Yaratan Rabbinin adıyla oku" (el-Alâk, 96/1) diye başlayan âyetleri bildirdiği zaman hemen ona: "Allah'ın birliğine ve senin O'nun rasûlü olduğuna iman ettim" demiştir. Hız. Hatice'den sonra Rasûlullah'a ilk iman eden odur. Hız. Peygamber (s.a.s.) İslâm'ı tebliğinin ilk zamanlarında kiminle konuştuysa en azından bir tereddüt görmüş, ancak Ebû Bekir şeksiz ve tereddütsüz bir şekilde kabul etmiştir. Hatta Hız. Peygamber (s.a.s.), "Bütün

insanların imanı bir kefeye, Ebû Bekir'in ki bir kefeye konsa, onun imanı ağır basardı " diye lâtif bir benzetme de yapmıştır.

Mü'min Ebû Bekir, hayatının sonuna kadar tüm varlığını İslâm'a adanmış, bütün hayırlı işlerde en başta gelmiştir. Ebû Bekir Mekke döneminde güçlü kabilelere mensup kişileri İslâm'a kazandırmaya çalıştı, öte yandan müşriklerin işkencelerine maruz kalan güçsüzleri, köleleri korudu; servetini eziyet edilen köleleri satın alıp azad etmekte kullandı. Bilâl, Habbab, Lübeyne, Ebû Fukayhe, Amir, Zinnire, Nahdiye, Ümmü Ubeys bunlardandır.

Kendisi de Mescid-i Haram'da müşriklerin saldırısına uğramıştı. Ebû Bekir, iman ettikten sonra İslâm'ı tebliğe gizli gizli devam ediyordu. Annesi, karısı Ümmü Ruman ve kızı Esmâ da iman etmiş, fakat oğulları Abdullah, Abdurrahman ve babası Ebû Kuhafe henüz iman etmemişlerdi. Osman b. Affan, Sa'd b. Ebî Vakkas, Abdurrahman b. Avf, Zübeyr b. Avvâm, Talha b. Ubeydullah gibi ilk müslümanları İslâm'a dâvet eden odur.

Müşriklerin eziyetleri çoğalıp müslümanlara yapılan baskılar arttıktan sonra Hz. Peygamber Hz. Ebû Bekir'e de Habeşistan'a göç etmesini söylemiş ve Ebû Bekir yola çıkmış; ancak Berkü'l-Gımâd'da Mekke'nin ileri gelen kabilelerinden İbn Dugunne ile karşılaştığında İbn Dugunne onu himayesine aldığını ve Mekke'ye dönmesi gerektiğini belirterek, ikisi birlikte Mekke'ye dönmüşlerdir. Ancak şartlı olarak Ebû Bekir'i himayesine alan İbn Dugunne, Ebû Bekir'in açıktan açığa ibadet etmesi ve inancını yaymaya devam etmesi sebebiyle şartları yerine getirmediğini iddia ederek ona ibadetini gizli yapmasını söylediğinde Ebû Bekir, onun himayesine ihtiyacı olmadığını, zaten kendisine söz de vermediğini ifade etmişti: "Senin himayeni sana iâde ediyorum. Bana Allah'ın himayesi yeter."

Böylece onüç yıl Mekke'de Rasûlullah'ın yanında kalan Hz. Ebû Bekir, Hz. Aişe'nin rivâyetine göre, Rasûlullah hicret emrini alıp Ebû Bekir'e gelerek ona beraberce hicret edeceklerini söyleyince Ebû Bekir sevinçten ağlamaya başlamıştı (İbn Hişâm, es-Sire, II, 485).

Hz. Peygamber'in bir gecede Mekke'den Kudüs'e oradan Sidretü'l Münteha'ya gittiği İsrâ ve Mirâc hâdisesini duyan müşrikler bunu Hz. Ebû Bekir'e yetiştirdikleri zaman; "O dediye doğrudur." demiştir. Bu sözünden sonra Ebu Bekir'e; ihlâslı, asla yalan söylemeyen, özü doğru, itikadında şüphe olmayan anlamında, "Sıddîk" lâkabı verildi. Kur'an tâbiriyle, "O, ne iyi arkadaştı " (en-Nisâ, 4/69) denilebilir. İşte o "Sıddîk" ile o "Emîn", o iki arkadaş beraberce Sevr dağındaki mağaraya hareket ederek hicret etmişlerdir.

Hicreti Sevr mağarasına ilk giren Hz. Ebû Bekir, (r.a.) mağarada keşif yaptıktan sonra Rasûlullah içeri girmiştir. Ebû Bekir'in kızı Esmâ yolda yemeleri için azıklarını hazırlamıştı. Onlar Mekke'den ayrılınca müşrikler her tarafa adamlarını yollayarak aramaya başladılar. Kureyş kabilesinin müşrikleri Ebû Cehil başkanlığında Esmâ'nın evini aradılar, hakaret edip dayak attılar. Hz. Ebû Bekir (r.a.) hicret yolculuğuna çıkarken yanına bütün parasını almıştı. Buna rağmen kızı Esmâ onun nerede olduğunu, nereye gittiğini kâfirlere söylememiştir.

İz süren Mekkeli müşrikler Sevr mağarasına kadar geldiler. Rasûlullah bu sırada Kur'ân'da anlatıldığı biçimde şöyle diyordu: "Üzülme, Allah bizimledir" (et-Tevbe, 104/40). Nitekim Allah ona güven vermiş, göremedikleri askerleriyle onu desteklemiştir; Allah güçlüdür, hakimdir. Kâfirler tüm aramalara rağmen onları bulamadılar. Mağarada üç gün kaldıktan sonra Medine'ye yönelen Rasûlullah ile Ebû Bekir Kuba'ya vardılar.

Ebû Bekir mağarada kaldıkları günü şöyle anlatır: "Rasûlullah (s.a.s.) ile beraber bir mağarada bulundum. Bir ara başımı kaldırıp baktım. O anda Kureyş casuslarının ayaklarını gördüm. Bunun

üzerine, 'Ya Rasûlullah, bunlardan birkaçı gözünü aşağı eğse de baksa muhakkak bizi görür' dedim. O, 'Sus ya Ebû Bekir. İki yoldaş ki, Allah onların üçüncüsü ola, endişe edilir mi?' buyurdu.

Kuba'da üç gün kalan Rasûlullah ile Hz. Ebû Bekir nihayet Medine'ye vardılar. Medine'de Hz. Ebû Bekir humma hastalığına tutuldu. Hastalık ilerleyip yatağa düştüğünde Rasûlullah, "Allah'ım Mekke'yi bize sevgili kıldığın gibi Medine'yi de bize sevgili kıl, hummayı bizden uzaklaştır" diye dua ettiği zaman Hz. Ebû Bekir ve hasta olan diğer sahâbîler iyileştiler.

Bu arada Hz. Âişe ile Hz. Muhammed (s.â.s.)'in düğünleri yapıldı. Mescidi Nebî inşâ edildi. Masrafların bir kısmını Hz. Ebû Bekir karşıladı. Medine'de kardeşlik tesis edildiğinde Ebû Bekir'in kardeşliği Harise b. Zeyd oldu. Hz. Ebû Bekir Medine'de Mescidi Nebî'nin inşasına katıldı. Rasûlullah İslâm'ı yaymak ve düşmanlar hakkında bilgi toplamak için seriyye denilen keşif kollarını Medine dışına gönderiyor, bunlara bazen Hz. Ebû Bekir de katılıyordu. Rasûlullah ile birlikte bizzat çarpıştığı savaşlarda (Bedir'de, Uhud'da, Hendek'te) Ebû Bekir de yer aldı. O, Müreysi, Kurayza, Hayber, Mekke, Huneyn, Taif gazvelerinde de bulundu.

Rasûlullah'ın bizzat idare ettiği harplere gazve denir. Ebû Bekir, bu sözü geçen büyük savaşlardan başka, otuzdan fazla gazveye katılmıştır. Çarpışma olmaksızın Veddan, Buvat, Bedr-i Ūlâ, Uşeyre gazveleriyle de düşmanlar itaat altına alınmıştır. Bütün bu gazvelerde Hz. Ebû Bekir, Rasûlullah'ın en yakınında yer almış olup onun "veziri" gibi idi.

Bedir'de, oğlu Abdurrahman müşrikler safında yer aldığında Ebû Bekir oğluyla çarpışmıştır. Sadece o değil, Bedir'de birçok sahâbî, oğlu, kardeşi, babası, dayısı ile çarpışmıştı. Bedir savaşı, müslümanların İslâm'ı herşeyden üstün tuttıklarını, Allah için en yakınları olan müşrikleri kan bağı veya kabile taassubu içinde kalmadan, başka insanlardan ayırdetmeden öldürdüklerini göstermektedir.

Rasûlullah'ın bir amcası Hamza, İslâm ordusu safındayken öteki amcası Abbas, düşman safındaydı. Yeğeni Ubeyde kendi yanındayken, öteki yeğenleri Ebû Süfyan ve Nevfel müşriklerle beraberdi. Hattâ kızı Zeyneb'in eşi Ebû'l-As da Rasûlullah'a karşı müşriklerle birlikte savaşıyordu.

Hicretin 9. yılında Medine'de büyük bir kıtlık oldu. Bu arada Bizans İmparatoru, Şam'da Hicaz bölgesini istilâ etmek üzere büyük bir ordu hazırladı. Rasûlullah, bu orduya karşı İslâm ordusunu hazırlarken, kıtlık sebebiyle zorluklarla karşılaştı. Ebû Bekir malının hepsini bu ordunun hazırlanmasında kullandı. Onuncu yılda "Vedâ Haccı"nda bulunan Allah'ın Rasûlü, onbirinci yılda hastalandı.

Hicrî onbirinci yılda hastalanan Rasûlullah (s.a.s.) 13 Rebiyülevvel Pazartesi günü (8 Haziran 632) vefât etti. Onun vefâtını duyan müslümanlar büyük bir üzüntüye kapıldılar ve ilk anda ne yapmaları gerektiğine karar veremediler. Ama o da bir ölümlüydü. Hz. Ömer, onun Hz. Musa gibi Rabbi ile buluşmaya gittiğini, O'nun için "öldü" diyen olursa ellerini keseceğini söylüyordu. Ebû Bekir, Rasûlullah'ın iyi olduğu bir sırada ondan izin alarak kızının yanına gitmişti. Vefât haberini duyar duymaz hemen geldi, Rasûlullah'ı alından öptü ve "Babam ve anam sana fedâ olsun ya Rasûlullah. Ölümünde de yaşamındaki kadar güzelsin. Senin ölümünle peygamberlik son bulmuştur. Şânın ve şerefın o kadar büyük ki, üzerinde ağlamaktan münezzehsin. Yâ Muhammed, Rabbinin katında bizi unutma; hatırında olalım ..." dedi.

Sonra dışarı çıkıp Ömer'i susturdu ve; "Ey insanlar, Allah birdir, O'ndan başka ilâh yoktur, Muhammed O'nun kulu ve elçisidir. Allah apaçık hakikattir. Muhammed'e kulluk eden varsa, bilsin ki o ölmüştür. Allah'a kulluk edenlere gelince, şüphesiz Allah diri, bâkî ve ebedîdir. Size Allah'ın şu buyruğunu hatırlatırım: "Muhammed sadece bir elçidir. Ondan önce de peygamberler gelip geçmiştir.

Şimdi o ölür veya öldürülürse siz ökçelerinizin üzerinde geriye mi döneceksiniz? Kim ökçesi üzerinde geriye dönerse Allah'a hiçbir ziyan veremez. Allah şükredenleri mükâfatlandıracaktır" (Âl-i İmrân, 3/144).Allah'ın kitabı ve Rasûlullah'ın sünnetine sarılan doğruyu bulur, o ikisinin arasını ayıran sapıttır. Şeytan, peygamberimizin ölümü ile sizi aldatmasın, dininizden saptırmasın. Şeytanın size ulaşmasına fırsat vermeyiniz" (İbn Hişâm, es-Sire, IV, 335; Taberî, Târih, III, 197,198).

Hz. Ebû Bekir bu konuşmasıyla orada bulunanları teskin ettikten sonra Rasûlullah'ın teşhiziyle uğraşırken, Ensâr, Benû Sâide sakifesinde toplanarak Hazrec'in reisi olan Sa'd b Ubâde'yi Rasûlullah'tan sonra halife tayini için bir araya gelmişlerdir. Ebû Bekir, Hz. Ömer, Ebû Ubeyde ve Muhacirlerden bir grup hemen Benû Saîde'ye gittiler. Orada Ensâr ile konuşulduktan ve hilâfet hakkında çeşitli müzakereler yapıldıktan sonra Hz. Ebû Bekir, Ömer ile Ebû Ubeyde'nin ortasında durdu ve her ikisinin ellerinden tutarak ikisinden birine bey'at edilmesini istedi. O, kendisini halife olarak öne sürmedi. Hz. Ebû Bekir'in konuşmasından sonra Hz. Ömer atılarak hemen Ebû Bekir'e bey'at etti ve, "Ey Ebû Bekir, müslümanlara sen Rasûlullah'ın emriyle namaz kıldırдың. Sen onun halifesisin ve biz sana bey'at ediyoruz. Rasûlullah'a hepimizden daha sevgili olan sana bey'at ediyoruz" dedi.

Hz. Ömer'in bu âni davranışı ile orada bulunanların hepsi Ebû Bekir'e bey'at ettiler. Bu özel bey'attan sonra ertesi gün Mescid-i Nebî'de Hz. Ebû Bekir bütün halka hutbe okudu ve resmen ona bey'at edildi. Rasûlullah'ın defni salı günü gerçekleşirken, onun nereye defnedileceği hakkında da bir ihtilâf meydana geldiğinde Hz. Ebû Bekir yine ferasetini ortaya koydu ve "Her peygamber öldüğü yere defnedilir" hadisini ashaba hatırlatarak bu ihtilâfi giderdi. Rasûlullah'ın cenaze namazı imamsız olarak gruplar halinde kılındı. Bütün bunlar olurken, Hz. Ali'nin Hz. Fatıma'nın evinde Haşimoğulları ve yandaşları ile toplandığı ve bey'ata ilk zamanlar katılmadığı nakledilir. Hz. Ali rivâyetlere göre, el-Bey'atü'l-Kübrâ'ya bey'at edildiği haberini alır almaz, elbisesini yarım yamalak giydiği halde evden fırlamış ve gidip Hz. Ebû Bekir'e bey'at etmiştir (Taberî, Târih, III, 207).

Onun aylarca Hz. Ebû Bekir'e bey'at etmediği haberleri gerçeğe uygun olmasa gerektir. Çünkü onun Ebû Bekir'in üstünlüğünü bildiği, onun hakkında yaptığı konuşmalar ve tarihin akışı, diğer rivâyetlere aykırıdır. Râsulullah'ın en yakın ashâbı arasında -hattâ Ebû Bekir ile Ömer arasında- zaman zaman ihtilâflar, görüş ayrılıkları meydana gelmişse de ilk iki halife zamanında da görüldüğü gibi dâima birliktelik devam ettirilmiştir. Anlaşmazlık gibi görünen hâdiselerin birçoğunda huy ve karakter farklılığı rol oynuyordu.

Meselâ Ebû Bekir yumuşak ve sâkin davranırken, Ömer sertlik yanlısıydı. Ama her zaman birlikte hareket ettiler. Ebû Bekir'in yönetiminde, Hz. Ali ve Zübeyr b. Avvam Ridde savaşlarında kararların içinde, namazlarda Ebû Bekir'in arkasında yer almışlardır (İbn Kesir, el-Bidâye ve'n Nihâye, V, 249).

Hz. Ali, Rasûlullah'ın bir vasiyeti olsaydı ölünceye kadar onu yerine getireceğini söylemiş (Taberî, a.g.e., IV, 236) ancak, İbn Abbas'ın Rasûlullah hastalandığı zaman ona gidip hilâfet işini sormak istemesini geri çevirmişti. Yani Hz. Ebû Bekir'in halifeliğine karşı kimseden bir çıkış olmamıştır. Zaten tabii, fitrî, akli ve maslahata uygun olan da onun halifeliğidir. Hz. Peygamber ölmeden önce yazılı bir ahidname bırakmamış, ancak Hz. Ebû Bekir'in faziletine dair Mescid'de konuşmuş, hasta yatağındaiken onu ısrarla çağırılmış ve yerine İmam tâyin etmiştir. Hz. Ebû Bekir, kendisine Rasûlullah'ın mirasından pay almak için gelen Hz. Fâtıma'ya, "Rasûlullah'ın yaptığı hiçbir şeyi yapmaktan geri durmam" diyerek, Fâtıma'nın peygamberin kızı olmasını dinin üstün tutulmasından daha önemsiz görmüş ve Rasûlullah'ın yanındayken ondan ne duymuş, ne görmüşse onu

tatbik etmiştir (Taberî, III, 220).

Sonraları Hz. Ali'nin hilâfeti zamanında Fâtıma'ya -ki, Ebû Bekir'e gidip miras isterken onu savunmuştu- mirastan hiçbir şey vermemesi de ashâbın Rasûlullah'ın sünnetine nasıl itaat ettiklerinin delilidir (İbn Teymiye, Minhâc'üs-Sünne, III, 230).

Hz. Ebû Bekir "Rasûlullah'ın Halifesi" seçildikten sonra Mescid'de yaptığı konuşmada, "Sizin en hayırlınız değilim, ama başınıza geçtim; görevimi hakkıyla yaparsam bana yardım ediniz, yanılırsam doğru yolu gösteriniz; ben Allah ve Rasûlü'ne itaat ettiğim müddetçe siz de bana itaat ediniz, ben isyan edersem itaatınız gerekmez..." demiştir (İbn Hişâm, es-Sire, IV, 340-341; Taberî, Târih, III, 203).

Mürtedlerle Mücadele : Irak ve Suriye Fütühatı, Hz. Ebû Bekir Rasûlullah'ın halifesi olduktan sonra, onun vefâtıyla Arabistan'da Mekke ve Medine dışındaki bölgelerde görülen dinden dönme hareketlerine, yalancı peygamberlere, "namaz kılarız, ama zekât vermeyiz" diyenlere karşı savaş açtı. Esvedu'l-Ansı, Müseylemetü'l-Kezzâb, Secah, Tuleyha gibi yalancı peygamberlerle yapılan savaşlarla bu zararlı unsurlar yok edilmiş, isyan bastırılmış, zekât yeniden toplanmaya ve Beytü'l-Mal'e konulup dağıtılmaya başlanmıştır. Rasûlullah'ın hazırladığı, ancak vefâtı sebebiyle bekleyen Üsâme ordusunu Ürdün'e yollayan Ebû Bekir, Bahreyn, Umman, Yemen, Mühre isyanlarını bastırmıştır. İçte isyancılarla mücâdele edilirken, dışta da iki büyük imparatorluğun, İran ve Bizans'ın ordularıyla karşılaşmıştır. Hîre, Ecnâdin ve Enbâr, savaşlarla İslâm diyarına katılmış, Irak fethedilmiş, Suriye'nin de önemli kentleri ele geçirilmiştir. Yermük savaşı devam ederken Hz. Ebû Bekir vefât etmiştir.

Onun ordusuna verdiği öğütlerde şu ibareler vardır: "Kadın, çocuk ve yaşlılara dokunmayın, yemiş veren ağaçları kesmeyin, ma'mur bir yeri tahrip etmeyin, haddi aşmayın, korkmayın." Gerçekten İslâm ordusu fethettiği yerlerde kimseye zulmetmemiş, adaletiyle düşmanların takdirini kazanmış, müslüman olmayıp da cizye vererek İslâm'ın himayesine giren milletler huzur ve emniyet içinde yaşamışlardır.

Kur'ân-ı Kerîm'in Toplanması "Mushaf"ın Meydana gelmesi : Hz. Ebû Bekir, Ridde harplerinde, vahiy kâtiplerinin ve kurrâ'nın birçoğunun şehid olması üzerine, Hz. Ömer'in Kur'ân'ın toplanması fikrine önce sıcak bakmamışsa da sonra ona hak vererek, Kur'ân âyetlerinin toplanmasını sağlamıştır. Rasûlullah zamanında peyderpey inen vahiy, kâtiplerce ceylan derilerine, beyaz taşlara, enli hurma dallarına yazıldığı gibi, ashâbın çoğu da Kur'ân hâfızı idi. Ancak, yazılı olan âyetler dağınıktı, kurrâ da azalınca Kur'ân'ın muhafazası hususunda endişe edildi. Ebû Bekir, Zeyd b. Sâbit'in başkanlığında bir heyet teşkil ederek, herkesin elindeki âyetleri getirmesini emretti. Ayrıca şâhitlerle âyetler doğrulanıyor, kurrâ ile te'kid ediliyordu. Böylece bütün âyetler toplandı ve "Mushaf" meydana getirildi. Bu Mushaf Ebû Bekir'den Ömer'e, ondan da kızı Hafsa'ya geçti ve Hz. Osman zamanında çoğaltılarak Dârü'l-İslam'ın bütün vilâyetlerine dağıtıldı.

Vefâtı : Hilâfeti iki sene üç ay gibi çok kısa bir müddet sürmesine rağmen Hz. Ebû Bekir zamanında İslâm devleti büyük bir gelişme göstermiştir. Hz. Ebû Bekir Hicrî 13. yılda Cemâziyelâhir ayının başında hicretten sonra Medine'de yakalandığı hastalığının ortaya çıkması üzerine yatağa düşünce yerine Ömer'in namaz kıldırmasını istedi. Ashâbla istişâre ederek Hz. Ömer'i halifeliğe uygun gördüğünü söyledi. Hz. Ömer'in sert ve kaba oluşu gibi bazı itirazlara cevap verdi ve hilâfet ahitnamesini Hz. Osman'a yazdırdı. Ebû Bekir (r.a.) de, çok sevdiği Rasûlullah gibi altmışüç yaşında vefât etti. Vasiyeti gereği Rasûlullah'ın yanına -omuz hizasında olarak- defnedildi. Böylece bu iki büyük insanın, iki büyük dostun, kabirlerinde de birliktelikleri devam etti.

Kişiliği ve Yönetimi : Tâcir olarak geniş bir kültüre sahip olan Hz. Ebû Bekir, dürüstlüğü ve takvâsı ile ashâb içinde ilk sırada yer alır. Karakteri; yumuşak huyluluk, çok düşünüp çok az konuşmak, tevâzu ile belirgindi. Hz. Âişe'nin rivâyetine göre, "gözü yaşlı, gönlü hüznü, sesi zayıf" biri idi. Câhiliye döneminde müşrikler ona güvenir, diyet ve borç-alacak işlerinde onu hakem tanırlardı. Rasûlullah'ın en sadık dostu olan Ebû Bekir'in Mirâc olayında sergilediği sonsuz bağlılık örneği ona "es-Sıddîk" lâkabını kazandırmıştır. O bu olayda "O ne söylüyorsa doğrudur" demiştir.

Cömertlikte ondan üstünü de yoktur. Bütün malını mülkünü İslâm için harcamış, vefât ederken vasiyetinde, halifeliği müddetince aldığı maaşların, topraklarının satılarak iâde edilmesini istemiş ve geride bir deve, bir köleden başka birşey bırakmamıştır. Dört eşinden altı çocuğu olan Ebû Bekir, kızı Âişe'yi Rasûlullah ile hicretten sonra evlendirmiştir (Tabakat-ı İbn Sa'd, VI, 130 vd.; İbnu'l-Esir, II, 115 vd).

Hicret sırasında mağarada iken ayağını bir yılan soktuğunda ve ayağı acıdığına o sırada dizine yatıp uyumuş olan Peygamber'i uyandırmamak için sesini çıkarmaması, ağlarken Hz. Peygamber uyanıp ne olduğunu sorduğunda, "Anam-babam sana fedâ olsun ya Rasûlullah" demesi olayı Ebû Bekir'in Rasûlullah'a olan bağlılığının örneklerinden sadece biridir. Hz. Ebû Bekir'in beyaz yüzlü, zayıf, doğan burunlu, sakallarını kına ve çivit otuyla boyayan sakin bir adam olduğu rivâyet edilir (İbnü'l Esir, el-Kâmil fi't-Târih, II, 419-420).

Rasûlullah'tan sonra bu ümmetin en hayırlısı Ebû Bekir'dir. O, Hz. Peygamber'in veziri, fetvâlarda en yakını idi. Rasûlullah'ın, "İnsanlardan dost edinseydim, Ebû Bekir'i edinirdim" (Buhâri, Salât, 80: Müslim, Mesâcid, 38: İbn Mâce, Mukaddime, II) ve "Herkeste iyiliklerimin karşılığı vardır, Ebû Bekir hariç" demesi ve son hutbesinde, "Allah, kullarından birini dünya ile kendi katında olan şeyleri tercih hususunda serbest bıraktı; kul, Allah katında olanı tercih etti" diye Ebû Bekir'i övmesi ve mescide açılan tüm kapıları kapattırıp yalnız Hz. Ebû Bekir'in kapısını açık bırakması ona verdiği değeri göstermektedir.

Hz. Ebû Bekir'in nasslara aykırı hiçbir görüşü bize ulaşmamıştır, çünkü böyle bir rey yoktur. Ebû Bekir nâsih sünneti çok iyi biliyor, Rasûlullah'ı herkesten çok tanıyordu. Bu yüzden hilâfetinde kendisine karşı içte muhâlif bir hareket olmamış ve fitneler görülmemiştir (Buhâri, Fedâilü'l-Ashâbı'n-Nebî, 3). İhtilâf veya ihtilâflarda çözümsüzlük, bid'atler onun devrinde yaşanmamıştır. "Üzülme, Allah bizimle beraberdir" buyuran Rasûlullah'ın haberi sanki lâfızda ve mânâda Hz. Ebû Bekir'de zâhir olmuştur (İbn Teymiye, Külliyyat Tercümesi, İstanbul 1988, IV, 329).

Kaynaklarda onun, "Ben ancak Rasûlullah'a tâbiyim, birtakım esaslar koyucu değilim" diye kararlarında çok titiz davrandığı zikredilir (Taberî, IV, 1845; İbn Sa'd, III, 183). Bir meseleyi hallederken önce Kur'ân'a bakar, bulamazsa Sünnet'te araştırır, orda da bulamazsa ashâbla istişâre eder ve icthad ederdi. Ganimetin bölüşümü meselesinde Muhâcir-Ensâr eşitliği'nin ihtilâfa yol açmasında Ömer'in Muhâcirlere daha çok pay verilmesini savunmasına rağmen ganimeti eşit olarak bölüşürmüştür. O sebeple hilâfetinde huzursuzluk çıkmadı.

Rasûlullah ve kendisi, bir mecliste bir anda verilen üç talâkı bir talâk saymışlar, bu daha sonra birçok "maslahat gereği" diye yapılan değişiklik gibi- üç talâk sayılmıştır. Yani Ebû Bekir, Rasûlullah'ın tüm uygulamalarını aynen tatbik etmek istemiş; bazen -kalpleri İslâm'a ısındırmak istenenlere toprak vermesi gibi- maslahat gereği veya zamanın değişmesiyle hükümlerin değişmesini söyleyen ashâbına uymuştur. Müslümanlar henüz otuzsekiz kişiye Mekke'de Mescid-i Haram'da İslâm'ı tebliğ eden ve müşriklerce dövülen Ebû Bekir'e hilâfetinde "Halifet-u Rasûlillah" denilmiş, sonraki halifelere ise "Emîrü'l-Mü'minîn" denilmiştir.

Mâlî işlerini Ebû Ubeyde, kadılık ve kazâ işlerini Hz. Ömer, kâtipliğini Zeyd b. Sâbit ve Hz. Ali, başkumandanlığını Üsâme ve Halid b. Velid yapmıştır. Medine Dârü'l-İslâm'ın başkenti olmuş, Mekke, Taif, San'a, Hadramevt, Havlan, Zebid, Rima, Cened, Necran, Cüreş, Bahreyn vilâyetlere ayrılmıştır. Yönetimi merkezî olup, ganimetlerin beşte biri Beytü'l-Mal'de toplanmıştır.Hz. Ebû Bekir, Mukillîn denilen çok az hadis rivâyet eden ashâbdan sayılır. O, yanlış da yanlış birşey söylerim korkusuyla yalnızca yüz kırk iki hadis rivâyet etmiş veya ondan bize bu kadar hadis rivâyeti nakledilmiştir.

Hutbe ve öğütlerinden bazıları şöyledir:"Rasûlullah vahy ile korunuyordu. Benim ise beni yalnız bırakmayan bir şeytanım vardır... Hayır işlerinde acele edin, çünkü arkanızdan acele gelen eceliniz var... Allah için söylenmeyen bir sözde hayır yoktur... Herhangi bir yericinin yermesinden korktuğu için hakkı söylemekten çekinen kimsede hayır yoktur... Amelin sırrı sabırdır... Hiç kimseye imandan sonra sağlıktan daha üstün bir nimet verilmemiştir... Hesaba çekilmeden kendinizi hesaba çekiniz .

İkinci Raşid Halife. İslâmı yeryüzüne yerleştirip, hakim kılmak için Resulullah (s.a.s)'in verdiği tevhidî mücadelede ona en yakın olan sahabilerden biri. Hz. Ömer (r.a), Fil Olayından on üç sene sonra Mekke'de doğmuştur. Kendisinden nakledilen bir rivayete göre o, Büyük Ficar savaşından dört yıl sonra dünyaya gelmiştir (İbnül-Esîr, Üsdül-gâbe, Kahire 1970, IV,146). Babası, Hattab b. Nüfeyl olup, nesebi Ka'b'da Resulullah (s.a.s) ile birleşmektedir. Kureyş'in Adiy boyuna mensup olup, annesi, Ebu Cehil'in kardeşi veya amcasının kızı olan Hanteme'dir (bk. a.g.e., 145).

Kaynaklar Hz. Ömer (r.a)'in müslüman olmadan önceki hayatı hakkında fazlaca bir şey söylemezler. Ancak küçüklüğünde, babasına ait sürülere çobanlık ettiği, sonra da ticarete başladığı bilinmektedir. O, Suriye taraflarına giden ticaret kervanlarına iştirak etmekteydi (H. İbrahim Hasan, Tarihul-İslâm, Mısır 1979, I, 210). Cahiliyye döneminde Mekke eşrafi arasında yer almakta olup, Mekke şehir devletinin sifare (elçilik) görevi onun elindeydi. Bir savaş çıkması durumunda karşı tarafa elçi olarak Ömer gönderilir ve dönüşünde onun verdiği bilgi ve görüşlere göre hareket edilirdi. Ayrıca kabileler arasında çıkan anlaşmazlıkların çözümünde etkin rol alır ve verdiği kararlar bağlayıcılık vasfı taşırdı (Suyûtî, Tarihul-Hulefâ, Beyrut 1986, 123; Üsdül-gâbe, IV, 146).

Hz. Ömer, sert bir mizaca sahip olup, islâma karşı aşırı tepki gösterenlerin arasında yer almaktaydı. Sonunda o, dedelerinin dinini inkâr eden ve tapındıkları putlara hakaret ederek insanları onlardan yüz çevirmeğe çağırان Muhammed (s.a.s)'i öldürmeye karar vermişti. Kılıcını kuşanarak, Peygamberi öldürmek için harekete geçmiş, ancak olayın gelişim şekli onun müslümanların arasına katılması sonucunu doğurmuştu. Tarihçilerin ittifakla naklettikleri rivayete göre, Ömer (r.a)'in müslüman oluşu şöyle gerçekleşmişti: Ömer, Resulullah (s.a.s)'i öldürmek için onun bulunduğu yere doğru giderken, yolda Nuaym b. Abdullah ile karşılaştı. Nuaym ona, böyle öfkeli nereye gittiğini sorduğunda o, Muhammed (s.a.s)'i öldürmeye gittiğini söylemişti. Nuaym, Ömer'in ne yapmak istediğini öğrenince ona, kızkardeşi ve eniştesinin yeni dine girmiş olduğunu söyledi ve önce kendi ailesi ile uğraşması gerektiğini bildirdi. Bunu öğrenen Ömer (r.a), öfkeyle eniştesinin evine yöneldi. Kapıya geldiğinde içerde Kur'an okunmaktaydı. Kapıyı çalınca, içerdekiler okumayı kesip, Kur'an sayfalarını sakladılar. İçeri giren Ömer (r.a), eniştesini dövmeğe başlamış, araya giren kızkardeşinin aldığı darbeden dolayı burnu kanamıştı. Kızkardeşinin ona, ne yaparsa yapsın dinlerinden dönmeyeceklerini söyleyerek kararlılığını bildirmesi üzerine, ona karşı merhamet duyguları kabarmaya başlamış ve okudukları şeyleri görmek istediğini söylemişti. Kendisine verilen sahifelerden Kur'an ayetlerini okuyan Ömer (r.a), hemen orada imân etti ve Resulullah (s.a.s)'in nerede olduğunu sordu. O sıralarda müslümanlar, Safa tepesinin yanında bulunan Erkam (r.a)'in evinde gizlice toplanıp ibadet ediyorlardı. Resulullah (s.a.s)'in Daru'l-Erkam'da olduğunu öğrenen Ömer (r.a), doğruca oraya gitti. Kapıyı çaldığında gelenin Ömer olduğunu öğrenen sahabiler endişelenmeye başladılar. Zira Ömer silahlarını kuşanmış olduğu halde kapının önünde duruyordu. Hz. Hamza: "Bu Ömer'dir. İyi bir niyetle geldiyse mesele yok. Eğer kötü bir düşüncesi varsa, onu öldürmek bizim için kolaydır" diyerek kapıyı açtırdı. Resulullah (s.a.s), Ömer (r.a)'in iki yakasını tutarak; "Müslüman ol ya İbn Hattab! Allahım ona hidayet ver!" dediğinde, Ömer (r.a), hemen Kelime-i şehadet getirerek imân ettiğini açıkladı (İbn Sa'd, Tabakatu'l Kübra, II, 268-269; Üsdül-gâbe, IV, 148-149; Suyûtî, Tarihu'l-Hulefa, Beyrut 1986, 124 vd.). Rivayetlere göre Ömer (r.a)'in müslüman oluşu, Resulullah (s.a.s)'in yapmış olduğu; Allahım! İslâmı Ömer b. el-Hattab veya Amr b. Hişam (Ebû Cehil) ile yücelt" şeklinde bir duanın sonucu olarak gerçekleşmişti (İbnul-Hacer el-

Askalânî, el-isâbe fi Temyîzi's-Sahâbe, Bağdat t.y., II, 518; İbn Sa'd, aynı yer; Suyûtî, a.g.e., 125).

Ömer (r.a), risaletin altıncı yılında müslüman olmuştur. O, iman edenlerin arasına katıldığı zaman müslümanların sayısı yetmiş seksen kişi kadardı (İbn Sa'd, aynı yer).

Mekkeli müşriklerin, gösterdiği zorbaca tepkiden dolayı müslümanlar, Beytullah'a gidip namaz kılamıyor ve ancak gizlice bir araya gelebiliyorlardı. Ömer (r.a) müslüman olunca doğruca Beytullah'ın yanına gitti ve müslüman olduğunu haykırdı. Orada bulunanlar şiddetli tepki gösterdi. Ancak o, müşriklere karşı savaşını sürdürerek onların, müslümanlara gösterdiği muhalefeti kırdı ve bir avuç müslümanla birlikte herkesin gözü önünde Beytullah'ta namaza durdu. Onun bu şekilde saflarına katılması müslümanlara büyük bir moral desteği sağlamıştı. Abdullah İbn Mes'ud'un; "Ömer'in müslüman oluşu bir fetihtir" (Üsdül-gâbe, IV,151; İbn Sa'd, a.g.e., III, 270) sözü bunu açıkça ortaya koymaktadır. Taberî'nin İbn Abbas'tan tahrir ettiği bir hadise göre, müslümanlığımı ilk ilân eden kimse Hz. Ömer (r.a) olmuştur (Suyûtî, a.g.e.,129). Ömer (r.a) benliğini kuşatan imanın verdiği heyecanla, küfre karşı açık ve net bir şekilde, hiç bir tehdide aldırış etmeden mücadele ediyordu. Müşrikler, secat ve kararlılığını eskiden beri bildikleri için ona sataşmaya cesaret edemiyorlardı.

Müslüman olduktan sonra sürekli Resulullah (s.a.s)'in yanında bulunmuş, onu korumak için elinden gelen gayreti göstermiştir. O, imân ettikten sonra müşriklere karşı çok sert davranmış ve dinini her ortamda, kimseden çekinmeden herkese meydan okuyarak savunmuştur. İslâm tebliğinin yeni bir veche kazanması için Medine'ye hicret emrolunduğu zaman müslümanlar Mekke'den gizlice Medine'ye göç etmeye başladıklarında, Hz. Ömer, gizlenme ihtiyacı duymamıştı. Ömer (r.a), beraberinde yirmi arkadaşı olduğu halde Medine'ye doğru yola çıkmıştı. Hz. Ali (r.a) onun hicretini şu şekilde anlatmaktadır: "Ömer'den başka gizlenmeden hicret eden hiç bir kimseyi bilmiyorum. O, hicrete hazırlandığında kılıcını kuşandı, yayını omuzuna taktı, eline oklarını aldı ve Kâ'be'ye gitti. Kureyş'in ileri gelenleri Kâ'be'nin avlusunda oturmakta idiler. O, Kâ'be'yi yedi defa tavaf ettikten sonra, Makâm-ı İbrahim'de iki rek'at namaz kıldı. Halka halka oturan müşrikleri tek tek dolaştı ve onlara; "Yüzler pisleşti. Kim anasını evladsız, çocuklarını yetim, karısını dul bırakmak istiyorsa şu vadide beni takip etsin" dedi. Onlardan hiç biri onu engellemeye cesaret edemedi (Suyûtî, a.g.e., 130). Bunun içindir ki İbn Mes'ud; "Onun hicreti bir zaferdi" (İbn Sa'd, aynı yer; Üsdül-gâbe, IV, 153) demektedir.

Ömer (r.a), Medine dönemi boyunca islamın yücelişini etkileyen bütün olaylara aktif olarak iştirak etmiştir. Resulullah (s.a.s)'in önemli kararlar alacağı zaman görüşlerine başvurduğu kimselerin başında Ömer (r.a) gelir. Onun ileri sürdüğü görüşler o kadar isabetliydi ki; bazı ayetler onun daha önce işaret ettiğine uygun olarak nazil oluyordu. Resulullah (s.a.s) onun bu durumunu şu sözleriyle ifade etmekteydi: "Allah, hakkı Ömer'in dili ve kalbi üzere kıldı" (Üsdül-gâbe, IV, 151).

Ömer (r.a), Bedir, Uhud, Hendek, Hayber vb. gazvelerin hepsine ve çok sayıda seriyyeye katılmış, bunların başında komutan olarak görev yapmıştır. Bunlardan biri Hicretin yedinci yılında Havazinliler'e karşı gönderilen seriyyedir.

Ömer (r.a), bütün meselelere karşı net ve tavizsiz tavır koymakla tanınır. Onun küfre karşı düşmanlığı; müşriklerin, islâma karşı olan saldırılarını hazmedememe konusundaki hassasiyeti; bazı kararlara şiddetle karşı çıkmasına sebep olmuştur. Hudeybiye'de yapılan anlaşmanın müşrikler lehine görünen maddelerine karşı çıkışı bunlardan biridir. Ancak o, Resulün, Allah Teâlâ'nın gösterdiği doğrultuda hareket etmekten başka bir şey yapmadığı uyarısı karşısında, hemen kendini toparlamış ve olayın iç gerçeğini kavramıştı.

Resulullah (s.a.s)'in vefatının hemen peşinden ortaya çıkan karışıklığın Hz. Ebû Bekir'in halife

seçilmesiyle yok edilmesinde Hz. Ömer büyük rol oynamıştır. Hz. Ebû Bekir'in kısa halifelik döneminde en büyük yardımcısı Ömer (r.a) olmuştur.

Hz. Ebû Bekir (r.a) vefat edeceğini anladığında, Hz. Ömer'i kendisine halef tayin etmeyi düşünmüş ve bu düşüncesini açıklayarak bazı sahabilerle istişarelerde bulunmuştu. Herkes Ömer (r.a)'in fazilet ve üstünlüğünü kabul etmekle beraber, onu bu iş için biraz sert mizaclı buluyorlardı. Hatta Talha (r.a) ve diğer bazı sahabiler ona; "Rabbin seni Ömer'i halife tayin ettiğinden dolayı sorgularsa ona ne cevap vereceksin? Bilirsin ki Ömer oldukça sert bir kimsedir" demişlerdi. Hz. Ebû Bekir onlara; "Derim ki: Allahım! Kullarının en iyisini onlara halife yaptım" karşılığını vermişti. Sonra da Hz. Osman'ı çağırarak bir kâğıda Hz. Ömer'i halife tayin ettiğini yazdırdı. Kâğıt katlanıp mühürlendikten sonra, Hz. Osman dışarı çıkarak insanlardan kâğıtta yazılı olan kimseye bey'at edilmesini istedi. Oradakilerin bey'at etmesiyle Hz. Ömer'in II. Raşid halife olarak iş başına gelişi gerçekleşmiş oldu (Üsdü'l-gâbe, IV,168-199; İbn Sad, a.g.e., III, 274 vd.; Suyûtî a.g.e., 92-94).

Hz. Ömer Döneminde İslam Devleti ve Fetihler : Resulullah (s.a.s)'ın sağlığında Arap yarımadası islâmın hakimiyetine boyun eğdirilmiş ve insanlar bölük bölük ihtida ederek müslümanlarla bütünleşmişlerdi. Bunun peşinden Resulullah (s.a.s), islam tebliğinin insanlara ulaştırılmasının önünde bir set teşkil eden, müşrik zalim güçlerden biri olan Bizans imparatorluğuna karşı askerî seferleri başlatmıştı. Ebû Bekir (r.a), Resulullah (s.a.s)'ın vefatından hemen sonra ortaya çıkan Ridde hareketlerini bastırdıktan sonra, Bizans hakimiyetindeki topraklara askerî akınlar başlatmış, öte taraftan çağın despot devletlerinden ikincisi olan İran imparatorluğuna karşı da askerî faaliyetlere girişmişti. Hz. Ömer (r.a)'in üzerine düşen, bu siyaseti devam ettirmekten ibaretti. Hz. Ömer bir taraftan Suriye'nin fethinin tamamlanması için gayret gösterirken, öte taraftan İran cephesinde netice almak için ordular sevk ediyordu. Kadisiye savaşıyla İran ordusu hezimete uğratılmış ve Kisrâ, saraylarını islam ordusuna terk ederek doğuya kaçmak zorunda kalmıştı. Peşpeşe gönderilen ordularla İranın bazı bölgeleri savaş ile, bazı bölgeleri de sulh yoluyla islam'ın hakimiyetine boyun eğdirilmişti. Kuzeye yönelen Mugîre b. şu'be, Azerbaycanı sulh yoluyla ele geçirmişti. Ermenistan bölgesi fethedilen yerler arasındaydı.

Suriye'nin fethi tamamlandıktan sonra bu bölgedeki askerî harekât batıya doğru kaydırıldı. Etraftaki şehir ve kasabalar fethedildikten sonra Kudüs kuşatma altına alındı. Şehirdeki hristiyanlar bir süre direndilerse de sonunda barış istemek zorunda kaldılar. Ancak, komutanlardan çekindikleri için şart olarak şehri bizzat halifeye teslim etmek istediklerini bildirmişlerdi. Durum Ebu Ubeyde tarafından bir mektupla Hz. Ömer (r.a)'a bildirildi. Hz. Ömer (r.a) Ashabın ileri gelenleriyle istişare ettikten sonra, Medine'den komutanlarıyla buluşmayı kararlaştırdığı Cabiye'ye doğru yola çıktı. Cabiye'de yapılan bir anlaşmadan sonra Hz. Ömer, bizzat Kudüs'e kadar giderek şehri teslim aldı (H.16-M. 637). Hz. Ömer (r.a) kısa bir müddet Kudüs'te kaldıktan sonra Medine'ye geri döndü.

Bu arada İran cephesinde durumlar karışmaya başlamıştı. Hz. Ömer, bölgede bulunan orduları takviye ederek İran meselesini kesin bir sonuca bağlamaya karar verdi. Hicri 21 yılında başlayan ve sürekli takviye edilen akınlarla Azerbaycan ve Ermenistan da dahil olmak üzere, Horasan'a kadar bütün İran toprakları islam devletinin sınırları içine alınmış ve Fars cephesinde askerî harekâtlar tamamlanmıştı.

Öte taraftan Amr b. el-As, hazırlayıp uygulamaya koyduğu harekât planıyla Mısır'ı fethetmeyi başarmış, müslümanları Mısır'dan geri püskürtmek için İskenderiye'de hazırlıklara girişen Bizanslıların üzerine yürüyerek burayı ele geçirmişti (H. 21). Böylece Suriye'den sonra, Mısır'da da Bizans'ın hakimiyetine son verilmiş oluyordu (Sibli Numanî, Bütün yönleriyle Hz. Ömer ve Devlet

idaresi, Terc. Talip Yaşar Alp, İstanbul t.y., I, 285-286).

İslam ordularının fethettiği bölgelerdeki halk, müslümanlardan gördükleri müsamaha ve âdil davranışlardan etkilenerak kitleler halinde islâma giriyorlardı. Asırlarca Bizans ve İran devletlerinin zulmü altında ezilen, horlanan topluluklar islâmın kuşatıcı merhameti ile yüz yüze geldiklerinde müslüman olmakta tereddüt göstermiyorlardı. Kendi dinlerinden dönmek istemeyenler ise hiç bir baskıya maruz kalmadıkları gibi, geniş bir inanç hürriyetine kavuşuyorlardı.

Hız. Ömer, bir taraftan islâmın insanlığa tebliğinin önündeki engelleri kaldırmak için ordular sevkederken, öte taraftan da henüz müesseselerine kavuşmamış bulunan devleti teşkilatlandırmaya çalışıyordu.

Hız. Ömer'den önce, orduya katılan askerler ve bunlara dağıtılan paralar belirli defterlere yazılıp kayıt altına alınmazdı. Bu durum normal olarak bazı karışıklıkların çıkmasına sebep olur, gelir ve giderlerin hesabı yapılamazdı. İlk zamanlar buna pek ihtiyaç da yoktu. Ancak devletin sınırları genişlemiş ve bu geniş coğrafya içerisinde devletin etkinliğini sağlayabilmek için idarî düzenlemeler yapılması zarureti doğmuştu. O, ilk olarak askerlerin kayıtlarının tutulduğu ve fey ve ganimet gelirlerinin dağıtımının kaydedildiği "divan" teşkilatını kurdu.

Ayrıca, Suriye ve Irak'ta bulunan divanlar varlıklarını korumuşlardır. Bunlar vergilerin toplanması ile alakalı çalışmaları yürütmekteydiler. Suriye ve Irak'taki divanlar her ne kadar İran ve Bizans malî teşkilatından kalma idiyse de, onun Medine'de tesis ettiği divan hiçbir yabancı tesir söz konusu olmaksızın, ortaya çıkan ihtiyaçları karşılamak için kurulmuştur. Hız. Ömer, feyden elde edilen gelirlerden verdiği atıyyeleri bir gruplandırmaya tabi tutmuştur.

Hız. Ömer, yargı (kaza) işlerini bir düzene koymak için valilerden ayrı ve bağımsız çalışan kadılar tayin eden ilk kimsedir. O, Kufe'ye, Sureyh b. el-Haris'i, Mısır'a da Kays b. Ebil-As es-Sehmî'yi kadı tayin etmiştir. Onun Medine'deki kadısı Ebû Derda (r.a)'dır. Bu dönemin tanınmış kadılarından birisi de Ebu Mûsa el-Eşari'dir. Hız. Ömer, tayin ettiği kadılara, görevlerini ne şekilde ifa etmeleri gerektiğine dair talimatlar verir ve onların bu çerçeveye dışına çıkmamalarını tenbihlerdi (Mustafa Fayda, Doğuştan Günümüze Büyük İslâm Tarihi, İstanbul 1986, II, 176-177).

Hız. Ömer (r.a)'in, üzerinde titizlikle durduğu ve asla müsamaha göstermediği en önemli konu adâlet meselesiydi. O, mevki, rütbe, soyluluk vb. hiçbir ayırım gözetmeden hakların sahiplerine verilmesi için çok şiddetli davranmıştır. Bu konuda onun yanında bir köle ile efendisi arasında bir fark yoktur.

O, her tarafta adâletin eksiksiz yerine getirilmesi, muhtaç ve yoksul kimselerin gözetilmesi için ülkenin en ücra köşelerindeki durumlardan zamanında haberdar olmak için imkân oluşturmaya çalıştı. O, muhtaç kimseler konusunda din ayırımı gözetmemiş, hristiyan ve yahudilerden olan yoksullara da yardımlarda bulunmuştur.

Devletin temel görevlerinden birisi ilmin insanlara ulaştırılmasıdır. Hız. Ömer, fethedilen bölgelerde okullar açmış, buralara müderrisler tayin etmiş ve Kur'an-ı Kerim'i okumak ve onunla amel edebilmek için gerekli olan eğitimin verilmesini sağlama yolunda gayret sarfetmiştir. İslâm'ın, müslüman olan insanlara öğretilmesi ve tebliğ çalışmalarının yürütülmesi için sahabîlerden ve diğer âlimlerden istifade etmiş ve onları değişik bölgelerde görevlendirmiştir. Kur'an, Hadis ve Fıkıh öğretimi ile uğraşan bu âlimlere büyük meblağlar tutan maaşlar bağlamıştır. Hız. Ömer, devletin her tarafında camiler inşa ettirmişti. Onun zamanında dört bin tane cami yapılmış olduğu rivayet edilmektedir (Ahmed en-Nedvi, Asr-ı Saadet, Terc. Ali Genceli, İstanbul 1985, I, 317). İlk defa bir takvimin kullanılmasına Hız. Ömer zamanında ihtiyaç duyulmuş ve böylece Hicret esas alınarak

oluşturulan takvimle devlet işlerinde tarihleme açısından ortaya çıkan problemler ortadan kaldırılmıştır (H. 16).

İslâm devleti, bağımsız bir devlet olmasına ve çok geniş bir coğrafi sahayı kaplayan ekonomik faaliyetlerin yürütülmesine rağmen, kullanılan paralar yabancı kaynaklıydı. Irak ve İran bölgelerinde Fars dirhemleri; Suriye ve Mısır taraflarında da Bizans dinarları tedavülde bulunmaktaydı. Bu durum o devirde henüz hissedilmeye başlanmamış olsa bile, bir ekonomik baskı tehlikesini beraberinde getirmekteydi. Hz. Ömer'in, devleti müesseselere kavuşturup yapısını sağlamlaştırmaya çalışırken, bu duruma da müdahale etmemesi düşünülmezdi. O, Hicri 17 de para bastırarak piyasaya sürdü. Ayrıca Halid b. Velid'in Taberiye'de Hicri 15 tarihinde dinar darbettiği de bilinmektedir (Hassan Hallâk, Dirâsât fî Tarihil-Hadâretil-İslamiye, Beyrut 1979, 13-15). Hz. Ömer (r.a), İslâm devletinin dışarıdan gelebilecek saldırılara karşı güvenliğini sağlamak ve orduları düşman bölgelerine yakın yerlerde bulundurabilmek için ordugah şehirler tesis etmiştir. İran ve Hindistan taraflarından gelebilecek deniz akınlarına karşı Basra ordugah şehri kuruldu. Bu şehrin mevki bizzat Hz. Ömer tarafından tesbit edilmiştir. O, bu iş için Utbe b. Gazvan'ı görevlendirmişti. Utbe, sekizyüz adamıyla o zaman boş ve ıssız olan Haribe bölgesine gelip H. 14 yılında Basra şehrinin inşasına başladı.

Sa'd b. Ebi Vakkas, Kadisiye'de kazandığı büyük zaferden sonra İran içlerine akınlara başlamıştı. Onun ordusu Medâin'de bulunmaktaydı. Ancak buranın ikliminin Arap askerlerin sağlığını olumsuz yönde etkilediği anlaşılınca, Hz. Ömer, Sa'd'a iklim bakımından uygun ve merkez ile arasında deniz bulunmayan bir yer bulup burada bir şehir kurması talimatını verdi. Bu iş için görevlendirilen Selmân ve Huzeyfe, Kufe mevkiini uygun buldular. H. 17 de kurulan bu ordugah şehir kırk bin kişiyi iskân edebilecek büyüklükte inşa edildi.

Amr b. el-As, Mısır'ı fethettikten sonra İskenderiye'yi karargah edinmek için Hz. Ömer (r.a)'dan izin istedi. Hz. Ömer (r.a), haberleşme açısından endişe duyduğu için kendisiyle Mısır'daki kuvvetler arasında bir nehrin bulunmasını kabul etmedi. Amr, Nil'in doğu yakasına geçerek burada Fustat adlı şehri kurdu (H. 21). Bu ordugah şehirlerinden başka yine askerî amaçlı merkezler de oluşturulmuştur.

Hz. Ömer'in idare anlayışı : Hz. Ömer, toplumu ilgilendiren meselelerde karar vereceği zaman müslümanların görüşüne başvurur, onlarla istişare ederdi. O "istişare etmeden uygulamaya konulan işler başarısızlığa mahkûmdur" demekteydi. İstişarede takip ettiği yöntem şuydu: Önce meseleyi müslümanların ulaşabildiği çoğunluğu ile görüşür, peşinden Kureyşliler'in düşüncesini sorar, son olarak da sahabilerin görüşlerini alırdı. Böylece en isabetli fikir ortaya çıkar ve uygulamaya konulurdu. Hz. Ömer, müslümanların yaptığı işlerde bir hata gördükleri zaman kendisini uyarmalarını isterdi. Başka dinlere mensup olup, zimmî statüsünde bulunan kimselerle alâkalı işlerde de onların görüşlerine başvurur ve meseleyi onlarla istişare ederdi. Bu durum Hz. Ömer'in adâlet anlayışının ne kadar kapsamlı olduğunu ortaya koymaktadır.

Hz. Ömer idarede görevlendirdiği memurlarına karşı oldukça sert davranır, onların bir haksızlıkta bulunmalarına asla göz yummazdı. Halka karşı ise son derece şefkatle yaklaşır, onların varsa gizledikleri problemlerini öğrenip çözümlenmek için gece-gündüz uğraşır dururdu. O bu hassasiyetini: "Fırat kıyısında bir deve helak olsa, Allah bunu Ömer'den sorar diye korkarım" sözü ile ortaya koymaktadır. Hz. Ömer, merkezden uzak bölgelerde halkın durumunu yakından görmek için seyahatler yapma yoluna gitmişti. O, insanların çeşitli dertlerini uzak diyarlarda olmaları sebebiyle kendisine ulaştıramadıklarından endişe ediyordu. Bazı bölgeleri dolaşmasına rağmen başka yerlere gitmeyi tasarladığı halde ömrü o şehirlere ulaşmasına yetmemişti. İslâm tarihinde adâletin timsali olarak yerini alan Hz. Ömer (r.a) hakkında rivayet edilen şu olay onun bu sıfatla bütünleşmiş

olduğunun en açık delilidir.

Bir defasında Eslem'le birlikte Harra taraflarında (Medine'nin dış bölgesi) dolaşırken ışık yanan bir yer gördü ve Eslem'e; "şurada, gecenin ve soğğun çaresizliğine uğramış biri var. Haydi onların yanına gidelim" dedi. Oraya gittiklerinde bir kadını iki çocuğuyla üzerinde tencere bulunan bir ateşin etrafında otururken gördüler. Hz. Ömer, onlara; "Işıklı aileye selâm olsun" dedi. Kadın selâmı aldıktan sonra yanlarına yaklaşmak için izin alan Hz. Ömer ona yanındaki çocukların neden ağladıklarını sordu. Kadın, karınlarının aç olduğunu söyleyince, Hz. Ömer merakla tencerede ne pişirdiğini sordu. Kadın, tencerede su bulunduğunu, çocukları yemek pişiyor diye avuttuğunu söyledi ve; "Allah bunu Ömer'den elbette soracaktır" diye ekledi. Hz. Ömer, ona; "Ömer bu durumu nereden bilsin ki?" diye sorduğunda kadın; "Madem bilemeyecekti ve unutacaktı neden halife oldu" karşılığını verdi. Hz. Ömer bu cevap karşısında irkilerek Eslem'le birlikte doğruca erzak deposuna gitti. Doldurdukları yiyecek çuvalını Eslem taşımak istedi. Ancak Hz. Ömer (r.a); "Kıyamet gününde benim yüküme ortak olacak değilsin. Onun için bırak da yükümü kendim taşıyayım" diyerek buna izin vermedi; çuvalı omuzuna aldı ve kadının bulunduğu yere götürdü. Orada bizzat yemeği Hz. Ömer (r.a) hazırlayıp pişirdi ve onları doyurdu. Eslem; "O, ateşe üflerken şakakları arasından çıkan dumanları seyrediyordum" demektedir. Hz. Ömer oradan ayrılırken kadın; "Siz bu işe Ömer'den daha layıksınız" dedi. Hz. Ömer; "Ömer'e dua et. Bir gün onu ziyarete gidersen beni orada bulursun" dedi.

Bu onun insanlara yardım etmede ve mağduriyetlerini gidermede gösterdiği hassasiyetin örneklerinden sadece bir tanesidir.

İlmi : Hz. Ömer'in fıkıh ilminde ayrı bir yeri vardır. O, her yönüyle devleti teşkilatlandırmaya çalışırken diğer taraftan da bu teşkilatlanmanın alt yapısı olan ilmî gelişmeyi sağlayabilmek için gayret sarfediyordu. Fıkıh usulünün oluşumu Hz. Ömer (r.a) ile başlar. Fıkıh ilminin temellerini meydana getiren kaideleri, karşılaştığı kazâî ve idarî meseleleri çözüme kavuştururken takip ettiği yöntemlerle belirlemeye başlamıştır. Ondan sahih senetlerle rivayet olunan fikhî hükümlerin sayısı birkaç bini bulmaktadır. Hz. Ömer'in içtihadlarının İslâm hukuku açısından çok büyük bir önemi vardır ve Resulullah (s.a.s)'in hadislerinden başka hiç bir şey onun bu içtihadlarının üzerinde değildir (Muhammed Revvâs Kal'acı, Mevsuatı Fıkhî Ömer b. el-Hattab, 1981, 8; Bu kitabta Hz. Ömer'in Fıkhî içtihadları bir araya toplanarak ansiklopedik bir tarzda tasnif edilmiştir).

Hız. Ömer (r.a), Hadis rivayeti konusunda çok titiz davranmıştır. O, Peygamber (s.a.s)'den hadis rivayet eden bazı kimseleri sorguya çekmiş, onlardan rivayet ettikleri hadisler için şahid istemişti. Hz. Ömer'in kendisinden beş yüz otuz dokuz hadis rivayet edilmiştir (Suyutî, a.g.e., 123).

Ayrıca o, Kur'an-ı Kerim'in te'vil ve tefsirinde ilim sahibiydi. İbn Ömer'den rivayet edildiğine göre, kendisine Resulullah (s.a.s) hayattayken kimlerin fetva verdiği sorulduğunda: "Ebu Bekir ve Ömer'den başkasının fetva verdiğini bilmiyorum" karşılığını vermişti (H.i.Hasan, İslâm Tarihi, İstanbul 1985, I, 319).

Şahsiyeti : Hz. Ömer, inandığı şeyi yerine getirme hususunda şiddetli davranmakla tanınır. O, müslüman olmadan önce ilk iman edenlere karşı sert muamele etmişti. Müslüman olduktan sonra ise bu sertliği islâm'ın lehine müşriklere karşı yönelmiştir. Hz. Ömer Halife olduktan sonra da doğruların uygulanması ve hakkın elde edilmesi konusunda titiz davranmaya ve en ufak ayrıntıları bile bizzat takip etmeye aşırı dikkat göstermiştir. O, bir şeyi emrettiği veya yasakladığı zaman ilk önce kendi ailesinden başlardı. Aile fertlerini bir araya toplayarak onlara şöyle derdi; "şunu ve şunu yasakladım. İnsanlar sizi yırtıcı kuşun eti gözetlediği gibi gözetlerler. Allah'a yemin ederim ki, her hangi biriniz bu yasaklara uymazsa onu daha fazlasıyla cezalandırırım". Sert bir mizaca sahip olmasına rağmen

insanlara karşı oldukça mütevâzî davranırdı. Geniş toprakları, güçlü orduları olan bir devletin başkanı olması onu diğer insanlar gibi mütevâzî ve sade bir hayat yaşamaktan alıkoyamamıştır. Pahalı, lüks elbiseler giymekten kaçınır, diğer insanlar gibi gerektiğinde alelade işlerle uğraşmaktan çekinmezdi. Tanımayan kimse onun müslümanların halifesi olduğunu asla anlayamazdı. Çünkü çoğu zaman giydiği elbise yamalarla doluydu.

Hiz. Ömer güçlü bir hitabet kudretine sahipti ve konuşurken belliğ bir uslubla konuşurdu. Onun üstün kabiliyeti yazı için de geçerliydi. Valilerine yazmış olduğı talimatları ve mektupları Arap dili için bir numune addedilmektedir. Hiz. Ömer şiire de ilgi duyan ve şiir zevki olan sahabilerden birisidir. Çok sayıda Arap şairlerinin şiirlerini ezberlemiş, az da olsa şiir yazmıştır. Hiz. Ömer ibadet ederken bütün benliğiyle Rabbine yönelirdi. Halife olduktan sonra gündüz işlerinin yoğun olmasından dolayı nafîle namazlarını gece kılar, ev halkını sabah namazına; "ve namazı ailene emret" (Tâhâ, 20/132) mealindeki ayeti okuyarak uyandırırđı. O, her sene haccetmeyi asla ihmal etmez ve hac farızasını yerine getirmek için Mekke'ye gelen hacılara bizzat riyaset ederdi. Rabbine karşı duyduğu sorumluluğun altında öylesine ezilirdi ki, kıyamet günü hesaptan, cezasız kurtulmayı başarabilirse sevineceğini söylerdi. O, ölüm döşesinde bu endişesini şu anlamdaki bir beyitle dile getiriyordu:

"Müslüman oluşum, namazları kılip, orucu tuttuğum müstesna, nefsimde zulmetmiş bulunuyorum" (Siblî, a.g.e., II, 373). Hiz. Ömer (r.a)'in, şahsi hayatı oldukça sadeydi. Hiz. Ömer (r.a), Bizans ve İran'a karşı büyük ordular sevkeden ve onları tarihlerinde pek nadir tattıkları sürekli yenilgilerle perişan eden güçlü ve muktedir bir devletin başkanıdır. Ama o buna rağmen yamalı elbiseler, eskimiş sarık ve yırtık ayakkabılarla hayatını sürdüren bir kişidir. O, bazen dul bir kadına su taşırken görülür, bazan da günün yorgunluğunu hafifletmek için mescid'in çıplak zemini üzerinde uyuduğuna şahit olunurdu. Medine'den Mekke'ye çok sayıda yolculuk yapmış olduğı halde hiç bir zaman yanına çadır almamış ve yolda, bir çarşafı dalların üzerine gererek basit bir şekilde dinlenmeyi tercih etmiştir. Yine bir gün, Ahnef b. Kays yanında Arapların ileri gelenlerinden bazı kimselerle birlikte Hiz. Ömer (r.a)'i ziyarete gitmiş; onu, elbisesinin eteklerini beline sıkıştırmış olduğı halde koşar bir vaziyette bulmuştu. Ömer (r.a), Ahnef'i gördüğünde ona; "Gel de kovalamaya katıl. Devlete ait bir deve kaçtı. Bu malda kaç kişinin hakkı olduğunu biliyorsun" dedi. Bu esnada biri ona neden kendini bu kadar üzdüğünü ve deveyi yakalamak için bir köleyi görevlendirmedini söyleyince O; "Benden daha iyi köle kimmiş?" diyerek karşılık vermiştir (Siblî, a.g.e., I, 384-385). Günlük yaşayışını gösteren bu örnekler, Hiz. Ömer (r.a)'in ümmetin sorumluluğunu üstlenen kimselerin yüklenmiş oldukları görevleri ne şekilde yerine getirmeleri ve makamlarının cazibesine kapılıp sıradan insanların yaşayış tarzından kopmadan hükmetmeleri gerektiğini, çağları aşan bir örnek sergileyerek ortaya koymuştur. Bir devlet başkanı ancak bu şekilde, insanlardan ve onların günlük yaşamlarından kopmadan âdil bir yönetim kurabilir. Hiz. Ömer (r.a)'a âdil sıfatını kazandıran, onun bu şekilde islâm'ı yeryüzüne hakim kılma yolunda varlığını ortaya koymuş olmasıdır. Hiz. Ömer (r.a) geçimini ticaretle temin ederdi. Bunun yanında Peygamber (s.a.s)'in Medine'de ona bazı tarlalar verdiği de bilinmektedir. Hayber'in fethini müteakip burada ele geçirilen araziler, savaşa katılanlar arasında taksim edilmişti. Ancak, Hiz. Ömer (r.a) kendi payına düşen araziye vakfetmiş ve bir vakıf şartnamesi de düzenlemişti: "Bu arazi satılamaz, hibe edilemez ve miras yolu ile sahip olunamaz; geliri fakirlere, akrabaya, kölelere, Allah yolunda, yolcu ve misafirlere harcanacaktır. Vakfi yöneten kişinin ölçülü olarak yemesinde ve yedirmesinde bir sakınca yoktur" (Buharî, surût, 19). İslâm'da ilk vakıf olayı budur.

Halife olduktan sonra, devlet işleriyle uğraşmasından dolayı kendi iaşesinin temini için Ashab'a müracaat etmiş, Hiz. Ali (r.a)'in teklifine uyularak ona ve ailesine normal ölçülerde devlet malından

geçim imkânı sağlanmıştı. H. 15 yılında müslümanlara maaş bağlandığı zaman, ona da ileri gelen Ashab'a verilen miktarda, beş bin dirhem maaş tayin edilmişti. Ancak onun günlük gideri çok mütevazi meblağdı. Ömer (r.a), yemek olarak genellikle şunları yedi: Ekmek (buğdaydan olduğu zaman kepekli), bazen et, süt, sebze ve sirke.

H. Ömer (r.a)'in fazileti ve üstünlüğü hakkında çok sayıda sahih hadis bulunmaktadır. Hz. Ömer din konusunda o kadar tavizsizdi ki, şeytanlar bile onunla karşılaşmaktan çekinirlerdi. Bir defasında Resulullah (s.a.s)'ın yanına gitti. Resulullah (s.a.s)'dan bir şey istemek için orada bulunan kadınlar, Hz. Ömer'in sesini duydıklarında hemen kalkıp perdenin arkasına geçtiler. Hz. Ömer içeri girdiğinde Resulullah (s.a.s) gülüyordu. Hz. Ömer ona; "Allah yasını güldürsün ya Resulullah" dedi. Bunun üzerine Resulullah (s.a.s); "şu benim yanımda olanlara şaşarım. Senin sesini işitince perdeye koşular" dediğinde Hz. Ömer; "Ya Resulullah, onların çekinmesine sen daha layıksın" dedi. Sonra da kadınlara dönerek; "Ey nefislerinin düşmanları! Resulullah (s.a.s)'den çekinmiyorsunuz da benden mi çekiniyorsunuz?" diyerek onlara çıkıştı. Kadınlar; "Evet. Sen Resulullah (s.a.s)'den sert ve haşinsin" dediler. Resulullah (s.a.s), Nefsime yed-i Kudretinde olan Allah'a yemin olsun ki, şeytan sana bir yolda rastlamış olsa, mutlaka yolunu değiştirirdi" (Müslim, Fedâilü's-Sahâbe, 22).

Başka bir rivayette Resulullah (s.a.s) onun için şöyle buyurmuştu:

"Gökte bir melek bulunmasın ki Ömer'e saygı duymasın. Yeryüzünde ise bir şeytan bulunmasın ki Ömer'den kaçmasın" (Suyûtî, a.g.e., 133).

Resulullah (s.a.s), hakkı görmek ve onu tatbik etmek konusunda Ömer (r.a)'in üstünlüğünü şöyle ifade etmekteydi: "Sizden önce geçen ümmetlerde bazen ilham sahipleri bulunurdu. Eğer benim ümmetimde onlardan biri bulunursa, Ömer b. Hattab onlardandır" (Müslim, Fedâilü's-Sahâbe, II). Bu, Hz. Ömer (r.a)'in işlerinde ve verdiği kararlarda isabetli davranmasını bir anlamda açıklar niteliktedir. Nitekim Resulullah (s.a.s); Allah doğruyu Ömer'in lisani ve kalbi üzere kılmıştır" (Üsdül-gâbe, IV, 151; Suyûtî, 132) demektedir. Bir defasında da Hz. Ömer'i göstererek şöyle demişti: "Bu aranızda yaşadığı sürece, sizinle fitne arasında kuvvetlice kapanmış bir kapı bulunacaktır" (Suyûtî, aynı yer).

Ömer (r.a)'in bu durumunu bazı konularda inen ayetlerin daha önce onun gösterdiği doğrultuda olması da te'yyid etmektedir. Hz. Ömer şöyle demiştir: "Rabbime üç şeyde muvafık düştüm: Makam-ı İbrahim'de, hicab'da ve Bedir esirlerinde" (Müslim, Fedâilüs-Sahabe, II). Hz. Ömer ötekileri zikretmemiştir. Örneğin münafıkların cenaze namazını kılmaması için Resulullah (s.a.s)'e inen ayet bunlardan biridir (bk. Müslim, aynı bab; Hz. Ömer (r.a)'in görüşleri doğrultusunda nâzil olan ayetler için bk. Suyûtî, a.g.e., 137-140).

Hz. OSMAN BİN AFFAN (r.anh)

Osman b. Affân b. Ebil-As b. Ümeyye b. Abdi'ş-Şems b. Abdi Menaf el-Kureşî el-Emevî; Raşid Halifelerin üçüncüsü. Ümeyyeoğulları ailesine mensup olup, nesebi beşinci cediti olan Abdi Menaf'ta Resulullah (s.a.s) ile birleşmektedir.

Fil olayından altı sene sonra Mekke'de doğmuştur. Annesi, Erva binti Küreyz b. Rebia b. Habib b. Abdi Şems'tir. Büyükannesi ise Resulullah (s.a.s)'ın halası Abdülmuttalib'in kızı Beyda'dır. Künyesi, "Ebû Abdullah'tır. Ona, "Ebu Amr" ve "Ebu Leyla" da denilirdi (İbnul-Hacer el-Askalânî, el-İsabe fi Temyîzi's-Sahabe, Bağdat t.y., II, 462; İbnül Esîr, Üsdül-Gâbe, III, 584-585; Celaledin Suyûtî, Târihul-Hulefâ, Beyrut 1986, 165).

Resulullah (s.a.s) risaletle görevlendirildiğinde Osman (r.a) otuz dört yaşlarındaydı. O, ilk iman edenler arasındadır. Ebû Bekir (r.a), güvendiği kimseleri İslâma davette yoğun gayret göstermekteydi. Onun bu çalışmaları neticesinde, Abdurrahman b. Avf, Sa'd b. Ebi Vakkas, Zübeyr b. Avvâm, Talha b. Ubeydullah ve Osman b. Affân iman etmişlerdi. Hz. Osman, cahiliyye döneminde de Hz. Ebû Bekir'in samimi bir arkadaşı idi (Siretu İbn İshak, İstanbul 1981,121; Üsdü'l-Gâbe, aynı yer; Askalanî, aynı yer).

Hz. Osman, iman ettiği zaman bunu duyan amcası Hakem b. Ebil-Âs onu sıkıca bağlayarak hapsetmiş ve eski dinine dönmezse asla serbest bırakmayacağını söylemişti. Hz. Osman (r.a) ebediyyen dininden dönmeyeceğini söyleyince, kararlılığını gören amcası onu serbest bırakmıştı (Suyûtî, 168).

Peşinden o, Resulullah (s.a.s)'ın kızı Rukayye ile evlenmişti. Bazı tarihçiler bu evliliğin Peygamber'in risaletle görevlendirilmesinden önce olduğunu kaydederler (Suyûtî, a.g.e., 165).

Mekkeli müşriklerin iman edenlere yönelttikleri baskı ve işkenceler yoğunlaşmış çekilmez bir hal alınca, Resulullah (s.a.s), ashabına Habeşistan'a hicret etmeleri tavsiyesinde bulunmuştu. Hz. Osman'ın Habeşistan'a ilk hicret edenler arasında olduğu hakkında kaynaklar ittifak halindedirler. İbn Hacer birçok sahabiye dayandırarak Hz. Osman'ın, eşi Rukayye ile birlikte Habeşistan'a hicret eden ilk kimse olduğunu kaydetmektedir (İbn Hacer, aynı yer). Mekkelilerin iman ettiklerine dair yanlış bir haberin Habeşistan'a ulaşmasıyla birlikte muhacirlerden bir bölümü Mekke'ye geri dönmüştü. Hz. Osman da geri dönenler arasındaydı. Ancak onlar kendilerine ulaşan haberin asılsız olduğuna şahit olduklarında tekrar Habeşistan'a gitmek için yola çıktılar. Hz. Osman, hareket etmeden önce Resulullah (s.a.s)'e şöyle demişti: "Ya Resulullah! Bir defa hicret ettik. Bu Necaşi'ye ikinci hicretimiz oluyor. Ancak siz bizimle değilsiniz". Resulullah (s.a.s) ona; "Siz Allah'a ve bana hicret edenlersiniz. Bu iki hicretin tamamı sizindir" karşılığını vermişti. Bunun üzerine o; "Bu bize yeter ya Resulullah" dedi (İbn Sa'd, Tabakatül-Kübra, Beyrut t.y., I, 207).

Hz. Osman (r.a), ikinci olarak hicret ettiği Habeşistan'da bir müddet kaldıktan sonra Mekke'ye geri döndü. Resulullah (s.a.s), Medine'ye hicret etmekle emrolduğunda, Hz. Osman diğer müslümanlarla birlikte Medine'ye hicret etti. O, Medine'ye ulaştığı zaman Hassan b. Sabit'in kardeşi Evs b. Sabit'e konuk olmuştu. Bundan dolayı Hassan, onu çok severdi (İbnül-Esîr, Üsdül-Gâbe, 585; İbn Sa'd, a.g.e., 55-56).

Bir yahudinin mülkiyetinde olan Rume kuyusunu yirmi bin dirheme satın alarak bütün müslümanların istifadesine sunmuştu. Bu kuyunun müslümanlar için ne kadar önemli olduğu Resulullah (s.a.s)'in şu sözünden anlaşılmaktadır: "Rume kuyusunu kim açarsa, ona Cennet vardır" (Buharî, Fezailu'l-Ashab, 47).

Hz. Osman, hanımı Rukayye ağır hasta olduğu için, Resulullah (s.a.s)'in izniyle Bedir savaşından geri kalmıştı. Rukayye ordu Bedir'de bulunduğu esnada vefat etmiş, müslümanların zaferinin müjdesi Medine'ye ulaştığı gün toprağa verilmişti. Fiili olarak Bedir'de bulunmamış olmakla birlikte Resulullah (s.a.s) onu Bedir'e katılanlardan saymış ve ganimetten ona da pay ayırmıştı (Üsdül-Gâbe, III, 586; Suyutî, a.g.e., 165; H.İ.Hasan, Tarihu'l-İslâm, I, 256).

Hz. Osman Bedir savaşı hariç, müşriklerle ve İslâm düşmanlarıyla yapılan bütün savaşlara katılmıştır.

Rukayye'nin vefat edişinden sonra Resulullah (s.a.s), Hz. Osman'ı diğer kızı Ümmü Gülsüm ile evlendirdi. Hicretin dokuzuncu yılında Ümmü Gülsüm vefat ettiğinde Resulullah (s.a.s) şöyle buyurmuştu: "Eğer kırk tane kızım olsaydı birbiri peşinden hiç bir tane kalmayana kadar onları Osman'la evlendirirdim" ve yine Hz. Osman'a "Üçüncü bir kızım olsaydı muhakkak ki seninle evlendirirdim" demişti (Üsdül-Gâbe, aynı yer).

Resulullah (s.a.s)'in iki kızıyla evlenmiş olduğu için iki nûr sahibi anlamında, "Zi'n-Nureyn" lakabıyla anılır olmuştur. Zatü'r-Rika ve Gatafan seferlerinde Resulullah (s.a.s), onu Medine'de yerine vekil bırakmıştır (Suyuti, a.g.e., 165).

Hz. Osman'ın Habeşistan'a hicreti esnasında Hz. Rukayye'den doğan Abdullah adındaki oğlu, Medine'ye hicretin dördüncü yılında bir horozun yüzünü gözünü tırmalaması sonucunda hastalanarak vefat etti. Abdullah, vefat ettiğinde altı yaşında idi (İbn Sa'd, a.g.e., III, 53, 54).

Hicretin altıncı yılında müslümanlar, Umre yapmak için Mekke'ye hareket ettiklerinde, Hz. Osman da onların arasındaydı. Ancak, putperest Mekke yönetimi, müslümanları Mekke'ye sokmama kararı almıştı. Bunun üzerine Hudeybiye'de karargah kuran Resulullah (s.a.s), müşriklerle diyalog kurarak, maksatlarının yalnızca umre yapmak olduğunu onlara bildirmek istiyordu. Resulullah (s.a.s), bu iş için Hz. Ömer'i görevlendirmek istemiş, ancak Hz. Ömer, bir takım geçerli sebepler ileri sürerek Hz. Osman'ın daha uygun olduğunu söylemişti. Bunun üzerine Resulullah (s.a.s), elçilik görevini Hz. Osman'a verdi. Daha önce elçi gönderilen Hıraş b. Umeyye el-Ka'bî'yi Mekkeliler öldürmek istemişlerdi (İbn Sa'd, a.g.e., II, 96).

Müşriklerin hırçın davranışları böyle bir elçiliği tehlikeli bir hale sokuyordu. Resulullah (s.a.s), Hz. Osman (r.a)'a şöyle dedi: "Git ve Kureyş'e haber ver ki, biz buraya hiç kimse ile savaşmaya gelmedik. Sadece şu Beyt'i ziyaret ve onun haremlğine saygı göstermek için geldik ve getirdiğimiz kurbanlık develeri kesip döneceğiz ". Hz. Osman (r.a), Mekke'ye gidip, müşriklere bu hususları bildirdi. Ancak onlar; "Bu asla olmaz. Mekke'ye giremezsiniz" karşılığını verdiler. Onların red cevabı İslâm kârargahına Osman (r.a)'ın öldürüldüğü şeklinde ulaştı. Onun dönüşünün gecikmesi bu haberi destekler nitelikteydi. Bunun üzerine Resulullah (s.a.s), yanındaki bütün müslümanları, ölmek pahasına müşriklerle çarpışmak üzere, bey'ata çağırdı. Bey'atu'r-Rıdvân adıyla tarihe geçen bu bey'atlaşmada Resulullah (s.a.s) sol elini sağ elinin üzerine koyarak, "Osman Allah'ın ve Resulünün işi için gitmiştir" dedi ve onun adına da bey'at etti. Müşrikler bu durumdan korkuya kapıldıkları için anlaşma yolunu tercih etmişlerdi (İbn Sa'd, II, 96, 97).

Hz. Osman, bu arada Mekke'deki güçsüz müslümanlarla görüşmüş ve onları İslâm'ın yakında gerçekleşecek olan fethiyle teselli etmişti (Asım Köksal, İslâm Tarihi, VI, 177). Müşrikler, Osman (r.a)'a isterse Kâ'be'yi tavaf edebileceğini bildirmişler, ancak o, Resulullah (s.a.s) tavaf etmeden, kendisinin de tavaf etmeyeceği cevabını vermişti. Hudeybiye'de bulunan sahabiler ise Resulullah'a: "Osman Beytullah'a kavuştu, onu tavaf etti; ne mutlu ona" dediklerinde Resulullah (s.a.s); "Beytullah'ı biz tavaf etmedikçe, Osman da tavaf etmez buyurmuştur" (Vakidî'den naklen, A. Köksal, a.g.e., 178-

H. Osman, Medine dönemi boyunca sürekli Resulullah (s.a.s) ile birlikte olmaya gayret gösterdi. Ashabın en zenginlerinden biri olması, onun İslâma ve müslümanlara herkesten çok maddi yardımda bulunmasını sağladı. Bilhassa kâfirler üzerine sefere çıkan orduların techiz edilmesinde aşırı derecede cömert davrandığı görülmektedir. Tarihçiler onun Ceyş'ul-Usra diye adlandırılan Tebuk seferine çıkacak ordunun techiz edilmesine yaptığı katkıyı övgüyle zikretmektedirler. O, bu ordunun yaklaşık üçte birini tek başına techiz etmiştir. Asker sayısının otuz bin kişi olduğu göz önüne alınırsa bu meblağın büyüklüğü rahatça anlaşılır. Yaptığı yardımın dökümü şöyledir: Gerekli takımlarıyla birlikte dokuz yüz elli deve ve yüz at, bunların süvarilerinin teçhizatı, on bin dinar nakit para (A. Köksal, IX,162). Onun bu davranışından çok memnun olan Resulullah (s.a.s); "Ey Allah'ım! Ben Osman'dan razıyım. Sen de razı ol" (İbn Hişam, Sîre, IV,161) diyerek duada bulunmuş ve; "Bundan sonra Osman'a işledikleri için bir sorumluluk yoktur" (Suyûtî, a.g.e.,169) demiştir.

H. Osman, Veda Haccı esnasında da Resulullah (s.a.s)'in yanındaydı. Resulullah (s.a.s) müslümanları ilgilendiren bir çok meselede Osman (r.a)'ın yardımına müracaat etmiştir (H.İ.Hasan, a.g.e., I, 256).

H. Ebû Bekir (r.a) halife seçilince Osman (r.a) ona bey'at etti. Ebû Bekir (r.a) halifeliği boyunca ümmetin işlerini idarede onunla istişarede bulundu. Ebû Bekir (r.a)'ın vefatından önce yazdırdığı H. Ömer'in Halife atanmasına dair belgeyi Osman (r.a) kaleme almıştır. H. Ebû Bekir, Osman (r.a)'ın yazdıklarını ona tekrar okuttuktan sonra mühürletmişti. Osman (r.a), yanında Ömer (r.a) ve yanında Useyd İbn Saîd el-Kurazî olduğu halde dışarı çıkmış ve oradakilere "Bu kağıtta adı yazılan kimseye bey'at ediyor musunuz" diye sormuştu. Onlar da "evet" diyerek bunu kabul etmişlerdi (İbn Sad a.g.e., III, 200).

Halife H. Ömer (r.a), yaralanınca, hilâfete geçecek kimsenin tayin edilmesi için altı kişiden oluşan bir şura oluşturmuştu. Bunlar H. Ali, Osman, Sa'd İbn Ebi Vakkas, Abdurrahman b. Avf, Zubeyr İbn Avvam ve Talha İbn Ubeydullah (r.anhum) idiler. Yapılan görüşmeler neticesinde, şura üyelerinden dördü feragat edince görüşmeler H. Osman'la H. Ali üzerinde devam etti. Şura başkanı Abdurrahman İbn Avf, geniş bir kamu oyu yoklaması yaptıktan sonra müslümanların bu iki kişiden birisinin halife seçilmesi üzerinde mutabık olduklarını gördü. H. Ali (r.a)'i çağırarak ona; Allah'ın Kitabı, Resulünün Sünneti ve Ebû Bekir ve Ömer'in uygulamalarına tabi olarak hareket edip etmeyeceğini sordu. O, Allah'ın Kitabı ve Resulünün Sünnetine tam olarak uyacağı, ancak bunun dışında kendi içtihadına göre davranacağı cevabını verdi. Aynı soruyu Osman (r.a)'a yönelttiğinde o, bunu kabul etmişti. Bunun üzerine Abdurrahman İbn Avf, Osman (r.a)'ı halife atadığını ilan ederek ona bey'at etti (Suyuti, a.g.e.,171, 172; İbn Hacer, a.g.e., 463; H.İ.Hasan, a.g.e., I, 258, 261).

H. Osman'a ikinci olarak bey'at eden kimse H. Ali (r.a) olmuştur. Peşinden de bütün müslümanlar ona bey'at ettiler (İbn Sa'd, a.g.e., III, 62). Osman (r.a)'ın hilâfete geçişi Hicri yirmi üç senesi Zilhicce ayının sonlarında olmuştur. Osman (r.a), devlet idaresini devraldığı zaman İslâm fetihleri hızlı bir şekilde devam ediyordu. H. Ömer (r.a) devrinde Suriye, Filistin, Mısır ve İran, İslâm topraklarına katılmıştı. H. Ömer (r.a)'ın güçlü idaresi, fethedilen bölgelerde otorite ve düzenin sağlam bir şekilde yerleşmesini sağlamıştı. H. Osman (r.a), İslâm tebliğinin girmiş olduğu yayılma sürecini aynı hızla devam ettirmeye çalıştı. O, Ermenistan, Kuzey Afrika ve Kıbrıs'ı fethetmiş, İran'daki ayaklanmaları bastırarak merkezî yönetimin nüfuzunu yeniden tesis etmiştir.

H. Osman (r.a), hilâfeti devraldığı zaman idari kadrolarda yavaş yavaş bazı değişiklikler yapma yoluna gitti. Ancak, Ömer (r.a)'ın vasiyetine uyarak bir sene müddetle onun valilerini

yerlerinde bıraktı. İlk önce Küfe valisi Muğire b. Şu'be'yi azlederek yerine Sa'd b. Ebi Vakkas'ı atadı. Sa'd, Osman (r.a)'ın yönetime geçtikten sonra atadığı ilk validir (İbnül-Esir el-Kamil fi't-Tarih, Beyrut 1979, III, 79). Mısırlılarca sevilen bir kimse olan Amr b. el-As'ın Mısır valiliğinden alınması ve yerine, Abdullah b. Sa'd b. Ebi Serh'in tayin edilmesi bazı karışıklıkların çıkmasına sebep olmuştu. İskenderiye halkı Bizans İmparatoru Heraklious'a mektup yazarak kendilerini müslümanların elinden kurtarmasını istediler. Ayrıca, müslümanların karşı koyacak kadar askerlerinin olmadığını da bildirdiler.

Bunun üzerine Bizans İmparatoru, Manuel komutasında kalabalık bir orduyu İskenderiye'ye gönderip burayı işgal etti. Bizanslılardan çekinen Kıpti halk, Hz. Osman'dan duruma müdahale etmesini istediğinde o, Amr b. el-As'ı Mısır'a geri gönderdi. Amr, yaptığı savaşta, Manuel'i öldürerek düşmanı büyük bir yenilgiye uğrattı ve İskenderiye şehrini çevreleyen sur'u yıktı (Hicrî 25) (İbnul-Esir, a.g.e., III, 81; H.İ.Hasan, a.g.e.; I, 264).

Aynı yıl içerisinde anlaşmalarını bozan Rey üzerine, Sa'd b. Ebi Vakkas bir sefer düzenlemiş; ayrıca, Deylem üzerine yürümüştür. Sa'd b. Ebi Vakkas, Beytül-Maldan borç olarak aldığı parayı geri ödemekte sıkışınca Osman (r.a), onu azlederek yerine anne bir kardeşi Velid b. Ukbe'yi Küfe valiliğine getirdi (İbnul-Esir a.g.e., III, 82).

Velid, beş sene Küfe valiliğinde bulunmuştur. Velid, bir sabah, namazı sarhoş olduğundan dolayı dört rekat kıldırmıştı. Hatırlatılması üzerine "sizin için arttırıyorum" demişti. Bunu duyan Hz. Osman, ona tazir cezası vererek bunun uygulanmasını Hz. Ali'den istemişti. Hz. Ali de Abdullah b. Cafer'e onu kırbaçlattırmıştı. Bu olay üzerine Hz. Osman onu azlederek yerine Saîd b. el-As b. Umeyye'yi atadı (İbnul-Esir, a.g.e., III, 107).

Suyûtî, Hz. Osman'ın, ilk olarak Velid'i, Sa'd'ın yerine vali yapması yüzünden kınandığını söylemektedir (Suyutî, 172). Velid, Küfe valisi olunca, Azerbaycan komutanı Utbe b. Ferkat'ı görevinden aldı. Bunun üzerine Azerbeycan halkı isyan ettiler. Velid, Azerbeycan üzerine yürüyerek burayı itaat altına aldıktan sonra Ermenistan (Tiflis) tarafına yöneldi ve andlaşmalar yaparak ganimetlerle geri döndü (H. 25). Bu arada Bizansla yapılan mücadele devam etmekteydi. Muaviye, Antalya ve Tarsus taraflarına akınlar düzenliyordu. Öte taraftan, Amr b. el-As'a Kuzey Afrika'yı ele geçirmek için emirler gönderen Osman (r.a), Sicistan Valisi, Abdullah b. Amr'a Kabil'e yürümesi talimatını veriyordu (İbnul Esir, a.g.e., III, 87).

Hicri yirmi altıda, Mescid-i Haram'ın genişletilmesi çalışmalarına tanık olunmaktadır. Mescid-i Haram'ın çevresindeki arsalar satın alınarak geniş bir alan elde edilmişti. Hz. Osman (r.a), Hicri yirmi yedinci yılda Mısır Valisi Amr b. el-As'ı azlederek yerine Abdullah İbn Sa'd b. Ebi Serh'i getirdi. O, Kuzey Afrika'nın fethinin tamamlanması düşüncesindeydi. Bunun için Osman (r.a), Ashabın ileri gelenleriyle istişare ettikten sonra, ona izin verdi ve içinde çok sayıda sahabinin de bulunduğu bir orduyu takviye olarak ona gönderdi (H.İ. Hasan, a.g.e., I, 265). Abdullah b. Nafi b. Abdulkays ve Abdullah b. Nafi b. Husayn komutasındaki kuvvetler, İbn Ebi Serh ile birleşerek Mısır'dan batıya doğru harekete geçtiler. Trablus'tan Tanca'ya kadar olan bölgenin hakimi ve Bizans İmparatorunun valisi, İslam ordusunun topraklarına doğru ilerlediği haberini alınca, yirmi bini süvari olmak üzere, yüz bin kişilik bir ordu hazırlayarak tedbirler aldı. Krallık merkezi olan Subaytala'ya yirmi dört saatlik bir mesafede iki ordu karşı karşıya geldi. İbn Ebi Serh'in, müslüman olmak veya cizyeyi kabul etmek teklifi reddedilince çatışma başladı. Bu arada, ordunun Medine ile olan haberleşmesi kesilmişti.

H. Osman bağlantı kurabilmek için Abdullah İbn Zübeyr'i bir askeri birlikle Afrika'ya gönderdi. Günlerce süren savaş, Abdullah İbn Zübeyr'in önerdiği taktikle kısa zamanda büyük bir zaferle sonuçlandı. Müslümanların eline geçen ganimet oldukça büyüktü. Süvarilere üçer bin dinar ve yayalara ise biner dinar hisse düşmüştü (İbnül-Esir, a.g.e., III, 88-90; H.İ.Hasan, a.g.e., I, 265-266).

İslâm ordularının önündeki bu engel kaldırıldıktan sonra H. Osman, Abdullah b. Nafi b. Husayn ve Abdullah b. Nafi b. Abdulkays'a hiç vakit kaybetmeden Cebelu't-Tarik'ı geçerek Endelüs'e girmeleri emrini verdi. H. Osman'ın, ordunun Endelüs'e geçişini istemesi, İstanbul'un batı yönünden sıkıştırılarak fethinin kolaylaştırılması düşüncesinden kaynaklanıyordu. O, komutanlarına şöyle diyordu: "İstanbul ancak Endelüs tarafından fethedilebilir. Eğer orayı fethederseniz, İstanbul'u fethedenlerin ecrine ortak olacaksınız" (İbnül-Esir, a.g.e., III, 93; Ayrıca bk. Muhammed Hamidullah, Fethul-Endelüs (İspanya) fi Hilafeti Seyyidina Osman sene 27 li'l-Hicre, İ.Ü. Ed. Fak. İslam Tetkikleri Enstitüsü Dergisi, İstanbul 1978, VII, 221-225).

Böylece H. Osman zamanında, Kuzey Afrikadaki fetihler tamamlanmış, İslâm'ın karşısındaki en büyük güç olan Bizans'ın batıdan sıkıştırılması planları uygulamaya konulmuştur.Öte taraftan Muaviye b. Ebi Süfyan, Osman (r.a)'dan izin alarak, Suriye sahillerinde oluşturduğu donanma ile Akdenize açılmış ve müslümanlar denizlerde de Bizans'a karşı varlık göstermeye başlamışlardı. Muaviye daha önce bu iş için H. Ömer'e müracaat etmişti. Ancak Ömer (r.a), o an müslümanların maslahatı bunu gerekli kılmadığı için izin vermemişti. Daha sonra şartlar bu iş için elverişli hale geldiğinden dolayı H. Osman donanma inşasının lüzumuna kanaat getirmişti. Muaviye, donanmasıyla denize açılarak, Kıbrıs Adasına çıktı. Abdullah b. Sa'd Mısır'dan onun yardımına gitti. Kıbrıs, yıllık yedi bin dinar cizye ile İslâm hakimiyetini tanımak zorunda kaldı (Hicrî 28). Bu miktar onların Bizans İmparatoruna ödediği meblağdır (İbnül-Esir, a.g.e., III, 96).

H. Osman, Kufe Valisi Ebu Musa el-Eş'arî'yi görevinden alarak yerine Abdullah b. Amir el-Kureyz'i atadı (H. 29). Abdullah, Osman (r.a)'ın dayısının oğludur. Ebu Musa'yı azletmesinin sebebi Kûfe halkının ondan şikayetçi olmaları ve bunu H. Osman (r.a)'a bildirmeleridir (İbnül-Esîr, a.g.e., III, 99-100).H. Osman, Mescid-i Nebi'nin genişletilmesine ihtiyaç duyarak, onu süslü taşlarla yeniden inşa etti. Taş sütunlar dikerek tavanını sac (bir cins ağaç) ile kapattı. Uzunluğunu yüz altmış, genişliğini de yüz elli zira'a çıkarttı (Suyûtî, 173).

Hicri otuz yılında Sa'id b. el-As'ın Taberistan'a hücum ettiği görülür. Bu bölgede gazalarda bulunan Sa'id, bir çok şehri fethetti. Horasan, Tus, Serahs, Merv, Beyhak bunlardan bazılarıdır.Bu yıl içerisinde H. Osman, değişik eyaletlerde, Kur'an-ı Kerim'in okunması üzerine ortaya çıkan ihtilafları ortadan kaldırmak için çalışmalar başlattı. Kur'an-ı Kerim ilk olarak H. Ebû Bekir zamanında tedvin edilmişti. Zeyd b. Sabit'in başkanlığında yapılan bu çalışmada, Kur'an-ı Kerim bir kitap haline getirilmişti. Bu ilk mushaf, Ebû Bekir (r.a)'dan sonra Ömer (r.a)'a geçmiş, onun şehadetinden sonra da Hafsa (r.anh)'nın elinde kalmıştı.Azerbeycan sefer esnasında ordu içerisinde kıraat konusunda bir ihtilafın çıkması, ordu komutanı Huzeyfe b. Yeman'ı endişelendirmiş ve Halife'den, müslümanların emin bir şekilde okuyabilecekleri bir mushafın çoğaltılmasını istemişti. Hafsa (r.anh)'ın yanında bulunan mushaf getirilerek çoğaltıldı ve bütün eyaletlere dağıtıldı. Bunun dışında kalan nüshaların tamamı toplatılarak imha edildi. Bu durum karşısında Ashabın hayatta olanları oldukça rahatlamışlardı (İbnül-Esîr a.g.e., III,111-112; H.İ. Hasan, a.g.e., I, 510-513).

H. Osman, Resulullah (s.a.s)'a ait olan; H. Ebû Bekir ve H. Ömer'den sonra kendisine intikal eden mührü Medine'deki Arîs kuyusuna düşürdü. Onu bulacak olana büyük miktarda para vadinde bulunmuş, ancak bütün aramalara rağmen bu mühür bulunamayınca Osman (r.a) büyük bir üzüntüye

kapılmıştı. Ondan ümidini kesince hemen bir mühür yaptırdı. Şehid edilene kadar parmağında kalan bu mührün kimin eline geçtiği tesbit edilememiştir (İbnül-Esir, III, 133).

Bu olay hilâfetinin altıncı yılında meydana gelmiştir. İslam fetihlerinin sürekliliği ve elde edilen ganimetlerle insanların zenginleşmeleri, refah seviyesini oldukça yükseltmişti. Bu durum, tabii olarak, İslâma uygun olmayan birtakım davranış biçimlerinin de ortaya çıkmasına sebep olmuştu. Resulullah (s.a.s)'ın yanında yetişen ve bu gelişmeleri endişeyle takip eden sahabiler, bu endişelerini yer yer ortaya koymaktaydılar. Bunlardan birisi de, zühd ve takvasıyla tanınan ve maddi varlıklardan muhtaç kimselerin yeterince istifade ettirilmediğine inanan Ebu Zerr el-Gifarî (r.a)'dır. O, Şam'da, Muaviye'nin uygulamalarına karşı çıktığı ve düşüncelerini söylemekte ısrarlı davrandığı için Medine'ye çağırıldı. Ebu Zerr, Medine'ye geldiğinde görüşlerini Hz. Osman'a tekrarlamıştı. Bunun ardından, Halife'den izin isteyerek, Medine'ye yakın bir yer olan Rebeze'ye gidip yerleşmişti (a.g.e., III, 115; bk. Ebu Zerr el-Gifârî Mad.).

Bizans'a karşı kazanılan en parlak ve kesin zaferlerden birisi hiç şüphesiz ki Latu's-Sevârî deniz savaşıdır. Abdullah b. Sa'd'ın komutasındaki İslâm donanması, İskenderiye açıklarında Bizans İmparatoru Konstantin komutasındaki büyük donanmayla karşı karşıya geldi. Bizanslıların gemi sayısı hakkında verilen bilgiler, beş yüz ile sekiz yüz rakamı arasında değişmektedir. İslâm donanmasının sahip olduğu gemi sayısı ise ikiyüz civarındaydı. Yapılan savaşta Bizanslılar büyük bir bozguna uğratıldı. Konstantin, Sicilya'ya sığınmak zorunda kaldı. (İbnül-Esir, a.g.e., III, 117-118; H.İ. Hasan, I, 266-267).

Bu zaferden sonra Bizans, müslümanlara karşı olan deniz üstünlüğünü kaybetmiş, İslam donanmasının İstanbul sularına kadar önüne çıkacak bir güç kalmamıştı.

Fitnenin Ortaya Çıkışı Ve Şahadeti:

Hz. Osman on iki sene hilâfet makamında kalmıştır. Bunun ilk altı senesi huzur ve güven içerisinde geçmiş ve hiç kimse yönetimin uygulamalarından şikayetçi olmamıştır. Kureyş, onu Hz. Ömer'den daha çok sevmişti. Çünkü Hz. Ömer onlara karşı şeriatı uygulamada müsamahasız ve sertti. Hz. Osman ise yaratılışındaki yumuşaklık ve hoşgörü ile insanların serbestçe hareket edebilmelerine imkan sağlamıştı. Onun bu yapısından istifade eden eyaletlerdeki bir takım valiler, sorumsuz davranışlar sergilemeye başlamışlardı. Yükselen şikayetleri ani ve kesin kararlarla karşılayamayınca, yavaş yavaş bir fitne ve kargaşa ortamının oluşmasına zemin hazırlanmıştı. Endelüs'ten Hindistan hudutlarına kadar çok geniş bir sahayı kaplayan devletin içerisinde, çeşitli din ve ırklara mensup zimmi statüsünde topluluklar vardı. Bunlar, mağlup düştikleri İslâm Devleti'ne karşı her fırsatı değerlendirerek baş kaldırıyorlardı. Yahudi unsuru ise, İslâm Ümmeti'ni parçalayıp yok etmek için İslamın temel prensiplerini hedef almıştı. Müslüman olduğunu iddia ederek ortaya çıkan bir takım Yahudi asıllı kimseler, zuhur eden huzursuzlukları körükleyip fitne alevini her tarafa yaymaya çalışıyorlardı.

Bunlardan birisi etkili nifak hareketlerinin ortaya çıkmasını sağlayan ve tam bir komitacı olan Abdullah İbn Sebe'dir. İbn Sebe Yemenli bir yahudidir. O, samimi kimselerin haklı şikayetlerini kullanarak insanları Hz. Osman'a karşı kışkırtıyordu. Bir taraftan "ric'atı Muhammed" (Muhammed (s.a.s)'in tekrar dönüşü) düşüncesini yaymaya gayret gösterirken, öte taraftan Peygamber'in peşinden hilâfet hakkının Hz. Ali (r.a)'a ait olduğunu ve bunun da Allah tarafından belirlenmiş bir gerçekten başka bir şey olmadığını yayarak daha sonra ortaya çıkacak Şia akidesinin temellerini atıyordu. Onun yaydığı düşüncelere göre Ebû Bekir (r.a), Ömer (r.a) ve Osman (r.a), Hz. Ali (r.a)'ın hakkını gasbetmişlerdi. O, Kûfe, Basra ve Şam'da insanları kışkırtırken, Ebu Zerr (r.a)'ın haklı çıkışlarını da

kendisine malzeme yapmaya uğraşıyordu. (İbnü'l Esir, Tarih, III,154; H. İ. Hasan, age, I, 368-370)

Bir zaman sonra, Muhammed b. Ebî Bekr ve Muhammed b. Ebî Huzeyfe de, yapmış olduğu atamalardan dolayı Hz. Osman'ı tenkid etmeye başladılar (İbnül-Esîr. a.g.e., III, 118).Hz. Osman'a yapılan en önemli suçlama, onun kendi akrabalarını valiliklere getirmesi, onlara bolca ihsanlarda bulunması ve yolsuzluklarını denetleyememesidir .(Suyûtî, 174).

Hz. Ali (r.a) bu konudaki şikayetlerini ona iletğinde o, Hz. Ali'ye şöyle diyordu: "Muğire b. Şu'be'yi Ömer'in vali tayin ettiğini bilmez misin?" Hz. Ali: "Biliyorum" deyince o; "O halde neden akrabalığı ve yakınlığından dolayı onu vali tayin ettiğim şekilde bir kınamada bulunuyorsun?" diye sormuştu. Hz. Ali'nin buna verdiği cevap şuydu; "Ömer vali atadığı kimseyi sıkı bir şekilde kontrol altında tutardı. En ufak hatalarını görse onları sorgular ve en şiddetli şekilde cezalandırırdı. Sen ise bunu yapmıyorsun" (İbnül-Esir, a.g.e., III, 152).

Bunun üzerine Hz. Osman, vilayetlerdeki yönetimler hakkında yapılan dedikoduları ve bunların sebeplerini yerinde incelemek üzere müfettişler tayin etti. Muhammed b. Mesleme'yi Kufe'ye; Usame b. Zeyd'i Basra'ya; Abdullah b. Ömer'i Şam'a ve Ammar b. Yasir'i de Mısır'a gönderdi. Ammar b. Yasir hariç, diğerleri görevlerini tamamlayarak geri dönmüşlerdi. Osman (r.a) haksızlıkları gidermek, filizlenmeye başlayan ve ümmet için büyük sakıncalara sebep olacak olan fitnenin yatıştırılması için yoğun bir gayretin içine girmişti.O, gelen şikayetleri dikkatle inceliyor, başta Hz. Ali (r.a) olmak üzere Ashab'ın ileri gelenleri ile istişarelerde bulunuyordu. Ancak, Mısır'dan Medine'ye gelip, Abdullah b. Sa'd b. Ebi Serh'in gayr-ı meşru uygulamalarını şikayet eden bir heyetin, dönüşlerinde İbn Ebi Serh'in takibatına uğramaları ve bazılarının öldürülmesi, olayların tırmanmasına sebep olmuştu.

Bunun üzerine Mısır'dan altı yüz kişilik bir topluluk Medine'ye gelerek Mescid-i Nebi'de, namaz vakitlerinde Ebi Serh'in işlediklerini sahabilere şikayet ediyorlardı. Talha İbn Ubeydullah, Hz. Aişe (r.anha) ve Hz. Ali (r.a), Hz. Osman'a giderek, bu insanların haklı isteklerini yerine getirmesini ve Abdullah b. Sa'd b. Ebi Serh'i azlederek yargılamasını istediler. Bunun üzerine Hz. Osman, Mısırlılar'a kendileri için vali olarak kimi istediklerini sordu. Onlar, Muhammed b. Ebi Bekr'i istediklerini bildirdiler. Osman (r.a), Muhammed b. Ebi Bekr'i vali tayin etti. O, Mısır'dan gelenler ve bir grup sahabi ile birlikte Medine'den yola çıktı. Medine'den üç günlük bir uzaklıkta yol alırlarken devesini, sanki takip ediliyormuş gibi hızlı sürmeye çalışan bir adam gördüler. Adamı yakalayıp sorguladıklarında İbn Ebi Serh'e bir mesajı yetiştirmeye çalıştığını anladılar. Ona kim olduğu sorulduğunda, bazen Osman (r.a)'ın, bazan da Mervan b. Hakem'in kölesi olduğunu söylüyordu. Üzerindeki mektubu açtıklarında, içinde, "Muhammed b. Ebi Bekr ile falanca falanca... Sana ulaştıklarında onları öldür" yazıldığı ve bunun Hz. Osman'ın mührüyle mühürlenmiş olduğunu gördüler. Derhal Medine'ye geri dönüp Hz. Osman'ın evini kuşattılar. Hz. Ali, yanına Muhammed İbn Mesleme'yi alıp Osman (r.a)'ın evine gitti. Hz. Ali (r.a) ona, üzerine kendi mührü bulunan bu mektubu kimin kaleme aldığını sordu. Osman (r.a) böyle bir mektup yazmadığını ve yazıldığından da haberi olmadığını söyledi. Muhammed de Osman (r.a)'ı doğrulamış ve bu işi düzenleyen kimsenin Mervan olduğunu söylemişti. Yazıyı inceledikleri zaman bunun Mervan b. Hakem'e ait olduğunu anladılar.

O esnada Osman (r.a)'ın evinde bulunmakta olan Mervan'ın kendilerine teslim edilmesini istediler. Hz. Osman (r.a) bunu kabul etmedi. Çünkü onu öldüreceklerinden korkuyordu.Onun evini kuşatan asiler diyalog çağrılarına cevap vermedikleri gibi, suyunu da kesmişlerdi, Hz. Osman'ın fitneyi yatıştırmak ve haksızlıkları gidermek hususunda asilere yaptığı nasihatlerin onlar üzerinde hiç bir tesiri olmamıştı. Onlar, Hz. Osman (r.a)'a şöyle diyorlardı:"Biz seni hilafetten azledene veya

öldürene yahut da bu yolda ölene kadar bu işten vazgeçecek değiliz. Eğer sana sahip çıkanlar bize engel olmaya kalkarlarsa onlarla savaşıyoruz". Hz. Osman onlara, Allah'ın üzerine yüklediği hilafet görevini asla bırakmayacağını ve ölümün kendisine bundan daha sevimli olduğunu bildirmiş, ayrıca kendini savunmak için kimseye emir vermediğini eklemiştir (İbnül-Esîr, a.g.e., III, 169-170).

O, ashaptan, asileri şehirden kovup çıkarmak için gelen teklifleri reddediyor, onlardan silah kullanmayacaklarına dair kesin söz vermelerini istiyordu. Bir gün kendisini kuşatan asilerin karşısına çıkıp: "Ali buralarda mı? Sa'd buralarda mı?" diye sormuş, bulunmadıkları cevabını alınca biraz susmuş ve şöyle demiştir: "Bana su sağlamasını, Ali'ye bildirecek kimse yok mu?" Bu Hz. Ali'ye ulaşınca derhal üç kırba suyu ona göndermişti. Ali (r.a), asilerin Osman (r.a)'ı öldürmek istediklerini öğrenince, böyle bir şeye meydan vermemek için, iki oğlu Hasan ve Hüseyin'e, kılıçlarını alarak gidip Osman'ın kapısında beklemelerini ve içeri kimseyi sokmamalarını söylemişti. Abdullah İbn Zübeyr de onlara katılmış, diğer bir takım sahabiler de çocuklarını oraya göndermişlerdi. Durum çok nazik bir hal almıştı. Hz. Osman, ne asilerin haksız taleplerini kabul ediyor, ne de Medine ve diğer bölgelerden gelen, asileri savaşarak Medine'den çıkarma tekliflerine olumlu cevap veriyordu. O, Peygamber şehri'nde kan dökmek ve fitneyi ilk başlatan kimse olmaktan çekindiği için böyle davranıyordu. Hz. Âişe (r.anha)'dan Resulullah (s.a.s)'ın şöyle söylediği rivayet edilmektedir: "Ya Osman! Belki Allah sana bir gömlek giydirir, münafıklar senden onu çıkarmanı istediklerinde onu, bana kavuşuncaya kadar sakın çıkarma".

Hz. Osman, Resulullah (s.a.s)'in bu günler için kendisine bildirdiği şeylere uymaya çalışıyordu. O, şöyle diyordu: "Resulullah (s.a.s) benimle ahitleşmiş olduğu şey üzerinde sabretmekteyim" (Üsdül-Ğâbe, II, 589; Suyûtî, 170; İbnü'l-Esîr, III, 175).

Asilerin kendisini öldürmeye kararlı olduğunu anladığında, onların böyle bir iş işleyip katillerden olmalarını önlemek için kendilerine bir müslümanın kanının ancak; zina, kasten adam öldürme ve dinden dönmek şartları dahilinde helal olduğunu hatırlatıyor ve kendisinin bunlardan hiç birisiyle itham edilemeyeceğini anlatıp duruyordu.

HZ. ALİ (r.anh)

Resulullah'ın amcasının oğlu, damadı, dördüncü halife. Babası Ebû Talib, annesi Kureyş'ten Fâtıma binti Esed, dedesi Abdulmuttalib'tir. Künyesi Ebu'l Hasan ve Ebû Tûrab (toprağın babası), lâkabı Haydar; ünvanı Emîru'l-Mü'minin'dir. Ayrıca 'Allah'ın Arslanı' ünvanıyla da anılır.

Hız. Ali küçük yaşından beri Resulullah'ın yanında büyüdü. On yaşında İslâm'ı kabul ettiği bilinmektedir. Hız. Hatice'den sonra müslümanlığı ilk kabul eden odur. Hız. Peygamber ile Hız. Hatice'yi bir gün ibadet ederken gören Hız. Ali'ye Peygamberimiz şirkin kötülüğünü, tevhidin manasını anlattığında Hız. Ali hemen müslüman olmuştu.

Mekke döneminde her zaman Resulullah'ın yanındaydı. Kâbe'deki putları kırmasını şöyle anlatır: "Bir gün Resul-u Ekrem ile Kâbe'ye gittik. Resul-u Ekrem omuzuma çıkmak istedi. Kalkmak istediğim zaman kalkamıyacağımı anladı, omuzumdan indi, beni omuzuna çıkardı ve ayağa kalktı. Kendimi istesem ufukları tutacak sanıyordum. Kâbe'nin üzerinde bir put vardı, onu sağdan soldan ittim. Put düştü, parça parça oldu. Resulullah'ın omuzlarından indim. İkimiz geri döndük." (Ahmed b. Hanbel, Müsned, I, 384).

Resul-u Ekrem, en yakın akrabasını uyarmak ve hakkı tebliğ etmek hususunda Allah'u Teâlâ'dan emir alınca onları Safa tepesinde toplayıp ilâhî emirleri tebliğ edince, Kureyş müşrikleri onunla alay etmişti. İkinci toplantıyı yapmasını Hız. Ali (r.a.)'ye bıraktı, Ali de bir ziyafet hazırlayarak Haşimoğullarını davet etti. Resulullah yemekten sonra: "Ey Abdulmuttaliboğulları, ben özellikle size ve bütün insanlara gönderilmiş bulunuyorum.İçinizden hanginiz benim kardeşim ve dostum olarak bana bey'at edecek" dedi. Yalnız Ali (r.a.) kalktı ve orada Resulullah'a onun istediği sözlerle bey'at etti. Bunun üzerine Resul-u Ekrem, "Kardeşimsin ve vezirimsin " diyerek Hız. Ali'yi taltif etti.Hız. Peygamber hicret etmeden önce elinde bulunan emanetleri, sahiplerine verilmek üzere Ali'ye bıraktı ve o gece Hız. Ali, Resulullah'ın yatağında yatarak müşrikleri şaşdırttı. Böylece Hız. Ali, Hız. Peygamber'i öldürmeye gelen müşrikleri oyalayarak onun yerine hayatını tehlikeye atmış, bu suretle Peygamber'e hicreti sırasında zaman kazandırmıştır.

Hız. Ali, Peygamberimiz'in kendisine bıraktığı emanetleri sahiplerine verdikten sonra Medine'ye hicret etti. Medine'de de Hız. Peygamber'in devamlı yanında bulundu, bütün cihat harekâtlarına katıldı, Uhud'da gâzî oldu. Bedir'de sancaktardı. Aynı zamanda keşif kolunun başındaydı; hakim noktaları tesbit ederek Hız. Peygamber'e bildirdi. Bu mevkiler işgal edilerek, Bedir'de önemli bir savaş harekâtını başarıya ulaştırdı. Bedir gazasının başlamasından önce, Kureyşliler'le teke tek dövüşen üç kişiden biriydi. Bu dövüşte, hasmı Velid b. Muğire'yi kılıcı ile öldürdüğü gibi, Hız. Ebû Ubeyde zor durumdayken yardımına koştu ve onun hasmını da öldürdü. Kendisine "Allah'ın Arslanı" lâkabı ve Bedir ganimetlerinden bir kılıç, bir kalkan ve bir de deve verildi.

Hız. Ali, Bedir savaşından sonra Hız. Peygamber'in kızı Hız. Fâtıma ile evlendi. Nikâhını Hız. Peygamber kıydı. O zamana kadar Resulullah'la oturan Hız. Ali nikâhtan sonra ayrı bir eve taşındı. Hız. Ali'nin, Hız. Fâtıma'dan üç oğlu, iki kızı dünyaya geldi.Hicret'in üçüncü yılında Uhud savaşında, müslüman okçuların hatası yüzünden müşrikler müslümanların üzerine saldırmışlar ve Hız. Peygamber de yaralanarak bir hendeğe düşmüş ve düşman onun öldüğünü yaymıştı. Halbuki o sırada dövüşe dövüşe gerileyen Hız. Ali, Hız. Peygamber'in içine düştüğü hendeğe ulaşarak, onu korumaya almıştı. İki tarafın da kazanamadığı bu savaşta Hız. Ali birçok yerinden yaralanarak gazi oldu.Uhud savaşından sonra Hız. Ali "Benu Nadr" Yahudilerinin hainlikleri üzerine bu kabile ile yapılan savaşta bizzat idare etti.Bütün çarpışmalarda Hız. Ali kahramanca dövüşmüş ve müşriklerin en meşhur

savaşçılarını öldürmüştür.

Hudeybiye barışında sulh şartlarının yazılmasında o memur edildi. Hz. Ali, sulhnameyi yazmaya şöyle başladı: "Bismillâhirrahmânirrahîm . Muhammed Resulullah..." Ancak müşrikler bu ifadeye itiraz ettiler. Hz. Peygamber, "Resulullah" yerine "Muhammed b. Abdullah" yazmasını Hz. Ali'ye söylemiş fakat Hz. Ali "Resulullah" ifadesinin yazımında ısrar etmiştir.Hz. Ali Mekke'nin fethi sırasında yine sancaktardı. "Keda" mevkiinden Mekke'ye girdi. Mekke kan dökülmeden fethedildi. Hz. Peygamber ile birlikte Kâbe'deki bütün putları kırdılar.Mekke'nin fethinden sonra Resulu Ekrem, Hâlid b. Velid'i Benu Huzeyme kabilesine gönderdi. Bu kabile ya cehaleti, ya da bedevî olmalarından, "müslüman olduk" anlamındaki "eslemna" kelimesi yerine "sabbena" dediği için Hâlid b. Velid hiddetlendi ve onlarla harp etti. Hz. Peygamber olayı duyunca çok üzüldü. Hz. Ali'yi bu hatayı telâfi ile görevlendirdi. Hz. Ali Benu Huzeyme'ye giderek öldürülenlerin diyetini ödeyip mağdur olanların zararlarını telâfi etmişti.

Huneyn gazasında müslümanlar bir ara bozulup dağıldılar. Sayıları binleri bulduğu halde içlerinden ancak birkaç kişi sabredip dayanabildi. Hz. Ali bu savaşta yalnız sabırla tahammül etmekle kalmayarak gösterdiği yiğitlik ve kumandanlıkla İslâm ordusunun kendi safında toparlanmasını sağladı.Resulu Ekrem hicretin 9. yılında Tebuk seferine çıkarken Hz. Ali'yi ehl-i beytin muhafazası için Medine'de bıraktı, ancak bu sefere katılmadığı için müteessir oldu. Bunun üzerine Resulullah: "Musa'ya göre Harun ne ise, sen bana karşı o olmak istemez misin?" dedi. Ali, bu iltifattan çok memnun oldu.Tevbe suresinin ayetleri nazil olunca, Resulullah Hz. Ali'yi Mekke'ye gönderdi. Bu suretle hiçbir müşrikin artık Kâbe-i Şerîfi bundan sonra hacedemeyeceğini bildirdi.Yemen bölgesinin İslâm'a girmesi zordu. Görev yine Ali b. Ebi Talib'e verildi. Hz. Ali "Bu çok güç bir iş" dedi. Resulullah da "Ya Rabb, Ali'nin dili tercümanı, kalbi hidayet nurunun memba olsun" diye dua edince, Ali, siyah bir bayrak alarak Yemen'e gitti, kısa süren irşadları sayesinde Yemen'in bütün Hemedan kabilesi müslüman oldu.

Hz. Peygamber'in vefatı sırasında, hücrelerinde bulunanların başında geliyordu. Hz. Ebu Bekir halife seçildiği sırada Hz. Ali Resulullah'ın hücrelerinde tekfin ile meşgul idi.Hz. Ömer devrinde devletin bütün hukuk işleriyle ilgilenip adeta İslâm devletinin baş kadısı olarak görev yaptı. Hz. Ömer'in şehâdeti üzerine yine devlet başkanını seçmekle görevlendirilen altı kişilik şûra heyetinde yer alıp, bu altı kişiden en sona kalan iki adaydan biri oldu.Hz. Osman'ın hilâfeti döneminde idarî tutumdan pek memnun olmamakla birlikte İslâm devletinin muhtelif vilâyetlerinden gelen şikayetleri hep Hz. Osman'a bildirmiş ve ona hâl çareleri teklif etmişti. Hz. Osman'ı muhasara edenleri uzlaştırmak için elinden gelen gayreti sarfetti.

Hz. Osman'ın şehâdetinden sonra İslâm'ın ileri gelen şahsiyetleri ona bey'at ettiler. Ancak onun bu dönemi Allah'ın bir takdiri olarak son derece karışık bir dönem oldu. Hilâfete geçtiğinde hâll edilmesi gereken bir çok problemle karşı karşıya kaldı. Bu karışıklıklar Cemel ve Sıffin gibi iç çatışmaları doğurdu. İslâm devleti bünyesindeki bu ihtilâfları giderme konusunda büyük fedakârlık ve gayretler gösterdi.Nihayet, Kûfe'de 40/661 yılında bir Hârici olan Abdurrahman b. Mülcem tarafından sabah namazına giderken yaralandı. Bu yaranın etkisiyle şehid oldu.

Hz. Ali devamlı olarak Hz. Peygamber (s.a.s.)'in yanında bulunduğu için Tefsir, Hadîs ve Fıkıhta sahabenin ileri gelenlerindedir. Hatta Resulullah'ın tabiri ile "ilim beldesinin kapısı" olarak ümmetin en bilgini idi. Hz. Peygamber yolunda insanları hakka iletmek için büyük gayretler sarfetmiş ve hilâfet dönemi iç karışıklıklarla dolu olmasına rağmen İslâm'ın öğretilmesi ve öğrenilmesi hususunda büyük katkıları olmuştu.

Medine'de duruma hakim olup yönetimi tam olarak eline aldıktan sonra öğretim için merkezde bir okul kurdu. Arapça gramerin öğretilmesini Ebu Esved ed-Düeli'ye, Kur'an okutma ve öğretme işini Abdurrahman esSülemi'ye, Tabiî ilimler konusunda öğretmenlik görevini Kümeyl b. Ziyâd'a verdi. Arap edebiyatı konusunda çalışma yapmak üzere de Ubade b. esSamit, ve Ömer b. Seleme'yi görevlendirdi. Devlet yönetimi ve hizmetlerini; maliye, ordu, teşrî ve kaza gibi bölümlere ayırarak yürütüyordu. Malî işleri, dağıtma ve toplama diye iki kısma ayırmazdı. Ümmetin malını ümmete dağıtırken de son derece titiz davranırdı. Kendisine bir pay ayırma noktasında gayet dikkatli olup, kimsenin hakkına tecavüz etmemekte de büyük bir örnek idi. Kendisini Kûfe'de görenler, kışın soğuşunda ince bir elbisenin altında tir tir titreyerek camiye gittiğini aktarırlar. Devlet yönetici ve memurlarının nasıl davranmaları gerektiği konusunda şu yönetmeliği hazırlamıştı.

Halka karşı daima içinizde sevgi ve nezaket besleyin. Onlara bir canavar gibi davranmayın ve onları azarlamayın.

Müslüman olsun olmasın herkese aynı davranın. Müslümanlar kardeşleriniz, müslüman olmayanlar ise sizin gibi bir insandır.

Affetmekten utanmayın. Cezalandırmada acele etmeyin. Emriniz altında bulunanların hataları karşısında hemen öfkelenip kendinizi kaybetmeyin .

Taraf tutmayın, bazı insanları kayırmayın. Bu tür davranışlar sizi zulme ve despotluğa çeker.

Memurlarınızı seçerken zalim yöneticilere hizmet etmemiş ve devletin suçlarından ve zulümlerinden sorumlu olmamış bulunmalarına dikkat edin.

Doğru, dürüst ve nazik kişileri seçin ve çıkar ummadan ve korkmadan acı gerçekleri söyleyebilenleri tercih edin.

Atamalarda araştırma yapmayı ihmal etmeyin.

Haksız kazanç ve ahlâksızlıklara düşmemeleri için memurlarınıza yeterince maaş ödeyin.

Memurlarınızın hareketlerini kontrol edin ve bunun için güvendiğiniz samimi kişileri kullanın.

Mektuplar ve müracaatlara bizzat kendiniz cevap verin.

Halkın güvenini kazanın ve onların iyiliğini istediğinize kendilerini inandırın .

Hiç bir zaman vaadinizden ve sözünüzden dönmeyin.

Esnaf ve tüccara dikkat edin; onlara gereken önemi gösterin, fakat ihtikâr, karaborsa ve mal yağmalarına izin vermeyin.

El işlerine yardım edin; çünkü bu yoksulluğu azaltır, hayat standardını artırır.

Tarımla uğraşanlar devletin servet kaynağıdır ve bir servet gibi korunmalıdır.

Kutsal görevinizin yoksul, sakat ve yetimlere bakmak olduğunu hiç aklınızdan çıkarmayın. Memurlarınız onları incitmesin, onlara kötü davranmasın. Onlara yardım edin, koruyun ve yardımınıza ihtiyaç duydukları her zaman huzurunuzda çıkmalarına engel olmayın .

Kan dökmekten kaçının, İslâm'ın hükümlerine göre öldürülmesi gerekmeyen kimseleri öldürmeyin.

Hz. Ali bütün bu emirleri kendi nefsinde eksiksiz uygulayan bir halifeydi. Beş yıllık halifeliği çok önemli olaylarla, savaş ve sıkıntılarla geçmişti. Fitnelere karşı sonuna kadar doğru yoldan sabırla mücadele etmek istedi sonunda şehid oldu.Hz. Ali İslâm'ın bütün güzelliklerine vakıftı. Çünkü o, Resulullah'ın daima yanında bulunmuştu. Vahiy kâtibiydi, hâfız, müfessir ve muhaddisti. Hz. Peygamber'den beş yüzden fazla hadis rivayet etti.

Ahkâmın nazariyatından çok amelî keyfiyetine bakardı: "Halka anladıkları hadisleri söyleyiniz. Allah ile Peygamber'in tekzip edilmesini ister misiniz?" (Buhârî, İlim) demiştir.

H. Ali'nin, H. Fâtıma'dan Hasan, Hüseyin, Muhsin adlı oğulları ve Zeynep, Ümmü Gülsüm adlı kızları oldu. H. Ali âbid, kahraman, cesur, iyilikte yarışan, takva sahibi ve son derece cömertti.

Medine'de müslümanların durumu düzeldikten sonra, H. Ali de bir hizmetçi almaya karar verip, Resulullah'a gitti. Resulullah kızıyla damadının arasına girerek: "Ben size hizmetçiden daha hayırlısını haber vereyim. Yatarken otuzüç kere Allahü ekber, otuzüç kere Elhamdülillah, otuzüç kere de Subhanallah deyin" buyurdu.

Yine bir gün yiyecek çok az yemekleri olan H. Ali ile ailesi sofraya oturdukları sırada kapılarına bir dilenci geldi, onlar da yemeği dilenciye verdiler. Ertesi gün gelen bir yetime, üçüncü gün gelen bir esire yemeklerini verdiler. Bu olay üç gün sürdükten sonra şu ayet-i kerime indi: "şüphesiz en iyiler mizacı kâfur olan bir tastan içerler. Allah'ın kullarının taşıra taşıra içeceği bir kaynak. Adağı yerine getirirler ve şerri yaygın olan bir günden korkarlar. İçleri çektiği hâlde yiyeceği, miskine, yetime ve esire yedirirler. 'Biz sizi ancak Allah'ın rızası için doyuruyoruz, sizden bir karşılık ve teşekkür beklemiyoruz. Doğrusu biz oldukça asık suratlı zorlu bir günden dolayı Rabbımızdan korkuyoruz' derler. Allah da bu günün şerrinden onları korur. Onlara parlaklık ve sevinç verir." (İnsan, 5/11)

H. Ali'nin "Zülfikâr" adı verilen meşhur bir kılıcı vardı. Kılıcın ağzı iki çatallı idi ve H. Ali'ye Resulullah tarafından hediye edilmişti. H. Ali'nin cömertliği, insanîliği, Resulullah'a olan yakınlığıyla edindiği büyük manevî miras onu yüzyıllardır halk inançlarında destani bir kişiliğe büründürmüştür. Bir gün onun dört dirhemi vardı. Birini açıktan, birini gizliden birini gündüz, birini de gece infak etti ve hakkında şu ayet-i kerime indi: "Mallarını gece ve gündüz, gizli ve açık olarak infak edenler. Onlar için Rableri katında karşılıkları vardır ve üzülecek de değillerdir." (el-Bakara, 2/274).

H. Ali'nin peygamberimizden rivayet ettiği bazı hadis-i şerifler:

"Günah işleyen biri pişman olur, abdest alır namaz kılar ve günahı için istiğfar ederse Allah'u Teâlâ Nisâ suresinde 'Biri günah işler veya kendine zulmeder sonra pişman olup Allah'u Teâlâ'ya istiğfar ederse Allah'u Teâlâ'yı çok merhametli ve af ve mağfiret edici bulur' buyurmaktadır."

"Üzerinde farz namaz borcu olan kimse, kazasını kılmadan nafîle kılsa boş yere zahmet çekmiş olur. Bu kimse, kazasını ödemedikçe Allah'u Teâlâ onun nafîle namazlarını kabul etmez. "

"Malınızın zekâtını veriniz. Biliniz ki, zekâtını vermeyenlerin bunu vazife kabul etmeyenlerin namazı, orucu, haccı ve cihadı ve imanı yoktur. "Peygamberimiz (s.a.s.) H. Ali'ye buyurdu: " Ya Ali, altıyüzbin koyun mu istersin, yahut altıyüzbin altın mı veya altıyüzbin nasihat mı istersin ? " H. Ali dedi: "Altıyüzbin nasihat isterim." Peygamberimiz buyurdu: "Şu altı nasihate uyarsan altıyüzbin nasihata uymuş olursun:

Herkes nafîlelerle meşgul olurken sen farzları ifa et. Yani farzlardaki rükünleri, vacipleri sünnetleri, müstehapları ifa et.

Herkes dünya ile meşgul olurken sen Allah'u Teâlâ'yı hatırla. İslâm'a uygun yaşa; İslâm'a uygun kazan; İslâm'a uygun harca.

Herkes birbirinin ayıbını araştırırken sen kendi ayıplarını ara. Kendi ayıplarınla meşgul ol.

Herkes dünyayı imar ederken sen dinini imar et, zinetlendir.

Herkes halka yaklaşmak için vasıta ararken, halkın rızasını gözetirken sen Hakk'ın rızasını gözet; hakka yaklaşımcı sebep ve vasıtaları ara.

Herkes çok amel işlerken sen amelinin çok olmasına değil, ihlaslı olmasına dikkat et.

"H. Ali buyurdu:

"Kişi dili altında saklıdır. Konuşturunuz, kıymetinden neler kaybettiğini anlarsınız."

"İnsanın yaşlanıp Rabbini bildikten sonra ölmesi, küçükken ölüp hesapsız Cennet'e girmesinden daha hayırlıdır. "

"Kul ümidini yalnız Rabbi'ne bağlamalı ve yalnız günahları kendini korkutmalıdır. "

"Cahil, bilmediğini sormaktan utanmasın. Âlim, içinden çıkamayacağı bir meselede en iyisini Allah'u Teâlâ bilir' demekten sakınmasın."

"Sizin için korktuğum şeylerin en başında, nefsinin isteğine uymak ve uzun emelli olmak gelir. Birincisi hak yoldan alıkoyar; ikincisi ise ahireti unutturur. "

"Amellerin en zoru üçtür. Bunlar; nefsin hakkını verebilmek, her halde Allah'u Teâlâ'yı hatırlayabilmek, kardeşine bol bol ikramda bulunabilmektir. "

"Takva, hataya devamı bırakmak; aldanmamaktır . "

"Kalpler, kaplara benzer. Hayırlı olanı, hayırla dolu olanıdır.""Bana bir harf öğretenin kölesi olurum. "

Hz. Ali bu ümmetin en ileri gelenlerinden biri olarak İslâm'ın bize kadar gelmesinde büyük rolü olan sahabelerdendir .

HZ. ABBAS BİN UBÂDE (r.anh)

Abbas bin Ubâde, Peygamber efendimizin davetini duyunca, Müslüman olmak için koşarak gelen Medineli ilk 12 kişiden biridir. Birinci Akabe biatında Müslüman olan altı Medineli, ikinci sene yanlarına altı arkadaş daha alıp, oniki kişi olarak Mekkeye geldiler. Peygamberimizle gece Akabede görüşmek üzere söz aldılar. Gece olunca buluştular ve aralarında anlaştılar. Hz. Abbas bin Ubâde, Peygamber efendimizle yapılan anlaşmayı pekiştirmek için arkadaşlarına dedi ki:

- Ey Hazrecliler! Peygamber efendimizi niçin kabul ettiğinizi biliyor musunuz?

Onlarda: "Evet" cevabını verdiler. Bunun üzerine sözlerine şöyle devam etti:

- Siz Onu, hem sulh, hem de savaş zamanları için kabul edip, Ona tâbi oluyorsunuz. Eğer, mallarınıza bir zarar gelince, akraba ve yakınlarınız helak olunca, Peygamberimizi yalnız ve yardımsız bırakacaksınız, bunu şimdiden yapınız!

Vallahi, eğer böyle birşey yaparsanız dünyada ve ahirette helak olursunuz. Eğer davet ettiği şeyde, mallarınızın gitmesine ve yakın akrabalarınızın öldürülmesine rağmen, Peygamberimize bağlı kalacaksınız, Onu tutunuz. Vallahi bu, dünyanız ve ahiretiniz için hayırdır.

Bu sözler üzerine arkadaşları da dediler ki:

- Biz Peygamberimizi, mallarımız ziyan olsa da, yakınlarımız öldürülse de yine tutarız. Ondan hiçbir zaman ayrılmayız. Ölmek var, dönmek yok.

Sonra Peygamber efendimize dönerek sual ettiler:

- Ya Resulallah, biz bu ahdimizi, sözümüzü yerine getirirsek, bize ne vardır, diye sual ettiler.

Peygamberimiz ise; "Cennet" buyurdular.

Bundan sonra sıra ile Peygamberimize biat ettiler ve söz verdiler.

Peygamberimiz Medineli Müslümanlardan su hususlarda söz aldı:

Allahü teâlâyâ hiçbir şeyi ortak koşmamak, hırsızlık etmemek, zina etmemek, çocukları öldürmemek, yalan söylememek, iftira etmemek, hayırlı işlere muhalefet etmemek.

Medinelilerin Peygamber efendimize biat ettiği sırada Akabe tepesinden şöyle bir ses duyuldu:

- Ey Minada konaklayanlar! Peygamber ile Müslüman olan Medineliler, sizlerle savaşmak üzere anlaştılar!

Peygamberimiz, bu ses için buyurdu ki:

- Bu Akabenin şeytanıdır.

Sonra seslenene de buyurdular ki:

- Ey Allahü teâlânın düşmanı! İşimi bitirince, senin hakkından gelirim!

Biat eden Medinelilere de buyurdu:

- Siz hemen konak yerlerinize dönün!

Hz. Abbas bin Ubâde dedi ki:

- Ya Resulallah, yemin ederim ki, istediğin takdirde, yarın sabah, Minada bulunan kâfirlerin üzerine kılıçlarımızla eğilir, onların hepsini kılıçtan geçiririz.

Peygamber efendimiz memnun oldular, fakat, "Bize, henüz bu şekilde hareket etmemiz emrolunmadı. Şimdilik siz yerlerinize dönünüz" buyurdu.

Hz. Abbas bin Ubade, Akabe'de biat ettikten sonra, Peygamberimizden ayrılmamış, Mekke'de kalmıştır. Peygamberimize hicret izni gelince, o da Medine'ye hicret etmiştir. Bu sebeple kendisine, "Ensarın muhaciri" denilmiştir.

Peygamber efendimiz, Mekke'den Medine'ye hicret ettiğinde, herkes Resulullahı misafir etmek

istiyordu. Medine halkı, Peygamberimize, görülmemiş bir tezahüratta bulunuyor, herkes, "Bize buyurun ya Resulallah" diyerek evlerine davet ediyorlardı.

Resulullahın Kusva adındaki develeri, sağa sola baka baka ilerlerken, Abbas bin Ubade hazretleri ve Salim bin Avf oğulları, Kusva'nın önüne gerilerek dediler ki:

- Ya Resulallah! Bizim yanımızda kal! Sayıca çokluk, mal ve silah bakımından, düşmanlarına karşı seni koruyup savunacak kuvvet ve kudret bizde var.

Peygamberimiz, gülümseyerek onlara buyurdular ki:

- Allahü teâlâ, onları size hayırlı ve mübarek kılsın! Devenin yolunu açınız! Nereye çökeceği ona bildirilmiştir.

Peygamber efendimiz, Mekke'den gelen muhacirlerle, Medineli Müslümanları birbirlerine kardeş yaptılar. Hz. Abbas bin Ubade'yi de Hz. Osman bin Maz'un ile din kardeşi yaptılar.

Abbas bin Ubade hazretleri, Uhud gazasında, bir ara eshab-ı kiramın dağılmakta olduğunu görünce, dağılan eshab-ı kirama şöyle seslendi:

- Ey kardeşlerim! Bu uğradığımız musibet, Peygamberimize karşı isyanımızın neticesidir. O, sabır ve sebat ederseniz, yardıma kavuşacağınızı size vaad etmişti. Dağılmayınız! Peygamberimizin etrafına geliniz! Eğer bizler, koruyucuların yanında yer almaz da, Resulullah'a bir zarar gelmesine sebep olursak, artık Rabbimizin katında bizim için ileri sürülecek bir mazeret bulunmaz!

Bu sözleri söyledikten sonra, iki arkadaşıyla ileri atıldılar. Büyük bir gayretle "Allah Allah" nidalarıyla, önlerine gelenle dövüşmeye başladılar. Peygamber efendimizin uğrunda, Onu korumak için şehit oluncaya kadar kahramanca çarpıştılar. Müşriklerden Süfyan bin Ümeyye, Hz. Abbas'i iki yerinden yaraladı. Akşam üzeri Hz. Abbas'ı, kanlar içinde eli, yüzü kesilmiş bir hâlde şehit olmuş buldular.

Peygamberimiz Uhud'da şehit olan eshab-ı kiram için buyurdular ki:

- Vallahi, eshabımla birlikte ben de şehit olup, Uhud dağının bağrında gecelemeği ne kadar isterdim. Ben, bunların, Allahü teâlânın yolunda hakiki şehit olduklarına kıyamet gününde şahitlik edeceğim.

Hz. Abbas bin Ubade, Medineli Hazrec kabilesine mensuptu. Babası; Ubade bin Nadle'dir. Doğum tarihi bilinmemektedir.

HZ. ABBÂS İBN ABDULMUTTALİB (r.anh)

HZ. Peygamber'in amcası. Künyesi Ebu'l-Fazl. Babası Abdulmuttalib, annesi Nuteyle'dir. Abbas Rasûlullah'tan bir iki yaş büyüktü.

Abbas, çocukluğunda kaybolmuştu. Annesi onu bulunca Kâbe'nin örtülerini ipeklilerle yenilemişti. Rasûlullah çocukken annesi ölünce dedesi Abdulmuttalib'in himayesine geçtikten sonra Abbas'la çocuklukları beraber geçti. Gençliğinde Hz. Abbas ticaretle uğraşıp, zengin oldu. Araplar arasında Kâbe'ye hizmet büyük bir şeref sayılırdı. Kâbe hizmetleri Kureyş'in ileri gelenleri arasında bölüşülmüştü. Hz. Abbas da sikâye görevini yapıyordu. Hac günlerinde Abbas ile kardeşleri Zemzem kuyusundan su çekerek hacılara dağıtırlardı. Hz. Abbas su dağıtma görevini İslâm'dan sonra da sürdürdü. Peygamberimiz Veda Haccı'nda Zemzem kuyusunun başına gelip Hz. Abbas'tan su istemiştir.

HZ. Abbas, Peygamberimiz (s.a.s.) İslâm'ı yaymaya başladığında tarafsız bir tavır takınmıştı. Ne iman etmiş, ne de karşı koymuştu. Hatta kabul etmemesine rağmen İslâm davetinde Hz. Peygamber'e yardımcı olmuştur. Medineliler Akabe'de Hz. Peygamber'e bey'at ettiklerinde Hz. Abbas da orada bulunmuştu. Bey'at sırasında Rasûlullah'ın elini tutmuş, Medinelilerle bey'atın gerçekleşmesinde önemli bir rol oynamıştır. Hz. Abbas, müslüman görünmese de, ticârî ve idârî nüfûzundan Hz. Peygamber'i yararlandırmıştır. Öte yandan hanımı Ümmü'l Fazl ise, ilk müslümanlardandır. Müşrikler Bedir'e giderken zorla Hz. Abbas'ı da götürdüler. Hz. Abbas'ın kerhen müşriklerle Bedir savaşına katılması üzerine Rasûlullah şöyle dedi:

"Abbas'a her kim rastgelirse sakın öldürmesin. O, müşriklerin zoru ile yurdundan gönülsüz çıkmıştır." Fakat Hz. Abbas, Bedir'de esir düştü ve Rasûlullah'ın huzuruna çıkarıldı. Rasûlullah ona kendisi, kardeşleri ve müttefiki olan Utbe b. Amr için fidye vermesini söyledi. O ise yalnız kendisi için yüz, Akil için seksen ukiyye -takriben yedi bin dirhem-altın vermekle yetindi. Ötekiler kendi mallarından fidye verip kurtuldular. Abbas, fidyeleri verdikten sonra Rasûlullah'a şöyle dedi: "Beni Kureyş'in fakiri dedirtecek hâle koydun. Hayatım boyunca ötekine berikine avuç açacak hâle getirdin." Rasûlullah da cevaben: "Peki Ümmü'l-Fazl'e emanet ettiğin mallar ne oldu? Buraya gelirken, 'Şayet kazaya uğrarsam işte bunları oğullarım Fazl, Abdullah ve Kusem için sakla, seni kendimden sonra zengin bırakıyorum' diyerek gösterip gömdüğün altınlar ne oldu?" buyurdu. Abbas şaşırды ve "Vallahi senin Rasûlullah olduğuna şahadet ederim. Bunu benden, bir de Ümmü'l-Fazl'dan başka hiçbir kimse bilmiyordu." dedi ve o anda hemen iman etti. Daha sonra Hz. Abbas Mekke'ye döndü. Müslümanlığını gizledi ve Mekke'deki müslümanları korudu; Mekke ve müşriklerle ilgili Peygamberimize haberler yolluyordu. Hz. Abbas, Mekke'nin fethinden kısa bir süre önce Medine'ye hicret etti. Hatta yolda Mekke'yi fethetmekte olan Hz. Peygamber ile karşılaştığında Rasûlullah ona, "Ben peygamberlerin sonuncusu, sen de muhacirlerin sonuncusun" demiştir. Abbas Mekke'nin fethinden sonra Peygamber'in yanında yer aldı; Huneyn'de İslâm ordusu dağılıp çok az kişi kalmışken Abbas, Peygamberimizin atının dizginlerini tutmuş ve çağrısıyla müslümanları çözülmekten kurtararak tekrar toplanmalarını sağlamış ve savaşın kazanılmasına sebep olmuştur. Böylelikle onun gür sesi sayesinde büyük bir bozgun önlenmiş oldu .

HZ. Peygamber, Vedâ Hutbesi'nde, "fâizin her türlüşününün ayağı altında olduğunu ve ilk kaldırdığı fâizin amcası Abbas'a ait olan fâiz borçları olduğunu" söylemiştir. Hz. Abbas çok zengindi ve faizle borç para veriyor, yani tefecilik yapıyordu; ancak fâizin kaldırılmasından sonra bir daha fâiz alış-verişiyle uğraşmamıştır. Bizans seferlerinde müslüman orduların silah ve teçhizatının mâli

kaynağını da Hz. Abbas karşılamıştır.

Hz. Abbas'ı, Rasûlullah'ın vefatı sırasında hilâfet meselesiyle uğraşırken bulmanın anlamı, onun, halifeliğin Hâşimoğullarında kalmasını istediği şeklinde yorumlanabilir. Hz. Peygamber rahatsızlanınca Hz. Abbas, Hz. Ali'ye, "Görmüyor musun? Rasûlullah vefât etmek üzeredir. Ben Abdulmuttalib oğullarının ölecekleri sırada yüzlerinin ne hâle geldiğini bilirim. Haydi Allah Rasûlü'nün yanına gidelim de halifeliği kime bırakacağını soralım. Bize bırakırsa bunu bilelim. Bizden başkasına bırakıyorsa kendisiyle konuşalım, bize gerekli tavsiyelerde bulunsun" dedi. Hz. Ali bu teklifi reddederek, "Allah'ın elçisinden bunu sorar da, o başkanlığın bize ait olmadığını söylerse millet bizi hiçbir zaman başkan yapmaz, onun için ben bunu soramam" dedi.

Hz. Âişe'den rivâyete göre, Rasûlullah hastalandığında burnuna burun otu damlatıldı. Hz. Peygamber ayıldıktan sonra şöyle dedi: "Abbas'tan başka her birinizin burnuna bu ilaç damlatılacaktır." Çünkü Abbas ilaç damlatılırken hazır değildi." Başka bir rivâyete göre, Hz. Abbas, Rasûlullah'ın burnuna ilaç damlatmış, Peygamberimiz ayıldığında "İlacı kim damlattı?" demiş; Abbas'ın damlattığı söylendiğinde Rasûlullah (s.a.s.) Habeşistan'ı işaret ederek, "Bu ilacı kadınlar işte şu memleket tarafından getirdiler. Niçin bu ilacı damlattınız?" diye sormuştur. Abbas da "Biz senin zatülcenb hastalığına tutulmandan korktuk" demiş. Rasûlullah da şu cevabı vermiş: "Allah beni bu hastalıkla cezalandırmaz. Amcam hariç olmak üzere evde bulunanların hepsinin burnuna bu ilaç damlatılacaktır."

Hz. Abbas üç halife zamanında da yaşadı. Hicretin otuziki'nci yılında Medine'de seksen sekiz yaşında vefat etti. Cenâze namazını Hz. Osman kıldırdı. 653 yılında öldüğünde arkasında on erkek çocuk ile bir çok kız çocuğu bırakmıştır. Hudeybiye barışı sırasında Hz. Abbas'la görüşen Hz. Peygamber onun baldızı Meymûne ile evlenmişti. Hz. Abbas'ın soyundan gelenler sonradan Abbâsîler devletini kurdular.

Rasûlullah, amcası Hz. Abbas'a saygı gösterir, onu övücü sözler söylerdi. "Abbas bendendir, ben de ondanım." Bir gün sarhoşun biri yakalanmış götürülürken Abbas'ın evine kaçmıştı. Tekrar yakalandıktan sonra olay Rasûlullah'a anlatılınca o gülümsemiş ve bir şey söylememişti. Rasûlullah, "Abdulmuttalib oğlu Abbas, bu Kureyş'in en cömerdi ve akrabalık bağlarına en saygılısı" demişti. Hz. Abbas köle azâd etmeyi çok severdi. Devlet işlerinde halifeler onun fikrini alırlardı. Hz. Ömer onu yağmur dualarına alır götürürdü. Dürüst, geniş düşünceli, cömert, yardımsever bir sahabeydi. Nesli alabildiğine çoğalmıştır. Buhârî ve Müslim'de ondan otuzbeş hadis rivayet edilmektedir. Hz. Abbas

Medine'de el-Bakî kabristanında medfundur. [\[1\]](#)

HZ. ABDULLAH BİN ATİK (r.anh)

Medîne’de, hicretten önce Hz. Es’ad bin Zûrâre’nin ve Peygamberimiz tarafından oraya Kur’ân-ı kerîmi ve İslâmiyeti öğretmek için gönderilen Hz. Mus’ab bin Umeyr’in tebliğ hizmetleri sebebiyle birçok kimse îmân etmişti. Daha Peygamberimizin hicreti gerçekleşmeden Müslüman olmakla sereflenenlerden biri de Hz. Abdullah bin Atîk idi.

Hz. Abdullah bin Atîk, Bedir ve Uhud harplerinde, Resûlullahın yanında birçok hizmetlerde bulunmuştur. 627 yılında Medîne’nin savunulması için yapılan Hendek harbine de katılmıştır.

Mekke’de müşriklerin zulmünden kurtulmak için Peygamberimiz ve Müslümanlar Medîne’ye hicret etmişlerdi. Burada yaşayan Evs ve Hazrec kabîlelerinin tamamı İslâmiyeti kabûl etmişler, Resûlullah’a her hususta yardımcı olmuşlardı.

Öteden beri bunlara düşman olan Yahûdilerin kini, İslâm düşmanlığı ile birleşmişti. Resûlullah efendimize düşmanlıkta çok ileri gidenlerden biri de, Hayber Yahûdilerinin reisi olan Ebû Râfi Selâm bin Ebû Hukayk idi.

Hayber Yahûdilerinin reisi olan Ebû Râfi, azılı İslâm düşmanı birisi idi. Sık sık Resûlullahı rahatsız ettiği gibi, Eshâbını da rahat bırakmıyor, fırsat buldukça onlara eziyet ediyordu. Müslüman olmayanları, İslâma karşı düşmanlıkta bir araya topluyor, devamlı onları kışkırtıyordu.

Zengin olduğu için, Resûlullahın düşmanlarına dünyalık yardım da yapıyordu.

Eshâb-i kirâm, kendilerine yapılan sıkıntıya katlanıyor, fakat Resûlullah’a verilen rahatsızlığa bir türlü râzı olamıyorlardı. Bunun için kendi aralarında toplanıp, bunun bir çâresini aradılar. Sonunda Ebû Râfi’yi öldürmeye karar verdiler. Beş kişi bu iş için izin almak üzere Resûlullah’a gittiler.

Peygamber efendimiz izin vererek, başlarına Hz. Abdullah bin Atîk’i emîr tâyin etti. Sâdece Ebû Râfi’nin öldürülmesini, kadınlara, çocuklara dokunulmamasını emretti.

Ebû Râfi’nin kendisine âit muhkem bir kalesi vardı. Buradan dışarı çıkmazdı.

Kaleye yaklaştıklarında, Hz. Abdullah arkadaşlarına dedi ki:

- Siz burada kalın, kaleye yaklaşmayın! Ben kalede kalan birisiymiş gibi, içeri girmeye çalışayım.

Kale kapısına iyice yaklaştığında, kapılar kapanmak üzere idi. Kapının yakınındakilerin arasına girip, onlardan biri gibi birşeylerle oyalanmaya başladı. O sırada, kapıcı seslendi:

- Herkes içeri girsin, kapıları kapatıyorum, sonra dışarıda kalırsınız!

Bu fırsatı iyi değerlendiren Hz. Abdullah, hemen içeri girdi. Bundan sonrasını kendisi şöyle anlatır:

İçeri girince, ahıra girip saklandım. Saklandığım yerden kapıcıyı tâkip ettim. Kapıyı kilitledi, anahtarları direğe asıp gitti. Anahtarları alıp, her tarafı dolaştım. Baktım en üst katta, Ebû Râfi arkadaşları ile sohbet ediyordu.

Ebû Râfi’nin, sohbet ettiği yerden ayrılmasını bekledim. Sohbet dağılıp yattıktan sonra, harekete geçtim. Birçok kapıdan geçtim. Her kapıyı açtıkça, kapıyı iç tarafından sürgülüydüm. Bunu, eğer Ebû Râfi’nin adamları beni farkedelerse, adamı öldürünceye kadar, bana yeteri kadar zaman kazandırırım, diye yapıyordum. Bu suretle Ebû Râfi’nin yattığı odaya kadar vardım.

Odası karanlık olduğu için, yatanlardan hangisinin olduğunu anlayabilmek için, “Yâ Ebû Râfi” diye seslendim. “Kim o?” diye yatağın birinden ses geldi. Hemen sesin geldiği tarafa fırlayıp, kılıcımı indirdim. Fakat kılıç tam isâbet etmemişti.

“Yetişin, birisi beni öldürmek istiyor!” diye bağırdı. O arada hemen dışarı çıkıp, değişik bir

sesle dedim ki:

- Yâ Ebû Râfi, birşey mi istediniz?

- Camı Cehenneme! Sen seslenmeden önce birisi gelip, beni oda içinde kılıçla yaraladı!

Artık hedefimi tam tesbit etmişim. İyi bir kılıç darbesi daha indirdim. Yine yıkılmadı. Bu defa kılıcımı karnına soktum. Yere yıkılınca, odadan çıkıp merdivenleri birer ikişer atlayarak inmeye başladım. Nihâyet, merdivenlerin sonuna geldiğimi zannederek, kendimi yere attım. Hâlbuki daha yüksekteymişim. Yere düşünce, baldır kemiğim kırıldı. Bacağımı bir bezle sarıp, oraya oturdum ve kendi kendime, “Şunu öldürüp öldürmediğimi iyice anlayıncaya kadar, bu gece kaleden çıkmam” dedim.

Büyük acılar içinde kıvrana kıvrana beklemeye başladım. Bir zaman sonra, kalenin surlarına birisi çıkıp bağırdı:

- Ey Hicaz halkı! Büyük tâcir Ebû Râfi, odasında öldürülmüş olarak bulundu. İlân ediyorum!

Artık maksat hâsıl olmuştu. Sevinçten bacağımın ağrısını çoktan unutmuşum. Hemen arkadaşlarıma yanına varıp, dedim ki:

- Artık kurtulduk! Ebû Râfi'nin işi tamam!

Hep beraber, Resûlullahın huzûruna varıp, müjdeyi verdik. Resûlullah çok sevindi. Ayağımın kırıldığını duyunca, bana buyurdu ki:

- Ayağımı uzat!

Ben de, ayağımı uzattım. Resûlullah efendimiz, ayağımı sıvazladı. Sanki hiç ağrı duymamış kimseye döndüm. Kırık tamamen iyileşmişti.

Hz. Abdullah bin Atık, bu seriyyesinden sonra, Hayber'in fethine katılarak, burada da büyük yararlıklar gösterdi. Sonra Mekke'nin fethine ve Huneyn harbine katıldı ve çok hizmeti görüldü.

Abdullah bin Atık hazretleri, mürtedlerle yapılan savaşta çok özlediği şehîdlik rütbesine kavuştu.

HZ. ABDULLAH BİN CAHŞ (r.anh)

Sa'd bin Ebî Vakkâs hazretleri, Uhud harbinde Hz. Abdullah bin Cahş'la arasında geçen konuşmayı şöyle anlattı:

"Uhud'da, savaşın çok şiddetli devam ettiği bir andı. Abdullah bin Cahş yanıma sokuldu, elimden tuttu ve beni bir kayanın dibine çekti. Bana şunları söyledi:

- Şimdi burada sen duâ et, ben "âmin" diyeyim. Sonra ben duâ edeyim, sen de "âmin" de!

Kıyasıya vuruşayım

Ben de, "Peki!.." dedim ve şöyle duâ ettim:

- Allahım, bana çok kuvvetli ve çetin kâfirleri gönder. Onlarla kıyasıya vuruşayım. Hepsini öldüreyim. Gâzi olarak, geri döneyim.

Abdullah bin Cahş benim yaptığım bu duâya, bütün kalbiyle "âmin" dedi. Sonra kendisi şöyle duâ etmeye başladı:

- Allahım, bana zorlu kâfirler gönder, kıyasıya onlarla vuruşayım. Cihâdın hakkını vereyim. Hepsini öldüreyim.

En sonunda bir tanesi de beni şehîd etsin.

Gönlüm böyle bir duâya "âmin" demek arzu etmiyordu. Fakat, o istediği ve önceden söz verdiğim için mecbûren "âmin" dedim. Kılıcı kırıldı

Daha sonra, kılıçlarımızı çektik, savaşa devam ettik. İkimiz de önümüze geleni öldürüyorduk.

O, son derece bahadırâne harbediyor, düşman saflarını tarumar ediyordu. Düşmana hamle üstüne hamle ediyor, şehîd olmak için derin bir iştiyakla hücûmlarını tazeliyordu.

"Allah Allah!.." diye çarpışırken kılıcı kırıldı. O anda sevgili Peygamberimiz, ona bir hurma dalı uzatarak, savaşa devam etmesini buyurdu.

Bu dal bir mu'cize olarak kılıç oldu ve önüne geleni kesmeye başladı. Birçok düşmanı öldürdü."

[Daha sonra bu kılıç, vârisleri elinde uzun seneler kaldı. En son bir Türk kumandanı, iki yüz altına bunu satın almıştır.]

Savaşın sonuna doğru Abdullah bin Cahş, Ebûl Hakem isminde bir müşrikin attığı oklarla arzu ettiği şehâdete kavuştu.

Şehîd olunca, kâfirler, bu mübârek şehîdin cesedine hücûm ederek burnunu, dudaklarını ve kulaklarını kestiler. Her tarafı kana boyandı.

Muharebe bittikten sonra, Abdullah bin Cahş'ı şehîd edilmiş bulan Hz. Sa'd, durumu ve onun yaptığı duâyı Peygamber efendimize anlattı.

Resûlullah efendimiz de, onun duâsının kabûl edildiğini ve bu dünyada istediğine kavuştuğunu, âhirette de istediğine kavuşacağını anlaşıldığını bildirdi.

Hz. Abdullah bin Cahş'ı ve dayısı "Seyyidüşşühedâ" ya'nî, "Şehîdlerin efendisi" Hz. Hamza'yı aynı kabre defnettiler.

Abdullah bin Cahş hazretleri, Resûlullahın halası Ümeyme ile Cahş'ın oğludur. Zevcât-ı tâhirâttan Zeyneb binti Cahş'ın kardeşidir. Habeşistan'a iki kere hicret etti. Birkaç kere ordu kumandanı yapıldı.Hz. Ebû Bekir'in vasıtasıyla, kelime-i şehâdet getirerek, ilk Müslümanlardan olmak şerefine kavuştu. En çok katlananınızdır

Abdullah bin Cahş hazretleri, İslâmiyeti heyecanla yaşayan zâtlardandı. İlk Müslüman olduğu yıllarda, kâfirler kendisine her türlü ezâ ve cefâyı yapmışlardı. Hepsine de îmânının verdiği güç ile

mukabele etmiş, ezâ ve cefâlara katlanmıştır. Peygamber efendimiz, kendisi için buyurmuştur ki:

- Açlığa ve susuzluğa en çok dayanan ve katlanandır.

Resûlullah efendimizin şehîdler için verdiği müjdeleri duyarak, hep şehîd olmaya can atar, harplerde hep en önde kahramanca çarpışırdı.

Peygamber efendimiz hicretin ikinci senesinde, Nahle'de, Kureyş müşriklerini gözetlemek üzere, ilk önce Ebû Ubeyde bin Cerrâh'ı göndermek istemişti. Hz. Ebû Ubeyde, Peygamber efendimizden ayrılmaya dayanamıyarak ağlamaya başladı. Bunun üzerine Peygamberimiz, onu göndermekten vazgeçti. Hz. Abdullah bin Cahş der ki:

"O gün Resûlullah aleyhisselâm, yatsı namazını kılınca bana buyurdu ki:

- Sabahleyin yanıma gel! Silahın da yanında bulunsun! Seni bir tarafa göndereceğim.

Sabah olunca mescide gittim. Kılıcım, yayım, ok ve çantam üzerimde, kalkanım da yanımda idi. Resûlullah efendimiz, sabah namazını kıldırdıktan sonra, muhâcirlerden benimle birlikte gidecek birkaç kişi buldu. Bir mektup vererek buyurdu ki:

- Seni bu kişilerin üzerine kumandan tayin ettim. Git! İki gece yol aldıktan sonra, mektubu aç!

Orada yazılanlara göre hareket et!

- Yâ Resûlallah! Hangi tarafa gideyim?

- Necdiye yolunu tut! Rekiye'ye, kuyuya yönel!"

Abdullah bin Cahş hazretleri, Nahle seferine görevlendirildiği zaman, ilk defa "Emîr-ül-mü'minîn" sıfatı verildi. Böylece, İslâm'da ilk tayin olunan "emîr" oldu. Mücâhidlerin, iki kişisi için bir develeri vardı.

Kimseyi zorlama!

Sekiz veya oniki kişilik bir birlik ile iki gün sonra Melel mevkiine vardıklarında, mektubu açtı. Mektupta şunlar yazılıydı:

Bismillâhirrahmânirrahîm. Bu mektubu gözden geçirdiğin zaman, Mekke ile Tâif arasındaki Nahle vâdisine ininceye kadar, Allahü teâlânın ismi ve bereketiyle yürüyüp gidersin.

Arkadaşlarından hiçbirini, seninle birlikte gitmeye zorlamayasın! Nahle vâdisindeki Kureyşlileri, Kureyşlilerin kervanını gözetleyip denetleyesin! Onların haberlerini bize bildiresin!

Emîr-ül-mü'minîn Hz. Abdullah bin Cahş, Peygamberimizin mektubunu okuduktan sonra, "Bizler Allahü teâlânın kullarıyız ve hep O'na döneceğiz. İşittim ve itâat ettim. Allahü teâlânın ve sevgili Resûlünün emrini yerine getireceğim" diyerek mektubu öpüp, başına koydu. Sonra arkadaşlarına dönerek dedi ki:

- Hanginiz şehîd olmayı istiyor ve özlüyorsa, benimle gelsin! Gelmek istemeyen dönüp gidebilir, hiçbirinizi zorlayıcı değilim. Gelmezseniz, ben tek başıma gidip, Resûl aleyhisselâmın emrini yerine getireceğim. Biz de işittik

Arkadaşları hep birden cevap verdiler:

- Biz de, işittik. Allahü teâlâyâ, Peygamber efendimize ve sana itâat edicileriz. Nereye istersen, Allahü teâlânın bereketi ile yürü.

Sa'd bin Ebî Vakkâs hazretlerinin de bulunduğu küçük ordu ile Hicâz'a doğru yol aldılar ve Nahle'ye geldiler. Bir yere gizlendiler. Oradan gelip geçen Kureyşlileri gözetlemeye başladılar.

Bu sırada bir Kureyş kâfilesine geçti. Develer yüklü idi. Mücâhidler, Kureyş kâfilesine yaklaşarak, onları İslâma da'vet ettiler. Kabûl etmeyince, çarpışma başladı. Çarpışma sonunda, birisini öldürdüler, ikisini esir aldılar. Birisi de atlı olduğu için ona yetişemediler. Kâfirlerin bütün malı mücâhidlere kaldı.

Hz. Abdullah bin Cahş, bu ganimet mallarının beşte birini Resûlullah efendimize ayırdı. Bu ganimet, Müslümanların aldıkları ilk ganimetti. Bu beşte bir hisse de, ilk ayrılan beşte bir idi. İlk öldürülen müşrik ve alınan esirler de, bu Nahle seferindeydi. Daha henüz ganimetle ilgili âyet-i kerîmeler gelmemişti.

Bundan sonra Bedir gazâsı oldu. Alınan esirler için, Resûlullah efendimiz, Hz. Ebû Bekir, Hz. Ömer ve Hz. Abdullah bin Cahş'a damıştı. Hicretin üçüncü senesinde yapılan Uhud harbinde büyük kahramanlıklar gösterdi. Hz. Abdullah bin Cahş yiğitliğin sembolüydü.

En çok özlediği

Abdullah bin Cahş, Peygamberimize çok bağlı idi. Resûlullah efendimiz, onu emîr tayin ettiği vakit, kendisine sormuştu:

- Ey Abdullah! Dünyada en çok arzu ettiğin, özlediğin nedir?

Bunun üzerine, "Allah ve Resûlüne muhabbettir" diye arzetmişti.

Hz. Abdullah orta boylu, çok yakışıklı bir zât idi. Peygamber efendimizi pek ziyâde severdi. Bu muhabbet uğrunda canını fedâdan çekinmemiş, Uhud harbinde en büyük kahramanlığı göstererek, Allahü teâlânın rızâsı uğrunda şehâdet şerbetini içmiştir.

Eshâb-i kirâm arasında lâkabı, "El Mücâhidü fillah", ya'nî "Allah yolunun fedâisi" idi. Şehîd olduğunda 40 yaşlarında idi. Allah yolunda Habeşistan'a yapılan ikinci hicretten sonra, âilece Medîne'ye hicret etmişti. Medîne'ye hicret edince, Asım bin Sâbit ile kardeş oldu.

HZ. ABDULLAH BİN EBÛBEKİR (r.anh)

Hiz. Abdullah, babası Ebû Bekr-i Siddîk'in da'vetiyle, küçük yaşta Müslüman oldu. Peygamber efendimiz ile babası Mekke'den Medîne'ye hicretlerinde, Sevr Mağarasına geldiklerinde, habercilik vazifesini yaptı.

Zekî ve kabiliyetli bir genç olduğundan, babasının emir ve direktiflerini harfiyen yerine getirirdi. Gündüzleri Mekke'de Kureyşliler arasında bulunup, onların Peygamberimiz ve Hiz. Ebû Bekir hakkında söylediklerini, akşam vakti Sevr Mağarasına gelerek haber verirdi. Geceyi orada geçirip, tanyeri ağarmadan Mekke'ye dönerdi. Bu hizmeti, onun adını İslâm tarihine geçirdi.

Muhâsarada yaralandı

Hiz. Abdullah bin Ebû Bekr-i Siddîk; hicret-i Nebevî'den sonra, Mekke'den Medîne'ye geldi. Resûlullah ile hicretin 8. senesinde Mekke'nin fethinde bulundu. Atike binti Zeyd bin Amr ile evliydi. Mekke'nin fethinden sonra Huneyn Gazvesine katıldı. Huneyn'den kaçan Sakif ve Hevâzinlilerin toplanmalarına mâni olmak için, onların sığınıp, saklandıkları Tâif Kalesini muhâsara etti. Muhâsarada ok isâbet edip, yaralandı. Medîne'ye yaralı olarak döndü.

Hiz. Abdullah bin Ebû Bekr-i Siddîk, Peygamber efendimiz için hazırlanan elbiseyi yedi altına satın almıştı. Sonra Resûlullahın tekfinine uygun görülmeyince, teberrüken kendine kefen için saklamıştı.

Rûhunu teslim edeceği sırada, "Bunda, hayır ve bereket olsa idi, Resûlullah efendimiz tekfin olunurdu" deyip, kendisine bunu kefen yaptırmadı.

Hiz. Ebû Bekir'in hilâfetinin başlarında, hicretin onbirinci senesinin Şevvâl ayında Tâif'te aldığı yaranın iyileşmemesi sebebiyle vefât etti. Cenâze namazını Hiz. Ebû Bekir kıldırdı. Kabrine ise, Hiz. Ömer, Talha ve kardeşi Abdurrahman bin Ebû Bekir indirmişlerdir. Tâif şehîdlerinden sayılır.

Onun vefâtından bir müddet sonra, Hiz. Ebû Bekir'e, Sakif heyeti geldi. O sırada Hiz. Abdullah'ın ölümüne sebep olan ok, Hiz. Ebû Bekir'in yanındaydı. Oku, heyettekilere göstererek sordu:

- İçinizde bu oku tanıyanınız var mı?

Ben yonttum

Aclân oğullarından Hiz. Sa'd bin Ubeyd dedi ki:

- Bu oku ben yonttum; ucunu ben sivriktim; tüyünü ben taktım; bunu atan da benim.

Bunun üzerine Hiz. Ebû Bekir buyurdu ki:

- Bu ok, Abdullah bin Ebû Bekir'i şehîd eden oktur. Senin elinle ona şehîdlik şerbetini içiren, onun eliyle seni öldürtmeyen Allaha hamdolsun. Allahın himâyesi geniştir.

Hiz. Abdullah bin Ebû Bekr-i Siddîk, Eshâb-i kirâmdan olup, ilk Müslümanlardandır. Babası Ebû Bekr-i Siddîk, annesi Kâtile binti Abduluzza'dır. Esmâ ile anne bir kardeştir. Doğum tarihi bilinmemektedir.

HZ. ABDULLAH BİN HANZALA (r.anh)

Abdullah bin Hanzala hazretleri, Eshâb-i kirâmdan, şehâdeti ile meşhûrdur. Babası da, Eshâbdan olup, (Gasîl-ül-melâike) Meleklerin yıkadığı Sahâbî lakabıyla tanınmıştır. Annesi Cemile binti Abdullah'tır.

Babası Hanzala, Uhud vak'ası gecesini evlenmiş, ertesi gün Uhud'da şehîd olmuştur. Hz. Abdullah, Peygamber efendimizin vefâtında yedi yaşında idi ve Peygamberimizi görüp, gönüllere şifâ olan sohbetine kavuşmuştur.

Rü'yâda gördüm

Hz. Abdullah, 682 senesinde, Hara savaşında Zilhiccenin bitmesine üç gün kala, perşembe günü şehîd olmuştur.

Önce sekiz oğlunu, birer birer savaş meydanına çıkarıp, hepsi şehîd olduktan sonra, kılıcının kınını kırarak askerlerin içine dalmış, şehîd oluncaya kadar mücâdele etmiştir.

Abdullah bin Ebî Süfyân anlatır:

"Ben babamı şöyle derken işittim: Abdullah bin Hanzala'yı şehîd edildikten sonra rü'yâda çok güzel bir şekilde gördüm. Kendisine sordum:

- Ey Ebû Abdurrahmân, sen öldürülmedin mi?

- Evet, fakat öldürülünce, Rabbim beni Cennetine koydu. Ben burada serbestçe dolaşıyor ve Cennet ni'metlerinden istifade ediyorum.

- Ya senin eshâbın, arkadaşların? Onlara ne oldu?

- Onlar benim sancağım etrafındadırlar. Ki, sen bunu görüyorsun. Aramızda olan bu konuşmalardan sonra, uykumdan uyandım. Gördüğüm rü'yânın Hz. Abdullah bin Hanzala için hayırlı olduğunu anladım."

Süfyân bin Selim'in rivâyetine göre, İblis, Hz. Abdullah bin Hanzala'ya göründü ve ona dedi ki:

- Dinle sana birşey öğreteyim.

Hz. Abdullah da cevap verdi:

- Senden birşey öğrenmeye ihtiyacım yoktur. Başkasından birşey isteme!

Şeytan tekrar dedi ki:

- Dinle de, istersen alır, istemezsen almazsın.

Şeytan, sonra sözlerine şöyle devam etti:

- Ey Hanzala'nın oğlu, Allahtan başkasından birşey isteme! Her istediğini Allahü teâlâdan iste!

Kızdığında, nasıl bir hâl aldığına bir bak!

Sen kızdığın zaman, ben sana hakim olurum.

Abdullah bin Hanzala hazretleri, ziyâret için, arkadaşları ile beraber, Sa'd bin Ubâde hazretlerinin oğlunun evine gitmişti.

Namaz vakti gelince ev sahibine, imâm olmasını teklif ettiler. O da misâfirlerden birinin imâm olmasını istedi. Hz. Abdullah şöyle rivâyette bulundu:

- Resûlullah efendimiz, "Bir kimsenin kendi yatağında yatması, hayvanına binmesi ve evinde imâmlık etmesi evlâdır" buyurdu.

Peygamber efendimiz, Hudeybiye antlaşmasından sonra, İslâmın bütün dünyaya yayılması ve insanların Cehennemden kurtulup, ebedî saâdete kavuşmaları için hükümdarlara elçiler göndermek istiyordu. Zîrâ o, âlemlere rahmet olarak gönderilmişti. İstedğini emret! Bu sebeple bir gün, Eshâb-ı kirâma buyurdular ki:

- Ba'zınızı, yabancı hükümdarlara göndermek istiyorum. Sakın, İsrâiloğullarının, Peygamberlerine karşı davrandıkları gibi, siz de bana karşı davranmayasınız! Eshâb-ı kirâm cevap verdiler:

- Yâ Resûlallah! Biz, sana karşı, hiçbir zaman, hiçbir şey hakkında aykırı davranmayız. Sen, bize, istediğini emret, bizi istediğin yere gönder! Bunun üzerine İslâmiyete da'vet etmek üzere, Hükümdarlara birer mektupla altı sahâbî gönderildi. Bu altı elçiden birisi de, Abdullah bin Huzâfe idi. Peygamberimiz onu, Kısra'ya ya'nî İran şâhına göndermişti.

Peygamberimiz, mektubunu Kısra'ya sunmak üzere Bahreyn vâlisine vermesini de Abdullah bin Huzâfe'ye emretti. Peygamberimiz, Kısra'ya yazdığı mektubunda şöyle buyurdu: "Bismillâhirrahmânirrahîm. Allahın Resûlü Muhammed'den, Farsların büyüğü Kısra'ya! Hidâyete uyan, doğru yolu tutanlara, Allaha ve Resûlüne îmân edenlere, Allahtan başka hiçbir ilâh ve ma'bûd olmadığına, O'nun eşi, ortağı bulunmadığına ve Muhammed'in de O'nun kulu ve Resûlü olduğuna şehâdet getirenlere selâm olsun! Ben, seni, Allaha îmâna da'vet ediyorum! Çünkü ben; Allahın, kalbleri diri ve akılları başında olanları uyarmak, kâfirler hakkında da, o azâb sözü gerçekleşmek için bütün insanlara göndermiş olduğu Peygamberiyimdir! Öyle ise, Müslüman ol, selâmeti bul! Da'vetimden yüz çevirir, kaçınırsan, bütün Mecûsîlerin günâhı senin boynuna olsun!" Bahreyn vâlisine verdi Peygamberimizin, İran Şâhı'na göndermiş olduğu mektubun aslı, 1962 yılı kasımının sonuna doğru Şam'da bulunmuştur. Parşömen üzerine yazılmış bulunan bu mübârek mektup, zamanla rengi değişmiş ve dokuması eskimiş yeşil bir kumaşa yapıştırılmış olup, boyu 28 cm, eni 21,5cm.dir. Abdullah bin Huzâfe hazretleri, Peygamberimizin mektubunu Kısra'ya sunmak üzere, Bahreyn vâlisi Münzir bin Sava'ya başvurdu. O da, onu Kısra'ya yolladı. Abdullah bin Huzâfe'nin bildirdiğine göre, kendisi, Kısra'nın kapısına kadar vardı. Yanına girmek için izin istedi. Kısra, önce köşk salonunun süslenmesini emretti. Sonra, Fars devlet adamlarının, daha sonra da, Peygamberimizin elçisinin içeri alınmasına müsâade etti. Abdullah bin Huzâfe hazretleri, Peygamberimizin mektubunu sunmak üzere İran Kısra'sının huzûruna girdi. Kısra, Peygamberimizin mektubunun elçiden alınmasını emretti. Abdullah bin Huzâfe dedi ki:

- Onu, Resûlullah efendimizin buyruğu üzere, sana kendim vereceğim! Kısra bunun üzerine dedi ki:

- Öyle ise, haydi yanıma yaklaş! Düş hayâtı yaşıyorsunuz Abdullah bin Huzâfe, Kısra'ya yaklaşıp mektubu sundu. Kısra, mektubu okutmak için Hîreli kâtibini çağırdı. Mektubu ona okuttu. Kâtip, mektubu: "Allahın Resûlü Muhammed'den, Farsların büyüğü Kısra'ya!" diyerek okumaya başlayınca, Kısra, mektuba, Peygamberimizin kendi ismiyle başlamış olmasına son derecede öfkeleni. Bağırды, çağırdı. Bunun üzerine Abdullah bin Huzâfe, Kısra'nın huzûrunda şöyle konuştu:

- Ey Fars cemâ'atı! Sizler, yeryüzünden ancak ellerinizde bulunan bir kısma hâkim olarak, Peygambersiz ve Kitapsız olarak sayılı günlerinizi geçiriyor, bir düş hayâtı yaşıyorsunuz! Hâlbuki, yeryüzünün, hâkim olmadığınız kısmı daha çoktur. Ey Kısra! Senden önce, nice dünyalık ve âhıretlik hükümdarlar gelmiş geçmiş ve hüküm sürmüşlerdir. Onlardan, âhıretlik olanlar, dünyadan da nasîblerini almışlar; dünyalık olanlar ise, âhıret nasîblerini yitirmişlerdir! Dünyaya çalışmakta

birbirlerinden geri kalanlar, âhirette bir hizâyâ gelmişlerdir. Sana getirip sunduğumuz bu işi, sen küçümsüyorsun, ammâ, vallahi, nerede olursan ol, küçümsediğin şey gelince, ondan korkacak ve korunamayacaksın! Bana mektup yazıyor ha! Kısra ise öfke ile saltanatına gururlanarak dedi ki:

- Şuna bak! Benim, kulum, kölem olan kişi, kalkıyor da, bana mektup yazıyor hâ! Mülk ve saltanat, bana mahsûstur! Benim, bu husûsta ne yenilgiye uğramaktan, ne de bana bir ortak çıkacağından korkum vardır! Firavun, İsrâiloğullarına hâkim olmuştu. Siz, onlardan daha iyi ve güçlü değilsiniz. Sizi, hemen hâkimiyetim altına alıvermeme ne engel var? Ben, Firavun'dan daha iyi ve güçlüyümdür! Kısra, daha mektubun içinde ne denildiğini öğrenmeden mektubu alıp yırttı. Ve Peygamberimizin elçisini dışarı çıkarmalarını adamlarına emretti.

Abdullah bin Huzâfe hazretlerini dışarı çıkardılar. Abdullah bin Huzâfe, Kısra'nın huzûrundan çıkar çıkmaz, hayvanının üzerine atlayıp yol almaya koyuldu. Kendi kendine dedi ki:

- Vallahi, benim için iki yoldan hangisi olursa, gam çekmem. Nasıl olsa Resûlullahın mektubunu vermiş, vazîfemi yapmış bulunuyorum. Kısra, öfkesi geçtikten sonra, elçinin içeri alınmasını emretti. Onu, Hîre'ye kadar arattırdı ise de bulduramadı. Mektubumu parçaladı. Abdullah bin Huzâfe hazretleri, Medîne'ye gelip durumu, Peygamberimize haber verdi. Kısra'nın kızarak mektubu yırttığını söyleyince, Peygamberimiz buyurdu ki:

- Parça parça olsunlar! O, benim mektubumu parçaladı. Allah da, onun mülkünü, saltanatını parçalasın! O, kendi eliyle mülkünü parçalamış oldu! Ey Allahım! Onun mülkünü, saltanatını parçala! Allahü teâlâ Resûlünün duâsını kabûl etmiş, Kısra, oğlu tarafından bir gece hançerlenerek parça parça edilmişti. Hz. Ömer zamanında da bütün İran toprakları zaptedilerek Müslümanların eline geçti.

Abdullah bin Huzâfe hazretleri, Hz. Ömer devrinde Bizanslılarla yapılan bir savaşta birçok Müslümanla birlikte esîr düşmüştü. Bizanslılar, ellerine geçirdikleri esîrlere önce Hıristiyanlık telkîni yapar, kabûl ettiği takdirde serbest bırakırlar, aksi hâlde çeşitli işkencelerle öldürürlerdi.

Abdullah bin Huzâfe'nin, Sahâbenin ileri gelenlerinden biri olduğunu öğrenen Kral, ona ayrı bir ehemmiyet veriyor, Hıristiyanlığı kabûl etmesi için devamlı telkînler yaptırıyordu. Fakat Abdullah bin Huzâfe bu tekliflerin hiçbirisine kulak asmıyor, kelime-i şehâdeti söylemeye devam ediyordu. Kral henüz ümidini kesmemişti.

Hz. Peygamberin yakın arkadaşlarından birisinin Hıristiyanlığı kabûl etmesi, günden güne yayılarak, Bizans'ı tehdit eden Müslümanlar arasında bir panik meydana getirecek ve Hıristiyanlık âlemi için büyük bir muvaffakiyet olacaktı.

Mülküne ortak ederim Onun için Kral, Hz. Abdullah'ın Hıristiyan olması hâlinde kavuşacağı dünyalıkları durmadan arttırıyor, yeni yeni tekliflerde bulunuyordu. En sonunda şöyle bir teklifte bulundu:

- Hıristiyan olmayı kabûl ettiğin takdirde, kızımı verir, seni saltanatıma ve mülküne ortak ederim.

İlk Müslümanlardan olup, Mekke'li müşriklerin daha önceki işkencelerine katlanmış olan Hz. Abdullah, izzetle haykırarak şu cevabı verdi:

- Değil bütün Bizans topraklarını, Arap ve Acem topraklarını da versen, bir an olsun dînimden dönmem!

Bunun üzerine Kral, Hz. Abdullah'a dedi ki:

- Öyle ise öldürüleceksiniz.

- Buna gücünüz yetebilir. Ama îmânımı kalbimden çıkarıp atamazsınız!

Abdullah bin Huzâfe'den beklediği netîceyi alamayan Bizanslılar, Hz. Abdullah'ı çarmıha gerdiler ve okçular devamlı olarak, ellerine ve ayaklarına yakın yerlere ok yağdırdılar. Bu arada yine Hıristiyanlık telkînlerine devam ediliyordu. Aynı zamanda, bir kazan su kaynatılmış ve Hıristiyan olmayı reddetmiş olan diğer Müslümanlardan birisi getirilmiş, kazana atılmak üzere bekletiliyordu. Ağlamaya başladı Derken o Müslüman kaynar suya atıldı. Etrafta bulunanlar ve Hz. Abdullah bu fecî durumu gördüler. Sonra kazanın yanına Hz. Abdullah getirildi. Bu esnada Hz. Abdullah ağlamaya başladı. Kral Hz. Abdullah'ın korkusundan ağladığını zannederek, tekrar Hıristiyan olmasını teklif etti. Hz. Abdullah yine tekliflerini reddetti. Bunun üzerine kral sordu:

- O hâlde niçin ağlıyorsun?

- Ben korkumdan ağlamış değilim. Biz Müslümanlar Allah yolunda ölümden korkmayız. Benim ağlamamın sebebi şudur ki; başımdaki saçlarım adedince canlarım bulursa da, onlardan her biri böyle Allah yolunda ölüme gitse, diye düşündüm ve böyle bir düşünce beni ağlamaya sevketti. İslâm izzetinin müşahhas bir timsâli olan Hz. Abdullah'ın bu sözleri karşısında Kral yeni bir teklifte bulundu:

- Başımdan öpersen, seni serbest bırakacağım. Bizans saltanatına ortaklık teklifi karşısında bile îmânından fedâkârlık göstermeyen Hz. Abdullah, bir Hıristiyanın başından nasıl öperdi? Şöyle mukabil bir teklifte bulundu:

- Burada bulunan bütün Müslüman esîrleri serbest bıraktığın takdirde, dediğini yaparım.

Hz. Abdullah, kralın başını öpmeye giderken şöyle düşünüyordu:

“Bu adamın, Allahın düşmanlarından birisi olduğuna inanıyorum. Bunun başını ise, ancak Müslüman kardeşlerimi serbest bırakacağı için öpüyorum.”

Hz. Abdullah, kralın başını öptü ve o da sözünde durarak 80 Müslüman esîri serbest bıraktı.

Abdullah bin Huzâfe'nin îmânından gelen izzet ve fedâkârlığı, 80 Müslümanın kurtarılmasına ve daha nicelerinin îmânını kurtarmasına vesîle olmuştu.

Her Müslümanın vazîfesidir

Esîrlerle birlikte Medîne'ye dönen Hz. Abdullah, Hz. Ömer tarafından karşılandı. Hz. Ömer, Abdullah'ı tebrik etti ve orada bulunan Müslümanlara hitâben;

- Abdullah, kralın başından öperek 80 Müslüman kardeşimizin kurtuluşuna vesîle olmuştur. Onun için, Abdullah'ın başından öpmek her Müslümana bir vazîfedir. İşte ilk önce ben öpüyorum, dedi ve başından öptü.

Abdullah bin Huzâfe, ilk Müslümanlardan idi. Soyu Hz. Lüey'de Peygamber efendimizle birleşmektedir. Annesi Hârisoğullarındandır. Müslüman olduktan sonra Mekkeli müşriklerin işkencelerine ma'rûz kaldı. İki defa Habeşistan'a hicret etti.

Bedir savaşından sonra Medîne'ye geldi. Resûlullahla birlikte bütün savaşlara katılan Abdullah bin Huzâfe hazretleri, bir ara Peygamberimiz tarafından 50 kişilik bir seriyyenin kumandanlığına da getirilmişti. Abdullah bin Huzâfe, Hz. Osman devrinde Mısır'da vefât etti.

Allah ondan râzı olsun.

HZ. ABDULLAH BİN MES'UD (r.anh)

İlk müslümanlardan, muhaddis,* fakîh ve müfessir* sahâbî.

Adı Abdullah, künyesi Abdurrahman'dır. Babası Mes'ud, annesinin adı Ümm-i Abd'dir. Babası hakkında fazla bir bilgi yoktur. Onun, Zühreoğullarından Abd b. Hâris'in müttefiki olduğu bilinmektedir.

Abdullah, Mekke'nin fakîh âilelerinden birine mensuptu. Gençliğinde Ukbe b. Ebi Muayt'ın koyunlarını güderek çobanlık yapmıştır. Abdullah b. Mes'ud Hz. Peygamber ile ilk tanışması ve karşılaşmasını şöyle anlatır: Ben Ukbe b. Ebi Muayt'ın koyunlarını güdüyordum. Bir gün Rasûlullah (s.a.s.) ve Hz. Ebu Bekir (r.a.) yanımdan geçiyorlardı. Rasûlullah bana sütümün olup olmadığını sordu. Ben de ona çoban olduğumu ve bu koyunların emânet olduklarını söyledim. Bunun üzerine Rasûlullah: "Yavrulamamış ve süt vermeyen bir koyunun var mı? Bana gösterir misin?" dedi. Ben de koç yüzü görmemiş bir koyun yanaştırdım. Rasûlullah koyunun memesini tutup sağmaya başladı. Gerçekten yavrulamamış ve sütü olmayan bu koyundan süt sağıp Ebu Bekir'e verdi. Hz. Ebu Bekir içti; sonra kabı Rasûlullah alıp o da içtikten sonra koyunu saldı. " (İbn Sa'd, Tabakat, 111, 150-151)

İşte İbn Mes'ud o günden sonra Hz. Peygamberin yanından ayrılmadı.

İslâm'ı kabul edenlerin altıncısıdır. O müslüman olduğu zaman Peygamberimiz (s.a.s.) henüz Erkam'ın evine taşınmamıştı.

İslâm'ı kabul ettikten sonra hep Kur'ân-ı Kerim ezberlemiştir. Kendi ifâdesiyle hıfzettiği yetmiş sûreyi Hz. Peygamber (s.a.s.)'in huzurunda okumuştur. Sahâbeler arasında hiç kimse bu konuda kendisiyle rekabete girişememiş, daha sonra Abdullah Kur'an'ın tamamını ezberlemiştir.

İbn Mes'ud, müslüman olduğu sıralarda müslümanlar Hz. Peygamber ile açıktan açığa ibâdet edemiyor, istedikleri yerde yüksek sesle Kur'an okuyamıyorlardı. Müslümanların böyle bir hareketi, müşriklerin bütün câhilî duygularını kabartır, onları müslümanlara karşı şiddetli ve canice saldırılarda bulunmaya sürüklerdi. Bunun içindir ki müslümanlar, bu gibi tehlikelerden sakınmak isterler, müşrikleri aleyhlerinde harekete teşvik ve tahrik edecek hareketlerden kaçınırlardı. İşte bu zor günlerde Abdullah İbn Mes'ud, Kâbe'de Kur'ân okumak istemişti. Hz. Peygamber ve Ashâbı bunun tehlikeli bir hareket olduğunu, özellikle Mekke'de kendisini himaye edecek büyük bir âilenin bulunmadığını, müşriklerin ona karşı pervasızca hareket ederek kendisini işkenceye uğratacaklarını söylemişler, fakat İbn Mes'ud'un iman coşkunluğu bütün bunları geçmiş: "Beni, onların şerrinden Allah korur!" diyerek kalkmış ve Kâbe'ye gitmişti.

Bu sırada Kureyş müşriklerinin büyükleri toplanmış, Harem'de bir meseleyi görüşüyorlardı. Onlar konuşurlarken, yüksek ve güzel bir ses besmele çekmiş ve Kur'ân-ı Kerîm'den Rahman sûresini okumaya başlamıştı. Herkes hayret etmiş ve bu cesur adamın kim olduğunu öğrenmek üzere ona yöneldiklerinde İbn Mes'ud olduğunu görmüşlerdi. Kureyş'liler kızmış, bu hareketi en şiddetli cezalarla karşılamak istemişlerdi. İbn Mes'ud'u kızgın kumlara yatırıp İslâm'ı terketmeye davet ettiler. Fakat İbn Mes'ud, bu ezalara zerre kadar önem vermedi. Müşrikler de işkencelerinin bir fayda vermeyeceğini anlayarak onu bıraktılar .

Abdullah İbn Mes'ud (r.a.) Kureyşliler'in bu haince hareketleri yüzünden hastalandı ama içinde yanan iman ateşi zerre kadar sönmemiş, mâneviyatı asla sarsılmamıştı. İbn Mes'ud, ilk fırsatta aynı hareketi tekrarlamış; yine Kureyşliler'in toplandıkları yerlerde Allah kelâmını en yüksek sesle okuyup Hz. Peygamber'den sonra ilk kez Kâbe'de Kur'ân okuyarak müşriklere İslâm mesajını tebliğ etmişti. (İbnü 'I-Esîr, Üsdü '1-Gâbe, III, 256-257).

Abdullah İbn Mes'ud'un bu imanı ve cesareti müşriklerin ona büyük düşman kesilmesine neden olmuştu. Kureyş'in bu tutumu karşısında İbn Mes'ud (r.a.) Mekke'yi terketmeye ve hicrete mecbur kaldı ve Habeşistan'a gitmek üzere çöllere düştü. Daha sonra Habeşistan'dan Medine'ye hicret ederek Muaz b. Cebel'e misâfir oldu.

Rasûlullah Medine'ye gelince, ona bir yer göstererek Medine'de yerleşmesini sağlamıştı.

İbn Mes'ud, bütün büyük savaşlara katılmış ve hepsinde de önemli fedâkârlıklar göstermiştir. Bedir savaşında, Ensâr'dan iki genç, İbn Mes'ud'a gelerek, kendilerine Ebu Cehil'i göstermesini istemiş, sonra da küfür ordusunun başını temizlemişlerdi.

İbn Mes'ud (r.a.) Uhud, Hendek, Hudeybiye, Hayber gazveleriyle Mekke'nin fethinde Rasûlullah ile birlikte bulundu. Huneyn gazvesindeki bozgun esnasında Rasûlullah'ın yanından hiç ayrılmadı. Rasûlullah onun bu fedâkârlığını takdir buyurmuştu. Abdullah İbn Mes'ud, her gazada, Allah yolunda şehîd olmak gayreti ile savaşan sahâbîlerdendi. Ondaki iman kuvveti, onu daima ileriye atıyor, ancak müslümanların zaferi ve müşriklerin yenilgisi gerçekleştikten sonra rahat ediyordu. Hz. Peygamber'in vefatından sonra kısa bir müddet, inzivaya çekildi. Fakat Ömer devrinde yeni fetihlere başlandığı zaman heyecanı yeniden uyanan İbn Mes'ud, cihad için Suriye cephesine gitti.

Hz. Ömer, hicrî yirminci yılda İbn Mes'ud'u, Kûfe kadılığına tayin etti. Kadılık görevinin yanı sıra Beytülmâl*'in muhafazası ile ilgilenecek, öte yandan halkın dinî eğitimine de önem verecekti. Hz. Ömer bununla ilgili olarak Kûfe halkına gönderdiği mektupta şöyle diyordu:

"Size Ammâr b. Yâsir'i Emir, İbn Mes'ud'u da öğretici olarak gönderiyorum. Beytü'l-mâl'inize de İbn Mes'ud'u tayin ettim. Bunların her ikisi de Bedir ehliindedirler. Onları dinleyin ve onlara itaat ediniz. İbn Mes'ud'u yanımda alıkoymak istiyordum ama sizi kendime tercih ettim."

İbn Mes'ud (r.a.), üzerine aldığı bu görevi son derece liyakat ve ehliyet ile yerine getirdi. Kûfe, mahsullerinin çokluk ve çeşitliliği, gelirinin genişliğiyle tanınmış bir merkezdi. Onun için buranın 'beytü'l-mâl'i önemliydi . Çünkü burası, binlerce Mücahidin tahsisâtını karşılıyordu. Horasan, Türkistan ve bunlara benzer diğer yerlerde, cihada katılan müslümanlar en uzak cephelerde çarpışan ordular, buradan teçhiz ediliyordu. Bu durum, İbn Mes'ud tarafından yürütülen vazifenin ne kadar zor olduğunu göstermeye yeterlidir. İbn Mes'ud'un bu kadar mühim bir işi üstlenmesi onun ne kadar hünerli biri olduğunu gösterir.

Abdullah İbn Mes'ud, aynı zamanda son derece zâhid ve müttakî idi. Dünyevî hiçbir zevk onu çekememişti. Bundan dolayı onun emin eline verilen bütün vazifeleri en yüksek doğrulukla yerine getirir; beytü'l-mâl'in her şeyini korur ve her şeyi ancak yerine, ehil ve hakkı olana verirdi. Bu hususta o kadar itina ederdi ki: Bir defasında Sa'd b. Ebi Vakkas ile arasında bir ihtilaf oldu. Sa'd, beytü'lmâl'den bir miktar borç para almış, ödeme zamanı geldiğinde borcunu ödemediğini görünce, ona ağır sözler söylemiş ve kalbini kırmıştı.

İbn Mes'ud altmış yaşındayken hastalandı. Bir gece rüyasında Rasûlullah'ı gördü. Hz. Peygamber onu davet ediyordu.

İbn Mes'ud'un vefatı yaklaştığı zaman Hz. Zübeyr ile oğlu Abdullah yanına gelmişlerdi. Hicrî otuzikinci yılda vefat etti. Onu Hz. Zübeyr ve oğlu teçhiz ve tekfin ettiler. Sahih rivâyetlere göre cenaze namazını bizzat Hz. Osman kıldırdı. Hz. Osman b. Mazun ise onu kabrine indirdi.

İbn Mes'ud, İslâm'a girdiği günlerden beri ilimle uğraşmakla kendini göstermişti. Rasûlullah ondaki bu ilgi ve şevki sezerek: "Sen, muallim olacak bir gençsin" buyurmuşlardı. Gerçekten İbn Mes'ud her ânını ilim tahsili ile geçirmiş, Hz. Peygamber (s.a.s.)'in deniz gibi ilminden yararlanmak için fırsatı ganimet bilmişti.

İbn Mes'ud, Rasûlullah'ın en özel, en mahrem dostlarından ve adamlarındandı. O, Rasûlullah'a hizmetle övünürdü. Bazen Rasûlullah'ın misvakını taşır, takdim ederdi. Bazen âsasını getirirdi. Buna benzer birçok özel hizmetlerini yapardı. Ayrıca o, Rasûlullah'ın sırdaşlarındandı. Rasûlullah'ın o kadar yakınlarındandı ki, meclisine izinsiz girer, onunla konuşur, emirlerini dinler ve bütün arzularını yerine getirirdi. (İbn Sa'd, Tabakat, 111, 153).

İbn Mes'ud, ilâhî vahyi, bizzat onu alan ve telâffuz eden Hz. Peygamber' den öğrenmiştir. Bunun içindir ki o, Kur'an'ı en iyi bilen, en mükemmel ezberleyen zatlardandı. Herkes onun bu husustaki bilgisini ve kabiliyetini takdir ederdi; ashâb'ın hepsi, onun Kur'ân'a olan vukûfiyetini ve bundaki üstünlüğünü kabul ederlerdi. (Buhâri, Fadâilu Ashâbi'n-Nebi, 37).

Ebu Ahves der ki: "Bir gün Ebu Musa'l-Eş'âri'nin evinde bulunuyorduk. Orada İbn Mes'ud'un arkadaşlarından bazı zatlar vardı. Mushafa bakıyorlardı. Abdullah kalkarak, İbn Mes'ud hakkında şunları söyledi: "Rasûlullah'ın ilâhî vahyi İbn Mes'ud'dan daha iyi tanıyan birini bırakmadığı kanaatindeyim." Ebu Musa bu sözleri dinledikten sonra: "Biz bulunmadığımız zaman o, Rasûlullah'ı görür, biz kabul olunmadığımızda o, huzura kabul olunurdu" dedi.

Amr b. As'ın oğlu Abdullah'ın meclisine devam eden Mesruk der ki: Abdullah b. Amr'a gider, konuşurduk. Bir gün Abdullah İbn Mes'ud'dan söz açıldı. Abdullah dedi ki: 'Öyle bir adamdan bahsediyorsunuz ki, onu çok seviyorum, seveceğim de. Çünkü Rasûlullah onun hakkında şöyle buyurmuştu: "Kur'an'ı dört kişiden öğreniniz: İbn Mes'ud'dan, Muaz b. Cebel, Übey b. Kaab ve Ebu Huzeyfe'nin mevlâ'sı Sâlim'den." Rasûlullah bu açıklamasına İbn Mes'ud ile başlamıştı . " (Buhârî, Fezâilü'l Kur'ân, 8)

İbn Mes'ud, Kur'an'ın yayılmasına, onu, Rasûlullah'dan aldığı şekilde öğretmeye çalışırdı. Öte yandan tefsir ilminde de mühim hizmetleri olmuştu. İbn Mes'ud der ki: "Habeşistan'a hicret etmeden önce, Mekke'de bulunduğumuz sırada, Rasûlullah'a, namaz kılarlarken selâm verirdik, o da selâmımızı alırdı. Habeşistan'dan dönüşümüzde yine aynı şekilde namaz kılarlarken selâm verdik, selâmımızı almadı. Namazını bitirdikten sonra Rasûlullah'a sebebini sordum: "Cenâbı Hak, namazda konuşmayı yasakladı", buyurdular. (İbn Hanbel, Müsned, 1, 377).

Yine İbn Mes'ud anlatıyor: Hz. Peygamber (s.a.s.)'e şöyle soruldu: "En büyük günah şunlardan hangisidir? Allah'a ortak koşmak, kendi çocuğunu öldürmek, komşunun karısı ile zina etmek. " O zaman Rasûlullah'a şu âyet-i kerime indi: "Onlar ki Allah ile beraber başka bir ilâha ibadet etmezler, Allah'ın haram kıldığı cana haksız yere kıymazlar ve zina yapmazlar. Her kim de bunları yaparsa kıyâmet günü ağır cezaya çarptırılır. " (el-Furkan, 25/67).

İbn Mes'ud kendi re'yi ile Kur'ân'ı tefsir etme hususunda son derece ihtiyatla hareket ederdi. Kendisi bunu izah ederek der ki: "Mescitteydim. Orada Kur'ân'ı kendi re'yiyle tefsir eden bir adamı gördüm ve hemen oradan ayrıldım. Bu adam: "Göğün açık bir duman ile geleceği günü bekle, o insanları sarar, bu, acıklı bir azaptır." (ed-Duhan, 44/10), âyetini tefsir ederken, kıyâmet gününde herkesin nefesini tıkayacak ve onları nezleye uğratacak bir dumandan söz ediyordu. Hâlbuki bir insanın bilmediği bir şey için Allah bilir, demesi, onun ilmine delâlet eder. Bu âyet-i kerime ise Kureyş'in Rasûlullah'a karşı son derece şiddetli davrandıkları zamanlarda inmişti.

İbn Mes'ud, Kur'an-ı Kerim'i bizzat Rasûlullah'dan öğrenenlerdendi. Onun için kıraatinde başka bir mükemmellik vardı. Rasûlullah onun kıraatinden bahseder ve onu överdi. Bir gün Mescidte İbn Mes'ud, güzel sesle Nisâ sûresini okuyordu. Rasûlullah (s.a.s.) Hz. Ebu Bekir ve Ömer ile birlikte mescide gelmiş ve onu zevkle dinledikten sonra şöyle demişlerdi: "İbn Mes'ud! ne dilerse dile nâil olursun!"

Ebu Bekir'den sonra Hz. Ömer gelmiş ve Rasûlullah'dan duyduklarını İbn Mes'ud'a müjdelemek istemişti. İbn Mes'ud ona: "Ebu Bekir seni geçti" demişti. Hz. Ömer de: "Allah Ebu Bekir'den razı olsun, onun daha önce sana geldiğinden haberim yoktu" demişti (İbn Hanbel, Müsned, 1, 454)

Gerçekten İbn Mes'ud'un kıraati son derece güzeldi. Rasûlullah, Kur'an'ı ona talim ettikten sonra, sesinden dinlemek isterdi. İbn Mes'ud, bir gün Rasûlullah'a: "Biz Kur'an'ı sizden okuduk, sizden öğrenmedik mi?" demiş, Rasûlullah da şöyle buyurmuştu: "Evet ama ben Kur'an'ı başkalarından dinlemek isterim."

İbn Mes'ud diyor ki: "Bir gün Rasûlullah'ın huzurunda Nisâ sûresinden bir bölüm okuyordum. "Her ümmetten bir şâhid getirdiğimiz, seni de onların üzerine şâhid getirdiğimiz vakit, bakalım onların hali nice olacak?" (en-Nisâ, 4/41). Âyeti kerimesine geldiğim zaman, Rasûlullah'ın gözleri yaşarmıştı ."

İbn Mes'ud, Rasûlullah'a yakınlığı dolayısıyla son derece geniş bilgiye sahipti. "Onun, o devre ait bilmediği yoktu" dersek mübalâğa etmiş olmayız. Bununla beraber o, asr-ı saâdet'e ait rivâyetlerde son derece ihtiyatlı davranırdı. Amr b. Meymun şöyle der: "Abdullah ile tam bir yıl kaldım. Bu müddet içinde onun 'Rasûlullah buyurdu' dediğini duymadım. Şâyet böyle bir söze başlarsa bütün vücudu ürperir ve alnından terler akardı." (İbn Sa'd, Tabakat, 111, 156).

İbn Mes'ud'un talebelerine olan en büyük nasihati ve vasiyeti; Rasûlullah'ın hadislerini rivâyet ederken son derece dikkatli olmalarıydı. O, talebelerine derdi ki: "Rasûlullah'dan bir söz naklettiniz mi, o sözün nübüvvet ve risâlet şanına en lâyük, ümmetinin hidâyetine en faydalı ve takvâya en uygun olanını gözetiniz." (İbn Hanbel, Müsned, I, 385).

İbn Mes'ud'un, çok ihtiyatlı davranmasına ve talebelerine de hadis rivâyeti konusunda sıkı sıkı tembihlerde bulunmasına rağmen, ondan çok hadis rivâyet edilmiştir. Üstelik o, çok rivâyetiyle tanınan Muksirun* sahâbîlerden biridir. Buna rağmen İbn Mes'ud, mutlak hadis rivâyet etmez, onun rivâyetleri çoğunlukla Rasûlullah'dan öğrendiği farzları açıklayan ve dini emirlerin kolayca anlaşılmasına yardımcı olan talimatlardır. Sahih hadis kitapları ve müsnedlerde ondan rivâyet edilen hadislerin toplamı sekizyüzkırksekizdir. Bunların altmışdördünü Buhârî ve Müslim müştereken rivâyet ederler. Ayrıca yirmibirini Buhârî, otuzsekizini Müslim nakletmiştir. Böylece Buhârî, İbn Mes'ud'dan toplam seksen beş, Müslim, toplam doksandokuz hadis rivâyet etmişlerdir.

İbn Mes'ud, fıkıh ilminin kurucularından olan fakîh sahâbîlerden biridir. O, özellikle Hanefî fikhının temel taşıdır. Önce de belirttiğimiz gibi, o, bütün Kûfe eyaletinin kadısıydı. Onun içindir ki İbn Mes'ud, halka, fıkıh meselelerini ve içtihadlarını öğretir, bütün mürâacatlarını cevaplar ve problemlerini hâllerdi. Irak kıtasının bütün âlimleri, İbn Mes'ud'u rehber tanırlardı. Çünkü fıkıhta en çok istifâde ettikleri zat oydu. Hz. İbn Mes'ud'un başlıca talebelerinden olan Alkame b. Kays ile Esved b. Yezid, özellikle fıkıh ilmindeki derinlikleriyle şöhret kazanmışlardı. Bunlardan sonra İbrahim enNahâî, Kûfe fikhına genişlik vermiş ve Irak fakîhi ünvanını almıştı. İbrahim en-Nahâî'nin bütün dayanağı İbn Mes'ud'un içtihadlarıydı. İbn Mes'ud'un bu ilim hazinesi, en-Nahâî'den, Hammâd b. Süleyman'a intikâl etmiş, ondanda İmâm-ı A'zam Ebû Hanîfe'ye geçmişti. İmâm-ı A'zam bunları genişletmiş, ilim ve ictihadıyla yaymıştı. Böylece İslâm âleminin önemli bir bölümü, bunların ilminden yararlanmıştı.

Abdullah İbn Mes'ud, kıyas ile muasırlarının birçok problemlerini çözmüş, bu kaidenin yerleşmesinde son derece büyük hizmetlerde bulunmuş ve böylece usul-u fıkıh ilminin ortaya çıkmasına, istinbat melekesinin kuvvetlenmesine büyük katkılarda bulunmuştur.

İbn Mes'ud, bu suretle kıyas'ın en önemli esaslarını tesbit etmiştir.

İbn Mes'ud'un bu önemli fikhî görüş ve içtihadları Mısırlı âlim Muhammed Ravvâs Kal'aci tarafından "Mevsû'atu Fıkhî Abdullah İbn Mes'ud " (Abdullah ibn Mes'ud'un Fıkhî Ansiklopedisi, Kahire 1984) adıyla toplanmış ve ilim hayatına kazandırılmıştır.

Hiz. İbn Mes'ud'un muasırları ondan birçok meselelerde faydalanmışlardır. İmam Muhammed b. Hasan eş-Şeybânî; "Ashâb içinde fikhî meselelerinde derinlik sahibi olanlar Hiz. Ali, Ubey b. Ka'b, Ebu Musa el-Eş'ari, Hiz. Ömer, Zeyd b. Sabit ve Abdullah İbn Mes'ud'tur" der. İmam Sa'bi: "Hiz. Ömer, Zeyd b. Sabit ve Abdullah ibn Mes'ud'un bütün ümmetin ufkunu açan fikhî meseleleri çözdüklerini ifâde eder. Zamanımın bütün âlimleri Abdullah İbn Mes'ud'u büyük fakih bilirlerdi. Hiz. Ömer onu gördükçe güler: "Bu, ilimle dolu bir zattır." derdi.

İbn Abbas da, İbn Mes'ud hakkında şöyle der: "Kur'ân'ın en büyük tercümanıdır."

İbn Mes'ud'un ileri gelen talebelerinden biri Alkame b. Kays idi. Alkame, dimağının tazeliği, malûmatının genişliği ile seçkindi. İbn Mes'ud, onun kendisinden daha çok malûmatlı olduğunu söylerdi:

İbn Mes'ud, Kûfe'de bütün talebelerine Kur'ân'ı Kerim, hadîs ve fikhî okuturdu. Dersine devam edenler büyük bir halka oluşturlardı. Ondan ders okuyanlar arasında büyük şöhret kazananlar da vardı. Alkame, Meşruk, Esved, Abîde, Kâdı Şüreyh, Ebu Vâil bunlar arasındadırlar. Her biri büyük bir âlim olan bunlar arasında özellikle Alkame, daima İbn Mes'ud'u hatırlatan bir simâ olmuştu. İbn Mes'ud yola çıktığı zaman talebelerinin çoğu onunla beraber hareket ederler ve ona yoldaş olurlardı.

Bir gün Habbâb b. Eret, İbn Mes'ud'un son derece geniş olan ders halkasına gelmiş, oraya devam eden gençlerin çokluğundan memnun olmuş ve İbn Mes'ud'a en liyakatli talebesini sormuştu. İbn Mes'ud da Alkame'yi göstermişti. Hiz. Habbab, Alkame ile görüşmüş ve onun malûmatının genişliğinden çok derin bir zevk duymuştu.

İbn Mes'ud'un talebeleri, kendisini derin bir iştiyakla dinlerler ve derslerini aşk ve şevkle alırlardı. Başlıca talebelerinden olan Şakik der ki: "Mescitte İbn Mes'ud'u bekler, onun derse çıkması için yolunu gözetlerdik. Bir gün biz böyle beklerken Yezid b. Muaviye en-Nehai gelmiş ve bize: 'Dilerseniz evine gidip bakayım, evdeyse alıp getirmeye çalışayım' demiş ve gitmişti. İbn Mes'ud gelmiş, bize: 'Ben sizi bıktırmamak için gelmedim. Rasûlullah bize vaazlarını fasıla ile verirdi. Çünkü bıkkınlığa uğramamızı istemezdi.' demişti."

İbn Mes'ud, sünnet-i seniyye'ye uygun bir ahlâk sahibiydi. O, ahlâk ve yaşayış tarzını bizzat Rasûlullah'dan öğrenmişti. Çünkü o, Rasûlullah'ın en yakın dostlarından idi. Her zaman Rasûlullah'ın yanına girer, hizmetlerini görür, ayakkabılarını çevirir, önünde yürür, yıkanacağı zaman perde tutar önünde siper olurdu. Rasûlullah ona, kayıtsız şartsız bir müsaade vermişti. İbn Mes'ud'a: "Her zaman yanıma girebilirsin, ancak benim mani olacağım zamanlar hariç" derdi. (İbn Sa'd, Tabakat, 111, 153-154). Bunun içindir ki onun, Rasûlullah'ı yegâne uyulacak insan bilmesi, onun her hâliyle hâllenmesi kadar tabii bir şey olamaz. İbn Mes'ud, Kûfe'den ayrıldığı hâlde ünü orada uzun zaman yaşamış; herkes onun ilim ve irfânının yanı sıra takvasını, iffetini, güzel huyluluğunu, kalbinin rikkatini ve övgüye değer ahlâkını anmaya devam etmişti. Hiz. Ali, Kûfe'ye gittiği zaman İbn Mes'ud'un övgüye değer vasıflarla anıldığını duyduktan sonra onun Kur'ân'ı Kerim'e vukûfunu, helâli helâl, haramı haram tanıdığını, dinde fakih ve sünnette âlim olduğunu ilâve etmişti.

Abdullah İbn Mes'ud, Ebu Umeyr adında bir dostunu ziyaret etmek üzere çıkmış, fakat evinde bulamayarak âilesine selâm göndermiş ve kendisine bir miktar su verilmesini rica etmişti. Evin hanımı, hizmetçisini komşuya göndererek su istetmişti. Hizmetçi geciktiği için hanım ona lânet okumuştu. İbn Mes'ud hanımın hizmetçiye lânet okuduğunu duymuş ve evden çıkmıştı. Çıkarken dostu

Ebu Umeyr ile karşılaşmıştı. Ebu Umeyr "Ya Ebu Abdurrahman! Sen kendisinden kadınların kıskanılacağı bir adam değilsin, niçin kardeşinin hanımına selâm vererek içerde oturmadın ve su içmedin?" demişti. İbn Mes'ud'un cevabı: "Öyle yaptım fakat zevceniz ya su bulunmadığı veyahut evdeki su kâfi gelmediği için hizmetçiyi komşuya gönderdi, hizmetçi geç kaldığı için de ona lânet okudu. Hâlbuki ben Rasûlullah'dan şu sözleri duydum: "Lânet kime gönderilmişse ona gider, ona kazılmak ister. Şayet buna bir yol bulamazsa: Ya Rabbi, beni falana gönderdiler, kalktım gittim, ona hulûl için bir yol bulamadım! Şimdi ne yapayım? der. Cenab-ı Hak da ona: Nereden geldinse oraya dön der. " Onun içindir ki, hizmetçinin bir mazereti olabileceğini düşündüm ve lânetin geri dönmesinden korktum. Buna sebep olmak istemedim."

Bir defasında adamın biri vefat etmiş ve hiçbir hayrı olmadığı söylenmişti. İbn Mes'ud, bunu duyar duymaz, elinde bulunanları sadaka olarak vermişti. Rasûlullah'ın Ashâb'ından birçokları, onun sünnetine yapışmakla büyük bir şerefe kavuştular. Fakat Abdullah İbn Mes'ud, hiçbir zaman dünyayı istemedi. O hep ahireti gözetirdi. Hz. İbn Mes'ud, son derece misafirperverdi. Kûfe'de ikâmet ettiği sırada evi hiç misafirsiz kalmazdı.

İbn Mes'ud, namazlarını vaktinde kılmaya o kadar riayet eder ki, bir kere Vali Velid b. Ukbe, Kûfe mescidinde halkı bir süre bekletmişti. İbn Mes'ud hemen kalkarak, halka namazı kıldırmıştı. Vali, buna üzülererek, niçin böyle yaptığını sormuş ve "Mü'min'lerin emirinden bir buyruk mu aldın? Yoksa bir bid'at mı icat ettin?" demişti. İbn Mes'ud, ona şu cevabı vermişti: "Ben, mü'minlerin emirinden bir buyruk almadığım gibi, bir bid'at de icat etmedim. Fakat senin bir işin vardır, diye bizim de namazımızı geciktirmene Allah razı olmaz."

İbn Mes'ud, Ramazan'dan başka çoğu günler oruç tutar, Aşûre* günlerini de oruçlu geçirirdi. Abdurrahman b. Yezid der ki: "İbn Mes'ud, günlerinin çoğunu oruçlu geçirirdi. Oruca ve namaza devamdan ayrıca bir zevk alırdı. İbn Mes'ud, son derece külfetsiz bir hayat sürer, gayet basit yemeklerle beslenir, külfetsizliği ve sadeliği hayatının düstûru bilirdi. Talebesi Alkame, bu hususta İbn Mes'ud'un harfiyen Rasûlullah'a uyduğunu söyler. İbn Mes'ud; senelerce beytü'lmâl* idare etmiş, bir gün, bir dakika da olsa adalet ve insaftan ayrılmamıştır. [2]

HZ. ABDULLAH İBN REVÂHA (r.anh)

Akabe gününde İslâm'a giren şâir sahâbî. Nesebi Abdullah b. Revâha b. Sa'lebe b. İmriü'l-Kays b. Amr'dır. Künyesi Ebu Muhammed, ünvanı şâiru Rasûlullah'tır. Babası Revâha, annesi Kebşe'dir.

Sahâbenin büyüklerinden ve Ensar'ın ileri gelenlerinden olan Abdullah Medine'de doğdu. Hazrec kabilesine mensup olup ne zaman doğduğu kesin olarak bilinmemektedir. İkinci Akabe gününde müslüman olmuş ve kabilesini temsilen Peygamberimize bey'at etmiştir. Hicret günü Rasûlullah'a mihmandarlık etti. Muhacirlerden Mikdad b. Esved'i kardeş edindi. Aynı zamanda o, Hz. Peygamber (s.a.s.)'in kâtiplerindendi.

Bedir, Uhud, Hendek ve Hayber gazvelerine katıldı. Hudeybiye barışı ve Umretü'l-Kaza seferlerinde peygamberimizin yanında yer aldı. Bedir savaşının zafer müjdesini Zeyd b. Hârise ile birlikte Medine'ye ulaştırdı. Bedru'l-Mev'id gazasında Rasûlullah'ın Devlet Başkanlığına vekâleten Medine'de kaldı. Hicretin 6. yılında (627) üç kişilik heyetin başkanı sıfatıyla Hayber'e gitti. Yahudilerin başkanı Üseyr b. Zârim'in Yahudilerle birlikte Gatafan kabilesini Müslümanlara karşı kışkırttığını gördü. Hayber'de üç gün kaldı. Dönüşünde gördüklerini Hz. Peygamber (s.a.s.)'e aktardı.

Yine aynı yılın Şevvâl ayında Hayber'e elçi olarak gönderildi. Yanında bulunan otuz kişiyle birlikte Hayber'e vardı. Üseyr b. Zârim ile görüştü. Allah Rasûlü'nün kendisini Hayber'e vali yapacağını, Medine'ye gelmesi halinde kendisine ikrâm ve ihsânda bulunacağını bildirdi. Üseyr, bu teklife memnun oldu, valiliğe heveslendi. Yanına aldığı otuz kişiyle birlikte yola çıktı. Yolda, sahâbeden Abdullah b. Üneys'in kılıcına el atarak onu öldürmek istedi. Abdullah, bunun ahde vefasızlık olduğunu bildirdi. İkinci kez yine Abdullah'ın kılıcına el attı. Bu durum karşısında Yahudilerden yirmidokuz kişi kılıçtan geçirildi. Bir kişi kaçıp kurtuldu.

Hz. Peygamber'in Basra hükümdarına gönderdiği elçinin Şam valisi Şurahbil tarafından öldürülmesi olayıyla ilgili olarak hicretin 8. yılında bir ordu hazırlandı. Bu ordunun komutasıyla ilgili olarak Hz. Peygamber (s.a.s.) şu açıklamada bulundu: "Cihada çıkacak şu insanlara Zeyd b. Hârise'yi kumandan tayin ettim. Zeyd b. Hârise şehid olursa, yerine Ca'fer b. Ebi Talib geçsin, Ca'fer b. Ebi Talib de şehid edilirse, yerine Abdullah b. Revâha geçsin. Abdullah b. Revâha şehid olursa, müslümanlar, aralarından uygun birini seçip, kendilerine kumandan yapsınlar." Müslümanlar bir müddet ilerlediler. Düşman ordusunun gücü ve sayıca çok oluşu Müslümanları endişelendirdi. Zeyd b. Hârise, ne yapmak gerektiği konusunda istişâre yaptı. Abdullah b. Revâha, Rumlar'la çarpışmaktan yana olduğunu bildirdi. Müslümanlar, Mûte'de savaş düzeni aldılar, çarpışmaya başladılar. Zeyd b. Hârise, vücudu mızraklarla delik deşik oluncaya kadar savaştı. Ve şehid oldu. Sancağı Ca'fer aldı. O da savaştı, şehid oldu. Ca'fer'den boşalan sancağı Abdullah b. Revâha aldı. Bir mızrak darbesiyle yaralandı ve o da şehid oldu (629).

Hz. Âişe'nin bildirdiğine göre, Mûte şehidleri İbn Hârise, Ca'fer ve İbn Revâha'nın şehâdet haberi geldiğinde Rasûlullah (s.a.s.) Mescid' te oturmuştu. Yüzünde hüznün ve kederin izleri görülüyordu. Bu sırada Rasûlullah'a birisi geldi ve "Ca'fer'in kadınları ağlaşıyorlar" dedi. Rasûlullah ondan kadınları çılgılık atmaktan alıkoymasını söyledi. Adam gitti, ancak kadınlar ona itaat etmediler. Geriye gelip kadınların hâlâ ağlaştıklarını Rasûlullah'a söyledi. Üçüncü defa gelişinde Rasûlullah şöyle buyurdu: "Hadi git bu kadınların ağızlarına, yüzlerine toprak saç."

Hz. Abdullah b. Revâha Mûte'ye giderken evliydi, fakat çocuğu olmamıştı. Abdullah, güçlü bir hatip ve büyük bir şâirdi. Peygamberimize şiir yoluyla sataşan kâfirlere karşı onu savunan şiirler yazdı. İbn Revâha, Ka'b b. Malik ve Hassan b. Sâbit müslümanların şâirleriydi. İlk İslâmî şiirleri

onlar yazdı. Onlar hakkında Şuarâ sûresinde şöyle buyrulur: "Şâirlere sapıklar uyar. Onların her sahaya dalıp çıktıklarını ve yapmadıkları şeyleri söylediklerini görmez misin? Ancak iman edip salih ameller işleyenler Allah'ı çok zikredenler ve haksızlığa uğratıldıktan sonra haklarını alanlar böyle değildir. O zâlimler, yakında nasıl bir yıkılışla altüst edileceklerini bileceklerdir." (Şuarâ, 26/224-227).

Allah'ı çok zikreden işte yukarda bahsedilen hicivci üç sahâbidir. Abdullah müşriklerin küfrünü yüzlerine vuran şiirler söylediler. Peygamberimiz onun şiiriyle ilgili olarak "Kureyş müşriklerine ok yağdırmaktan daha etkilidir" buyurmuştur.

Abdullah, Mute gazasına giderken ağlamış, sebebi sorulduğunda şöyle demişti: "Benim dünyaya karşı sevgim, sizlere karşı ziyade arzum yoktur. Ancak ben Rasûl-i Ekrem'den (s.a.s.) Meryem sûresi yetmişbirinci "İçinizden hiç biriniz hariç olmamak üzere mutlaka hepimiz Cehennem'e varacaksınız" âyetini işitmişim. Âyette bahsolunan Cehennem'e uğradığımda halim nice olur? diye düşündüğümden ağlıyorum." Uğurlayanlardan bazıları onu teselli ederek, "Cenab-ı Hak sizleri korusun, düşman şerrini sizden uzaklaştırarak sağ salim dönmenizi nasib etsin." demişler, bunun üzerine Abdullah şu şiiri söylemiştir:

"Günahkârım fakat ben Af isterim
RabbimdenYa da kanımı dökecek bir vuruş isterim.
Kılınc ya da mızrakla deşilip çıkmış ciğerim.
Ta ki beni gören samimice desin
Şu savaşçıya Allah rahmet eylesin."

Yine Mûte'de ordu komutasını eline alırken şu şiiri söylemiştir:

"Nefsim bir isteksizlik var sende
Savaşacaksın dilesen de dilemesen de
Hani çoktandır yoktu sende ölüm korkusu
Ca'fer, ne güzel geliyor Cennet kokusu ."

Hicret'in yedinci yılında Hz. Peygamber Umre için Mekke'ye girerken yanında Abdullah İbn Revâha da vardı ve şu şiiri söylemekteydi.

"Çekilin kâfirlere nebinin yolundan bugün,
Vururuz yoksa boynunuzu inkâr etmiştiniz dün,
Öyle bir vuruş ki ayırır gövdeden başı,
Hatırlatmaz insana ne dost ne arkadaşı."

Bunun üzerine Hz. Ömer ona: "Ya Abdullah, Harem'de Allah'ın Rasûlu'nün huzurunda mı böyle karşıdakileri çatışmaya tahrik eden şiiri söylüyorsun?" demiş, Rasûlullah da: "Bırak ya Ömer söylesin. Vallahi Abdullah'ın sözleri bu kâfirlere ok yarasından daha fazla tesir eder" buyurmuştur.

Rasûlullah, İbn Revâha için "Kardeşiniz şüphesiz bâtil söz söylemez" buyurmuş, bâtil sözler dışındaki şiirlerde hikmet ve yarar vardır demiştir.

HZ. ABDULLAH BİN SELÂM (r.anh)

Abdullah bin Selâm hazretleri, Eshâb-ı kirâmdan olup, Ensârın büyüklerindedir. Medîne'deki Yahûdî Benî Kaynuka kabîlesinden idi. Soyu Hz.Yûsûf'e dayanıyordu. Asıl ismi Husayn idi. Müslüman olunca Resûlullah efendimiz ona Abdullah ismini verdi.

Îmân etmeden önce, Yahûdî âlimlerinden idi. Müslüman olması çok ibretlidir. Müslüman oluşunu kendisi şöyle anlatır:

Âhir zaman peygamberi

"Babam Yahûdîlerin ileri gelen âlimlerinden idi. Bana Tevrat'ı okutur, dindar yetişmem için elinden geleni yapardı. Bir gün âhir zaman Peygamberinin alâmetlerini ve yapacağı işleri anlatarak dedi ki:

- Eğer âhir zaman Peygamberi, Hârûn aleyhisselâmın neslinden ya'nî kendi kavmimizden gelirse inanırım, başka kavimden gelirse inanmam! Sen de inanma!

Resûlullah efendimiz Medîne'ye hicret etmeden önce babam vefât etti.

Resûlullah efendimiz Medîne'ye hicretinden önce, Mekke'de Peygamberliğini açıkladıktan sonra, sıfatlarına ve yaptığı işlere baktım, tıpa tıp babamın anlattıklarına uyuyordu. Fakat, kavmimizin ileri gelenleri, sırf Arab kavminden geldi diye Resûlullah'a karşı çıkıyorlardı. Tevrat'ta bildirilen alâmetler gâyet açıktı.

Bir gün Yahûdîlerin hurma bahçelerine gittim. Kendi aralarında, "Arabların adamı geldi!" diye konuşuyorlardı. Bu sözü duyunca beni bir titreme tuttu. Elimde olmadan "Allahü Ekber" diye bağırdım. Benim tekbîr getirdiğimi gören halam Hâlîde binti Hâris bana kızıp dedi ki:

- Allah seni umduğuna kavuşturmasın, elini boşa çıkarsın? Vallahi sen Mûsâ bin İmrân'ın geleceğini işitmiş olsaydın bundan fazla sevinmezdin.

Ben de ona şöyle karşılık verdim:

- Ey hala! Vallahi O, Hz. Mûsâ gibi Peygamberdir. Mûsâ aleyhisselâmın tevhîd dînindedir. Buna niçin karşı çıkıyorsunuz?

- Ey kardeşimin oğlu! Yoksa o Kıyâmete yakın gönderileceği bize bildirilen Peygamber midir?

- Evet.

- Öyleyse sevinmekte haklısın.

Dayanamayıp, Resûlullahı görmek için bulunduğu yere gittim. Daha ilk gördüğümde kendi kendime, "Bu güzel yüzün sâhibi yalan söyleyemez!" dedim. Resûlullah insanlar arasına oturmuş, onlara nasîhat ediyordu. İlk işittiğim hadîs-i şerîf şuydu:

- Selâmı aranızda yayınız, aç kimseleri doyurunuz, sıla-i rahm yapınız, yakın akrabalarınızı ziyâret ediniz! İnsanlar uykuda iken namaz kılınız! Böylece Cennete selâmetle girersiniz.

Allah birdir

Sonra bana dönüp sordu:

- Sen Medîne âlimi İbni Selâm değil misin?

- Evet

- Ey Abdulah, Allah için söyle! Tevrat'ta benim vasıflarımı okuyup öğrenmedin mi?

- Evet, öğrendim. Yâ Resûlallah cenâb-ı Hakkın sıfatlarını söyler misin?

Resûlullah efendimiz bana İhlâs sûresini okudu.

"De ki: O Allah birdir. Hiçbir şey O'nun dengi değildir!" meâlindeki âyet-i kerîmeyi işitince:

- Şehâdet ederim ki, Allahtan başka ilâh yoktur. Sen O'nun kulu ve resûlüsün, diyerek îmân

ettim.

Abdullah bin Selâm Müslüman olduktan sonrasını şöyle anlatıyor:

Müslüman olduktan sonra Resûlullah'a dedim ki:

- Yâ Resûlallah! Yahûdîler kadar, yalancı, inatçı, zâlim kimse yoktur. Hiçbir iftirâdan çekinmezler. Şimdi benim Müslüman olduğumu öğrenirlerse olmadık iftirâ ederler, bunu açıklamadan önce onlara beni sorunuz!

Çok büyük âlimimizdir

Sonra ben bir perdenin arkasına saklandım. Resûlullah bir grup Yahûdîyi çağırdı. Onlara sordu:

- Aranızdaki Husayn [Abdullah] bin Selâm nasıl bir kimsedir?
- Çok büyük bir âlimimizdir. Onun gibi hayırlı birisi az bulunur. O doğru sözlüdür.
- Eğer o Müslüman olduysa siz ne dersiniz?
- Allah onu böyle birşeyden korusun!

Sonra saklandığım yerden çıkıp dedim ki:

- Ey Yahûdî topluluğu, Allahtan korkunuz! Size geleni kabûl ediniz! Allaha yemîn ederim ki, siz Resûlullahın hak Peygamber olduğunu biliyorsunuz. Çünkü alâmetleri Tevrat'ta açık olarak yazılıdır. Başka kavimden geldiği için inadınızdaki îmân etmiyorsunuz. Ben şehâdet ederim ki, Allahtan başka ilâh yoktur. Ve yine şehâdet ederim ki, Muhammed aleyhisselâm Allahın resûlüdür.

Bunun üzerine Yahûdîler:

- Bizim en kötümüz budur. Aramızda bundan daha kötü biri yoktur, deyip olmadık iftirâlar etmeye başladılar. Peygamber efendimiz Yahûdîlere dönüp buyurdu ki:
- Birinci şehâdetiniz bize kâfidir, ikincisi ise lüzûmsuzdur.

Hz. Abdullah hemen evine döndü. Ailesini ve akrabalarını İslâmiyete da'vet etti. Halası da dâhil hepsi Müslüman oldular.

O'nun îmân etmesi Yahûdîleri çok kızdırdı. Bunun için kendisini sıkıştırmaya başladılar. Hattâ Yahûdî âlimlerinden ba'zıları:

- Araplardan peygamber çıkmaz. Senin adamın hükümdardır, diyerek, Abdullah bin Selâm'ı İslâmiyetten vazgeçirmeye kalkıştırlarsa da muvaffak olmadılar.

Kendisi ile birlikte Sa'lebe bin Sa'ye, Üseyd bin Sa'ye, Esed bin Ubeyd ve ba'zı Yahûdîler samîmî olarak Müslüman oldular. Fakat ba'zı Yahûdîler dediler ki:

- İslâmiyete yalnız bizim kötülerimiz inandı. Eğer, onlar hayırlılarımızdan olsalardı, atalarının dînini bırakmazlardı.

Bunun üzerine inen âyet-i kerîmede meâlen şöyle buyuruldu:

(Onların, Ehl-i kitabın hepsi bir değildir. Ehl-i kitabın içinde bir cemâ'at vardır ki, onlar gece vakitlerinde secdeye kapanarak Allahın âyetlerini okurlar.) [Al-i İmran: 113]

Âdil şâhid

Abdullah bin Selâm'ın îmân ettiğine ve fazîletine Kur'ân-ı kerîmin şu âyet-i kerîmesinin şehâdet ettiğini müfessîrlere ifade etmektedirler. Bu âyet-i kerîme meâlen şudur:

(İnkâr edenlere de ki: Eğer Kur'ân-ı kerîm Allah tarafından gönderilmiş olup da siz inanmayıp inkâr ettiyseniz ve İsrailoğullarından bir şâhid Kur'ân-ı kerîmi benzerine, Tevrat'a göre bu da Allah kelâmıdır diye şehâdet edip inandı da siz yine de büyüklük taslarsınız, bana söyleyin kendinize yazık etmiş olmaz mısınız? Şüphesiz Allah zalim milleti doğru yola erdirmez.) [Ahkâf: 10]

Tefsîr âlimlerine göre, âyetteki İsrailoğullarından bir şâhid olarak bahsedilen kimse Abdullah bin Selâm'dır. Çünkü O kendi milletine:

- Hz. Mûsâ'ya inen Tevrat'ı Allah kelâmı olarak kabûl edip de Hz. Muhammed'i ve O'na inen Kur'ân-ı kerîmi inkâr etmek zulümdür, diyerek Müslüman olmuştur.

Abdullah bin Selâm hazretleri, Yahûdî âlimi iken Müslüman olup îmân ile şereflenince, kendini tamamen İslâm dînine verdi. Yahûdilerin kendisi hakkında uydurdukları iftirâlara kulak asmadı. Kur'ân-ı kerîme dört elle sarılıp, Resûlullahı bir gölge gibi takip etmeye başladı. Peygamber efendimiz onun hakkında buyurdu ki:

- Cennetlik birini görmek istiyen, Abdullah bin Selâm'a baksın.

Bahçede gördüm

Bir gün Resûlullahın huzûruna gelip dedi ki:

- Yâ Resûlallah, rü'yâmda kendimi bir bahçede gördüm. Bahçenin içinde demirden bir direk vardı. Direğin bir ucu yerde, bir ucu gökte idi. Yukarısında bir kulp, bir çember vardı. Bana, "Haydi bu direğe çık!" denildi. Ben de "Gücüm yetmez" dedim. Bunun üzerine yanıma birisi gelerek, sırtımdaki elbiseyi çıkardı. Böylece rahatça direğin tepesine çıktım, kulpundan tuttum. "İyi tut, bırakma!" diye de tenbîh edildi. Böylece direğin kulpu elimde olduğu hâlde uyandım.

Peygamber efendimiz rü'yâsını şöyle ta'bîr etti:

- Gördüğün bahçe İslâm dînidir. Direk de İslâm dîninin direği, tevhîdidir. O kulp da sağlam olan îmândır. Sen ölünceye kadar İslâm dîni üzere yaşayacaksınız!

Başka bir zamanda Peygamber efendimiz, Eshâbı ile sohbet ederken buyurdu ki:

- Şu kapıdan ilk girecek olan, Cennet ehlinde biridir.

Eshâb-ı kirâm merakla kimin gireceğini beklerken, Abdullah bin Selâm'ın girdiğini gördüler. Daha sonra bu müjdeli haberi kendisine bildirerek sordular:

- Yâ Abdullah, bu dereceye hangi amel ile ulaştın?

- Ben zayıf bir kimseydim. En kuvvetli ümidim, kalb selâmeti ya'nî kimseye karşı içimde kötülük beslememem ve boş sözleri terk etmemdir. Bundan başka beni kurtaracağından ümitli olduğum bir amel bilmiyorum.

Kibirli Cennete girmez

Abdullah bin Selâm hazretleri nefsinin kötü huylardan ve isteklerden tamamen temizleyip terbiye etmişti. Kendisi zengin olduğu hâlde, ba'zan Medîne çarşısında sırtında yük taşıdığı görülürdü. Bir gün yine onu bu hâlde görenler dediler ki:

- Senin çocukların, hizmetçilerin var. Bu işleri niçin onlara gördürmüyorsun?

- Evet bu işleri göreceğim kimselerim vardır. Fakat ben nefsimi denemek istiyorum. Böyle işler nefsimi ağır geliyor mu, gelmiyor mu? Maksudım bunu anlamaktır. Çünkü Peygamber efendimiz bir hadîs-i şerîflerinde, (Kalbinde hardal tanesi kadar kibir, büyüklenme bulunan kimse, Cennete girmeyecektir) buyurmuştur. Başka bir hadîs-i şerîflerinde de, (Meyve veya herhangi bir şeyi kendi eliyle evine götüren, kibirden uzaklaşmıştır) buyurmuştur. İşte bunun için yükümü kendim taşıyorum.

Abdullah bin Selâm hazretleri, Hz. Osman'ın şehâdeti esnâsında yanında bulunuyordu. İsyâncılara dedi ki:

- Tarihte öldürülen her peygamber için yetmiş bin asker öldürülmüştür. Öldürülen her halîfe için de onbeş bin kişi öldürülmüştür. Gelin bu işten vazgeçin! Yoksa âhirette bunun cezâsını çok şiddetli olarak çekeceksiniz! Ayrıca Hz. Osman'ın üzerinizde çok hakkı vardır.

Fakat âsîler sözünü dinlemediler, ayrıca kendisine hakâret ettiler.

Hiz. Abdullah hakikaten, ahlâk ve ilim ile kendini süsleyen Cennetlik insanlardan idi.

Eshâb-1 kirâm'dan Mu'âz bin Cebel, 639'da Suriye taraflarında ortaya çıkan veba hastalığına yakalanmıştı. Vefât edeceği sıralarda, başucunda ağlayan talebesi Yezid bin Âmire'ye dedi ki:

- Niçin ağlıyorsun?

- Ben dünya için ağlamıyorum. İlmi senden öğrenmekteydim, bunu kaybedeceğime üzüldüyorum!

Bunun üzerine Mu'âz bin Cebel buyurdu ki:

İlim kaybolmaz

- İlim benim vefâtımla kaybolmaz. Benden sonra ilmi şu dört kişiden öğren: Abdullah bin Mes'ud'dan, Abdullah bin Selâm'dan, çünkü Resûlullah onun hakkında, "O, Cennetlik olan on kişinin onuncusudur" buyurdu. Hiz. Ömer'den ve Selmân-1 Fârisî'den öğren.

Abdullah bin Ömer şöyle anlatır:

Medîne'de bir takım Yahûdî topluluğu Resûlullah'a gelerek dediler ki:

- Senin getirdiğin dinde recm var mıdır?

Resûlullah efendimiz de onlara sordu:

- Recm cezâsı hakkında Tevrat'ta ne yazıyor?

- Tevrat'ta recm cezâsı yoktur.

Abdullah bin Selâm Yahûdî'lere dedi ki:

- Yalan söylüyorsunuz! Tevrat'ta recm âyeti vardır.

Bunun üzerine Tevratı getirip açtılar. Yahûdî'lerden birisi elini recm âyetinin üzerine koyarak bundan önceki ve sonraki âyetleri okumaya başladı. Abdullah bin Selâm ona:

- Elini kaldır! dedi.

O da elini kaldırıncaya recm âyeti görüldü. O zaman Yahûdî'ler dediler ki:

- Ey Muhammed! Abdullah bin Selâm doğru söyledi. Tevrat'ta hakikaten recm âyeti vardır.

Birgün Hiz. Abdullah bin Selâm, Ka'b-ül Ahbâr'a şöyle bir soru sordu:

- Âlimler ilmi öğrenip zihinlerine yerleştirdikten sonra, onu oradan söküp atan nedir?

Hiz. Ka'b dedi ki:

- Tama', hırs ve ihtiyaç peşinden koşturaktır.

Hırsın kaynağı

Birisi de Fudayl bin İyâd'a dedi ki:

- Ka'b'ın bu sözünü bana izâh eder misin?

Bunun üzerine Fudayl şöyle cevap verdi:

-Tama', insanın bir şeyi araması ve mukaddes değerlerini bu uğurda fedâ etmesi demektir. Hırs ise nefsinin herşeyi istemesi, senin de onun istediklerini yerine getirmendir.

Bunun için de ona buna, kötü insanlara vb. ihtiyacın olur. İhtiyacını yerine getirenler de seni burnundan yakalamış olurlar.

Ya'nî seni emirleri altına alırlar, istedikleri yerlere sürüklerler, sen de onlara boyun eğersin.

Onlar hasta oldukları zaman, dünya sevgisinden dolayı onların ziyâretlerine gider, tesadüf ettiğin zaman kendilerine selâm verirsin.

Bu verdiğin selâmı, yaptığın ziyâreti Allah rızâsı için yapmazsın. Eğer bu kimselere ihtiyaç göstermezsen, senin için çok daha hayırlı olurdu. Bu benim sana anlattığım, yüz hadîs-i şerîf rivâyet etmekten senin için daha hayırlıdır.

HZ. ABDULLAH BİN ÜMM-İ MEKTÛM (r.anh)

Abdullah bin Ümm-i Mektûm, Peygamberimizin İslâmiyeti anlatmaya başladığı ilk zamanlarda îman ile şereflenerek Müslüman oldu. Mekke'de kâfirlerin zulüm ve eziyetlerinin dayanılmaz hâle gelmesi üzerine ve Medîneli Müslümanlara din esaslarını öğretmek için, Medîne-i Münevvereye hicret etti.

Âmâ olup, sesi çok gürdü. Sabah namazında, önce Hz. Bilâl, sonra İbni Ümm-i Mektûm ezan okurdu. Kâfirlerle silahlı mücâdele başlayınca, harplere katılıp, gür sesiyle düşmanın moralini bozardı.

Bâzı savaşlarda Peygamber efendimiz, onu Medîne-i Münevverede vâli olarak bırakırdı. Peygamberimizin zamanında, onüç defa Medîne'de kalıp, vâlilik ve imamlık yaptı. Resûlullah efendimiz kendisine çok iltifat edip, dâima gönlünü alırdı.

Medîne'de vâlilik ve imametle vazifelendirilmesi, âmâ hâliyle sefer ve muharebelere katılmasının güç olmasındandır.

Bir defasında Resûlullah efendimiz, insanlara dînimizin esaslarını anlatırken, İbni Ümm-i Mektûm yanına geldi. Peygamberimiz, meşguliyetlerinden dolayı, alâkalanmakta geç kaldılar. Daha cevap veremeden Kur'an-ı kerimin sekseninci sûresi olan Abese sûresinin ilk on âyet-i kerimesi indi.

İlâhi emir üzerine, Peygamberimiz, daha fazla alâkalanıp, iltifatını artırdı. Hatta ona, "Merhaba! Ey Rabbimin bana hitâb ve ikâzında bulunmasına sebep olan kişi!" diye iltifat edip, yanına oturdu, hâlini, hatırını sordu.

Hâne-i saadetine alıp, onunla sohbet ederdi. Bir defasında, yine Peygamber efendimizi ziyâret için evine gelmişti. Resûlullahın huzuruna girmek için müsaade istedi. O sırada, Peygamberimizin mübârek hanımları da huzurundaydı.

Resûlullah efendimiz, onun eve girmesine müsaade ettikten sonra, hanımlarına, çekilmelerini emir buyurdular. Bunun üzerine hanımları, gelen kimsenin gözlerinin görmediğini bildirerek, çekilmelerinin sebebini suâl ettiler. Bunun üzerine buyurdu ki:

- O görmüyorsa, siz de görmüyor değilsiniz ya!

Abdullah İbni Ümm-i Mektûm, Vedâ Haccına katıldı. Peygamberimiz Vedâ Hutbesini okurken, gür sesiyle hutbeyi tekrarlardı. Hz. Ebû Bekir'in hilâfetinde müezzinlik, Hz. Ömer devrinde de İslâm ordusunda vazife aldı.

Abdullah bin Ümm-i Mektûm hazretleri, Kur'an-ı Kerimi ezbere bilenlerdendi. Kur'an-ı Kerimin kıraatını öğretirdi. Resûlullahın buyurduklarını unutmamak için, sohbetlerinde devamlı hadis-i şerif rivâyet ederdi.

Evi Mescid-i Nebeviye uzakta olmasına rağmen, dâima cemaate gelirdi. Mescide gelirken Hz. Ömer yardım ederdi. Mücâhid olup, cihâdlara dâima katılmak isterdi. Fakat gözleri görmediği için, fiilen katılamamaktan dolayı çok üzülmüdü.

Katıldıklarında da gür sesiyle düşmanın moralinin bozulmasına sebep olurdu. 636 senesinde yapılan Kadisiye savaşında, elinde sancak olduğu hâlde, bir tepeye çıktı. Gür sesiyle düşmanın moralini bozdu.

İbni Ümm-i Mektûm'un bu muharebede şehit olduğu veya dönüşünde vefâtı rivâyet

HZ. ABDULLAH BİN ZUBEYR (r.anh)

Sahabi. Hicret'ten sonra, 622 milâdî yılında, Medine yakınındaki Kûba'da doğdu. Babası Zübeyr b. Avvâm, Cennetle müjdelenen on kişiden (Aşere-i Mübeşşere*) biridir. Annesi, Hz. Ebû Bekir'in kızı Esmâ'dır. Teyzesi, Mü'minlerin annesi Hz. Âişe'dir. Babası tarafından babaannesi Safiyye, Rasûlullah'ın halasıdır.

Medine'de muhâcirlerden ilk doğan çocuk Abdullah b. Zübeyr'dir. Bu doğuma muhâcirler bir hayli sevinmişti. Çünkü Medine Yahûdileri "Muhâcirlerle sihir yaptık, çocukları olmayacak" diye ortaya fesat saçıyorlardı. Abdullah doğunca Yahûdilerin yalanı ortaya çıktı. Doğumu Rasûlullah Efendimiz haber aldı. Dua edip, adını Abdullah, künyesini Ebû Bekir koydular. Ayrıca Ebû Hubeyb diye diğer bir künye ile de tanınır. Yedi yaşında iken babası tarafından Peygamber Efendimize getirilerek O'na bey'at etme şerefine kavuştu. Hz. Ebû Bekir devrinde çocukluğunu atlattıktan sonra Hz. Ömer devrinde henüz oniki yaşlarında iken babası ile Yermük Savaşı'na gitti. Muharebe yerinde babası O'nu sahâbeden birine emânet ederek savaşa katıldı. Abdullah b. Zübeyr de, babasını at üzerinde savaşıırken seyretti. Dört yıl sonra da (M. 639) babası ile birlikte Amr İbn el-Âs kumandanlığında Mısır fethine katıldı. M. 649 senesinde Afrika'da Abdullah b. Sa'd ile Tunus fethine gitti. Bu savaşta üstün Bizans kuvvetleri karşısında kahramanca savaşp Roma bölge valisi Gregor'u öldürerek zaferin kazanılmasında büyük rol oynadı.

Otuz yaşında, Saîd İbn el-Âs kumandasındaki orduyla Horasan seferinde bulundu. Aynı yıl içinde Hz. Osman tarafından Kur'ân-ı Kerim'in çoğaltılması için toplanan ilmî heyete katıldı. Hz. Osman şehid edildiği gün, âsilere karşı gayretle müdâfaa edenlerden idi.

Abdullah b. Zübeyr, Hz. Muâviye'nin vefatından (M.680) sonra yerine geçen oğlu Yezid'e bey'at etmedi. Hz. Hüseyin ile birlikte Mekke'ye geldi. Bu arada Yezid tarafını tutan baba bir kardeşi Amr b. Zübeyr'in kumanda ettiği bir ordu Mekke'ye hücum etti. Abdullah bu orduyu mağlup etti. Ordu kumandanlarının çoğunu esir aldı. Yezid'le rekâbetten çekindiği için Hz. Hüseyin'e, Kûfe'ye gitmesini tavsiye etti. Hz. Hüseyin'in Kerbelâ'da şehid olduğunu işitince Yezid'in adamlarını Hicaz'dan çıkararak hilâfetini ilân etti. Mekke ve Medine, Hicaz halkı kendisine bey'at etti. İki yıl sonra Yezid'in adamları Medine-i Münevvere'yi ele geçirdiler ve Mekke'yi muhasara ettilerse de tam bu sırada Yezid'in ölümüyle taraftarları Şam'a döndüler.

Mısır ve Şam dışında İslâm devletinin diğer bölgeleri olan Hicaz, Yemen, İran, Irak ve Horasan halkı Abdullah b. Zübeyr'e bey'at etti. Hz. Abdullah dokuz yıl Mekke'de halifelik makamında bulundu. Hilâfeti zamanında Emeviler ateşe verilen Kâ'be-i Muazzama'yı yeniden yaptırdı. Hacerü'l-Esved'in kırılan parçalarını toplatıp bir gümüş çerçeve içerisine yerleştirerek Kâ'be'nin içine aldirttı.

Daha sonra Emevî hükümdarı Abdülmelik b. Mervan, Kâ'be'nin bir duvarını yıktırarak yeniden yaptırdığı ve Hacerü'l-Esved'i eski yerine koyduğu için bugünkü Kâ'be'nin üç duvarı Abdullah b. Zübeyr'in, bir duvarı da Abdülmelik b. Mervan'ın yapısıdır. Mîlâdî 684'te Abdülmelik b. Mervan Emevîlerin başına geçince Abdullah'ın kardeşini Irak'ta öldürttü. Haccac kumandasında bir orduyu Mekke'ye gönderdi ve Mekke'yi kuşatıp tahrib etti. Muhasara altı aydan fazla sürdü. Abdullah'ın yiğitçe müdâfaasına rağmen iki oğlu ve yakınları Haccac'a teslim oldular. Abdullah'ın taraftarları dağıldı. Uzun muhâsaranın sonlarında tavsiye ve duasını almak için annesini ziyarete gelen Abdullah'a annesi: "Savaşa devam et, ya şehid olursun, ya zafer kazanırsın. Ben de acın olursa sabreder, zaferin olursa sevinirim" diye dua etti. Bir gün sonra İbn Zübeyr "Makam" denilen yerde iki rekat namaz kıldıktan sonra yeniden harbe girdi. Mancınıktan atılan bir taşla yaralandı. Kanlar içinde

kıvrandırken Abdülmelik İbn Mervan'ın adamları üzerine atılarak onu şehid ettiler.

Şehid olduğunda yetmişüç yaşındaydı. Abdullah b. Zübeyr, Ashâb-ı Kiram'ın tefsir, hadis ve fıkıh âlimlerinden ve "Abâdile" dendir. Küçük yaşından beri Peygamber efendimizin dualarıyla yetişen ve Cennet'le müjdelenen babasının yanında cihada katılan Abdullah b. Zübeyr, kahramanlık ve cesaretiyle birlikte çok ibâdet ederdi. Gündüzlerini oruçla, gecelerini ibâdetle geçirirdi. Namazda o kadar çok vecd ile huzura daldı ki 'kıyam'da uzun müddet kalır, secdeye dalıp giderdi.

Babası Zübeyr b. Avvam, onun hakkında: "İnsanların arasında Ebû Bekir es-Sıddîk'a en çok benzeyendir." demişti. O, sağlam karakterli, dürüst, cesaretli, engin iman sahibi biri idi. Her girdiği muharebede cihad inancıyla kahramanlık gösterip başarıya ve zafere ulaşmıştır.

Peygamber efendimiz, Habeşistan hükümdarı Necâşi'nin kendisine hediye ettiği 'harbe'yi (kısa mızrak) her zaman komutan âsâsı gibi yanında taşır, namaz kılarken sütrec olarak önüne koyardı. Dört halife de bu 'harbe'yi yanlarında taşıdılar. Daha sonra bu harbe Hz. Peygamber'in emaneti olarak Abdullah b. Zübeyr'in eline geçti ve şehid oluncaya kadar onu yanından ayırmadı.

Hz. Osman zamanında Kur'ân-ı Kerim'in tanzim ve çoğaltılması için kurulan heyette gayretle ve başarıyla çalışmıştır. Abdullah b. Zübeyr hilâfeti zamanında, Mekke-i Mükerrreme'de, İslâmî devrin; bir yüzünde "Allah, vefâkâr ve adâletli olmayı emretti", diğerc yüzünde "Muhammedü'r Rasûlullah" yazılı yuvarlak ve gümüş bir para bastırdı.

Abdullah b. Zübeyr, Peygamber efendimizden doğrudan doğruya hadis rivâyet etmiştir. Ayrıca babasından, dört halifeden, Âişe'den, Süfyan b. Ebû Züheyr es-Sakafit'den hadis nakletmiştir.

Kendisinden de kardeşi Urve, Ebû Ziban, Atâ, Tâvus, Amr b. Dinar ve birçok değerli İslâm âlimleri hadis rivâyet etmişlerdir. Onun tarafından rivâyet olunan ve "Sahihayn" diye anılan Buhârî ve Müslim'de otuzüç hadis-i şerif mevcuttur. Ayrıca, bu otuzüç hadis tümüyle Ahmed b. Hanbel'in

Müsned'inde mevcuttur. [\[3\]](#)

HZ. ABDULLAH BİN ÖMER B. EL-HATTÂB (r.anh)

İkinci halife Hz. Ömer (r.a.)'in oğlu ve mü'minlerin annesi Hz. Hafsa'nın ana-baba bir kardeşi, fâkih ve muhaddis sahâbî. Ebû Abdurrahman künyesi ile tanınan Abdullah'ın annesi Zeynep bnt. Maz'un el-Cümeyhî'dir.

Abdullah b. Ömer'in, peygamberliğin üçüncü yılında doğduğu kaydedildiği gibi onun nübüvvetten bir yıl önce dünyaya geldiği söylenmektedir. (İbnü'l-Esîr, Üsdü'l-Gâbe, Kahire 1286, 111, 230).

Babasıyla birlikte, küçük yaşta İslâm'a girdi ve yine babası ile birlikte Medine'ye hicret etti. Tamamıyla İslâm toplumunda ve İslâm terbiyesiyle yetişti. Yaşı küçük olduğu için Bedir ve Uhud gazalarına Hz. Peygamber (s.a.s.) tarafından katılmasına müsâde verilmedi. (Buhârî, Megâzi, 6). Ancak onsekiz yaşlarında iken Hendek gazvesine ve daha sonra Hz. Peygamber (s.a.s.) zamanında meydana gelen bütün savaflara katıldı. Mekke fethinde, Mûte savaşında, Tebük seferinde ve Vedâ Hacc'ında bulundu.

Abdullah b. Ömer, İslâm devleti bünyesinde meydana gelen anlaşmazlıklarla ortaya çıkan ve birbirleriyle mücadele eden gruplara karışmadı, tarafsız kaldı ve devlet kadrolarında vazife almadı. Zira oğlunu hilâfete aday göstermesini tavsiye eden sahâbelere Hz. Ömer: "Bir evden bir kurban yeter" demişti. Babasından sonra başa geçecek halifeyi seçmeye görevli olan şûrâ'ya sadece müşâvir olarak katıldı. Hz. Ömer oğluna şûrâ'ya katılmasını ancak aday olmamasını tavsiye etmişti. (İbnü'l-Esîr, el-Kâmilfi't Tarih, 111, 65 vd.)

Hz. Osman (r.a.) zamanında, İbn Ömer, devlet işlerine müdahalede bulunmuyordu. Bir gün Hz. Osman, İbn Ömer'e kadılık yapmasını, müslümanların arasındaki hukukî anlaşmazlıkları hâletmesini teklif edince özür dileyerek kadılık vazifesini kabul etmemiş, Rasûl-i Ekrem (s.a.s.)'in bir sözünü hatırlatmıştı;

- Hz. Peygamber (s.a.s.) buyurmuşlardır ki: "Kadılar üç çeşittir. Birincisi câhillerdir. Bunların yeri Cehennemdir. İkinci zümre âlimleridir, fakat dünyaya meyilleri vardır, ilimleri ile amelleri bir değildir, bunlarda Cehennemliklerdir. Üçüncü zümre ise hem âlim, hem de dünyaya meyli olmayanlardır." (Ebû Dâvud, Akdiye, 2).

- Hz. Osman, Hz. İbn Ömer'e dedi ki:

- "Ama, senin baban Hz. Peygamber (s.a.s.) zamanında kaza işleri ile uğraştı ve kadılık yaptı."

- "Evet, doğrudur, fakat babam bir mesele ile karşılaşınca Rasûl-i Ekrem'e müracâat eder, müşküllerini hâletmede zorluk çekmezdi. Çünkü Rasûl-i Ekrem müşkil bir mesele ile karşılaşınca onun da müşkilini vahiy hâlederdi. Şimdi Rasûl-i Ekrem aramızda yok ki problemlerimizi ona götürelim. Allah şimdi bizim yardımcımız olsun."

Hz. Osman da bu hususta Hz. İbn Ömer'e fazla ısrarda bulunmadı.

Hz. İbn Ömer, hükümet ve devlet işlerinden uzak kalmasına rağmen hak yolunda cihâd edip İslâm fetihlerine katıldı. Nitekim Hicret'in yirmiyedinci yılında Afrika'da Tunus, Cezayir, Merakes seferine katılmıştı.

İbn Ömer Hicret'in otuzuncu senesinde Horasan ve Taberistan fetihlerinde bulundu ve onun Taberistan fethinde bir Dihkan'ı öldürdüğü bilinmektedir. Ancak hükümet ve devlet işlerine müdahâle hususunda çok ihtiyatlı davranıp, daima uzak kalmayı tercih etti.

Hz. Osman'ın şehâdetinden sonra ilmî yüceliği, kahramanlığı ve mücahidliği Hz. Ömer'in oğlu olması sebebiyle halîfe olması istendiyse de kabul etmedi. Hz. Ali tarafında yer aldı. Dahilî olaylara

karışmadı. Sıffin olayından sonra da halifelik tekliflerini reddetti. Muâviye zamanında 669 yılında Hz. Peygamber'in güvenini kazanmış ve bayraktarlığını yapmış olan Halid b. Zeyd Ebu Eyyub el-Ensâri ile İstanbul surları önlerine kadar gelip, İstanbul'un ilk muhasarasına katıldı. Onun devlet bünyesinde ve islâm toplumunda meydana gelen iç karışıklıklar sırasında temkinli davrandığını görmekteyiz. Fakat Sıffin'de Hz. Ali'ye muhalefet edenlere ve Abdullah b. Zübeyr'i Kâbe'de muhasara edip şehid edenlere karşı savaştığına pişman olduğunu bizzat kendisi ifâde etmiştir. (İbn AbdülBerr, el-istiâb, II, 345), Haccac'a karşı savaştıysa bile onun zulmünden asla çekinmeden islâmî ahkâmî çiğnemesine karşı susmayıp onu gerektiğinde sert bir şekilde uyardı. Hattâ onun bu gibi uyarılarına kızan Haccac b. Yusuf, Abdullah'ı öldürtme yollarını aramıştı.

Nihâyet hicretin yetmişdördüncü yılında Abdullah b. Ömer seksendört veyahut seksen beş yaşında iken vefat ettiği (İbn Sa'd, Tabakat, IV, 187), başka rivâyetlerde de onun seksenaltı yaşında vefat ettiği kaydedilir. (İbnü 'l-Esir, Üsd ü 'l-Câbe, I V, 230-231) .

Hac mevsiminde adamın biri ucu zehirli bir mızrak ile Abdullah b. Ömer'i ayağından yaraladı. Vücûdu zehirlendi. Bu zehirlenme vefatına sebep oldu. Bir rivâyete göre yukarıda söylediğimiz gibi bu yaralama Haccac b. Yusuf'un tertibi idi.

İbnü'l-Esir'in kaydına göre, Haccac b. Yusuf minberde hutbe okuyordu. Hutbe'de Abdullah İbn Zübeyr'e ağır sözler söylemiş ve bazı ithamlarda bulunmuş, onun Kur'ân-ı Kerim'i tahrif ettiği iddiasını ortaya atmıştı. İbn Ömer düşünmeden ve çekinmeden Haccac'a bağırıp: "Yalan söylüyorsun, bunu ne İbn Zübeyr yapardı, ne de senin bu işe gücün yeter!..." demişti.

İbn Ömer'in halkın toplu bulunduğu bir yerde böyle sert konuşmasından Haccac fena halde bozulmuş, ona kin besleyip çok kızmıştı. Açıktan açığa ona bir şey yapamayacağından gizlice ve hainlikle intikam almayı düşünmüştü. (İbn Hallikân, Vefayatü'l Ayan, II, 242). Ancak İbnü'l-Esir Haccac'ın hutbe meselesini başka türlü anlatmaktadır. Ona göre, Haccac hutbeyi çok uzatmış, o kadar uzatmıştı ki, ikinci namazına vakit daralmıştı. Bu ara İbn Ömer, "Güneş seni beklemiyor" diye ihtarda bulunmuştu. İkinci bir rivâyete göre, İbn Ömer'in onu beklemeyip kıymet vermemesine Haccac'ın canı sıkılmış, firavunluğu tutmuştu. Fakat Emevi hükümdarı Abdülmelik b. Mervan'ın korkusundan İbn Ömer'e karşı gelemiyordu. Bu meselenin iç yüzünün bu şekilde olduğu anlaşılmaktadır. Yoksa imkân bulduğu takdirde Haccac, İbn Ömer'i bir an evvel ortadan kaldırmada tereddüt etmezdi. (İbnü'l-Esir, Üsdü'l-Gâbe, 111, 230)

Hac mevsiminde halkın kalabalık bulunduğu bir sırada kim vurduya getirmek için Haccac bu hâdiseyi tertiplemişti. Hattâ İbn Ömer hastalandığı sırada Haccac ziyaretine gitmiş suçlunun yakalanıp cezalandırılması meselesi söz konusu olmuştu. İbn Ömer o sırada Haccac'a: "Sen silahla Harem-i Şerife girilmesine müsâade ettiğin için bu olay meydana geldi. Harem-i Şerife silahlı girmenin doğru olmadığını biliyordun. Bunun önüne geçmiş olsaydın bu hâdisе olmazdı" demiş, o da susmuştu (İbn Sa'd, Tabakat, IV, 187 vd.).

İbn Ömer Medine'de vefat etmeyi arzu ediyordu. Zira son günlerde Mekke'de vaziyetin iyi olmadığını sezmişti. Cenab-ı Hakk'a dua ediyor: "Allah'ım, beni Mekke'de öldürme!" diye yalvarıyordu. Oğlu Sâlim'e şöyle vasiyet etmişti: "Ben Mekke'de ölürsem beni Harem hududu civarında defnet, sen de buradan göçüp git!" İbn Ömer bu vasiyetinden birkaç gün sonra vefat etti.

Vefatını müteakip vasiyeti gereğince halk toplandı. Haccac da suçluluğunu örtbas etmek için cenaze namazına katıldı. Hatta namazını Haccac'ın kıldırıldığı bilinmektedir. (İbn Sa 'd, Labakat aynı yer). Vefat ettiğinde onbiri erkek onbeş çocuğu vardı.

Muhit ve aile olarak tamamen islâmî terbiye ile yetişmesi ve Rasûlullah'ın sohbetlerinde

devamlı bulunması ona bizzat hizmet etmekle şereflenmesi, fitraten üstün hâllere sahip olmasından dolayı zamanının bütün ilimlerinde mâhir ve üstad olmasını sağladı. Her konuda çok dikkatli araştırmayı, incelemeyi severdi. Sahâbe içinde dünyaya önem vermemesi örnek gösterilirdi. Haram ve şüpheli konularda çok titiz davranırdı.

Kur'ân-ı Kerim'in tefsiri hususunda da sahâbenin ileri gelenlerindendi. Bir gün Hz. Peygamber, ashâb-ı kirâm'a İbrahim sûresi Yirmidördüncü âyetinde geçen "ağaç"ın nasıl bir ağaç olduğunu sormuş. Hiç kimse cevap verememişti. Rasûlullah (s.a.s.) bunun "hurma ağacı" olduğunu açıklayıp da oradakiler dağılınca Abdullah b. Ömer yolda giderken babasına "Rasûli Ekrem'in, ağacın nasıl bir ağaç olduğunu açıklamasından önce hurma ağacı olduğu kalbime doğdu" dedi. Babası Ömer, "Peki neden bunu söylemedin?" deyince, Abdullah "Rasûlullah'ın huzurunda sen ve Ebû Bekir dururken konuşmayı uygun görmedim" demişti (İbn Hâcer, Fethu'l-Bârî Serh Sahihi'l-Buhâri, Mısır 1959, IX, 449). Bu da onun Allah'ın âyetlerine vukûfiyetini gösterir.

Abdullah b. Ömer helâl ve harama ait hadisleri en çok bildiren râvidir. Genellikle işittiği hadisleri yanılığın azaltmak, unutkanlığı ortadan kaldırmak için devamlı yazardı. Gerekecekçe de hadis rivâyet etmezdi.

İbn Ömer tefsirde olduğu kadar hadis ilminde de ileri gelenlerden de hadis hâfızları arasında ün kazanmış sahâbîlerdendir. Elimizde mevcut hadis kitaplarında İbn Ömer'den ikibinaltiyüzotuz hadis rivâyet olunmuştur.

Bunlardan yüzaltmışsekiz tanesi Buhârî ve Müslim tarafından müştereken rivâyet edilmiştir. Buhârî'de seksenbir, Müslim'de de otuzbir; Ahmed b. Hanbel'in Müsned'inde ikibinondokuz hadis ayrıca naklolunmaktadır.

İbn Ömer Rasûl-i Ekrem'in sözlerini, fiillerini sevk ve zevk ile izlerdi. Ekseriya Rasûl-i Ekrem'in hizmetinde ve huzurunda bulunurdu. Bulunmadığı zaman da Rasûl-i Ekrem'in söz ve fiilini huzurda bulunanlardan sorar, tetkik ederdi. Bir meselede şüpheye düştüğü, yahut iyi anlamadığı takdirde hemen Rasûl-i Ekrem'e gidip öğrenirdi. Bu suretle Rasûl-i Ekrem'in söz ve fiillerine ait hadisleri toplamış, hıfzetmişti.

Hadîs-i Şeriflerin ümmet içinde yayılması ve ümmetin evlatlarına öğretilmesi hususunda İbn Ömer'in büyük hizmeti olmuştur. Hadisi iyi bilip, iyi tetkik edenlerdendi. Bildiğini öğretmekten büyük zevk duyardı. Rasûl-i Ekrem'in vefâtından sonra altmış yıl yaşadı. Ömrü boyunca Rasûlullah'ın hadislerini islâm ümmeti arasında yaymakla vakit geçirdi. Nitekim elimizde bulunan hadislerin nakil silsilesinin çoğu Abdullah İbn Ömer'e dayanmaktadır.

İbn Ömer, Medine'de ders halkası oluşturarak hadîs öğretirdi. Bundan başka her zaman hac mevsiminde Mekke'de islâm dünyasının dört bir yanından gelen hacılara Rasûlullah'ın hadislerini öğretme konusunda büyük gayret sarfederdi.

Çok hadîs bilmesine rağmen büyük titizliğinden çok az rivâyette bulunurdu. Abdullah b. Ömer'den Nâfi ve İmam Mâlik b. Enes'in rivâyetleriyle gelen hadisler en sağlam rivâyetler olarak değerlendirilmekte ve bu rivâyet zincirine "Altın Zincir" adı verilmektedir. Abdullah b. Ömer'den hadis öğrenimi görenler arasında başta Abdullah b. Abbâs olmak üzere Câbir b. Abdullah, Saîd b. el-Müseyyeb, Said b. Cübeyr, Abdullah b. Keysân, Hasan-ı Basrî, Nâfi, Mücâhid, Tâvûs, Enes b. Sîrin gibi meşhur muhaddisler ve oğullarından Hamza, Bilâl, Abdullah ve Ubeydullah vardır. İbn Ömer bu hadis ilminden dolayı çok hadis rivâyet eden Muksirûn sahâbeler arasında yer almaktadır.

Abdullah'ın, muhaddisliğinin yanı sıra fakîh bir sahâbî olduğu da bilinen bir husustur. İbn Ömer ömrünü Medine'de geçirmiş ve fıkıh üzerinde çalışmıştır. Medine'nin fıkıh âlimlerinin birçoğu

fetvalarında İbn Ömer'in bilgisinden faydalanmışlardır. Ehl-i Sünnet'in dört imamından biri olan İmam Mâlik'in fikhı, Abdullah İbn Ömer'in fetvaları ile doludur. İmam Mâlik'in dediği gibi, Abdullah b. Ömer fikh âlimlerinin başında gelenlerdendi. Eğer İbn Ömer'in fikhteki fetvaları toplansa büyük bir eser meydana gelir. Nitekim, Mısır'lı âlim M. Revvâs Kal'acı "Mevsû 'atu Fikhî Abdullah b. Ömer" (Abdullah b. Ömer'in Fikh Ansiklopedisi) adıyla bir eser vücûda getirmiştir. (Beyrût 1986). İslâm fikh ulemâsının en ileri gelenlerinin bildirdiklerine göre, islâmî meselelerde İbn Ömer'in sözleri ile amel etmek yeterlidir.

Abdullah b. Ömer uzun bir ömür sürdüğünden peygamberimizden sonra altmış yıl müddetle fetva vermiştir. Ancak fetva verme konusunda çok ihtiyatlı hareket ederdi. Şahsiyet olarak; iyilik etmeyi, sadaka vermeyi, hayır yapmayı, hele köle azad etmeyi çok severdi. Sağlam karakterli, iyi ve güzel huylu olup, kötülüklerden kaçınırdı. Her yaptığı işi Allah rızası için yapardı. Kendi yüzük taşında: "Allah Teâlâ'ya, Allah için hâlis ibâdet etti." ibâresi yazılıydı. Dünya malına, dünya zevklerine hiç gönül vermezdi. Sahâbe'den Câbir b. Abdullah: "Ömer ve oğlu Abdullah'dan başka içimizde dünyaya meyli olmayan kimse yoktur." derdi.

İlimde imamlığa yükselen muhaddis ve tâbiînin büyüklerinden olan Nâfi, Abdullah b. Ömer'in azatlısıdır. Nâfi köle iken İbn Ömer onu onbin dirheme satın alıp, "Seni Allah rızası için azat ettim" diyerek kölelikten kurtarmıştır. Kölelerinden ibâdet edeni gördükçe hemen onu âzad ederdi. "ibâdeti göstermelik yaparak âzad olmak isteyenler olursa ne yaparsınız?" diye ona sorulduğunda Abdullah'ın "Hayır için aldanmaktan iyi şey var mıdır?" buyurdıkları meşhûrdur. İmam Nâfi, Abdullah için: "Her zaman dualarında belirttiği gibi bin köle âzad ettikten sonra vefat etti." demişti. Çoğu zaman sırtındaki kaftanını çıkarıp gördüğü bir fakire verirdi.

Abdullah b. Ömer'in evinde misafir eksik olmazdı. Akşam yemeklerini yalnız yediği nadirdir. Mutlaka misafiri olur, olmazsa arar bulurdu. Kendisi de dostlarının evinde üç günden fazla misafir kalmazdı. Evinde en zarûrî ihtiyacını karşılayan eşya bulundururdu. Cuma'dan önce mutlaka yıkanır, abdest alır, güzel kokular sürünürdü. Her namaz için abdest alır, geceleri çok namaz kılardı.

Abdullah'ın oğlu Hâlid'in âzad ettiği Ebû Gâlib şöyle anlatır: "Abdullah b. Ömer Mekke'ye geldiğinde sık sık bize misâfir olurdu. Geceleri teheccüd namazı kılardı. Bir gece sabah namazı yaklaştığı zaman bana "Kalkıp namaz kılmayacak mısınız? Kur'ân'ın üçte birini de okusan yeter." dedi. "Sabah yaklaştı, kısa zamanda Kur'ân'ın üçte birini okuyup yetiştiremem" dedim. Bana dönerek: "İhlâs sûresi Kur'ân'ın üçte birine eşittir." dedi.

İmam Nâfi'nin naklettiğine göre, Abdullah b. Ömer mûsikîyi sevmezdi. Teganni ve saz seslerine kulaklarını tıkardı. Bir gün birisi yanına yaklaşarak: "Abdullah, Allah için seni çok seviyorum" dedi. Abdullah da: "Ben de Allah için seni hiç sevmiyorum. Çünkü sen ezanı teganni ederek, şarkı söyler gibi okuyorsun" buyurdu.

Allah'tan başka kimseden korkmazdı. Kötülüğe karşı hep iyilikle karşılık verirdi. Zeyd b. Eslem şu olayı anlatır: "Adamın birisi yolda Abdullah b. Ömer'e sövüp saymaya başladı. Abdullah evinin kapısına varıncaya kadar onu sabırla dinledikten sonra adam dönerek, "Ben ve kardeşim Âsım kimseye sövmeyiz" dedi.

Çok az yemek yerdi. Hele acıkmayınca hiçbir şey yemezdi. Bir gün dostlarından birisi ona hazım kolaylaştırıcı bir ilâç hediye etmek istedi. O dostuna şu cevabı verdi: "Ben hiçbir yemekten karnımı doyururcasına yemedim. Hazım ilâcına ihtiyacım olacağını zannetmiyorum."

Bu kadar tok gözlü olmakla beraber aynı zamanda son derece müstağni bir kişi idi. Kimseden bir şey istemezdi. Herkes ona hizmet etmek ister, fakat o asla kabul etmezdi.

Bir ara Abdülaziz b. Hârûn ona haber gönderip ihtiyaçlarının ne olduğunu bildirmesini istemiş, İbn Ömer onun davranışına karşı şu cevabı vermişti: "Siz, geçimleri size ait olanların, geçimlerini üzerinize almış bulunduğunuz kimselerin ihtiyaçlarını temin ederseniz daha iyi olur " (İbn Sa'd, Tabakat, IV, 174).

Ancak İbn Ömer bir şey hediye edildiğinde onu geri çevirmezdi. Nitekim Muhtar mal ve mülkünün bir çoğunu İbn Ömer'e hediye etmiş, o da kabul eylemişti. "Bize hediye edilenleri biz de hediye eder, Hak yolunda dağıtırız." demişti. Ve bütün hediyeleri ihtiyaç sahiplerine dağıtmıştı.

Bir ara İbn Ömer'in halası Ramle ona ikiyüz dinar altın para göndermişti. Emir Muâviye ise bir aralık onun ihtiyaçları için yüz bin dinar yollamıştı. Muâviye bu parayı gönderirken İbn Ömer'in Yezîd'e bey'at etmesini de düşünerek buna başvurmuştu. İbn Ömer bunu kabul etmemiş, "Benim imanım sizin paramızdan daha değerlidir . " demişti . (İbn Sa 'd, aynı yerler).

Abdullah b. Ömer'in yaşayışı her türlü gösteriştense uzak idi. O bu hususta mükemmel bir örnektir. Bir oturuşta binlerce dirhem para dağıtmış olan bir zâtın bütün ev eşyası bir halı veya kilim ve bir de yataktan ibaret idi. Bunların bütün kıymeti yüz dirhem tutmazdı.

Abdullah varlıklı olmakla beraber yaşayışı işte bu kadar sâde idi. Cuma günleri hariç, güzel koku kullanmazdı. Yalnız cuma günü iyi elbise giyerdi. Bir gün Cuma'dan sonra yolculuğa çıkması gerekti. Güzel elbiselerini giymişti. Bu elbiseyi eve gönderip değiştirdi ve normal elbiselerini giydi.

İbn Ömer şekil ve şemâli hususunda babası Ömer'e çok benzerdi. Uzun boylu ve esmerdi. Sakalı ağardığı zaman koyu sarıya boyardı. Zira sakalının rengi de koyu sarıydı.

Abdullah b. Ömer'in Bizzat Peygamber Efendimiz'den Duyarak Naklettiği Bazı Hadisler
- İnsanoğlu Allah'tan başka hiçbir şeyden korkmazsa Allah'u Teâlâ ona hiçbir şeyi musallat etmez.

- Nasihat olarak ölüm yeter.
- İsteddiğini ye, istediğini giyin. İnsanları yanlış yola götüren israf ve tekebbürdür.
- Sağlığında hastalığın ve hayatında ölümün için tedbir al.

Abdullah İbn Ömer (r.a.) buyurdu ki:

- Ey insan bedeninde dünyada ol, kalbinle âhireti bul.
- Hikmet ondur; dokuzu sükût, biri de az konuşmaktır.
- Haramdan kaçınmadıkça ibâdetler kabul olunmaz.

Ebû Seleme b. Abdullah şöyle demiştir: "Abdullah İbn Ömer vefat etti. O fazilette babası Ömer'e çok benzerdi. Hz. Ömer kendisinin benzerlerinin çok olduğu bir zamanda yaşamıştı. Fakat Abdullah İbn Ömer ise kendisinin bir benzeri bulunmayan bir dönemde yaşamıştı."

Abdullah bin Süheyl ilk Müslüman olanlardandır. İkinci Habeşistan hicretine kadar Müslümanlığını gizledi. Sonra Habeşistan'a hicret eden kâfileye o da iştirak etti. Habeşistan'dan dönüşünde, babası tarafından hapsedilip, işkence yapılmış, Müslümanlıktan vazgeçmeye zorlanmıştı. Bu yüzden çok şiddetli eziyet ve sıkıntılara mâruz kaldı. Çâresiz kalarak babasının sözüne uymuş gibi göründü. Aslında, istemiyerek îmânını gizlemişti.

Peygamberimizin ve Müslümanların çoğunluğu Medîne'de bir araya gelmişler, gün geçtikçe güçlenmekte ve durumları iyiye doğru gitmekteydi.

İşine yaramıştı

Mekke müşrikleri bunu bir türlü hazmedemiyorlar ve en kısa zamanda, Müslümanları ve İslâmiyeti yok etmek istiyorlardı. Bu yüzden Bedir Muharebesine büyük bir intikam hırsıyla hazırlanmışlardı. Bu Abdullah bin Süheyl'in işine yaramıştı. Bedeni müşrikler arasında ama, rûhu Resûlullah ve Müslümanlarla beraberdi. Şirk ve küfür ordusu arasında bulunmak istemiyordu ama, Resûlullaha kavuşmak için bir müddet sebredecekti.

Bu arada, babası kendisini zaman zaman kontrol ediyor, fakat Abdullah bin Süheyl, iç dünyasında olup bitenleri, rûhunda yaşadığı ve tattığı lezzeti, babasına ve etrafındakilere aslâ hissettirmiyordu. Günler böyle geçti. Babası, onda anormal bir durum, İslâmiyete dâir bir belirti görmediğinden, artık onun hakkında şüphesi kalmamıştı.

Hâlbuki o, onların kirli ve insanlıktan uzak dünyasından, Resûlullahın Cennet misâli huzûrlarına, onun mübârek sohbetlerine, Müslümanların o saâdet ve mutluluk dünyasına nasıl kavuşacağını plânlarını yapmaktaydı.

Abdullah bin Süheyl, sanki başka âlemde yaşamakta, müşriklerden çok çok uzaklarda bulunmaktaydı. Onun durumundan, kimsenin haberi yoktu. Müşriklerin, Müslümanlardan birkaç misli fazla olan küfür ve şirk ordusu, Bedir'e varmış, bütün techizatı yerleştirmiş, muharebeye hazır duruma gelmişti. Karşılıklı tek tek vuruşmalar bitmiş, iki ordu birbirine girmişti. Harp iyice kızışmıştı.

Hakkında hayırlı kıldı

Abdullah bin Süheyl için tam zamanı idi. İslâm ordusu saflarına geçebilirdi. Fırsatı kaçırmadı ve Müslümanların saflarına katıldı. Böylece, günlerden beri hayâli ile yaşadığı dünyanın içine girmişti. Şimdi başka bir hava teneffüs etmeye başlamıştı. Bu, rûhlara hem gıda ve hem de şifâ olan bir hava idi. O, Allahü teâlânın sevgilisinin yanında, onunla yan yana cihâd ediyordu. Ne büyük saâdetti. Kıyâmete kadar hayırla, duâ ile anılacakların arasına girmişti.

Babası Süheyl, onun bu hareketine çok kızmış ve ağır laflar söylemişti. Abdullah ise babasına, **"Allahü teâlâ bunu benim hakkımda çok hayırlı kıldı"** diye cevap verdi. Abdullah bu esnâda 27 yaşında idi.

Abdullah bin Süheyl artık yerinde duramıyordu. Aslanlar gibi, şirk ordusunun üzerine atıldı. Sanki önceki Süheyl değildi. Diğer Sahâbe-i kirâm gibi o da kahramanca savaştı. Sonunda müşriklerin şirk ordusu perişan oldu. Abdullah'ın babası da esîr düşmüş, daha sonra fidye ile kurtulmuştu.

Abdullah bin Süheyl, Bedir'den sonra Uhud ve Hendek gazâlarına katılmış, Hudeybiye antlaşmasında da hazır bulunmuştur. Fakat bu antlaşma sırasında gördüğü manzara, onun kalbine bir hançer gibi saplanmış ve çok üzülmüştü. Çünkü bu antlaşmada, Mekkeli müşrikleri, babası Süheyl

temsil etmiş ve antlaşmaya “Allahın Resûlü” ifâdesinin yazılmasına itiraz ederek demişti ki:

- Biz senin Resûlullah olduğunu kabûl etseydik seninle savaşmazdık.

Müslümanları üzmüştü

Onun bu kaba hareketleri Abdullah'ı çok üzmüştü. Resûlullah efendimiz, onun bütün şartlarını kabûl etmişti. Antlaşma imzalanmadan önce olan bir olay da, bütün Müslümanları üzmüş, Resûlullah efendimiz de mahzûn olmuştu.

Çünkü, Abdullah bin Süheyl'in küçük kardeşi Ebû Cendel Müslüman olmuştu. Bu yüzden Mekke'de zincire vurulup, hapsedilmişti. Ancak bir yolunu bulup kaçmış, Hudeybiye antlaşması imzalanırken, kendini Resûlullahın mübârek ayaklarının dibine atarak demişti ki:

- Beni kurtar yâ Resûlallah!

Fakat müşriklerin temsilcisi olan babası Süheyl oğlunu orada görünce, Ebû Cendel'i boynundan tutup dedi ki:

- Yâ Muhammed! Antlaşmamız üzerine bana geri çevireceğin insanların ilki budur!

Resûlullah efendimiz, onu teslim etmek istememişti. Bunun üzerine Süheyl diretti:

- O zaman antlaşmayı imzalamam!

Ancak Resûlullah bu antlaşmanın yapılmasını, birçok sebepten dolayı istiyorlardı. Bütün taleplere rağmen, müşrikler tekliflerinden vazgeçmedi.

Ebû Cendel'in, babasına teslim edilirken söylediği sözler, bütün Müslümanların gözlerini yaşartmıştı. Başlangıcı Müslümanların aleyhine gibi görünen Hudeybiye antlaşması, daha sonra, Müslümanların lehine netîce vermiş, Allahü teâlâ Kur'ân-ı kerîmde bu antlaşmayı, Feth-i Mübîn diye vasıflandırmıştır. Ebû Cendel hazretleri de, bilâhare kurtulmuş, sağ sâlim Medîne'ye dönmüştür.

Hudeybiye antlaşmasından iki sene sonra, Abdullah bin Süheyl Mekke'nin fethinde de bulundu. Mekke fethedilmiş, öldürülecek olanların listesi yapılmıştı. Bunların arasında, Abdullah bin Süheyl'in babası da vardı. Babasına dayanamamıştı.

Ben de şehîd olsaydım

Babasının öldürülmemesi için teşebbüste bulundu. Durum Resûlullaha arz edildi. Resûlullah efendimiz Hz. Abdullah'ın bu istihâmını kabûl etti. Babasına bir emannâme verildi. Daha sonra babası Süheyl bin Amr Müslüman oldu. Sahâbelik şerefine nâil oldu. O kadar ihlâslı bir Müslüman oldu ki, Resûlullahın âhirete teşrifleri sırasında konuşmaları ile, birçok kimsenin, dinden dönmesine mâni oldu.

Abdullah bin Süheyl, Yemâme'de Cevaş muharebesinde şehîd olmuştu. Hz. Ebû Bekir, Kureyş ve Mekke'nin ileri gelenleriyle birlikte, oğlunun şehâdetinden dolayı, babası Süheyl'e tâziyede bulunmuşlardı. Oğullarına her türlü işkenceyi daha önce yapmış olan Süheyl dedi ki:

- **Keşke ben de şehîd olsaydım. Resûlullah efendimiz bana, şehîdin, âilesinden 70 kişiye şefâ'at edeceğini bildirdi. Ben oğlumun benden önce kimseye şefâ'at etmeyeceğini umuyorum.**

HZ. ABDULLAH İBN ABBÂS (r.anh)

Hiz. Muhammed (s.a.s.)'in amcası Abbâs (r.a.)'ın oğlu. Kesin olarak ne zaman doğduğu bilinmemekle birlikte onun Hicret'ten üç yıl kadar önce, Müslümanlar Mekke'de Şi'b-i Ebi Tâlib'te ekonomik ve sosyal kuşatma ve baskı altındayken doğduğu bilinmektedir. Annesi Ümmü'l-Fadl Lübabe binti el-Haris olup Mü'minlerin annesi Meymune'nin kız kardeşidir. Ümmü'l-Fadl, kadınlar arasında Hiz. Hadîce'den sonra İslâm'a girenlerdendir.

Babası Hiz. Abbâs, Abdullah doğar doğmaz onu Hiz. Peygambere götürmüş, Rasûlullah (s.a.s.) de onu kucağına alarak: "Allahım! Onu dinde fakîh kıl. Kitabın açıklamasını ona öğret" diye dua etmişti. İslâm'ın yayıldığı ve hâkim olduğu Medine toplumunda büyüyen Abdullah tam bir İslâmî terbiye ve bilgi almıştı. Abdest almayı ve namaz kılmayı bizzat Hiz. Peygamberden öğrenmişti. Gençliğinde de Peygamber efendimiz tarafından birkaç kez başı okşanarak: "Allah'ım! bütün ilim ve hikmeti bu başa ver, ona te'vil ve tefsir'i öğret. Allah'ım!: İnsanoğluna verdiğin her ilim ve hikmeti bunun göğsünde topla" (Buhâri, Vudû, 10; Müslim, Fadailu's-Sahâbe, 138). diye dua etmiştir. Abdullah sürekli olarak Rasûlullah'ın yanında bulunmuş ve ondan büyük ölçüde feyz ve bilgi almıştır.

Hiz. Abdullah Hicretin sekizinci yılına kadar ailesiyle birlikte Mekke'de kalmıştı. Mekke fethi gününde, Huneyn ve Tâif gazvelerinde ve Vedâ Haccı'nda Rasûlullah ile birlikte bulunmuştu. Mekke fethinden sonra o da ailesiyle birlikte Medine'ye hicret etmişti. Birinci Halîfe Hiz. Ebu Bekr'in ve ondan sonra Hiz. Ömer'in sohbetlerinde bulunmuş ve birçok sahâbeden ders ve bilgi almıştı. Üçüncü Halîfe Hiz. Osman'ın şahsına çok bağlı olup onun zamanında devlet kademelerinde görev almış, Abdullah İbn Ebi's-Serh ile birlikte Afrika seferine ve daha sonra da doğuda yapılan Taberistan fethine katılmıştı. Hicretin 35. yılında Hacc emirliği yapmıştı. Hiz. Osman'ın şehâdetinden önce evinin etrafında nöbet bekleyen büyük sahâbelerin çocuklarıyla birlikte bulunmuş ve Halîfe'yi isyancılara karşı korumaya çalışmıştı. Daha sonra Hiz. Ali'nin hilâfeti sırasında da aynı şekilde devlet kademelerinin önemli mevkilerinde bulunmuştu. Cemel ve Sıffin savaşlarında Hiz. Ali'nin yanında yer alan İbn Abbas, Hakem Olayı'nda da Ebu Musa el-Eş'arî (r.a.) ile birlikte Hiz. Ali'yi temsil etmişti. Hiz. Ali onu birkaç defa elçi olarak görevlendirmiş ve 'Hakem Olayı'ndan sonra da Basra Valiliğinde bulunmuştu. Bu sırada bölgede isyan eden Hâricîlerin bu isyanını bastırılmış ve asayişini korumuştur. Basra valiliği sırasında kendisine atılan bir iftiraya dayanamayıp görevinden ayrılarak Mekke'ye gitmiş ve ömrünün sonuna kadar burada ilimle uğraşmıştır.

Hiz. Muaviye'nin vefatından sonra Hiz. Ali ve oğlu Hiz. Hüseyin'in taraftarları tarafından Kûfe'ye davet edilince kendi gitmediği gibi, bu davete icabet etmek isteyen Hiz. Hüseyin'i de ikaz ederek gitmekten alıkoymaya çalıştı, fakat bunda bir türlü başarılı olamadı. Hiz. Hüseyin'in Kûfe'ye gitmek üzere yola çıkıp Kerbelâ'da şehid edilmesi Abdullah b. Abbâs'ı bir hayli üzdü ve üzüntüsünden gözlerini kaybetti. Nihayet 68/687 yılında Taif'te yetmiş yaşındayken vefat etti.

Abdullah İbn Abbas (r.a.) İslâm tarihinde siyâsî faaliyetlerinden çok, ilmî ve sağlam şahsiyeti ile tanınır. Asr-ı Saadette yaşının küçük olmasından dolayı Rasûlullah'ın evine ve özellikle teyzesi olan Hiz. Meymune'nin hücrelerine rahatça girip çıkar, diğer ashabın bilmediği ve ilk anda öğrenme imkânı bulamadığı konuları öğrenirdi. Bunun için o naklettiği hadis, tefsir, ve fıkıh ilmine vukufu ile tanınır. Kur'ân, tefsir, fıkıh'ın yanı sıra Arap edebiyatı sahasında geniş bir bilgiye sahipti. Abdullah İbn Mes'ud, Onun için: "O, Kur'ân-ı Kerim'in tercümanıdır, müfessirlerin sultanıdır" demiştir. İlminin genişliğinden dolayı zamanında o, "Ümmetin âlimi, ilim deryası" gibi lâkaplarla anılırdı. Ahmed b.

Hanbel'in kaydettiği bir hadiste Hz. Peygamberin İbn Abbas'ın ilmini övdüğü ifade edilir.

Abdullah İbn Ömer (r.a.) kendisine sorulup da bilemediklerinin İbn Abbas'tan sorulmasını ve cevabın kendisine de bildirilmesini isterdi. Verdiği fetva ve cevaplarından dolayı onu daima takdir ederdi.

Abdullah İbn Abbas İslâmî anlayış ve edebinden dolayı yaşlı sahâbelerin bulunduğu toplantı yerlerinde onlar konuşup bir konuda fikir belirtmeden o asla konuşmaz ve söz almayı pek uygun görmezdi. Yaşının küçüklüğünü ileri sürüp yaşlı sahâbelerle bir arada bulunmasını güzel bir davranış olarak görmeyenlere karşı Hz. Ömer (r.a.) bir gün onu da çağırılmış ve Nasr sûresinin tefsiri konusunda neler düşündüğünü sormuştu. Abdullah'ın yaşının küçüklüğünden dolayı bu gibi meclislere katılmasını uygun görmeyenlerin Nasr sûresinin tefsiri konusunda herhangi bir düşünceleri olmayınca Abdullah İbn Abbas bu sûrede Rasûlullah (s.a.s.)'ın ecelinin yaklaştığını işaret eden ifadelerin olduğunu söylemiş ve Hz. Ömer de onu tasdik etmişti. Ashab yanında yaşının küçüklüğünden dolayı İbn Abbas'ın konuşmaktan çekindiğini hisseden Hz. Ömer ona şöyle demişti: "Yaşının küçük oluşu konuşmana engel olmasın, haydi konuş dinleyelim." Böylece Abdullah İbn Abbas yaşlı ve ileri gelen sahâbelerle hep bir arada oturup kalkmış ve onlardan çok şey öğrenmişti.

Abdullah İbn Abbas (r.a.) kendisine sorulan sorular için önce Kur'an-ı Kerim'e bakar cevap bulamazsa Rasûlullah'tan bu konuda bir bilginin olup olmadığını araştırır, sonra Hz. Ebu Bekir ve Hz. Ömer'in içtihadlarına ve açıklamalarına bakıp onları esas alır, aksi halde kendi içtihadıyla meseleye çözüm getirirdi. İbn Abbas Hz. Peygamberden, sahâbeden gelen ve kendi içtihadıyla oluşan tefsir bilgilerini bir kitap haline getirmiş değildir. Bize kadar intikâl etmiş bulunan ve İbn Abbas'a ait olduğu söylenen "Tenviru'l-Mikbâs min Tefsîr İbn Abbas" isimli tefsirin ona ait olup olmadığı araştırılması gereken bir konudur. Abdullah İbn Abbas'ın tefsîr'e dair rivayetleri ilim adamlarımızdan Firûzâbâdî tarafından derlenip bir araya getirilmiş ve yukarıdaki isimle yayınlanmıştır .

İbn Abbas'ın son derece disiplinli ve muntazam çalışma sistemi vardı. İşlerini titizlikle belli bir plan dahilinde düzenlerdi. Bu planına önce kendi aynen uyardı. Haftanın belirli günlerinde geniş halk kitlesine dînî ilimlerle ilgili dersler, dînî ilimler dışında Arap dili, şiiri ve edebiyatı üzerinde etraflı konuşmalar yapardı.

Hz. Osman devrinde yaptığı ilmî çalışmaların yanında Afrika seferine, İslâm ordusu adına elçilik vazifesiyle katılmıştır. Afrika'daki Bizans genel valisi Georgios ve adamlarıyla ilmî tartışmalar yapmıştır. Georgios ve etrafındakiler O'nun akıl, zeka, fikir kuvvetini ve ilim kudretini görerek: "Bu insan Arapların en derin âlimidir." sonucuna varmışlardır.

Komutan, elçilik ve valilik gibi devletin üst düzey siyasi görevlerinin yanında ilminin üstünlüğü ve derinliğiyle Ashab-ı Kiram, Hz. Ömer ve Hz. Osman tarafından çok iltifat gördü. O bu iltifatlar karşısında daima tevazu gösterdi. Çok övüldüğü zamanlarda alçak gönüllülüğü elden bırakmaz ve: "Bana bu nimeti ihsan eden Allah'tır. Rasûlullah (s.a.s.) benim için dua ederek ilim ve hikmet niyazında bulunmuşlardır" diye konuşurdu.

İslâm tarihinde, Garibü'l-Kur'ân (Arap diliyle nazil olan Kur'ân-ı Kerim'deki Arapça olmayan, Araplarca duyulmamış, bilinmeyen, civar dillerden alınan kelimeler) hakkında açıklamalar, bunlar hakkında en sahih rivayetler İbn Abbâs'a dayanır. Müşkilü'l-Kur'ân (Kur'ân-ı Kerim'in derinliklerine inme, bulma, çözme ve güçlükleri giderme) konusunu da ilk ele alan yine İbn Abbâs'tır. Peygamber Efendimiz'den 1660 Hadis-i Şerif rivayet etmiştir. Fıkıh ilminin temelini oluşturan kişilerdendir; ciltler dolduran fetvaları fıkıh ilminin en kuvvetli temellerindedir.

Mekke'de yetişen birçok fakîh onun vasıtasıyla yetişmiştir. Bu sebepten "Mekke Tefsir

Mektebi"nin kurucusu İbn Abbas'tır denilir.

Tabiinden Ebû Sâlih (r.a.): "İbn Abbâs'ın ilim meclisi ile bütün Kureys iftihar etse değer" dediği ve onun derslerinde tefsir, hadis, fıkıh, lisan, şiir, edebiyat, takrir gibi konularda herkesi doyuracak cevaplar verildiği kendinden sonra da kabul edilmektedir. Kendi zamanında ünü devlet sınırlarını aşmıştı.

İbn Abbâs'tan ilim öğrenen, Hadîs rivayet eden pekçok âlim yetişmiştir. Başta kendi oğulları, Muhammed İbn Abdullah, Ali İbn Abdullah, yeğeni Abdullah İbn Ubeydullah ve Abdullah İbn Ma'bed, Abdullah İbn Ömer, Şa'be İbn Hakem, Merved İbn Mahreme, Ebu't Tufeyl, Ebû İmâme İbn Sehl, Said İbn el-Müseyyeb vs. Kendisi de yüce peygamberimizden, Hz. Abbas'tan, annesi Lübâbe'den, Hz. Ebu Bekir, Ömer, Osman, Ali (r.a.)'den, Hazreti Abdurrahman İbn Avf'den, Hz. Muaz İbn Cebel'den, Hz. Ebû Zerr el-Gifârî'den bizzat işiterek hadis-i şerif rivayet etmiştir. Rivayetleri; Kütüb-ü Sitte'de yer almaktadır.

Abdullah İbn. Abbas'ın rivayet ettiği bazı hadis-i şerifler:

"Kur'ân-ı Kerim'e saygı göstermek, besmele okuyarak başlamakla olur, Kur'ân-ı Kerim'in anahtarı besmeledir."

"Öğretiniz, müjdeleyiniz, güçleştirmeyiniz."

"Allah'u Teâlâ'nın size verdiği sayısız nimetler için O'nu seviniz. Beni de Allah'u Teâlâ'yı sevdiğiniz için seviniz."

"Ümmetinden iki sınıf düzgün olursa bütün insanlar düzgün olur. Bunlar bozulursa insanlar da bozulur. Bu iki sınıf âmirler ve âlimlerdir."

"Kur'ân-ı Kerim'i kendi arzusuna (görüşüne) göre tefsir eden Cehennem'deki yerine hazırlansın."

"Tevbe ve istiğfara devam eden kimseye Allah'u Teâlâ her sıkıntıdan bir kurtuluş ve her darlıktan bir genişlik verir ve ummadığı yerden kendisini rızıklandırır."

"Sirkenin balı bozduğu gibi kötü ahlâk da ameli bozar."

"Kızdığın zaman sükût et."

"İşitmek görmek gibi değildir."

"Beş şeyden önce beş şeyi fırsat ve ganimet bil. İhtiyarlık gelmeden gençliği, hastalık gelmeden sıhhati, yokluk gelmeden zenginliği, meşguliyet gelmeden rahatı ve ölüm gelmeden hayatı ganimet bil."

"Bid'at sahibi bid'at işlemekten vazgeçmedikçe Allah'u Teâlâ onun hiçbir ibadetini kabul etmez."

"İnsanoğlunun iki vâdi dolusu altını olsa üçüncüsünü ister. Karnını ancak bir avuç toprak doldurur. Allah'u Teâlâ tevbe edenlerin tevbesini kabul eder."

"Ölünün mezardaki hâli, imdat diye bağırarak denize düşmüş kimseye benzer. Boğulmak üzere olan kimse, kendisini kurtaracak birini beklediği gibi, meyyit de babasından, anasından, kardeşinden, arkadaşından gelecek bir duayı gözler. Kendisine bir dua gelince dünyanın hepsi kendisine verilmiş gibi sevinmekten daha çok sevinir. Allah'u Teâlâ, yaşayanların duaları sebebiyle, ölümlere dağlar gibi çok rahmet verir. Dirilerin de ölümlere hediyesi onlar için duâ ve istiğfar etmektir."

Abdullah İbn Abbâs (r.a.) buyurdular ki:

"Kur'ân okuyan kimse hata etse, "lahin" (telaffuzda yanlışlık) yapsa veya acemi olsa bile, melek o kıraati indirdiği gibi yazar."

"Çocuklarınızın ilk sözü "Lâ ilâhe illallah" olsun. Ölümünde de "Lâ ilâhe illallah"ı telkin edin. Böyle olursa bin senede yaşasa Allah ondan bir günah sormaz."

"Her binanın bir temeli vardır. İslâm binasının temeli de güzel ahlâktır."

"Gece ile gündüz birer binektir. Ahirete iletme vasıtası olarak bunlara bininiz (ömrünüzden istifade edin). Zinhar tevbeyle geciktirmekten sakının."

"Gizli sadaka Rabbin gazabını söndürür. Sıla-i rahim ömrü uzatır. Hayır yapan fena ölümden kurtulur. "Lâ ilâhe illallah" sözü doksandokuz belayı defeder ki en aşağısı tasa (gam)'dır.

"Kişinin kardeşine söylediği güzel bir söz sadakadır. Keza kişinin bir hususta kardeşine yardımcı sadakadır. İçirdiği bir içim su sadakadır. Yol üzerinde eza verecek bir şeyin giderilmesi de sadakadır."

"Güzel ahlâk hatâları eritir. Suyun buzu erittiği gibi."

"İçki bütün fuhuşları doğurur. Günahların en büyüğüdür."

"Bir kulun cildi, Allah'tan haşyeti dolayısıyla ürperir ve tüyleri diken diken olursa o kulun hataları kurumuş ağaç yapraklarının dökülmesi gibi, üzerinden dökülür."

"Siz Cennet bahçelerine rastladığımızda faydalanınız. Dediler ki: "Ya Rasûlullah Cennet bahçeleri nedir?" Buyurdu ki: "İlim meclisleridir."

"Sana hakkı getirenden hakkı kabul et. Küçük, büyük veya hoşuna gitmeyen birinden de olsa. Ve bâtılı da reddet, küçük, büyük veya hoşlandığın bir adamdan da olsa."

"Allah bir kulu sevdiğinde, mescide karyum eder. Sevmezse hamama hizmetçi eder."

"Allah (c.c.) zekâtı, malınızın geri kalanının güzelleşmesi ve temizlenmesi için, farz kıldı. Mirası da sizden sonrakiler için."

"Bak sana haber vereyim; en iyi hazine salih kadındır. Kocasını yüzüne bakınca, içi açılır, bir şey emretti mi yerine getirir ve kocasının gıyabında onun ırzını ve malını korur."

"Sözün içinde, büyü hükmünde sözler vardır. Şiirlerin içinde de hikmet vardır."

"Duâ rahmetin anahtarıdır. Abdest namazın anahtarıdır. Namaz da Cennetin anahtarıdır."

"Allah (c.c.) imânı müsamaha ve hayâ içinde yarattı. Küfrü de hasislik ve amel içinde yarattı."

"Kendisi doyup da komşusu aç olan kimse mü'min değildir."

"Ulemâ ile oturmak ibadettir."

"Bir kimse ümmetime ya bir sünnet ifası veya bid'atın izalesi için bir hadis ulaştırırsa onun makamı Cennettir."

"Bir kimse kardeşinin yazısına izinsiz bakarsa sanki ateşe batmış olur."

"Her hadisi herkese söylemeyin, akli alacak adama söyleyin."^[4]

HZ. ABDULLAH BİN AMR BİN EL-ÂS (r.anh)

Ashâbın ileri gelen fâkihlerinden ve aynı zamanda Abâdile*den olan sahâbi. Ebu Muhammed veya Ebu Abdurrahman künyesiyle tanınan Abdullah, Amr b. As'ın oğlu idi. Annesi de Râita (Reyta) binti Münebbih'tir. Abdullah, babası Amr b. el-As'dan önce müslüman oldu ve onunla birlikte Hicri yedinci yılda Medîne'ye hicret etti.

Abdullah b. Amr (r.a.), Hz. Peygamber (s.a.s.)'in meclislerine devam ederdi. Onun tanındığı özelliklerden biri, Rasûlullah'ın sözlerini ezberlemek ve kaydetmektir. Ashâb, Abdullah'ın her şeyi yazdığını görerek, onu, bundan vazgeçirmek istemişler ve ona şöyle demişlerdir: "Sen Rasûlullah'tan işittiğin her şeyi yazıyorsun. Halbuki Allah Resûlü, gazap ve hoşnutluk hallerinde de söz söylemektedir. "Bunun üzerine tereddüde düşen Abdullah, durumu Hz. Peygambere anlatınca Rasûlullah, onu dinledikten sonra şöyle buyurdu: "Yaz, çünkü canımı kudret elinde tutan yüce Allah'a yemin ederim ki, ağzımdan haktan başka bir şey çıkmamıştır." (Ahmed b. Hanbel, Müsned, II, 158).

Abdullah b. Amr, gece ve gündüzünü Allah yoluna vakfeden sahâbelerdendi. Bütün vaktini oruç ve namaza adamıştı. Abdullah bu hâliyle ilgili olarak şunları anlatır:

"Babam, beni Abdullah b. Abbâs'ın kızı Umre ile evlendirdi. Fakat ben hep namaz ve oruçla vakit geçirdiğimden eşimle ilgilenememiştim. Bir gün babam, gelinini ziyarete geldi. Beni nasıl bulduğunu sormuş, eşim ona şu cevabı vermişti: "Kocam, erkeklerin en şerefliyelerindendir, fakat bizi arayıp sorduğu yok..." Babam, zevcem bu sözlerinden üzülmeye, beni arayıp sordu ve şöyle dedi: "Oğlum, sana, Kureyş'in en şerefliyelerinden bir kadın aldım. Sen ise şöyle yaptın, böyle yaptın!.." Daha sonra da, Rasûlullah'a giderek beni şikâyet etti. Rasûlullah, babamı dinledikten sonra beni çağırdı. Hemen yüce huzurlarına vardım. Hz. Peygamber (s.a.s.):

- Sen gündüzleri oruç mu tutarsın?
- Evet, ya Rasûlullah!
- Geceleri namaz mı kılarırsın?
- Evet, ya Rasûlullah!

Bunun üzerine Rasûlullah şunları söyledi:

"- Fakat ben, oruç tutar ve yerim; namaz kılar ve uyurum, zevcelerimle de ilgilenirim. Benim sünnetim budur. Benim sünnetimden ayrılan benden değildir."

Rasûlullah bana:

- Sen Kur'an'ı ayda bir kere hatmet!... dedi. Ben de:

"Fakat ben kendimi daha kuvvetli hissediyorum" dedim.

"O halde on günde bir kere hatmet" buyurdular.

"Fakat ben daha fazla da okuyabilirim" dedim.

"O halde üç günde bir hatmet", buyurdular.

Sonra oruca değinen Hz. Peygamber:

"Ayda üç gün oruç tut!" dedi.

Ben, "Daha fazla tutmaya gücüm yeter." dedim.

Ancak Rasûlullah, daha fazlasına müsâade etmedi. Ben ise daha fazlasını rica ettim. O zaman müsâade buyurdu. Ne var ki ben daha fazla tutmakta ısrar ettim. Sonunda Allah Resûlü şöyle buyurdular:

"Orucun en faziletlisi, kardeşim Davud (a.s.)'ın orucudur. O, bir gün oruç tutar, bir gün yerdi."

Bunu da ilâve ettiler "Her abîdin, ibadet için atılımlar duyduğu anlar vardır. Fakat bunu bir

bezginlik takip eder. O zaman insan ya sünnete doğru gider, ya bid'ate. Bezginlik anında sünnete doğru giden hidayete ermiş demektir. Başka bir yola giden ise helâk olur." (Buhâri, Savm, 55, Nikâh, 89, Teheccüd, 20; Müslim, Sıyâm, 192; Nesâi, Sıyâm, 76; İbn Hanbel, II, 194, 198)

Bu hadis-i şerîfin râvisi der ki: Abdullah b. Amr, bütün hayatını Rasûlullah'ın bu tavsiyeleri çerçevesinde geçirdi. İhtiyarlığında bile, aynı şekilde hareket etti. Bazen de günlerce oruç tutar, sonra orucunu bozar ve şöyle derdi: "Rasûlullah'dan bu hâl üzere ayrıldım. Bu hâli bırakıp başka bir hâle girmek istemem."

Abdullah b. Amr, Hz. Peygamber (s.a.s.) devrinde birçok gazaya katıldı. Genellikle süvarilerle birlikte hareket ederdi. Son derece cömert, eli açık bir adam olduğundan, eline geçen her şeyi dağıtır ve herkesi memnun ederdi. Onun cihada katıldığını gösteren hadîsler pek çoktur. Bunlardan, onun, gazaya çıkan mücahidleri hazırlama görevini yürüttüğünü de anlıyoruz.

Amr b. Hâris ez-Zebîdi diyor ki: Bir gün Abdullah b. Amr b. el-Âs'a sordum:

- Ya Eba Muhammed! Biz öyle bir yerdeyiz ki, burada bir dirhem ve dinar namına para yoktur.

Bütün malımız davarlarımızdan ibarettir. Bunları değiştirerek alış-veriş yapıyoruz.

Bir ineği, bir müddet için koyun karşılığında alıyoruz. Yahut bir deveyi birkaç inek karşılığında veriyoruz. Deve karşılığında at ve kısarak alıyoruz. Fakat bunların hepsi zamanla kayıtlıdır. Bunda bir zarar var mı?

-Tam adamını buldun, dedi. "Rasûlullah bir gün yanımda bulunan develere askerleri bindirerek, bir tarafa sevketmemi emir buyurdu. Develerin askerlere yetmeyeceğini gördüm. Rasûlullah'a vararak, bazı askerlerin bineksiz kaldıklarını söyledim. O zaman Rasûlullah, bana şu cevabı verdi: "Sadakalardan gelen erkek develer karşılığında dişi develer satın al ve askerlere binek temin et!.." Ben de bir erkek deve karşılığında üç dişi deve satın alarak, bütün askere binek sağlamış oldum. Daha sonra Rasûlullah, sadakalara ait olan develerin bedelini ödedi."

Asr-ı Saadet'ten sonra, Abdullah b. Amr'ın katıldığı en önemli cihad Yermük'tür. Abdullah'ın babası Amr b. el-Âs, bu cihad hareketinin kumandanlarından biriydi. Abdullah bu savaşta büyük yararlıklar göstermişti. (İbnü'l-Esîr, Üsdü'l-Câbe, 111, 234).

Kendisi Amr b. As'ın oğlu olduğundan, tabii olarak babasının hareket çizgisini takip etmişti. Ne var ki, Abdullah'ın babasının yanında bulunması, Muâviye'yi körü körüne desteklediği anlamına gelmez. Çünkü o, sonuna kadar tarafsızlığını koruyan büyüklerdendi. Kendisi babasıyla birlikte Muâviye'nin tarafında bulunmasına rağmen, Sıffin'da savaşa katılmadı. Hiçbir müslümanın kanını dökmedi ve hiçbir zaman bir müslümana karşı silah çekmedi.

Sıffin'da Ammâr b. Yâsir'in şehîd olması üzerine, Hz. Abdullah'dan gelen şu rivayet her şeyi açıklamaktadır:

Hanzala b. Huveylid şöyle anlatır: "Muaviye'nin yanımdaydım. Ammâr'ın kesik başı için birbiriyle tartışan iki adam geldi. Bunlar, birbirleriyle Ammâr'ı ben öldürdüm, diye çekişiyorlardı. Abdullah, onlara şu sözleri söyledi: İçinizde onu öldüren kimse sevinsin! Çünkü Rasûlullah: "Ammâr'ı azgın bir topluluk öldürecektir. " buyurmuştur. (İbn Sa'd, Tabakat, 111, 252). Abdullah'ın bu hadisi rivayet etmesi Muâviye'yi endişelendirmiş ve Abdullah'a şöyle demişti:

-O halde, sen niçin bizimle berabersin? Abdullah:

- Babam beni, bir gün Rasûlullah'a şikâyet etti. Rasûlullah da bana şöyle emretti: "Baban hayatta oldukça ona itaat et ve onu dinlememezlik etme." İşte bunun için sizinle beraberim. Fakat asla savaşa katılmam! (Ahmed b. Hanbel, II, 166).

Aynı olayı, Abdullah b. Hâris de naklediyor ve diyor ki: "Ben, Abdullah b. Amr ve Muâviye ile

birlikte yürüyordum. Abdullah, babası Amr b. el-As'a bakarak dedi ki: Rasûlullah'ın şu sözleri söylediğini duydum: "Ammâr'ı azgın bir topluluk katledecektir!.. " Bunun üzerine Amr b. el Âs Muâviye'ye bakarak: "Duydun mu ne dediğini?" dedi. Muâviye hemen durumu kurtarmak için: "Ammâr'ı biz mi öldürdük ya? Onu buralara getirenler öldürdü!" dedi. (İbn Sa'd, Tabakat, 111, 252, İbnü'l-Esîr, el-Kâmil, 111, 311).

Bütün bu sahih rivâyetlerden anlıyoruz ki, Abdullah b. Amr fitneye karışmayıp, müslüman kanı dökmedi. Hattâ müslümanların birbiriyle uğraşmasını, birbirlerine saldırmalarını daima üzüntüyle karşılayıp bu hareketleri kötülerden geri durmadı. (İbnü'l-Esîr, 111, 234).

Bu iki olay, Abdullah'ın yalnız bir mecliste değil, birçok topluluklarda bildiğini söylemekte tereddüt etmediğini göstermektedir. Nitekim bir gün Abdullah ile Ebu Saîd el-Hudrî ve Hz. Hüseyin (r.a.) Mescid-i Nebevî'de buldukları sırada, Sıffîn olayı hatırlanmış ve söz konusu edilmişti. Ebu Saîd Abdullahta, "Sıffîn harbinde Şamlılarla bulunmasının ne gibi bir hikmete dayandığını" sordu. Abdullah'ın verdiği cevap şuydu: Ben Sıffîn savaşına katılmadım. Çünkü böyle bir savaşa katılmak bizim Allah Resûl'ünden aldığımız terbiye ve hidayete aykırıydı. Fakat Rasûlullah bana, "Babana itaatsizlik etme!" buyurmuştu. İşte bunun için babamın yanından ayrılmadım. Ancak asla savaşa katılmadım ve hiçbir müslümana silah çekmedim."

Abdullah b. Amr hicrî altmışbeş'inci yılda yetmişiki yaşındayken Mısır'ın Füstât şehrinde vefat etti ve oraya defnolundu.

Abdullah (r.a.) ashâb arasında ilim ve fazîletiyle tanınırdı. Arapça'nın yanı sıra İbrânî'ce ve Süryânice bilirdi. Böylece Tevrat ve İncil'i de okuyup, tetkik etme imkânı bulmuştu. Hz. Ebu Hûreyre (r.a.) Abdullah'tan bahsederken; Abdullah'ın daha fazla hadis bildiğini, zira onun hadisleri yazdığını, fakat kendisinin yazmadığını söylemektedir. (Buhâfi, İlim, 39).

Abdullah Rasûlullah'dan duyduklarını yazarak bu hadisleri bir arada toplayan bir kitap meydana getirmişti. Bu kitaba "es-Sahifetü's-Sadîka" adı verilirdi. Kendisine bir şey sorulduğunda buna bakarak cevap verirdi.

Ebu Kubeyl şunu rivâyet ediyor: Abdullah'ın yanında bulunuyorduk. Kendisine bir soru soruldu: "Hangi şehir daha önce fetholunacaktır? Kostantiniyye mi, Roma mı?.." Abdullah, soruyu dinledikten sonra bir sandık getirdi, içinden bir kitap çıkarttı ve ona bakarak şu cevabı verdi: "Bir gün Rasûlullah'ın çevresinde oturmuş yazı yazıyorduk. Derken Rasûlullah'a bir soru soruldu: "Şu iki şehirden hangisi daha evvel fetholunacak; Kostantiniyye mi, Roma mı?" Allah Rasûlü, şu cevabı verdiler: "Önce Herakl'in şehri (Kostantiniyye yani İstanbul) feth olunacaktır." (Ahmed b. Hanbel, Müsned, II, 176).

Abdullah b. Amr Rasûlullah'tan yediyüzyirmiiki hadis rivâyet etmiştir. Bunlardan on yedisini Buhârî ve Müslim müştereken rivâyet ederler. Ayrıca ondan Buhârî'de sekiz, Müslim'de yirmi kadar hadîs kaydedilmiştir. Çok hadîs rivayet ettiği için Muksirundan sayılmaktadır.

Abdullah b. Amr bizzat işiterek Rasûlullah'tan hadis-i şerif rivayet ettiği gibi, Hz. Ömer'den, Abdurrahman b. Avf'dan, Muaz b. Cebel'den, Ebû'd-Derdâ, gibi birçok sahâbeden hadis rivâyet etmiştir. Kendisinden de, Enes b. Mâlik, Ebû Umâme, Sehl b. Hanif, Abdurrahman b. Hâris b. Nevfel, Mesrûk b. Ecdâ, Sâid b. elMüsevveb, Cübeyr b. Nüfeyr, Sâbit b. İyâd el-Ahnef, Kayseme b. Abdurrahman el-Ca'fi, Humeyd b. Abdurrahman b. Avf, Zîr b. Hubeys, kendi oğlu Muhammed, Tâvus, Salih b. Keysân, Âmir b. Surâhil, Sa'bî, İbn Ebi Müleyka, Urve b. Zübeyr, Abdurrahman b. Cübeyr, İkrime, Ebû Seleme b. Abdurrahman, Ebû Zur'a b. Amr b. Cerir, Ebu'z-Zübeyr el Mekki, Amr b. Dinâr Hasan-ı Basri ve daha pek çok âlim hadis rivâyet etmiştir.

Abdullah'ın ders halkaları son derece genişti. Hadis öğrenimi görmek isteyenler uzak ve yakın diyarlardan gelerek ondan ders okurlardı.

Naha âlimlerinden biri der ki: İlyâ mescidine giderek, bir cemaatle birlikte iki rekât namaz kıldım. Derken adamın biri geldi. Bana yakın bir yerde namaza durdu. Herkes bu adamın yanına koştu. Meğer bu zat, Abdullah b. Amr b. el-Âs'mış. O, namazdan sonra oturup, halka ders vermek istedi. Fakat Muâviye'nin oğlu Yezid'in elçisi gelerek onu çağırdı. Bunun üzerine Hz. Abdullah, cemaate bakarak: "Bu adam (Yezid) benim size Allah Rasûlünün hadislerini öğretmemi istemiyor. Onun babası da bunu istemezdi. Halbuki ben Allah Rasûlünden şunu işittim: "Ya Rabbi şu dört husustan sana sığınırım: Fayda vermeyen ilimden, huşua varmayan kalpten, doymayan nefisten ve kabul olunmayan duadan..."(Nesâi, İstiâze, 18, 21, Tirmizî, Deavât, 68; İbn Mâce, Dua, 2; Ahmed b. Hanbel II, 167, 198, 340).

Abdullah'ın talebeleri, onu son derece sever, etrafında oturup ders dinlerlerken, birisinin gelip, bu dersi bozmasını istemezlerdi. Bir gün adamın biri, Abdullah'ı görmek istedi. Bunun için de safları yarararak ilerlemesi gerekti. Talebeleri hemen bu adamı durdurmak istemişlerse de, Abdullah: "Bırakınız gelsin" deyince adam safları yara yara Hz. Abdullah'ın yanına varıp;

- Bana, Rasûlullah'dan dinleyerek ezberlediğin bir söz söyle! dedi. Abdullah b. Amr bu adama şunları söyledi:

- Rasûlullah'(s.a.s.)'ın şöyle buyurduğunu ondan dinledim: "Müslüman, müslümanların, onun dilinden ve elinden emin olduğu kimsedir. Muhâcir, Allah'ın yasakladığı her şeyden uzak olan kişidir." Abdullah (r.a.)'ın ilminden en çok istifade eden şehirlerden biri de Basra idi. Basra'da, herkesten önce oranın valileri derslerine koşarlardı. Onun rivâyetlerinden ümmet istifâde etmiştir.

Abdullah b. Amr b. el-Âs'tan Rivâyet Edilen Hadisler

"Dünyada adâlet tevzi edenler, kıyamette bu davranışlarının mükâfatı olarak inciden minberler üzerinde dururlar."

"Merhamet edenlere, Allah rahmetini esirgemez. Yerdekilere acıyınız ki, göktekiler de size acısızlar."

"Cebrâil, bana, komşu hakkını gözetmeyi o kadar tavsiye etti ki, komşunun komşuya mirasçı olacağını sandım."

"Allah, ilmi, insanlardan çekerek kaldırmaz. İlmi, alimlerin ölümüyle çeker. Ortada âlim kalmayınca, câhiller başa geçerler; sorulara ilimsiz cevaplar verirler, hem kendileri sapar, hem başkalarını saptırırlar."

"Ümmetimin zâlimden korktuğunu ve ona 'sen zâlimsin' denmekten çekindiğini görürseniz, onda bir hayır kalmamıştır."

"Kalbinde bir hardal tanesi kadar kibir olan cennete giremez."

"Rüşvet alanla veren mel'undur."

"Azı sarhoş edenin, çoğu da haramdır."

Rasûlullah'a sordum: Bazı kâfirlerin cenazeleri geçiyor, onlara ayağa kalkalım mı? Allah Rasûlü buyurdular: "Evet, kalkınız, çünkü siz ona değil, ruhları kabzedene ta'zimen kalkıyorsunuz."

"Namazına devam edenlerin namazı, kıyâmet günü, onlara nur, burhan ve kurtuluş olur. Ona devam etmeyenler, kıyâmet günü, nursuz, burhansız ve kurtuluşsuz kalırlar."

Rasûlullah'a soruldu: Amellerin hangisi hayırlıdır? Buyurdular: "Yemek yedirmek, tanıdığına ve tanımadığına selâm vermek."

"Camiye cemaate gidenin attığı her adım günahlarından birini giderir; her adımda onun amel

defterine bir iyilik yazılır."

Rasûlullah şöyle dua ederdi: "Ya Rabbi! Borç galebesinden, düşman galebesinden ve düşman sevinmesinden sana sığınırım!"

"Allah'a ve âhirete iman eden, misafirine ikramda bulunsun. Allah'a ve âhirete inanan, komşusuna hürmet etsin. Allah'a ve âhirete inanan, ya hayrı söylesin ya da sussun!.."

Rasûlullah'a sordular: Cennete götüren amel nedir? Buyurdular: "Doğruluk!. İnsan doğru olursa itaatli olur, itaatli olunca mü'min olur, mü'min olunca da Cennete girer. Rasûlullah'a tekrar sordular: Cehennem ameli nedir? Buyurdular: "Yalan!. İnsan, yalan söylerse fâcir olur, fâcir olursa kâfir olur, kâfir olunca da Cehenneme gider."

Bir gün Rasûlullah'ın yanındaydım. "Gariplere ne mutlu!.." buyurdular. Bunlar kimlerdir? diye sorduk. Buyurdular ki: "Bunlar, sürü sürü fena adamlar arasında bir takım iyi adamlardır. Onları dinlemeyenler, dinleyenlerden kat kat fazladır."

"Dört sıfatla muttasıf olduktan sonra, dünyadan başka bir şey kazanmadığına önem verme. Bunlar: Emâneti koruma, doğru konuşma, güzel huy ve iffet.."

"Yiyiniz, içiniz, sadaka veriniz, israfsız ve tekebbürsüz giyiniz Allah, nimetlerinin kulları üzerinde görünmesini ister."

"Bize karşı silah taşıyan, bizden değildir."

"Küçüğümüze acımayan, büyüğümüze hürmet etmeyen bizden değildir."

"Sizin, kıyâmet günü bana en yakınınız ve en sevgili olanınızın kim olduğunu haber vereyim mi? En iyi huylu olanlarınızdır..."

"Zimmet ehlinde birini öldüren cennet kokusunu alamaz. Cennet kokusu ise kırk yıllık mesafeden duyulur."

Rasûlullah bana buyurdular: "Senin gündüzlerini oruç, gecelerini namaz ile geçirdiğini haber aldım. Böyle yapma. Çünkü cesedinin senin üzerinde hakkı vardır, gözlerinin hakkı vardır, zevcenin hakkı vardır. Ayda üç gün oruç tut kâfi..."

Adamın biri, Allah Rasûlüne gelmiş ve ona: Sana bey'at için geldim. Geride anne ve babamı ağlar-bıraktım, dedi. Rasûlullah buyurdular: "Geri dön, onları ağlattığın gibi güldür."

Adamın biri, Rasûlullah'a gelmiş ve ondan cihâd için müsaade istemişti. Rasûlullah sordu: Senin ebeveynin hayatta mı? Adam, evet, dedi. Rasûlullah emretti: "Dön ve onlara bak!.."

Bir gün Allah Rasûlü, cemaate sordular:

"- Müslim kime derler, biliyor musunuz?"

"- Allah ve Rasûlü daha iyi bilir."

"- Müslim, müslümanların elinden ve dilinden emin oldukları kimsedir."

"- Mü'min kime denir biliyor musunuz?"

"- Allah ve Rasûlü daha iyi bilir."

"- Mü'min, mü'minlerin malları ve canları konusunda kendisinden emin oldukları kimsedir. Muhacir, fenalığı terkedendir."

"Şehit olanın bütün günahları affolunur. Borç hariç..."

Bir gün Allah Rasûlü, Hz. Sa'd'ı abdest alırken gördü ve ona şöyle dedi: "Sa'd, bu ne israf!.." Hz. Sa'd: Ya Rasûlullah, abdestte de mi israftan sakınacağız? dedi. Rasûlullah buyurdular: "Akan bir nehir önünde olsanız bile suyu israftan sakınınız."

Bir gece rüyamda, parmağımın birinde yağ, birinde bal gördüm. İkisini de yalıyordum. Sabah rüyamı Allah Rasûlüne arzettim. Buyurdular: "Sen iki kitabı; Kur'an-ı da Tevrat'ı da okursun. " Ben,

her ikisini de okudum.

Rasûlullah'a sordular: Hicret nedir? Allah Rasûlü cevap verdiler: "Hicret, gizli ve açık her fenâlığı terketmektir, namazı kılmak ve zekatı vermektir. Böyle yaparsanız, her nerede olursanız olun muhacirsinizdir..."

(Ahmed b. Hanbel, Müsned, II, 158-226 arasında yer alan Abdullah b. Amr b. el- Ass'ın Müsnedi).[\[5\]](#)

Abdullah İbni Zeyd radiyallahu anh “Sâhibü’l-Ezân” lakabıyla tanınan bir sahâbi... İslam’ın şîârı, en büyük alâmeti olan “Ezân-ı Muhammedî”nin okunuşunu rüyasında öğrenen bir yigit... Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem efendimizden ezan ile ilgili hadis-i şerifi rivayet etmekle meşhur olmuş bir iman eri...

O, Medine’li olup Hazrec kabilesine mensuptur. Akabe’de Rasûlullah (s.a.)’e biat ederek islâm’la şereflenen Medine’li ilk müslümanlardandır. Babası Zeyd İbni Sa’lebe’dir.

İki Cihan Güneşi efendimiz Medine-i Münevvere’ye teşrif edince, Ensar ile muhaciri birbiriyle kardeş ilân etti. Sonra ashabıyla birlikte islâm’ın ilk müessesesi olan mescidi inşa etti. Hicretin birinci yılında “Mescid-i Nebevî” tamamlandıktan sonra müslümanların ibadete nasıl çağrılacağı konusu gündeme geldi. Namaz vakitleri nasıl duyurulacaktı?

Fahr-i Kâinat (s.a.) efendimiz bu konuda ashabının fikirlerini almak üzere onları topladı ve istişarede bulundu. Onlara ibâdet vakitlerini halka duyurmak için ne yapılması lâzım geldiğini ve müslümanların cemaate, câmiye nasıl çağrılması gerektiğini sordu. Namaz vaktinin girdiği nasıl ilân edilmeli? diyerek ashâbına sorular yöneltti. Teker teker onların görüşlerini aldı. Herkes bir fikir beyân ediyordu. Kimi namaz vakti câmi üzerine bayrak dikelim dedi. Kimi çan çalalım, boru öttürelim dedi. Kimisi de ateş yakalım dedi. Resûl-i Ekrem (s.a.) efendimiz bu görüşlere iltifat buyurmadı. Çan çalma hristiyanların, boru sesi yahûdilerin, ateş yakmak da mecûsîlerin âdetleriydi. Bu sebeble bu görüşler hüsnü kabul görmedi. Edasıyla, sedasıyla ve manasıyla gönüllere hoş gelecek, kulakları okşayacak ve imanları coşturacak bir çare bulunmalıydı. Bir müddet sabredilmeliydi. Allah (c.c) her şeye kadirdi. Görüşler henüz bir fikir üzerinde birleşmeden toplantı dağıldı. Müzâkereler birkaç gün devam etti.

Abdullah İbni Zeyd (r.a.) bir gece rüyasında değişik kelimelerle bir takım sözler işitti. Bu işin gerçekleştiğini gördü. Sabah erkenden iki Cihan Güneşi efendimizin huzuruna geldi ve rüyasını heyecanla anlattı. Rüya şöyle idi:

Üzerinde iki kat (alt ve üst) yeşil elbise bulunan biri yanıma geldi. Elinde bir de nâkus (çan) vardı. Ona: Elindeki çanı satar mısın?” dedim. O da: “Ne yapacaksın?” diye sordu. Bende: “Namaz vakitlerini bildirmek için çalacağım” dedim. O kişi bana: “Ben sana daha hayırlısını tarif edeyim.” dedi. Kibleye karşı durdu ve yüksek sesle “Allahu Ekber” diye başlayarak ezanı bütünüyle okudu. Sonra biraz durdu; ezan cümlelerini bir daha okudu.

Aynı kelimeleri tekrar etti. Sonuna doğru iki defa “Kad kâmetis salâh” dedi. Bu cümleyi ilâve etti.

Abdullah İbni Zeyd (r.a.) bu şekilde rüyasını anlatınca Resûl-i Ekrem (s.a.) efendimiz: “Bu sâdık bir rüyadır. Hak, gerçek bir rüyadır. Onu Bilâl’e öğret. Onun sesi seninkinden daha gürdür.” buyurdu. Ezan’da geçen, cümleleri, sözleri Bilâl (r.a.)’a öğretmesini duyurdu. O da Bilâl (r.a.)’e aynı kelimelerle bugün okunmakta olan ezânı öğretti.

Bilâl-i Habeşi (r.a.) mescidin yakınında bulunan yüksek bir yere çıktı ve ilk ezânı okudu. Hz. Ömer (r.a.) ezân sesini işitince koşarak Rasûlullah (s.a.) efendimizin huzuruna geldi ve: “Ey Allah’ın Rasûlü! Seni hak Peygamber olarak gönderen Allah için, onun gördüğünün aynısını ben de gördüm. Ama bu benden önce geldi.” dedi. Bu kelimeleri aynen rüyasında duyduğunu söyledi. Bunun üzerine Resûl-i Ekrem (s.a.) efendimiz: “Allah’a hamdolsun hakkı bildirdi.” buyurdu. İki sahabinin rüyalarının aynı olmasından dolayı Allah Teâlâ’ya hamdetti. Böylece kıyamete kadar devam edecek

olan ulvî bir davet şekli meydana geldi. Bu şeref Abdullah İbni Zeyd (r.a.) için büyük saâdet oldu. Bundan sonra “sâhibü'l-ezân” diye şöhret buldu.

Ne güzel ahlâk-ı hamîde!.. İstişâre!.. Müzâkere!.. Fikrini almak!.. Fikrini sormak!.. İslâm'ın şîârı, en büyük alâmeti ezan konusunda bunu tatbik etmek... Değişik fikirlerden rahmet beklemek... Hepimize en canlı örnek... Ne rahmet!.. Ne bereket!..

O, hicretin ikinci yılında Bedir muharebesine iştirak etti. Büyük kahramanlıklar gösterdi. Mekke fethi günü Hazrec kabilesinin Hârisoğulları kolunun bayrağını taşıdı. Veda Haccında bulundu. Hac esnasında elinde bulunan hayvanlarını fakirlere sadaka olarak dağıttı. Kendisine sâdece bir kısrak koydu. Cömertti. Kendisi sıkıntı ve zarûret içinde yaşamayı tercih eder, mallarını Allah yolunda infak ederdi.

Fahr-i Kâinat (s.a.) efendimizden ezân hadisini rivâyetiyle tanınan Abdullah İbni Zeyd (r.a.) altı hadis-i şerif rivâyet etti. Hicretin 22. senesinde Hz. Osman (r.a.) devrinde 64 yaşlarında iken Medine'de vefat etti. Cenaze namazını halife Hz. Osman (r.a.) kıldırdı. Cenâb-ı Hak'dan şefaathlerini niyaz ederiz. Amin.

(590 ? - 32/652)

Rasûlullah'ın hayatta iken Cennetle müjdelediği on sahâbîden ve ilk müslümanlardan biri. Kureyş kabîlesinin Zühreoğullarından Hâris'in oğlu olup Câhiliyye devrinde asıl adı Abdulkâ'be veya başka bir görüşe göre Abdu Amr idi.

Hz. Peygamber (s.a.s.)'in Erkam'ın evindeki faaliyetlerine başladığı günlerde İslâm'a giren Abdurrahman'a bu ismi Rasûlullah vermiştir. Ebû Muhammed künyesi ile tanınan Abdurrahman'ın annesi Şifâ binti Avf b. Adi'l-Hâris b. Zühre b. Kilâb idi.

Rivâyete göre Abdurrahman Fil Olayı'ndan yaklaşık yirmi yıl sonra dünyaya gelmişti. Abdurrahman b. Avf (r.a.) ilk müslümanlardan olmasından dolayı Kureyş'in zâlim tutumuna dayanamayan ashâb ile birlikte Habeşistan'a yapılan iki hicrete de katılmıştı. Nihayet Rasûlullah, ashâbı Medine'ye hicret etmeye teşvik edince, o da diğer ashâb ile birlikte hicret etmişti.

Hz. Peygamber (s.a.s.) Medine'de Ensâr ile Muhâcirler arasında kardeşlikler ilân edince Abdurrahman b. Avf ile Ensâr'dan Sa'd b. Rabî'i kardeş ilân etmişti Ensâr'ın ileri gelenlerinden Sa'd b. Rabî' 'Din kardeşi' Abdurrahman'a şunları söylemişti: "Benim bir hayli malım vardır. Bunun yarısını sana veriyorum. Ayrıca iki eşim vardır. Bunlardan birini boşayacağım, iddeti bitince onu nikâhlarsın." Bu büyük âlicenaplık karşısında Abdurrahman b. Avf kardeşine şunları söylüyordu: "Cenâb-ı Allah malını ve aileni sana mübarek eylesin. Senin bu davranışına karşı Allah ecrini versin. Sen yalnız bana çarşının yolunu göster, benim için yeterlidir."

Abdurrahman b. Avf (r.a.) ticaret hayatını çok iyi bilen Kureyş içinde büyüdüğü için bu işin tam bir uzmanı olarak Medine çarşısında alışverişe başlamış ve Allah ona büyük servet vermişti. Abdurrahman bu ticârî hayatını şöyle anlatır: "Cenâb-ı Allah bana öyle bir nimet verdi ki, bir taşı bile bir yerden kaldırıp başka yere koyduğumda sanki altın oluveriyordu."

Abdurrahman b. Avf (r.a.) Hz. Peygamber (s.a.s.)'in bütün gazvelerine katılmış ve ilk İslâm cihad hareketinden en güzel şekilde nasibini almıştı. Ashâbtan Muğîre b. Şu'be (r.a.)' den rivâyet edildiğine göre Hz. Peygamber (s.a.s.) çıktığı gazvelerin birinde yolda konaklamışken Ashâb'ın bulunduğu yerden biraz uzak bir noktaya çekilip hâcetini defederek abdest alıp döndü. Rasûlullah ashâbının yanına vardığında ashâb Abdurrahman b. Avf'ın arkasında namaza durmuştu. Muğîre hemen gidip Abdurrahman'a Rasûlullah'ın geldiğini haber vermek istediye de Rasûlullah buna engel olmuş ve Abdurrahman'ın arkasında namazını kılmıştı. Böylece Hz. Peygamber'in ilk defa arkasında namaz kıldığı kişi Abdurrahman b. Avf olmuştur.

Daha sonra da bilindiği gibi Rasûlullah hastalığı sırasında Hz. Ebu Bekr'in arkasında namaz kılmıştı. İbn Sa'd Tabakâtul-Kübrâ adlı eserinde bu seferin Tebük seferi olduğunu kaydetmektedir (İbn Sa'd Tabakât, 111, 129).

Rasûlullah (s.a.s.) Abdurrahman b. Avf'ı ashâbtan yediyüz kişilik bir askerî kuvvetle H. 6 (M. 628) yılı Şaban ayında Dûmetu'l-Cendel'e göndermişti. Abdurrahman, Hristiyanların hüküm sürdüğü bu bölgeye gelip onları İslâm'a davet etmiş, büyük bir kısmı buna yanaşmadığı halde bölgenin ileri gelen kabile reislerinden el-Asbağ b. Amr el-Kelbî Hristiyanken İslâm'a girmişti. Abdurrahman da el-Asbağ'ın kızı Tumâzar ile evlenmiş ve ondan oğlu Ebû Seleme dünyaya gelmişti.

Yine İbn Sa'd'ın ifâdesine göre Hz. Peygamber ashâb içinde ipek giymeyi yalnız Abdurrahman'a müsaade etmişti. Zira Abdurrahman b. Avf'ın vücudunda bir kaşıntı (cüz zam olma ihtimali) vardı. Hz. Peygamber'in vefatından sonra bir gün Medine'de bir heyecan ve kalabalık meydana gelmişti. Bunun

sebebini soran Hz. Âişe (r.an)'ya Abdurrahman b. Avf'ın kervanının şehre yaklaştığı söylenince Hz. Âişe şöyle demişti: "Rasûlullah (s.a.s.) şöyle buyurmuştu: "Abdurrahman sırttan geçerken düşer gibi oldu ama düşmedi." Hz. Âişe'nin bu sözlerini haber alan Abdurrahman beşyüz deve olduğu söylenen bu kervanını sırtındaki yüklerle birlikte tamamen Allah rızası için bağışlamıştı. Develerin sırtındaki malların develerden çok daha değerli olduğu kaydedilmektedir.

Ashâbın en cömertlerinden biri olduğu bilinen Abdurrahman b. Avf'ın birçok gazvede ve özellikle Tebük gazvesinde Allah yolunda büyük infâklarda bulunduğu bilinmektedir. Ayrıca Hz. Peygamber'in vefatından sonra Nâdiroğulları mahallesinde sahip olduğu arazisini kırkbin dinâra satarak Rasûlullah'ın zevcelerine dağıtmıştı. Hz. Âişe'ye payı getirildiğinde bunu kimin gönderdiğini sormuş, Abdurrahman b. Avf'ın gönderdiği söylenince şöyle demişti: "Hz. Peygamber (s.a.s.), "Benden sonra Allah'ın sabırlı kulları size karşı şefkatli davranacaktır. Allah, Abdurrahman b. Avf'a Cennet pınarlarından kana kana içmeyi nasip etsin" buyurmuştu.

"Hz. Ebû Bekir vefatından önce hilâfete Ömer b. el-Hattab'ın geçmesi hususunda Abdurrahman'ın görüşünü sormuş o da şöyle demişti: "Ömer senin düşündüğünden daha iyidir. Fakat otoriterliği fazladır." Hz. Ebû Bekir de şöyle karşılık vermişti: "Ömer'in sertliği benim yumuşaklığımdan kaynaklanıyor. İşleri üzerine alırsa bu sertliği kaybolur. Bir gün ben adamın birine çok kızmıştım. Ömer ise çok yumuşak davranmıştı. Ben yumuşak davransam o çok sertleşiyor."

Hz. Ömer'in hilâfeti sırasında büyüyen devlet ve genişleyen sınırlar karşısında işlerin daha rahat çözülmesi için oluşturulan devlet şûrâsında Abdurrahman b. Avf'ın önemli bir yer aldığını görüyoruz.

Yeni fethedilen Irak arazisinin gaziler arasında paylaşılması veya devlete bırakılması hususunda ortaya çıkan iki görüş vardı. Hz. Ömer ashâbın diğer ileri gelenleriyle birlikte bu toprakların paylaşılmamasından yana iken Abdurrahman b. Avf, Bilâl-i Habeşi ile birlikte buna muhalif olup fethedilen yerlerin paylaşılmasından yana idiler.

Hz. Ömer şehid edildiğinde yarım kalan namazın tamamlanması için Abdurrahman görevlendirilmişti. Nihayet Hz. Ömer'in tedâvî edilmesinin zor olduğu ve ecelinin yaklaştığı anlaşılınca yeni seçilecek halîfenin belirlenmesi için kurulan şûrâ'da Abdurrahman b. Avf da yer almıştı. Şûrâda bulunanlardan Zübeyr b. Avvâm, Talha b. Ubeydullah ve Sa'd b. Ebi Vakkas haklarından ferâgât edince Şûrâda halîfe adayı olarak üç kişi kalmıştı. Hz. Ali, Hz. Osman ve Abdurrahman b. Avf. Abdurrahman da bu husustaki hakkından ferâgât edince adaylar ikiye düşmüştü. Abdurrahman bu hususta ashâbın ileri gelenleriyle uzun görüşmeler yapmış ve Hz. Ali ve Hz. Osman'dan karara uyacaklarına dair kesin söz aldıktan sonra bu konudaki kanaat ve kararı Hz. Osman'a bey'atin yararlı olacağı hususunda toplanınca, hilâfete Hz. Osman getirilmişti.

Abdurrahman b. Avf (r.a.) artık bir hayli yaşlanınca Hz. Osman devrinde çok sâkin bir hayat yaşamış ve nihayet hicretin 32. yılında Medine'de vefat etmişti. Cenaze namazını Hz. Osman kaldırmış, onu kabrine götürürken Hz. Ali şöyle demişti:

"Ey Avf'ın oğlu! Güle güle ebedî hayata git. Sen bu fânî hayatın en güzel günlerini gördün. Bu revnaklı hayat bulanmadan Âhirete geçiyorsun" Sa'd b. Ebi Vakkâs da onun cenazesini taşıırken: "Ey koca dağ" diyerek Abdurrahman'ın seciyesindeki sağlamlık ve metâneti ifâde etmişti.

Abdurrahman, el-Bakî'de medfundur. Medine'de vefat ettiği kesin olarak bilindiği halde Siirt ili Pervari ilçesi yakınında bir mezarın ona izafet edilmesi halkın yakıştırmamasından başka bir şey değildir. Abdurrahman b. Avf Hz. Peygamber (s.a.s.)'den çok hadis duymuş fakat titizliğinden dolayı bunların hepsini nakletmekten çekinmiştir. Hadis mecmualarında ondan altmışbeş kadar hadis nakledilmektedir.

Hz. Peygamber'in vefatından sonra söz konusu olan mirasının mirasçılara taksim edilemeyeceğine dair Hz. Ebû Bekir'in rivâyet ettiği hadisi kendisi de aynen rivâyet etmişti. Aynı şekilde Suriye ve civarında çıkan vebâ hastalığı ile ilgili alınan 'tedbir'e dair hadisi Abdurrahman (r.a.) rivâyet etmişti:"Bir yerde vebâ olduğunu haber alırsanız oraya gitmeyin. Vebâ sizin bulunduğunuz yerde olursa ondan kaçmak için de oradan başka yere gitmeyiniz. " (Buharî, Tıp 3, Müslim, Selâm, 92, 93, 98, 100).^[6]

HZ. ADÎ BİN HÂTİM TÂÎ (r.anh)

Eshâb-ı kirâm efendilerimiz, Peygamber efendimizin emriyle zaman zaman Medîne dışındaki kabîlelere seferler düzenler, buralardaki halkı İslâma da'vet ederlerdi. Da'veti kabûl etmeyenlerle savaş yapılıır, ganîmet ve esir alınırđı.

Tay kabîlesi üzerine yapılan seferde, reisleri, Adî bin Hâtım kaçtı. Kardeşi Sefâne esir alındı. Kendisine çok iyi muâmele yapıldı. Çünkü babası meşhûr cömertlerdendi. Onun cömertliğine hürmeten, kızına iyi muâmele yapıldı.

Bu melik değildir

Peygamber efendimiz, Sefâne'yi kardeşini bulup getirmesi için serbest bıraktı. O da kardeşini bulup başından geçenleri anlattı. Kardeşi Adî bin Hâtım, kardeşinin anlattıklarından cesâret alarak, Medîne'ye gitti. Bundan sonrasını kendisi şöyle anlatır:

Medîne'ye vardığımda, Resûlullah efendimiz Mesciddeydi. Huzûruna varıp, selâm verdim. Bana:

- Kimsiniz, buyurdu. Ben de:

- Adî bin Hâtım'im, dedim.

Beni alıp evine götürdü. Yolda giderken, yaşlı bir kadın, ihtiyaçlarını arz etti. Onunla ilgilenip, ihtiyaçlarını giderdi. Bu hâli görünce, "Bu, melik değildir" dedim.

Eve varınca, içi lifle dolu bir minder gösterip, "Buraya oturun!" buyurdu. Ben oturmak istemedim. Israr edince mecbûren oturdum. Kendisi de yere oturdu. Kendi kendime, "Vallahi bu melik olamaz, melik olan kimse bu kadar tevâzu ehli olamaz!" dedim. Sonra bana:

- Yâ Adî bin Hâtım, Müslüman ol ki, selâmette olasın, buyurdu. Ben de:

- Benim dînim vardır, dedim. Bunun üzerine:

- Senin dînini senden daha iyi bilirim. Sen Rakusiyye dîninden değil misin? Kavminin dörtte bir ganîmetini yemiyor musun? Bu senin dîninde sana helâl değildir, buyurdu. Ben içimden:

- Vallahi doğru söylüyor. Bilinmiyen şeyleri biliyor. Bu peygamberdir, dedim. Sonra buyurdu ki:

- Yâ Adî bin Hâtım, seni İslâma girmekten alıkoyan nedir? Seni "Lâ ilâhe illallah" demekten uzaklaştıran nedir? Allaktan başka ilâh var mı? Neden çekiniyorsun? Seni, Allah büyüktür demekten alıkoyan nedir?

Bu sözleri büyük bir huşû içinde dinledim. Bu kadar güzel yüzlü, tatlı sözlü bir kimse yalancı olamazdı. Hemen Kelime-i şehâdet getirip Müslüman oldum.

Beni tanıdınız mı?

Resûlullah sonra beni, kabîleme İslâmiyeti anlatmak ve onların zekâtlarını toplamak için geri gönderdi. İlk zekât toplıyan ben oldum. Kabîlemin Müslüman olmasına vesîle oldum.

Birgün kabîlemden birkaç kişi ile beraber, Hz. Ömer'in huzûruna gitmiştik. Kendisine sordum:

- Beni tanıdınız mı?

- Evet tanıdım! Sevgili Peygamberimize kavmin inanmadığı bir zamanda sen inandın, vefâkâr oldun! Kavmin sana zulmettikleri zaman onlara sabreden sensin! Muhakkak ki, kabîlesinde ilk zekâtı toplayıp, Peygamber efendimizi sevindiren de sensin.

Adî bin Hâtım hazretleri, dünyaya hiç kıymet vermez, kazandığını fakîrlere dağıtırdı. Peygamber efendimizin huzuruna gittiğinde ona yanında yer verirdi. Kendisine iltifatlarda bulunurdu.

Allahü teâlâ ona uzun bir ömür verdi. Hz. Ali'nin vefâtından çok sonra 120 yaşında Kûfe'de

vefât etti. Ölünceye kadar, İslâmiyeti yaymak için çırpındı. Vaktini hiç boşa geçirmezdi.

HZ. AMMAR İBİNİ YÂSİR (r.anh)

Ammar İbni Yâsir radiyallahu anh imanda azmin ve sebâtın sembolü bir yigit!.. inancı uğruna gösterdiği fedakârlıklar, islâm'ın yüceliğinin bir vesikası olan kahraman!... Fedakârlığın imanın özü olduğunu gösteren ilk şehid çocuğu... Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem efendimizin; "Cennet üç kişiye müstaktır. Ali, Ammar ve Selman." iltifatına mazhar cennetlik bir insan!...

Babası Yâsir, Yemen'li Kahtânî kabilesinin Ans kolundandır. Kaybolan kardeşini aramak için Mekke'ye geldi. Benî Mahzum kabilesinden Ebû Huzeyfe İbni Mugire'nin himayesine girdi. Sümeyye adındaki câriyesi ile evlendi. Bu evlilikten Ammar dünyaya geldi.

Ebu'l-Yekzan künyesiyle anılan Ammar İbni Yâsir, Erkam'ın evinde Suheyb ile birlikte otuzuncu müslüman olarak islâm'la şereflendi. Kısa bir müddet sonra babası Yâsir ve annesi Sümeyye hatun da müslüman oldular.

İslâm'ın ilk günleri zorlu günlerdi. İlk müslümanlar da zor zamanı yaşayan insanlardı. Zira müşrikler islâm'a girenleri tehdit eder, himâyesiz kimseleri de işkence altında inletirlerdi. Yâsir ailesi bu iniltileri bu acıları gönüllerine gömen ve müşriklerin en ağır işkencelerine karşı kahramanca direnen yiğitlerdir. Kalbi kararmış, gözü dönmüş, zâlimler Yâsir ailesine akla-hayale gelmeyecek cehennemî işkenceler yaptılar. Güneşin en kızgın saatlerinde üçünü birden çölün kavurucu kumlarına gömdüler. Üzerlerine, derileri kavlatan kor parçası kayaları koydular. Fakat kalblerinden imanlarını alamadılar.

Fahr-i Kâinat sallallahu aleyhi ve sellem efendimiz her gün Yâsir ailesinin yanına giderdi. Onlara manevî kuvvet, rûhî direnç verirdi. Bir ziyaretinde Ammar (r.a.) Resûl-i Ekrem (s.a.) Efendimize: "Yâ Rasûlallah işkence son haddine vardı." dedi: iki Cihan Güneşi Efendimiz de ona: "Sabret ey Ebû'l-Yekzan!... Sabrediniz ey Yâsir ailesi!.. Size vadedilen yer Cennettir." buyurdu. Onlara yüce hedefler göstererek acılarına, dertlerine ortak oldu.

Yine birgün Resûl-i Ekrem (s.a.) Efendimiz, Ammar (r.a.)'ın yanına uğradı. Ateşle dağlayarak ona azap ettiklerini gördü. Mübarek eliyle başını sıvazladı ve: "Ya Rab!.. Bu ateşi İbrâhim'e berd ü selâm buyurduğun gibi Ammar'a da serin ve zararsız eyle." diye dua etti.

Ne dehşet verici, ne yürek dağlayan bir hadise!.. Hangi yürek dayanabilir buna?.. Amma ilâhî irâde böyle... Kader çerçevesi böyle çizilmiş... Bir mücâdele vermek gerekiyor... Allah Teâlâ kulunda bu gayreti görmek istiyor... Buyuruyor ki: "Yoksa Allah içinizden cihad edenleri belli etmeden, sabredenleri ortaya çıkarmadan cennete gireceğinizi mi sandınız?" (Al-i imran: 142)

"İnsanlar, imtihandan geçirilmeden sadece iman ettik demeleriyle bırakılacaklarını mı sandılar?" (Ankebût; 2)

Yâsir ailesi gün geçmezdi ki işkenceye tâbi tutulmasın. Müşrikler, Sümeyye hatunu iki devenin arkasına bağlayarak yerlerde sürüklediler. Ebu Cehil ve avânesi, kamçı vurarak işkence ettiler. O gün anne ve babası ikisi birden şehadet şerbetini içti. Tenleri kızgın çölde kaldı. Ruhları ise Cennete uçtu. İslâm'ın ilk şehidleri olarak tarihe geçen Yâsir ailesi kıyamete kadar gelecek mü'minlere bu davranışlarıyla tükenmeyen bir şeref, bir asâlet bıraktılar.

Ammar (r.a) kendine yapılan zulüm ve cefaya direnmeğe devam etti. Birgün yine ona aklını kaybedesiye, soluğu kesilinceye, derileri soyuluncaya kadar çok ağır işkence yaptılar. Putlarını hayır ile yâd etmedikçe bırakmayacaklarını söylediler. O da ölümden kurtulmak için onların istedikleri şekilde Lât ve Uzza lehinde zarûreten konuşmak zorunda kaldı. Müşriklerin elinden kurtulur kurtulmaz doğruca Rasûlullah (s.a.) efendimizin huzuruna vardı. Başından geçenleri ağlayarak anlattı. Efendimiz

ona: "Bu sözleri söylerken kalbini nasıl buldun?" diye sordu. O da: "Kalbimde Allah'a imanda en ufak bir değişiklik olmadı." dedi. Bu cevap üzerine Efendimiz (s.a): "Ammar'ı başından ayağına kadar iman kapladı. iman kemiklerine işledi." buyurdu.

Gözyaşlarını mübarek elleriyle sildi. Kalbde iman yerleştikten sonra diliyle zarûrete binaen söylemenin imana zararı olmadığını hatta yine işkenceye uğrarsa aynı sözleri söyleyebileceğini ona su âyet-i kerime ile müjde verdi. Meâlen: "Kalbi imanla dolu olduğu halde inkâra zorlanan müstesna, inandıktan sonra Allah'ı inkâr edip gönlünü kafirliğe açanlara Allah'ın gazabı vardır. Büyük azâb da onlar içindir." (Nahl suresi: 106)

O, ilk önce Habeşistan'a daha sonra Medine'ye hicret etti. Resûl-i Ekrem (s.a) efendimiz onu Huzeyfe İbni Yeman (r.a) ile kardeş ilan etti. Mescid-i Nebevi'nin inşâsında büyük gayretler gösterdi. İkişer ikişer kerpiç taşıdı. Efendimiz onu yüzü gözü toz içerisinde görünce: "Vah Ammar!.. Vah Ammar!.. Seni âsî bir topluluk öldürecek, sen onları cennete, onlar ise seni cehenneme davet edecekler." buyurdu.

Ammar (r.a) Bedir'den itibaren bütün gazvelerde bulundu. Büyük kahramanlıklar gösterdi. Yemame savaşında kulağı kopmuş sallanırken o yigitçe savaşıma devam etti. Dağılmak üzere olan orduyu: "Ey müslümanlar!.. Cennetten mi kaçılıyorsunuz? Ben Ammar İbni Yâsir'im. Bu tarafa gelin." diye haykırarak topladı. Hz. Ömer (r.a) zamanında Kûfe'ye vali olarak gönderildi. Hz. Ali (r.a) devrinde Cemel ve Sıffin'de 93 yaşlarında çarpışırken şehid düştü. Hz. Ali (r.a.)'ın kıldırıldığı cenaze namazından sonra oraya defnedildi.

O, uzun boylu, kara yağız, ela gözlü ve geniş omuzluydu. Son derece sâde ve nezih yaşadı. Hiçbir namazını kazaya bırakmadı. 62 hadis-i şerif rivâyet etti. Buhari'de geçen bir rivayeti şöyledir: "Üç şeyi nefsinde toplayan kimse imanının tamamını elde etmiş olur.

- 1- Kendi aleyhine de olsa insafi elden bırakmamak,
- 2- Herkese selâm vermek.
- 3- Fakir iken bile sadaka vermek."

Cenab-ı Hak Ammar İbni Yâsir (r.a)'ın azim ve sebatini bizlere de lutfedip şefaatine nail eylesin. Amin.

HZ. ÂMİR BİN FÜHEYRE (r.anh)

Âmir bin Führeyre hazretleri, Tufeyl bin Abdullah'ın çobanıydı. Nice yıllar herşeylerini kaybedip, insanlıklarını unutmuş kimselere hizmet etti. Ama bütün hizmetlerinin karşılığı, sadece karın tokluğu ydu. Belki karınlar toktu, fakat rûhlar açtı.

Günler böyle ızdıraplar içinde geçip gitti. Nihâyet beklenen İslâm güneşi, Mekke'de doğdu ve etrafa yavaş yavaş ışıklarını saçmaya başladı. İslâmla müşerref olanlar, Onun ma'nevî lezzetini tattılar.

Önem vermedi

Tadını alan bir daha onu bırakamadı. İnsan, kalbe giren bu İlâhî aşktan ayrılabilir miydi? Bu İlâhî aşka tutulanlardan biri de Âmir bin Führeyre hazretleriydi. Fakat köleydi ve sözde efendisi vardı. Kalbinde duyup, vücudunun bütün zerrelere hissettiği îmân lezzetini açıklayamazdı.

Âmir, "Bu vücut mutlaka birgün toprak olacak, nefsin elinde bir oyuncak olan bu beden mutlak çürüyecek, öyleyse bu dünyada bu kadarcık işkenceye dayanıversin" diye düşündü. Bu düşünce zinciri akıp gitti. Artık Âmir bin Führeyre hazretleri, yüce dînin emirlerini yerine getirmeye başladı. Kınayanın kınamasından; kızanın kızmasından çekinmedi. Bu yüzden çeşitli işkencelere mâruz kaldı.

Bilâl-i Habeşî ile birlikte ağır işkencelere uğratılmış, kızgın güneş altında saatlerce bekletilmişti. Bütün bu işkencelere rağmen îmânından zerre kadar ta'vîz vermemiş, hak dînden geri dönmemişti. Bilâhare Hz. Ebû Bekir, onu satın alarak âzâd etti.

Bu sırada müşrikler iyice azıttılar. Müslümanlara her türlü işkenceyi, ezâ ve cefâyı yapmaktan geri durmadılar. Nihâyet İlâhî izin geldi. Allahü teâlânın Resûlü, en yakını Hz. Ebû Bekir ile Mekke-i mükerrermeden Medîne-i münevvereye hicret edeceklerdi. Bu emirle iki sâdık dost yola çıktılar. Sevr mağarası önüne geldiklerinde Mekke çalkalanmakta, her taraf aranmaktaydı. Resûlullaha yardımcı olanın canı tehlikedeydi.

Bütün bunlara mukâbil Âmir bin Führeyre hazretleri, Hz. Ebû Bekir'e âit sütlü davarları uygun vakitlerde mağaranın önüne getirdi. Peygamber efendimiz ve Hz. Ebû Bekir'in yiyecek ve içeceğini temin etti. Böylece onlarla beraber hicret etme şerefine de kavuştu.

Resûlullah efendimiz, Mekke'den Medîne'ye hicret eden Müslümanları birbirine kardeş yaptığında, Âmir bin Führeyre'yi de Ensâr'dan Hâris bin Evs ile kardeş yaptı.

Bedir eshâbından oldu

Hicretten sonra, Medîne'de bir araya gelen Müslümanlar, gittikçe artarak kuvvetlenmekteydi. Bu vaziyet, müşrikleri iyice endişelendirdi. Nihâyet Müslümanlarla müşrikler arasında Bedir ve Uhud gibi savaşlar oldu.

Âmir bin Führeyre hazretleri bu savaşların her ikisine katılmak saâdetine kavuştu. Her iki savaşta da Müslümanlar az olmasına rağmen, kendilerinden kat kat fazla olan düşmanı mağlûb ettiler. Bununla beraber müşrikler boş durmadılar.

Hicretin dördüncü senesi, Necd Şeyhi Ebû Berâ, Medîne'ye gelip, Resûlullaha mürâcaat etti. Kabîlesine dînî bilgileri öğretmesi için muallimler istedi. Yetmiş kişilik bir heyet hazırlanıp gönderildi.

Yetmiş kişilik muallimler heyeti, Bi'r-i Maûne'de kuşatıldılar. Müslümanlar çepeçevre kuşatıldıklarını anlayınca kılıçlarına sarıldılar. Ancak düşman çok kalabalıktı. Ebû Berâ'nın kardeşinin oğlu Âmir'in tertiplediği bu alçakça hareket netîcesinde, Ümeyye oğlu Amr'ın dışında oradaki Müslümanların hepsi şehîd oldu.

Vaziyeti bir başkaydı

İslâma hizmet etmek için giderken, uğradıkları saldırıda, şehîd olanlar arasında yer alan, Âmir bin Führeyre'nin vaziyeti daha bir başkaydı.

Şehîd edilişi sırasındaki gördükleri hâdiseyi, müşriklerin, kısa akıllarıyla anlamaları, kavramaları zordu. Azgın müşriklerin, sırtından saplamış oldukları mızrak, göğsünü yarıp çıkmıştı. Kanlar fişkirmaktaydı. Bu kan, alelâde bir insan kanı değil, Resûl-i ekremin müsâadesiyle İslâmı ve Kur'ân-ı kerîmi öğretmek için yola çıkmış bir sahâbînin mübârek kanıydı.

Cebbâr bin Sûlmâ anlatır:

(Müslümanlardan, beni İslâm dînîne da'vet eden birine, arkasından mızrağımı sapladım. Mızrağımın demirinin onun göğsünden çıktığını gördüm. Bu esnada kendisinin, "Vallahi kazandım" dediğini işittim.

Kendi kendime,"Adamı öldürdüğüm hâlde, kazandığı ne acaba" dedim. Mızrağımı çıkarıp Dahhâk bin Süfyân'a gittim. Âmir'in sözünü naklettim. Dahhâk, "Onun maksadı, Cenneti kazandım demektir" dedi ve Müslüman olmamı tavsiye etti. Ben de Müslüman oldum. Müslüman olmama Âmir'den işittiğim söz ve kendisinin göğe yükseltilmesi oldu.)

Cebbâr ve oradaki müşrikler, Âmir bin Führeyre hazretleri şehâdet şerbetini içtiği zaman, onun semâya doğru kaldırıldığını görmüşlerdi. Böyle garip hâller olup, Âmir bin Führeyre hazretlerinin rûhu da Cennete uçup gitti. "Kurtuldum" sözünü duyan Cebbâr da müşrik topluluğu içinde tek îmâna gelen kimse oldu.

Allahü teâlânın hikmetidir ki, hâdise netîcesinde birisi şehîd olmuştur, diğeri ise hidâyete ermiştir. Âmir bin Führeyre şehîd olduğu sırada 40 yaşındaydı.

Bi'r-i Maûne'de müşrikler tarafından kuşatılan İslâm irşâd ekibi şehîd olacaklarını anlayınca, dediler ki:

- Yâ Rabbî! Resûlullah efendimize durumumuzu haber verecek, burada senden başka kimsemiz yoktur. Selâmımızı ona ulaştır yâ Rabbî! Yâ Rabbî! Resûlün vâsıtasıyla kavmimize haber ver ki: Biz Rabbimize kavuştuk. Rabbimiz bizden hoşnut oldu ve bizi de hoşnut kıldı.

Rableri onlardan râzı oldu

Cebrâil aleyhisselâm gelip durumu Resûlullah efendimize bildirdi ve dedi ki:

- Onlar, Rablerine kavuştular, Rableri onlardan râzı, hoşnut oldu ve onları da hoşnut kıldı.

Resûlullah efendimiz Cebrâil aleyhisselâmın bildirmesi üzerine; **"Ve aleyhisselâm"** buyurdular ve hutbeye çıkarak, müşriklerin, Müslümanlara yaptığı bu ihâneti, Eshâb-ı güzînin bu şekilde pusuya düşürülmesini, onların şehîd olduklarını Medîne'de Eshâb-ı kirâma bildirdiler.

HZ. AMR İBİNİ ÂS (r.anh)

Amr İbni Âs radiyallahu anh akıllı, bilgili ve siyasette dâhî bir devlet adamı... "Mısır fâtihi" ünvanıyla meşhur bir sahâbî... Atak bir kişiliğe sahip zekî, fedakâr ve yiğit bir komutan...

O, Kureyş kabilesinin Sehm koluna mensuptur. Müslüman olmadan önce Mekke'nin ticaret ve siyaset hayatında önemli bir yeri vardı. Habeşistan Hükümdarı Necâşî ile dost idi. Mekke'li müşrikler Habeşistan'a göç eden müslümanların îadesi için onu Necâşî'ye elçi olarak gönderdi.

Onun islâm'la şerefle nişi Mekke fethinden önce oldu. şöyle ki : "Hendek savaşı ndan sonra islâmiyet üzerinde düşünmeğe başladı. Ailesi, kabilesi hep müslümanların aleyhinde idi. Fakat o eskisi gibi müslümanlara karşı durmuyordu. Hatta kendisini kınayanlara: "Aldanıyorsunuz." diye cevap veriyordu. Birgün çarşıda gezerken Halid İbni Velid ile karşılaştı. Fikrini ona açtı. Halid de aynı düşünce içerisinde olduğunu söyledi. Birlikte Medine'ye Rasûlullah sallallahu aleyhi vesellem efendimizin huzuruna geldiler. İki Cihan Güneşi efendimiz onları görünce sevinçten gözleri parıladı. Ashabına dönerek: "Mekke size ciğerpârelerini attı..." buyurdu. Birlikte kelime-i şehadet getirerek islâm'la şereflendiler. Amr İbni Âs, Fahr-i Kâinat (s.a.) efendimize, önceki yaptıkları günahların af edilip edilmeyeceğini sordu. Rasûl-i Ekrem (s.a.) efendimiz de: "islâm öncekileri saymaz..." buyurdu. Amr İbni Âs (r.a.) biat ettikten sonra aklını, dehâsını, becerisini ve cesaretini islâm'ın hizmetine verdi. Ömrünü hep savaş meydanlarında geçirdi. Fetih üstüne fetihler gerçekleştirdi. Birgün iki Cihan Güneşi efendimize; "Yâ Rasûlallah! Bunca zaman islâm'ın aleyhinde çalıştım. Bundan sonra islâm'a girdiğim belli ola..." dedi. Efendimiz de: "Yakında, yakında.." buyurdu.

Kısa bir zaman sonra Amr İbni Âs'a:"Ey Amr! Silâhını kuşan, elbiseni giy, hemen yanıma gel" diye haber gönderdi. Huzura geldiğinde Efendimiz ona: "Ey Amr! Seni askeri birliğin başında bir yere göndermek isterim. Senin için zenginlik dilerim. Allah sana selâmet versin, çok sâlih mal ile dön." buyurdu. O da: "Ya Resûlallah! Ben mal için değil, cihada katılmak, yanınızda bulunmak için, müslüman oldum." dedi. Bunun üzerine efendimiz: "Ey Amr! sâlih mal, sâlih kimsede ne güzeldir." buyurdu.

Resûl-i Ekrem (s.a.) efendimiz onu babasının dayıları olan Beliy kabilesi üzerine üçyüz kişilik bir kuvvetle gönderdi. Zâtüsselâsil denilen yerde konaklayıp dinlendiler. Burada diğer kabilelerin birlik olup kendilerine karşı büyük hazırlık yaptıklarını öğrendi. Medine'den yardımcı kuvvet istedi . Efendimiz, Ebû Ubeyde İbni Cerrah (r.a.) komutasında Hz. Ebû Bekir ve Ömer (r.anhüm)'in de bulunduğu ikiyüz kişilik bir kuvvet sevketti. İki Cihan Güneşi efendimiz Ebû Ubeyde'ye anlaşmazlığa düşmemelerini, birlikte hareket etmelerini tenbih etti. Beşyüz kişilik kuvvetle Amr İbni Âs Beliy kabilesinin yurtlarını bastı. Düşmanlar dağılıp kaçışmaya başladı. Mallarını alarak selâmet ve ganimet içerisinde Medine'ye döndüler.

Zâtüsselâsil seriyyesinden sonra Amr İbni As (r.a.)kendi kendine: "Rasûlullah'ın yanında benim yerim daha üstün olmasa herhalde beni Ebû Bekir ve Ömer'in başına kumandan yapmazdı..." diye bir duyguya kapıldı. Bunu test etmek istedi. Rasûlullah (s.a.) efendimizin huzuruna vardı ve: "Yâ Rasûlallah! Halkın, sana en sevgilisi kimdir?" diye sordu. Fahr-i Kâinat (s.a.) efendimiz: "Âişe'dir" buyurdu. "Erkeklerden kimdir?" dedi. "Âişe'nin babası" buyurdu. "Ondan sonra kimdir?" dedi. "Ömer" buyurdu. Bir kaç kez soru ve cevap şeklinde karşılıklı konuşma devam etti. Nihayet kendi isminin en sonraya bırakılmasından korkarak sustu.

Amr İbni Âs (r.a.) Mekke fethine iştirak etti. Huneyn'de bulundu. Suva ve Benî Hüzeyl kabilelerinin putlarını parçaladı. İki Cihan Güneşi efendimiz onu bir mektupla Umman hükümdarına

elçi gönderdi. İslâm'ı tebliğ neticesinde Umman hükümdarı müslüman oldu. Umman'a valî tayin edildi. Rasûlullah (s.a.) efendimizin vefatına kadar bu vazifede kaldı. Sonra Medine'ye döndü. Hz. Ebû Bekir (r.a.)'e biat merasiminde bir konuşma yaptı. Hz. Ebû Bekir (r.a.) onu küçük bir birliğin başında Filistin bölgesine gönderdi. Ecnadin ve Yermük savaşlarına katıldı. Hz. Ömer (r.a.) devrinde Filistin'i tam hâkimiyeti altına aldı. Kudüs'ü fethetti. Fakat halk şehri Halîfe Ömer'e teslim etti.

O, Mısır fethinin stratejik açıdan zarûrî olduğunu, Filistin ve Suriye bölgesinde mağlub olan Bizans kumandan ve askerlerinden bir kısmının Mısır'a kaçtıklarını ve her an o taraftan bir tehlike gelebileceğini Hz. Ömer (r.a.)'a anlattı. Mısır'ın fethine halifeyi ikna etti. 640 M. tarihinde dört bin kişilik bir kuvvetle sınır kasabası Feremâyı aldı. Zübeyr İbni Avvam (r.a.)'ın kumandasında 5000 kişilik takviye kuvvetin yardımıyla Aynisems'te güçlü Bizans ordusunu imha etti. Daha sonra İskenderiye'yi alarak Mısır'a hâkim oldu. Bu başarılarından dolayı "Mısır fâtihi" ünvanı verildi. Mısır'a vâli oldu.

O, Mısır'da idârî ve iktisâdî düzenlemeler yaptı. Fustat şehrini kurdu. Kendi adıyla anılan camiye inşa etti. ilk defa bu camiye minare yaptırdı. Firavunların yaptırdığı eski kanalı yeniden açtırarak Nil nehri ile Kızıldeniz'i birbirine bağladı. Hicaz'a yirmi gemi yükü erzak gönderdi. Hz. Osman (r.a.) zamanında Mısır valiliğinden alınarak Medine'ye getirildi. Hz. Ali (r.a.) zamanında vukû bulan Sıffin ve Hakem olaylarında halife ile birlikte hareket edemedi. Muâviye'nin vâlisi sıfatıyla tekrar Mısır'a döndü.

Hz. Ömer (r.a.) onun devlet idaresindeki kabiliyetini takdir ederek "Amr dünyada kaldıkça hep idareci olmalıdır" derdi.

40 küsur hadis-i şerif rivayet eden Amr İbni Âs (r.a.) son hastalığında ziyaretine gelip hatırını soranlara şöyle derdi:"Ben islâm'dan önce büyük hatalar işledim. Rasûlullah (s.a.)'a en sert kişilerden oldum. Eğer müslüman olup Resûlullah (s.a.)'in affına mazhar olmasa idim mutlak cehennemliktim. Allah'a hamdolsun ki ona biat edip, teslim oldum. İslâm eski yaptıklarımın bakmadı." Hz. Ali (r.a.)'a yaptıklarından da nâdim olarak:"Ya Rabbi Senin rahmetin olmazsa halim nice olur?" diye sızlanırdı. 658 m. tarihinde tevbe istiğfar ederek, kelime-i tevhidi söyleyerek ruhunu teslim etti. Cenab-ı Hak şefaathlerine nâil eylesin. Amin.

Amr İbnu Cemuh, cahiliyede Yesrib ileri gelenlerinden, Celemeoğullarının efendilerinden, Medine cömertlerinden, karakter sahibi biriydi.

Cahiliye devrinde soylu kişilerin evlerinde put bulundurma adeti vardı. Bunu her sabah ve akşam puttan uğur dilemek, törenlerde kurban kesmek, saygı duruşunda bulunarak felaket anlarında sığınmak vb. şeyler için yaparlardı. Amr'ın putu da Menat idi. Onu kaliteli bir ağaçtan yapmıştı. Saygıda kusur etmez, ona en güzel kokuları sürerdi.

Mus'ab İbnu Umeyr (r.a.)'ın Medine'ye davetçi olarak gelmesinden kısa bir zaman sonra insanların bir çoğu İslam'a girdiler. O sırada altmış yaşını geçmiş olan Amr İbnu Cemuh'un oğulları Muavvez, Muaz, Hallad ve eşi Hind de ondan gizli bir şekilde iman ettiler.

Kocasını ve ondan başka birkaç kişinin dışında kimsenin şirkte kalmadığını gören Hind (r.a.) sevip saydığı kocasının şirk üzere kalmasını asla isteyemezdi. Amr İbnu Cemuh ise çocuklarının atalarının dininden çıkıp Müslüman olmalarından korkuyordu. Karısına: "Hind, çocukları sakın şu Mus'ab'la görüşürme" dedi. Kadın: "Olur ama o adamın anlattıklarını oğlun Muaz'dan dinlemek ister misin?" dedi. O: "Vay be haberim yokken Muaz da mı dinden çıktı?" diye sordu. Hind: "Hayır, Mus'ab'ın bazı toplantılarına katılıp söylediklerinden bazılarını öğrenmiş" cevabını verdi. Amr: "Muaz'ı bana çağır" dedi. Muaz babasının huzuruna gelip ona Fatıha suresini okuyunca, aralarında şu konuşma geçti:

-Bu söz ne kadar şahane, ne kadar güzel. Bütün sözleri böyle mi?

-Hepsi birbirinden güzel babacığım! Sen de ona biat eder misin? Halkın tamamı ona biat etti.

-Menat'a danışmadıkça bir şey yapmam. O ne derse öyle yaparım.

-Babacığım Menat konuşmaz ki onun dili ve aklı yok. O sadece bir ağaç.

-Sana söyledim ona danışmadan atalarımın dininden vazgeçmem.

Derken Amr ağaçtan yontma putun huzuruna geçip saygıyla fikrini sordu. Cevap alamayınca da onu kızdırdığını zannedip bir kaç gün öfkesinin dinmesini beklemeye karar verdi. Bu esnada çocukları da düşünmeye başladılar. Derken putu alıp Selemeoğullarının tuvalet çukurlarından birine attılar.

Amr buna çok hiddetlendi arayıp putu buldu. Temizleyip kokular sürdü ve aynı yerine koydu. Aynı durum günlerce tekrar etti derken en son gün Amr, Menat'ın boynuna kılıcını astı ve: "Ey Menat! Bunları sana kimin yaptığını bilmiyorum. Eğer sen de hayır varsa işte kılıç kendini koru" dedi. Ancak aynı durum o gece de tekrarlanınca artık onu tuvalet çukurundan çıkarmadı ve: "Vallahi sen tanrı olsaydın bir tuvalet çukurunda olmazdın" dedi ve İslam'a girdi. Amr İslam'ı tanıdıktan sonra cahiliyede geçen dakikaları için pişmanlık gözyaşları döküyordu. Artık o da iman ve İslam'ın fedakar bir hizmetçisi, davanın yılmaz bir bekçisiydi her mümin gibi.

Uhud savaşı için cihada çağrı yapıldığında üç oğlu gibi Amr İbnu Cemuh da cihad için hazırlanmaya başladı. Halbuki Amr (r.a.) o anda çok yaşlı ve bir ayağı tamamen sakat idi. Bu yüzden çocukları onun mazur olduğunu anlatıp cihada katılmamasını istediler. Bunun üzerine baba oğullarını şikayet için Resulullah (s.a.s.)'in huzura çıktı ve: "Ey Allah'ın Resülü, şu benim oğullarım topal olduğumu bahane ederek beni bu hayırlı işten alıkoymak istiyorlar. Vallahi ben topallığımla cennete girmek istiyorum" dedi. Resulullah (s.a.s.) oğullarına: "Ona engel olmayın. Herhalde Allah (c.c.) ona şehitlik verecek" buyurdu.

Ordunun hareket vakti gelince Amr (r.a.) hiç dönmeyecekmiş gibi hanımına veda etti, sonra

kibleye yönelip şöyle dua etti: "Allah'ım! Bana şehitlik ver. Beni şehitliği kaybetmiş olarak aileme döndürme." Savaşın kızışıp müşriklerin Resulullah (s.a.s.)'i kuşattığı sırada o tek ayağı üzerinde sıçrayarak cihada devam ediyordu. Oğlu Hallad'la beraber Resulullah (s.a.s.)'i koruyan müminlerin ön safında çarpışırken bir taraftan da: "Ben cenneti istiyorum, ben cenneti istiyorum" diyordu. Derken ikisi de şehid olup cenneti garantileyenlere katıldılar.

Dersler ve İbretler

1. Çağdaş ve çağdışı cahiliyenin putçuluktaki benzerliği

Bu iki cahiliyenin tüm safhalarında ciddi benzerlikler olduğu gibi putçulukta da benzerlik vardır. Ancak önceki cahiliye hem teori hem pratikte tapınma kastıyla putçuluk yapıyordu. Günümüz cahiliyesi ise tapınma düşüncesi taşımadığını söylese de yaptığı tapınmadır.

Bir diğer fark da şu: Eski cahiliye o günün ilkel şartlarında inanarak putlara tapıyordu. Günümüz cahiliyesi ise inanmadığı halde inadına putçulukta ısrar ediyor. Çok daha kötüsü ise günümüz cahiliyesinin, geçmişin cahiliyesinin tam tersine başkalarını da putçuluğa mecbur etmeleridir. Sonuç olarak günümüz cahiliyesi çok daha şedit, daha dayatmacı, daha vahşi ve dolayısıyla daha ilkeldir.

2. Evde heykel bulundurma cahiliye adetlerindedir

Günümüzde mütedeyyin aileler de dahil olmak üzere niceleri vitrinlerinde kedi, köpek, at, Noel Baba ve benzeri heykeller bulundururlar. Bu cahiliye adeti kesin haramdır. Zaten tapınma kastıyla olursa şirk olur. Kabartma olmayan tam boy canlı resimleri ise mekruhtur. Yalnızca kız çocukların oynadığı bebekler müstesnadır. Bunlar çocukta annelik duygu ve şefkatini geliştirdiğinden cevaz verilmiştir.

3. Davet ve davetçiliğin önemi

Davet ve tebliğ cihadın en müessir ve günümüzde en mümkün olan kısmıdır. O yüzden asla ihmal edilmemeli. Mus'ab'ları bekleyen Amr'lar gibi günümüzde yüz milyonlarca insanın davet ve tebliğ beklediği sırada Mus'ab yolunun yolcuları olması gerekenlerin ihmalkarlık ve tembellikleri affı zor bir hatadır.

4. Aile boyu davetçilik ve davetçilikte dayanışma

Amr'ın ailesinde bu örneği net olarak gördüğümüz gibi aslında diğer Ashab da böyleydi. Anneler, babalar, çocuklar, kısaca ailenin her ferdi İslam'ın davetçisi, davet yolunda diğerlerinin yardımcıları ve tamamlayıcılarıydı. Biz de bu yönde kendimize çeki düzen vermeliyiz.

5. Davada hikmet, siyaset ve sır

Hikmet, gerekeni gerektiği şekilde gereken zaman ve zeminde ifa etmektir. Amr'ın müşrik olduğu ve İslam'a kininin olduğu sırada, hanımı Hind'in çocuklarının sırrını koruduğunu ve imanlarını açıklamayı da hikmet ve siyasetle yaptığını görmekteyiz.

Tabii hikmet ayrı şey davadan taviz verme ve olur olmaz anlarda İslam'ın gerçeklerini eğip bükme ayrı şeydir. Hikmetle tavizi iyi anlayıp birbirine karıştırmamak gerekir.

6. Şirk ve cehalet inadı insanı kör, sağır ve ahmak eder

Öyle ki şirk inadına kapılan taş, tahta, tunç ve benzeri nesnelere yapılan putların kendilerine bir fayda veya zarar verebileceği zehabına kapılır. Bazen de tüm uyarı ve gerçeklere rağmen bu konuda ısrar edecek kadar ahmaklaşır. İnsan şirk ve cahiliyeye bulaşmayıversin, asır yirminci de olsa otuzuncu da olsa yine aynı körlük ve sağırlık devam eder. Günümüz cahiliyesinin geçmiştekinden bir farkı da tevhid yolunu her vesileyle tıkayıp tahammül etmeyişi ve herkesi aynı körlük ve sağırlığa icbarıdır.

7. Kendini koruyamayan putlar, başkalarının haklarını elbette koruyamaz

Aynı mesajı İbrahim (a.s.)'ın putları kırması kıssasında da net olarak görürüz. Özellikle son asır yalnızca putların ve putlaştırılanların kendilerinin değil aynı zamanda onların yıllarca insanlara dayattığı fikir ve sistemlerin de ne denli kof, neticesiz ve insanlık için baş belası olduğunu iyice gün yüzüne çıkarmıştır. Komünist Rusya güdümündeki nice ülkelerde heykellerin boynuna ipler bağlanıp yıkıldı. Ama putçuluk hala tamamıyla yıkılmadı. Bazı ülkelerde ise hem putlar hem de putçuluk saltanatını devam ettiriyor.

Yıllarca nurlu lakabıyla anılan, çok yetkili biri çıkıp Kur'an'ın iki yüz otuz küsur ayetinin bugün işlevinin olamayacağını iddia ediyor ve hemen akabinde de "Allah'ın işine karışanı Allah (c.c.) çarpar" diyorsa bu çağımızdaki fikri çelişkileri ve sapmaları anlamamıza yeter.

8. Davet ve tebliğde ısrar etme

Amr (r.a.)'ın hanımı ve çocuklarının davette ısrar edişlerinin örneğini açık olarak görüyoruz. Her sahabinin işi ve mesleği ne olursa olsun önce en mükemmel bir davetçiydi. Onlar davetin hakkını verdiklerinden dolayıdır ki kısa sürede İslam o kadar geniş coğrafyaya yayılmıştır. Onların mirasyedileri olan bizler ise, evlerimizin içine dahi İslam'ı hakkıyla yerleştiremiyoruz. En yakınlarımız olan akraba, komşu ve arkadaşlarımıza karşı dahi davet ve tebliğin hakkını veremiyoruz.

9. Hizmette yarış

10. Örnek aile ve örnek baba

11. Mukaddesat uğrunda bedel ödeme örneği

Bu örnek ailenin tüm bireyleriyle davet hizmetinde koştuğunu görmekteyiz. Cihada çağrı yapıldığında ise yetmişlik ve üstelik gayet sakat ve mazur olan baba da dahil aile bireylerini cihad meydanında görüyoruz. Bu örnek aile hizmet yarışında öylesine gayretlidir ki savaş kızıyıp dava liderinin hayatı tehlikeye düştüğünde onun uğrunda canlarını feda ederek dava uğrunda bedel ödemekten de çekinmemişlerdir.

İşte onlar ve işte biz. Can bir yana dava uğrunda mallarımızdan fedakarlıkta dahi çok geride kalan bizlerin hali gerçekten çok hazindir.

12. Cihad ve şehadet aşkının en mükemmel enerji olması

13. Şehadeti arzulamanın önemi

Şehadet her sahabinin duasıydı. İmanı kavrayan her müminin de rüyası olmalıdır

Sadece kuru kalabalıklar oluşturan tembel ve pısrırık sağlamlardansa Amr İbnu Cemuh (r.a.) misali total yiğitler yeğdir ve bugün onlara çok ihtiyaç var. Yalnızca Filistin, Keşmir ve Çeçenistan'da değil her yerde o yiğitlere ihtiyaç var. Rabbim o yiğitlerin hayatıyla hayat bulanlardan eylesin.

HZ. ÂSİM BİN SÂBİT (r.anh)

Asr-ı saâdette küfür ve şirk karanlıklarından kurtulup, İslâm nûruna kavuşanların hayatlarında, tamamen bir değişiklik oluyor ve eski hayatlarıyla alâkalı her şeyi terk ediyorlardı. Müslüman olmadan önceki hayatlarını hatırlatan bir hâdise onlara büyük bir ızdırap veriyordu. Bu durum Akabe bî'atından önce Müslüman olan Medîneli Âsım bin Sâbit'te de kendini göstermişti.

Âsım Müslüman olduktan sonra, hiç bir müşrike dokunmamaya ve müşriklerden hiçbirini de kendine dokundurmamaya karar vermişti. Bu kararında sâbit olması için de devamlı olarak Allahü teâlâyâ duâ ediyor, yalvarıyordu.

Âsım bin Sâbit Bedir savaşına katılmış, büyük kahramanlık göstermişti. Peygamber efendimiz, Bedir gazâsının gecesinde Eshâb-ı kirâma nasıl harp edileceğini, harpte hangi usûlü takip edeceklerini sordu. Âsım bin Sâbit eline yayı ve oku alarak dedi ki:

- Yâ Resûlallah, Kureyş kavmi 100 metre veya daha yaklaştıkları zaman yayla okları kullanırız. Kureyşliler, bize taş yetişecek kadar yakınımıza geldikleri zaman taşla mücâdele ederiz. Mızrak yetişecek kadar yakınımıza geldikleri zaman, mızrak kırılıp parçalanıncaya kadar mızrakla mücâdele ederiz. Kırılınca mızrağı bırakır, kılıçlarımızı sıyırır ve kılıçla çarpışmaya tutuşuruz.

Peygamber efendimiz bunu beğendiler ve buyurdular ki:

- Harbin îcâbı budur. Bu tarzda çarpışılması lâzımdır. Çarpışan ve vuruşan Âsım'ın çarpışması gibi çarpışın!

Bedir harbi bu şekilde yapıldı ve meleklerin de yardımıyla Allahü teâlâ zafer ihsân eyledi. Âsım bin Sâbit bu gazâda Kureyş'in ileri gelenlerinden Ukbe bin Muayt'i öldürdü. Bu Ukbe Mekke'de Peygamberimizi boğmaya kalkmış ve hayatına son vermek için çalışmış azıl müşriklerden idi.

Peygamberimizin hicreti üzere:

- Ey Kusvâ (Peygamberimizin devesinin adı) adındaki devenin binicisi! Hicret edip bizden uzaklaştın. Fakat pek yakında beni atlı olarak karşında göreceksin. Mızrağımı size saplayıp, onu kanınızla sulayacağım. Kılıçla hiç örtülü yerinizi bırakmayacağım, ma'nâsına gelen beytler söyledi.

Peygamberimiz onun bu sözlerini işitince:

- Allahım! Onu yüzü koyun, burnunun üzerine düşür! diyerek duâ etti.

Ukbe bin Ebi Muayt, Bedir'de Kureyş ordusunun yenildiği anladığı zaman, kaçıp kurtulmak için atını sürdü. Fakat hayvan hiçbir şey yokken birden ürkmüş ve Onu yere vurmuştu. Resûlullahın duâsı gerçekleşmişti. Abdullah bin Seleme de onu esir etmişti.

Peygamberimiz Âsım bin Sâbit'e Ukbe'nin cezâlandırılmasını emretti. Ukbe dedi ki:

- Yazıklar olun sana ey Kureyş cemâ'atı. Şunlar arasında neden bir tek ben cezâlandırılıyorum?

Peygamberimiz buyurdu:

- Allah ve Resûlüne olan düşmanlığından dolayı cezâlandırılıyorsun.

- Yâ Muhammed! Kavminden herkese yaptığını bana da yap. Onları öldürürsen beni de öldür. Onlara emân verirsen bana da emân ver. Onlardan kurtulmaları için para alırsan, onlar gibi benden de al. Yâ Muhammed! Sen beni öldürürsen, küçüklere kim bakacak?

- Onları Allaha bırak. Ey Âsım git onun cezâsını ver!

Âsım bin Sâbit gidip Ukbe'nin cezâsını verince Peygamberimiz buyurdu ki:

- Vallahi; Allahı, Resûlünü ve Kitâbını inkâr eden, Peygamberini işkenceden işkenceye uğratan senden daha kötü bir adam bilmiyorum.

Âsım bin Sâbit, Uhud'da da bulundu ve Resûlullahın has okçularından idi. Bu savaşta

Resûlullahın yanından bir an bile ayrılmayan, O'nunla beraber sebât eden bahtiyarlardandı. Bu gazâda müşriklerin sancaktarlarından Müsâfi bin Talhâ ile kardeşi Hâris bin Talhâ'yı ok ile öldürdü.

Bunların anneleri Sülâfe binti Sa'd, Hz. Âsım'ın kafatasından şarap içmeyi nezrederek yemîn etti ve Onun başını kendisine getirene yüz deve vermeyi vaad etti.

Uhud savaşında ba'zı yakınları ölen müşrikler de, Müslümanlardan bunların intikamını almak istediler. Alçakça bir plân hazırladılar. Hemen de plânı tatbika koydular. Bu maksatla bir heyet Medîne'ye giderek Resûlullahın huzuruna çıkıp ricada bulundular:

- Yâ Resûlallah! Bizim kabîlelerimiz, İslâmiyeti kabûl ettiler. Yalnız Kur'ân-ı kerîm öğretmenine ihtiyâcımız var. Lütfen bize; İslâmiyeti, Kur'ân-ı kerîmi öğretecek kimseler yollar mısınız?

Sevgili Peygamberimiz kendilerine, 10 kişilik bir öğretmenler heyeti yolladılar. Başlarında, Âsım bin Sâbit hazretlerinin bulunduğu bu heyette, Mersed bin Ebî Mersed, Hâlid bin Ebî Bükeyr, Hubeyb bin Adiy, Zeyd bin Desinne, Abdullah bin Târik, Muattib bin Ubeyd de bulunuyordu.

Bu öğretmenler kâfilesi, geceleri yürüyerek, gündüzleri gizlenerek Hüzeyl kabîlesi topraklarında, Recî' suyu başında, seher vakti konakladılar...

Bu sırada yanlarında bulunan Adal ve Kare kabîlesi heyetinden biri, bir bahane ile yanlarından ayrıldı. Hemen Lihyanoğullarına gidip haber verdi.

Çok geçmeden kâfilenin etrâfi sarıldı. 200'den fazla silâhlı eşkiyâ oradaydı. "Bize öğretmen lâzım!" diyenler, çekip gittiler. O güzîde Müslümanları, eşkiyâ ile karşı karşıya bıraktılar...

Lihyanoğulları mensupları, esir ticâreti ile geçinirlerdi. Bu sebeple, "Teslim olun! Canınızı kurtarın!" teklifinde bulunuyorlardı. Asıl niyetleri onları Mekke'de köle olarak satmaktı. Böylece çok para kazanacaklardı. Çünkü Mekkeli müşrikler kendilerine demişlerdi ki:

- Yakaladığımız her Müslüman için, değerinden fazla para öderiz!

Bunu Müslümanlar da duymuşlardı. Âsım bin Sâbit, Mersed bin Ebî Mersed ve Hâlid bin Ebî Bükeyr:

- Hiç bir zaman müşriklerin ne sözlerini, ne de akidlerini kabûl ederiz, diyerek müşriklerin tekliflerini reddettiler.

Âsım bin Sâbit dedi ki:

- Ben hiçbir zaman müşriklere el sürmemeye ve müşriklerden hiçbirini de kendime dokundurmamaya karar vermiştim. Onların sözlerine kanarak kâfirlere teslim olmam.

Sonra ellerini açarak şöyle duâ etti:

- Allahım! Peygamberini durumumuzdan haberdâr et!

Allahü teâlâ, Hz. Âsım'ın duâsını kabûl buyurdu ve Resûlullah efendimiz onlardan haberdar oldu.

Âsım bin Sâbit müşriklere haykırdı:

- Biz ölmekten korkmayız! Çünkü dînimizde basiretliyiz. Ölünce şehîd olur Cennete gideriz!

Müşriklerin ileri gelenlerinden Süfyân bağırdı:

- Ey Âsım, kendini ve arkadaşlarını zâyî etme, teslim ol!

Âsım bin Sâbit ok atmak suretiyle cevap verdi. Ok atarken:

- Ben güçlüyüm hiç eksiğim yok. Yayımin kalın teli gerilmiştir. Ölüm hak, hayat boş ve geçicidir. Mukadderâtın hepsi başa gelicidir. İnsanlar er-geç Allaha rücû edicidir. Eğer ben sizinle çarpışmazsam anam üzüntüsünden aklını kaybeder, ma'nâsında şiirler söylüyordu.

Hız. Âsım'ın sadağında yedi ok vardı. Attığı her ok ile bir müşriki öldürdü. Oku bitince birçok

müşriği mızrağıyla delik deşik etti. Öyle bir an oldu ki mızrağı da kırıldı. Hemen kılıcını sıyırdı, kınını kırıp attı. Bu, "ölünceye kadar döğüşeceğim, teslim olmayacağım" ma'nâsına gelirdi. Sonra da şöyle duâ etti:

- Allahım! Ben bugüne kadar senin dînini koruyup hıfzettim, sakladım. Senden bu günün sonunda, benim etimi, vücudumu koruyup, hıfzetmeni niyâz ediyorum.

Çünkü Uhud'da öldürdüğü iki kardeş olan Hâris ve Müsâfi' bin Talhâ'nın anneleri Hz. Âsım'ın kafatasından şarap içmeye yemîn etmiş ve kafasını getirene yüz deve vermeyi vaad etmişti. Müşrikler bunu biliyorlardı.

Âsım bin Sâbit'in ve diğer Eshâbın Allah Allah nidâları, dağları inletiyordu. İkiyüz kişiye karşı on mücâhid ölesiye çarpışıyor, yanlarına yaklaşanlar yaptıklarının cezâsını görüyorlardı. Âsım bin Sâbit en sonunda iki ayağından yaralanıp yere düştü. Kâfirler, Âsım bin Sâbit'ten o kadar korkmuşlardı ki yere düşünce bile yaklaşamadıkları için uzaktan ok atarak şehîd ettiler.

O gün orada mevcut bulunan on sahâbîden yedisi şehîd oldu, üçü esir edildi. Lihyanoğulları Sülâfe binti Sa'd'a satmak için Âsım bin Sâbit'in başını kesmek istediler. Fakat Allahü teâlâ, Hz. Âsım bin Sâbit'in duâsını kabûl buyurdu ve mübârek cesedine müşrikler el süremediler.

Allahü teâlâ bir arı sürüsü gönderdi. Bulut gibi Âsım bin Sâbit'in üzerinde durdular. Hiç bir müşrik yanına yaklaşamadı.

- Bırakın akşam olunca arılar onun üzerinden dağılır, biz de başını alırız, dediler.

Akşam olunca Allahü teâlâ hiç bulut yok iken bir yağmur gönderdi. Görülmemiş bir yağmur yağdı. Sel geldi ve Âsım bin Sâbit'in cesedini alıp götürdü. Cesedin nerede olduğu bilinemedi. Ne kadar aradılarsa da bulunamadı. Bunun için müşrikler Âsım bin Sâbit'in hiçbir yerini kesmeye muvaffak olamadılar.

Lihyanoğulları O'nu taşa tuttular. Sonunda O'nu da şehîd ettiler. Hubeyb bin Adî ile Zeyd bin Desinne'yi Mekkelilere sattılar. Onlar da bu iki sahâbîyi asarak şehîd ettiler.

Arıların, Âsım'ı korudukları hâdisesi zikredildiği zaman Hz. Ömer buyurdu ki:

- Allahü teâlâ elbette mü'min kulunu muhâfaza eder. Âsım bin Sâbit, sağlığında müşriklerden nasıl korundu ise Allahü teâlâ da ölümünden sonra onun cesedini muhâfaza edip müşriklere dokundurmadı.

Bunun için Âsım bin Sâbit anılırken, "Arıların koruduğu kimse" diye anılırdı.

Eshâb-ı kirâmın muhâriblerden olan Âsım'ın, babası Sâbit, künyesi Ebû Süleymân'dır. Annesi Şemûs binti Ebî Âmir'dir. Doğum tarihi belli değildir. Âsım, hicretten önce îmân etmiştir. Ensârdan, ya'nî Medînelidir.

HZ. BERÂ' İBN ÂZİB (r.anh)

Ensar'dan olan bir sahâbi. Babası Âzib olup Hâriseoğulları'ndandır. Künyesi Ebu Ammare'dir. Nesebi, Berâ' b. Âzib b. Adiy b. Ceşm b. Mecdia b. Hârise b. Haris b. Hazrec b. Amr b. Mâlik b. Evs'tir.

Hicret'ten önce müslüman oldu. Uhud savaşından itibaren bütün gazalarda bulundu. Sıffin'de Hz. Ali tarafında yer aldı. Resulullah'ın ashabından Medîne'ye ilk gelenler Mus'ab b. Ümeyr ile İbni Ummi Mektum'du. Bu zatlar Berâ'nın da bulunduğu Medineliler'e Kur'an okuyorlardı. Resulullah'ın bir gazvesine katıldı. Veda haccından önce Berâ, Hz. Hâlid b. Velid ile birlikte Yemen'e gitti. Daha sonra oraya gönderilen Hz. Ali ile geri döndü. Hz. Ali'nin hilafeti sırasında Kûfe'de bulunuyordu. Hicret'in yetmişüçüncü yılında orada vefat etti. Muhammed b. Mâlik, onun parmağında altın yüzük taşıdığını naklederek onunla olan konuşmasını anlatır:

"Herkes itiraz ederek niçin altın yüzük taktığını sorduklarında Berâ' cevaben Bir gün Resuûlullah ganimet dağıtırken elindeki altın yüzüğü bana verip, "Âl bunu, Cenâb-ı Hak ile Resulu'nüün sana taktığı bu yüzüğü parmağında taşı" buyurdular. Şimdi siz ne diye bana Rasûlullah'ın parmağıma taktığı bu yüzüğü çıkar diyorsunuz?" dedi.

Berâ, Hz. Peygamber'den üç yüzden fazla hadîs rivayet etmiştir. Bunlardan yirmiiki Buhârî ile Müslim tarafından rivayet edilip muttefekun aleyhtir. Berâ'nın rivayetlerinden bazıları.

-Resulullah Medine'de on altı on yedi ay Beytü'l Makdis'e doğru namaz kıldı. Sonra bir ikindi namazında Kâbe'ye döndü.

- Yatarken abdest alıp sağ tarafa yat ve de ki: "İlâhî, kendimi sana teslim ettim. İşimi sana bıraktım. Arkamı sana dayadım. Çünkü ümidim de sendedir, korkum da. Senden sığınacak yer varsa o da sensin. Senden kurtulacak yer varsa yine sensin. İlahi, indirdiğin kitabına, gönderdiğin peygamberine iman ettim. " Şayet o gece ölürsen fitrat üzere ölürsün. "

- " Şu yedi şeyi yap: Cenazeyi mezara kadar izle, hastayı ziyaret et, davete icabet et, mazluma yardım et, yemini kabul et, selâmı karşıla, aksırana dua et. "

HZ. BEŞİR BİN SA'D (r.anh)

Beşir bin Sa'd Medîneli Müslümanlardan idi. İkinci Akabe Bîâtine katılmış, her türlü tehlikeye karşı, Resûlullahı koruyacağına dâir orada söz vermişti. Resûlullahın bütün savaşlarına katılmış, büyük fedâkarlıklar göstermişti.

Beşîr bin Sa'd'ın kızı anlatır:

- Hendek savaşının yapıldığı günlerdi. Eshâb-ı kirâmın yiyecek bulamadığı, başta Peygamber efendimiz olmak üzere açlıktan karınlarına taş bağladıkları zamandı. Annem, Amre binti Revâha beni çağırdı. Bir avuç hurma verdi.

- Kızım! Bunun babana ve dayın Abdullah bin Revâha'ya götür yesinler, dedi.

Ben de alıp götürdüm. Yolda Resûlullah'a rastladım. Buyurduki:

- Kızım! Yanındaki nedir?

- Yâ Resûlallah! yanımdaki hurmadır, annem, babamla dayımın yemesi için gönderdi.

- Getir onu!

Ben de hurmaları iki avucuna döktüm, avuçlarını bile doldurmamıştı. Sonra bir bez getirilmesini emretti. Bez getirildi ve yere serildi. Resûlullah efendimiz bezin üzerinde hurmaları dağıttı. Sonra yanında bulunanlara

- Kumanyaya geliniz, diye Hendek halkına sesleniniz!

Orada bulunanlar ve Hendek halkı bezdeki hurmadan yedikleri hâlde hurmalar bitmedi.

Ebû Mes'ûd şöyle anlatır:

- Biz Sa'd bin Ubâde'nin meclisinde idik. Resûlullah efendimiz yanımıza geldi. Beşîr bin Sa'd kendisine suâl etti:

- Yâ Resûlallah! Allahü teâlâ bize, sana salevât getirmenizi emretti. Acaba sana nasıl salevât getireceğiz?

Resûlullah efendimiz sükût edip cevap vermediler. Biz de,

- Keşke, Beşir sormamış olsaydı, diye temenni ettik.

Biraz sonra Resûlullah efendimiz Salli bârik duâlarını okuyarak böyle duâ etmemizi emrettiler.

Peygamber efendimiz âhırete teşrif edince Eshâb-ı kiram, Benî Said gölgeğinde toplanmış, halifenin seçilmesi mes'elesi üzerinde duruyorlardı. Ensardan olan Müslümanlar, Sa'd bin Ubâdeyi halife seçmek istiyorlardı. Hz. Beşîr ayağa kalkıp:

- Ey Müslümanlar! Muhammed aleyhisselâm, Kureyş kabîlesindedir. Halîfenin de, Onun kabîlesinden olması dahâ uygundur. Yerinde bir iştir. Evet biz önce Müslüman olduk. Malımızla, canımızla, İslâma hizmet şerefini kazandık. Lâkin bunları Allah ve Onun Resûlünü sevdiğimiz için yaptık. Bu hizmetimiz için dünyâda bir karşılık beklemiyoruz, dedi.

Hiz. Ebû Bekir ise halifelik için Hiz. Ömer ve Ebû Ubeyde'den birinin seçilmesini tavsiye buyurmuş, fakat her ikisi de bundan kaçınmışlardı. Hatta Hiz. Ömer, Hiz. Ebu Bekir'e bîât etmek isteyince, Beşir bin Sa'd daha süratli hareket ederek ondan önce Ebû Bekir'in elini tuttu. Biat etti.

Beşir bin Sa'd hazretleri, Hiz. Ebû Bekir'in hilafeti zamanında Ayn-ül-Temr muharebesinde şehid düştü.

HZ. BİLAL-İ HABEŞİ (r.anh)

Hiz. Peygamber'e ilk iman edenlerden biri ve sonradan ona müezzin olan sahabî. İslâm tarihinde unutulmaz yeri olan Bilâl-î Habeşî, aslen Habeş'lidir. Anasının adı Hamâme, babasının adı Rebah, künyesi Abdullah'tır.

Bilâl, islâm'ın ilk tebliğ yıllarında Ümeyye b. Halef'in kölesiydi. İslâm'ın ortaya çıktığı yıllarda bir çok kimse, soy ve soplalarının yüksekliğine, şirk toplumu içindeki nüfuzlarına bakarak kavim ve kabîle taassubuna düşmüş, islâm'a cephe almış ve sapıklıkta kalmışlardı. Bilâl b. Rebah gibi kimseler de zayıf ve acizliklerine rağmen hak davete uyup şirkten kurtulmuşlardı. İşte Bilâl b. Rebah (r.a.) islâm davetine ilk icabet edenlerden biriydi.

Ümeyye b. Halef, kölesi Bilâl'in müslüman olduğunu anladıktan sonra, onu islâm'dan çevirmek için yapmadığı eziyet ve işkence kalmamıştı. Ümeyye, öğlen vakti güneşinin bir yanardağ kesildiği anda, Bilâl'i alır, kızgın kumların üzerine yatırır, sırtına kocaman bir taş koyar ve şöyle derdi: "Muhammed'e küfret; Lat ve Uzza'ya iman et. Yoksa onlara iman edinceye kadar böylece kalacaksın."

Bilâl'in kızgın kumlar üzerinde sırtı yanar, göğsü yanar, nefesi tıkanır, bu müthiş işkence altında saatlerce kıvranırdı. Fakat dudaklarında daima şu sözler dökülürdü: "Allahu Ahad, Allahu Ahad", Onun bu durumu, müşrikleri bile hayrete düşürürdü (İbn Sa'd, Tabakat, III, 232).

O, geçim için, makam ve mevki için başka ilâhlara sığınmazdı. O biliyordu ki hüküm Allah'a aittir, rızık Allah'a aittir. Öldürmek ve yaşatmak Allah'ın elindedir. Geçici dünyanın çıkarları için put ve tağutları tasdik etmek ve bu arada imandan bir cüz de Allah'a ayırmak iman için yeterli değildir. Tam ve kâmil anlamda hükmün, öldürmek ve diriltmenin Allah'a ait olduğunu rızık verenin yalnız Allah olduğunu, Allah'ı bütün sıfatlarıyla tanıyıp ona göre iman etmedikçe ve bu uğurda gelecek sıkıntı ve ezalara katlanmadıkça imanda kemâle ulaşmanın mümkün olmadığını biliyordu. Bilâl, rızık ve ölüm korkusu taşımıyordu. Yalnız Allah'tan korkuyor ve yalnız ondan ümid ediyordu.

İşkence altında kıvranan Bilâl (r.a.)'a rastgelen Varaka b. Nevfel,

"Vallahi ey Bilâl, Allah birdir, Allah birdir. " der, sonra da müşriklere dönerek: "Siz onu bu yüzden öldürürseniz, biz onu, kendimize örnek alırız." derdi (İbnü'l-Esir, el-Kâmil Fi't-Târih, II, 66).

Bilâl'in efendileri olan Mekkeli müşrikler onu, çoluk çocuğun oyuncağı yapmışlardı, ona işkence edenlerden biri de Ebu Cehil'di. Ama Bilâl'e yapılan işkenceler sırasında gösterdiği sabır ve tahammül hepsini şaşkına çevirirdi. Nasıl oluyor da bu derece ağır işkencelere katlanabiliyordu.

Ümeyye b. Halef'in Bilâl'e yaptığı işkencelere çok üzülen Hiz. Ebû Bekir (r.a.) ona bu işkenceden vazgeçmesini söylemiş o da; "Onun ahlâkını bozan sensin, onu bizden uzaklaştıran senden başkası değildir" demişti. Bunun üzerine Ebû Bekir es-Sıddîk (r.a.) ona şu cevabı vermişti: "Benim yanımda senin şu kölenden daha güçlü ve kuvvetlisi var. Hem de senin dinindedir. İstersen onu al ve bunu bana ver." Ümeyye bu teklifi kabul edip öteki köleyi aldı ve Hiz. Bilâl'i Hiz. Ebû Bekir'e verdi. Başka bir rivayette Hiz. Ebu Bekir'in onu yedi ukiyeye satın alıp azat ettiği kaydedilir. (İbn Sa'd, Tabakat, III, 232).

Bilâl'i Resulullah'ın yanına götürüp azat etmiş ve Bilâl işkenceden kurtulmuştu. Elbette bu Allah'ın bir takdiridir. Bilâl Hiz. Ebû Bekir'e bu sebeple borçlu değildir. İki mümin de görevlerini yapmışlar. Allah da onlara ecrini vermiştir. Hiz. Ömer şöyle der:

"Efendimiz Ebu Bekir, yine efendimiz Bilâl'i azad etti. "(İbnü'l-Esîr, Üsdü'l- Gabe, I, 209).

Bilâl daha sonra diğer ashab ile birlikte Medine'ye hicret etti. Orada Sa'd b. Hayseme'ye misafir oldu. Ensar ile Muhacirler arasında kardeşlik oluşturulunca Bilâl'e de Abdullah b. Abdurrahman el-

Has'amî kardeş ilân edildiler. Bu kardeşlik köklü bir şekilde sürüp gitti. Öyle ki Bilâl, Hz. Ömer devrinde Şam'da bulunduğu sırada maaş olarak divandan ona ayrılan hissesinden kardeşine de bir hisse veriyordu. (İbn Sa'd, Tabakat, III, 234).

Bilâl, Resulullah (s.a.s.)'in müezzini olarak tanınmaktadır. Ve sık sık ezanı Bilâl'e okuttururdu. Hatta sabah ezanındaki " " (Namaz uykudan hayırlıdır) ibaresini Bilâl ezana eklemiş Resulullah "Bilâl, bu ne güzel söz!" diye onu tasvip etmişti. (Avnu'l-Ma'bud, Serh Ebû Dâvud, III,185; İbn Mâce, Ezan, 1, 3,). Hz. Bilâl, Resulullah'ın bütün gazalarına katıldı. Bedir gazasında Hz. Bilâl, Mekke'de kendisine her türlü eza ve işkenceyi reva gören Ümeyye'yi görmüş ve şöyle bağırmıştı: "İşte küfrün başı!.." Bunun üzerine dikkatleri ona çevrilmiş ve müslümanlar derhal onun ve oğlunun etrafını sararak ikisini de öldürmüşlerdi. Resul-u Ekrem Mekke'nin fethi ardından Kâbe'ye girerken has müezzini Hz. Bilâl'i yanlarında buldurmışlardı. İbn Ömer, bu vakayı şöyle nakleder ve der ki:

"Resul-u Ekrem, Mekke'nin fethi gününde, Mekke'nin yüksek tarafından bir deve üzerinde geldi. Üsâme b. Zeyd, Bilâl ve Osman b. Talha da yanlarındaydılar. Resul-u Ekrem Kâbe içinde uzun bir müddet kaldılar, sonra çıktılar. Arkasında müminler içeri girmek için birbiriyle yarış etti. İlk giren bendim. Bilâl, kapının arkasındaydı. Bilâl'e Resulullah'ın nerede namaz kıldıklarını sordum, yerini gösterdi. Ne var ki Bilâl'e, Allah Resulunun kaç rekat namaz kıldıklarını sormayı unuttum." (Buhârî, Megâzî, 49).

Resulullah, Kâbe'yi putlardan temizledikten sonra müezzini Bilâl, burada ezan okuyarak, ortalığı tevhid nameleriyle coşturmuştu. (İbn Sa'd, Tabakat, III, 234). Resul-u Ekrem'in vefatı üzerine, ona karşı büyük bir sevgi duyan Hz. Bilâl, Medine'de kalmaya dayanamayıp, ayrılmak zorunda kaldı. Hz. Ebu Bekir, Bilâl'e yanında kalması için ısrar ettiği halde, Hz. Bilâl ona şöyle demişti: "Eğer sen beni Allah için azat ettinse bırak istediğim yere gideyim; yok kendi nefsin için azat ettinse beni yanında alıkoy!" Bunun üzerine Hz. Ebû Bekir şöyle demişti: "İstediğin yere git!.." Resulullah'ın vefatından sonra cihadı, ezana tercih eden Hz. Bilâl, Şam'a gitti ve Hz. Ebû Bekir devrinde Suriye'de meydana gelen gazalara katıldı (İbn Sa'd, Tabakat III,238).

Hz. Ebû Bekir'in vefatından sonra, Hz. Ömer devrinde cihat devam etti. Hz. Bilâl bu cihatlara da katıldı. Hz. Ömer, hicrî onaltıncı yılda Suriye ve Filistin'e gittiği zaman, Bilâl onu karşılamaya çıkarak Câbiye'ye gelmişti. Sonra halifenin maiyetinde Kudüs'e giderek, bu kutsal şehrin teslimi sırasında bulunmuş ve Hz. Ömer ile birlikte Kudüs'e girmişti. Hz. Ömer, burada, Resulullah'ın vefatından beri ezan okumayan Bilâl'den ezan okumasını rica etmiş, Hz. Bilâl de halifenin ısrarına dayanamayarak ezan okumuştur. Bilâl Tevhîd'in bu üstün yanı olan ezanı okumaya başlar başlamaz, Hz. Ömer ve diğer ashab Resulullah (s.a.s.) dönemini hatırlayarak, gözlerinin önüne, geçmiş günleri getirip hüngür hüngür ağlamaya başladılar. Bilâl'in ezanını dinleyenlerin hepsi, kendilerinden geçmişlerdi. Kudüs'ü teslim alma sırasında Hz. Ömer'den başka Ebu Ubeyde b. el-Cerrâh, Muaz b. Cebel, Amr b. el-Âs gibi ashabın ileri gelenlerinden bir çok kimse bulunuyordu.

Hz. Peygamber (s.a.s.)'in irtihâlinden sonra Suriye'ye giden Bilâl,

"Havlan" kasabasına yerleşti. O burada huzur içinde yaşıyordu. Hz. Bilâl, Suriye'de bir müddet kaldıktan sonra bir gece rüyasında Hz. Peygamber (s.a.s.)'i gördü. Resulullah ona, şöyle demişti: "Beni ziyaret etmeyecek misin?" Hz. Bilâl, uyanır uyanmaz, hazırlığını tamamlayıp Medine yolunu tuttu. Medine'ye gece ulaştı. Oraya varınca Ravza-i Mutahhara'ya yüzünü sürerek, burada Resul-u Ekrem'le birlikte geçirdiği günlerin hatırasını düşünerek ağladı. Bu sırada Hz. Hasan ile Hz. Hüseyin Bilâl'i görmüş, fecir vaktinde ondan ezan okumasını rica etmişlerdi. Bilâl, (r.a.) onların arzusunu yerine getirerek, Peygamber Mescid'inde ezan okumuştur. Bilâl'in sesini duyan Medineliler, İsrâfil

suruyla uyandırılmış gibi yerlerinden fırlamış ve ezanı dinlemeye başlamışlardı. Birinci şhadetten sonra Resulullah'ın risâletini ikrar eden şhadet tekrar okunurken, Hz. Peygamber'in kabrinden kalktığını tasavvur ederek evlerinden dışarı fırlamışlardı. Bu sabah, bütün Medine'ye, risalet devrini bütün canlılığı ile yaşatan, herkesin hislerini coşturan, bütün müslümanların Resul-u Ekrem'e karşı duydukları sevgiyi canlandıran Bilâl'in sesi idi.

Hz. Bilâl, hicretin yirminci yılında altmış yaşlarında iken vefat etti. Dımaşk'ın Bâbü's-Sagîr tarafına defnolundu. (İbn Sa'd, Tabakat, III, 238; İbnü'l-Esir, Üsdü'l-Gabe, I, 209).

Hz. Bilâl (r.a.), vefatı yaklaşınca, ölümün ızdırabını, sevgililerine kavuşmasındaki zevk ile mezcetmiş; ömrünün son anlarında onun hastalığını gören zevcesi, teessüründen "ah ne acı" dedikçe, Bilâl: "Oh! ne tatlı!" diyor ve ekliyordu: "Yarın sevgililerle, Muhammed ve arkadaşlarıyla buluşacağım." diyordu.

Bilâl-i Habeşî, islâm'ın ahlâkıyla ahlâklanmış, fazîlet ve kemâl sahibi bir sahabî idi. Hz. Bilâl'in, ilk müslümanlardan olduğunu ve islâm akîdesi uğrunda en büyük çileyi çekenlerden olduğunu, herkes bilir ve ona son derece sevgi ve hürmet beslerdi. Hz. Bilâl, bütün vaktini, Resul-u Ekrem'e hizmetle geçirdi. O, Resulullah'ın meclislerinde daima hazır bulunurdu. Her namazda, her durum ve işte Resulullah'dan ayrılmazdı. Hz. Peygamber'in hazinedarlığını, Bilâl yapardı. Çarşı ve pazardan alınacak her şeyi o tedarik eder, icabında ödünç para alır, Resulullah'ın evinin ihtiyaçlarını sağlar, sonra da müsait zamanlarda o borçları öderdi.

Hz. Bilâl'in doğruluk ve ahlâki, islâm'a bağlılığı bütün çağdaşları tarafından aynı derecede takdir edilmekte ve övülmekteydi. Artık o, siyahî bir köle değil, ashab'ın ileri gelenlerinden ve islâm devletinin yönetiminde söz sahibi olan müminlerden biriydi.

Hz. Bilâl, uzun boylu, zayıf, ince ve koyu esmerdi. Ömrünün sonlarına doğru saçlarının çoğu beyazlaşmıştı. (İbn Sa'd, Tabakat, III, 238-239).

HZ. BÜREYDE İBNİ HUSAYB (r.anh)

Büreyde İbni Husayb radiyallahu anh cihad aşkıyla dolu bir sahâbî... islâm'ı yaymak için Medine'den kalkıp Horasan bölgesine kadar giden ve orada vefat eden bir yiğit... Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem efendimizle ilk karşılaşmasında zorlama olmadan kendi isteğiyle gönlünü islâm'a açan bir bahadır... Efendimizi öldürmeye giderken onun nuruyla dirilen bir kahraman...

O, Eslem kabilesinin Sehmoğulları koluna mensuptu. Ebû Sehl veya Ebü'l-Husayb künyesiyle anıldı. İslâm'la şereflenmesi şöyle oldu: "İki Cihan Güneşi efendimiz Medine-i Münevvere'ye hicret etmek üzere Hz. Ebû Bekir Sıddîk (r.a.) ile Mekke'den ayrıldığında müşrikler sevgili Peygamberimizi yakalayıp öldürene büyük vaadlerde bulundu. Bu haber Mekke ve çevresinde süratle yayıldı. Büreyde de bu mükâfatlara kavuşmak isteğiyle kendi arazilerinden geçen insanları durdurup kimliklerini sorardı. Bir gün karşısına Allah rasûlü ile yâr-i gâri = mağara arkadaşı Hz. Ebu Bekir Sıddîk çıktı. Rasûl-i Ekrem (s.a.) efendimiz ona "Sen kimsin?" diye sordu. "Büreyde" dedi. Efendimiz arkadaşı Ebû Bekir'e dönerek; "İçimiz serinledi", buyurdu. Sonra "Kimlerdensin?" dedi. "Eslem kabilesinden" dedi. Efendimiz yine arkadaşlarına dönerek: "Selâmetteyiz." buyurdular. Tekrar "Eslem'in hangi kolundan?" diye sordu. "Sehm kolundan" dedi. Bunun üzerine Fahr-i Kâinat (s.a.) efendimiz: "Yâ Ebâ Bekir senin nasibin çıktı." buyurdular. Büreyde bu tatlı konuşmalardan ve o nurlu insanlardan etkilenmişti. "Ya sen kimsin?" dedi. Sevgili Peygamberimiz: "Allah'ın resûlü Muhammed." diye cevap verince Büreyde'nin gönlü islâm'ın nuruyla aydınlanıverdi. Kendiliğinden: "Eşhedü enlâ ilâhe illâllah ve eşhedü enne Muhammeden abdühû ve resûlüh" diyerek islâm'la şereflendi. Adamlarıyla birlikte peşinde namaz kıldı.

Resûl-i Ekrem (s.a.) efendimiz ertesi gün hicret yolculuğuna devam etti. Büreyde (r.a.) O'nun Medine'ye bayraksız girmesini içine sindiremedi ve: "Ya Rasûlallah! Medine'ye sancak olmadan gitmeniz uygun değildir." dedi. Başındaki sarığı çözüp mızrağına bağladı ve arazilerinden çıkıncaya kadar onlara muhafızlık yaptı. Bir süre sonra o da hicret ederek Medine'ye yerleşti.

Büreyde (r.a.) Bedir ve Uhud gazvelerinde bulunamadı. Fakat, Rasûl-i Ekrem (s.a.) efendimizle birlikte on altı gazveye iştirak etti. Çok önemli hizmetlerde bulundu. Müreysî Gazvesinden önce istihbarat görevlisi olarak düşmanın savaş hazırlıklarını tesbit etti. Savaştan sonra da esirlerin muhafazasına memur edildi. Hudeybiye'ye giden islâm ordusuna kılavuzluk yaparak orduyu Mekke keşif kollarının takibinden kurtardı. Mekke'nin fethi sırasında Eslem kabilesine ait iki sancaktan birini o taşıdı. Sevgili Peygamberimiz onu Eslem ve Gıfar kabilelerine zekât âmili olarak gönderdi.

O her hizmete hazırды. Mekke fethinden sonra iki Cihan Güneşi efendimiz onu Hz. Halid komutasında Yemen taraflarına gönderdi. Efendimizin rahatsızlığının son zamanlarında Üsâme (r.a.) kumandasında Şam tarafına giden orduda sancaktarlık yaptı. Hayber'in fethine katıldı. Surlarda açılan gedikten içeri dalan kahramanlar arasında yer aldı. Hatta o sırada Büreyde (r.a.)'in üzerinde kırmızı bir elbise bulunuyordu. Kendisi bu elbiseden farkedilmişti. O, sonradan islâm'ın güzellikleriyle gönlünü doldurdukça bu hareketini tevâzuya aykırı buldu. Zira şöhret âfetti. Hizmette esas dikkat çekmemektir. Büreyde (r.a.) islâm'a girdikten sonra bu halinden daha büyük bir günahını hatırlamadığını anlatır.

O, iki Cihan Güneşi efendimizin bir sefer sırasında konakladıkları yerde kalan bazı eşyayı sırtına koyduğunu ve kendisine "yük devesi" diye iltifat ettiğini nakleder.

Ne irfan!.. Ne incelik!.. Ne dikkat!.. Ne titizlik!.. Ne muhabbet ve ne teslimiyet!.. Allah için olan her şey onun kabûlüydü. Onun teslimiyeti ve sadakati böylesine güzeldi. İslâm tümüyle güzellik

güzelliği...

Büreyde (r.a.)'ın gönlü o derece cihad aşkıyla doluydu ki, at sırtında düşmana saldırmaktan daha güzel bir hayat şekli olmadığını söylerdi. Ömrünü hep cihad aşkıyla geçirdi. Zaman zaman: "Benim damarlarımda cihad kanı akmaktadır. Hayatım at sırtında geçer" derdi. Arkadaşlarını hep hayırla anardı. Fitne fesat çıkarmak isteyenlere karşı: "Benim kılıcım müslümana karşı kınından çıkmaz." derdi. Müslümanlar arasında çıkan olaylara karışmadı. Hiç kimseye taraftarlık etmedi. Bir gün birisi ona Hz. Ali, Osman, Talha ve Zübeyr (r.anhüm) hakkında fikrini sordu. O da ellerini açarak; "Cenâb-ı Hak Ali'ye rahmet eyleye, Osman'a, Talha'ya, Zübeyr'e rahmet eyle..." dedi.

Rasûl-i Ekrem (s.a.) efendimizin dâr-i bekâ'ya irtihallerinden sonra sahabenin çoğu hasretine dayanamayarak uzak bölgelerde cihada katılmış ve islâm'ı yaymak için etrafa dağılmışlardı. Büreyde (r.a.) da Hz. Ömer (r.a.) zamanında Basra'ya yerleşti. Hz. Osman (r.a.) zamanında Horasan tarafına gönderilen orduya iştirak etti. Orada islâm'ı yaymak için çalıştı. İnsanları tek tek Allah'a çağırdı. Onlara islâm'ı ve Kur'an'ı öğretti. Ömrünü bu şekilde dini tebliğ ile geçirdi. Bu bölgede en son vefat eden sahâbî oldu.

Yezid bin Muâviye döneminde 63 hicrî 682 milâdî senede vefat eden Büreyde İbni Husayb (r.a.) Rasûl-i Ekrem (s.a.) efendimizden 164 hadis rivayet etti. Buharî'de bir, Müslim'de onbir rivâyeti bulunmaktadır. Bir rivâyeti şöyledir:

"Kim Kur'an-ı Kerim'i okur, onu dünya kazancı için vâsıta yaparsa, kıyâmet gününde, yüzü, etten soyulmuş bir kemikten ibaret olarak Ararat meydanına gelir."

Cenab-ı Hak, bizleri de Büreyde (r.a.) gibi gönlü cihad ruhuyla dolu kullarından olmayı ve şefaatlerine ermeyi nasib eylesin, Âmin.

HZ. CÂBİR İBN ABDULLAH (r.anh)

Cabir b. Abdullah b. Amr, b. Haram, b. Ka'b, b. Ganem, b. Seleme. Künyesi Ebû Abdullah olan Câbir Hazrec kabilesindedir.

Câbir'in babası, ikinci Akabe bey'aitinde müslüman olmuş ve Haramoğulları nakipliğine tayin edilmişti. Kâfirler Uhud gazasında onu, burnunu ve kulaklarını keserek işkence ettikten sonra şehit ettiler. Dokuz kızı vardı, bunlara Câbir baktı. Hz. Câbir babasının şehadetini şöyle anlatır: "Babam Uhud'da şehit oldu. Kız kardeşlerim bana bir deve vererek git babamızın cenazesini bu deveye yükle getir ve onu Selemeoğulları kabristanına göm dediler. Deveyi alarak gittim. Yanımda birkaç adam da vardı. Rasûl-i Ekrem babamı cihat meydanından taşıyarak aile kabristanına götürmek istediğimi haber aldılar. O, Uhud'da oturuyordu. Beni huzurlarına çağırarak dedi ki: Nefsimi elinde tutan Cenâb-ı Allah'a yemin ederim ki; Abdullah arkadaşları ile birlikte gömülecektir. Rasûl-i Ekrem'in bu sözü üzerine ben de babamı taşımaktan vazgeçtim ve onu Uhud şehitleri ile birlikte gömdüm." (Buhârî, II, 584). Rasûlullah Câbir'e, "Sana bir müjde vereyim mi? Allah babanı diriltti. Ve kendisine perdesiz doğrudan doğruya hitap etti. Halbuki şimdiye kadar hiçbir kimseye böyle hicabsız söylediği olmamıştır" buyurdu.

Babası şehit olunca ardında bıraktığı borçlarını Câbir ödeyemedi ve Rasûlullah'a giderek, "Ya Rasûlallah! Babam Uhud günü şehit olduğunda bana borç bıraktı. Alacaklılar beni sıkıştırıyorlar. Bana Yardım ediniz de borcumun bir miktarını gelecek yıla ertelesinler." dedi. Rasûlullah "Hay hay, öğleye doğru size gelir, alacaklıları görürüm" dedi. Rasûlullah Câbir'in evine gitti. O istirahat ederken Câbir onun için bir koyun kestirdi. Rasûlullah uyanınca Câbir'e "Bana Ebû Bekir'i çağır" dedi. Rasûlullah ve yanındaki ashabı yemek yediler. Yemekten sonra Rasûlullah gitmek üzere ayağa kalkınca Câbir'in zevcesi ona "Ya Rasûlallah, bana ve kocama dua et" diye yalvardı. Rasûlullah da

"Cenâb-ı Hak seni ve kocanı mağfiretine nail etsin" buyurdu. Rasûlullah daha sonra alacaklıları çağırması ve onlardan Câbir'e mühlet vermelerini istemiş, onlar mühlet vermeyince Rasûlullah Câbir'e hurmalarını ölçüp onlara vermesini buyurmuştur. Câbir, hurmalarıyla babasının borçlarını ödedikten sonra kendisine de bir miktar hurma kalmıştır. Bunu Rasûlullah'a aktarırken karısına dönüp "Ben sana Rasûlullah'ı rahatsız etmemeni tenbih etmemiş miydim?" deyince karısı "Rasûl-i Ekrem benim evime gelir de, ben ondan bana ve kocama dua etmesini nasıl istemem?" demiştir. Câbir, "Biz, Rasûl-i Ekrem'in himmet ve imdadı ile borçtan kurtulduk" demiştir. Rivayete göre Câbir, Bedir ve Uhud savaşlarından başka bütün Cihat hareketlerine katılmıştır. Câbir, Enmar gazasında Rasûlullah'ın hayvanının üzerinde namaz kıldığını rivayet etmektedir. Hendek savaşında da Rasûlullah ile ashabının tam üç gün aç kaldıklarını, hendek kazan bazı sahabîlerin rastladıkları kayayı yerinden oynatamadıklarını nakleden Cabir şöyle der: "Rasûl-i Ekrem'e bir kaya parçasına tesadüf ettiklerini söylemişler. Hz. Peygamber de onlara "Siz bu kaya parçasının üzerine biraz su serpiniz" buyurdu. Su serpildi, sonra Rasûl-i Ekrem kazmayı eline alarak besmele çektiikten sonra kazma ile kayaya üç defa vurunca kaya tuzla buz oldu. Bu sırada dikkat ettim, Rasûl-i Ekrem karnına (açlıktan) bir taş bağlamıştı."

Hz. Câbir, Sıffin vakasında Hz. Ali tarafında yer aldı. Ancak, Hz. Ali'nin şehit edilmesinden sonra Muaviye'ye bey'at etti. Ömrünün sonlarında gözleri görmez oldu. Medine'de doksanüç yaşında öldü.

Câbir, Rasûlullah'tan bin beş yüzden fazla hadis rivayet etmiştir. Etili sekizi Buhârî ve Müslim'de mevcut olup müttefekun aleyhtir. Ashab arasında Câbir İbn Abdullah isminde iki kişi daha

vardır: Biri Câbir İbn Abdillâh İbn Rebâh; diğeri Câbir İbn Abdillâh er-Râbisî'dir. (Tezkiretü'l-Huffaz, I, 37)

Hz. Câbir'in Rasûlullah'tan önemli rivayetleri vardır. Bunlardan bazıları şöyledir: İstihâre* hadîsi: "Rasûlullah Kur'an'dan bir sure öğretir gibi (büyük küçük) işlerimizin hepsinde bize istihâre (duasını) öğreterek şöyle buyurdu. "Sizin biriniz bir işe kalben azmettiğinde o kimse farz değil (istihare niyetiyle nafîle olarak) iki rekat namaz kılsın. (Namazdan) sonra şöyle dua etsin: -Ya Rab hakkımda hayırlısını bildiğin için senin dergâh-ı inâyetinden bana hayırlısını bildirmeni dilerim. Ve hayırlı olana gücün yettiğinden lutfundan bana güç vermeni dilerim. Ya Rab, hayırlı olanın bana gösterilmesini ve takdirini senin o büyük fazl ve kereminden dilerim. Allah'ım senin her Şeye gücün yeter, halbuki benim yetmez. Sen her Şeyi bilirsin, halbuki ben bilmem. Muhakkak sen Şuurumuzdan uzak olan her şeyi de pek yakından bilirsin. Ya Rab, bilirsin ki bildiğinde hiç şüphe yoktur Şu azmettiğim iş dinim, dünya ve âhiretim için hayırlı ise, benim için onu kolaylaştır. Sonra işlemeye kudret bahşettiğin ve bana nasip kıldığın bu işi, mübarek eyle. Yine şu azmettiğim iş dinim, dünya ve âhiretim için şer ise, bu işi benden beni de bu işten uzaklaştır. Ve hayır nerede ise o hayrı bana takdir eyle. Sonra nefsimi bu takdir buyurduğun hayır kabul etmeye razı kıl. "

Hz. Câbir "istihare eden müminin duada bu iş diye geçen yerlerde hacetini adıyla anmasını" söylemiştir.

Hz. Câbir'in rivayet ettiği diğer hadislerden bazıları şunlardır: "Sizin biriniz farz namazı mescidinde kıldığında (dönüp evine gelerek sünnet, müstehap, kaza namazlarını evinde kılmak suretiyle) evini de namazın feyz ve bereketinden nasibdar kılsın. Cenâb-ı Hak onun namazından evinde bereket yaratır. "

"Bir kere yanımızdan bir cenaze geçmişti de Rasûlullah (s.a.s.) cenaze geçtiği için kıyam etmişti. Biz de ayağa kalktık. Ve, Ya Rasûlallah, bu bir Yahudi cenazesidir dedik. Rasûlullah, Bir cenaze gördüğünüzde (müslim olsun, kâfir olsun) kıyam ediniz. Çünkü ölüm, korkunç bir şeydir buyurdu.

"Ey Câbir dikkat et. Sana Kur'an'da nazil olan en büyük sureyi bildiriyorum. Bu, Fâtiha-i Şerîfe'dir. Zira onda her derde karşı bir şifa vardır. "

"Rasûlullah (s.a.s) zamanında biz, at eti yedik."

"Ezan ile beraber ticaret haram olur. Hutbe (cuma hutbesi) esnasında da söz söylemek haramdır. Söz söylemek hutbeden sonra helâl olur. Ticaret de namazdan sonra helâl olur."

"Rasûlullah'ın mescidinde bir hurma kütüğü vardı. Hz. Peygamber, hutbe esnasında ona dayanırdı. Kendisi için minber yapıldığında bu kütükten gebe develerin iniltisine benzer sesler çıktığını işittik. Hz. Peygamber minberden inip de elini üzerine koyunca sustu." O sırada kütük susturulan çocuk gibi hafif hafif inliyordu. Susturduktan sonra "O, yanında edildiğini işittiği zikrullah için ağladıydı" buyurdular."

Bir defa biz Rasûl-i Ekrem (s.a.s) ile birlikte Cuma namazı kılarken Şam tarafından yiyecek yüklü bir kervan geldi. Cemaat birer birer kâfileye doğru yönelip oniki kişi kalıncaya kadar hep dağıldılar. O zaman şu ayet nazil oldu: "Onlar bir ticaret yahut bir eğlence buldular mı hemen oraya koşup dağılıyor ve seni ayakta hutbe irad ederken bırakıp savuşuyorlar. Onlara de ki, namaz ve niyazları mukabili olarak Allah katında saklı duran sevap, eğlenceden de ticaretten de daha hayırlıdır. Allah rızık verenlerin en hayırlısıdır. "

"Benden evvel hiç bir kimseye verilmedik beş şey bana verilmiştir: Bir aylık yola kadar (düşmanlarımın kalbine) korku salmak ile zafere erdim. Yeryüzü bana mescid kılındı. Onun için

ümmetimden namaz vakti gelip çatmış her kim olursa olsun namazını kılıversin. Ganimet bana helâl edildi. Halbuki benden evvel kimseye helâl edilmemiştir. Bana şefaât verildi. Bir de her peygamber özellikle kendi kavmine gönderilirken ben bütün insanlara gönderildim. "

"Rasûl-i Ekrem (s.a.s) efendimiz öğleni (zevâlden sonra) gündüzün sıcağında; ikindiye henüz güneş (beyaz ve) tertemiz iken; akşamı güneş battığında; yatsıyı da gâh erken gâh geç kıldırırdı. Cemaati toplanmış bulduğunda acele eder, gecikmiş bulduğunda tehir ederdi. Sabah namazını ise onlar, yahut Rasûlullah karanlıkta kılarlardı."

"Hz. Peygamber (s.a.s) sarımsağı kastederek Her kim bu yeşillikten yerse mescidlerimize, yanımıza gelmesin buyurdu."

Hz. Câbir Medine'de ölen son sahabidir. Hadis, tefsir ve fıkıh'da önemli bir yeri vardır. Müttaki veya facir, herkesin Cehennem'e gireceğini, fakat ateşin müttakileri yakmayacağını, Allah'ın onları ateşten kurtaracağını bildirerek, Meryem suresinin on yedinci ayetinin tefsirine açıklık getirmiştir. Yine o şu hadîsi bildirmiştir: "İnsanlar Allah'ın dinine fevc fevc girdiler, ondan fevc fevc çıkacaklar. "

Hız. Peygamber'in amcası Ebû Tâlib'in oğlu. Ebû Tâlib'in Tâlib, Akîl, Câ'fer ve en küçükleri Hız. Ali olmak üzere dört oğlu vardı. Hız. Câfer, Rasûlullah (s.a.s) daha Erkam'ın evine girip İslâm'ı yaymaya başlamadan önce müslüman olmuş; ikinci Hicret kâfilesine katılarak hanımı Esmâ binti Üveys ile birlikte Habeşistan'a hicret etmişti. (İbn Sad, Tabakât, Beyrut, 1376/1957, IV, 34; İbn Abdilber, el-İstiâb, Kahire (t-y), I, 242).

Habeş muhacirlerinin sayısı sekseniki erkek ve on kadına ulaştı. Daha sonra bunlardan otuzdokuz kadarı, bazı Kureyş büyüklerinin İslâm'a girdiği haberi üzerine Mekke'ye geri döndü. Fakat bu haberin asılsızlığı ortaya çıkınca, bazıları gizlice bazıları da Mekkeli müşrik akrabalarının himayesi altında, Mekke'ye girebildiler. (İbn İshak, es-Sîre, Mısır 1355/1936, II, 3-10).

Kureyş müşrikleri, muhacirleri Habeşistan'dan geri çevirmek üzere Abdullah b. Ebi Rabîa ile Amr b. el-Âs'ı değerli hediyelerle Habeşistan'a gönderdiler. Elçiler Habeş Necâşîsi nezdinde müslümanları kötüleyince, Câ'fer b. Ebi Talib müslümanların temsilcisi olarak konuştu ve müşriklere üç soru sorulmasını istedi:

1) Biz Kureyş'in köleleri miyiz? 2) Mekke'de bir cinayet mi işledik ki, zorla iade edilmemizi istiyorlar? 3) Mekke'de mal gasbettik de, üzerimizde başkalarının hakları mı vardır?

Kureyş elçileri bütün bu sorulara olumsuz cevap verdiler. Ancak, puta tapmayı bırakıp İslâm dinine girmelerinin suç olduğunu bildirdiler. Bunun üzerine Necâşî, Câ'fer'e İslâm dini ile ilgili sorular sordu. Hız. Câ'fer, İslâm'ın getirdiği iman, ahlâk ve fazilet esaslarından söz etti. Necâşî'nin isteği üzerine Meryem Suresi'nin* baş tarafından okumaya başladı. Ankebut* ve Rûm* surelerini de okudu. Bu sırada Necâşî'nin gözlerinden yaşlar akıyordu. İstek devam edince, Hız. Câ'fer Kehf* sûresini okudu. Necâşî, kendisini tutamarak "Vallahi, bu aynı kandilden fişkırان bir nûrdur ki, Mûsa da, İsa da aynı mesajla gelmiştir." dedi. Hız. Muhammed'in bir peygamber olduğuna kanaat getirdi. Bunu açıkladı ve Müslümanları himaye etti (İbn İshak, es-Sîre, I, 356-362; Ahmet b. Hanbel, H. no:1740, 4400; İbnü'l Esir el-Kâmil, Mısır 1301, II, 37-38; İbn Haldun, Tarih, Mısır 1355/1936, II, 178; İbn Kayyim, Zâdü'l Meâd, Mısır (t.y), I, 301).

Câ'fer b. Ebi Tâlib ve arkadaşları hicretin yedinci yılında Habeşistan'dan Medine'ye döndüler. Bu sırada Hız. Peygamber Hayber gazvesinde bulunuyordu. Hayber ganimetlerinden Habeşistan'dan gelenlere de pay verildi (Buhârî, Sahîh, İstanbul 1329, V, 80; Müslim, Sahîh, (Nşr. M. F. Abdülbâki), 1375/1956, IV, 1946).

Hız. Câ'fer, Hicret'in sekizinci yılında vuku bulan Mute gazvesine katıldı ve orada şehit düştü. Mûte, Şam'a yakın bir köy olup, halkı Gassânîlerden ve Rumlar'dan oluşuyordu. Hız. Peygamber, Hâris b. Umeyr'i Şam'a, Gassânî hükümdarına elçi olarak göndermişti. Mûte'den geçerken, vali Şurahbil b. Amr tarafından yakalandı ve Hız. Muhammed'in elçisi olduğuna anlaşıncı da şehit edildi. Hız. Peygamber olaya çok üzüldü. Düşmana karşı bir ordu hazırlanmasını istedi. Üç bin kişilik bir ordu hazırlandı. Allah Rasûlü öğle namazından sonra, orduya Zeyd b. Hârise'yi komutan tayin ettiğini o şehit olursa yerine Câ'fer b. Ebi Tâlib'in, o da şehit olursa yerine Abdullah b. Revâha'nın geçmesini bildirdi. (İbn Sa'd, Tabakât, II, 128; İbn İshak, es-Sîre, IV, 15) Düşman hristiyan Arap ve Rumlardan oluşan büyük bir ordu toplamıştı. Ebû Hüreyre şöyle der: "Mute savaşında ben de bulundum. Müşrikleri gördüğümüz zaman onların sayı, silâh, at, atlas, ipek, altın vb. bakımından bizimle karşılaştırılamayacak, karşılarında durulamıyacak derecede olduklarını gördük. Gözüm kamaştı. Çarpışma başlayınca, baş kumandan Zeyd b. Hârise, Hız. Peygamber'in sancağını elinde tutarak

ilerledi. Vücudu Rumlar'ın mızraklarıyla delik deşik oluncaya kadar çarpıştı ve sonunda şehit oldu." (İbn İshak, es-Sire, IV,19- 20; İbnü'l Esir, el-Kâmil, II, 236).

Zeyd b. Hârise şehit düşünce, Câ'fer b. Ebi Talib sancağı aldı. Zırhını giyerek atına bindi. Düşmanın ortalarına kadar ilerledi. Kurtulamayacağını anlayınca, önce attan inerek, atını düşmanın yararlanamaması için saf dışı etti. O düşmanla çarpışırken, "Cennet de, ona yaklaşmak da ne güzeldir. Onun şerbetleri tatlı ve soğuktur" diye mırıldanıyordu. Bu sırada düşman tarafından vurulup, bir eli kesildi. Sancağı diğer eline aldı. O da vurulup kesilince, sancağı koltuğunun altına kıstırdı. Aldığı yaralarla yere düştü ve şehit oldu." (İbn İshak, es-Sîre, IV, 20; İbn Sa'd, Tabakât, IV, 38; Buhârî, Sahîh, V, 87).

Abdullah b. Ömer der ki: "Câ'fer b. Ebi Tâlib'i şehitler arasında aradık. Bedeninde doksandan fazla mızrak, ok ve kılıç yarası bulduk." (İbn Sa'd Tabakât, IV, 38; Buhârî, Sahih, V, 87) Hz. Cafer'in iki kolunun da kesilmesi üzerine, şehadetinden sonra Rasûlullah ona Cennet'te iki kanat takıldığını haber vererek şöyle buyurmuştur: "Câfer'i, Cennet'te meleklerle birlikte uçarken gördüm." (Tirmizî, Menâkıb, 69) Bundan sonra, kuş gibi kanatlanıp Cennet'te uçtuğu hadisle sabit olan Câ'fer'e "çok uçan Câfer" anlamında "Câfer-i Tayyâr" lâkabı verilmiştir.

HZ. CERİR İBİNİ ABDULLAH (r.anh)

Cerir İbni Abdullah el-Becelî radiyallahu anh yüzünde melek nişânesi bulunan, yakışıklı bir yiğit... Cahiliye devrinde "Yemen'in Kâbe'si" diye bilinen Zülhalesa tapınağını yıkan bir kahraman... Yemen aşîretlerinden Becîle kabilesinin reisi...

Ebu Amr künyesiyle anılan Cerir hicretin 10. yılı Ramazan ayında kavminden 200 kişiyle birlikte Medine'ye gelerek islâm'la şereflendi.

O, uzun boylu, nûrânî yüzlü ve son derece yakışıklı bir kimseydi. Hz. Ömer (r.a) onun hakkında: "Cerir İbni Abdullah bu ümmetin Yusufudur." derdi. Onun islâm'a gelişini Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem ashâbına önceden haber verdi. Bir gün hutbe okurken: "Size şu taraftan hayırlı bir kimse geliyor. Yüzünde melek nişânesi vardır." buyurdu. Cerir islâm'a girişini şöyle anlatıyor:

"Medine'ye gelince devemi çökerttim. Heybemi açıp yeni elbisemi giydim ve Mescide girdim. O sırada Rasûlullah (s.a) hutbe okuyordu. Kendisine selâm verdim. Cemaat beni göz ucuyla süzüyordu. Sonra Resûl-i Ekrem (s.a) bana: "Ey Cerir! Ne için geldin?" diye sordu. Ben de: "-Ya Rasûlallah! Sana bey'at etmeğe geldim. Şartların nedir?" dedim.

Bunun üzerine Rasûlullah (s.a) bana hitaben:

–"Ey Cerir! seni Allah'tan başka ilâh bulunmadığına ve benim de Allah'ın resûlü olduğuma şehadete, âhiret gününe, kadere inanmaya, farz olan namazları kılmaya, farz olan zekâtı vermeye, her müslüman için hayırhah olmaya, iyilik düşünmeye, samimi davranmaya kâfir ve müşriklerden uzak durmaya ve başınızdaki idarecilere itaat etmeye davet ediyorum." buyurdu. Ben de bu şartları kabul ederek Rasûlullah'ın elini tuttum ve bey'at ettim. Yanımdakiler de aynı şartları kabullenerek hep birlikte islâm'la şereflendik.

Cerir (r.a) müslüman olduktan sonra Resûl-i Ekrem (s.a)'in kendisini her gördüğünde gülümsediğini söyler. O, Efendimizle çok az bir zaman beraber olmasına rağmen, tebessümlerine ve iltifatlarına sık sık mazhar oldu. Birgün iki Cihan Güneşi efendimiz mescidde ashâbıyla oturuyordu. Cerir İbni Abdullah (r.a) içeri girdi. Ona yer açılmadığını gören Efendimiz Cerir'e ridâsını çıkarıp attı ve: "Ey Ebû Amr, al onu, üzerine otur!" buyurdu. Cerir alıp oturdu ve: "Ey Allah'ın Resûlü! senin bana ikram ettiğin gibi Allah da sana ikram buyursun." diyerek teşekkür etti. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.) efendimiz çevresindekilere dönerek: "Size bir topluluğun kerem ve şeref sahibi büyüğü geldiği zaman, ona ikramda bulunun ve saygı gösterin." buyurdu.

Cerir-i Becelî (r.a) yine birgün Efendimizin yanında bulunuyordu. Dışardan yalın ayak, abalarını başlarına geçirmiş, çıplak bir takım kimseler geldi. Fahri Kâinat (s.a.) efendimiz onların fakir ve yoksul hallerini görünce yüzünün rengi değişti. İçeri girdi ve Bilal'e ezan okumasını emretti. Namazdan sonra cemaata dönerek şöyle bir hitâbede bulundu:

"Ey iman edenler! Allah'tan korkunuz! Herkes yarın (âhiret günü) için ne gönderdiğine bir baksın. Allah'tan korkunuz! Çünkü, Allah ne yaparsanız hakkıyla haberdardır." (Haşr sûresi: 18) ayetini okudu. Sözüne devamla; "İnsan dinarından, dirheminden elbisesinden, buğdayından, kuru hurmasından sadaka vermelidir" buyurdu.

Bu inci tanesi sözleri dinleyen ashâbın hepsi bir şeyler getirmeğe başladı. Yiyecek ve giyeceklerden iki küme oluştu. Ensar'dan bir adam da bir kese getirdi. Resûl-i Ekrem (s.a) efendimizin yüzü gümüş gibi parlıyordu. Sevincini şu ifadelerle dile getirdi. "Her kim islâm'dâ güzel bir çığır açarsa, o çığırda gidenlerin sevaplarının aynısı ona da verilir. Her kim de kötü bir çığır açarsa o çığırda gidenlerin vebali de ona aid olur." buyurdu.

Resûl-i Ekrem (s.a) efendimiz Cerir'i gördükçe "Zülhalesa ne oldu?" diye sorardı. Cahiliye döneminde burası "Yemen'in Kâbesi" olarak bilinirdi. Bu tapınağın ayakta durmasına gönlü râzı değildi. Beytullah'a rakip gösterilmesinden daima huzursuzluk duyan iki Cihan Güneşi efendimiz bu tapınağı yıkmak üzere bir seriyye hazırladı. Cerir'i de seriyye kumandanı olarak görevlendirdi. O da kabilesinden 200 kişiyle bu tapınağı tahrip ederek yıktı. Ebû Ertat ve Husayn İbni Rebia'yı Medine'ye müjdecî olarak gönderdi. Daha sonra Cerir İbni Abdullah (r.a) Medine'ye döndü. Sevgili Peygamberimiz onu görünce: "Yıktın mı onu?" dedi. Cerir de: "Seni hak din ile Peygamber gönderen Allah'a yemin ederim ki, onun üzerinde olanları tutup öldürdük. Zülhalesa'yı da ateşe verip yaktık." dedi. Bunun üzerine Fahr-i Kâinat (s.a) efendimiz Ceriri tebrik etti.

Cerir (r.a) vedâ haccında Resûl-i Ekrem (s.a) ile birlikte bulundu. Efendimiz onu Medine'ye döndüklerinde Himyerîlerin emiri Zülkelâ ile yahudi olduğu rivayet edilen Yemen krallarından Zû Amr'ı islâmiyet'e davet etmek üzere gönderdi. Her ikisiyle de görüşen Cerir (r.a) onların islâm'a gelmelerine vesile oldu. Birlikte Medine'ye doğru yola çıktılar. Fakat yarı yolda Sevgili Peygamberimizin dâr-ı bekâ'ya irtihali haberini aldılar. Zülkelâ ile Zû Amr ziyareti gerçekleştirilmeden geri döndüler. Cerir (r.a) ise Medine'ye gitti.

O, dört halife devrinde de güzel hizmetlerde bulundu. Hz. Ebû Bekir (r.a) onu Has'am ve Becile kabilelerinden irtidat edenlerin üzerine gönderdi. İsyancıları bastıran Cerir (r.a) yeni emir alıncaya kadar Necran bölgesinde bekledi. Irak'ta yapılan çeşitli harplere katıldı. Sonra Hz. Halid İbni Velid'e yardım etmek üzere Yemame'ye gitti. Hz. Ömer (r.a) zamanında Celûla savaşlarına katılan Cerir (r.a) oraya yerleşti. Hz. Osman döneminde Kufe valisi Mugire'ye bağlı olarak bir süre Hemedan valiliği yaptı. Daha sonra Saîd İbni As kumandasında Azerbaycan fetihlerine katıldı. Hz. Osman (r.a) Fırat kenarındaki bir kısım toprakları ona verdi. Karkisiya şehrinde uzlete çekilen ve yüze yakın hadis rivayet ettiği söylenen Cerir İbni Abdullah (r.a) 674 m. tarihinde vefat etti. Cenâb-ı Hak'tan şefaatlerini niyaz ederiz. Amin

HZ. DİHYE-İ KELBÎ (r.anh)

Dihye-i Kelbî ticâretle meşgul olup, çok zengindi. Kabîlesinin reisiydi. Müslüman olmadan önce de Resûlullah efendimizi severdi. Ticaret için Medîne'den ayrılır, her dönüşünde Resûlullahı ziyâret eder ve hediyeler getirirdi. Fakat Peygamberimiz bunlara kıymet vermez ve;

- Yâ Dihye, eğer beni memnun etmek istiyorsan îmân et! Cehennem ateşinden kurtul, buyurur, onun îmân etmesini isterdi. Dihye ise, zamanı olduğunu söylerdi. Peygamberimiz onun hidâyet bulması için duâ ederdi.

Bedir gazâsından sonra bir gün Cebrâil aleyhisselâm, Dihye'nin îmân edeceğini Resûlullah'a haber vermişti. Îmânla şereflenmek için huzuru saâdetlerine girince, Resûlullah efendimiz üzerindeki hırkasını Dihye'nin oturması için yere serdi.

Dihye-i Kelbî, Resûlullah efendimize hürmeten Hırka-i saâdeti kaldırıp, yüzüne gözüne sürdükten sonra, başının üzerine koydu. Resûlullahın duâları bereketiyle kalbinde îmân nûru doğmuş ve öylece Resûlullah'a gelmişti.

Cebrâil aleyhisselâm çok defa Resûlullahın huzuruna, onun sûretinde gelirdi. Resûlullah efendimiz, Ümeyyeoğullarından üç kimseyi üç kimseye benzetti ve buyurdu ki:

- Dihye-i Kelbî Cebrâil'e, Urve bin Mes'ûd-es-Sekâfi Îsâ'ya, Abdülüzzi ise Deccâl'a benzer.

Yine bir gün Cebrâil aleyhisselâm, Hz. Dihye sûretinde Mescid-i Nebîye, Resûlullah efendimizin yanına geldi. Bu sırada daha çocuk yaşta olan Hz. Hasan ile Hz. Hüseyin de mescidde oynuyorlardı. Cebrâil aleyhisselâmı Dihye zannedip, hemen ona doğru koşular ve ceplerine ellerini sokup, bir şeyler aramaya başladılar. Resûlullah efendimiz buyurdu ki:

- Ey kardeşim Cebrâil! Sen benim bu torunlarımı edepsiz zannetme! Onlar seni Dihye sandılar. Dihye ne zaman gelse hediye getirirdi. Bunlar da hediyelerini alırlardı. Bunları öyle alıştırdı.

Cebrâil aleyhisselâm bunu işitince üzüldü. "Dihye bunların yanına hediyesiz gelmiyor da, ben nasıl gelirim" dedi. Elini uzatıp Cennetten bir salkım üzüm kopardı ve Hz. Hasan'a verdi. Bir daha uzattı, bir nar koparıp, onu da Hz. Hüseyin'e verdi.

Hz. Hasan ve Hüseyin hediyelerini alınca, Dihye zannettikleri Cebrâil aleyhisselâmın yanından uzaklaştılar ve Mescid-i Nebevî'de oynamaya devam ettiler. Bu sırada mescidin kapısına, ak sakallı, elinde baston, toz-toprak içerisinde, beli bükülmüş ihtiyâr bir kimse gelip dedi ki:

- Yavrularım, günlerdir açım, Allah rızâsı için yiyecek birşeyler verin.

Hz. Hasan ve Hüseyin, biri üzümü, diğeri de narı yiyecekleri sırada, bir ihtiyârı böyle görünce, hemen yemekten vazgeçip ihtiyâra vermek için mescidin kapısına doğru yürüdüler. Tam verecekleri sırada Cebrâil aleyhisselâm gördü:

- Durun, vermeyin o mel'ûna! O şeytandır. Cennet ni'metleri ona harâmdır, buyurarak şeytanı kovdu.

Hicretin beşinci senesinde, Resûlullah Benî Kureyza seferine gitmeden önce Medîne'nin yakınında bir mevki olan Savreyn'de Eshâb-ı kirâmdan bir cemâ'ate rastladı ve onlara sordular:

- Kimseye rastlamadınız mı?

- Yâ Resûlallah, biz, Dihye-i Kelbî'ye rastladık. Eyerli beyaz bir katır üzerine binmişti. O katırın üzerinde atlastan bir kadife vardı.

Bunu işitince, Resûlullah efendimiz buyurdu ki:

- O Cebrâil'dir. Kalelerini sarssın ve kalblerine korku versin diye Benî Kureyza'ya gönderildi. Dihye-i Kelbî Rumca'yı iyi bilirdi. Resûlullah efendimiz, onu Bizans'a sefir olarak gönderdi.

Resûlullah efendimiz Bizans Kayseri Heraklius'u İslâma da'vet için bir mektup yazdırdı. Bu mektubu yazdırdığı zaman Eshâb-ı kirâmdan ba'zıları dediler ki:

- Yâ Resûlallah! Rum tâifesi mührü olmayan bir mektubu okumazlar.

Bunun üzerine Resûlullah efendimiz emretti; gümüşten bir mühür kazdırıldı. Mührün üzerinde birinci satırda Muhammed, ikincide Resûl, üçüncü satırda Allah yazılı idi. Mektubu bu mühürle mühürledi ve Dıhye'ye verdi.

Hz. Dıhye, mektubu Bizans Kayserine sunması için, Busrâ'daki Gassân emîri Hâris'e başvurdu. Hâris de, Dıhye'yi Heraklius'a götürmesi için Adiy bin Hâtem'i vazîfelendirdi.

Adiy bin Hâtem de Dıhye'yi alıp, Kudüs'e götürdü. Bu sırada Heraklius da Kudüs'te bulunuyordu. Heraklius; eğer İranlılar üzerine galip olurlarsa, Humus'tan Kudüs'e kadar yürüyeceğini adamıştı. Heraklius, İran ordularını yenince adağını yerine getirmek için; Humus'tan yaya olarak yola çıkmış, yoluna halılar serilmiş, kokular serpilmiş ve bu hâl ile Kudüs'e ulaşmış, adağını yerine getirmişti.

Dıhye, Heraklius'tan sonra Kudüs'e vardı ve Heraklius ile görüşmek için temaslarda bulundu. İmparatorun adamları kendisine dediler ki:

- Kayser'in huzuruna çıktığın zaman başını eğip yürüyeceksin ve yaklaşınca da yere kapanıp secde edeceksin. Secdeden kalkmana izin vermedikçe de aslâ başını yerden kaldırmayacaksın.

Bu sözler, Dıhye'ye ağır geldi ve onlara şunları söyledi:

- Biz Müslümanlar, Allahü teâlâdan başka hiçbir kimseye secde etmeyiz. Hem insanın insana secde etmesi, insanın yaratılışına terstir.

Bunun üzerine Kayser'in adamları dediler ki:

- O hâlde Kayser, getirdiğin mektubu hiçbir zaman kabûl etmez ve seni huzurundan kovar.

- Bizim Peygamberimiz Muhammed aleyhisselâm başkasının, kendisine değil secde etmesine; önünde eğilmesine bile müsâade etmez. Kendisiyle görüşmek isteyen, köle bile olsa; ona ilgi gösterir, huzuruna alır, derdini dinler, sıkıntısını giderir, gönlünü alır. Bunun için Ona tâbi olanların hepsi hürdür, şerefli dir.

Dıhye-i Kelbî'nin, Rum Kayser'inin huzurunda eğilmeyeceğini belirtmesi üzerine, orada bulunanlardan biri dedi ki:

- Mâdem ki Kayser'e secde etmeyeceksin, o hâlde üzerine aldığın vazîfeyi yerine getirebilmen için sana başka bir yol göstereyim. Kayser'in, sarayının önünde dinlendiği bir yer var. Her gün öğleden sonra bu avluya çıkar, oraları dolaşır. Orada bir minber vardır. Onun üzerinde herhangi bir şikâyet veya yazı varsa, önce onu alır okur, sonra istirahat eder.

Sen de şimdi git, hemen mektubu o minbere koy ve dışarda bekle. Mektubu görünce, seni çağırır. O zaman vazîfeni yerine getirirsin.

Bunun üzerine Hz. Dıhye mektubu söylenen yere bıraktı. Heraklius mektubu aldı. Tercüman, Resûlullahın mektubunu okumaya başladı.

“Bismillâhirrahmânirrahîm. Allahın Resûlü Muhammed'den Rumların büyüğü Heraklius'a” diye başladığını görünce, Heraklius'un kardeşinin oğlu Yennak, çok kızdı ve tercümanın göğsüne şiddetli bir yumruk vurdu ve adam yere düştü. Bu sırada Resûlullahın mektubu da tercümanın elinden düştü. Heraklius, kardeşinin oğluna ne yaptığını sordu. O da dedi ki:

- Görmüyor musun? Mektuba hem senin isminden önce kendi ismi ile başlamış, hem de senin hükümdâr olduğunu söylemeyip, “Rumların büyüğü Heraklius'a” demiş. Niçin “Rumların hükümdârı” diye yazmamış ve senin isminle başlamamış? Onun mektubu bugün okunmaz. Bunun üzerine Heraklius

şöyle cevap verdi:

- Vallahi sen, ya çok akılsızsın veya koca bir delisin. Senin böyle olduğunu bilmiyordum. Ben daha mektubun içinde ne olduğuna bakmadan, yırtıp atmak mı istiyorsun? Hayatıma yemîn ederim ki, eğer O, söylediği gibi Resûlullah ise, mektubuna benim ismimden önce kendi ismini yazmakta ve beni Rumların büyüğü diye anmakta haklıdır. Ben ancak onların sahibiyim, hükümdârları değilim.

Sonra Yennak'ı dışarı çıkarttı.

Hıristiyan âlimlerinin reisi ve kendisinin müşâviri olan Uskuf isimli kimseyi çağırttı ve mektup okundu. Mektubun devamı şöyleydi:

(Allahü teâlânın hidâyetine tâbi' olana selâm olsun. Bundan sonra; ben seni İslâma da'vet ederim. Müslüman ol ki, selâmet bulasın! Allahü teâlâ sana iki kat ecir versin. Eğer yüz çevirirsen bütün Hıristiyanların vebâli senin üzerinedir. Ey kitap ehli, sizin ve bizim aramızda bir olan söze gelin; Allahü teâlâdan başkasına ibâdet etmeyelim ve O'na hiçbir şeyi ortak koşmayalım. Allahü teâlâyı bırakıp ba'zılarımız ba'zılarını Rab edinmesinler. Eğer bu sözden yüz çevirirlerse “Şâhid olunuz, biz Müslümanız!” deyiniz.)

Resûlullahın mektubu okunurken Heraklius'un alnından ter taneleri dökülüyordu. Mektup bitince dedi ki:

- Hz. Süleyman'dan sonra ben böyle “Bismillâhirrahmânirrahîm” diye başlayan bir mektup görmemiştim.

Heraklius, Uskuf'a bu mes'eledeki fikrini sordu. O da dedi ki:

- Vallahi O, Mûsâ ve Îsâ aleyhimesseleâmın bize geleceğini müjdelediği Peygamberdir. Zaten biz Onun gelmesini bekliyorduk.

- Sen bu husûsta ne yapmamı tavsiye edersen, neyi uygun görürsün?

- Ona tâbi olmanı uygun görürüm.

- Ben senin dediğin şeyi çok iyi biliyorum. Fakat Ona tâbi olup, Müslüman olmaya gücüm yetmez. Çünkü hem hükümdârlığım gider, hem de beni öldürürler.

Bundan sonra Dihye ve Adiy bin Hâtem'i çağırttı. Adiy dedi ki:

- Ey hükümdâr, davar ve develer sahibi Araplardan olan şu yanımdaki zât, memleketinde vuku bulan şaşılacak bir hâdiseden bahsediyor.

- Memleketlerindeki hâdise ne imiş, sor bakalım.

Hz. Dihye bu soru üzerine dedi ki:

- Aramızda bir zât zuhûr etti. Peygamber olduğunu beyân etti. Halkın bir kısmı Ona tâbi olmaktadır. Bir kısmı da karşı koymaktadır. Aralarında çarpışmalar vuku bulmuştur.

Bundan sonra Heraklius, Peygamber efendimiz hakkında araştırma yapmaya başladı. Şam vâlisine emir verip Peygamber efendimizin soyundan bir kişiyi muhakkak bulmalarını emretti.

Bu arada kendisinin dostu olan ve İbranice bilen Roma'daki bir âlime de mektup yazıp, bu mes'eleyi sordu.

Roma'daki dostundan, bahsettiği zâtın âhır zaman Peygamberi olduğunu bildiren bir mektup geldi. Bu arada Şam vâlisi, ticâret için Şam'a giden bir Kureyş kervanını buldu. Bunların içinde Ebû Süfyân da vardı. Vâli, Ebû Süfyân'la yanındakileri Şam'a götürüp, Heraklius'un yanına çıkardı.

Bu sırada Heraklius Kudüs'te bir kilisede idi. Vezirleriyle beraber oturmuş ve başına tâcını giymişti. Heraklius, Ebû Süfyân ve yanındaki otuz kadar Mekkeliyi burada kabûl etti. Peygamber efendimiz hakkında ba'zı sorular sorup cevabını aldıktan sonra, tekrar sordu:

- O size neyi emrediyor?

Ebû Süfyân hiç gizlemeden şu cevabı verdi:

- Yalnız bir Allaha ibâdet etmeyi, O'na hiçbir şeyi ortak koşmamayı emrediyor, atalarımızın taptığı putlara tapmaktan bizi men ediyor. Namaz kılmayı, doğru olmayı, fakîrlere yardım etmeyi, harâmlardan sakınmayı, ahde vefâyı, emânete hıyânet etmemeyi, akrabâyı ziyâret etmeyi emrediyor.

Heraklius, kilisede Ebû Süfyân'a sorular sormuş ve cevaplarını almıştı. Resûlullahın mübârek mektubu okunmuş, Rum papazları arasında gürültüler çoğalmıştı. Zîrâ Kayser'in İslâmiyete meyletmesinden korkuyorlardı. Kayser, Ebû Süfyân ve yanındaki Kureyşlilerin dışarı çıkarılmasını emretti.

Daha Müslüman olmamış olan Ebû Süfyân, Peygamberimizin da'vâsını başarıyla sonuçlandıracağına inandığını, burada yemînle söylemiştir. Hz. Dıhye, o mübârek güzel yüzü ile Heraklius'un karşısına geçip, tatlı sesi ile dedi ki:

- Ey Kayser beni sana, Humus'tan Hâris adlı bir kimse gönderdi ki, o, senden hayırlıdır. Allahü teâlâyâ yemîn ederim ki, beni ona gönderen zât, ya'nî Resûlullah ise, hem ondan, hem de senden daha hayırlıdır.

Sözlerimi alçakgönüllülikle dinleyip, verilen nasîhatleri kabûl et! Çünkü alçakgönüllülük edersen nasîhatları anlarsın. Nasîhatları kabûl etmezsen insaflı olamazsın.

Heraklius dedi ki:

- Devam et!

- Öyle ise ben seni, Mesîh'in kendisine namaz kılmış olduğu Allaha da'vet ediyorum. Seni, önceden Mûsâ'nın, ondan sonra İsa'nın geleceğini müjdeleyip haber verdiği şu Ümmî Peygambere îmâna da'vet ediyorum. Eğer bu husûsta bir şey biliyor, dünya ve âhîret saâdetini kazanmak istiyorsan, onları gözlerinin önüne getir. Yoksa âhîret saâdetini elinden geçirir, dünyada küfür ve şirk içinde kalırsın. Şunu da iyi bil ki, senin Rabbin olan Allah, zâlimleri helâk edici ve ni'metleri değiştiricidir.

Heraklius, Peygamberimizin mektubunu okuyunca, öpüp gözlerine sürdü ve başına koydu. Sonra da şöyle dedi:

- Ben, ne elime geçen bir yazıyı okumadan, ne de yanıma gelen bir âlimden bilmediklerimi sorup öğrenmeden bırakmam. Böylece hayır ve iyilik görürüm. Sen bana hakîkatı düşünüp buluncaya kadar mühlet ver.

Heraklius daha sonra Hz. Dıhye'yi yanına çağırıp başbaşa konuştu. Kalbinde olanı izhâr etti. Dedi ki:

- Ben biliyorum ki seni gönderen Zât, kitaplarda geleceği müjdelenen ve gelmesi beklenen âhîr zaman Peygamberidir. Yalnız ben Ona uyarsam; Rumların beni öldürmesinden korkuyorum.

Onların içinde en büyük âlimleri ve benden daha ziyâde itibâr gösterdikleri bir kimse vardır ki, Dağatır derler. Seni ona göndereyim. Bütün Hıristiyanlar ona tâbî'dir. Eğer o îmân ederse, bütün hepsi ona uyup îmân ederler. Ben de o zaman kalbimde olanı ve i'tikâdımı açığa vururum.

Bundan sonra Heraklius bir mektup yazdı ve Hz. Dıhye'ye verip, Dağatır'a gönderdi.

Hız. Dıhye, Heraklius'un mektubu ile beraber Resûlullahın da bir mektubunu Dağatır'a götürdü. Zaten Resûlullah efendimiz Dağatır'a ayrıca mektup yazmıştı. Dağatır, Peygamberimizin mektubunu okuyup, vasıflarını işitince;

- Vallahi senin sahibin, Allah tarafından gönderilmiş bir peygamberdir. Biz Onun sıfatlarını tanıyoruz. İsmi de kitaplarımızda yazılı bulduk, dedi ve îmân etti.

Bundan sonra Dağatır evine gitti ve her pazar yaptığı va'zlara üç hafta çıkmadı. Hıristiyanlar

bağırıyorlardı:

- Dağatır'a ne oluyor ki, o Arabla görüştüğünden beri dışarı çıkmıyor, onu istiyoruz!

Dağatır üzerindeki siyah papaz elbisesini çıkardı. Beyaz bir elbise giydi ve eline âsâsını alıp kiliseye geldi. Hıristiyanları topladı. Ayağa kalkıp dedi ki:

- Ey Hıristiyanlar! Biliniz ki bize Ahmed'den mektup geldi. Bizi hak dîne da'vet etmiş. Ben açıkça biliyor ve inanıyorum ki, O, Allahü teâlânın hak peygamberidir.

Hıristiyanlar bunu işitince, hepsi Dağatır'ın üzerine hücum ettiler ve onu döverek şehîd ettiler.

Hz. Dıhye gelip, durumu Heraklius'a haber verdi. Heraklius da bunun üzerine dedi ki:

- Ben sana söylemedim mi? Dağatır, Hıristiyanlar katında benden daha sevgili ve azîzdir. Eğer duysalar beni de onun gibi katlederler. Heraklius Humus'taki köşkünde, Rumların büyüklerini çağırıp, kapıların kapatılmasını emretti. Sonra yüksek bir yere çıktı ve onlara dedi ki:

- Ey Rum cemâ'atı! Sizler saâdete, huzura kavuşmayı ve hâkimiyetinizin temelli kalmasını, Hz. Îsâ'nın söylediğine uymak ister misiniz?

- Ey bizim hükümdârımız, bunları elde etmek için ne yapalım?

- Ey Rum cemâ'atı, ben sizleri hayırlı bir iş için topladım. Bana Muhammed'in mektubu geldi. Beni İslâm dînine da'vet ediyor. Vallahi O, gelmesini bekleyip durduğumuz, kitaplarımızda kendisini yazılı bulduğumuz ve alâmetlerini bildiğimiz Peygamberdir. Geliniz Ona tâbi olalım da dünyada ve âhirette selâmet bulalım.

Bunun üzerine herkes kötü sözler söyleyip homurdanarak dışarı çıkmak için kapılara koştular. Fakat kapılar kapalı olduğu için bir yere gidemediler. Heraklius Rumların bu hareketlerini görüp, İslâmiyetten böyle kaçındıklarını anlayınca, öldürülmesinden korktu ve;

- Ey Rum cemâ'atı, benim biraz önce söylediğim sözler, sizlerin, dîninize olan bağlılığınızı ölçmek içindi. Dîninize bağlılığınızı ve beni sevindiren davranışınızı şimdi gözlerimle gördüm, dedi.

Bunun üzerine Rumlar Heraklius'a secde ettiler. Köşkün kapıları açıldı ve çıkıp gittiler. Heraklius, Hz. Dıhye'yi çağırıp olanları anlattı. Bahşişler, hediyeler verdi. Peygamberimize bir mektup yazdı. Mektubu ve hazırlattığı hediyeleri Hz. Dıhye ile Peygamberimize gönderdi.

Heraklius, Müslüman olmak istemişse de, makâm ve ölüm korkusundan îmân etmedi. Peygamberimize yazdığı mektupta şöyle diyordu:

“Hz. Îsâ'nın müjdelediği Allahın Resûlü Muhammed'e Rum hükümdârı Kayser'den, Elçin mektubunla birlikte bana geldi. Ben şehâdet ederim ki sen Allahın hak Resûlüsün. Zaten biz seni İncil'de yazılı bulduk ve Hz. Îsâ seni bize müjdelemiş idi. Rumları sana îmân etmeye da'vet ettim. Fakat îmân etmeye yanaşmadılar.

Onlar beni dinleselerdi muhakkak ki, bu onlar için hayırlı olurdu. Ben senin yanında bulunup, sana hizmet etmeyi ve ayaklarını yıkamayı çok arzû ediyorum.”

Hz. Dıhye, Heraklius'tan ayrılıp Hismâ'ya geldi. Yolda Şenar vâdisinde Huneyd bin Us, oğlu ve adamları Hz. Dıhye'yi soydular. Eski elbiselerinden başka herşeyini aldılar. Bu mevkide Dübey bin Rifâe bin Zeyd ve kavmi, İslâmiyeti kabûl etmişlerdi.

Hz. Dıhye bunlara geldi. Bunlar Hüneyd bin Us ve kabîlesinin üzerine yürüyüp Dıhye'den aldıkları şeylerin hepsini kurtardılar.

Daha sonra Efendimiz Zeyd bin Hâris'i Hüneyd bin Us ve adamlarının üzerine gönderdi. O beldede olanların hepsi îmân etti. Bu mes'ele böylece kapandı.

Hz. Dıhye Medîne'ye gelince, evine uğramadan hemen doğruca Resûlullahın kapısına gitti. İçeri girdi ve bütün olanları anlattı. Peygamberimize Heraklius'un mektubunu okudu.

- Onun için bir müddet daha saltanatta kalmak vardır. Mektubum yanlarında buldukça, onların saltanatı devam edecektir, buyurdu.

Heraklius daha sonra da Peygamberimize îmân ettiğini bildiren mektup yazmış ise de Resûlullah efendimiz;

- Yalan söylüyor. Dîninden dönmemiştir, buyurdu.

Heraklius Peygamberimizin mektubunu ipekten bir atlasa sarıp, altından yuvarlak bir kutunun içerisinde muhafaza etti. Heraklius ailesi bu mektubu saklamışlar ve bunu da herkesten gizli tutmuşlardır. Bu mektup ellerinde bulunduğu sürece saltanatlarının devam edeceğini söylerler ve buna inanırlardı. Hakîkaten de öyle olmuştur. İslâm kumandanlarından onu görmek isteyenlere:

(Bize baba ve dedelerimiz, “Bu mektup elinizde kaldıkça saltanat bizden gitmeyecektir” diye tenbîh etmişlerdir) demişlerdir.

Dıhye-i Kelbî Eshâb-ı kirâmın büyüklerinden ve simâ olarak en güzellerindendir. İsmi; Dıhye bin Halîfe bin Ferve bin Fedâle bin Zeyd İmrü'l-Kays bin Hazrec olup, Dihyet-ül Kelbî diye meşhûr olmuştur. Doğum yeri ve târihi bilinmemektedir.

Bedir gazâsı dışındaki Resûlullahın bütün gazvelerine iştirak eden Hz. Dıhye, Hz. Ebû Bekir'in hilâfeti zamanında Suriye seferine katıldı. Hz. Ömer zamanında Yermük savaşında bulundu. Şam seferlerine katıldı. Şam'ın fethinden sonra oraya yerleşti ve Muzze'de oturdu. Hz. Muaviye zamanında, Şam'da 672'de vefât etti.

HZ. DIRAR İBİNİ EZVER (r.anh)

Dırar İbni Ezver radiyallahu anh Rumlara esir düştü, türlü işkencelere maruz kaldı. Kılıç darbeleri arasında kan revan içinde baygın olarak yere yıkıldı ama davasından zerre miktar taviz vermedi.

Dırar İbni Ezver radiyallahu anh korkusuz kahramanlardan... Cesaret ve secaatiyle meşhur bir yiğit kumandan... Ünlü atı Muhabber'in sırtında çeşitli savaşlara katılan ve arslanlar gibi düşmana hucum eden bir cengaver... Aynı zamanda her savaş için şiirler söyleyen bir şair...

O, Esedoğullarının zenginlerindendi. Bine yakın devesi ve bunları güden birkaç çobanı vardı. Babası eğri boyunlu" anlamına gelen Ezver lakabıyla tanındığı için o da Dırar İbni Ezver diye şöhret buldu. Asıl adı Dırar İbni Malik İbni Evs el-Esedi'dir.

Dırar İbni Ezver 630 m. senesinde kabilesinden bir heyetle Medine'ye geldi. Resulullah sallallahu aleyhi vesellem efendimizin huzurunda Lamiyye" kasidesini okudu.

Bu kasidesinde o, içki, kumar, eğlence gibi zevkleri bıraktığını, ailesini ve bütün servetini terkederek müşriklere karşı savaşmaya geldiğini ve bu alış-verişte zararlı çıkmayacağını ümit ettiğini ifade etti. Sevgili Peygamberimiz de kasideyi dinledikten sonra ona: Karlı bir alışveriş yaptın Ey Dırar!" dedi. O da kelime-i şehadet getirerek islam'la şereflendi.

Ne güzel teslimiyet ve ne kârlı alışveriş!... Dünya zevklerinden vazgeçip ebedi zevklere ermek... Gönlünü islam'ın nuruyla aydınlatıp o nurla dünyaya veda etmek... Allah'ım bizlere de böylesi teslimiyet ve kârlı alışveriş nasib et!.. O nura sahib olarak huzuruna kabul et!.. Amin.

Sevgili Peygamberimiz Dırar (r.a.)'daki bu samimi teslimiyeti görünce onu çeşitli kabilelere elçi olarak gönderdi. Kendi kabilesi Esedoğullarında çıkan Tuleyha İbni Huveylid diye birinin dinden dönerek peygamberlik iddiasında bulunması üzerine onu, Beni Esed yöneticilerini yakından gözetlemekle görevlendirdi. Dırar bu yöneticilerin Tuleyha'nın gücünden korktuklarını gördü ve Tuleyha'ya karşı harekete geçerek kabiledaki müslümanları bir araya topladı. Fakat bu sırada iki Cihan Güneşi (s.a.) efendimizin dar-ı bekaya irtihalleri haberi geldi. Bunun üzerine o, müslüman yöneticilerle birlikte Medine-i Münevvere'ye döndü.

Dırar (r.a.) çeşitli bölgelerin fethi sırasında Halid İbni Velid (r.a.)'ın emrindeki orduda yer aldı. Temimoğulları üzerine gönderilen birliklerden birine kumandanlık yaptı. Zekat toplanmasına karşı çıkan Malik İbni Nuveyre ve adamlarıyla çarpıştı. Hepsini esir alarak Halid İbni Velid (r.a.)'a teslim etti.

O, Kadisiye, Hire, Yermük, Şam ve Halep'in fethinde bulundu. Yemame'de büyük kahramanlıklar gösterdi. Şam civarında devam eden muharebelerde 100 kişilik keşif kolunda düşman kuvvetlerine yakalanarak esir düştü. Fakat arkadaşlarının şiddetli hücumlarıyla kısa müddette kurtuldu. İkinci defa esir düştü. Bu sefer başından çok acıklı sahneler geçti. Türlü işkencelere maruz kaldı. Kılıç darbeleri arasında kan revan içinde baygın olarak yere yıkıldı ama davasından zerre miktar taviz vermedi. Onun esaret altında çektiği işkence tüyler ürpertir. Gösterdiği yiğitlik de goğüs kabartır. O Hirakl'in karşısında eğilmedi. Daha gür imanla islam'ı savundu. Bu karşılıklı konuşma şöyle gerçekleşti:

İmparator Hirakl üst üste alınan hezimetlerden dolayı çok üzgündü. Dırar ve arkadaşlarının esir alındığını işitince çok sevindi. Derhal getirilmesini emretti. Karşısına çıkarılınca: Arabların firka kumandanı Dırar sen misin?" dedi. Dırar (r.a.) da: Evet! Peygamber yolunda sizinle harbeden Dırar benim!" dedi. Hirakl: Kendini askerlerinin yanında mı sanıyorsun da öyle sert konuşuyorsun." dedi.

Dırar: Her nerede olsam din düşmanlarına karşı göğsümü gere gere cevap vermekten çekinmem. Sen beni korkar mı zannediyorsun?" dedi. Hirakl: Kime güveniyorsun? Burasının askerlerimin merkezi olduğunu unutuyor musun?" dedi. Dırar: İslamiyet, güneş gibi adaletiyle her tarafı kaplamağa başladı. Hala sen kendine teselli vermek istiyorsun!" diye cevap verdi. Hirakl: Bilmiş ol ki, şu anda vücudunu paramparça yapmak benim için zor değil!" dedi. Dırar (r.a.) da: Huzuru Muhammed'i de bulunmuş bir müslüman yetmiş tane Hirakl olsa hiçe sayar, tehdidine aldırılmaz. Senin son yapacağın öldürmek değil mi? Gideceğim yer huzur-u Rasulullah'tır. İslam için terk-i hayat etmek bize her şeyden lezzetlidir." diye karşılık verdi.

Dırar (r.a.)'ın yiğitce verdiği bu cevaplar Hirakl'in umerasını gazablandırdı. Her birisi ellerini kılıçlarına götürdü ve bir ağızdan Hirakl'e: Bu arabı niçin böyle konuşturuyorsunuz? Hayatının luzumu var mı?" dediler. Hirakl de: İcabına bakınız diye emretti. Bir anda otuz-kırk kılıç birden Dırar (r.a.)'ın vücuduna inmeğe başladı. Ağır şekilde yaralanarak kan revan içinde kaldı. Kininden kibriden küplere binen Hirakl: Sağ bırakmayınız! diye bağıyordu. Bu dehşetli hal karşısında daha önce islam'ı kabul eden ancak gizli tutan General Mika ne yapacağını şaşırdı. Gönlu kan ağlıyordu. Din karındaşının helak olmasına engel olamıyordu. Ne çare ki sahiבלense kendini de telef edeceklerdi. Bir tedbir olarak Hirakl'e: Ey Melik! Bunu burada telef etmek ne faide verecek. Onu tedavi edelim ve herkese ibret olsun diye halkın gözü önünde asalım." dedi. Bu teklif Hirakl'in hoşuna gitti ve: Öyleyse buradan kaldır. Evine götür. İyileşince asalım" dedi.

Bu müsaadeden pek sevinen General Mika, Dırar'ı evine götürdü. Orada gözlerini açan Dırar Mika'ya: Eğer müslümansan bana yardımını esirgeme. Hristiyan isen insani vazifeni yap." dedi. General Mika: Korkma ya Dırar! Muhammed'in aşkına sana her türlü yardımı yaparım. Yeter ki, sen iyileş. Askerinle birlikte firar bile ederiz" dedi.

Mika'nın bu hayat bahşeden sözlerinden pek memnun olan Dırar bir kaç hafta sonra sağlığına kavuştu. Kızkardeşi Havle binti Ezver'e bir mektup yazdı ve Mika vasıtasıyla gönderdi. Bu sırada Antakya müslümanlar tarafından muhasara altına alındı. Allah Teala herşeye kadirdi. General Mika bir fırsatını buldu ve Dırar İbni Ezver ile arkadaşlarını islam ordusu tarafına kaçırdı. Bu kahraman yiğit yeniden zırhını giydi ve ruhlara karşı: Ey ehl-i Salib!.. Evvelce esir tuttuğunuz Dırar benim. Hamran'ı Batros'u öldüren benim" diye meydana atıldı. Karşısına çıkan İstafanı şaşırtıp bir kılıçda yere serdi. Oradan Halid İbni Velid (r.a.)'in üzerine yürüyen Vardan'a hucum etti. Onu da yere serdi. Vardan öldürölünce rumlar Şam'a doğru kaçışmaya başladı.

Dırar İbni Ezver (r.a.) hiç bir zaman hayatını tehlikeye atmaktan çekinmedi. Daima din uğruna feday-ı can etti. Bu savaşta onunla birlikte üç bin müslüman şehid oldu. Kabri Ürdün'de Dırar köyünde bir mescidin içinde bulunmaktadır. Cenab-ı Hak'tan şefaatlerini niyaz ederiz. Amin.

İsmi; Ebân, Nesebi; Ebân b. Said b. el-Âs b. Ümeyye b. Abdişems b. Abdimenâf b. Kusay b. Kilâb b. Mürre b. Ka'b b. Lüeyy el-Kuraşî.

İslâm'dan önce Ebân'ın ailesi iki zümreye ayrılmış ve bu iki zümre arasında ihtilâf çıkmıştı. Ailesi İslâm'a karşı aşırı muhalif olanlardandı. Kardeşleri Halid ile Amr İslâm ile müşerref olmuşlardı. Ebân ise bunların müslüman olmalarından dolayı çok hiddetlendi (Üsdü'l-Ğâbe, I, 35). "Keşke Zaribe'de ölmüş olsa idim de, Amr ile Halid'in dine iftira ettiklerini görmeseydim" meâlinde bir şiir de söylemiş ve bu konudaki üzüntü ve kızgınlığını dile getirmişti.

Ebân, Bedir gazvesinde müslümanlara karşı savaşan müşriklerle beraberdi. Kardeşleri Ubeyde ve Âs müslümanlarla savaşırken muhârebede ölmüşlerdi; fakat Ebân ölmemişti (el-İsâbe, I, 10).

Hudeybiye sulhu sırasında Rasûlullah (s.a.s.), Hz. Osman'ı Kureyş ileri gelenleriyle görüşmek üzere Mekke'ye elçi olarak göndermişti. Hz. Osman, müzâkere için Mekke'ye gittiği zaman Ebân'ın misâfiri oldu. Ebân Osman'ın muhâfazasını üzerine aldı. Gerçekten o, Hz. Osman'ı çok severdi (el-İstilâb, I, s.35).

Ebân, müslüman olmadan önce Rasûlullah (s.a.s.)'a muhâlif olanların başındaydı. Bununla beraber bu yeni din ve Rasûlullah (s.a.s.)'ın peygamberliği hakkında da araştırma yapıyordu. Ebân, Kureyş'in ileri gelen tüccarlarından biri idi. Sık sık o sıralar ticaret ve ilim merkezi olan Şam'a giderdi. Yine bir seferinde Ebân, Şam'da bir rahiple karşılaştı. Onun Kureyş'ten olduğunu anlayan rahip, bu kabileden Cenâb-ı Hak tarafından görevlendirilen şahsın çıkacağını ve Allah yolunda İsa ve Musa'nın yolunu takip edeceğini ona bildirdi. Bunun üzerine Ebân, bu zâtın isminin ne olacağını sordu. Rahip; "Muhammed" dedi. Ayrıca eski eserlerde ve semâvi kitaplarda gönderilecek olan peygamberin bazı özelliklerini okuduğunu ona anlattı.

Ebân bu sözleri dinledikten sonra rahibe; "Saydığın bu hususların hepsi o zatta mevcuttur" dedi. Rahip bu zâtın bütün Arap ülkelerinde iktidarı elde ettikten sonra iktidarının bütün dünyayı saracağını söyledi. Şunu da ilâve etti: "Sen memleketine geri döndüğün zaman bana İslâm hakkında malumat ver. Ona git, benden selam söyle ve hürmetlerimi bildir".

Ebân, Mekke'ye geri döndüğü zaman artık değişmişti. İslâm'a, müslümanlara karşı eski hali kalmamış, muhâlefeti tamamen kalkmıştı (Üsdü'l-Ğâbe, 1, 36).

Bir müddet böyle devam ettiği halde, Ebân hâlâ Atalar dininin hürmetini, rakiplerinin tavrını düşünerek konuştuğu rahibin söylediklerini de bir tarafa bırakmıştı. Fakat bütün bunlara rağmen Ebân, Hakk'ın câzibesine daha fazla dayanamayarak Hayber'den önce İslâmiyet'le müşerref oldu (el-İstiâb, 1, 35). Müslüman olduktan kısa bir müddet sonra da hicret etti.

Rasûlullah (s.a.s.) Ebân'ı müslüman olduktan sonra bir seriyye'nin emirliğine getirerek, Necid tarafına gönderdi. Hz. Ebân bu seriyyeden zaferle döndü, fakat Hayber fethine katılmadı. Hz. Ebû Hureyre bu sırada Habeş muhâcirleriyle Medine'ye varmıştı. Hz. Ebân ve Hz. Ebû Hureyre Hayber ganimetlerinden istifade edememişti. Bunun üzerine her ikisi de bu ganimetlerden faydalanmak için Rasûlullah (s.a.s.)'e maruzatta bulundular. Fakat o sırada orada bulunanlardan bazıları bunların Hayber gazasında bulunmadığını söylediler. Ebân üzüldü. Fakat Rasûl-i Ekrem her ikisine de iltifatta bulundu (Buhârî Kitâbü'l-Meğazî, Cazvetu Hayber). Ebân Necid seriyyesinde muvaffak olduğundan dolayı başka seriyyelerin de emirliğine tâyin edildi.

Hz. Eban, bundan sonra Rasûlullah (s.a.s.)'ın emriyle deniz ve kara işlerinin idaresine ve vergilerinin tahsiline tâyin edildi. Rasûlullah (s.a.s.)'ın vefâtına kadar da bu görevde kaldı. Vefâtıyla

birlikte de geri döndü (el-Istiâb, 1, 36).

Rasûlullah (s.a.s.)'ın vefâtından sonra Hz. Ebû Bekir'e genel bir bey'at yapılmıştı. Fakat sayıları sınırlı bazı kimseler bey'at etmedi. Bunların arasında Ebân da vardı. Fakat bütün Hâşimoğulları bey'at edince artık onun bey'at etmesine mazeret kalmamış, o da bey'at etmişti. Hz. Ebû Bekir, hilâfette iken Rasûlullah'ın tâyin ettiği emir ve görevlileri azletmedi. Hz. Ebân'ın da vazifesinin başına dönmesini rica etti. Fakat Hz. Ebân kabul etmeyip şöyle dedi: "Rasûlullah (s.a.s.)'den sonra başka herhangi bir kimsenin teklifini kabul etmem." Bunun yanında ise bazı rivâyetlerde Hz. Ebû Bekir'in ısrarı üzerine Yemen valiliğini kabul ettiği rivâyet edilmektedir (Üsdü'l-Ğabe, I, 37).

Hz. Ebân'ın vefâtı ihtilâflı olmasına rağmen kuvvetli bir rivâyette Hz. Ebû Bekir'in hilâfeti zamanında Ecnâdin muhâberesinde şehid olduğu söylenmektedir .

HZ. EBÛ DÛCÂNE (r.anh)

Hicretten önce İslâm'a giren Ensâr'ın kahramanlarından meşhur sahâbî. Asıl adı Sammak olup, Hazrec'in Saideoğulları kabilesine mensuptur.

Hz. Peygamber hicretin birinci yılında Muhâcirler ile Ensâr arasında "kardeşlik" tesis ettiğinde, Ebû Dücâne de Muhâcirlerden Utbe b. Gazvan ile kardeşlik oluşturmuştur. Ebû Dücâne, Ensâr'ın ve İslâm askerlerinin en cesur savaşçılarından. Uhud savaşında Rasûlullah, üzerinde "korkaklıkta utanç, ileri gitmekte şeref var, kişi korkaklıkla kaderden kurtulamaz" yazılı bir kılıcı eline alarak, "bu kılıcın hakkını kim verir?" diye sormuş, Ebû Dücâne de kılıcı alarak savaşmıştır. Başını kırmızı bir sargı ile saran Ebû Dücâne, düşman saflarını yararak Ebû Süfyan'ın karısı Hind'in yanına kadar Ulaşıp, onu yalnız başına yakalamış fakat "Rasûlullah'ın kılıcı ile yalnız bir kadının başını kesmek bana lââyık değildir" diye tekrar geriye dönmüştür. Savaşın kızıştığı ve Rasûlullah'ın öldürüldüğü söylentileri çıkarılarak müslüman ordusunun moralinin bozulduğu sırada Rasûlullah'ın çevresini, Ebû Bekir, Ömer, Ali, Abdurrahman, Sa'd, Zübeyr, Talha, Ebû Ubeyde ve Ebû Dücâne kuşatmışlardı. Ebû Dücâne, Rasûlullah (s.a.s.)'in üzerine kapanarak düşman oklarına ve taşlarına karşı kendisini siper etmiş, yaralanmıştır. Müşriklerden Asım ve Ma'bed'i öldüren odur (Vakidi, Meğazî, s.63).

Uhud gazvesinin büyük kahramanlarından biri olarak, Ebû Dücâne'den bahsedilir. Bu savaşta elinde birkaç tane kılıcın kırıldığı; savaş meydanında mağrur olarak yürüdüğü sırada ashabdan bazılarının onun bu hareketine itiraz etmelerine Rasûlullah'ın, "Allah yolunda cihad eden bir adamın cihadıyla övünmesine karışılmaması"nı söylediği rivâyet edilir (İbnü'l-Esir, Üsdü'l-Gâbe, V, 148).

Nadiroğulları seferinden sonra ele geçirilen ganimetlerden Ebû Dücâne de payını almıştır (İbn Sa'd Tabakat, II, 353). Siyer yazarları Rasûlullah'ın gazvelerinde onun seçkin bir yeri bulunduğundan söz etmişlerdir. Bütün savaşlarda korkusuzca öne alıp çarpışmasıyla İslâm ordusuna büyük bir cesaret örneği olmuş, askerleri savaşa teşvik ederek moral kazanmalarını sağlamıştır. İrtidat edenlere karşı girişilen Yemame savaşında da yalancı peygamber Müseylime'nin mağlup edilmesinde onun bu kahramanlığının büyük etkisi olmuş (Üsdü'l-Gâbe, II, 353), nihâyet Ebû Dücâne Ridde savaşlarında şehid düşmüştür.

Ebû Dücâne Rasûlullah'ın yakın ashâbından birisi olmasına rağmen kendisinden hiç hadis rivâyet edilmemiştir. Bunun en önemli sebebi, onun Rasûlullah'tan hemen sonra şehid olmasıdır. Bu sahâbînin (r.a.) Hz. Peygamber'e itâati ve imanının sağlamlığı onu en yüksek mertebelerden birine, şehidliğe götürmüştür. Bu sebeple o İslâm'î hareketin büyük mücâhidleri arasında bir sembol olmuştur. Tarihçiler onun şu mısrasını nakletmişlerdir:

"Ben, sevgili peygamber ile ahde girmiş bir kimseyim,
Hurma korulukları yakınında tepenin eteğinde olduğumuz zaman."
(İbn Hişâm, es-Sîre s.563: Taberî, s.1425-1426).

HZ. EBU'D-DERDÂ (r.anh)

Rasûlullah (s.a.s)'in, Kur'ân, fıkıh ve hadis ilimlerinde önde gelen ashâbından biri. Asıl adı Uveymir'dir. Hazrec kabilesine mensuptur. Hicrî ikinci yılda müslüman oldu. Vâkıdî'nin naklettiğine göre, Ebû'd-Derdâ ailesi içinde en son müslüman olandır. Onun örtüyle örttüğü bir putu vardı. Kendisini İslâm'a dâvet eden dostu İbn Revâha bir gün putunu o evde yokken parçaladı ve gitti. Ebû'd-Derdâ eve gelince önce çok kızmış, sonra şöyle demiştir: "Eğer putta bir hüner olsaydı, kendini koruyabilecekti. " Ve sonra Peygamber efendimize giderek müslüman oldu (Hâkim, el-Müstedrek, III, 336).

Ebû'd-Derdâ önceleri ticaretle uğraşırken müslüman olduktan sonra kendini tamamen zühd ve ibâdete vermiştir. Şam fakihî diye meşhurdur. Kendisi bunu anlatırken şöyle der: "Peygamber efendimiz risâletle geldikten sonra hem ticaret, hem ibadet yapmak istedim. Fakat ikisinin bir arada olamayacağını anlayınca, ticareti bırakıp ibadete yöneldim."

İslâm'a girişinden önce meydana gelen Bedir gazasında bulunmayan Ebû'd-Derdâ, Uhud'da büyük fedakârlık ve şecâat gösterdi. Bu gazadan sonra Rasûlullah (s.a.s.)'in bütün gazalarında bulundu. Ebû'd-Derdâ'nın kardeşliği Selmân-ı Fârisî'dir. Ebû'd-Derdâ, Rasûlullah'ın vefâtından sonra Hz. Ömer'in ona ısrarla bir görev vermek istemesine rağmen o "Bana müsaade et, gidip halka Rasûlullah'ın sünnetini öğreteyim, onlara namaz kıldırayım" demiş, Hz. Ömer de ona müsaade etmişti. Hz. Ömer daha sonraları Şam'ı ziyaretinde Şam valisi Yezid b. Ebî Süfyân, Amr b. el-As, Ebû Musa el-Eş'ari'yi teftiş ettiğinde bu zatların kapılarının kilitli olduğunu, odalarının ipekle kaplı bulunduğunu, huzurlarına girenlerin kim olduklarını sorduklarını, müreffeh yaşadıklarını görmüş; Ebû'd-Derdâ'ya gittiğinde ise onun kapısında kilit bulunmadığı, odasında ışık olmadığı, elbisesi hafif, soğuktan muzdarip, gelenin selâmını alan, kim olduğunu sormadan içeri kabul eden, altında bir keçe parçası bulunan bir durumda görmüştü. Hz. Ömer, Ebû'd-Derdâ'ya, "Ben seni Medine'de hoş tutmadım mı?" deyince o, Rasûlullah'tan duyduğu şu hadisi hatırlatmıştır: "Sizin dünyadan metâmız bir yolcunun azığı kadar olsun " (Kenzü'l-Ummâl, I. 78). Kendisine misafirliğe gelen arkadaşları, yatak yerine yerde yatıp da şikâyet ettiklerinde şöyle demiştir: "Bizim bir başka evimiz var ki, hepimiz orada toplanacağız" (Sıfatü's-Safve, I, 263).

Hız. Ömer, Bedir'de bulunmamasına rağmen -çünkü o sırada müslüman olmamıştı- Ebû'd-Derdâ'ya da Bedir gazası tahsisatı bağlamıştır. Hız. Osman -veya Ömer- zamanında Ebû'd-Derdâ Şam kadılığına getirilmiş ve hicretin 32. yılında vefât etmiştir.

Bütün ömrünü takvâ içinde geçiren Ebû'd-Derdâ'nın güzel yüzlü, esmer, sakalını boyayan, başına takke geçirip üzerine sarık saran bir zat olduğu zikredilmiştir.

Ebû'd-Derdâ fıkıh ve hadis ilimlerinde ileri gelenlerden idi. Rasûlullah'tan bütün öğrendiklerini, bütün duyduklarını, anladıklarını müslümanlara öğretmeye çalışmıştır. Kur'ân-ı Kerîm'i ezberlemiş ve mescidde her gün Kur'ân dersi vermiştir. Şam'da yüzlerce hâfız yetiştirmiştir. Zevcesi Ümmü'd-Derdâ es-Suğrâ, Kur'ân kırâatinde sözü geçen tâbiîndendir. Ebû'd-Derdâ'nın, tefsir ilminin gelişmesinde de emeği vardır. Rasûlullah'a bir gün, "Onlar ki, iman ettiler ve takvâ üzere bulundular; onlara bu dünya hayatında müjde vardır" (Yunus, 10/64) âyet-i kerimesindeki "büşrâ"dan, yani "müjde"den maksat nedir? diye sormuş, Rasûlullah da, "Bundan murad sâlih rüyadır" buyurmuştur (Ebu Davûd ed-Tayâlîsî, Müsned, 131).

Ebû'd-Derdâ, Rasûlullah (s.a.s.)'den birçok hadis rivâyet etmiştir. Ondan hadis öğrenenler arasında Enes b. Mâlik, Abdullah b. Ömer, Abdullah b. Abbâs, Ümmî'd-Derdâ... gibi râviler

bulunmaktadır. Tâbiin'in meşhur zatlarından Saîd b. el-Müseyyeb, Alkame, Kays, Cübeyr b. Nadir, Zeyd b. Vehb, Muhammed b. Sırın vb. onun talebeleridir. Ebû'd-Derdâ yetmiş dokuz kadar hadis rivâyet etmiştir. Bunlardan en önemlileri şöyledir:

"Bir insan ilim kazanmak için bir yola girerse, Cenâb-ı Hak ona cennete doğru bir yol açar. Melekler ilim peşinde koşanlardan hoşnut oldukları için kanatlarını onun altına gererler. İlim sahipleri için yerdekiler ve göktekiler mağfiret niyaz ederler... Peygamberlerin vârisleri âlimlerdir" (Ahmed b. Hanbel, Müsned, V. 128).

Bir gün Rasûlullah Cuma hutbesinde âyet okurken, Ebû'd-Derdâ yanında bulunan Ubey b. Kâ'b'a, "Bu ayet ne zaman nâzil oldu?" diye sormuş. Übey cevap vermemiş; hutbe bittikten sonra, "Cuma'nı şu boş sözünle iptal ettin" demiştir. Ebû'd-Derdâ, Hz. Peygamber'e giderek onun bu sözünü aktardığında Rasûlullah (s.a.s) şöyle demiştir:

"Übey doğru söyledi. İmam hutbede konuşurken sözünü bitirinceye kadar sus ve onu dinle" (Müsned, V. 190).

"Rasûl-i Ekrem her hadis söyledikçe tebessüm ederdi."

"Kıyâmet günü insanın mizânında en ağır basan şey iyi ahlâktır, yani güzel huydur."

"Size namazdan, oruçtan, sadakadan, faziletçe bir derece yüksek birşey söyleyeyim mi? İnsanların arasını barıştırmak."

Ebû'd-Derdâ fıkıhta reyine başvurulmuş bir fakihti. Şam'da bulunduğu sırada Kûfe'den ve başka yerlerden gelenler onun görüşlerine başvururlardı. Zikir konusunda da hadisler rivâyet etmiştir:

"Her namazdan sonra otuz üç defa tesbih, otuz üç defa tahmid, otuz üç defa tekbir getir" (Müsned, V, 196).

"Ezansız-namazsız köylerde oturma; böyle bir köyde oturmaktansa şehirde kal" (Müsned, VI, 145).

Rasûlullah (s.a.s.)'in ashâbı arasındaki karşılıklı saygı ve yardımlaşmayı İslâm ümmeti için bir örnek olarak ifade eden bir hadisi Ebû'd-Derdâ zikretmiştir. Bu hadiste Hz. Ebû Bekir ile Hz. Ömer arasındaki bir münâkaşada Ömer'e haksızlık eden Ebû Bekir'in sonradan pişman olarak Ömer'e gittiği; ancak Ömer'in onu affetmediği ve Ebû Bekir'in Rasûlullah'ın huzuruna çıktığı; arkasından da Ömer'in huzura girdiği; bu esnada Rasûlullah'ın Ebû Bekir'i dinledikten sonra Ömer'e dönüp itab etmesinden korkan Ebû Bekir'in, münâkaşada kendisinin ileri gittiğini öne sürmesi üzerine Rasûlullah şöyle buyurmuştur: "Allah beni size peygamber göndermişti. Bunu size tebliğ ettiğimde hepiniz beni yalanlamıştınız da Ebû Bekir inanmış, uğrumda canını, malını, fedâ etmişti. Şimdi ashâbım, siz dostumu bu nisbetiyle ve bu husûsiyetiyle bana bırakırsınız değil mi?" Ebû'd-Derdâ o günden sonra hiç kimsenin Ebû Bekir'i incitmediğini nakletmektedir (Sahih-i Buhâri Muhtasarı, Tecrid-i Sarih Tercümesi, IX, 333-334)

Ebû'd-Derdâ hastalandığı bir sırada arkadaşları yanına gelerek "Ey Ebû'd-Derdâ, nerenden şikayetçisin?" demişler; Ebû'd-Derdâ, "Günahlarımdan" diye cevap vermiş; "Canın birşey istemiyor mu?" sorusuna, "Canım Cennet istiyor" demiş; "Sana bakmak için bir hekim çağırmayalım mı?" diyen arkadaşlarına şöyle demiştir: "Esasında beni yatağa düşüren hekimdir" (El-Hilye, I, 218; et-Tabakat, VII, 118). Hizâm b. Hakım, Ebû'd-Derdâ'nın şöyle dediğini nakleder:

"Eğer öldükten sonra neler göreceğinizi bilseydiniz, iştahla ne bir yemek yiyebilir, ne bir şey içebilir ve ne de gölgelenmek için bir eve girebilirdiniz. Hep avlularda oturup göğsünüze vurur ve hâliniz için ağlardınız. Vallahi isterdim ki ben kesilen ve meyvesi yenen bir ağaç olaydım" (El-Hilye, I, 216).

"Bir saatlik düşünce ve tefekkür bir gece sabaha kadar ibâdet etmekten iyidir" (et-Tabakat VII, 392) diyen Ebû'd-Derdâ sevinç ve bollukta Allah'ı unutmaz; insanlara, konuşmayı nasıl öğreniyorlarsa, konuşmamayı da öyle öğrenmelerini, gereken yerlerde susmanın büyük bir ilim olduğunu, insanların cennete veya cehenneme dillerinin söylediklerinden götürüldüklerini öğütlerdi.

Ebû Nuaym'dan Heysemî'nin Sâbit el-Bünâm'den naklettiğine göre, Ebû'd-Derdâ Selmân el-Farisi'ye Leysoğulları kabilesinden bir kız istemek üzere gitmiş, Selmân'ın üstünlüğünü anlatmıştı. Kızın babası, kızını Selmân'a veremeyeceğini, fakat Ebu'd-Derdâ isterse ona vereceğini söyleyince, Ebû'd-Derdâ o kızla evlenmiştir. Daha sonra bunu Selmân'a utanarak naklettiğinde Selmân ona, "Senden çok ben utanmalıyım. Zira Allah bu kızı sana nasib etmişken ben ona talib oldum" demiştir. İşte ashâbın birbirlerine karşı olan olgun davranışları böyleydi.

İlim hakkında Ebû'd-Derdâ şöyle demiştir: "İlim ancak arayıp öğrenmekle olur. İlim için sabah çıkıp akşam dönmenin cihad olmadığını sanan kimsenin aklı eksiktir" (Câmi'ül-Beyani'l-İlim, I, 31, 32, 100).

HZ. ENES B. MÂLİK (r.anh)

Milâdı 613 yıllarında Medine'de doğan ve milâdı 709 (h.90) yılında Basra'da vefât eden Hz. Enes b. Mâlik'in neseb silsilesi: Enes b. Mâlik b. Nadr b. Bamdam b. Zeyd b. Haram b. Cündüb b. Amir b. Ganm İbn Adıyy b. Neccâr, Ebû Hamzatü'l-Ensan el-Hazrecî'dir. Annesi ise, Ümmi Süleym Sehle binti Milhan b. Halid b. Zeyd b. Haram b. Cündüb'dür. Annesi Ümmi Süleym, ensardan olup isminin Sehle oluşu hakkında çok çeşitli ihtilâflar vardır. Bazı eserlerde ismi Remile, Meyse ve Melike olarak zikredildiği gibi, Zamîsâi (Zümeysâ) veya Remisâi (Rümeysâ) olarak da geçmektedir.

Hiz. Ümmi Süleym müslüman olunca, kocası onun İslâm'dan dönmesi için çok baskı yaptı. Fakat bu baskılardan bir sonuç alamayınca kızdı ve Ümmi Süleym'den ayrılarak Şam'a gitti. Orada kısa bir müddet ikamet ettikten sonra vefat etti.

Babasının ölümü üzerine Enes'in annesine Ebû Talha tâlib oldu. O zamanlar Ebû Talha henüz müşrik idi. Ümmi Süleym, onunla evlenmek için İslâm'ı kabul etmesini şart koştu. Ebû Talha bu şartı kabul ederek Hiz. Ümmi Süleym ile evlendi. Resul-i Ekrem (s.a.s.)'in Medine'ye hicretlerinde, Enes b. Mâlik henüz on yaşlarında bir çocuk idi. Hiz. Peygamber (s.a.s.)'in Medine'ye gelişlerinde Medineli müslümanlar arasında meydana gelen heyecan ve coşkuyu Hiz. Enes şöyle anlatmaktadır:

"Medine'nin çocukları hem koşuyorlar ve hem de "Muhammed geldi, Muhammed geldi!" diye bağıryorlardı. Ben de onlarla birlikte koşmaya ve bağırmağa başladım. Bu şekilde koşup bağırırken etrafıma baktım, bir şey göremedim. Çocuklar ise yine bağıryorlardı koşuşarak. Ben de koştum ve bağırdım. Fakat etrafıma dikkat edince gelenleri göremedim. Nihayet Resulullah ile Hiz. Ebû Bekir geldiler. Biz kendilerini gördükten sonra, adını şu anda hatırlayamayacağım adamın biri bizi şehre gönderdi. Bize "Resulullah'ın geldiğini haber verin" diye tenbih etti. Şehre koştuk ve müslümanlara haber verdik. Ensardan beşyüz kişi onları karşılamaya çıktılar. Ensâr, onları karşılayarak, "Buyurunuz, burada emniyete kavuşacaksınız. İtaat ile karşılanacaksınız" dediler.

Resul-i Ekrem kendisini karşılayanlarla birlikte şehre girdi. O sırada şehrin bütün halkı Resul-i Ekrem'i karşılamak üzere evlerinden ve dükkânlarından dışarı çıkmışlardı. Kadınlar da evlerinin damlarına çıkarak Hiz. Peygamber'in gelişini seyrediyorlardı. Resul-i Ekrem ile birlikte gelen Hiz. Ebû Bekir'i de görüyorlar ve fakat ikisinden hangisinin Resulullah olduğunu etraflarına soruyorlardı. Ben hayatımda o güne benzeyen bir gün görmemiştim.!

Hiz. Peygamber, Medine'ye geldikten sonra bütün ensâr kendisine hizmet etmek hususunda yarışıyorlardı. Hiz. Enes b. Mâlik'in annesinin, hizmet yarışında yapabilecek veya verebilecek hiçbir şeyi yoktu. Bundan dolayı hemen Enes b. Mâlik'i çağırıp elinden tutarak Resul-i Ekrem'in huzuruna çıktı: "Ya Resulullah, ben fakir bir kimseyim. Sizlere yardım edecek bir şeyimiz yok. Bu oğlumdur, yardım etmek ve hizmetinizde bulunmak üzere sizlere bırakıyorum. Onu kabul ediniz" dedi. Resûl-i Ekrem, bu içten gelen arzuyu kırmadı. Enes b. Mâlik'i yanına aldı. Bütün zamanlarında onu yanında bulundurdu.

Enes b. Mâlik, Resulullah'ın hizmetine girdikten sonra O'nun bütün emirlerini büyük bir dikkat ve itina ile yerine getirmeye çalıştı. Resul-i Ekrem ile aralarında sır olarak kalmasını arzu ettikleri şeyleri büyük bir dikkatle muhâfaza eder ve onları annesine bile söylemezdi. Nitekim kendisinden rivâyet edilen bir hadis-i şerifte Enes şu olayı anlatır:

"Çocuklarla birlikte oynuyordum. Resulullah (s.a.s.) olduğumuz yere teşrif buyurdu. Bize selâm verdi. Sonra benim elimden tuttu. Ve beni bir işe gönderdi. Kendisi de bir duvarın gölgesinde oturarak benim geri dönmemi bekledi. Ben, O'nun emrini yerine getirmek için gittim, emirlerini ifa

ettim ve sonra dönüp gelerek neticeyi kendilerine bildirdim. Sonra dâ evime döndüm. Annem Ümmi Süleym neden geciktiğimi sordu. Ben de, 'Rasûlullah, beni bir işe gönderdi' dedim Validem, 'Ne işi?' dedi. Ben de, 'sırdır' diyerek söylemedim. Annem benim bu tavrımı çok beğenmiş olacak ki bana, 'Oğlum, Resul-i Ekrem'in sırlarını iyi sakla!' dedi!"

Hz. Enes b. Mâlik, her sabah, sabah namazında Resul-i Ekrem'in yanında bulunarak O'nunla birlikte sabah namazını kıldıktan sonra Resul-i Ekrem'e oruca niyet edip etmediğini sorardı. Eğer oruca niyet ettiğini öğrenirse hemen iftar yemeğini hazırlardı.

Hz. Enes b. Mâlik, Resul-i Ekrem'e o kadar sokulurdu ki, adeta ikisinin dizleri birbirine değdi. Nitekim Hayber gazvesinde, Resul-i Ekrem, Hz. Enes b. Mâlik ile birlikte giderken dizleri birbirlerine dokunuyordu. Hz. Enes, Resul-i Ekrem'e çok yakın olduğu gibi ailesi de çok yakındı. Nitekim Ümmi Süleym Hayber'den sonra Hz. Safiye ile evlenen Resulullah'ın evlenme işlerinde O'na yardım etmiştir. Yine Resul-i Ekrem, Hz. Zeyneb ile evlendiği zaman, Hz. Ümmü Süleym, O'na yemek yaparak hizmet etmiştir. Bu arada Hz. Enes davet olunacak şahısları çağırarak görevlendirilmişti. Hz. Enes b. Mâlik, Bedir gazvesinde henüz oniki yaşında olmasına rağmen savaş alanına gitmiş ve savaş esnasında mücâhidlere hizmet etmiş bu arada Resulullah'ın hizmetini de aksatmamıştır. Hz. Enes'e yaşının küçük olduğu hatırlatılarak Bedir'e iştirak edip etmediği sorulduğunda, "Bedir'den kim geri kaldı ki ben geride kalayım?" cevabını vermiştir.

Uhud ve Hendek gazvelerinde Enes b. Mâlik yine Resulullah ile beraberdi. Hudeybiye barışı sırasında henüz delikanlılık çağına gelmek üzere idi. Umretü'l-Kaza'da ise Resul-i Ekrem'e refâkat ederek Mekke'ye gitti. Daha sonra Hayber gazvesine ve Mekke fethine katıldı. Daha sonra Huneyn gazvesinde de bulundu. Ayrıca Resul-i Ekrem ile birlikte Tâif muhâsarasına katıldı. Veda Haccı'nda da bulunan Enes b. Mâlik, Resul-i Ekrem'in irtihalinde Medine'de idi.

Enes b. Mâlik, Hz. Ebû Bekir devrinde Bahreyn çevresindeki kabilelere âmil olarak zekâtları toplamaya memur tayin edildi. Hz. Ebû Bekir'in vefâtında Bahreyn'de idi. Sonrâ Medine'ye geldi. Hz. Ömer, Enes b. Mâlik'i savaş meydanlarına göndermeyerek yanında alıkoydu ve istişâre meclisine dahil etti. Hz. Ömer, Enes b. Mâlik'in akıl ve ileri görüşlülüğünden daima istifâde etmiştir.

Hz. Ömer devrinde Medine'de kalan Hz. Enes b. Mâlik, zamanlarının çoğunu fıkıh öğretmekle geçirdi. Bu duruma ömrünün sonuna kadar devam etti. Bu arada Hz. Ömer zamanında Basra'ya göçerek orada yerleşti. Orada da müslümanlara aynı şekilde fıkıh öğretmeye devam etti. Bir defa da İran bölgesindeki cihad birliklerine katıldı. Tuster şehrinin alındığı savaşa katılan Enes b. Mâlik şehir teslim alındıktan sonra ganimet mallarının Medine'ye getirilmesi işini üstlendi. Tekrar Basra'ya dönüp şehre vardığında Hz. Ömer'in şehâdet haberini öğrendi. Enes b. Mâlik Hz. Osman zamanında Basra'da kalarak fıkıh öğretimine devam etti. Hz. Osman'ın son devirlerinde fitne ve fesad olaylarına katılmamak için her imkânını kullandı. Medine'nin âsiler tarafından tehdit altında olduğunu öğrendiği zaman, yanına Umran b. Husayn'ı alarak ashâbın çoğu gibi Halifenin yanına hareket etti. Ertesi günü yolda iken Hz. Osman'ın şehâdet haberini aldı. Hz. Osman'dan sonra hilâfet makamına Hz. Ali geçti. Fitnenin en büyük merkezlerinden biri Basra şehriydi. Enes b. Mâlik, Basra'da ikamet etmesine rağmen fitne ve fesad olaylarına hiç karışmadı. Kendisine müsbet veya menfi açıdan yapılan fikir alışverişlerine de itibar etmeyerek hepsini reddetti. Hz. Enes b. Mâlik, fitne ve fesad olaylarına karışmamakla birlikte zulme ve haksızlığa karşı sessiz de kalmamış ve cephe almıştır. Nitekim Haccâc b. Yûsuf'un valiliği sırasında yapmış olduğu zulmü gördüğünde, onu hemen Abdülmelik'e şikâyet etmekte tereddüt göstermedi. Buna rağmen Haccâc-ı Zâlim, Enes'in derslerine devam etmiş ve onu hoşnut etmeye gayret sarfederek dâima hâl ve hatırını sormuştur.

Emeviler zamanında, ashâb-ı kirâmın sayıları gittikçe azaldı. Kalanların ise değeri her gün daha da çok artmaya başladı. Halk, bu gibi zevâtı arıyor, buluyor ve onları dinliyordu. Hz. Enes b. Mâlik de ashâb-ı kirâm içinde en uzun ömürlü olanlarından biriydi. Bu itibarla halkın iltifâtına ve muhabbetine dâima mazhar olmuştur.

Hicretten sonra seksen seneyi geçen bir ömür süren Hz. Enes b. Mâlik artık yaşlanmıştı. Hulefâ-i Râşidîn devrinde yaşadığı gibi Emevilerin de pekçok hükümdarı devrinde yaşadı. Basra şehrinde hastalandığı etrafı yayılınca, halk dalgalar halinde evine gelerek kendisini ziyaret etti ve gece gündüz onu yalnız bırakmadı. Nihâyet milâdî 709 yılında Basra'da Rahmeti Rahmana kavuştu. Vasiyyeti gereği Rasûl-i Ekrem'in saçlarından bir kısmı kabrine kondu. Techiz ve tekfin işleri de yine vasiyyeti üzere yapıldı.

Hz. Enes b. Malik, güzel huylu idi. Kendisi son derece nazik, lâtif ve yumuşak huylu güzel yüzlü, hoş sohbet bir sahâbî idi. Resulullah'a olan sevgisini her zaman ve her yerde açığa vuruyordu. Hz. Peygamber'in hizmetinde bulunmak onun için son derece sevindirici, zevk verici ve neşeli bir işti. Resulullah da onun halini her zaman takdir edip fırsat buldukça onu hayır ile yâd eder ve hizmetini dua ile karşılardı. Resul-i Ekrem'in vefâtından sonra Enes b. Mâlik, ders vermeye başladığı zaman Resulullah devrini büyük bir zevk ve şevk içinde anlatır ve onun sünnetinden ve yaşayışından söz ederken vecd içinde adeta kendinden geçerdi. Hz. Enes b. Mâlik, her davranışını Resulullah'ın sünnetine uydurmaya çalışırdı. Resulullah'ın bütün hal ve hareketini kendisine rehber yapmıştı. O'nu aynen taklid eder:ti. Herhangi bir sahâbîye namaz hakkında soru sorulduğu zaman onlar hemen Enes b. Mâlik'i örnek olarak gösterirdi.

Hz. Enes'in en önemli vasıflarından biri de haksever olması idi. Halkı zulüm ve şiddet hareketleri ile yıldırان emirlere şiddetle çatarı. Bu durumda kalan emirler, onu kırmamak için sözlerini küçük bir çocuk gibi dinlerlerdi. Nitekim Hz. Hüseyin'in başı Ubeydullah b. Ziyad'a getirildiğinde Ubeydullah Hz. Hüseyin'e karşı çirkin sözler söylemeye başlayınca, orada bulunan Hz. Enes hemen müdâhale ederek, "Bu baş, Rasûl-i Ekrem'in başına benziyor" diyerek onu susturmuştu.

Enes b. Mâlik, çoluk çocuğunun kalabalıklığı ile tanınır. Bütün ensârdan daha fazla çocuk sahibi idi. Bu da Resulullah'ın bir duası eseri idi. Hz. Enes'in annesi Ümmü Süleym, oğlunu Resulullah'a getirdiği vakit, Ondan oğlu için dua etmesini istemişti. Resul-i Ekrem de Ümmü Süleym'i kırmayarak ellerini kaldırıp: "Ya Rabbi, onun malını, evlâdını çoğalt ve onu cennete sok" buyurarak dua etmişti. Bu dua' kabul olunmuş ve Hz. Enes b. Malik'in hem malı çoğalmış ve hem de evlâtları çok olmuştu. Hz. Enes b. Mâlik'in çocukları arasında Abdullah, Ubeydullah, Zeyd, Yahya, Halid, Musa, Nasr, Ebû Bekir, Ömer, Alâ, Berra, Reme, Ümeyme ve Ümmü Haram'ı sayabiliriz. Bu evlâtlarının hemen hepsi tarih'te meşhur olmuşlardır.

Hz. Enes b. Mâlik son derece yakışıklı ve nurânî yüzlü bir kimse idi. Zaman zaman sakalını boyardı. Bütün hayatı boyunca son derece sade ve basit bir hayat sürmüştür. Fakir-fukara gördüğü zaman hemen yanına giderek tasaddukta bulunur, talebelerine harçlıklar vererek onlara yardımcı olurdu. Kendisi son derece gayretli ve cesur idi. Hiçbir şeyden korkmaz ve çekinmezdi. En çok korkulan vali ve hükümdarlar karşısında her sözünü açıkça ve çekinmeden söyleyerek onların kötülüklerine engel olurdu. Cihada katıldığı zaman, sanki bir ordu imiş gibi gayet fütursuzca düşman üzerine saldırarak gözlerini yıldırır ve onları korkuturdu. Talebelerinin sayısı oldukça fazladır. Bunlar arasında tanınmış pekçok tâbiîn vardır. Hasan-ı Basrî, Süleyman Temri, Katâde, Muhammed b. Sîrin el-Ensârî, Saîd b. Cübeyr bunlardandır. Rivâyet etmiş olduğu hadis-i şeriflerin sayısı oldukça fazla olup bunların pek çoğu ittifak halinde hadis kitaplarında zikredilmiştir.

Hz. Enes (r.a.)'in rivâyet ettiği meşhur bazı hadis-i şerifler:

"Zâlîme yardım, onu zulmünden alıkoymaktır. "

"İnsan sevdikleri ile beraberdir"

"Ey nas, takvânıza dikkat ediniz. Şeytan sizi aldatmasın"

"İçinizden bir kimse, bir felâkete uğraması yüzünden, ölümü temenni etmesin; ölümü dileyecek hale gelenler; 'Ya Rabbi, hayat hakkımda hayırlı olduğu müddetçe beni yaşat, hayat hakkımda hayırlı olmadığı zaman ruhumu kabzet' desin"

"Resul'i Ekrem efendimize dokuz yıl hizmet ettim, onun bana bir kez bile, "şu işi yapmasaydın- da böyle yapsaydın" dediğini yahut onun benim bir işimi ayıpladığını görmedim. "

Sahâbe-i Kirâm'dan, Hz. Peygamber (s.a.s.) ile Akabe denilen yerde karşılaşmış müslüman olan ilk Medinelilerden.

Tam adı Ebû Umâme Es'ad b. Zürâre b. Udes b. Übeyd b. Sa'lebe b. Ganm b. Mâlik b. Neccâr'dır. Ensâr ve Hazrec'in ileri gelenlerindendir. İslâm'ın Medine'de yayılmasında en büyük rolü oynadı. Hicret'ten bir süre sonra hastalanarak Bedir savaşından önce Şevvâl ayında vefât etti (H . I /M. 623).

Medineli Araplar iç-içe yaşadıkları yahudilerden dolayı vahiy peygamberlik gibi konular hakkında az çok bilgi sahibiydiler. Yahudilerin yakın bir zamanda bir peygamber geleceği konusundaki beklentilerini de biliyorlardı. Çünkü yahudiler sık sık, "Bir peygamber gönderilmek üzeredir. Onun geleceği zamanın gölgesi düştü. O peygamber gelince biz ona tâbi olacağız. Onunla birlik olup Âd ve İrem kavminin öldürüldükleri gibi biz de sizi öldüreceğiz" diyerek Arapları tehdit ediyorlardı. Bu nedenle Es'ad b. Zürâre müslüman olmadan önce yeni bir peygamber için hazırlıklıydı. Ayrıca Es'ad az sayıda da olsa varlığını sürdüren Haniflerdendi. İbn Sa'd'ın bildirdiğine göre Allah'ın bir olduğunu söyler, dostlarından Ebu'l-Heysen Mâlik b. Teyyehân ile tevhid inancı hakkında konuşur, tartışırlardı (İbn Sa'd, Tabakât, I, 218; III, 448).

Es'ad b. Zürâre Hz. Peygamber'le ilk kez nübüvvetin 11. yılı Hac mevsiminde tanıştı. Yanındaki beş Hazreçli ile birlikte Akabe'de Hz. Peygamber'le karşılaştı. Hz. Peygamber kim olduklarını öğrenince kendileriyle biraz konuşmak istediğini söyledi. Razi olarak oturdular. Hz. Peygamber onlara kendisini tanıttı; Kur'an'dan bir bölüm (İbrahim, 14/35, 52) okudu. Hemen onun beklenen peygamber olduğunu anladılar. Birbirlerine, "Biliniz ki, vâllâhi bu yahudilerin sizi kendisiyle korkuttukları peygamber olmalıdır. Sakın yahudiler ona inanmak ve tâbi olmakta sizi geçmesinler" diyerek müslümanlığı kabul ettiler. Es'ad b. Zürâre ile birlikte ilk müslüman olanlar Râfi b. Mâlik b. Aclân, Avf b. Hâris b. Rıfâ'a, Kutbe b. Âmir b. Hadide, Ukbe b. Âmir b. Nâbi ve Câbir b. Abdullâh b. Ri'âb idi ve bunlar İslâm'ın Medineliler için önemini de bilincindeydiler. Bunu Hz. Peygâmbere "Biz kavmimizi hem birbirlerine karşı hem de kavmimizden olmayan bir kavme (yahudilere) karşı aralarında düşmanlık ve kötülük olduğu halde geride bırakmış bulunuyoruz. Umulur ki Allah onları da senin sayende bir araya toplar" diyerek belirttiler. Hz. Peygamber ile bir yıl sonra yeniden buluşmak ve bu süre içinde İslâm'ı Medine'de yaymaya çalışma sözü vererek ayrıldılar.

Es'ad b. Zürâre ve diğer müslümanlar Medine'ye dönünce, en yakınlarından başlayarak İslâm'ı tebliğ ettiler. Kısa bir zaman içinde Medine'deki bütün evlerde Hz. Peygamber ve İslâm konuşulmaya başlandı. Es'ad'ın ilk davet ettiği kişilerden birisi dostu Ebu'l-Heysen Mâlik b. Teyyehân idi ve Ebu'l-Heysen, İslâm'ı hiç tereddüt etmeden kabul etti. Bir yıl süren davet çalışmalarında hem Hazreç'ten hem de Evs'ten birçok kişi müslüman oldu.

Es'ad b. Zürâre ve onunla birlikte müslüman olan Hazrecliler sözleştikleri gibi bir yıl sonra Akabe'de Hz. Peygamber'le buluştular. Ancak yanlarında İslâm'ı kabul etmiş altı Medineli daha bulunuyordu. Bu altı müslüman Muaz b. Hâris b. Rıfâ'a, Ubâde b. Sâmit, Yezid b. Sa'lebe, Abbâs b. Ubâde, Ebû'l-Heysen Mâlik Teyyehân, Uveyym b. Sa'ide idi. Gece gerçekleşen buluşmada Es'ad ve diğer müslümanlar Hz. Peygamber'e, "Darlıkta ve varlıkta isteklilikte ve isteksizlikte dinlemek ve boyun eğmek, emirlik işinde ehil olanla çekişmemek, her nerede olursa olsun hiçbir kınayıcının kınamasından çekinmeksizin hakkı söylemek" üzere bey'at ettiler. Bu bey'at tarihe I. Akabe Bey'atı* olarak geçti.

Es'ad b. Zürâre ve müslümanlar Medine'ye dönünce davet çalışmalarını yeni bir hız ve güçle sürdürdüler. Fakat İslâm'ı anlatmakta özellikle Kur'an'ı öğretmekte büyük zorluklarla karşılaşılıyorlardı. Hz. Peygamber'e mektup yazarak bir öğretmen istediler. Hz. Peygamber Mus'ab b. Ümeyr'i Medine'ye öğretmen olarak gönderdi. Mus'ab ile onu evinde misafir eden Es'ad b. Zürâre tebliğ ve dâvet çalışmalarını birlikte yürüttüler. Ev ev dolaşarak İslâm'ı anlatıyorlardı. Bu çalışmaları sonunda başta Sa'd b. Mu'az ve Useyd b. Hudayr gibi kabilelerinin güçlü kişileri olmak üzere çok sayıda Medineli müslüman oldu.

Medine'de İslâm'ın yayılması konusunda en çok çaba harcayan ve fedakârlıkta bulunan kişi şüphesiz Es'ad b. Zürâre idi. Bu çaba ve fedakârlıkları nedeniyle tabii olarak temayüz etmiş önder durumuna gelmişti. Yalnız İslâm'ı tebliğ etmekle yetinmiyor, zaman zaman müslümanları da biraraya getirerek bilgilendirmeye, ümmet bilincine ulaşmalarını sağlamaya çalışıyordu. Bu nedenle müslümanları namaz için biraraya getiriyor, yemekler vererek birbirleriyle görüşmeleri, tanışmaları imkânını hazırlıyordu. Bir rivâyete göre müslümanlar toplanarak yahudi ve hristiyanlar gibi haftada belli bir gün biraraya gelmeyi kararlaştırdılar. O zaman Arube denilen günde Es'ad b. Zürâre'nin çevresinde toplandılar. Es'ad, müslümanlara iki rekât namaz kıldırdı, vaaz etti. Beraberlikleri akşama kadar sürdü. Es'ad onlara öğle ve akşam yemeği verdi. Bu olaydan sonra Arube'ye toplantı günü anlamında Cuma denildi (Muhammed Ali es-Sâbûnî, Ahkâm Tefsiri, II, 463).

Bir yıl sonraki Hac mevsiminde Es'ad b. Zürâre ve Medineli müslümanlar Hz. Peygamber'le Akabe'de yeniden buluştular. Bu kez sayıları yetmişin üzerinde (ikisinin kadın olduğunda ittifak vardır, erkeklerin yarısı hakkında rivâyetler yetmiş, yetmişbir, yetmişiki ve yetmişüç rakamlarını verir) idi. Yine geceleyin ve gizli yapılan görüşmede Hz. Peygamber'in ve Mekkeli müslümanların Medine'ye hicretleri konusu görüşülerek karara bağlandı. Hz. Peygamber Medineli müslümanlardan kendisini, ashâbını barındırmaları, yardımcı olmaları, kendi nefislerini savundukları ve korudukları her şeye karşı Hz. peygamber ve ashâbını savunup korumaları üzerine bey'at * aldı. Bey'attan önce Hz. Peygamber'in amcası Abbâs bir konuşma yaparak Ensâr'ı uyardı. Bu konuşmayı Es'ad b. Zürâre cevaplandırdı ve bu bey'atın anlamını bir kere daha dile getirdi. Hz. Peygamber ensardan, oniki nakib (temsilci) seçmelerini istedi. İçlerinde Es'ad b. Zürâre'nin de bulunduğu oniki temsilci seçildi. Bunların her birisi kendi kabilelerini temsil edeceklerdi. Hz. Peygamber Es'ad b. Zürâre'yi nakiblerin de temsilcisi atadı. Böylece Es'ad bütün Medineli müslümanların temsilcisi oldu. Bey'ata geçildiğinde yine ilk bey'at eden Es'ad idi. Bey'atını, "Ben Allah'a bey'at ediyorum. Resulullah aleyhisselâma da bey'at ediyorum. Ahdimi yerine getirerek tamamlamak, sana yardım konusundaki sözümü işimle gerçekleştirmek üzere" diyerek yaptı. Sonra kadınlar hariç bütün müslümanlar teker teker Hz. Peygamber'in elini tutarak bey'at ettiler. II. Akabe bey'atı olarak anılan bu bey'at İslâm tarihinin en önemli olaylarından birisi olan Hicret'in kapısını ve İslâm'ın zafer yolunu açtı.

Hz. Peygamber'in Medine'ye hicretinden sonra Es'ad b. Zürâre uzun yaşamadı. Ama bu süre içinde de İslâm'a olan yüksek bağlılığın ve fedakârlığın örneklerini verdi. Mescid-i Nebî'nin yapılması için seçilen arsa Es'ad b. Zürâre'nin gözetimindeki Sehl ve Süheyl adlı iki yetim gencin malı idi. Bunlar arsayı Hz. Peygamber'e hediye etmek istedilerse de Hz. Peygamber bedeli olan on miskal (48 gram) altını ödemedi kabul etmedi. Es'ad b. Zürâre ayrıca gençlere geçimlerini temin etmeleri için bir tarla bağışladı. Hicretten dokuz ay sonra Mescid-i Nebî'nin inşası sırasında vefât etti. Es'ad b. Zürâre ilk olma özelliğini vefâtında da korudu ve Bakî kabristanına defnedilen ilk Ensâr*, bir rivâyete göre de ilk müslüman oldu (İbnü'l-Esir, Üsdü'l-Ğâbe, I, 86-87).

Medine'de ilk cuma namazını Es'ad b. Zürâre kıldırıştır (Ali el-Mütteki, Kenzü'l-Ummâl, V,

136-137). Medine'de onun evi İslâm tebliğcilerinin bir merkezi durumunda idi. O zamanlar müslümanlar kırk kişi idi. Medine'de inşa edilen Mescidi Nebevi, iki yetimin arsası üzerinde kurulmuş, onlar arsalarını Hz. Peygamber'e bağışlamak istemelerine rağmen, Hz. Peygamber arsayı satın almış ve Es'ad b. Zürâre de onlara Beyâdoğulları tarafında bir arazi temin etmiştir. Es'ad b. Zürâre'nin menenjitten öldüğü nakledilmiş, öldüğü zaman yahudiler Hz. Peygamber hakkında, "Bir kudreti olsaydı arkadaşını kurtarırdı" diye fitne çıkarmaya çalışmışlardır. Hz. Peygamber de onlara kendisinin bir tabib olmadığını, görevinin ris'alet olduğunu söylemiştir (Ahmed b. Hanbel, Müsned, IV, 138; İbnü'l-Esir, Üsdül-Ğâbe, II, 7). Es'ad b. Zürâre öldükten sonra Hz. Peygamber'e gelen Neccâroğulları, nakiblerinin öldüğünü ve yerine birisini atamasını istemişler ve Hz. Peygamber de "Sizin nakibiniz benim" demiştir (İbnü'l-Esir, a.e.g., I, 72).

Es'ad b. Zürâre arkasında Kebşe, Habibe ve Faria adlarında üç kız çocuğu bırakmıştır.

HZ. EBÛ EYYUB EL-ENSÂRÎ (r.anh)

Medineli müslümanlardan ve hicret sırasında Hz. Peygamber'i evinde misafir eden sahâbî.

Ebû Eyyûb Hâlid b. Zeyd el-Ensârî en-Neccârî (r.a.); Ensâr'ın Hazrec kabilesinin Neccârîoğulları koluna mensup olup, annesi Zehra binti Sa'd'dır. Abdülmuttalib'in vâlidesi tarafından Rasûlullah'la akraba olan Ebû Eyyûb, ikinci Akabe bey'atında hazır bulunmuş, Rasûlullah'a iman etmiştir (İbn İshâk, İbn Hişâm, es-Sîre, II, 100; İbn Sa'd, et-Tabakat, III, 484; İbn Abdülberr, el-Istiâb, IV, 1606; İbnü'l-Esir, Üsdü'l-Gâbe, VI, 25; ez-Zehebî, Siyer A'lâmü'n-Nübelâ, II, 288).

Medine, müslümanlar için emin bir yer olduktan sonra Mekke'de Rasûlullah (s.a.s.) ile birkaç müslüman kalmıştı. Rasûlullah da hicret yolculuğuna çıkınca bunu haber alan Ebû Eyyûb her gün Medine'ye yakın Hire ad verilen yerde onun yolunu gözlerdi. Nihâyet Rasûlullah görününce bütün Neccar'lıları toplayarak Rasûlullah'ı karşıladı. Bütün müslümanlar Rasûlullah'ı kendi evlerinde misafir etmek istiyordu. Bunun üzerine Rasûlullah devesini serbest bıraktı. Kusva adlı bu deve Ebû Eyyûb'un evinin önünde çöktü. Ebû Eyyûb bu olayı şöyle nakletmiştir: "Rasûl-i Ekrem (s.a.s.) evimizin alt katına yerleşmişti. Ben de üst kattaki odada idim. Bir gün yukarıdan yere bir miktar su dökülmüştü. Suyun tavandan sızarak Rasûlullah'ın üzerine gelmemesi için suyu bir bez parçası ile kurutmaya çalıştık. Bunun üzerine Rasûlullah'ın yanına inip dedim ki: 'Ya Rasûlallah, senin bulunduğun bir yerin üstünde bulunmak bize yakışmaz, yukarıdaki odaya teşrif etmez misiniz?' Rasûlullah o günden sonra üst kata çıktı" (Müslim, Sahih II, 192). Ebû Eyyûb ile zevcesi Ümmi Eyyûb Rasûlullah'ın yemeğini hazırlardı. Bir gün soğanlı bir yemeği Rasûlullah yemeyip, "Onu yiyemedim, çünkü bu yemekte soğan olduğunu gördüm, ben ise soğandan hoşlanmam; fakat siz isterseniz yiyin onu yemekte bir sakınca yoktur" demiş, Ebû Eyyûb da, "Ya Rasûlallah, sizin hoşlanmadığınız şeyden biz de hoşlanmayız" demiştir (Müslim, Sahih, II, 198).

Rasûlullah, Ensâr ile Muhacirler arasında gerçekleştirdiği "kardeşlik" olayında Ebû Eyyûb'e kardeş olarak Hz. Mus'ab b. Umeyr'i seçmiştir. Ebû Eyyûb'un evinde yedi ay kalan Rasûlullah'a Medine'de mihmandarlık yapan Ebû Eyyûb, Bedir, Uhud, Hendek ve diğer bütün gazvelerde Rasûlullah'ın yanında islâm cihad hareketlerine katılmıştır (İbn Sa'd, et-Tabakat, 485; Hâkim, el-Müstedrek, III, 458; ez-Zehebî, A'lâmü'n-Nübelâ, 290).

Rasûlullah'ın vefâtından sonra da bütün gazâlarda yer almıştır. Hz. Ali'nin hilâfeti döneminde onunla birlikte Hâricilere karşı savaşmıştır. Hz. Ali'nin Medine'deki kaymakamı olan Ebû Eyyûb'un Halid ve Muhammed adlı iki oğlu, Umre adında bir kızı vardı. Hz. Ali (r.a.) devrinden sonra Muaviye zamanında Mısır'a gitti. Mısır valisi bir akşam namazına geç kalmıştı. O zaman namaz konusunda çok titiz davranan her sahâbî gibi Ebû Eyyûb şöyle demiştir: "Rasulullah'ın, 'Ümmetim akşam namazını yıldızların gökyüzünü kaplamasına kadar tehir etmedikçe hayır üzeredir, fitrat üzeredir' dediğini duymadın mı? " "Duydum" diyen Ukbe'ye, "O halde neden akşam namazını geciktirdin?" diye sormuş; çok meşgul olduğunu söyleyen Ukbe'ye şöyle demiştir: "Senin bu yaptığını görerek, halkın Rasûlullah da böyle yapardı zehâbına düşmesinden endişe ederim" (Ahmed b. Hanbel, Müsned, IV, 147).

Rasûlullah (s.a.s.) İstanbul'un fethini ashâbına anlatıp, "İstanbul elbette fetholunacaktır; onu fetheden kumandan ne güzel kumandan, onu fetheden asker ne güzel askerdir" (Ahmed b. Hanbel, Müsned, IV, 335) diye müjdelemiştir. Hicrî 52. yılda Muaviye oğlu Yezid kumandasındaki müslümanlar İstanbul'u kuşattılar. İslâm akîdesinin dünyanın dört bir yanına yayılması husûsunda çok canlı ve diri bir gayrete sahip olan müslümanlar İstanbul'un fethi ve islâm devletinin sınırlarına dahil

olmasını şiddetle arzuluyorlardı. Hz. Ebû Eyyûb el-Ensâri bu seferin hazırlanması için çok çalışmış ve sefere karşı çıkanlara öğütlerde bulunmuştu. Uzun bir yolculuk yapan Ebû Eyyûb yaşının çok ilerlemesinden dolayı İstanbul'a yaklaştıkları bir sırada hastalanmış, Yezid'e, öldüğü takdirde cenazesinin hemen gömülmeyerek ordunun varacağı en ileri noktaya kadar götürülmesini ve o yerde gömülmesini vasiyyet etmişti. Burada defnedilen Ebû Eyyûb müslümanların İstanbul'da bir sembolüdür. İstanbul, ashab devrinden başlamak üzere defalarca muhâsara edilmiş, nihâyet bu şehri fethetmek 1453 yılında Fatih'e nasip olmuştur. Ebû Eyyûb'un ölüm döşeğinde şu hadisi rivâyet ettiği zikredilir; "Bir insan Cenâb-ı Hakk'a bir ortak koşmaksızın ruhunu teslim ederse, Allah onu cennete koyar."

Kişiliği, Ahlâkı, Fazileti : Ebû Eyyûb'un fazîlet ve kemâl itibariyle yüksek bir makamı vardı. Rasûlullah'ın eğitiminden geçmiş bir sahâbî olarak onun sünnetine çok önem verir, bir yanlışlık gördüğünde doğrusunu anlatır, hemen sünnetin uygulamasına çalışırdı. İslâm ordusu İstanbul'u kuşattığında hastalanan Ebû Eyyûb, o hâliyle bile Allah Rasûlünden şu hadisi nakletmiştir: "Kostantiniyye surunun dibine sâlih bir kişi gömülecektir." Umarım ki o kişi ben olayım (İbn Abd Rabbîh, el-Ikdü'l Ferîd, II, 213). Ordu komutanı Yezid Ebû Eyyûb'un tabutunu askerlerin ortasına almış, askerler de çarpışmalarda bu tabutu koruyarak ilerlemişlerdir. İstanbul surlarını korumakta olan Bizans kumandanı bu garib durumu görünce, "Bu nedir?" diye sormuş, Yezid de, "Bu bizim peygamberimizin sahâbisidir. Bize senin ülkende içerilere doğru götürülüp gömülmesini vasiyyet etti. Biz de onun bu isteğini yerine getireceğiz." Bizans kumandanı: "Sen ne akılsız adamsın. Sen dönüp gidince biz onu köpeklere yem ederiz." Yezid: "Eğer onun kabrini açtığınızı veya cesedine birşey yaptığınızı duyacak olursam ben de bütün Suriye'de öldürmedik hristiyan, yıkmadık kilise bırakırsam bu ölüye ikramıma sebep olan zat-ı Peygamber'i (s.a.s.) inkâr etmiş olayım." Bunun üzerine kumandan şöyle demiştir: " Ben onun kabrini elimden geldiğince koruyacağıma Mesih hakkı için söz veriyorum." Surların dışında defnedilen Ebû Eyyûb'un kabrinin üzerinde sonradan bir kubbe yapılmış ve bu mübarek adamın kabri müslümanların ve hristiyanların saygı gösterdikleri bir yer olarak korunmuştur. Ebû Eyyûb el-Ensari hazretleri, Hayber savaşından dönülürken Rasûlullah'ın çadırının çevresinde kendiliğinden bütün gece nöbet tutmuş, Rasûlullah onun için, "Allah'ım, beni koruyarak gecelediği gibi, sen de Ebû Eyyûb'u koru" diye dua etmiştir (İbn İshâk, İbn Hişâm, es-Sire, III 354-355).

Habib b. Ebî Sâbit'in naklettiğine göre, Ebû Eyyûb el-Ensâri Muaviye'ye gidip borçlu olduğundan yakınlıkla yardım istedi. Muaviye ona yardım etmedi. Ebû Eyyûb, Muaviye'ye, "Rasûlullah'ın 'Benden sonra iş başındakilerden bencillik göreceksiniz' diye buyurduğunu işittim" dedi. Muaviye, "Peygamber efendimiz bunu söylerken size de bir tavsiyede bulunmadı mı?" dedi. Ebû Eyyûb, "Sabretmeyi tavsiye etti" dedi. Muaviye, "O halde siz de sabrediniz" deyince Ebû Eyyûb ona, "Vallahi bundan sonra senden hiçbir istekte bulunmayacağım" diyerek Hz. Ali'nin Basra valisi İbn Abbâs'a gitmiş ve İbn Abbâs evini ona tahsis ettiği gibi yirmi bin dirhem para vermişti (Kenzü'l-Ummâl, VII, 95). İmam Ahmed'den yapılan bir nakle göre Ebû Eyyûb şöyle demiştir: "Kim Allah'a ortak koşmadan ölürse, cennete gider" (el-Bidâye, VIII, 59).

Ebû Eyyûb, savaş meydanında islâm askerlerini aşırp Rumlara tek başına saldırır, Rumların içine kadar ilerler ve geri dönerdi. Herkes onun kendini tehlikeye attığını söylediğinde de, "kendimizi tehlikeye atmak düşmana hücum etmek değil, asıl tehlike mallarımızın bakımı ile uğraşıp cihadı terketmektir" demiştir (Beyhâki, IX, 99; İbn Kesir, I, 228).

Sâlim b. Abdullah'ın rivâyetine göre, Abdullah b. Ömer, onun düğününe Ebû Eyyûb'u da

çağırılmış; Ebû Eyyûb, Sâlim'in evinin duvarlarının yeşil perdelerle süslenmiş olduğunu görünce, "Siz de mi duvarlarınıza perde asıyorsunuz" demiş, Abdullah b. Ömer de, "Ya Eba Eyyûb, kadınlarla başa çıkamadık" diye cevap vermiş; bunun üzerine Ebû Eyyûb "Pek çok kimse kadınlarla başa çıkamasa da senin başa çıkamayacağını ummazdım. Ben ne sizin evinize girer, ne de yemeğinizi yerim" demiştir (Kenzü'l-Ummâl, VIII, 63).

Peygamber efendimizden şunu rivâyet etmiştir:

"Müslüman kişinin kardeşi üzerinde yerine getirmesi gereken altı hakkı vardır. Bunlardan birini yapmadığı zaman, altı hakkından birini yerine getirmemiş olur: 1- Ona rastladığında selâm vermesi, 2- Onu yemeğe çağırdığı zaman dâvetine icâbet etmesi, 3- Aksırdığı zaman ona dua etmesi, 4- Hastalandığı zaman ona uğraması, 5- Öldüğü zaman cenazesinde bulunması, 6- Kendisinden nasihat ve yol göstermesini istediği zaman ona yol göstermesi" (Buhâri, el-Edeb, 134).

İstanbul muhasarası sırasında şehid olan Ebû Eyyûb el-Ensâri bugün İstanbul'un Eyüp ilçesindeki Eyüb Sultan Camii avlusunda bulunan türbesinde yatmaktadır. Kabri ile ilgili olarak, (bk. Taberî, Târih, III 2324 İbnü'l-Esir, Üsdü'l-Gabe, V, 143; Hâfız Huseyn b. Haccı, Hadîkatü'l Cevâmî, I, 243) adlı kitaplarda sözedilmektedir. Türbesi yıllarca müslümanların ziyaret yeri olmuştur; bugün de halk Ebû Eyyûb'un türbesini büyük kalabalıklar halinde ziyaret eder. II. Mahmud, Topkapı Sarayı hazinesindeki Hz. Peygamber'e âit kutsal eşyadan "Kadem-i Şerif"i bu camiye koydurmuştur .

Çok hadis rivâyet eden meşhur sahâbî.

Adı, Abdurrahman b. Sahr; künyesi, Ebû Hureyre'dir. Câhiliye döneminde ismi Abdüşşems idi. Hz. Peygamber onu, Abdurrahman (bazı rivâyetlere göre Abdullah, hattâ başka isimler de ileri sürülmektedir) diye adlandırdı (el-Hâkim en-Nisâbûrî, el-Müstedrek, Beyrut, t.y, III, 507). Ne sebeple Ebû Hureyre diye künye edindiğini kendisi şöyle açıklamıştır: "Bir kedi bulmuştum, onu elbisemin yenido taşırdım; bundan dolayı Ebû Hureyre (kedicik babası) künyesiyle çağrılır oldum (ez-Zehebî, Tezkiretü'l-Huffâz, Haydarâbâd 1376/1956, I, 32). Hayber gazvesi sıralarında Yemen'den Medine'ye gelip müslüman olmuştur (H. 7/M. 629) (ez-Zehebî, a.g.e., aynı yer). O tarihten itibaren Hz. Peygamber'in vefâtına kadar ondan ayrılmayan bir sahâbîsi olmuş, kendisini onun hizmetine adanmıştır. Hizmet süresi yaklaşık dört yılı buluyordu (İbn Kesir, el-Bidâye ve'n Nihâye, Beyrut 1966, VIII, 108,113).

Hz. Peygamber'in misafirperverliği ve cömertliği sayesinde yaşayan Ebû Hureyre, Rasûlullah (s.a.s.)'in mescidinde sadece ibadet ve ilimle meşgul olan Ehl-i Suffe'nin en ileri gelen siması idi. Hz. Peygamber'i büyük bir muhabbetle sevmiş, onun sünnetine uygun olarak yaşamış ve manevî yüce mertebelere erişmiştir (İbn Kesir, a.g.e., VIII, 108, 110).

İffet sahibiydi, eli açık ve cömertti. Hz. Osman'ın şehid edilmesinden sonraki fitne olaylarında köşesine çekildi. Halk onun bu halinden kendisine söz ettiklerinde Rasûlullah (s.a.s.)'in şu hadisini rivâyet ediyordu: "Fitneler çıkacak. O zamanda, oturanlar ayakta durandan, ayakta duran yürüyenden, yürüyen koşandan daha hayırlıdır. Kim dönüp bakmaya yönelirse, o da ona yönelir. Kim bir sığınak veya korunak bulursa onunla korunsun" (Buhâri, Menâkib, 25; Müslim, Fiten, IO).

Hoşsohbet, temiz ve ince duygulu, saf gönüllü idi (Zehebî, Tezkire, 1, 33). Emirlik ve valilik ona kibir vermedi. Üstelik alçak gönüllülüğünü arttırdı. Medine valisi Mervan'a vekâlet ettiği sıralarda, üzerine semeri bağlanmış bir eşekle, hurma lifinden örülmüş bir başlık başında olduğu halde çarşıya çıkar ve, "Savulun emir geliyor!" dermiş (İbn Sa'd, et-Tabakatü'l-Kübrâ, Beyrut 1380/1960, IV, 336).

İmam şâfiî gibi büyük âlimlerin bildirdiğine göre Ebû Hureyre kendi dönemindeki hadis nakledenlerin içinde hafızası en sağlam olanıdır (İbn Hacer, el-isâbe fî Temyîzi's-Sahâbe, Mısır 1328, IV, 205). Hz. Peygamber ile nisbeten kısa sayılabilecek bir süre birlikte olmasına rağmen, onun hadislerini bu kadar büyük bir sayıda elde edebilmesinin sırrı ve sebepleri şöyle açıklanabilir:

a) Birinci sebep: Hz. Peygamber ile sık sık görüşmesi ve ona hiç çekinmeden her çeşit sorular sormasıdır (İbn Hacer, a.g.e., IV, 206). Nitekim Buhâri ve Müslim'in naklettiklerine göre Ebû Hureyre şöyle demiştir: "Siz, Ebû Hureyre'nin çok hadis rivâyet ettiğini söyleyip duruyorsunuz. Ben fakir bir kimseydim. Karın tokluğuna Hz. Peygamber'e hizmet ediyordum. Muhâcirler çarşıda, pazarda alışverişle, Ensâr da kendi malları, mülkleriyle uğraşırken, ben Hz. Peygamber'in meclislerinin birinde bulunmuştum; buyurdu ki: 'İçinizden kim cübbesini yere serer de ben sözümü bitirdikten sonra toplarsa benden duyduğunu bir daha unutmaz. 'Bunun üzerine ben üzerimdeki hırkayı yere serdim, Hz. Peygamber de sözünü bitirince, onu topladım. Nefsim kudret elinde olan Allah'a yemin ederim ki, o andan sonra ondan duyduğum hiçbir sözü unutmadım" (Müslim, Fadâilü's-Sahâbe, 159; Buhâri, ilim, 42).

b) İkinci sebep: İlme olan tutkunluğu ve Hz. Peygamber'in ona bildiğini unutmaması için dua buyurmasıdır. El-Hâkim en-Nisâbûrî, Müstedrek'te (111, 508) şu haberi vermektedir: "Bir adam

Zeyd b. Sâbit'e gelerek ona bir mesele sordu. O da Ebû Hureyre'ye gitmesini söyledi ve şöyle devam etti; çünkü bir gün ben, Ebû Hureyre ve bir başka sahâbî Mescid'de oturuyorduk, dua ve zikirle meşgul idik. O sırada Hz. Peygamber geldi, yanımıza oturdu; biz de dua ve zikri bıraktık. Buyurdu ki: 'Her biriniz Allah'tan bir dilekte bulunsun. ' Ben ve arkadaşım, Ebû Hureyre'den önce dua ettik, Hz. Peygamber de bizim duamıza âmin dedi. Sıra Ebû Hureyre'ye geldi ve şöyle dua etti: 'Allah'ım, senden iki arkadaşımın istediklerini ve de unutulmayan bir ilim dilerim.' Hz. Peygamber bu duaya da âmin dedi. Biz de, 'Ey Allah'ın Rasûlü, biz de Allah'tan unutulmayan bir ilim isteriz' dedik. Hz. Peygamber, 'Devslî genç sizden önce davrandı' buyurdu.

Buhâri, ilim bahsinde, hadise olan tutku bâbında (nr. 33) Ebû Hureyre'nin şöyle dediğini nakletmiştir: "Ey Allah'ın Rasûlü, kıyâmet gününde senin şefâatine nâil olacak en mutlu kişi kimdir?" diye sordum. Rasûlullah buyurdu ki: "Ey Ebû Hureyre, senin hadise olan aşırı tutkunluğunu bildiğim için, böyle bir soruyu senden önce hiç kimsenin sormayacağını tahmin etmiştim. Kıyâmet gününde benim şefâatime nâil olacak en mutlu kişi Lâilâhe illallah diyen kimsedir."

c) Üçüncü sebep: Ebû Hureyre'nin büyük sahâbîlerle görüşmesi, onlardan birçok hadis alması ve bu sayede ilminin artıp ufkunun genişlemesidir (İbn Hacer el-Askalâni, el-isâbe, IV, 204).

d) Dördüncü sebep: Hz. Peygamber'in vefâtından sonra uzun süre yaşamış olmasıdır. Nitekim Hz. Peygamber'den sonra kırkyedi yıl yaşamış, hadisleri halk arasında yaymakla meşgul olmuştur (Muhammed Ebû Zehv, el-Hadis, ve'l-Muhaddisûn, Kahire 1958, 134).

Bütün bunların neticesinde Ebû Hureyre, Sahâbe içerisinde hadisi en iyi bilen, hadis almada ve rivâyet etme hususunda diğerlerinden daha üstün bir duruma gelmiştir. Onun rivâyet ettiği hadisler, diğer sâhâbilerde veya birçoğunda dağınık halde bulunuyordu. Bu yüzden onlar Ebû Hureyre'ye başvuruyor, hadis rivâyetinde ona dayanıyorlardı. İbn Ömer, onun cenaze namazında, ona Allah'tan rahmet dileyerek, "Hz. Peygamber'in hadisini müslümanlar adına muhâfaza ediyordu" demiştir (İbn Sa'd, Tabakât, IV, 340). Buhâri, 'Ebû Hureyre'den 800 kadar sahâbe ve tâbiîn âlimleri hadis rivâyet etmişlerdir' diyor (İbn Hacer, a.g.e., IV, 205).

Kendisinden beşbinüçyüzyetmiş dört hadis gelmiş, bunlardan üçyüzyirmibeş tanesini Buhâri ve Müslim müştereken, doksanüç tanesini yalnız Buhâri, yüzseksendokuz hadisini de yalnız Müslim Sahîh'lerine almışlardır (Muhammed Ebû Zehv, a.g.e., 134).

Ebu Hureyre, asırlar boyunca tetkik ve tenkid konusu olmuştur. Gerek Doğu dünyasında gerek Batı dünyasında Ebû Hureyre hakkında ileri geri konuşulmuştur. Bunun sebebi, keyif ve arzulara karşı gelen dine yönelik hile ve tuzakları sonuçsuz bırakan bir kısım hadislerinden kurtulmak istenmesidir. Bu hücumlar ya yalan ve zayıf rivâyetlere, ya da bazı sahîh hadislere dayanır. Fakat bu tür sahîh hadisleri de doğru-dürüst anlayamazlar, bu yüzden de kendi arzuları doğrultusunda yanlış yorumlara başvururlar.(Muhammed Ebû Zehv, a.g.e., 153; el-Hâkim en-Nisâbûrî, a.g.e., III, 5 1 3). Bu hadislerden bir kısmını ve cevaplarını özet olarak verelim:

Ebû Hureyre'nin hadis konusundaki güvenilirliğine gölge düşürecek şüphe kaynaklarından biri, onun Rasûlullah (s.a.s.)'den: "Bir kimse Ramazan ayında cünüp olarak sabahlarsa, o gün oruç tutmasın " hadisini nakletmesi ve halka bu yolda fetvâ vermesidir. Onun böyle rivâyet ettiğini Âişe ve Ümmü Seleme haber alınca, onun bu rivâyetini kabul etmemişler, şöyle demişlerdir: "Hz. Peygamber ailesiyle birlikte olması neticesinde cünüp olarak sabahlar, sonra da boy abdesti alıp orucunu tutardı." Bunun üzerine Ebû Hureyre onların dediklerini kabul etmiş ve demiştir ki: "Bu hadisi bana Fadl b. Abbâs ile Üsâme b. Zeyd Hz. Peygamber'den nakletmişlerdi. Mü'minlerin anneleri ise bu gibi konuları erkeklerden daha iyi bilirler" (Buhâri; Savm, 23; İbn Hacer, Fethu'l-Bâri, Mısır 1300, IV,

123-124; Muhammed Ebû Zehv, a.g.e., 155).

Buna şu cevap verilmiştir: Ebû Hureyre sözkonusu hadisi Rasûlullâh (s.a.s.)'den kendisi işitmemiştir. Hadisi Fadl ve Üsâme vasıtasıyla rivâyet etmiştir. Bu iki sahâbî ise doğru ve güvenilir kişilerdir. Âişe ile Ümmü Seleme'nin hadisi, onun yanında ağırlık kazanınca, onların rivâyetine dönmüş, hakka uyarak önceki fetvâsından vazgeçmiştir (İbn Hacer, a.g.e., IV, 126; M. Eba Zehv, a.g.e., 155). Fadl ve Üsâme'nin naklettiği hadise gelince, âlimler bu konuda şunları söylediler: Birincisi, bu hadis kendisinden daha kuvvetli hadisle çelişmektedir; dolayısıyla onunla değil kuvvetli olanla amel edilir. ikincisi, bu iki sahâbînin hadisi orucun farz kılındığı dönemin başlarına aittir. O sırada oruçlunun uyuduktan sonra yemesi, içmesi, cinsel münasebette bulunması haramdı. Daha sonra Allah'tan yeri ağarınca kadar bütün bunları mübah kıldı. Onun için karı-koca ilişkisi sabaha kadar devam ederdi. Fecrin doğuşundan sonra da yıkanması gerekmektedir. Bu da gösteriyor ki Âişe ile Ümmü Seleme'nin naklettiği hadisin hükmünü neshetmiştir. Ne Fadl ile Üsâme'nin ne de Ebû Hureyre'nin bu son hükmü bildiren hadisten haberleri vardı. Bu yüzden Ebû Hureyre hâlâ önceki hadise göre fetvâ vermeye devam ediyordu. Kendisine bu haber ulaşınca da bu fetvâsından dönmüştür (İbn Hacer, a.g.e., IV, 127-128). İbn Hacer şöyle der: "Ebû Hureyre'nin hakkı teslim edip ona dönmesi onun faziletini gösterir" (a.g.e. ve yer; Kastallâni, irsâdü's-Sârı, Mısır 1326. IV, 443; M. Ebû Zehv, a.g.e., 155).

Bir başka itiraz da şudur: Ebû Hureyre hadis rivâyet ederken tedlis yapardı (Hz. Peygamber'den duymadığı bir hadisi kendisine rivâyet eden şahsın ismini vermeyerek, Hz. Peygamber'den rivâyet ederdi). Meselâ, yukarıda geçen "cünüp olarak sabahlayan kimseye oruç tutmak yoktur" hadisinde durum böyledir. Tedlis yapmak ise yalan söylemenin kardeşidir (İbn Kesir, el-Bidâye, VIII, 109).

Bu itiraza şöyle cevap verilir: Ebû Hureyre'nin islâm'a girişinin hicretin 7. yılına kadar geciktiği dikkate alınırsa, Hz. Peygamber'in pekçok hadisini ondan duymadığı ortaya çıkar. Bu durum, onun hadis bilgisini tamamlayabilmesi için, Hz. Peygamber'den duymuş olan sahâbîlerden almasını gerektiriyordu. Onun bu hali, ya dünyevi meşguliyetlerinden dolayı, ya da yaşlarının küçük olması, yahut da sonradan müslüman olmaları gibi sebeplerle Hz. Peygamber'in meclislerinde bulunmayan diğer sahâbîlerin durumuyla aynıdır. Humeyd'den gelen şu haber de bunu teyid eder: "Biz Enes b. Mâlik'in yanında idik. Bize şöyle dedi: Vallahi size Hz. Peygamber'den naklettiğimiz hadislerin hepsini bizzat kendisinden duymuş değiliz. Fakat (hadisi duyan duymayana naklederdi) biz de birbirimizi yalanlamazdık" (Ahmed b. Hanbel, Müsned, Mısır 1313, IV, 283; M. Ebû Zehv, a.g.e., 157).

Hadisi duyan ve diğerlerine nakleden sahâbînin isminin zikredilmemesini tedlis saymak uygun değildir. Zira ehli sünnet âlimlerinin ittifakıyla sahâbenin hepsi âdildir. Âlimlerin, mürsel hadisi delil kabul etmek hususundaki ihtilâfi, ismi zikredilmeyen râvinin durumunun bilinmeyişi sebebiyledir. İbnu's-Salâh bu hususta şöyle der: "İbn Abbâs ve benzeri yaşça küçük sahâbîlerin Hz. Peygamber'den işitmedikleri halde ondan rivâyet ettikleri mürsel hadisler, mevsûl ve müsned hükmündedir. Çünkü onlar bu hadisleri sahâbîlerden almışlardır. Bir sahâbînin kim olduğunun bilinmemesi, hadisin sıhhatine zarar vermez. Çünkü sahâbîlerin tamamı âdildir" (İbnu's-Salâh, Mukaddime, Mısır 1326, 22). Bütün bunlardan anlaşılıyor ki Ebû Hureyre'den hiçbir yalan çıkmış değildir. Zira bu tür mürsel hadislerde Ebû Hureyre, "Rasûlullah'ın şöyle dediğini işittim, ya da şöyle yaptığını gördüm" demiyor; aksine, "Rasûlullah şöyle buyurdu veya şöyle yapmıştır" gibi ifadeler kullanıyordu. Burada onun tedlis yaptığı da söylenemez. Çünkü adını zikretmediği sahâbeden biridir ve sahâbînin âdil olduğuna dair icmâ vardır (M. Ebû Zehv, a.g.e., s.158).

Bir başka itiraz: Hz. Ömer, Ebû Hureyre'yi hadis rivâyetinden alıkoymuş ve ona, "Ya Hz. Peygamber'den hadis rivâyetini bırakırsın, ya da seni Devs topraklarına sürerim" demiştir (İbn Kesir, el-Bidâye, VIII, 106; M. Ebû Zehv, a.g.e., 159). Ömer'in bu tutumu Ebû Hureyre'nin yalan söylediğini göstermektedir.

Buna şöyle cevap verilmiştir: Ebû Hureyre, Hz. Peygamber'den naklettiği hadisleri halka öğretmeyi, ilmi gizlemenin günahından kurtulmak için, kendisine bir görev sayıyordu (Buhâri, ilim, 43). Bu anlayış onu çok hadis rivâyet etmeye sevketti. Bir tek mecliste bile Hz. Peygamber'in birçok hadisini naklederdi. Fakat Hz. Ömer, halkın herşeyden önce Kur'ân ile meşgul olmasını, amelle ilgili olanların dışında kalan hadisleri az rivâyet etmelerini, halkı yersiz bir tevekküle götürecek ruhsat hadisleriyle, halkın anlayamayacağı müskil hadisleri halka rivâyet etmeyi uygun görmüyordu. Bu arada, çok hadis rivâyet edenlerin, rivâyet sırasında hata yapabileceklerinden ve benzeri şeylerden de endişe ediyordu. Bütün bu sebeplerle, Hz. Ömer sahâbîleri çokça hadis rivâyet etmekten alıkoymuş, Ebû Hureyre'ye de ağır konuşmuş ve onu Devs'e sürmekle tehdit etmiştir. Çünkü Sahâbe içerisinde en çok hadis rivâyet eden oydu. İbn Kesir bunu naklettikten sonra şöyle der: "Bildirildiğine göre Hz. Ömer (r.a.) daha sonra Ebû Hureyre'nin hadis nakletmesine izin vermiştir (İbn Kesir, a.g.e., VIII, 106; M. Ebu Zehv, a.g.e., 159).

Bir başka menfî tenkid: Ebû Hureyre'nin diğer sahâbîlerden daha çok hadis rivâyet etmesini sağlayan şey, Hz. Peygamber söylesin veya söylemesin, helâl ve haramla ilgili olmayan, fakat güzel ahlâka teşvik, cennet ve cehennem haberleri gibi bütün güzel sözleri ona isnad etmeyi kendine câiz görmesidir. Onun bu konudaki dayanağı şu hadislerdir: "Benden size hakka uygun bir söz ulaştığında, ben onu ister söylemiş olayım isterse olmayayım, onu alınız" "Benim söylemediğim fakat benden size ulaştırılan güzel bir sözü, ben söylemişimdir" (M. Ebû Zehv, a.g.e., 160).

Buna verilen cevap şudur: Geç müslüman olmasına rağmen Ebû Hureyre'nin çok hadis rivâyet etmesi, onların ileri sürdükleri sebeplere bağlanamaz. Bunun asıl sebebi, dünyadan el-etek çekip Hz. Peygamber'in toplantılarına katılması, savaşta ve savaş dışında onun yanından ayrılmaması, hadisleri unutmaması için Hz. Peygamber'in duasını alması, Hz. Peygamber'in vefâtından sonra elli yıl kadar daha yaşaması ve duymadığı hadisleri diğer sahâbîlerden alarak insanlara rivâyet etmesidir (A.g.e. ve yer). Helâl ve haram dışındaki konularda Hz. Peygamber'e yalan isnad etmesini kendisi için câiz görmesi iddiası da geçersizdir. Çünkü o, "Kim bilerek bana yalan isnad ederse cehennemdeki yerine hazırlansın" hâdisinin râvîlerinden biridir. Birçok toplantılarında hadis rivâyet etmek istediğinde bu hadisi zikrettiği sâbittir. Sahâbiler, onun hadis rivâyetindeki üstünlüğünü kabul ettiler ve ondan hadis naklettiler. Hz. Ömer, Osman, Talha, İbn Abbâs, Âişe, Abdullah b. Ömer ve diğerleri (r.anhum) bunlardandır (Hâkim en-Nisâbûrî, a.g.e., III, 513; İbn Kesir, a.g.e., VIII, 108). Bu da onların, Ebû Hureyre'nin güvenilirliği ve doğruluğu hususunda ittifak ettiklerini gösterir. Diğer taraftan, Ebû Hureyre'nin rivâyet ettiği hadislerin çoğunun, başka sahâbîler tarafından da nakledildiği görülür (M. Ebû Zehv, a.g.e., 160, 161).

Ebû Hureyre'nin dayandığını ileri sürdükleri hadislere gelince, bu hadisleri Ebû Hureyre rivâyet etmemiştir. Aksine bunlar onun adına uydurulmuş sözlerdir. Bu hususta İbn Hazm şöyle demiştir: "Allah'tan korkmaz bazı insanlar birtakım hadisler rivâyet ettiler. Bunların bazıları islâm'ın temel prensiplerini geçersiz kılmakta, bazıları da Hz. Peygamber'e yalan isnat etmeyi mübah saymaktadır. " İbn Hazm bu iki hadisi de, râvîlerinin çok zayıf olmasından ötürü geçersiz saymaktadır (İbn Hazm, el-ihkâm fî Usûli'l-Ahkâm, Mısır 1345, II, 76, 78, 80; M. Ebû Zehv, a.g.e., 161, 162).

Macar asıllı ünlü müsteşrik yahudi Ignaz Goldziher de Ebû Hureyre'nin hadis uydurduğunu ve

bunda hayli ileri gittiğini ileri sürmüştür. Böyle bir tenkid tümüyle bâtıldır, geçersizdir ve hiçbir haklı tarafı yoktur. Buhâri'nin söylediği gibi Ebû Hureyre'den sekizyüz âlim hadis rivâyet etmiştir. O, sahâbe ve muhaddisler nazarında son derece güvenilir yüce bir şahsiyettir. İbn Ömer şöyle demiştir: "Ebu Hureyre benden daha hayırlı ve naklettiğini daha iyi bilendir." Cennet'le müjdelenenlerden biri olan Talha b. Ubeydullah da: "şüphesiz yok ki Ebû Hureyre Hz. Peygamber'den bizim işitmediğimiz hadisleri işitmiştir" demiştir (el-Hâkim en-Nisâbûrî, a.g.e, III, 511, 512). Mervan'ın sekreteri Ebû Zualza'a da Ebû Hureyre'nin hadis rivâyetinde ne derece güçlü olduğunu gösteren şu haberi nakleder: "Mervan, Ebû Hureyre'yi Saray'da hadis rivâyet etmek için dâvet etmişti. Mervan beni divanın arkasına oturtmuştu ve ben de Ebû Hureyre'nin naklettiklerini gizlice yazıyordum. Ertesi yıl yine onu dâvet etti ve ondan hadis rivâyet etmesini istedi. Bana da bir yıl önceki yazdıklarımın takip etmemi tenbih etti. Neticede, onun bir tek kelime bile değişiklik yapmadan rivâyet ettiğini gördüm (İbn Kesir, a.g.e., III, 106; M. Ebû Zehv, a.g.e., 162-164).

Ebû Hureyre 78 yıl yaşadıktan sonra Hicrî 57/676 yılında Medine'de vefât etmiştir.

HZ. EBÛ KATÂDE (r.anh)

Ebû Katâde radiyallahu anh Fâris-i Resûlullah = Rasûlullah'ın süvârisi lakabıyla meşhur bir yiğit...Rasûl-i Ekrem sallallahu aleyhi vesellem efendimizin Zû Kared gazvesinde özel iltifatına mazhar bir cengâver...

İsmi Haris, künyesi Ebû Katâde'dir Hazrec kabilesinin Seleme koluna mensuptur. Babası Rebi İbni Beldehe, annesi Kebse binti Mazhar'dır. Ailesi, sahabî olan Sülafe binti Berrâdır. Bu zevcesinden Abdullah, Ma'bed, Abdurrahman ve Sâbit adında dört oğlu dünyaya geldi.

Ebû Katâde ikinci Akabe bey'atinden sonra müslüman oldu. Bedir'den sonraki bütün gazvelere katıldı. Onun cesaret ve kahramanlığı Zû Kared gazvesinde baskıncı müşriklerin başkanı Mes'âde ile karşı karşıya geldiğinde bâriz olarak görüldü. Bu karşılaşmayı kendisi şöyle anlatıyor:

"Medine'de bir at satın almıştım.Mes'ade atı görmüştü de bana: Ey Ebû Katâde! Bu atı niçin aldın diye sormuştu.Ben de:"Rasûlullah (s.a.)'in yanında bir cihad atı bulundurmamı istedin." demiştim. Mes'ade:"Sizi öldürmek, hiç de kolay olmayacak!" diye karşılık verince: "Bu at üzerinde seninle karşılaşmayı Allah'dan dilerim." diye cevap verdim. Zû Kared mevkiinde baskıncı müşriklere saldırdığımız zaman yüzüme bir ok isabet etti. Oku ve demiri yüzümden çekip çıkardım tekrar saldıracağım zaman bana doğru bir atlı geldi. Miğferini kaldırıp yüzünü açtı ve "Ey Ebû Katâde! İşte kavuştuk" dedi. Meğer Mes'adet'ül-Fezâri imiş. Beni önemsemeyerek, çarpışmak mı yoksa güreşmek mi?Hangisini istersin diye sordu. Ben de:Bunu sana bırakıyorum dedim. Öyle ise güreş! dedi. Hemen atından indi kılıcını bir ağaca astı. Ben de atımdan inip kılıcımı başka bir ağaca astım. Sonra karşılıklı sıçraştık. Allah Teâlâ kolaylık verdi de bir hamlede onu yere yıkıp göğsüne oturdum. O sıra başıma bir şey dokundu. Baktım ki Mes'ade'nin ağaca asılı kılıcı. Hemen uzanıp kılıcı aldım ve kınından sıyırdım. Seni sağ bırakmayacağım dedim. Mes'ade: "Ey Ebû Katâde ne olur beni öldürme! Bizim küçükler kime kalacak?" diye yalvarmağa başladı. Fakat canına kastedene acımak olmazdı. Dolayısıyla onu öldürdüm. Kaftanımı da çıkarıp üzerine örttüm. Atına bindim ilerlerken, Mes'ade'nin kardeşi oğlunun üzerime geldiğini gördüm. Onu da mızrakla sırtından vurup yere yıktım.

İslâm süvarileri baskıncı müşrikleri bozguna uğratıp geri dönerken Sevgili Peygamberimiz de Zû Kared mevkiine gelmiş ve oraya karargâh kurmuştu. İki Cihan Güneşi efendimiz Ebû Katâde'yi görünce: "Allah'ım onun saçına, derisine bereket ver. Onu zinde yaşat!" diye dua buyurdu. Ona: "Mes'ade'yi sen mi öldürdün?" diye sordu. O da: "Evet!" dedi Fahr-i Kâinat efendimiz:"Yüzüne ne oldu?" dedi. O da:"Bir ok isabet etti Ya Rasûlallah!" dedi. Şefkat pınarı efendimiz: "Yanıma yaklaş" buyurdu ve Ebû Katade'nin yarası üzerine püskürdü. Hiç bir ağrısı sızısı kalmadı. Ayrıca Mes'ade'nin atını ve kılıcını ona verdi. Resûl-i Ekrem (s.a.) efendimiz bir gün bir gece Zû Kared'de kaldı. Sabaha çıkınca"Bu gün süvarilerimizin hayırlısı Ebû Katade, yayalarımızın hayırlısı da Ebû Seleme oldu." buyurdu.

O, birçok seriyyelere iştirak etti. Hicretin 8. senesinde bir keşif kuvvetinin başında Hadre tarafına gönderildi. Burada Gatafan kabilesi oturuyordu. İki bir müslümanların arazisine saldırıp yağma ederek rahatsız ediyorlardı. Ebû Katade (r.a.) bu kabileyi muhasara etti. Onları fenâ halde sıkıştırdı ve kaçırdı.Mallarını ganimet olarak aldı ve Medine'ye döndü. O, aynı senenin Ramazan ayında Batni Eham, Zi Hasab, Zi Merve taraflarına da gönderildi. O havalideki eşkiyayı temizleyerek huzur ve sükunû temin etti. Oradan da Mekke Fethine katıldı. Daha sonra Huneyn Gazvesine iştirak etti. Burada bir ara baş gösteren bozgun esnasında çok büyük kahramanlıklar gösterdi. Herkesin takdirini kazandı.Tebük seferinde ve Veda haccında da bulundu.

Ebû Katade (r.a.) Rasûl-i Ekrem (s.a.)'in sohbetlerinden aldığı feyz ile hayatını Allah yoluna adamıştı. Ondan 170 kadar Hadis-i şerif rivayet etmişti. Hadislerin nakil ve rivayeti konusunda çok titiz davranırdı. Bir gün oğlu Ma'bed aralarında Rasûlullah (s.a.) şöyle buyurdu, böyle buyurdu diye konuşurlarken, babası bunları duydu. Yanlarına gelerek; "Siz ne konuştuğunuzu biliyor musunuz? Ben Rasûlullah (s.a.)'in: "Benim söylemediğimi bana atfedenler Cehennemde kendilerine yer hazırlasınlar." buyurduğunu işittim dedi.

O, islâm kardeşliğini yaşama konusunda da çok titizdi. Kardeşliği bütün canlılığıyla yaşardı. O yüksek bir ahlâkî nezâkete sahipti. Kardeşlerinin yoluna bütün malını sarfedebilirdi. Malının kıymeti yoktu. Birgün bir cenaze getirildi. Rasûl-i Ekrem (s.a.) ölenin borcu olup olmadığını sordu. İki dinar borcu olduğu söylenince karşılığında bir şey bırakıp bırakmadığını sordu. Bırakmadığı bildirilince: O halde götürünüz namazını siz kılınız buyurdu. Bunun üzerine Ebu Katâde (r.a.) derhal öne çıktı ve: "Ya Rasûlallah Onun borcunu ödemeyi ben üzerime alıyorum." dedi. Ancak bundan sonra Rasûl-i Ekrem (s.a.) efendimiz kalkıp namazını kıldırdı.

O, bir muharebede ashab-ı kiram su tedariki ile meşgul iken, kendisi Rasûl-i Ekrem (s.a.) efendimizin yanından hiç ayrılmadı. Efendimiz hayvanların üzerinde bir rahilenin içindeydi. Bir ara oturdukları yerde daldıklarından vücutları öne doğru biraz eğilmişti. Ebu Katâde yanlarına giderek vücutlarını doğrulttu. Biraz sonra mübarek bedenleri tekrar eğilmiş ve düşecek bir vaziyet almışlardı. Ebû Katâde tekrar koşarak Rasûl-i Ekrem (s.a.) efendimizi kaldırdı. "Kimsiniz" diye sordu. Ebû Katâde'yim dedim. Bunun üzerine: "Yâ Ebâ Katâde! Sen Allah'ın Resûlünü muhafaza ile meşgul oldun. Allah Teâlâ da seni muhafaza eylesin." diye duâ buyurdu.

Ebû Katâde (r.a.) bu dualar hürmetine yetmiş yaşlarında iken bile onbeş yaşında imiş gibi zinde ve diri idi. O dört halife devrini de yaşadı. Hz. Ali (r.a.) zamanında Nehrevan seferinde kumandanlık yaptı. 674 m. senesinde Küfe'de vefat etti. Cenâb-ı Hak'dan şefaathlerini niyaz ederiz. Amin.

HZ. EBÛ LÛBÂBE (r.anh)

İslâmın nûrunu söndürmek isteyen Mekkeli müşriklere karşı hazırlanan mücâhid ordusunda az sayıda deve vardı. Bu sebeple bir deveye üç sahâbî nöbetleşe biniyordu.

Resûlullah efendimiz de Ebû Lübâbe ve Hz. Ali ile bir deveye sırayla bineceklerdi. Deveye ilk olarak Resûlullah efendimiz binmiş idi. Her ikisi de Resûlullahın deveden inmemesini ve haklarını seve seve vermeyi arzû ediyorlardı. Kendilerinin binip, Resûlullahın yürümesini içlerine sindiremiyorlardı.

Nitekim yaya yürüme sırası Resûlullah efendimize geldiğinde ikisi birden şu teklifi yaptılar:

- Yâ Resûlallah! Siz inmeyin, biz yaya yürüeyebiliriz.

Onların bu samîmî ve içten tekliflerine Resûlullah efendimiz şu cevâbı verdiler:

- Siz yürümekte benden daha güçlü değilsiniz. Ayrıca benim de sizin kadar sevâba ihtiyâcım var.

Ebû Lübâbe, cihâd aşkıyla yanıyor, müşriklerle bir an önce karşılaşmaya can atıyordu. Henüz düşmanla karşılaşmadan Resûlullah efendimiz Ebû Lübâbe'yi kendi yerine vekil olması için Medîne'ye gönderdi. Oradaki vazîfesi kadın ve çocukları korumaktı.

Ancak Resûlullah efendimiz, Bedir'de kazanılan ganimetlerden ona da pay verdi.

Peygamber efendimizle, Benî Kurayza Yahûdîleri arasında bir anlaşma vardı. Buna göre, Mekke müşrikleri ile yapılan Hendek Muharebesinde Müslümanlarla beraber, Medîne'yi müdafaa etmeleri gerekiyordu. Fakat bunlar, böyle bir şeye yanaşmadıkları gibi, harbin en nazik bir zamanında müşriklerle işbirliği yaptılar. Peygamber efendimizin, durumu araştırmak ve sulh için gönderdiği heyete de hakârette bulundular. Bununla da yetinmeyip, Medîne üzerine baskınlar düzenlediler. Müslümanları öldürmeye teşebbüs ettiler.

Hendek muharebesinde, on bin kişilik müşrik ordusunun büyük zayıt vererek geri çekilmesi Kurayza Yahûdîlerini hayâl kırıklığına uğrattı. Endişeyle Medîne'ye iki saatlik mesâfede bulunan kalelerine çekildiler. Peygamber efendimizin üzerlerine yürümesinden çok korkuyorlardı.

Peygamber efendimiz, Hendek'ten dönüp, evine geldi. Üzerindeki silâhları çıkardı. O sırada Cebrâil aleyhisselâm geldi. Sarığının ucu iki omuzunun arasında ve üzerinde zırhtan gömlek vardı.

- Ey Allahın Resûlü! Silahlarınızı çıkardınız mı? Vallahi biz daha silahlarımızı çıkarmadık. Düşman sana geldiğinden beri melekler silâhlarını çıkarmadılar. Kalk, silâhını kuşan ve onların üzerine yürü, dedi.

Peygamberimiz sordular:

- Kimin üzerine yürüeyim?

Cebrâil aleyhisselâm da;

- İşte oraya, diyerek eliyle Benî Kurayza tarafını gösterdi.

Resûlullah efendimiz buyurdu ki:

- Eshâbım çok yoruldu. Birkaç gün dinlenseler nasıl olur?

- Yâ Resûlallah! Allahü teâlâ, hemen Benî Kurayza kabîlesi üzerine yürümeni emrediyor. Ben şimdi yanımdaki meleklerle beraber, Kurayza Yahûdîlerinin kalelerine gidiyorum. Allahü teâlâ onları helâk edecektir.

Peygamber efendimiz, Cebrâil aleyhisselâm Allahü teâlânın emrini bildirip gidince, Bilâl-i Habeşî'ye;

- İştîp, itâat eden kişi, ikinci namazını Benî Kurayza yurdundan başka yerde kılmasın, diye

seslenmesini emretti.

Peygamber efendimiz ve Eshâb-ı kirâm silahlandılar. Cebrâil aleyhisselâmın izini takip ederek yola çıktılar. Benî Kurayza Yahûdîlerinin olduğu yere geldiler. Kalelerin çok yakınına kadar yaklaştılar. Benî Kurayza Yahûdîleri iyice muhasara altına alındı. Muhasara son derece şiddetlenmişti. Yahûdîler, Peygamber efendimizden, görüşmek ve danışmak üzere Ebû Lübâbe'yi kendilerine göndermesini istediler.

Ebû Lübâbe'nin çoluk çocuğu ve malları Benî Kurayza yurdunda idi. Resûlullah efendimiz Ebû Lübâbe'yi çağırdı ve buyurdu ki:

- Yahûdîlerin yanına git! Onlar Evsliler arasından seni istediler.

Resûlullah efendimiz ayrıca Ebû Lübâbe'ye, onların yanına vardığında nasıl davranacağını da gösterdi. Ebû Lübâbe yanlarına varınca, onu karşıladılar. Kadınlar ve çocuklar ağlaşarak, kendilerine acındırmaya çalışarak yardım bekliyorlardı. Yahûdîler, Ebû Lübâbe'ye dediler ki:

- Ey Ebû Lübâbe! Muhasara bizi mahvetti. Muhammed müsaade etse de buradan çıkıp, Şam'a veya Hayber'e gitsek, bizim çarpışmaya gücümüz yok. Ey Ebû Lübâbe, biz teslim olursak bize ne yapılacak? Bize teslim olmayı tavsiye eder misin?

Ebû Lübâbe de şöyle cevap verdi:

- Evet, teslim olmanızı tavsiye ederim. (Böyle söylerken elini boğazına götürerek, teslim olurlarsa boğazlarının kesileceğini ifâde eden bir işâret yapmıştı.)

Ebû Lübâbe diyor ki:

- Vallahi onların yanından da henüz ayrılmamıştım ki, bu hareketimle, Allaha ve Resûlüne karşı iyi bir iş yapmadığımı anlamıştım.

Ebû Lübâbe, salâhiyetli olmadığı veya gizli kalması gereken bir şeyi söylemişti. Ancak bir kere ağzından çıkmıştı.

Ebû Lübâbe bu duruma çok üzüldü, çok pişman oldu. Gözlerinden akan yaşlar sakalını ıslattı. Kalenin arkasından bulduğu bir yolla, doğru Medîne'ye gidip Mescid-i Nebeviye girdi. Kendisini direğe bağlattı.

- Allahü teâlâ kalbimi biliyor. Bana hakîkî bir tevbe ihsân edinceye kadar vallahî ben Resûlullahın yüzüne de bakmam. Allahü teâlâ işlediğim günâhtan tevbemi kabûl etmedikçe bu yerimden ayrılmıyacağım, diye yemin etti.

Ebû Lübâbe'nin düştüğü bu hatâ ile ilgili olarak şu meâldeki âyeti kerime nâzil oldu:

(Ey îmân edenler, Allaha ve Resûlüne hâinlik etmeyin. Bile bile aranızdaki emânetlere de hâinlik etmeyin.) [Enfâl 27]

Ebû Lübâbe, Resûlullahın muhterem hanımlarından Ümm-i Seleme'nin Mescid-i Nebeviye açılan kapısı önündeki direğe kendisini bağlatmıştı. Hava bir hayli sıcaktı. Bir hafta hiçbir şey yemeyip, kulakları işitemeyecek hâle gelmişti.

Ebû Lübâbe, yaptığına pişman olup kendini direğe bağlattığı sırada, Müslümanlar onun bu hâlinden habersiz, Yahûdîlerin kalesinden dönmesini bekliyorlardı. Aradan uzun bir zaman geçmesine rağmen Ebû Lübâbe dönmedi. Nihayet durumdan haberdar olunup, Resûlullaha arz edildi. Peygamber efendimiz buyurdu ki:

- Eğer doğruca yanıma gelseydi, bağışlanmasını Allahü teâlâdan dilerdim. Madem ki, o kendisini bağlatmış, artık Allahü teâlâ tevbesini kabûl edinceye kadar onu bulunduğu yerde bırakırım.

Ebû Lübâbe bu şekilde direğe bağlı kalarak altı gece kaldı. Her namaz vaktinde hanımı

tarafından bağları çözülür, namazını kıldıktan sonra, tekrar direğe bağlanırdı.

Peygamber efendimiz Ümm-i Seleme'nin odasında idi. O sırada, Ebû Lübâbe'nin tevbesinin kabûl olduğuna dâir âyet-i kerîme nâzil oldu. Âyet-i kerîmede meâlen buyuruldu ki:

(Onlardan diğerk bir kısmı da günâhlarını itiraf ettiler ve önce yapmış oldukları iyi bir ameli sonradan yaptıkları başka bir kötü amel ile karıştırdılar. Olur ki, Allah, onların tevbelelerini kabûl eder. Çünkü Allah, Gafûrdur, çok bağışlayıcıdır, Rahimdir.) [Tevbe 102]

Ümm-i Seleme vâlidemiz, seher vakti Peygamber efendimizin güldüğünü işitince sordu:

- Niçin gülüyorsunuz yâ Resûlallah!
- Ebû Lübâbe'nin tevbesi kabûl olundu.
- Müjdeleyeyim mi yâ Resûlallah?
- Olur! Müjdelemek istiyorsan, müjdele!

Bu haberi duyan herkes, iplerini çözüp salıvermek için Ebû Lübâbe'ye doğru koştular. Ebû Lübâbe bunu kabûl etmedi. Dedi ki:

- Vallahi Resûlullah efendimiz bizzat eliyle beni bırakmadıkça buradan ayrılmam.

Peygamber efendimiz de namaza giderken, uğrayıp salıverdiler.

Ebû Lübâbe direğe ince, sağlam bir iple bağlanmıştı. Onun için ip, onun iki kolunu kesmişti. Uzun zaman bu kesikler geçmedi, izi kollarında kaldı.

Ebû Lübâbe hazretleri bu hâdise ile ilgili olarak şöyle anlatır:

Benî Kurayza Yahûdîlerini kuşatmıştık. O zaman bir rü'yâ gördüm. Şöyle idi: Kurayza Yahûdîleri, çok pis kokan bir kara balçık hâline gelmişler! Onlardan uzaklaşma imkânım da yoktu. Az kalsın, onların o kötü kokularından ölecektim. Sonra, akan bir nehir gördüm, onda yıkandım. Tertemiz oldum. Güzel bir koku da süründüm.

Rü'yâmı Hz. Ebû Bekir'e anlattım. O rü'yâmı şöyle ta'bîr etti:

- Dilin tutulacak, çok sıkıntılı bir işe gireceksin. Fakat kurtulacaksın.

Direkte bağlı olduğum zaman Ebû Bekir'in sözü aklıma geldi. Tevbemin kabûl olacağına dâir âyet ineceğini ümit etmiştim.

Ebû Lübâbe bu günâhın işlendiği, Benî Kurayza yurduna dönmek istiyordu. Hâlbuki Allah ve Resûlüne karşı günâh işlediği bu memlekete bir daha hiç girmeyeceğine dâir yemin de etmişti. Durumu Resûlullaha arz etti. Allah ve Resûlü uğrunda, bütün malını bile verebileceğini söyledi. Resûlullah efendimiz buyurdu ki:

- Malının üçte birini vermek senin keffâretine yeter.

Hiz. Ebû Lübâbe, malının üçte birini ayırıp, verilmesi gerekli kimselere dağıttı. Ondandır sonra, vefât edinceye kadar kendisinden hayırdan başka bir şey görülmediği bildirilmiştir.

HZ. EBÛ MÛSA EL-EŞ'ARÎ (r.anh)

Ebû Mûsa el-Eş'arî radiyallahu anh hicrî takvimin tesbitine vesile olan bir sahabî... Kur'an-ı Kerim'i bizzat Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem'den öğrenerek ezberleyen bir hâfız... Uzun yıllar idarecilik yapmasına rağmen dünya malına iltifat etmeyen bir zâhid vâli...

Yemen'in Zebid şehrinde oturan, Eş'ar kabilesindedir. İsmi Abdullah'dır. Ebû Mûsa künyesiyle meşhur olmuştur. Babası Kays, annesi Zabye binti Vehb'dir. İslâm'a girişini kendisi şöyle anlatır: "Biz Yemen'de iken son peygamberin geldiği ve halkı islâm'a davet ettiği haberi bize ulaştı. Ben ve iki ağabeyim, Eş'arî kabilesinden elli iki kişilik bir heyetle birlikte Rasûlullah (s.a.)'i görmek için bir gemiye binerek yola çıktık. Hava muhalefeti sebebiyle gemi bizi Habeşistan'a çıkardı. Orada Ca'fer İbni Ebî Tâlib (r.a.) ile buluştuk. Yeni din ve Peygamber hakkında ondan bilgiler aldık. Ve orada müslüman olduk. Kendilerini buraya Rasûlullah'ın gönderdiğini söyleyen Ca'fer (r.a.) bizim de bir müddet burada kalmamızı istedi. Bizler de onlarla birlikte Habeşistan'da oturduk. Daha sonra Rasûlullah (s.a.)'in müsadesiyle Habeş hükümdarı Necâşî bizi Medine'ye gönderdi." Bu kafilenin Medine'ye gelişi sırasında Rasûlullah (s.a.) Hayber fethinde bulunuyordu. Efendimiz bu savaşta bulunmayanlara hisse vermediği halde Eş'arîlere ganimetten hisse verdi. Onlara yufka yürekli insanlar diye iltifat etti.

Ebû Mûsa Hayber'in fethinden sonra yapılan bütün gazve ve seriyyelere katıldı. Huneyn Gazvesinde bozguna uğrayan düşman askerlerini takip etmekle görevlendirilen amcası Ebû Âmir el-Eş'arî kumandasındaki birlikte o da vardı. Amcası şehid düşerken kumandayı Ebû Mûsa'ya bıraktı. Evtas zaferini kazanan Ebû Mûsa el-Eş'arî (r.a.) Medine'ye döndü. İki Cihan Güneşi efendimizin huzuruna vardı. Durumu arz etti: Efendimiz her iki kumandana da duâ etti. Ebû Mûsa'ya da: "Allahım! Abdullah İbni Kays'ın günahını affeyle ve kıyamet gününde ona en güzel makamı ver." diye dua buyurdu.

O, Rasûlullah (s.a.) efendimiz zamanında Yemen'in Zebid, Aden, Me'rib ve sahil taraflarının zekâtını toplamakla görevlendirildi. Hz. Ebû Bekir (r.a.) devrinde de orada kalan Ebû Mûsa (r.a.) dinden dönen Esved el-Ansî ile mücâdele etti. Daha sonra Medine'ye döndü. Kur'an-ı Kerîm'in kitap haline getirilmesinde büyük hizmetleri oldu.

O, Kur'an-ı Kerim'i bizzat Rasûlullah'dan öğrenerek ezberleyen sayılı sahabîlerden biridir. Güzel sesliydi. Kur'an okuyuşu herkesi hayran bırakırdı. Dinleyeni titretip sarsan bir sesi vardı. Evinin önünden geçerken okuyuşunu işitenler onu durup dinlemeden geçemezlerdi. Bir gece Rasûl-i Ekem (s.a.) efendimiz Âişe (r.anha) annemizle bir yere gidiyorlardı. Ebû Mûsa'nın evinin hizasına gelince durdular. İçerden tatlı tatlı okuyuşunu dinlediler. Okumasını bitirinceye kadar beklediler. Efendimiz sabahleyin onu görünce akşamki hadiseyi anlattı ve "Buna Davud'unkine benzer güzel bir ses verilmiştir." buyurarak ona iltifat etti.

O, Resûl-i Ekrem (s.a.) efendimizin sağlığında fetva verenlerdendi. Saffan İbni Süleyman bu konuda: "Rasûlullah zamanında Hz. Ömer, Hz. Ali, Muâz İbni Cebel ve Ebû Mûsa el-Eş'arî (r. anhüm)den başkası fetva vermezdi." diyor. Onun verdiği fetvalar küçük bir cüz hacminde idi. Kendisi fetvâ konusunda: "Gerçek, gün ışığı gibi ortaya çıkmadan bir hâkimin hüküm vermesi doğru değildir." derdi.

Ebû Mûsa el-Eş'arî (r.a.), uzun yıllar idarecilik yaptı. Dünya malına hiç iltifat etmedi. O, zühd ve takvâsıyla şöhret buldu. Etrafindakilere hep İki Cihan Güneşi Efendimizin zamanında yaşadıkları mütevazi hayatı, ihlâs ve samimiyeti, sâde yaşamanın güzelliğini anlatırdı. Ne olursa olsun her

konuda ihlâs gerektiğini, Allah Teâlâ'dan çok korktuğunu söylerdi. Her an son nefesini düşünürdü. Son nefesini imanla vermek onun en büyük gayesiydi. Yakınları onun bu haline bakar ve: "Kendine biraz acısan" derlerdi. O da şöyle karşılık verirdi. "Atlar koşuya çıktığı vakit, son noktaya gelesiye kadar nasıl bütün güç ve kuvvetlerini kullanırsa, ben de son nefesimi imanla veresiye kadar bütün gücümü kullanmak mecburiyetindeyim." derdi.

Onun en belirgin vasıflarından biri de son derece hayâ sahibi olup edepli olmasıydı. Yıkanırken dahi Allah Teâlâ'dan hâyâ edip karanlıkta iki büklüm olarak yıkandığını söylerdi. Talebelerine yumuşak huylu olmayı tavsiye ederdi. Onları Allah korkusundan ağlamaya teşvik ederdi. "Ağlayamıyorsanız ağlamaya gayret edin. Zira Cehennem ehli göz pınarları kuruyuncaya kadar ağlayacak. Sonra içinde gemiler yüzecek kadar kanlı yaşlar dökcekler" derdi.

Ebu Musa el-Eş'arî (r.a.) Hz. Ömer (r.a.) devrinde Basra valiliği ve kadılığına tayin oldu. Valiliği esnasında, Nusaybin, Dinever, Kum gibi birçok şehrin fethinde önemli hizmetleri oldu. Ahfaz ve İsfahan'ı aldı. Tüster'de İran'ın meşhur kumandanı Hürmüzan'ı esir aldı ve halifeye gönderdi. Daha sonra Hz. Ömer (r.a.) onu, Ammar bin Yâsir (r.a.)'dan boşalan Kûfe valiliğine tayin etti. Hz. Osman (r.a.) devrinde de aynı vazifeye devam etti. Bu arada Kur'an ve fıkıh dersleri verdi. Cemel vak'asında tarafsız kaldı. Sıffinde Hz. Ali (r.a.)'in vekili oldu. Hakem olayında sulh için çok gayret etti. Sonunda yapılanlara üzülererek tamamıyla uzlete çekildi.

O, valiliği esnasında hicrî takvimin tesbit edilmesine vesile oldu. İslâm takvimini yazılarında ilk defa o kullandı. Hz. Ömer (r.a.)'a bu konuda bir mektup yazarak: "Bize tarihsiz mektuplar gönderiyorsunuz." diye uyardı. Hz. Ömer (r.a.) da derhal bir şûra toplayarak hicreti tarih başlangıcı olarak kabul etti.

Ebû Mûsa el-Eş'arî (r.a.)'in 360 hadis-i şerif naklettiği ve 662 m. tarihinde vefat ettiği rivayet edilir. Vefatı Kûfe'de mi?Mekke'de mi? olduğu da ihtilâflıdır. Cenâb-ı Hak şefaatlerine nâil eylesin. Amin.

HZ. EBÛ RAFİ (r.anh)

Ebu Rafi aslen Mısırlı olup, Resul-ı ekremin amcası Hz. Abbasın kölesi idi. İslâmın ilk zamanlarında Müslüman olmasına rağmen, müşriklerin kötülük yapmasından çekindiği için, Müslümanlığını açığa vurmamıştı. Çünkü Mekkeli müşrikler, köle gibi kimsesiz olanlara daha fazla işkence yapıyorlardı. Ebu Rafi Bedir savaşına kadar, Mekke'de kaldı.

Bedir savaşı olmuş, müşrikler mağlup olarak Mekke'ye dönmüşlerdi. Ebu Rafi, bu sırada Zemzem kuyusunun yanındaki odasında kendi işi ile uğraşıyordu. Yanında Hz. Abbasın hanımı Ümm-i Fadl da vardı.

Ümm-i Fadl da Müslüman idi. O da Müslümanlığını gizliyordu. Müslümanların, Bedir'de, müşrikleri büyük bir hezimete uğrattıklarını duyunca, çok sevinmişlerdi.

Ebu Rafi ile Ümm-i Fadl bu sevinçli haberdan konuşuyorlardı.

Bu sırada oraya Ebu Leheb gelince, konuşmalarını kestiler. Ebu Leheb, Bedir savaşına gitmemiş, yerine As bin Hisam bin Mugireyi göndermişti. O zamanın adetine göre harbe gitmeyen bir kimse, yerine başkasını göndermesi gerekiyordu.

Ebu Leheb gelince, kendisine Kureyşin mağlubiyet haberini verdiler. Bunun üzerine, Ebu Leheb orada bir yerde oturdu. Ebu Rafi ile Ebu Lehebin sırtları birbirine dönük bir vaziyette idi. Ebu Leheb otururken, Ebu Süfyan da Bedir'den dönmüştü. Bunu görenler dediler ki:

- İşte Ebu Süfyan geldi!

Ebu Leheb, Ebu Süfyana seslendi:

- Ey kardeşimin oğlu! Yanıma gel!

Ondan, Bedir harbi hakkında bilgi almak niyetiyle sordu:

- Anlat bakalım, nasıl oldu? Ebu Süfyan orada bir yere oturdu. Birçok kimse de ayakta dinliyorlardı. Ebu Süfyan şöyle anlattı:

- Hiç sorma, Müslümanlarla karşılaşınca, sanki elimiz kolumuz bağlı idi. İstedikleri gibi hareket ettiler. Bir kısmımızı öldürdüler, bir kısmımızı esir ettiler. Vallahi ben, bizimkilerden kimseyi kınayıp, ayıplamıyorum. Çünkü, o sırada öyle kimselerle karşılaştık ki, yer ile gök arasında siyah-beyaz atlar üzerinde beyazlara bürünmüşlerdi.

Sessizce onları dinlemekte olan Ebu Rafi, birdenbire, "Vallahi onlar meleklerdir" deyiverdi.

Ebu Leheb, Ebu Rafiye şiddetli bir tokat vurdu ve kaldırıp yere çarptı. Onu bir hayli dövdü. Bunun üzerine, orada bulunan Ümm-i Fadl, bir sopa ile şiddetle Ebu Lehebe vurdu ve dedi ki:

- Kimsesi yok diye onu güçsüz gördün, değil mi?

Ebu Leheb, başına yediği sopa ile zelil, hakir ve horlanmış bir vaziyette dönüp, gitti. Yedi gün geçmişti ki, Allahü teâlâ ona, kara kızıl denen bir hastalık verdi. Bu hastalık, onun ölmesine sebep oldu. Oğulları, onu, iki veya üç gece defnetmeden bıraktılar.

Sonunda halkın ayıplaması üzerine, yanına yaklaşmadan, uzaktan üzerine su serpip kenar bir yere gömdüler.

Ebu Rafi, Bedir savaşında esir olan Hz. Abbasın fidyesini getirdi. Bundan sonra Hz. Abbas onu Peygamber efendimize bağışladı. Ebu Rafi bundan sonra bir daha geri dönmeyerek, daima Peygamber efendimizle beraber oldu. Resulullahın himayesinde olup, devamlı sohbetinde bulunan Eshab-ı Soffa arasına katıldı.

Resul-i ekremin, mübarek hanımlarından olan Mâriyeden, İbrahim isimindeki oğlunun dünyaya teşrifinde, Ebu Rafi'nin hanımı Selma, ebelik yapmıştı. Ebu Rafi Resul-i ekreme müjde haberini

getirdiğinde, Peygamber efendimiz, onu azat etmiştir.

Resul-i ekrem efendimiz, onu, Selma ismindeki cariyesi ile evlendirdi. Ondan, Ubeydullah adında bir oğlu oldu. Bu oğlu büyüyünce, Hz. Alinin kâtibi olma şerefine kavuştu.

Ebu Rafi, azat edildiği zaman ağlamış ve demişti ki:

- Ya Resulallah! Beni bırakıyorsunuz, ama bundan sonra da yanınızda kalacağım.

Hür iken de Resulullahtan ayrılmamış, harp ve sulh zamanlarında da, Resul-i ekremin hizmetinde bulunma nimetine kavuşmuştur. Seferlerde Resulullahın çadırını o kurardı.

Peygamber efendimiz Erkam bin Ebil-Erkamı, zekat memuru olarak bir bölgeye göndermişti. Hz. Erkam, Ebu Rafi'ye dedi ki:

- Bana bu işte yardımcı olursan, sana, toplanan zekattan, toplayanlara ne verilirse, sana da o kadar veririm.

Ebu Rafi bunu Resulullah'a arz edince, buyurdu ki:

- Ya Eba Rafi! Biz Ehl-i beytteniz. Onun için bize sadaka yani zekat helal değildir. Kavmin kölesi, kendilerinden sayılır.

Ebu Rafi, Uhud ve Hendek savaşlarına katılmış, Hz. Alinin kumandasında Yemene gönderilen seriyyede bulunmuş, bu seriyyede Hz. Aliye yardımcılık vazifesi yapmıştır. Hz. Ebû Bekir zamanında mürtedlerle yapılan savaşlarda bulunup, Hz. Ömer devrinde de fetihlere katılmıştır.

Ebu Rafi, Hz. Osmanın zamanında, kendi hâlinde, sakin bir hayat yaşamış, ilimle meşgul olup, pek çok talebe yetiştirmiştir. 660 yıllarında vefat etmiştir.

Ebu Rafi, Resul-i ekremin sünnet-i seniyyesini ve yüksek ahlakını çok iyi bilirdi. Eshab-ı kiram, ondan bu konuda çok istifade etmişlerdir. Hatta İbni Abbas bir kâtip tutup, onun bu hususta verdiği bilgileri yazdırmıştır. 68 hadis bildirmiştir.

Allahü teâlâ, Âdem aleyhisselama olan ikramdan daha fazlasını, Peygamber efendimize ihsan etmiştir. Çünkü Hz. Âdeme yalnız isim bilgisi verildi. Peygamber efendimize isim bilgisi verildikten sonra, bu isimlere ait sahişlar da bildirildi. Ümmetinden ne kadar kişi gelecekse, hepsinin suretleri kendisine sunulmuştur. Bu konuda Resulullah efendimiz buyurdu ki:

- Âdem (aleyhisselam) su ile çamur arasında iken, ümmetimin suretleri bana sunuldu. Âdeme bütün isimler öğretildiği gibi, bana da bütün isimler öğretildi.

HZ. EBU SAİD EL-HUDRÎ (r.anh)

Ashâb-ı kirâmın fakihlerinden biri. Sa'd b. Mâlik b. Sinan b. Ubeyd, Adıyy b. Neccâr kabilesindedir. Babası, Medine'de İslâm'ın tebliği başladığında müslüman olmuş, Ebû Said müslüman bir ailede dünyaya gelmiştir.

Ebû Said el-Hudrî, Rasûlullah'ın hadislerinden binden fazla rivayet eden Ebû Hureyre, Abdullah b. Ömer, Enes b. Mâlik, Ümmü'l-Mü'minin Âişe, Abdullah b. Abbâs, Cabir b. Abdillâh el-Ensârî, ile birlikte Muksirun adı verilen sahâbelerden biridir. Bu yedi sahâbî, onaltıbinden fazla hadis rivâyet etmiştir. Ebû Saîd el-Hudrî bin yüz yetmiş hadis rivâyet etmiştir. Bunlardan kırk üç tanesi Buhârî ve Müslim'de yirmi altısı yalnız Buhârî'de, ellikisi yalnız Müslim'de, diğerleri öteki hadis kitaplarında bulunmaktadır (Ahmed Naim, Sahîh-i Buhârî Muhtasarı, Tecrid-i Sarîh Tercüme ve Şerhi, I, 26 Mukaddime).

Ebû Saîd, Medine'de Mescid'i Nebevî'nin inşasına katılmış, Bedir gazasında küçük olduğundan bulunamamış, onüç yaşında Uhud gazasına babası ile katılmış ve bu savaşta babası Mâlik şehid olmuştur. Babasının ölümünden sonra ailesinin geçimi ona kalmış ve önceleri açlık çekmiş, karnına taş bağlamıştır. Ailenin kadınları, "Kâlk dâ Râsûlullâh'â git, ondan bir şey iste, herkes istiyor" dediklerinde önce gitmemiş, sonra Rasûlullah'ın huzuruna gittiğinde onun şu hutbeyi irâd ettiğini görmüştür: "İstiğna gösteren ve iffeti muhâfaza eden insanları Cenâb-ı Hak âlemden müstağni kılar." Bu sözü duyduktan sonra bir şey istemeye cesaret edemeden dönmüştür. Bunun sonrasını kendisi şöyle anlatır: "Rasûl-i Ekrem'den bir şey dilemeyerek döndüğüm halde Cenâb-ı Hak bize rızkımızı gönderdi. İşimiz o kadar yoluna girdi ki, Ensar içinde bizden daha zengin bir kimse yoktu" (Ahmed b. Hanbel, Müsned, III, 449)

Ebû Said, Benû Mustalik ve Hendek gâzâlarına da katılmış, seferlere çıkmıştır. Hudeybiye, Hayber, Mekke'nin fethi, Huneyn, Tebük gazalarında bulunmuştur. Rasûlullah'ın on iki gazasında yer almıştır (Sahîh-i Buhârî, II, 251).

Hz. Ömer ve Osman devirlerinde Medine'de fetvâ vermiş, Hz. Ali devrinde Nehrevan savaşında bulunmuştur. Haricilere ilişkin şu rivâyeti vârdır: Bir gün Rasûlullah bir şeyleri taksim ederken bir adam geldi ve ona: "Yâ Râsûlullâh, âdalet üzere hareket et" dedi. Râsûlullâh, "Ben adalet etmezsem kim eder?" buyurdu. Hz. Ömer adamın kellesini uçurmak istedi. Rasûlullah buyurdu ki: "Hayır bırak. Onun öyle arkadaşları olacak ki, onlar sizin namazlarınızı, oruçlarınızı beğenmeyecek, fakat onlar bir ok yayından nasıl çıkarsa dinden öyle çıkacaklar. Bunların içinde öyle bir adam bulunacak ki, memelerinden biri kadın memesi gibidir. Bunlar, insanlar bir fetret içinde iken zuhur edeceklerdir." Ve o sırada bu adam hakkında şu âyet nâzil oldu: "Adamlar içinde öyleleri vardır ki, sen sadakayı dağıtırken seni kaşla gözle muâheze ederler.", "Sadakalar hakkında sana dil uzatanlar vardır. Onlara verilirse hoşnut olurlar, verilmezse hemen öfkeleniverirler. Eğer onlar Allah ve Rasûl'ün kendilerine vermiş oldukları şeylere razı olsalar ve 'Allah bize yeter; O ve Rasûlü bol nimetinden bize verecektir; doğrusu biz Allah'a gönül bağlayanlardanız' deselerdi daha hayırlı olurdu" (et-Tevbe, 9/58-59).

Ebû Said bu hadisi naklettikten sonra şöyle demiştir: "Şehâdet ederim ki, Rasûl-i Ekrem bu sözleri söylemiş, yine şehâdet ederim ki, bu adamı Hz. Ali katletmişti. Bu adam teşhis olunurken vakta yerinde buldum, onun Rasûl-i Ekrem'in tarif ettiği gibi olduğunu gördüm."

Hicretin 36. yılında olan bu olaydan sonrâ Ebû Saîd 60. yılda Kerbelâ faciasına şâhit olmuştur. 63. yılda Medine halkı isyan edince ve Yezid'e karşı çıkarak Abdullah b. Hanzala'yâ bey'at edince

Ebû Said de bu harekete, katılmıştır Ancak Yezid'in kuvvetleri ile Medineliler çarpışırken iki tarafın da bu savaştan bezgin olması ve Ebû Said el-Hudri'nin silahını bırakması ve esir olarak Şam'a götürülerek orada Yezid'e bey'at etmesi, Abdullah b. Ömer ile arasının açılmasına yol açmıştır. Abdullah ona: 'Sen iki emire mi bey'at ettin?' demiş, İbn Ömer buna müteessir olmuş ve, "Nass, bir emir etrafında toplanmadan iki emire bey'at doğru değildir" demiştir (Ahmed b. Hanbel, Müsned, 111, 29-30).

Ebû Said, H. 74 yılında seksenbir yaşında vefât etmiştir. Ashâbın fakih ve âlimlerinden olan Ebû Said'in Abdurrahman, Hâmza ve Sâid adında üç çocuğu olmuştur. Ebû Saîd'in rivâyetlerini nakledenler arasında Zeyd b. Sâbit, Abdullah b. Abbâs, Enes b. Mâlik, İbn Ömer, Ebû Katâde, Ebû Tufâyl, Saîd b. el-Müseyyeb, Târik b. Şihâb, Atâ, Mücâhid... bulunmaktadır. Talebelerinden Kuz'a Ebû Saîd'e, Rasûlullah'ın namaz kılma şeklini sorduğunda Ebû Said şöyle demiştir: "Rasûl-i Ekrem öğle namazına durdukları zaman birimiz kalkar, Baki'ye gider, ne işi varsa görür, ondan sonra evine gelir, abdestini tazeler, sonra mescide döner, Resul-i Ekrem'i birinci rekâta bulurdu" (Ahmed b. Hanbel, a.g.e., 111, 35).

Ebû Said'e, "Siz bu hadisi bizzat Rasûl-i Ekrem'den mi duydunuz? " diye soran Kuz'a'ya o şöyle cevap verir: "Ben Rasûl-i Ekrem'den duymadığım şeyi nasıl naklederim? Evet, bizzat Rasûl-i Ekrem'den duydum." Medine valisi Mervân'ın bir gün bayram namazında, namazdan evvel hutbe okumasına cemaatten biri "sünnete muhâlefet ediyorsun" diye karşı çıkmış, Ebû Said de şöyle demiştir: "Bu zat vazifesini ifâ etmiştir. Rasûl-i Ekrem efendimizden duydum: 'İçinizden biri bir kötülüğü görür ve onu eliyle yok edebilirse hemen onu yok etsin; eliyle yok edemezse diliyle yok etsin, o da olmazsa kalbi ile yapsın. Bu da imanın en zayıfıdır" (Ahmed b. Hanbel, a.g.e., III, 10).

Ebû Saîd, Rasûlullah'tan her duyduğunu her zaman rivâyet etmemiş, ihtiyaç duyduğu zamanlarda, sünnetin yanlış uygulandığını gördüğünde hadis rivâyet etmiştir. O, yoksullara, öksüzlere yardım etmiş, onları evine alarak barındırmış ve terbiye etmiştir. Leys, Süleyman b. Amr bunlardandır.

Ebû Said el-Hudrî'nin rivayetlerinden bazıları:

"Üç mescidden başkasına ziyaret maksadıyla yola çıkılmaz. Mescid-i Nebevi, Mescid-i Haram ve Mescid-i Aksâ. "

"Bir adam bir yere girmek için üç kere izin ister, ona izin verilmezse geri dönmelidir."

"Hayırdan ancak hayır çıkar, hayırdan ancak hayır gelir. Hayır ancak hayır getirir, fakat hayrı hakkından alan berekete nâil olur, hayrı haksız yoldan alan berekettten mahrum olur. "

"Kalpler dört çeşittir; Temiz ve nurlu kalpler; perdeli ve karanlık kalpler; çarpık kalpler; karışık kalpler. Temiz kalpler mü'minlerin kalbidir; iman bu kalplerin çorağıdır. Perdeli ve karanlık kalpler kâfirlerin kalpleridir. Çarpık kalpler münâfikların kalpleridir; bunlar hakkı tanır, fakat onu inkâr ederler. Karışık kalpler içinde hem iman hem nifak bulunan kalplerdir; bu kalplerde kan da var, irin de var. Bunların hangisi galebe çalarsa o kalp de, o hal ve mâhiyeti alır. "

"Dünya yemyeşil ve tatlıdır. Cenâb-ı Hak, sizi dünyaya halife yapıyor. Sizin ne yapacağınıza bakıyor, Allah'tan sakının dünyadan korkun İnsanların en hayırlısı, kolay kolay kızmayan, çabuk uyum sağlayandır. İnsanların en fenası çabuk kızan ve uyum sağlamayanıdır. Gaddarlığın en büyüğü bir yöneticinin emri altındakilere zulmetmesidir. Hakkı bilen bir kimse, sakın insanlardan korkarak ve çekinerek hakkı söylemekten çekinmesin. Cihadın en faziletlisi zâlim bir hükümdar karşısında söylenen sözdür. "

"Birtakım yöneticiler türeyecek, onların etrafını birtakım adamlar saracak, bunlar zulm edecekler, yalan söyleyecekler. Bunların yanına giren, onların yalanlarına inanan, onlara

zulümlerinde yardım eden benden değildir, ben de ondan değilim. Bunlara karışmayın, bunların yalanlarına inanmayın; bunların zulümlerine yardım etmeyen kimse benden, ben de ondanım " (Ahmed b. Hanbel, Müsned, III, 6-24).

HZ. EBÛ SELEME (r.anh)

Allahü teâlânın emriyle sevgili Peygamberimiz, Müslümanlara Medîne'ye hicret için izin verdiler. Bunun üzerine birçok sahâbî hicret hazırlıklarına başladılar.

Hz. Ebû Seleme de devesini getirip, hanımını bindirdi. Oğlunu, kucağına oturttu. Hayvanın yularını çekip, kaldırmaya çalışıyordu. O sırada ba'zı öfkeli adamlar gelerek, elindeki yuları aldılar.

Hz. Ebû Seleme, ne olduğunu anlayamadı. Adamlar, hanımına bağıyorlardı:

- İn deveden aşağı! Çabuk ol!

Bunlar, Mugîreoğulları olup hanımının akrabaları idiler. Bir yandan zorla kadıncağızı çekiyorlar, öbür yandan da kocasına:

- Sen kendin, bizi dinlemedin! Putlarımızı bırakıp, Müslüman oldun. Şimdi de kabîlemizin kızını, kaçırmaya çalışıyorsun! Onu daha nerelere götüreceksin? Buna aslâ müsaade edemeyiz, diye çıkışıyorlardı.

Tabii oğlu da, annesiyle birlikte deveden indirildi. Zâten O'nun elini sıkı sıkı tutuyordu. Mugîreoğulları, kalabalık idiler. O zorbalarla başa çıkmak mümkün değildi. Buna rağmen münâkaşa çok uzadı. Olayı işiten, Esedoğulları da oraya koştular. Bunlar da, Hz. Ebû Seleme'nin kabîlesinden idiler. Ne olduğunu sordular. Onların da çoğu, Müslüman değildi. Fakat buna rağmen diretiler:

- Mâdem ki sizler, bizim akrabamızın hanımını bırakmıyorsunuz; biz de onun oğlunu size bırakmayız!

Anasının elinden kopmak istemiyen yavrucağızı, çekiştiriyorlardı. İtişme, kakışma arasında küçük çocuk ağlamaya başladı. Çünkü, kolu çıkmıştı. Bu kadar zorbalık sonunda; çocuğu Esedoğulları, Anasını da Mugîreoğulları alıp, uzaklaştılar. Hz. Ebû Seleme oracıkta, sâdece devesiyle kalakaldı.

İlk Müslümanlar buna benzer eziyet, işkence ve felâketlere artık alışmışlardı. Olaylar karşısında, sabır ve metânet göstermeye çalışıyorlardı. Çünkü sevgili Peygamberimizin emirleri öyle idi.

Ebû Seleme hazretleri de işte bu yüzden, Hicrete tek başına devam etmeye katlandı. Allah rızâsını kazanmak ümidiyle, yollara düştü. Gözyaşları arasında nihâyet Medîne'ye vardı. Mekke'de kalan hanımı ise her sabah, şehir dışındaki Ebtah mevkiine çıkıyordu. Orada, Medîne'den gelen yolcuları bekliyor ve kocasından haber almaya çalışıyordu.

Yanında kimse olmadığı zamanlar, uzun uzun ağlıyordu. Zorla ayırdıkları oğlu ve eşi için gözyaşı döküyordu. Amcaoğullarından birisi, O'nu o vaziyette gördü. Perişân hâline acıdı. Doğruca, kendi kabîlesinin zorbalarına giderek bağırmaya başladı:

- Bu zavallıya, daha ne kadar zulmedeceksiniz? Onu hem kocasından, hem oğlundan kopardınız. Sizde hiç insanlık yok mudur? Üstelik kendi akrabınıza işkence ediyorsunuz.

Bu sözler üzerine, Zorbalar insâfa geldiler. Sonra da kederli kadıncağıza:

- İstersen, gidip kocana kavuşabilirsin, dediler.

O'nun Medîne'ye yollanacağını öğrenen, Esedoğulları da dayanamadılar. Getirip, oğlunu teslim ettiler.

Allah ve Resûlullah yolunun yolcuları, ışıklı günlere doğru yürüyorlardı. Hz. Seleme'nin ana-babasının, duâları kabûl olmuştu. Uzun ayrılık ve hasretten sonra nihâyet, Kubâ'da hepsi birbirlerine kavuştular.

Hicretten sonra mübârek Medîne'de, İslâmın ve Ebû Seleme ailesinin, güzel günleri başladı.

Bütün Mü'minler İslâmiyeti yaymak için, canla-başla çalışıyorlardı. Bedir'de Mekkelilere karşı ilk zafer kazanıldı. Bu zaferi kazanan mücâhidlerden biri de, Hz. Ebû Seleme idi.

Hz. Ebû Seleme sevgili Peygamberimizin yakın akrabası idi. Hz. Ebû Seleme'nin annesi, Peygamber efendimizin halaları idi. Ebû Seleme hazretleri, cihâd ve gazâ olmadığı zamanlar, daha çok ibâdet etmeye çalışıyordu.

Bir gün Mescîd-i Nebevîden, sevinçle evine geldi. Kendisini karşılayan hanımına dedi ki:

- Şimdi, Allahü teâlânın Resûlünden çok sevindirici bir söz duydum.

Hanımı merakla sordu:

- Hayırdır inşâallah! Ne duydunuz?

- Peygamber efendimiz "Müslümanlar, herhangi bir belâyâ uğrar da; İnnâ lillah ve innâ ileyhi râciûn dedikten sonra; yâ Râbbi! Bu uğradığım musîbetin ecrini ihsân eyle. Beni, ondan daha hayırlısına eriştir diye duâ ederse; cenâb-ı Hak, onun duâsını kabûl eder" buyurdular.

Epeyce daha konuştular. Bir ara hanımı dedi ki:

- Yâ Ebâ Seleme!.. Gel, seninle bir sözleşme yapalım.

Kocası hayretle sordu:

- Hayrola! Nasıl bir sözleşme istiyorsun?

- İkimizden hangimiz önce ölürsek, geriye kalanımız; bir daha evlenmesin!. Buna, söz verebilir misin?

Ebû Seleme biraz düşündü ve sordu:

- Ey hanımcığım! Sen, beni dinler ve itâat eder misin?

- Evet! Dinlerim ve itâat ederim.

- Sen, sözümü dinle ve ben ölürsem, evlen!

Hz. Ebû Seleme böyle söyledikten sonra ellerini kaldırıp, o büyük îmânlı hanımına ve bütün Müslümanlara duâlar etti.

Bedir'deki yenilginin ateşiyle yanan Kureyş müşrikleri, bütün hınçlarıyla Uhud'da saldırdılar. Medîne civârındaki Yahûdileri de kışkırtıyorlardı. O gazânın gerçek kahramanlarından birisi, yine Hz. Ebû Seleme idi. Olanca îmânı ve olanca gücüyle savaşıyordu. Asıl gâyesi şehîd olmaktı. Fakat sâdece kolundan, pâzusundan yaralandı. Yarası küçük olmasına rağmen, kan kaybediyordu.

Gazâdan sonra bile, uzun zaman evinde yattı. Hanımı onu, güzelce tedâvi ediyordu. Bir ay sonra iyileşti, ayağa kalktı.

İslâmın hudutları genişledikçe, düşmanları da çoğalıyordu. Kutn bölgesindeki ba'zı kabîle reisleri, hâlâ kibir ve azamet peşindeydiler. Orada başlayan kışkırtma olayları üzerine Peygamber Efendimiz, bir ihtar hareketini uygun gördüler. Hz. Ebû Seleme ile ba'zı arkadaşlarını, bu iş için vazîfelendirdiler.

Onlar da kısa zamanda, Kutn civârındaki âsî ve müşrikleri dağıttılar. Pek çok ganîmet alarak, Medîne'ye döndüler. Dönüşte, Hz. Ebû Seleme fenâlaştı. Çünkü Uhud'da aldığı yara yeniden açılmıştı. Bütün gayretlere rağmen, fazla kan kaybından vefât etti.

Ümmü Seleme hatun, kocası Ebû Seleme'nin şehîd olması üzerine, "İnnâ lillah ve innâ ileyhi râciun" dedikten sonra, duâ etti.

Sonda doğruca sevgili Peygamberimizin huzûrlarına giderek dedi ki:

- Yâ Resûlallah! Ebû Seleme vefât eyledi.

Peygamber efendimiz kalktılar ve halalarının oğlunu görmeye gittiler. Mübârek elleriyle hâlâ açık bulunan gözlerini kapattılar ve buyurdular ki:

- Hakikaten, rûh kabzolunurken göz; rûhun peşinden baka kalır!

Resûlullah efendimiz o sırada ağlaşıp, sızlanan kadınlara ve diğer ev halkına da:

- Sizler şimdi kendinize, hayırdan başka duâda bulunmayınız. Çünkü Melekler şu anda, duâlarınıza âmin demektedirler, îkazında bulundular.

Daha sonra da şöyle duâda bulundular:

- Ey Allahım! Ebû Seleme'yi rahmetine kavuştur! Doğru yola ermiş kulların arasında, derecesini yücelt! Geride kalanlardan O'na, iyi bir halef ihsân eyle! Bize ve O'na mağfiret kıl. O'nu kabirinde, ferahlandır ve nûrlandır.

Hz. Ebû Seleme Medîne'de Bâki' Kabristanına defnolundu. Muhterem hanımı, her zaman olduğu gibi sabretti, duâlar etti. Onun yetîm kalan yavrularıyla, geçim derdini halletmeye çalıştı.

4-5 ay kadar sonra Peygamberimiz, bir arkadaşlarını ona yolladılar. Gelen zât dedi ki:

- Müjdeler olsun, ey Ümmü Seleme! Resûlullah efendimiz, Allahın emriyle seni nikâhlamak istiyorlar.

Bu büyük müjdeye rağmen Hz. Ümmü Seleme, düşünceli görünüyordu. Az sonra, cevap olarak dedi ki:

- Ey Resûlullahın elçisi! Hoş geldin, sefâlar getirdin! Yalnız şu husûsları, Efendimize arz etmelisin ki:

1) Ben yaşlı ve kıskanç bir kadınıym. Olabilir ki, aksi bir davranışta bulunurum da; o yüzden, Allahın gazâbına uğramaktan korkarım.

2) Yetîm çocuklarım mevcuttur. Bir de onların bakımı, kendilerine yük olmaz mı?

3) Nikâhımı yapacak velîlerim, yanımda değildirler.

Elçi bunları, aynen sevgili Peygamberimize arz etti.

Birkaç gün sonra iki cihânın Sultânı bizzat, teşrîf buyurdular. Çok heyecanlanan Hz. Ümmü Seleme'ye, tekliflerini Kendileri tekrarladılar. Ve buyurdular ki:

- Biliyorsun ki, biz de yaşlıyız. Sonra senin, o kıskançlık hâlini gidermesi için, Allaha duâ ederiz. Çocuklarına gelince onlar, Bizim de çocuklarımızdır. Velîlerin arasında, bizim evlenmemizi istemiyen kimse çıkmaz.

Ve Allahın emriyle, nikâhları kıyıldı. Böylece, Hz. Ebû Seleme'nin muhterem hanımına ettiği vasiyeti de, yerine getirilmiş oldu.

Ebû Seleme'nin asıl adı, Abdullah; babası, Abdülesed; annesi, Abdülmuttalib'in kızı Berre idi. Gâyet iyi okuma-yazma bilir ve her isteyene öğretirdi...

HZ. EBÛ SÜFYAN BİN HÂRİS (r.anh)

Ebu Süfyan bin Hâris, Peygamberimiz davete başlamadan önce, Peygamberimizi pek çok severdi. Resulullah efendimiz davete başlayınca, önce çok düşman olmuştu. Peygamberimizi ve Müslümanları hicveden şiirler söyledi. Bunun üzerine Peygamber efendimiz, görüldüğü yerde öldürülmesini emrettiler.

Ebu Süfyan, Kureyş müşriklerinin, Peygamberimizle yaptıkları çarpışmaların hiçbirinden geri kalmadı. Müslümanlar, Şair Hassan bin Sabit'e, "Sen de onu hiciv ve tahkir et" demişlerdi. Hassan bin Sabit de demişti ki:

- Resulullah efendimiz izin vermedikçe, yapamam!

Peygamberimiz, kendilerinden izin istendiğinde buyurmuştu ki:

- Ben, "Babamın kardeşi olan amcamın oğlunu hiciv ve tahkir et" diye, sana nasıl izin verebilirim?

Hassan bin Sabit de demişti ki:

- Ben, ondan, sizi, sizin soyunuzu, hamurun içinden kıl çeker gibi kolayca çekip ayırt eder, sonra onu hiciv ve tahkir ederim!

Hiz. Aişe der ki:

"Resulullah efendimiz, (Siz de Kureyşlileri hiciv ve tahkir ediniz! Çünkü, hiciv, onlara ok yağdırmaktan daha ağır gelir!) buyurdu ve Abdullah bin Revaha'ya, (Onları, hicvet) diye haber gönderdi.

Abdullah bin Revaha, Kureyşlileri hicvetti. Resulullah efendimiz daha sonra, Kab bin Malik'e, sonra da Hassan bin Sabit'e, Kureyşlileri hicvetmeleri için haber gönderdi.

Hassan bin Sabit, Resulullah efendimizin huzuruna girince, dedi ki:

- Demek, kükrediği zaman, kuyruğunu iki yanına çarpan bu arslana, haber salmanın zamanı geldi! Seni, hak dinle Peygamber olarak gönderen Allaha yemin ederim ki; ben, onların şahsiyet ve şereflerini dilimle, deri parçalar gibi parçalayacağım!

Resulullah efendimiz buyurdu ki:

- Acele etme! Ebu Bekir, Kureyşlilerin soyunu, sopunu en iyi bilendir. Elbette, benim soyum da onların içindedir. Ebu Bekir, benim soyumu, sana iyice açıklasın!

Hassan, hemen Ebu Bekir'e gitti. Sonra, dönüp gelince dedi ki:

- Ya Resulallah! Senin soyun bana iyice açıklandı. Seni, hak dinle Peygamber olarak gönderen Allaha yemin ederim ki; hiç şüphesiz, seni, onların arasından, hamurdan kıl çeker gibi, kolayca çeker, çıkarırım!"

Hiz. Aişe buyurdu ki:

"Peygamber efendimizin Hassan'a, (Hiç şüphesiz yok ki, sen, Allah ve Resulü tarafından müdafaa yaptığın müddetçe, Cebrail seni destekleyip duracaktır) ve yine, (Hassan, onları hicvedip susturmakla, hem Müslümanları ferahlattı, hem de, kendisi ferahladı) buyurduğunu, kendisinden işitmişimdir.

Hassan bin Sabit, Sair Ebu Süfyan bin Hâris'e hitaben çeşitli hicivlerde bulundu. Neticede Ebu Süfyan bin Hâris'in kalbine İslâm sevgisi düştü.

Ebu Süfyan bin Hâris, bir gün, Rum Kayserinin huzuruna çıktığında, Kayser, ona sordu:

- Sen kimlerdensin?

- Ben, Ebu Süfyan bin Hâris bin Abdülmuttalib'im!

- Sen, Muhammed bin Abdullah bin Abdülmuttalib'in amcasının oğlu musun!

- Evet! Ben, Onun amcasının oğluyum.

Ebu Süfyan der ki:

“Rum Kayserinin yanında, ne İslâmiyetten kaçıldığımı, ne de Muhammed'den başkasının tanındığını gördüm! Bunun üzerine, kalbime, İslâmiyet sevgisi girdi. İçinde bulunduğum müşrikliğin batıl ve boş olduğunu anladım.

Ne çare ki; biz, akılları başlarında bir kavimle birlikte bulunuyorduk. İnsanların, akıllarına ve görüşlerine göre yaşadıklarını sanıyordum. Onlar, bir yol tutup gittiler. Biz de, o yolu tutup gittik.

Şerefli ve yaşlı kişiler, putlarından yardım dileyerek Muhammed'e karşı ayaklandıkları ve ataları yüzünden ona kızdıkları zaman, onlara uyduk!

Bir gün, kendi kendime; (Ben, kimlerle arkadaş oluyorum? Kimlerin yanında bulunuyorum? İslâm yolu, belli olmuş ve kararlaşmış bulunuyor) dedim. Zevcemle oğlumun yanına vardım. Onlara dedim ki:

- Yola çıkmak için hazırlanınız! Muhammed'in yanınıza gelmesi, çok yaklaşmıştır!

Karım ve oğlum dediler ki:

- Canımız sana feda olsun! Arapların ve Arap olmayanların Muhammed'e tabi olduğunu görüyorsun da, hâlâ, ona karşı düşmanlık mevkiinde bulunuyor, düşmanlıkta direnip duruyorsun!?

Hâlbuki, Ona yardım etmek, herkesten çok sana düşerdi. Ona yardım edenlerin ilki, sen olmalı idin!

Uşağım Mezkur'a dedim ki:

- Bir deve ile atımı, acele yanıma getir!

Resulullah ile buluşmak maksadıyla Mekke'den yola çıktık. Yanımızda Abdullah bin Ebi Ümeyye de vardı. Ebva'ya varıp indiğimiz zaman, Resulullah efendimizin öncü birliği oraya gelmiş ve Mekke'ye yönelmişti.

Resulullah efendimiz, görüldüğüm yerde öldürülmemi emretmişti. Bunun için, öldürülmekten korktum ve gizlendim.

Oğlum Cafer'in elinden tutup, yaya olarak bir mil kadar gittik. Sabahleyin Resulullah efendimizin yanına vardık. Halk, takım takım geliyordu. Peygamberimiz, hayvanına bineceği zaman, kendisiyle görüşmek istedim. Yüzünü, bizden başka tarafa çevirdi. Yüzünü çevirdiği tarafa geçtim. Tekrar tekrar benden yüzünü çevirdi.

Biraz düşüneyim...

Bütün yakın uzak her şey beni tuttu, sıktı! Ona erişemedikçe bir ölü olduğumu, Onun iyiliğini, merhametini ve bana olan yakınlığımı düşündükçe “Beni tutar” diye ummuştum.

Resulullah Aleyhisselamın akrabası olduğum için, benim Müslüman olmama, Resulullah efendimizin de, eshabının da son derecede sevineceklerini sanıyor ve şüphe etmiyordum.

Resulullah efendimizin, benden yüz çevirdiğini görünce, bütün Müslümanlar da, benden yüz çevirdiler. Hz. Ebu Bekir, bana rastladı ve benden yüzünü çevirdi.

Ensardan birisi beni Hz. Ömer'in yanına yanaştırdı. Ona bakınca, bana dedi ki:

- Ey Allahın düşmanı! Resulullah efendimizi ve eshabını inciten sensin ha! Ona düşmanlığımı, yeryüzünün doğularına, batılarına kadar ulaştırdın ha!

Hemen amcam Abbas'ın yanına vardım. Ona dedim ki:

- Ey Abbas! Ben, Resulullahın yakını ve asaletli oluşum sebebiyle Müslümanlığımın, Resulullahı sevindireceğini ummuştum. Kendisinden umduğum iltifatı göremedim. Beni kabul etmesi

için Onunla konuş!

- Hayır! Vallahi, Onun, senden yüz çevirdiğini gördükten sonra, Onunla bir tek kelime bile konuşmam! Resulullah efendimizi üzmüş olmaktan korkarım!

- Ey Amca! Bâri, gidip başvuracağım bir kimseyi bana söyle?

Bunun üzerine Hz. Abbas, (İste, o!) diye Hz. Ali'yi gösterdi. Hz. Ali ile buluşup konuştum. O da, bana Abbas'ın sözlerinin tıpkısını söyledi."

Ebu Süfyan bin Hâris ile Abdullah bin Ebi Ümeyye, Peygamberimizin huzuruna girme çarelerini araştırdıkları ve kendilerinden yüz çevrildiği sırada, Peygamberimizin zevcesi Hz. Ümmü Seleme de, onlar hakkında Peygamberimizle konuşarak dedi ki:

- Ya Resulallah! Biri amcanın oğlu ve süt kardeşidir. Diğeri de, halanın oğludur ve hısmındır. Allahü teâlâ, bunları, sana Müslüman olarak gönderdi. Bunlar, senin katında halkın en yaramazı olamazlar!

Peygamberimiz buyurdu ki:

- Bana, onların ikisi de gerekmez. Amcamın oğlu, benim haysiyet ve şerefimi, dili ile lekelemek istedi! Halamın oğlu ve hısmım olan kişi ise, Mekke'de bana söylememesi gereken sözleri söylemiştir!

Gerçekten de, Peygamberimiz Mekke'de iken, bir gün, Kureyş müşriklerinin azılları toplanıp, Peygamberimize ileri geri tekliflerde bulunduktan sonra, Peygamberimizin Peygamberliğini reddetmişlerdi. Peygamberimiz, onların yanlarından çok üzgün olarak ayrılmışlardı.

Abdullah bin Ebi Ümeyye ise, Peygamberimizin peşini bırakmamış, yolda Ona demişti ki:

- Ey Muhammed! Kavmin sana yapacakları teklifleri yaptılar. Sen, onların tekliflerinden hiçbirini kabul etmedin! Sonra, dediğin gibi, Allah katındaki mevkiini anlamak, sana inanmak, uymak üzere kendileri için istedikleri şeyleri de yapmadın!

Vallahi ben, sana bakıp dururken, sen, göğe bir merdiven kurarak tırmanıp göğe çıkmadıkça ve oradan, yanında senin dediğin gibi Peygamber olduğuna tanıklık edecek dört melek getirmediğe, sana hiçbir zaman inanmam!

Yemin ederim ki, sen, bunu yapmış olsan bile, yine seni tasdik edeceğimi sanmıyorum!

Abdullah bin Ebi Ümeyye, bunları dedikten sonra Peygamberimizin yanından ayrılmıştı.

Peygamberimiz, Hz. Ümm-i Seleme'ye, Abdullah bin Ebi Ümeyye ve süt kardeşi hakkında nazil olan ayet-i kerimeyi de (İsra 93) okudu. Hz. Ümm-i Seleme dedi ki:

- Ya Resulallah! Bu kişi, senin kavmindendir. Onların söylediği şeyi, bütün Kureyş müşrikleri de, söylemişler ve haklarında onun gibi ayetler de inmiştir. Sen, onun suçundan daha ağırını da affetmiştin. O, Amcanın oğludur ve onun sana akrabalığı vardır. Sen de, onun suçunu bağışlamaya halkın en layıkısın!

Ebu Süfyan bin Hâris der ki: "Cuhfe'ye varıncaya kadar, ne Resulullah efendimiz, ne de Müslümanlardan hiçbiri benimle konuşmadı.

Her konaklanan yerde, kendim Resulullahın kapısında duruyor, oğlum Cafer de ayakta dikiliyordu. Resulullah beni gördükçe, yüzünü benden çeviriyordu.

Ezahir yokuşundan Mekke'nin Ebtah vadisine inince, Resulullahın çadırının kapısına yaklaştım. Bana baktı. Bu bakış, Onun, bana ilk yumuşak bakışı idi. Kendisinin gülümseyeceğini de ummaya başladım."

Hz. Ali, Ebu Süfyan bin Hâris'e dedi ki:

- Resulullah efendimize, arka tarafından var! Yusuf aleyhisselamin kardeşlerinin, Yusuf

aleyhisselama söylediği şu sözü söyle: (Allaha yemin ederiz ki, Allahü teâlâ, seni, gerçekten bizden üstün kılmıştır! Biz, doğrusu, sana karşı yaptıklarımızda suçlu idik, dediler.) [Yusuf 91]

Bundan daha güzel bir söz bulunabileceği kabul edilemez. Ebu Süfyan bin Hâris böyle yapınca, Peygamberimiz, Hz. Yusuf'un kardeşlerine söylediğini bildiren, (Size, bugün hiçbir başa kakma ve ayıplama yoktur! Allahü teâlâ, sizi bağışlasın. O, merhametlilerin en merhametlisidir) [Yusuf 92] mealindeki ayet-i kerimeyi okudu.

Ebu Süfyan bin Hâris, Peygamberimizin, "Bana, onların ikisi de gerekmez" buyurduğunu haber aldığı zaman demişti ki:

“- Vallahi, ya yanına girmeme izin verecektir, ya da su oğlumun elinden tutup yeryüzünde açlıktan, susuzluktan ölünceye kadar çekip gideceğiz! Sen ki benim hem akrabam, hem de halkın en uslusu, yumuşak huylusu, en iyilikseveri ve cömerdi bulunuyorsun.”

Peygamberimiz, Ebu Süfyan'ın bu sözlerini işitince, her ikisine de acıdı ve kendilerinin huzurlarına girmelerine izin verdi. Girdiler ve Müslüman oldular.

Ebu Süfyan bin Hâris, Müslüman olduktan sonra, utancından, başını kaldırıp Peygamberimizin yüzüne bakamazdı. Geçmişteki tutum ve davranışlarından dolayı özür diledi.

Ebu Süfyan, Mekke-i mkerremenin fethinde bulunmuştur. Huneyn muharebesinde gösterdiği fevkalade kahramanlığı dolayısıyla, Resulullahın iltifatlarına mazhar oldu.

Miladi 644 senesinde, hacdan dönerken vefat etti. Namazını Hz. Ömer kıldırdı. Medine'deki Bak kabristanına defnedildi. Hadis-i şerifte, “Ebu Süfyan cennet yiğitlerindedir” buyurularak, Resulullahın methine mazhar oldu. Siması Resulullaha benzeyen yedi kişiden biri de bu idi.

HZ. EBÛ TALHA ZEYD İBNİ SEHL (r.anh)

Ebu Talha (r.a.) Medineli müslümanlar arasında bağ ve bahçeye en çok sahip olardı. Mescid-i Nebevi'nin karşısında Beyruha adlı bir bahçesi vardı. Hurma ağaçları, asma ve tatlı suyu ile meşhurdu. Efendimiz sık sık buraya uğrar, suyundan içerdi. Bu bahçeyi Allah rızası için infak edip amcazadelerine bağışladı. O, bağış yapılacak yerde malıyla, savaş meydanlarında da canıyla cömertti.

Ebu Talha radiyallahu anh Peygamber aşığı bir genç... Gönlü cihad ruhuyla dolu bir yiğit... Allah yolunda infakta malıyla, cihadda canıyla cömertlik yapan bir kahraman...

Müslüman olduktan sonra Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem efendimizden ayrılmayan aşıklardandı. Efendimizi canı gibi sever, ona hizmeti şeref bilirdi. Huzur-i alilerinde pür edeb diz çökerek otururdu. Onu gölge gibi takib ederdi. Bütün savaflara iştirak etti. Uhud günü en zor anlarda dahi yanından ayrılmadı. "Canım canın için feda, yüzüm yüzün için kalkandır Ya Rasulallah" diyerek vücudunu siper etti.

O öylesine aşık idi ki, evinde pişirdiği yemeği yalnız yiyemezdi. Sevgili Peygamberimize haber gönderir onun iştirakini isterdi. Efendimiz de zaman zaman gider, Ümmü Süleym'in hazırladığı yemeği yer ve orada öyle uykusuna yatardı. Küçük Enes o günleri şöyle anlatıyor:

"Rasulullah (s.a.) evimize sık gelir giderdi. Çocukları sever ve okşardı. Bizlerle ilgilenir ve latifeler ederek neşelendirirdi. Birlikte namaza durur bizler de arkasına dizilir, saf olur, namaz kıldık."

Yine birgün Ebu Talha (r.a.)'nın evinde güzel bir yemek pişirilmişti. Enes'i Peygamberimize gönderip yemeğe davet etti. İki Cihan Güneşi Efendimiz de mescidde ehl-i suffe ile birlikte oturuyordu. Enes'in gelişinden yemeğe davet edildiğini anladı ve yetmiş kadar ashabıyla kalkıp Ebu Talha'nın evine gitti. Kalabalığı gören Ebu Talha biraz telaşlanır gibi oldu. Ailesi Ümmü Suleym (r.anha) ise;" Rasulullah (s.a.) varken telaşa ne gerek var" diyerek onu teskin etti. Rasul-i Ekrem (s.a.) efendimiz yemeğin bereketlenmesi için dua ettikten sonra gruplar halinde ashabını sofraya oturttu. Hepsi doyasıya yedi ve kalktı. Sonunda daha o kadar kişiye yetecek yemek kaldığı görüldü.

Ebu Talha (r.a.) Medineli müslümanlar arasında bağ ve bahçeye en çok sahip olardı. Mescid-i Nebevi'nin karşısında Beyruha adlı bir bahçesi vardı. Hurma ağaçları, asma ve tatlı suyu ile meşhurdu. Efendimiz sık sık buraya uğrar, suyundan içerdi. Ebu Talha (r.a.) "Sevdiğiniz şeylerden Allah yolunda harcamadıkça en üstün sevabı kazanamazsınız." (Al-i İmran; 92) ayet-i kerimesinin nazil olduğunu işitince Sevgili Peygamberimizin yanına gitti ve bu bahçeyi Allah rızası için infak ettiğini söyledi. Dilediği şekilde kullanmasını istedi. Onun bu davranışını takdir eden Efendimiz (s.a.) bahçeyi akrabalarına vermesinin daha uygun olacağını söyledi. Bunun üzerine o, bu bahçeyi amcazadelerine bağışladı.

O, bağış yapılacak yerde malıyla, savaş meydanlarında ise canıyla cömertlik yapardı. Ashab arasında cesareti, yiğitliği ve bilhassa gür sesiyle tanınırdı. Sevgili Peygamberimizin: "Ebu Talha'nın asker içinde sesi yüz kişiden daha hayırlıdır." iltifatına mazhardı.

Hayatının sonuna kadar cihad aşkıyla dolu olarak yaşadı. Ömrünün çoğu harblerde geçtiği için nafiye oruç tutmazdı. Cenk için kuvvetli olmak gerekir derdi. Bu yüzden Rasul-i Ekrem (s.a.) efendimizin: "Oruç yiyerek düşmanınıza karşı kuvvetleniniz" emrine uyardı. Onun bu halini üvey oğlu Enes şöyle anlatıyor:

"Ebu Talha cenk için oruç tutmazdı. Fakat Rasulullah (s.a.) ın irtihalinden sonra 30 veya 40 yıla

yakın ben onun oruçsuz gün geçirdiğini görmedim. Yalnız Ramazan ve Kurban bayramlarında oruç tutmazdı."

Yine Enes İbni Malik (r.a.) şöyle naklediyor:

"Nebi sallallahu aleyhi ve sellem ile beraber bir seferde idik. Bizden kimi oruçlu kimi de oruçsuzdu. Oruç tutanlar güçsüz kaldılar ve hiç bir şey yapamadılar. Oruçsuzlar ise binit develerini suya götürüp suladılar. Oruçlulara hizmet ettiler. Yemek pişirip birlikte yediler. Bütün bu faaliyetler üzerine Rasul-i Ekrem (s.a.) Efendimiz: "Bugün oruçsuzlar tam ücret alıp gittiler." buyurdu.

Ebu Talha (r.a.) hizmetin her çeşidinden anlardı. Bir hizmet eri gibi koşardı. Medine'de kabir kazma işiyle de tanınırdı. İki Cihan Güneşi Efendimiz dar-ı bekaya irtihal edince kabr-i şeriflerini Medine halkının adetine uygun olarak kazmak şerefi de ona nasib oldu.

O, canından çok sevdiği Fahr-i Kainat (s.a.) Efendimizin irtihalinden sonra onun ayrılığına dayanamayarak diğer sahabiler gibi başını alıp Şam tarafına gitti. Uzun müddet orada kaldı. Hasretini gidermek ve kabr-i şeriflerini ziyaret etmek için Hz. Ömer (r.a.)'in şehadetinden önce Medine'ye geldi. Köşesine çekildi. İbadet ve taatiyle meşgul oldu. Hz. Ömer (r.a.) ona çok güvenirdi. Halifeyi seçmekle görevli şura meclisinin kapısında bekçilik görevini ona verdi. Halife seçilinceye kadar kimsenin rahatsız etmemesini ve üç gün müddet vererek halifenin süratle seçimini sağlamasını ondan istedi. O da bu vazifeyi seve seve yerine getirdi. Ensardan 50 kişiyle kapıyı tuttu ve üç gün içerisinde halifenin seçilmesine yardımcı oldu.

Ebu Talha yaşlanmıştı. Fakat gönlü hakikaten gençti. O hala cihad aşkıyla yanıyordu. Enes (r.a.) anlatıyor: "Bir gün Kur'an-ı Kerim okuyordu. Tevbe süresi 41. ayetine gelince durdu ve: "Rabbimiz bizi, ihtiyar da olsak genç de olsak savaşa gitmeğe çağırıyor." dedi. Kendisinin harp için teçhiz edilmesini istedi. Oğulları: "Babacığım sen yaşlısın harb etmek sırası bizindir. Sen otur biz gidelim." diyerek engel olmak istediler. Fakat kabul ettiremediler. O günlerde Rumlara karşı bir savaş hazırlığı vardı. Ebu Talha bu deniz harbine katıldı. Gemide ağır hastalandı ve bir müddet sonra vefat etti. (654 m.) Yedi gün süreyle karaya çıkamadıkları için defnedilememişti. Ancak cesedinde de herhangi bir bozulma meydana gelmemiştir.

Ebu Talha (r.a.) 92 hadis-i şerif rivayet etti. Bunlardan bir tanesini kendisi şöyle naklediyor: "Birgün Rasulullah'ın huzuruna girdim. Pek neşeli, mütebessim ve güler yüzlü bir halde gördüm. Sebebini sorduğumda: "Ya Eba Talha! Nasıl memnun ve mesrur oluyuyum ki, biraz önce Cebrail aleyhisselam geldi. Ümmetimden bana bir kere salat ve selam getirene Allah Teala ve melekleri on salat ve selam eder." diye müjde verdi. buyurdu."

Rabbimiz bizleri onların ruhaniyetinden istifade ettirip şefaathlerine nail eylesin. Amin.

HZ. EBÛ TALHÂ (r.anh)

İslâm Güneşi Mekke'de parlarken, Ebû Talhâ 20 yaşlarında delikanlıydı...

Medîne'nin asîl ve zengin ailelerinden birine mensuptu. Her gece evlerinde, eğlence ve içki toplantıları vardı. Zenginliği sâyesinde, bütün dünya nîmetlerini tatmak istiyordu...

Daha kötüsü; birçok asil arkadaşları gibi, Puta tapmaktaydı..

Etrafında sayısız kadın ve kız dolaşıyordu. Fakat o, sadece biriyle evlenmek istedi. Haber yolladı.

Evlenme teklifinde bulundu.

Ümmü Süleym adlı bu hanımın, kocası, yeni ölmüştü. Şu cevabı verdi:

- Yetîm oğlum büyüyünceye kadar, evlenmeyi düşünmüyorum.

Ümmü Süleym fakir olduğu halde, küçük oğlunu, üvey baba eline bırakmak istemiyordu.

Ebû Talhâ, çâresiz bekliyecekti!..

Epeyce zaman sonra, bizzat kendisi gitti. Nezâketle evlenme teklifini tekrarladı:

- Oğlun artık büyüdü, Ey Ümmü Süleym!.. Kararını vermelisin, dedi.

O'nun niyetinin iyi olduğunu anlıyan zeki kadın, başka bir şeyden endişeliydi. Açık açık söylemeyi uygun buldu:

- Yâ Ebû Talhâ! Ne yazık ki, seninle evlenmem mümkün değil.

Neccar Oğulları Kabîlesinin bu en yiğit, en zengin ve en yakışıklı delikanlısı; hayretle sordu:

- Niçin?

- Çünkü sen, müşriksin. Putlara tapıyorsun.

Ebû Talhâ'nın hayreti arttı:

- Putlarımız sana, bir zarar mı verdiler? diye sordu. Ümmü Süleym, gâyet sâkin:

- Onlar kimseye; ne zarar verebilir, ne de fayda!.. dedi ve devam etti:

- Çünkü sen de biliyorsun ki; tahta putlarımızı, aşağı mahalledeki marangoz köleleriniz yapmaktadır! Taş ve toprak putlarımızı da, yukarı mahalledeki köleleriniz yaparlar.

Ebû Talhâ gözlerini açmış, evlenmek istediği kadını dinliyordu. O, sözlerini şöyle tamamladı:

- Taptığınız putları, ateşe atsan yanar! Kayaya çarpsan dağılır, toz olurlar! Senin gibi asîl bir efendinin işe yaramaz oyuncaklara secde etmesi, yakışır mı?

Zekî Medîneli, ne diyeceğini şaşırды, sâdece sordu:

- Peki sen, nelere inanıyorsun? Nasıl düşünüyorsun?

Kadın, cevap verdi:

- Seni, beni, yeri, göğü yaratan ve yaşatan ve öldüren Allah; birdir ve büyüktür. Muhammed aleyhisselâm, O'nun kulu ve elçisidir. İşte, benim inandığım budur.

Zengin delikanlının aklı karıştı:

- Biraz düşünmek istiyorum! diyebildi.

Tek başına kaldığı zaman, gerçekten uzun uzun düşündü. Sonra tekrar, Ümmü Süleym'in yanına vardı.

- Eşhedü en lâ ilâhe illallah ve eşhedü enne Muhammeden abdühu ve resûlüh. diyerek, Kelime-i Şahâdet getirdi. Müslümanlık şerefine erişti.

Ebû Talhâ kelime-i şehâdet getirip Müslüman olunca, O mü'mine hanım da:

- Ey Ebû Talhâ! Şimdi seninle, hiçbir karşılık istemeden; evlenmeyi kabul ediyorum, dedi.

Ümmü Süleym hakikaten sevinçliydi. Çünkü bir insanı, hem de kocası olacak bir insanı; sapık

fikirlerden kurtarmıştı. Ancak Müslüman olduktan sonra Ebû Talhâ hazretleri, o iyi kalbli hanımla evlenebildi. Böylece dünyâ ve âhiret saâdetine kavuşmuş oldu.

Bu sıralarda sevgili Peygamberimiz, Allahın emriyle; Medîne'ye hicret, ettiler. Bu şerefe eren Medîne halkı, gerekli herşeyi; Muhacîrlere, göç edenlere te'mîn ediyordu.

Hz. Ebû Talhâ ve muhterem hanımı da, Peygamber efendimizin huzurlarına vardılar.

- Yâ Resûlallah. Biz de size, şu küçük oğlumuzu armağan ediyoruz. Lûtfen kabul ve duâ buyurunuz. İnşâallah size hizmette, kusur etmez, dediler.

Bu küçük oğlu, Enes idi.

Efendimizin memnun oldukları, gözerinden anlaşılıyordu. Küçük Enes'i, kendi terbiyelerine aldılar. Bir sâyede Ebû Talhâ'nın üvey oğlu, büyük bir şerefe nâil oldu.

Cenâb-ı Hak bir müddet sonra onlara, yeni bir oğul verdi. Yeni bebek, evlerine sevinç getirmişti. Çünkü artık Sevgili Peygamberimiz de sık sık, onlara uğruyorlardı. Hatır soruyor, cemâ'atle namaz kıldırıyorlardı.

Ne yazık ki çocukcağız, bir gün hastalandı. Az sonra da, vefat etti. O sırada Hz. Ebû Talhâ evde yoktu. Ümmü Süleym evlâdını yıkadı, kefenledi. Üstüne, temiz bir bez örttü.

Ev halkına:

- Babası geldiği zaman, siz bir şey söylemeyin, diye, tenbih etti.

Akşamleyin Ebû Talhâ eve döndü. Her zamanki gibi yanında, arkadaşları bulunuyordu. Selâm verdi ve sordu:

- Oğlum nasıl? Hanımı:

- O şimdi, daha sâkin ve daha huzurlu bir hâlde bulunuyor, dedi. Sonra efendisine ve misafirlere, hazırladığı yemekleri ikrâm etti.

Hepsi âfiyetle yediler, içtiler. Hiçbir şeyden haberleri olmadı.

Misâfirler, geç vakit gittiler. Ancak o zaman, hanımı konuştu:

- Ey Ebû Talhâ! Aşağı hurmalıktaki komşularımız, emânet birşey almışlar. Bir müddet faydalanmışlar. Fakat sahibi, emâneti geri isteyince, itiraz etmişler.

- Ne demişler?

- Daha zamanı gelmedi! Ne çabuk istiyorsun, gibi şeyler!

- İnsafsızlık etmişler doğrusu!

- Evet öyle. İnşâallah biz etmeyiz.

- Hayırdır inşâallah! Birşey mi oldu?

- Evet...

- Ne oldu?

- Cenâb-ı Hak da, bizdeki emânetini geri istedi, deyince, kocası hemen anladı.

- Oğlumuz öldü mü yoksa, diye sordu:

- Allah, sana ömürler versin...

Ebû Talhâ ilk oğlunun ölüm haberine rağmen sarsıldı. Fakat, herşeye rağmen:

- İnnâ lillâh ve innâ ileyhi râciûn "Biz, hepimiz, Allahın kullarıyız ve ancak, O'na dönücüleriz..." mânâsına gelen, âyet-i kerîmeyi okudu. Hakkın emrine râzı olup, sabretti...

O günlerde Müslümanlar, maddî sıkıntı çekiyorlardı. Hazret-i Ebû Talhâ, hanımına:

- Ey Ümmü Süleym! Evde yiyecek var mıdır, diye sordu. Hanımı da:

- Evet. Ne yapacaksın, dedi.

- Resûlullah efendimizin mübârek seslerinde, zaîflik ve açlık hissediyorum. Gönderebilir miyiz?

Hiz. Ümmü Süleyim derhal, birkaç arpa ekmeğini beze sardı. Oğlu Hiz. Enes'in koltuğuna verip, yolladı.

Sevgili Peygamberimiz, Mescîdde, arkadaşlarıyla idiler. Ekmeklerle, Hiz. Enes'i görünce:

- Seni, Ebû Talhâ mı yolladı.
- Evet efendimiz...
- Koltuğunda, ekmeğ mi var?
- Evet, yâ Resûlallah.

Bunun üzerine sevgili Peygamberimiz, arkadaşlarına:

Kalkın! Ebû Talhâ'nın evine gidiyoruz, buyurdular.

Bunu işiten Hiz. Enes, önlerinden koşturdu. Doğru eve gelip, babasına meseleyi bildirdi. O da:

- Yâ Ümme Süleyim!.. Peygamber efendimiz bütün cemâatlarıyla birlikte, yemeğe teşrîf ediyorlarmış. Şimdi ne yapacağız! Evdeki yemek, hepsine yetecek mi, diye telâşlandı.

Hanımı gâyet sâkin:

- Allahü teâlâ ve Peygamberi, daha iyi bilirler. Sen telâşlanma, cevabını verdi.

Gerçekten o gün, iki cihân sultânı ve bütün arkadaşları, Ebû Talhâ hazretlerinin evinde doydular. Bu olay şüphesiz, Hiz. Resûlullahın mu'cizesi ve ev sahiplerinin tevekkülü sâyesinde gerçekleşti.

Günler sür'atle geçip gidiyordu.

Harp ve sulh anlarında Hiz. Ebû Talhâ, sevgili Peygamberimizden hiç ayrılmadı. En ufak işâretlerini bile, yerine getirmek için, canla-başla çabalıyordu.

Başta büyük Bedir gâzâsı olmak üzere, bütün savaşlarda herşeyini; Allahü teâlâ ve Resûlü uğruna fedâ etti. Bilhassa Huneyn gâzâsında hârikaydı.

O gün Peygamber efendimiz buyurdular ki:

- Kim, bir düşmanı öldürürse; düşmanın üzerinde nesi varsa O gâziye âit olacaktır. Ganîmete, dâhil edilmeyecektir.

O savaşta Hiz. Ebû Talhâ tek başına, yirmiden fazla müşrik öldürdü. Üzerlerinde bulunan bütün eşyâları topladı. İçlerinden bir kılıç bile almadan, hepsini Peygamber efendimizin önlerine bıraktı.

O'nun tek isteği, sâdece Allahü teâlânın ve Resûlullahın rızâları idi.

Sevgili Peygamberimiz:

- Asker içinde Ebû Talhâ'nın sesi, 100 kişiden hayırlıdır, buyurmuşlardır.

Sevgili Peygamberimizin vefâtlarından sonra, Medîne'de duramadı. Şam taraflarına gitti. Ancak Hiz. Ömer'in son zamanlarında, baba ocağına döndü.

70 yaşlarında, Hakkın rahmetine. Sevdiklerine kavuştu.

Hz. EBU UBEYDE B. EL-CERRÂH (r.anh)

Emînü'l-Ümme lâkabıyla anılan, ilk müslümanlardan ve aşere-i mübeşşere 'den olan sahâbî. Asıl adı Amir b. Abdullah b. el-Cerrâh'tır. Kureyş kabîlesinin Fihroğulları'ndandır. Nesebi, Rasûlullah'ın nesebiyle dedelerinden Fihr'de birleşir (İbn Sa'd, et-Tabakat, III, 297; İbnül-Esir, Üsdü'l-Ğâbe, III, 84).

Ebû Ubeyde, Hz. Ebû Bekir'in dâvetiyle veya Osman b. Maz'un başkanlığında arkadaşlarıyla Rasûlullah'a giderek müslüman olmuştur (İbn Sa'd, et-Tabakat, III, 298). Habeşistan'a göç edenler arasında ikinci kafiledendir. Medine'de Rasûlullah onunla Sa'd b. Muaz'ı kardeş ilân etmiştir (İbn Hacer, el-İsâbe, IV, 111).

Ebû Ubeyde, kahramanlığıyla tanındığı kadar, "Eminü'l-Ümme (ümmetin emini)" lâkabıyla meşhur olmuştur. Rasûlullah onun için: "Her ümmetin bir emini vardır, bu ümmetin emini Ebû Ubeyde b. el-Cerrâh'tır" buyurmuştur (Müslim, VII, 127; İbn Mâce, I, 136).

Esasında Rasûlullah'ın bütün ashâbı emanet ve âdillikte eşittir: ancak bir vasfın her insanda aynı derecede inkişaf etmeyeceği tabîidir. İşte Hz. Peygamber, emîn olma vasfının ashâbı içinde en fazla Ebû Ubeyde'de temayüz ettiğini bunun için belirtmiştir. İbn Hibbân, Enes b. Mâlik'ten rivâyet ettiğine göre, Rasûlullah, "Ümmetimin en merhametlisi Ebû Bekir, en şiddetlisi Ömer, en hayalîsi Osman en helâl ve haramı bilen Muaz b. Cebel, ferâizi en iyi bilen Zeyd b. Sâbit, en düzgün Kur'ân okuyanı Übeyy b. Ka'b, en emîni Ebû Ubeyde'dir" buyurmuştur.

Ebû Ubeyde de diğer büyük sahâbîler gibi bütün gazalara katılmıştır. Bedir gazasında müşriklerin safında çarpışan ve kâfir olan babası Abdullah'la karşılaşmış ve onu öldürmüştür. İslâm akîdesinin ilk yaygınlaştığı dönemlerde buna benzer olaylar çoktur. Meselâ, Hz. Ebû Bekir oğlu ile, Mus'ab b. Umeyr kardeşi ile, Hz. Ömer dayısı ile çarpışmıştır. Kur'ân-ı Kerîm'de şöyle buyrulur: "Allah'a ve âhiret gününe îman eden hiçbir kavmi, babaları, oğulları, kardeşleri, hısım ve akrabaları olsalar bile Allah ve Rasûlüne meydan okumaya kalkışanlara sevgi besler bulamazsın. İşte Allah onların kalplerine iman yazmış ve kendilerini tarafından bir ruh ile desteklemiştir. Onları, altlarında ırmaklar akan Cennetlere koyar ve orada ebedî kalırlar. Öyle ki, Allah onlardan onlar da Allah'tan hoşnuturlar. İşte bunlar Allah taraftarıdır. İyi bilin ki, Allah taraftarları hep kurtuluşa erenlerdir" (el-Mücâdele, 58/22).

Ebû Ubeyde, Uhud savaşında Rasûlullah'ın yüzüne batan miğfer parçalarını dişleriyle çekerken ön dişleri kırılmış, Hendek'te, Benû Kureyza'da, Rıdvan Beyatında Hudeybiye'de, Hayber'de, en cesur savaşçılardan biri olmuştur (İbn Sa'd, et-Tabakat, I, 298). Câbir (r.a.)'ın naklettiğine göre Ebû Ubeyde kumandanlığında keşfe gönderilen sahâbe birliğinin bir dağarcık hurması bulunmakta; bütün gün onlar bir hurmâ ile idare etmekte veya ağaç yapraklarını suyla ıslatarak açlıklarını yatıştırmaya çalışmaktadırlar. Arapça'da bu yapraklara habat denildiğinden, ona izâfeten Habat gazası diye geçen bu olayda, üçyüz kişilik birlik, sâhile vardıktan sonra büyük bir balık ile karınlarını doyurmuşlardır (Buhâri, Bâb-ı Gazveti Seyfü'l Bahr, Tecrid-i Sarîh Tercümesi, X, 364-367).

Bu örnek olay, sahâbenin hangi zor şartlar ve yokluk altında ilâyı kelimetullah için cihada çıktığına sadece bir tek örnektir. Yine Ebû Ubeyde'nin şahsında, kumandanlık için nefsi tezkiye etmenin ve Rasûlullah'a kesin itaatın bir örneğini görmek mümkündür: "Rasûlullah, Beliy ve Üzre kabilelerine Amr b. el-Âs'ı bir grup sahâbînin başında kumandan olarak gönderdi. Amr'ın validesi Beliy kabilesindendi. Amr, Cüzam mevkiinde "Zâtü's-Selâsil" denilen bir yerde durmuş, ilerleyememiş ve Rasûlullahtan yardım istemiştir. Rasûlullah, içlerinde Hz. Ebû Bekir ve Hz.

Ömer'in de bulunduğu bir birliği Ebû Ubeyde kumandanlığında Amr'a yardıma göndermiştir. Ebû Ubeyde'ye: "Amr b. el-As ile aranızda ihtilâf çıkmasın" diye de tenbih etmiştir. Hakikaten Amr ile karşılaştığında Ebû Ubeyde, Amr'ın kumandanlık hususunda bencil davrandığını görünce: "Allah Rasûlü bana 'Amr ile ihtilâf çıkarma' dedi; onun için sen beni dinlemezsen, ben seni dinlerim" demiştir. Ebû Ubeyde kumandanlığa daha lâıyk olmasına rağmen bu büyük davranışı göstermiştir (Ahmed b. Hanbel, Müsned, I, 196).

Ebû Ubeyde hicrî 9. yılda Rasûlullah tarafından "Eminü'l-Ümme" diye övülerek, Necran hristiyanlarından cizye almaya memur edildi. Rasûlullah Necran hristiyanlarını Medine'ye çağırarak onları İslâm'a dâvet etti; ancak hristiyanlar, İslâm'ı kabul etmeyip sadece cizye verebileceklerini, bunu da alması için "güvenilir" birini memur etmesini Rasûlullah'tan istediler, Rasûlullah da, "Size hakkıyla emîn bir adam göndereceğim" diyerek Ebû Ubeyde'yi gönderdi. Rasûlullah, Bahreyn ile sulh yaptıktan sonra onlardan toplanacak cizye'yi almaya da Ebû Ubeyde'yi görevlendirdi. Ebû Ubeyde, Mekke fethinde, Taif muhasarasında, Vedâ Haccı'nda hep Rasûlullah'ın yanında bulunmuştur. Rasûlullah'ın vefâtından sonra meydana gelen Benû Saide sakifesi olayında Hz. Ebû Bekir, Hz. Ömer ve Hz. Ebû Ubeyde birlikte hareket etmişlerdir. Hz. Ebû Bekir, Ebû Ubeyde'nin elinden ve Hz. Ömer'in elinden tutarak ortalarında durmuş, sahâbeye bu iki zattan birisine bey'at etmelerini söylemiş; bu sözlerin hemen ardından Hz. Ömer, Hz. Ebû Bekir'e bey'at edince, Ebû Ubeyde de Ebû Bekir'e bey'at etmiştir. Ebû Bekir, vefât ederken bu olayı anımsatmış ve, "Benû Saide sakifesinde Hz. Ömer'i halifeliğe, Ebû Ubeyde'yi vezirliğe lâıyk gördüğünü" söylemiştir (Taberî, Târih, III, 430).

Ebû Ubeyde b. el-Cerrâh, Hz. Ebû Bekir'in hilâfetinden itibaren Hz. Ömer zamanında cihad hareketinde Suriye bölgesindeki fetihlere katıldı ve kumandan olarak yer aldı. Ayrıca o, Bisan, Taberiye, Baalbek, Humus, Hama, Şeyre, Maarra, Lazkiye, Antarius, Banyas, Selemiye, Halep, Antakya, Menbic, Delul fetihlerinde bulunmuştur. 634 yılında (H. 13), Humus'ta Roma İmparatoru Herakleius'un muazzam ordusuna karşı Ebû Ubeyde, Yezid b. Ebî Süfyan, Şurahbil, Amr b. el-Âs ve Halid b. Velid gibi kumandanların orduları birleşerek Ecnâdin'de savaştılar. Müslümanlar üç bin şehid vererek burayı fethettiler.

Suriye'nin en mühim ticaret merkezi olan Şam'ı kuşattıklarında Ebû Ubeyde Câbiye kapısından şehre saldırdı. Halid b. Velid Şam'ın kendi tarafındaki bölümünü çarpışarak ele geçirirken, Ebû Ubeyde kendi bölgesini sulh ile ele geçirdi ve hristiyanlarla yapılan sulh antlaşması bütün şehre şâmil kılındı.

635 yılında Fahl savaşı vuku buldu. Roma ordusu müslümanların sayıca üç-dört misliydi. İki ordu çarpışmadan önce Romalıların özel elçisi müslümanların karargahına gelip sulh şartlarını görüşmek istedi. Elçi, burada Ebû Ubeyde'yi komutan olarak büyük bir ihtişam içinde biri sanıyordu. Ancak her tarafta birbirine benzer insanlar ve diğer askerlerden farkı olmayan Ebû Ubeyde'yi görünce çok şaşırdı. Ebû Ubeyde, elçinin, Roma topraklarını terkederlerse askerlerine altın verme teklifini reddetti. İki ordu çarpıştı ve müslümanlar Romalıları yenilgiye uğrattılar.

635 yılında Suriye'nin tarihî şehri Humus fethedildi. Ebû Ubeyde birçok yerleri sulh ile ele geçirip Antakya'ya yönelmişken halife Hz. Ömer'in emriyle askerlerini durdurdu ve Humus'ta yerleşti. 636'da Herakleios Roma, İstanbul, el-Cezire, Ermenistan gibi Roma vilâyetlerinden gelen askerlerle büyük bir ordu topladı ve Suriye'ye hareket etti. Ebû Ubeyde Humus ve diğer fethedilen yerlerdeki kumandanlara mektup yazarak toplanan cizyelerin iâde edilmesini, geri çekileceklerini bildirdi (Ebd Yûsuf, Kitâbu'l-Harac, 81).

Daha sonra Şam'a gitti ve dağınık İslâm ordularını toplamak amacıyla Yermük'te karargah

kurdu. Hz. Ömer'e sür'atle haber yolladı; Roma ordusunun âdeta yağarak üzerlerine geldiğini bildirdi ve âcil yardım göndermesini istedi. Yardım için vakit yoktu; Hz. Ömer cevabında, "Onları yeneceğinize inanıyoruz" diyordu. Amr b. el-Âs da Ürdün'den Yermük'e gelince müslümanların maneviyatları kuvvetlendi.

Yermük'e çok yaklaşan Roma ordusundan bir elçi akşam namazı kılınırken geldiği zaman Ebû Ubeyde'ye sordu: "Hz. İsa için ne düşünüyorsunuz?" Ebu Ubeyde şu cevabı verdi: Allah buyurur ki: "Ey ehl-i kitap, dininizde taşkınlık etmeyin. Allah hakkında ancak gerçeği söyleyin. Meryem oğlu İsa Mesih Allah'ın peygamberidir. Aynı zamanda Meryem'e ulaştırdığı kelimesi ve kendinden bir ruhtur. Allah'a ve peygamberlerine inanın, "üçtür" demeyin, vazgeçin, bu hayrınızdır. Allah ancak bir tektir. Çocuğu olmaktan münezzehtir, göklerde uçanlar da yerde olanlar da O'nundur" (en-Nisâ, 4/1 71).

Romalı elçi bu âyeti duyunca kelime-i şehâdet getirdi ve müslümanlara katıldı. Yermük savaşında müslümanlar inançlarıyla dev gibi Roma ordusunu korkunç bir yenilgiye uğrattı. Herakleios artık bu yenilgiden sonra Antakya'yı terketti ve İstanbul'a giderken meşhur "Elveda Suriye" sözünü söyledi.

Ebû Ubeyde tekrar Humus'a döndü. Kınnesrin, Halep, Antakya İslâm hakimiyeti altına alındı. Halid b. Velid Maraş'ı fethetti. Nihayet Kudüs 637 tarihinde kuşatıldığında Kudüs halkı ve din adamları şehri, Hz. Ömer'e teslim etmek istediklerini söylediler. Hz. Ömer Cabiye'ye gelerek onlarla antlaşma imzaladı. 638 yılında Halid b. Velid'i başkumandanlıktan azleden Hz. Ömer, yerine Ebû Ubeyde'yi tayin etti. Bu sırada Rumlar tekrar yeni bir orduyla saldırdılar. Ebû Ubeyde komutasındaki İslâm ordusu Rumları Humus'ta bir defa daha yenilgiye uğrattı. Ebû Ubeyde, Şam ve çevresinin fütuhâtı tamamlandıktan sonra "Şam emiri, adaleti" deyişiyle Rumlar arasında bile hayırla anılmıştır.

Hicretin 18. yılında Hicaz bölgesinde kıtlık başgösterince Ebû Ubeyde Medine'ye büyük miktarda yiyecek yardımı gönderdi. Aynı yıl, veya 17. yılın sonlarında- Suriye, Mısır ve Irak'ı Amvas (Amevas) Tâunu diye tarihe geçen veba salgını istilâ etmiş, birçok sahâbî bu salgında vefât etmişti. Ebû Ubeyde de, Hz. Ömer'in Şam'dan ayrılması ısrarlarına rağmen şehirde kalmış ve vebaya yakalanmıştır. Yerine Muâz b. Cebel'i bırakan Ebû Ubeyde şöyle vasiyette bulundu:

"Size bir vasiyyetim var. Onu kabul ederseniz hayra erersiniz: Namazınızı kılın, orucunuzu tutun, sadakanızı verin, haccınızı ifâ edin, birbirinizi gözetin, emirlerinize itaat edin ve onları aldatmayın. Dünya sizi aldatmasın. Bir insan bin sene de yaşasa âkibet şu neticeye varır: Allah insanların alnına ölümü yazmıştır, onun için hepsi ölürler. İnsanların en akıllısı Allah'a en çok itaat eden, âhiret için çok çalışandır. Hepinize Allah'ın selâm ve rahmetini, lütûf ve bereketini niyâz ederim. Haydi Muâz! Cemaate namaz kıldır."

Ebû Ubeyde'nin kabri Şam'da Anta köyü civarında Gavr Beysan'dadır. Tarihçilerin nakline göre Hz. Ömer ve ashâb salgın yerine gelip durumu gördükten sonra hemen oradan ayrılmak istemişler, Ebû Ubeyde Ömer'e, "Ya Ömer, Allah'ın kaderinden mi kaçırıyorsun?" demiş, Ömer de, "Evet, Allah'ın kazâsından kaderine kaçırıyorum" demiştir. Ebu Ubeyde, züht ve takvâ sahibi, "ümmetin emîni", cesur, savaşçı, adaletle hükmeden, itaatkâr bir sahâbîdir. Diğer birçok sahâbî gibi o da, fütuhât sonunda ele geçirilen mal ve mülke rağbet etmeyerek sade bir hayat sürdürdü.

Hz. Ömer onun odasının eşyasız bir keçe, bir kırba, birkaç lokma yiyecekten ibaret olduğunu görünce ağlamış ve, "Dünya herkesi değiştirdi, yalnız seni değiştiremedi" demiştir. Yine Ömer, "Allah'a hamdolsun, müslümanlar içinde böyle insanlar var..." diye onu övmüştür. Ebû Ubeyde, bir müslümanın kendisine iltica eden birini himaye edebileceğini söylemiştir (Ahmed b. Hanbel, Müsned, I, 195).

Aşere-i Mübeşşere denilen, cennetle müjdelenmiş on kişiden biri olan Ebû Ubeyde, Rasûlullah ile devamlı birlikte olduğu halde ondan çok az hadis rivâyet etmiştir. Orta boylu, zayıf, güzel yüzlü, zekî, merhametli diye anılan bu sahâbî, Şam emiri iken, bütün Şam halkı onun âdil bir yönetici olduğunda ittifak etmiştir. Onun az hadis rivâyet etmesi, tıpkı Ebû Bekir, Zübeyr b. el-Avvâm, Abbâs b. Abdülmuttalib gibi birçok büyük sahâbî -Mukillin- gibi, Rasûlullah'ın mâiyetinde bulunmalarına ve onun vefâtından sonra yaşamalarına rağmen, hadis rivâyeti hususunda çok titiz, bunun büyük bir sorumluluk olduğunun bilincinde olduğundan kaynaklanıyordu.

Ebu Ubeyde Rasûlullah'tan ondört hadis rivâyet etmiştir (Ahmed Naîm, Tecrid-i Sarîh Tercümesi, Mukaddime, 1, 60). Bu Mukillin ashâb, sünnetin birer uygulayıcısı, canlı birer numûnesi olduklarından, sünneti yaşamaya daha ziyade önem vermişler, sünneti "anlatma"yı ise başka sahâbîlere bırakmışlardır. Ebû Ubeyde'nin râvileri arasında Câbir, Ebû Ümâme, Abdurrahman b. Ganem bulunmaktadır.

HZ. EBU ZERR el GİFARÎ (r.anh)

İlk müslümanlardan, sahâbî Ebû Zerr, Benû Gıfâr kabilesine mensub olup doğum tarihi bilinmemektedir. H. 31 (M. 651/652) yılında Mekke ile Medine arasında bir yer olan er-Rebeze'de vefât etmiştir.Ebû Zerr (r.a.)'in ismi ve babasının adı hakkında kaynaklarda çeşitli isimler zikredilmektedir. Bazı eserlerde isminin Cündüb b. Cenâde b. Seken, bazı eserlerde Seken b. Cenâde b. Kavs b. Bevaz b. Ömer olarak zikredilmektedir. Bazı eserlerde ise Cündüb b. Cenâde b. Kays b. Beyaz b. Amr olarak zikredilmektedir. Bu sonuncusunun daha doğru olması muhtemeldir. Zira annesinin künyesi Ümmü Cündüb'dür (İbnü'l-Esir, Üsdül-Gâbe, VI, 99-101).

H. Cündüb b. Cenâde'nin künyesi Ebu Zerr'dir. İslâm tarihinde isminden ziyade bu künyesi ile meşhur olup bununla anılmaktadır. Lâkabı ise Mesîhu'l-İslâm'dır. Bu lâkabı ona Hz. Muhammed (s.a.s) bizzat vermiştir. Ebû Zerr el-Gifârî'nin kabilesi ve ailesi genellikle câhiliye devrinde yol kesmek, kervanları soymak ve eşkıyalık yapmakla tanınırdı. Ebû Zerr, cesareti ve atılganlığı ile o kadar büyük bir şöhret yapmıştı ki, ismini duyan, olduğu yerde korkudan titrerdi.

Genç yaştaki Ebû Zerr hazretleri bir gün, birdenbire değişerek mesleğini bırakıp haniflerden oldu. İslâm'ın henüz zuhur etmediği bir zamanda Allah yolunu tuttu. Öyle ki, etrafındakilere, "Allah'tan başkasına ibadet edilmez. Putlara tapmayınız, onlardan hiçbir şey istemeyiniz!" demeye başladı. Böylece hak yolunu bulmuş ve lebbeyk demişti. Bu husustaki ifadesine göre, müslüman olmadan üç yıl evveline kadar kendine mahsus bir şekilde Allah'a ibadet ettiğini ifade etmiştir.

Ebû Zerr (r.a.), İslâm daha duyulmadan hakkın dâvetine cevap veren ve ruhen iman eden büyük sahâbîlerden biridir.Ebû Zerr hazretlerinin İslâm ile müşerref olması başlı başına bir olaydır. Şöyle ki: -Bir gün, Gıfâröğulları kabilesine mensub bir kişi, Mekke'den kendi kabilesine döndüğünde doğru Ebû Zerr'e gitti ve Mekke'de bir zatın zuhur edip kendisinin peygamber olduğunu iddia ederek insanları yeni bir dine dâvet ettiğini ve Cenâb-ı Hakkın vahdâniyeti hakkında halka talimatta bulunduğunu haber verdi. Ve bu işi tahkik etmesini ilâve etti. Kabiledaşının vermiş olduğu bilgileri dikkatle dinleyen Hz. Ebû Zerr, karşısındakinin sözleri bittikten sonra:"Cenâb-ı Hakka yemin ederim ki, bu zat, iyilikleri öğrenmeleri ve kötülüklerden sakınmaları için halka nasihatler yapmaktadır" dedi.

Bu konuşmadan kısa bir süre sonra Ebû Zerr Mekke'ye gitti. Bu sırada Hz. Muhammed'in Mekke'deki durumu çok kritik olduğundan, ashâbı onu büyük bir titizlikle koruyor ve bulunduğu yeri hiç kimseye açıklamıyorlardı. Ebû Zerr Hz. Peygamber'i kime sorduysa bir cevap alamadı. Çaresiz Kâbe'ye gitti. Zemzem suyundan içerek biraz rahatladı. Tekrar Hz. Peygamber'i aramaya çıktı. Yine kimseden bir cevap alamadı. Bu arada tesadüfen karşısına çıkan Hz. Ali'ye sordu ise de yine bir cevap alamadı. Birkaç gün böyle geçti.Nihâyet kendisinin Rasûlullah'ın nübüvvetini ve onu aradığı hususu Rasûlullah'a bildirilince önce şekli şemâili ve durumu tetkik edildi. Sonra zararsız bir kimse olduğu anlaşılınca Hz. Ali vasıtasıyla Hz. Peygamber'e götürüldü. Rasûlullah ile yaptığı kısa bir konuşma ve görüşmeden sonra kelime-i şehâdet getirerek İslâm'a girdi. Artık bu günden itibaren bütün kuvvet ve kudretiyle bütün aşk ve şevkiyle, bütün cesaret ve şecâatiyle İslâm'ı yaymaya ve öğretmeye başladı.

Ebû Zerr (r.a.) kardeşi Uneys (veya Enis'in) de İslâm'a girmesini sağladı. Kabilesinde de İslâm'a dâvet faâliyetlerine girişti ve birçoğu onun eliyle müslüman oldu. Hz. Peygamber'in Medine'ye hicretinden sonra meydana gelen Bedir, Uhud, Hendek ve diğer gazvelere katıldı. Tebük gazvesinde İslâm ordusu hazırlandığı zaman Ebû Zerr gecikmiş; devesinin bitkinliğine rağmen

Rasûlullah'ın ardından yürüyerek Tebük seferine katılmıştı. Mekke fethi sırasında kendi kabilesinin sancaktarlığını yapmıştır.

Ebû Zerr (r.a.) tabiaten fakir, zâhid ve inzivâyı seven bir sahâbî idi. Dünyaya hiç değer vermezdi. Bundan dolayı Hz. Peygamber (s.a.s.) kendisine Mesîhu'l-İslâm lâkabını takmıştı. Nitekim Ebû Zerr (r.a.), Rasûlullah'ın irtihâlinden sonra bu lâkaba uygun olarak dünya ile alâkasını tamamen keserek inzivâyâ çekildi. Medine'nin bağı bahçesi onun için bir harabeden başka birşey değildi. Hele Hz. Ebû Bekir (r.a.) de vefât edince Ebû Zerr (r.a.) tamamen içine kapandı. Yüreğindeki acılara tahammül edemez hale geldi. Medine'den ayrılıp Şam'a yerleşti. Hz. Osman (r.a.) devrinde fetih hareketleri oldukça genişlemiş ve bu yüzden fethedilen bölgelerin gelenekleri de İslâm'a etki etmeye başlamıştı. Bunun neticesi olarak emirler, sâdelikten ayrılarak dünyevî bir yaşantının içerisine girmişlerdi. Saraylar, köşkler, konaklar yapılmaya. Hizmetçiler tutularak işler onlara gördürülmeye başlanmıştı. Rasûlullah'ın, Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer devrinin sâdeliği unutulmuştu. Bu sâdeliği unutmayanlardan birisi de Ebû Zerr (r.a.) idi. O, sâde yaşayışını sürdürmekte ısrâr ediyordu. Mal ve servet biriktirme hırsı yoktu. Debdebeli bir hayat tarzını seçenlere gereken ikazları yapıyor; bu durumun onlara kötülükten başka birşey vermeyeceğini, bir gün bunların hesabının sorulacağını söylüyordu. Ve sık sık delil olarak: "Altın ve gümüş depo edip Allah yolunda sarfetmeyenlere elim azabı müjdele..." meâlindeki âyeti okuyordu.

Hz. Muâviye ve emirlerinin yaşantılarını sürekli eleştiriyordu. Bu yüzden Şam'da fesat çıkardığı iddiasıyla Ebû Zerr (r.a.), Hz. Osman (r.a.)'a şikâyet edildi. Hz. Osman, Ebû Zerr'i Medine'ye çağırdı. Hz. Ebû Zerr Medine'ye geldikten sonra Hz. Osman'a, "Benim dünya malına ve dünya metama ihtiyacım yoktur!" diye haber gönderdi. Hz. Ebû Zerr'in Medine'ye gelişi halk üzerinde büyük bir tesir ve hayret icra etti. Fakat Ebû Zerr, Medine'de fazla kalmayarak Mekke civarında bulunan Rebeze mevkiine giderek oraya yerleşti. Onun bu hareketini Hz. Osman da tasvib etti. Hz. Osman ona birkaç koyun ve bir deve verip bunlarla geçimini sağlamasını söyledi. Medine'de âsiler Hz. Osman aleyhine faâliyetlerde buldukları zaman Ebû Zerr'i bu işe karıştırmak istedilerse de bir kenara çekilip âsilere bu fırsatı vermedi. Ebû Zerr, Rebeze'de çok sıkıntılı günler geçirdi. Evi harab olmuş, sırtında elbise kalmamıştı. Ailesi elbiseden bahsettikçe, o "bana elbise değil, kefen lâzım" diyordu. Nihâyet hastalandı. Öleceğini anlayan eşi, kefeni dahi olmadığını söyleyerek ne yapacağını ve kendisini nasıl defnedeceğini hem düşünüyor ve hem de Ebû Zerr'e düşüncesini açıklıyordu. O ise yattığı hasta yatağından biraz doğrularak eşine, üzülmemesini, Mekke tarafından bir kâfile gelmedikçe ölmeyeceğini, zira bu kâfile ile gelen bir gencin kendisine kefen getireceğini anlatıp arada sırada hanımına "Bak bakalım, ufukta toz bulutu görüyor musun" diyordu.

Nihâyet H. 31 (M. 651-652) yılında bir gün ufukta bir kervan gözüktü. Kervan konakladıktan kısa bir süre sonra Hz. Ebû Zerr dâr-ı bekâ'ya göçtü. Ensâr'dan bir genç gelip onu kefenledi ve cenaze namazını kıldırarak Rebeze'ye defnetti (Hayreddin Zirikli, el-A'lâm, II, 140).

Uzun boylu, esmer, geniş omuzlu ve saçları beyazlaşmış haliyle Hz. Ebû Zerr bir âbide gibi idi. Vefâtında geriye harab bir ev ile üç koyun ve birkaç keçiden başka birşey bırakmadı. Ebû Zerr (r.a.), ashâb tarafından "ilim deryası" sıfatıyla vasıflandırılmıştı. Çünkü bilgi edinmek için Hz. Peygamber'e sık sık sorular sorardı. İman, ihsan, emir, nehy, iyilik ve kötülük hakkında ne varsa hepsini Rasûlullah'a sorarak öğrenmişti. Her hareket ve işinde Resûl-i Ekrem'e tâbi olduğunu gösterirdi. Gayet kanaatkâr olup basit ve sâde yaşardı. Âbid, zâhid idi. Hakkı söylemekten çekinmez ve korkmaz idi. Ebû Musa el-Eş'âri'yi ise yaşayışından dolayı çok severdi ve ona, "Sen, benim kardeşimsin" derdi. Ebû Zerr (r.a.), yaratılıştan hak sever bir sahâbî idi.

Ümmet arasında meydana gelen fitne ve fesatlara karışmaktan son derece sakınırdı. Hz. Osman'a muhâlif olmasına rağmen, etrafın sıkıştırmasına mukâbil bitaraf kalmıştır. Hz. Osman'a ve Hz. Muâviye'ye muhâlif olarak tanınırdı. Fakat bütün bu muhâlefetlerine rağmen onlara karşı gelmedi. Kendisine arzu etmediği birşey teklif edildiği zaman, zâhidlere mahsus bir edâ ile ve güler yüzle, hoş sohbetliğini de ileri sürerek reddederdi. Ebû Zerr, pek az sayıda fetvâ vermiştir. Zira bu hususta çok titiz davranırdı. Ancak haklı bir meselede halifeye karşı gelmekten çekinmezdi. Hz. Ebû Zerr'in oğlu, sağlığında vefât etmişti. Geriye yalnız bir eşi ve bir kızı kalmıştı .

HZ. ERKAM B. EBÛ'L-ERKAM (r.anh) VE EVİ

Mekke'de müslüman olan ilk sahâbîlerden biri. Erkam b. Ebi'l-Erkam b. Esed b. Abdullah b. Ömer b. Mahzûm; künyesi Ebû Abdullah'tır. Babasının adı Abdü Menâf; annesinin adı Ümeyye binti Hâris'tir. Erkâm, Mekke'nin en zengin ve mûteber ailelerinden biri olan Mahzûm kabilesine mensuptu. Annesi Ümeyye, Huzâa kabilesindendi. Mahzûmîler, Hz. Peygamber'in muhâliflerinden olmakla beraber, Erkam onun sâdık bir sahâbîsi olmuştur. İbn Abdilberr'e göre (el-İstîâb, I, 31) Erkam, "Zâlime karşı, mazlumla birlikte hareket edeceğiz" diye and içen ve islâm tarihinde "Hılfü'l-Füdûl" cemiyeti diye bilinen fazîletli grup içerisinde zikredilir.

Erkam, Hz. Ebû Bekir'in teşvikiyle, Ebû Ubeyde b. el-Cerrâh ve Osman b. Maz'ûn ile aynı gün müslüman olmuştu. İslâmî kaynaklar onu, müslüman olan ilk onbeş kişi arasında saymaktadır. Oğlu Osman'a göre ise, yedinci müslümandır. Onun, "Ben islâm'da yedinci kişinin oğluyum. Babam yedinci kişi olarak müslüman oldu" dediği nakledilir (İbni Sâ'd, Tabakat, III, 242; Hâkim, el-Müstedrek, III, 502; Reckendorf, İA, "Erkam " mad. IV, 316). Resulullah (s.a.s.) ile birlikte başta Bedir ve Uhud olmak üzere, bütün savaflara katılmıştır. Medine'ye ilk hicret edenlerdendir. Hz. Peygamber onu, Ensar'dan Ebu Talha ile kardeş yapmıştır. Hicretten sonra, Medine'de Zureykoğulları mahallesinde bir evde oturmuştur. Bu evin kendisine Hz. Peygamber tarafından verildiği rivâyet edilmektedir (İbn Sâ'd, a.g.e. III, 244).

Erkam denilince akla gelen hususlardan biri de onun "evi"dir. Çünkü "Erkam'ın evi", islâm'da ayrı bir özelliğe sahiptir. Sözkonusu ev; Kâbe'nin batısında, Safâ ile Merve arasında, Safâ tepesinin eteklerinde, hacıların hacc görevini yapmak için gelip geçtikleri en işlek bir yerdeydi. Erkam, ilk müslümanların sıkıntılı günlerinde evini Resulullah'ın ve dolayısıyla islâm'ın hizmetine sunmuştu. Bu hareketiyle o, daima hakkın ve haklının yanında olduğunu göstermişti. Hz. Peygamber, kendi evini terkederek bu eve taşındı. Burası islâm'ı tebliğe elverişli emin bir yerdi. Bir süre bu evde emniyet içerisinde islâmî tebliğe devam etti. Ancak onun orada ne zaman ve ne kadar kaldığı konusu tartışmalıdır. Bununla beraber, 615-617 yılları arasında kaldığı tahmin edilmektedir. Peygamberliğinin dördüncü senesinde taşındığı da söylenmektedir.

Erkam'ın evi, islâm'ın ilk yıllarında, Peygamberimize ve ilk müslümanlara bir çeşit sığınak vazifesi görmüştür. İslâm'a gönül verenler orada toplanır, cemâat halinde namaz kılarlardı. Hz. Peygamber de onlara, peyderpey nazil olan Kur'an ayetlerini okur, dinî hükümleri tebliğ eder ve oraya gelenleri islâm'a davet ederdi. Böylece bu ev, oraya gelen pekçok kimsenin müslüman olma şerefine nâil olduğu bir yer olmuştur. Hattâ, Hz. Ömer gibi islâm tarihinin en mühim şahsiyetlerinin hidâyetine de sahne olmuştur. Onun müslüman oluşundan sonra Hz. Peygamber bu evden ayrılmıştır. Çünkü Hz. Ömer'in islâm'a girişi, müslümanlara güç kazandırmış ve daha rahat hareket etmelerini sağlamıştır. O dönemde Mekkeli müşriklerin ilk müslümanlara uyguladıkları amansız baskı ve işkence gözönünde bulundurulacak olursa, Hz. Erkam'ın evini islâm'ın tebliği uğrunda Resulullah'ın hizmetine sunmuş olmasının mana ve önemi daha kolay anlaşılacaktır. İşte bu özelliğinden dolayı ona "Dâru'l-İslâm ", "Beytü'l-İslâm " gibi isimler verilmiştir. Hattâ bu evin, islâm uğrunda vakfedilen ilk bina olduğunu söyleyenler de olmuştur. Bu hizmetinden dolayı Erkam ve evi, müslümanlarca hep saygı ile anılmıştır. Evin diğer bir özelliği de, islâm'a ilk girenlerin sırasını ve dolayısıyla islâm'a girişte kimin kime sebkât ettiğini tespit konusunda, tarih başlangıcı olarak kullanılmış olmasıdır. Tarihçiler bu hususa büyük önem vermişlerdir. Ayrıca bu ev islâm'ın yapılan gizli davetinde merkezi ve karargâhı olmuştur.

Erkam b. Ebi'l-Erkam, bu mübârek evi sonradan oğlunun ve yakınlarının yararına vakfetmiş ve vakfiyesinde şöyle demiştir.

"Besmele... Bu, Erkâm'ın, Safâ'dan biraz ilerideki evi hakkında yaptığı ahid ve vasiyyetidir ki: Onun arsası Harem-i Şerif'ten sayıldığından, ev de Harem'leşmiş, dokunulmazlaşmıştır. Satılmaz ve kendisine mirasçı olunamaz. Hişam b. As ve Hişam b. As'ın azadlı kölesi filan (ismi zikredilmemiştir) buna şâhittir." Erkam'ın bu mübârek evi, içinde oğulları ve torunları tarafından oturulmak veya icarlarından yararlanılmak suretiyle Halife Ebu Câfer el-Mansur (v. 158 h.) zamanına kadar devam etti. Halife Mansur, hacc sırasında, Safâ ile Merve arasında sa'yederken, Erkam'ın torununun develeri evin arkasındaki bir çadırdaki bulunurken Halife de onların alt tarafından geçiyordu. Arada mesafe çok kısa idi. Hattâ Halife'nin başındaki serpuşu almak isteseler elleriyle uzanıp alabilecek derecede yüksekte idiler. Halife Mansur, Merve'ye inip tekrar Safâ tepesine çıkıncaya kadar eve ve evdekilere baktı, durdu. Halife Mansur, Erkam'ın torunu Abdullah'ın, Muhammed b. Abdullah b. Hasan'a uyanlardan olduğu halde onunla birlikte hareket etmemiş olduğundan ilgilendi. Medine vâlisine, Erkam'ın torunu Abdullah b. Osman b. Erkam'ı hapsetmesi ve zincire vurulması için emir yazdı. Bu emri de Kûfeli Sihâb adında bir şahısla Medine valisine gönderdi. Abdullah b. Osman b. Erkam hapsedilip zincire vurulduğu zaman yaşı sekseni aşmış bir ihtiyardı. Bu durum onu son derece üzmüş ve bunaltmıştı. Halife Mansur'un Medine vâlisine gönderdiği Kûfeli Sihâb b. Abdi Rabbin, Abdullah b. Osman'ın hapsedildiği yere vardı ve ona, "Ben seni içinde bulunduğun şu halden kurtarırım, Dâr-ı Erkam'ı bana satar mısın? Çünkü müminlerin emiri o evi istiyor. Eğer satacak olursan, senin hakkında halife ile konuşurum, suçunu da affettiririm?" dedi. Abdullah b. Osman b. Erkam, "O ev vakıftır, sadakadır. Benim onda ancak bir intifâ' hakkım vardır. Buna da kız kardeşim ve başkaları ortaklırlar" dedi. Sihâb, "Sen kendine düşen hakkını bize ver, ondan ilgiyi kes, kurtul" dedi. Abdullah'ın sabit olan hakkı şehâdetle hesaplandı. On yedibin dinarlık bir satış senedi yazıldı. Bunun peşinden kızkardeşi de paranın çokluğuna aldanarak hakkını sattı. Halife Mansur, bu evde intifa' hakkı olan herkesin haklarını satın alıp ilişkilerini kesti.

Erkam'ın evi, Halife Mansur'un ölümünden sonra oğlu Halife Mehdi'ye geçti. O da eşi Hayzûran'a bağışladı. Hayzûran, bu evin çevresindeki evleri ve arsaları satın alıp ona katmak sûretiyle Dâr-ı Erkam'ı yeniden yaptırdı (İbn Sâ'd, a.g.e., III, 243-244). Bu imardan sonra adı Dâr-ı Hayzûran olarak anılan ev içinde namaz kılınan bir mescid haline getirildi (Ezrâki, Ahbâr-i Mekke, II, 260).

Bu ev daha sonra halife Ca'fer b. Mûsa'ya geçti. Bu evde bir müddet de Mısır ve Yemenliler oturdular. Daha sonra Gassân b. Abbâd, Musa b. Ca'fer'in oğullarından bu evin tamamını -veya büyük bir kısmını- satın aldı (İbni Sâ'd, a.g.e., III, 244). En sonunda bu evi, Mısır-Kahire defterdârı İbrahim Bey, Sultan ikinci Selim'e hediye etti. Üçüncü Murad da, hicrî 999 (1591) yılında bu evi mescid tarzında yeniledi. Bugün artık bu evi yerinde görmek mümkün değildir. Harem-i Şerif için yapılan çevre düzenlemesinde yıkılmış, arsası zaten Harem'in arsasına dahil kabul edilen bu ev aslına rucû etmiştir (M. Asım Köksal, Erkam'ın Evi, Diyanet Dergisi, Temmuz-Ağustos-Eylül 1984, Cilt: 20, Sayı: 3, sh. 3-8). (Ayrıca bkz. İbni Hacer el-Askalâni, el-İsâbe JF Temyîzi's-Sahâbe, I, 28; İbnü'l-Esir, Üsdü'l-Gâbeî Ma'rifeti's-Sahâbe, I, 74; Dâiratü'l-Maâri'f-i'l-İslâmiyye, I, 630-631; Nedvî, Ashâb-ı Kirâm, III, 18-23; Mahmud Esad, İslâm Tarihi (tic.), s.433, 548).

Erkam b. Ebi'l-Erkam, H. 54 veya 55'te seksen yaşın üzerinde, Muâviye'nin hilâfeti döneminde vefat etmiştir. Bedir ehlinin en son vefat edenidir. Vasiyyeti üzerine namazını sâdık dostu Sâ'd b. Ebi Vakkâs kıldırmıştır. Kabri Cennütü'l-Bakî'dedir.

HZ. FADL İBN ABBAS (r.anh)

Hiz. Peygamber'in amcasının oğlu ve sahâbî. Adı Fadl, künyesi Ebû Muhammed'dir. Lâkâbı, "Redîfu'r Rasûl" idi. Nesebi, Fadl b. Abbâs, b. Abdulmuttalib b. Hişam b. Abdülmenaf b. Kusay'dır.

Bedir'den önce müslüman olmasına rağmen (İbn Sa'd, Tabakât, IV, 37) müşriklerden çekindiği için müslümanlığını açığa vurmamıştır.

Mekke'nin fethinden bir müddet önce babası Hiz. Abbâs ile birlikte Medine'ye hicret etti. Hicretinden bir müddet sonra Mekke'nin fethi gerçekleşti. Fadl b. Abbas, ilk defa gazaya yani Mekke fethine katıldı, sonra Huneyn gazasında bulundu. Burada da büyük kahramanlık gösterdi. Müslümanların Huneyn'de dağınıklık göstermesi üzerine Fadl, büyük bir dirâyet ve fedakârlıkla Resulullah'ın yanında bulundu ve Havâzin kabîlelerine karşı çarpıştı.

Veda haccında Resulullah (s.a.s.) ile birlikte onun devesine binmişti. Bunun için ona "Redîfu'r Rasûl" yani "Resulullah (s.a.s.)'in üzengi arkadaşı" lâkâbı verilmişti. Bu sırada Has'am kabilesinden genç ve güzel bir kadın bir mesele sormak istedi. Fadl, gözlerini kadına dikmişti. Resulullah kadına bakmıyordu. Fadl'ın bu hareketini beğenmedi ve ona, dikkatli olmasını ihtar etti; kadına bakmasın diye, üzengisinden tutup, başını çevirdi (İbn Sa'd, Tabakât, IV, 37).

Hiz. Fadl, Resulullah (s.a.s.)'in hizmetinde bulunanlardandır. Resulullah son hastalıklarında, son hutbelerinde Fadl'dan söz etmiştir (İbn Hacer, el-İsâbe, V, 212, İbn Abdi'l-Berr, İstiâb, V, 535). Hiz. Fadl, Resulullah (s.a.s.)'in gasl sırasında hazır bulunmuş; gasli suyunu dökmüş, Hiz. Ali de gasletmiştir.

Hiz. Fadl, çok güzel yüzlü idi (el-İsâbe, V, 212). Ümmü Mektum isimli bir kızı vardı. Bu kız, Hiz. Hasan ile evlenmiş, daha sonra ondan boşanarak, Ebû Musa el-Eş'ârî ile evlenmiştir (el-İstiâb, 535).

Hiz. Fadl b. Abbâs'tan yirmidört hadis rivâyet edilmiştir. Bunlardan üç tanesi müttefekun aleyh'tir (Tenzibü'l-Kemâl, 309). Râvileri arasında şunları saymak mümkündür: Sahâbenin büyüklerinden İbn Abbâs ve Ebû Hureyre'den başka Kerib, Kusm b. Abbâs, Abbâs b. Ubeydullah, Rebiab. Hâris(Tehzibü't-Tehzib, IV, 280).

Hiz. Fadl'ın vefatı hakkında değişik bilgiler verilmiştir. Bir kısım râvîler, Suriye'de meydana gelen salgında vefât ettiğini; bir kısmı ise, Ecnâdin savaşında şehid olduğunu söylüyorlar. Bu rivâyetlerden ikincisi, daha yaygındır ve doğruya daha yakındır (el-İsâbe, 212).

HZ. FEYRÛZ BİN DEYLEMÎ (r.anh)

Feyrûz bin Deylemî San'a'da bulunuyordu. Resûlullahın Peygamberliği haberi oraya ulaşınca, Vebr bin Yuhannis'in teklîfi üzerine Müslüman oldu ve hicretin onuncu yılında Medîne'ye geldi. Resûlullahın huzûruna girip, bî'at etti. Peygamber efendimize dedi ki:

- Yâ Resûlallah! Biz, uzaklardan çıkıp geldik. Burada Müslüman olduk. Bize kim yardım edecek?

Resûlullah efendimiz buyurdu ki:

- Allah ve Resûlü.

Feyrûz da, bunun üzerine dedi ki:

- Allah ve Resûlü bize kâfidir.

Yine Feyrûz bin Deylemî, Resûlullah'a sordu:

- Yâ Resûlallah! Ben Müslüman oldum. Fakat nikâhım altında iki kızkardeş var.

Şimdi ne yapacağım?

- Onlardan hangisini istersen tercîh et, onu tut! Hangisini istersen boşa!

- Yâ Resûlallah! Biz, üzüm sahibi kimseleriz. Allahü teâlâ ise içkiyi harâm kılmıştır. Bu üzümleri ne yapacağız?

- Kurutup, kuru üzüm yapınız!

- Biz bunu nasıl kullanalım?

- Kırba içinde sabah ıslatıp, hoşaf yapıp içiniz, akşamleyin ıslatıp, sabahleyin içiniz!

Feyrûz bin Deylemî bir defasında da Peygamber efendimize şöyle sordu:

- Yâ Resûlallah! Biz, soğuk bir memlekette yaşıyoruz. Bu yüzden buğdaydan yapılmış içki içiyoruz.

- O sarhoş ediyor mu?

- Evet, sarhoş ediyor.

- Onu içmeyiniz!

Feyrûz bin Deylemî'nin Müslüman olduğu yıl, Resûlullah efendimiz Vedâ haccını yaptıktan sonra hastalanmışlardı. O sırada Araplar arasında ba'zı kimseler peygamberlik da'vâsına kalkıştı.

Bunların ilki, Benî Ans kabîlesinden Esved-i Ansî idi. Asıl ismi Abhele bin Ka'b'dır. O, kâhin, hafif meşrep bir adamdı. Halka, onları hayrete düşürecek şeyler gösterir, sözleriyle, dinleyenlerin dikkatini çekerdi.

Esved-i Ansî, meleklerin kendisine vahiy getirdiğini söyleyerek, Peygamberlik iddiasında bulunmaya başladı. Birtakım hîlelerle, Yemen halkından birçok kimseyi aldattı. Necrân ahâlisi de ona tâbi oldu. San'a'yı zaptedip, fitne çemberini genişletti. Yemen'de bulunan Müslüman vâli ve memurlar oradan ayrılmak zorunda kaldılar.

Esved-i Ansî ile ilgili haber, Peygamber efendimize ulaştı. Yemen'deki İslâm vâlilerine ve oradaki Müslümanlara haber gönderdi. İster onunla çarpışma, isterse onun tuzağa düşürülmesi şeklinde olsun, mutlaka Esved-i Ansî üzerinde önemle durulması gerektiğini emir ve tavsiye buyurdular.

Resûlullah efendimiz, hasta olmalarına rağmen, Esved-i Ansî gibi yalancıların yaptıkları tahribat üzerinde ehemmiyetle durdular. Resûlullah efendimiz bu mes'ele için, Müslüman olmayanlarla da irtibat kurdu. Netîcede Esved-i Ansî öldürülecekti. Esved'in öldürülmesi için, karısı Âzad ile de anlaşıldı.

Feyrûz, o sırada Yemen’de bulunuyordu. İki arkadaşı ile beraber, Esved’in yattığı evin duvarını deldiler. Feyrûz, arkadaşlarından birisine, içeri girip öldürmesini söyledi. Arkadaşı, tehlikeli anlarda, kendisinde titreme meydana geldiğini, bu işi beceremeyeceğini söyledi.

Bunun üzerine Feyrûz içeri girdi. Esved’in yattığı odaya yaklaştı. Horladığını duydu. Esved derin bir uykuya dalmış ve yatağına gömülmüş bir vaziyette idi. Feyrûz bu işten haberi olan Âzad’a, işaretle, başının nerede olduğunu sordu. Âzad da, Esved’in başını gösterdi.

Feyrûz, Esved’in başucuna dikildi. Esved, sarhoş olarak uykuya dalmış ve sarhoşluğu daha geçmemişti. Feyrûz, Esved’in başını kıvırdı ve boynunu kırdı.

Sonra gitmek isterken, Âzad, “O daha ölmemiştir” dedi. Feyrûz da, “Hayır o öldü” diyerek arkadaşlarının yanına gitti. Olanları anlattı. Arkadaşları dediler ki:

- Geri dön, başını da kes! Beraberce tekrar oraya vardılar. Feyrûz, başını keseceği zaman, Esved titremeye başladı.

Feyrûz arkadaşlarına, göğsüne oturmalarını söyledi.

Âzad da, Esved’in başını tuttu. Esved’den homurdanmalar geliyordu. Boğazı kesilince, şiddetli bir böğürtü duyuldu.

Feyrûz ile arkadaşları, oradan ayrıldılar.

Ertesi gün Feyrûz ve arkadaşları, kabîlelerini toplayarak Esved’in öldürüldüğünü ve Muhammed aleyhisselâmın hak Peygamber olduğunu ilân ettiler. Bundan sonra Müslüman vâliler, işlerinin başına döndüler ve zekâtı toplamaya başladılar.

O gece yalancı Esved-i Ansî’nin öldürüldüğü, Peygamber efendimize vahiyle bildirilmişti. Ertesi gün, bu hâdiseyi Eshâbına müjdeledi:

- Dün gece, yalancı Esved-i Ansî, kardeşlerimizden biri tarafından öldürüldü.

Eshâb-ı kirâm, “Yâ Resûlullah, onu öldüren kim” dediler. Resûlullah efendimiz de buyurdular ki:

- Onu sâlih, mübârek bir ev halkından, mübârek kişi olan Feyrûz bin Deylemî öldürdü.

Feyrûz bin Deylemî’nin, Esved’in başını Peygamber efendimize getirdiği rivâyet edilir.

Feyrûz’un, Ebû Dahhâk ve Ebû Abdullah künyeleri vardır. Hz. Osman zamanında Yemen’de vefât etti. Aslen Fârisî’dir. Kısra’nın, Habeşlileri Yemen’den çıkarmaları için, Seyf bin Zî Yazan’le beraber Yemen’e gönderdiği Farsların (İranlıların)

HZ. HABBÂB İBN ERET (r.anh)

İslâm ile şereflenen ve İslâm'a girdiği için müşrikler tarafından işkence edilen ilk sahabelerden biri.

Nesebi; Habbâb b. Eret b. Cendele b. Sa'd b. Huzeyme b. Ka'b b. Zeyd. Temim kabilesinden, küçükken esir edilerek Mekke'ye getirilmiş Huzâalı Ümmü En'mâr'ın kölesi, Zühre oğullarının anlaşmalısı.

İslâm ile şereflenen ve Allah için işkence edilen ilk müslümanlardan olan Hâbbab b. Eret müslüman olduğunu açıkladığında ilk işkence edilen sahabeler arasında idi. İlk Müslümanlar; Hz. Peygamber (s.a.s), Hz. Ebû Bekir, Habbâb, Suheyb, Bilâl, Ammâr, Sümeyye (r. Anhûm)dir. Hz. Peygamber ve Ebû Bekir, kendi aileleri tarafından nisbeten korunmuş ancak Mekkeli olmayan diğer dört kişi müşrikler tarafından şiddet ve baskı ile yıldırılmaya çalışılmıştır. Bu insanlar kızgın güneş altında demir zırhlar giydirilerek ölesiye işkence edilmişlerdir. Habbâb bu işkencelere sabrederek kâfirlerin Hz. Peygamberin risâletini inkâr etmesini istemelerini reddetmiştir (İbnu'l-Esir, Üsdü'l-Gâbe II, 114).

Hiz. Habbâb (r.a) Medine'ye hicret edince Hz. Peygamber (s.a.s) onu Cebr b. Atik ile kardeş yapmıştır. Hz. Ebû Bekir'in vefatından sonra, Hz. Ömer'den izin alarak Kûfe'ye cihad için gitmiş, hicri 37 tarihinde şiddetli bir hastalığa tutulmuştur. Hastalığın şiddetinden günde yedi defa başını dağlatan Habbâb, hastalık anında acı içerisinde "Hz. Peygamber (s.a.s) biri ölümü temenni etmekten alıkoymasaydı temenni ederdim" demiştir. Oğullarına kendisinin Kûfe dışına gömülmesini vasiyet eder ve Kûfe'nin dışına gömülmesi durumunda Hz. Peygamber'in sahabîsi oraya gömülmüş diye insanların ölümlerini kendisinin etrafına gömeceklerini söyler. Öldüğünde altmış üç yaşında olan Habbâb (r.a) yirmibeş yaşında hicret etmiş, muhtemelen onbeş yaşlarında bir delikanlı iken İslam ile şereflenmiştir (İbn Hacer, el-İsâbe, I, 416; İbnü'l Esîr, Üsdü'l-Gâbe, II, 116).

Onbeş yaşında müslüman olmuş bir insanın dünyada kendisinden başka beş kişi müslüman iken işkencelere sabredebilmesi imanının ve dine bağlılığının en önemli göstergesidir. Altmışüç yaşında bir ihtiyar iken ve acılar içerisinde kıvrılırken ölümüyle bir sünneti ihya etmeyi düşünmesi, onun Hz. Peygamber (s.a.s)'ın sünnetine de ne kadar bağlı olduğunun en güzel delilidir.

Mekke döneminde, sırtına ateşte kızdırılmış taşlar yapıştırılmış, sırt yağlan eriyinceye kadar sırtında tutulmuş, yine imanında sebat etmiştir. Demircilik ile meşgul olduğundan, efendisi Ümmü Emmâr demiri ateşte kızdırır Habbâb'ın başını dağlardı. Hz. Peygamber Habbâb'a uğrar onunla sohbet ederdi. Onun halini görünce: "Allahım Habbâb'a yardım et" diye dua etmişti. Bir müddet sonra Ümmü Enmâr şiddetli baş ağrılarına tutulur, köpek gibi bağırmağa başlar. Ona başını dağlatmasını tavsiye ederler. Habbâb demiri ateşte kızdırır ve kadının başını demirle dağlar (İbnu'l-Esîr, Usdü'l-Gâbe, II, 115).

İşkencenin dayanılmaz bir hal aldığı, müşriklerin şiddetli baskı yaptıkları bir zaman Habbab Kabe'nin gölgesinde örtüsüne bürünmüş oturan Hz. Peygamber'in yanına geldi; "Allah'a bizim için dua buyurmaz mısın" dedi: Hz. Peygamber yüzü kıpkırmızı halde doğruldu, şöyle buyurdu: "Sizden önceki ümmetlerde bir adam demir tarakla taranır ve sınırları kemiğinden sıyrılırdı da bu işkence onu diniden döndürmezdi. Testere başının saç ayırımına konur ve iki parçaya bölünürdü; bu da o adamı dininden döndürmezdi. Allah muhakkak bu dini tamamlayacaktır. San'â'dan kalkan yolcu Hadramevt'e içinde Allah korkusundan başka hiç bir korku olmadan gidebilecek" (Buhârî, Menâkıbu'l-Ensâr, 29). Bütün bu işkencelere katlanan Habbâb bir gün halinden şikâyetçi olmamış, İslâm'ın zafer yıllarında,

çektığı işkenceleri reklam ederek insanların teveccühünü kazanmaya çalışmamış, mükafatı yalnızca Allah (c.c.)'dan istemiştir. Hz. Ömer (r.a.) hilâfeti döneminde Habbab'a "Allah yolunda çektiğin işkenceleri bize anlat ey Habbâb!" demesi üzerine sırtını açar gösterir. Hz. Ömer "Bu güne kadar bu derece harap olmuş bir sırt görmedim" der. Habbâb (r.a) "Sırtımda ateş yakarlardı, derimden çıkan yağlar ateşi söndürürdü" der. Bazen de ateşte kızdırılmış taşlar sırtına konur derisinin yağları soğutuncaya kadar tutulurdu. Bunun için sırtı yumurta büyüklüğünde oyuk oyuk idi (İbnu'l Esîr, Usdü'l-Gâbe, II, 115).

Bütün bu işkencelere rağmen İslâm'ı tebliğden geri kalmazdı. Tâhâ suresinin bazı ayetlerini Hz. Ömer'in kızkardeşinin ailesine öğretirken Ömer içeri girmiş; onların hallerindeki samimiyet Ömer'in müslüman olmasına vesile olmuştur.

Zühd ve takvası ile gerçekten örnek olan Habbâb, ihtiyarlık döneminde İslâmın ilk yıllarında ölmediğine hayıflanır durur, şöyle derdi: "Hz. Peygamber ile sevabını Allah'tan dileyerek hicret ettik; Allah indinde bir mükâfaata hak kazandık. İçimizden kimi bu mükâfaat bu dünyada almadan göçtü gitti. Mus'ab b. Umeyr onlardandır... Birden kimileri de meyvelerinin olgunlaştığını gördü ve bunları topladı. İslâm'ın zafer yıllarını gördü ve müslüman olmasından dolayı dünya nimetlerinden istifade etti" (Buhârî, Menâkıbu'l-Ensâr, 45).

Habbâb (r.a)'ın ilim talebeleri; Oğlu Abdullah, Ebû Ma'mer, Kays b. Ebî Hâzım, Mesruk ve diğer Tabbiîn imamlarıdır. Oğlu Abdullah da Hz. Peygamber'i görmüş ve babası yoluyla ondan hadîs rivayet etmiştir.

Habbâb hastalığı nedeni ile Sıffin'e katılmadı. Sıffin dönüşü Hz. Ali, Kûfe dışında yedi kabir görüp, bunlar nedir? diye sordu. Etrafindakiler Habbâb'ın öldüğünü ve Kûfe dışına gömüldüğünü söyleyince Hz. Ali (r.a) şöyle dedi: "Allah Habbâb'a rahmet etsin. İsteyerek coşkuyla müslüman oldu; Allah'ın emrine itaat ederek hicret etti; hayatı boyunca mücâhid yaşadı; bedenine çektirilen işkenceler ve hastalığı ile imtihan edildi. Allah güzel amel işleyeninin amelini zayi etmez" dedi. Kabrine yaklaşıp şöyle dua etti. "Ey mümin ve müslümanlar diyarı! Allah'ın selâmı üzerinize olsun, siz bizden önce yerinize ulaştınız, biz de inşaallah kısa zamanda size katılacağız. Allah'ım onları ve biri mağfiret et. Bizi ve onları affet. Ahireti düşünüp onun için amel eden, az ile kanaat eden, Allah (c.c)dan razı olan kullara müjdeler olsun" (İbnü'l-Esîr, Usdü'l Gâbe, II,144-117; İbn Hacer, el-İsâbe, I, 416).

HZ. HACCAC İBİNİ İLÂT (r.anh)

Haccac İbni İlât radiyallahu anh, servet sahibi, zekî ve siyasî bir tüccar... İslâm'la şereflendikten sonra alacaklarını tahsil etme konusunda siyâsî dehâsını kullanan ve Resulûllah sallallahu aleyhi ve sellem efendimizden özel izin alarak Mekke'li müşrikleri kendine hizmet ettiren bir yiğit...

O, Beni Süleym kabilesine mensuptur. Bu kabilenin topraklarında altın madenleri çıkardı. Bu madenlerin zekâtını vermek ilk defa ona nasip oldu. Onun İslâmiyeti kabûlü şöyle gerçekleşti:

Haccac İbni İlât, Süleymoğulları kabilesinden bir grub ile Mekke'ye gidiyordu. Gece olunca ıssız bir vadide konakladılar. Arkadaşları Haccac'ın nöbet tutmasını istediler. O da onların emniyeti için kabul etti. Kalktı, etrafı dolaşmağa başladı. Kendi kendine: "Ben ve arkadaşlarım sağ sâlim dönünceye kadar Allah'a sığınırız." diyordu. Bir ara birinin şöyle dediğini işitti: "Ey cin ve insan toplulukları! Göklerin ve yerin çerçevesinden (köşe ve bucağından) çıkıp gitmeye gücünüz yetiyorsa haydi geçip gidiniz. Ancak büyük bir güçle çıkıp gidebilirsiniz." (Rahman: 33)

Bu sözlerin âyet olduğunu bilmeyen Haccac onları ezberledi. Mekke'ye vardığında Kureyşlilerin ileri gelenlerinin katıldığı bir mecliste bulundu. Orada geceleyin başlarından geçen olayı anlattı. Ezberlediği âyeti onlara okudu. Bunun üzerine Kureyşliler ona: "Ey İlât! Sen de sapıtmışsın. Muhammed de bu sözlerin kendine Allah tarafından vahyedildiğini söylüyor." dediler. Ona pek değer vermediler. Haccac da: "Vallahi bu sözleri, hem ben hem de yanımdaki arkadaşlar birlikte duyduk." diyerek hadisenin ciddiyetini onlara duyurmaya çalıştı.

Haccac İbni İlât'ın gönlünde bir ışık belirmişti. Bu olay ona çok tesir etmişti. Resûlullah (s.a.) Efendimizin nerede olduğunu sorup öğrendi. Onu görebilmek için vakit kaybetmeden yola çıktı. Medine-i Münevvere'ye geldiğinde İki Cihan Güneşi efendimizin Hayber'e gittiğini haber aldı. Yine orada eğlenmeden hemen Hayber'e doğru hareket etti. Hayber Gazvesi günlerinde Fahr-i Kâinat (s.a.) efendimize ulaştı. Kendisiyle görüştü ve müslüman oldu. Hayber fethine de katıldı.

Haccac İbni İlât (r.a.) servet sahibi zengin bir tüccardı. Kabilesinin topraklarında altın madenleri çıkardı. Mekke'de bir hayli alacakları vardı. Ailesi de orada kalmıştı. Malı-mülkü ve eşyası onun yanındaydı. Hem alacaklarını tahsil etmek hem de ailesinin yanındaki mallarını alıp Medine'ye getirmek istedi. Bunun için İki Cihan Güneşi Efendimizin huzuruna çıktı ve: "Yâ Resûlâllah Mekke'de bir takım kimselerde alacaklarım var. İzin verirseniz onları alıp diğer mallarımla birlikte Medine'ye getirmek istiyorum." dedi. Efendimiz ona izin verdi. Haccac'ın gönlünü tırmalayan, zihnini meşgul eden bir konu daha vardı. Onu da Efendimize sormalıydı. Şöyle dedi: "Ya Rasûlâllah! Eğer müşrikler benim müslüman olduğumu anlarsalarsa bana hiçbir şey vermezler. Mallarımı kurtarabilmek için belki senin hakkında münasip olmayan sözler söyleme zorunda kalabilirim. Bu hususta ne buyurursunuz?" dedi. Fahr-i Kâinat (s.a.) efendimiz bu konuda da ona izin verdi.

Haccac (r.a.) zekî idi. Siyâsî kabiliyete sahipti. Bu sebepten fırsatları değerlendirmesini iyi biliyordu. Karşısına çıkacak meseleleri, problemleri iyi hesap ediyordu. Buna göre sorular soruyordu. Aldığı cevaplardan memnundu. Gönlü huzur içinde Mekke'ye vardı. Kureyş müşriklerinin zaaf noktalarını tesbit etti. Onları oradan yakaladı. Alacaklarını tahsil hususunda onları kendine hizmet ettirdi. Müşriklerle aralarında geçen hadiseyi kendisi şöyle anlatıyor:

Kureyşliler o günlerde Rasûlullah (s.a.) efendimizin Hayber üzerine yürüdüğünü duymuşlardı. Fakat gelişmelerden haber alamamışlardı. Mekke'ye vardığımda çevremi sardılar. Bana sorular

sormağa başladılar. Benim henüz müslüman olduğumu da bilmiyorlardı. Ben de Efendimizden aldığım izin üzerine onları sevindirecek haberler vermeğe başladım. Şunları anlattım; “Muhammed ve ashabı, şimdiye kadar çarpışmayı, savaşmayı Hayberli’lerden daha iyi bilen bir kavimle karşılaşmadı. Hayberliler onbin kişilik ordu topladı. Müslümanları kılıçtan geçirdi. Müslümanlar büyük bir yenilgiye uğradı. Muhammed esir alındı.” dedim. Bu haberler onları çok sevindirdi. Daha ileriye giderek şunları ilâve ettim: “Hayberliler Muhammed’i Mekkelilere teslim etmeyi öldürülen adamlarınıza karşılık onu sizin öldürmenizi istiyorlar” dedim.

Mekke’li müşriklere aslı olmayan bu parlak müjdeleri verdikten sonra onlara: “Siz de bana yardım ediniz. Alacaklarımı süratle toplayayım ki, müslümanların ganimet mallarını başka tüccarlar gelmeden satın alayım.” dedim. Bu istek ve teklifime memnûniyetle diyerek karşılık verdiler. Büyük bir sevinç içerisinde benim alacaklarımı toplayıverdiler.

Karısına da aynı şeyleri söyleyip ondan da mallarını alan Haccac (r.a.) işini bu şekilde bitirdi. Mekke’deki servetini topladı. Fakat verdiği haberler Mekke’deki müslümanları çok üzdü. Hz. Abbas bu acı haberi işitince fenâlaştı ve evine döndü. Kölesini Haccac’a gönderdi ve görüşmek istediğini bildirdi. Haccac onunla gizlice görüştü ve Abbas (r.a.)’a meselenin iç yüzünü anlattı. Birkaç gün gizli tutmasını ricâ etti. Sonra Mekke’den ayrılıp Medine’ye gitti. Hz. Abbas üç-beş gün geçince Kâbe’ye çıktı. Müşrikleri sarsan, şok eden haberler vermeğe başladı. Gerçek söylenenlerin tam tersi idi. Hayberliler hezimete uğramıştı. Zafer müslümanlarındı. Haccac alacaklarını kurtarmak için böyle söylemişti. Hz. Abbas Kureyşlilere durumu tek tek anlattı. Müşrikler bütünüyle sarsıldı.

Haccac İbni İlât (r.a.) getirdiği malların zekâtını verdi. Medine’de kendisine bir ev, bir de mescid yaparak şehre yerleşti. Resûl-i Ekrem (s.a.)’in vefâtından sonra Humus’a giderek orada yaşadı. Hz. Ömer (r.a.)’ın hilâfetinin ilk yıllarında vefat etti. Cenâb-ı Hakk’tan şefaathlerini niyaz ederiz. Amin.

[HZ. HÂLİD B. VELÎD \(r.anh\) 3](#)

[HZ. HÂLİD BİN SA’İD BİN ÂS \(r.anh\) 4](#)

[HZ. HAMZA \(r.anh\) 6](#)

[HZ. HANZALA BİN EBÛ ÂMİR \(r.anh\) 8](#)

[HZ. HASSAN B. SÂBİT \(r.anh\) 9](#)

[HZ. HÂTİB BİN EBÎ BELTEA \(r.anh\) 10](#)

[HZ. HUBEYB BİN ADİY \(r.anh\) 13](#)

[HZ. HUZEYFE BİN YEMÂN \(r.anh\) 15](#)

[HZ. HASAN \(r.anh\) 18](#)

[HZ. HÜSEYİN \(r.anh\) 19](#)

[HZ. İKRİME BİN EBÎ CEHİL \(r.anh\) 21](#)

[HZ. İMRÂN BİN HUSAYN \(r.anh\) 22](#)

[HZ. KÂ’B BİN ZÜHEYR \(r.anh\) 24](#)

[HZ. KA’B BİN MÂLİK \(r.anh\) 25](#)

[HZ. KATADE BİN NU'MAN \(r.anh\) 27](#)
[HZ. MİKDÂD BİN ESVED \(r.anh\) 28](#)
[HZ. MÛAZ B. CEBEL \(r.anh\) 31](#)
[HZ. MUGİRE-TEBNİ SU'BE \(r.anh\) 32](#)
[HZ. MUHAMMED BİN MESLEME \(r.anh\) 35](#)
[HZ. MUS'AB İBNİ UMEYR \(r.anh\) 37](#)
[HZ. NEVFEL BİN HÂRİS \(r.anh\) 38](#)
[HZ. NUAYM İBNİ MES'ÛD \(r.anh\) 39](#)
[HZ. NU'MÂN BİN MUKARRİN \(r.anh\) 40](#)
[HZ. RİBİ BİN ÂMİR \(r.anh\) 42](#)
[HZ. OSMAN BİN TALHÂ \(r.anh\) 43](#)
[HZ. OSMAN İBNİ MAZ'UN \(r.anh\) 44](#)
[HZ. SABİT İBNİ KAYS \(r.anh\) 45](#)
[HZ. SA'D B. EBİ VAKKAS \(r.anh\) 46](#)
[HZ. SA'D BİN UBÂDE \(r.anh\) 49](#)
[HZ. SA'D BİN MU'ÂZ \(r.anh\) 50](#)
[HZ. SA'D BİN REBÎ' \(r.anh\) 53](#)
[HZ. SAÎD BİN ÂMİR \(r.anh\) 53](#)
[HZ. SAİD B. ZEYD \(r.anh\) 55](#)
[HZ. SÂLİM MEVLÂ EBÛ HUZHEYFE \(r.anh\) 56](#)
[HZ. SEDDAT İBNİ EVS \(r.anh\) 57](#)
[HZ. SEHL BİN HANÎF \(r.anh\) 58](#)
[HZ. SEHL BİN SA'D \(r.anh\) 59](#)
[HZ. SELEME BİN HİŞÂM \(r.anh\) 60](#)
[HZ. SELEME İBNİ EVKA \(r.anh\) 61](#)
[HZ. SEVBÂN \(r.anh\) 62](#)
[HZ. SELMAN EL-FARİSÎ \(r.anh\) 63](#)
[HZ. SÛHEYB-İ RUMÎ \(r.anh\) 67](#)
[HZ. SÛMÂME BİN ÜSÂL \(r.anh\) 69](#)
[HZ. SÛRÂKA BİN MÂLİK \(r.anh\) 71](#)
[HZ. TALHA B. UBEYDULLAH \(r.anh\) 73](#)

- [HZ. TUFEYL BİN AMR \(r.anh\) 74](#)
- [HZ. UBÂDE BİN SÂMÎT \(r.anh\) 75](#)
- [HZ. UKAYL BİN EBİ TÂLİB \(r.anh\) 78](#)
- [HZ. UKBE İBİNİ ÂMİR EL-CUHENÎ \(r.anh\) 79](#)
- [HZ. UMEYR İBİNİ VEHB \(r.anh\) 80](#)
- [HZ. ÜBEY B. KA'B \(r.anh\) 81](#)
- [HZ. ÜSEYD BİN HUDAYR \(r.anh\) 83](#)
- [HZ. ÜSAME B. ZEYD \(r.anh\) 85](#)
- [HZ. VAHŞÎ \(r.anh\) 86](#)
- [HZ. VELÎD BİN VELÎD \(r.anh\) 87](#)
- [HZ. ZEYD BİN DESİNNE \(r.anh\) 88](#)
- [HZ. ZEYD B. HÂRİSE \(r.anh\) 89](#)
- [HZ. ZEYD B. SÂBÎT \(r.anh\) 90](#)
- [HZ. ZÜBEYR B. EL-AVVAM \(r.anh\) 91](#)

HZ. HÂLİD B. VELİD (r.anh)

Hiz. Peygamberin, hakkında "ne güzel kul" diye buyurduğu sahabî.

Nesebî, Hâlid b. Velid b. Mugire b. Abdillâh b. Amr b. Mahzum. Annesinin ismi Lûbâbe olur.

Hiz. Meymune'nin yakın akrabasıdır. Hiz. Hâlid'in lakabı Seyfullah (Allah'ın Kılıcı)'dır. Hiz. Peygamber (s.a.s.) Mute savaşındaki başarısından ötürü onu Allah'ın kılıcı diye övmüştür. Künyesi Ebû Süleyman'dır. Yedinci hicrî yılında müslüman oldu (İbn Hacer, el-isâbe, I, 413)

Hiz. Hâlid (r.a.)'in doğum tarihi kesin olarak bilinmemektedir. Mekke'nin şerefli ve itibarlı ailelerinden biri olan mahzumoğullarındandır. Ordu komutanlığı Hiz. Hâlid'in ailesinin bir imtiyazıydı. Uhud savaşında ve Hudeybiye sulhu esnasında Hâlid b. Velid, Kureyş ordusunun komutanlarından birisiydi.

Hudeybiye anlaşmasından sonra Hiz. Peygamber umre için Mekke'ye gidince Hâlid'in daha önce müslüman olan kardeşi Velid'e Hâlid'i sordu. Hiz. Peygamber Halid gibi bir insanın müşriklerin içinde kalmasının şaşılacak bir durum olduğunu belirtti. Velid kardeşi Halid'e Peygamber (s.a.s.)'in bu iltifatını bildiren bir mektup gönderdi. Bunun üzerine Hiz. Halid müslüman olmak için Mekke'den yola çıkınca, yolda Amr b. el-Âs ile karşılaştı ve beraberce Mekke'den Medine'ye gelip müslüman oldular. (Ahmed b. Hanbel, Müsned, IV, 158).

Hiz. Hâlid hicrî sekizinci yılda yapılan Mute savaşına bir nefer olarak katıldı. Ordu komutanlarının sırayla şehid olması üzerine Ashab istişâre ederek komutayı Hiz. Hâlid'e vermiş. Hiz. Peygamber Medine'de olup bitenleri haber verip komutanların şehid düşmesini anlattıktan sonra komutayı Allah'ın kılıçlarından birinin aldığını söylemiştir.

Bu olaydan sonra Hiz. Hâlid Seyfullah (Allah'ın Kılıcı) diye anıldı. Halid (r.a.) komutasına aldığı orduyu kalabalık düşman karşısında bozguna uğratmadan Medine'ye getirmeyi başardı (İbn Hacer, el-Isâbe, I, 413).

Hiz. Hâlid, Mekke fethinde süvarilerin komutanı idi. Ordunun sağ kanadını kontrol ediyordu. (Müslim, Sahih, II,103). Mekke fethinde müslümanlara karşı çıkan küçük gruplarla Hiz. Hâlid çarpışmıştır.

Huneyn savaşında Hâlid büyük cesaret ve yararlılık göstermiştir. Hatta bu savaşta yaralanınca Hiz. Peygamber ziyaretine geldi, dua etti. Hâlid şifa buldu (İsdü'l-Gâbe, II, 103).

Mekke fethinden sonra Hiz. Peygamber Nahle'deki Uzza putunu kırmaya Halid b. Velid'i gönderdi. Hâlid Uzza putunu kırıp geri döndü.

Taif kuşatmasına katıldı. Hiz. Peygamber (s.a.s.) Dumetu'l-Cendel'in hristiyan emiri Ukeydir'in üzerine Halid'i gönderdi. Hiz. Halid Ukeydir'i yaban sığırı avlarken yakaladı ve esir aldı; teslim olmayan kardeşini öldürdü. Diğer kardeşi ve Ukeydir'i esir alarak ganimetlerle birlikte Hiz. Peygamber'e getirdi.

Hicrî onuncu yılda Negrân'a Hârisoğullarını islâm'a davet etmek için gönderildi. Onları üç gün müddetle islâm'a davet etti. Negrânlılar müslüman oldular.

Hiz. Ebû Bekir Hâlife olunca Hiz. Hâlid'i komutan olarak yalancı Peygamberlerin üzerine gönderdi. Yalancı Peygamber Tulayh b. Huvaylid'i Buzaha'da mağlup etti sonra Temimoğulları üzerine yöneldi ve Mâlik b. Nuveyra'nın komutasındakilerle karşılaştı. Mâlik'i silah bırakmasına rağmen esir etti ve öldürdü. Hiz. Ömer, Hâlid'i bu olayda hatalı davrandığı gerekçesiyle kınamıştır.

Daha sonra Museylemetu'l-Kezzâb'a karşı sefere çıktı ve onu Yemâme sınırında Akraba denilen yerde mağlup etti ve öldürttü.

Yalancı Peygamberlerle olan mücadelesinden sonra zekat vermeyen kabileler üzerine gönderildi. Onları da sindirdi. Daha sonra Hicrî oniki yılında Irak'a İranlılara karşı gönderildi. İki ay zarfında İran Sâsânî, ordularını bozguna uğratarak Hire'yi zabtetti ve Fırat çevresini hâkimiyeti altına aldı.

Suriye sınırında Bizanslıların ordu hazırladıkları haberi gelince hilâfet merkezinden Hz. Hâlid'e Irak bölgesinin komutanlığını Müsenna'ya bırakarak Şam'a gitmesi emri verildi. Hicrî onüçüncü yılda Bizanslıları Acnadeyn'de mağlup ederek Şam'a doğru püskürttü. Hz. Hâlid şehri muhasara etti ve hicrî ondördüncü yılın receb ayında Şam (Dımaşk) şehrini zabtetti. Daha sonra Humus'u fethetti. Yermuk savaşında Bizanslıları bozguna uğrattı. Kudüs'ü kuşattı ve teslim aldı. Bütün Suriye mıntıkası müslümanların eline geçti.

Hicretin 17. yılında Hz. Ömer, Hâlid b. Velid'i komutanlıktan indirdi. Hz. Hâlid'in komutanlıktan almasının sebepleri ve azledildiği yıl tarihçiler arasında ihtilaflıdır. Genel kanaate göre, Hz. Ömer, hilâfet merkezine döndükten sonra Hâlid'i azletti. Ama bu rivayet gerçeği yansıtmamaktadır. Hz. Ömer hilafetinin beşinci senesi, yani hicretin 17. senesinde Hz. Hâlid'i azletmiştir.

Komutanlıktan alınışı ile ilgili olarak bir çok sebepler ileri sürülmektedir. Bu sebepleri şöyle sıralayabiliriz: Hz. Hâlid bir çok insana kumanda ediyordu. Ancak sert mizaçlı olup sert muamele ediyordu. Kimsenin sözünü dinlemiyor, kendi fikrinden başkasına kıymet vermiyordu. Hatta birçok işlerde hilâfet merkezinin görüşlerine de müracaat etmiyordu.

Irak topraklarını islâm topraklarına dönüştürdükten sonra Halife Hz. Ebû Bekir (r.a.)'in emrinin hilâfına hacca gitmiş ve bu duruma Hz. Ebû Bekir çok üzülmüştü. Kendi başına buyruk bir tavrın içinde hareket ediyordu. Bundan dolayı Hz. Ömer (r.a) zaman zaman Hz. Ebû Bekir Efendimize Hz. Hâlid'i komutanlıktan azletmesini istemişti. Hz. Ebû Bekir (r.a) daima şöyle cevaplandırmıştı: "O, Allah'ın kılıcıdır, bu kılıcı kınına sokmak doğru değildir."

Hz. Ömer'in hilâfeti döneminde de Hz. Halid'in tutumunda bir değişiklik olmadı. Yine bildiği gibi devam etmekteydi. Ancak Hz. Ömer (r.a) Onu hemen azletmedi. Bir çok defalar kendisini uyardı, ve bu konuda mektuplar gönderdi. Hz. Ömer, Hz. Ebû Bekir (r.a) zamanındaki meseleleri de ona hatırlattı.

Komutanlıktan alınışının ikinci sebebi ise, müslümanların genelinde şöyle bir fikir oluştu, fetihlerin gerçekleştirilmesi Hz. Halid'in kabiliyet ve kahramanlığından kaynaklanmaktadır. Fetihlerin yegane sebebinin Hz. Halid olarak gösterilmesi elbette bir yanlışlıktı. Savaşların zaferlerle neticelenmesinde onun dehasını da gözardı etmek mümkün değilse de ondan ibaretmiş gibi göstermekte doğru değildir.

Üçüncü sebep; Hz, Halid (r.a) ordu masraflarında pek fazla israf yolunu tutmuştu. Ordu erkanına bol para dağıtması diğer mücahidlere kötü örnek oluyordu. Bu hususta şâirler mübalağalı şiirler bile yazmıştı. Es'as b. Kays'a bir defasında onbin dinar bahşiş vermişti. Olay halife Hz. Ömer (r.a)'e intikal etti. Hz. Ömer Hz. Ebu Ubeyde b. el-Cerrâh ile haber gönderdi. "Bu kadar bol parayı müslümanların malından yani ordu tahsisatından verdi ise müslümanlara hiyanet etmiştir. Kendi kişisel payından, kendi cebinden vermiş ise israf etmiştir. İki de câiz değildir." Halife Hz. Ömer, Hz. Hâlid'i azlettikten sonra hilâfet merkezine çağırıp, sorguya çekti. Bol para harcadığından bahsetti. Hz. Hâlid, Ganimetten eline geçen hissesinin hesabını verdi. Hesabı temiz vermişti. Hz. Ömer Hz. Hâlid'i iltifat ve ikramla karşıladı. Gönlünü aldı. Yazdığı ve her tarafa gönderdiği fermanlarda; Hz. Hâlid'in, kusur veya herhangi bir kabahatinden dolayı azledilmediğini, ancak bütün müslümanların

zihinlerinin aydınlanması için, yani bu kadar islâm fuhâtının yalnız Hz. Hâlid'in kolunun kuvvetiyle meydana gelmediğini herkesin bilmesi için azlettiğini bildirdi.

Hz. Ömer, Hâlid'i idari görevlere getirdi. Bir yıl kadar valilik yaptı sonra istifa etti (Müstedrek, II, 297).

Hz. Hâlid (r.a) cihâd duygusu ile şehitlik arzusu ile dopdolu bir mü'mindi. Cihâd meydanları onun için Allah'a en yakın meydanlardı. Kendisi şöyle der: "Ben harp meydanında mücadele ve mücadeleden aldığım zevki, hiçbir zaman zifaf gecesinin keyfinden alamam" En büyük arzusu cihad meydanlarında şehid düşmektir. İran üzerine yürürken, İranlılara şu haberi gönderdi: "Sizin dünyayı sevdiğiniz kadar Âhireti seven bir ordu ile üzerinize geliyorum".

Hz. Halid şirke ve küfre karşı çok şiddetli idi. Müslüman olduktan bir sene kadar sonra Uzza putunu yıkmak için gittiğinde Uzza'ya şiirle şöyle seslenir: "Ey Uzza bu geliş seni ta'zim için değil seni inkâr içindir. Çünkü ben gördüm ki Allah seni değersiz kılmıştır." (İbn Esir, Üsdü'l-Gâbe, II, 110).

Hz. Hâlid savaşçı olduğu kadar şahsi fazilet ve ilim konusunda da üstündü. Fırsat buldukça Hz. Peygamber'in sohbetlerinden istifade etmiş, Medine'de onun etrafında bulunan ilim ve irfan ashâbı arasında Hz. Hâlid'in bulunduğu zikredilmiştir. Üç-dört mesele ile ilgili fetva verdiği de rivayet edilir.

Hz. Hâlid'in Buhârî, Müslîm ve diğer hadis kitaplarında Hz. Peygamberden onsekiz hadis rivayet etmiştir. (İbn Hacer, el-isâbe, I, 413).

Rasûlullah. Hâlid'in secâat ve cesaretini muhtelif zamanlarda muhtelif yerlerde medhetmişti. Mekke fethinden sonra müslümanlar, her tarafa toplanıp Mekke'ye girdikleri zaman Hâlid görününce, Hz. Peygamber Ebû Hureyre'ye: "Bu gelen kimdir?" diye sormuştu. Ebû Hureyre: "Hâlid b. Velid'dir" demiş. Onun üzerine Hz. Peygamber: "Bu Allah'ın ne iyi bir kuludur" buyurmuştur. (Ahmed b. Hanbel, Müsned, II, 1360).

Hz. Peygamber yine onun hakkında "Hâlid Allah'ın Kılıcıdır" buyurmuştur. Yine Hâlid hakkında: "Hâlid b. Velid'e gelince, o herşeyini sizin için vermiştir, nesi var nesi yok harplerde Allah yolunda sarfetmiştir" (Ebû Dâvûd, Sünen, I, 163).

Hz. Hâlid gönderildiği seriyelerde ve yaptığı muharebelerde Allah rızasını ve Allah'ın dinine davetini esas almıştır. Nitekim Yermuk savaşında Rumların komutanına savaş meydanında islâmı tebliğ etmiş ve komutan Corc onun daveti ile müslüman olmuştur.

Hz. Peygamber'in şahsına karşı da çok büyük hürmeti olan Hz. Hâlid onun isminin mücerred anılmasından bile rahatsız olmuş; savaşlarında kazandığı muvaffakiyeti Hz. Peygamberin sakalından bir kaç taneyi sarığının içinde taşımasına bağlamıştır (İbn Hacer, el-Isabe, I, 413-415; İbnü'l-Esir, Üsdü'l-Gâbe, II, 109-112).

HZ. HÂLİD BİN SA'İD BİN ÂS (r.anh)

Resûlullah efendimiz, İslâmiyeti gizli olarak açıklamaya yeni bağlamıştı. Daha birkaç kişi Müslüman olmuştu. Bu sırada Hâlid bin Sa'îd bir rü'yâ gördü. Rü'yâsında, Cehennem kenarında dururken, babası gelip, kendisini oraya itip düşürmek istedi. Tam o sırada, Peygamberimiz belinden yakalayıp, Cehennemine içine düşmekten koruduğunu gördü.

Feryât ederek uyandı. Kendi kendine dedi ki:

- Vallahi bu rü'yâ gerçektir.

Dışarı çıkınca Hz. Ebû Bekir ile karşılaştı. O'na rü'yâsını anlattı. Hz. Ebû Bekir ona dedi ki:

- Hakkında hayırlı olsun! Bu kimse, Allahü teâlânın peygamberidir. Hemen git, O'na tâbi ol! Sen, O'na tâbi olacak, İslâm dînine girecek ve O'nunla birlikte bulunacaksın. O da seni, rü'yâda gördüğün üzere Cehenneme girmekten koruyacaktır. Baban ise Cehennemde kalacaktır!

Hâlid bin Sa'îd, rü'yâsının etkisinden kurtulamamıştı. Vakit kaybetmeden hemen, Ecyâd denilen yerde bulunan Peygamber efendimizin yanına gitti. Onun huzuruna varıp dedi ki:

- Yâ Muhammed! Sen, insanları neye da'vet ediyorsun?

Peygamberimiz cevâben şöyle buyurdu:

- Ben, insanı, eşi ve benzeri olmayan tek Allaha ve benim de O'nun kulu ve peygamberi olduğuma inanmaya ve işitmeyen, görmeyen, hiçbir zarar ve fayda vermeyen, kendisine tapınanları da, tapınmayanları da bilinmeyen birtakım taş parçalarına tapınmaktan vazgeçmeye da'vet ediyorum.

Bunun üzerine, Hâlid bin Sa'îd hemen, "Ben de şehâdet ederim ki, Allah'tan başka tapılacak ilâh yoktur ve yine şehâdet ederim ki, Sen Allahü teâlânın peygamberisin!" diyerek Müslüman oldu.

Onun Müslüman olması Peygamberimizi çok sevindirdi. Hanımı Ümeyye'ye de gelip İslâmiyeti anlattı. O da hemen severek Müslüman oldu.

Hz. Hâlid bin Sa'îd, kardeşlerinin de Müslüman olmaları için da'vette bulundu. Kardeşi Amr bin Sa'îd de, Müslüman olmuştu.

Şiddetli bir İslâm düşmanı olan babası Ebû Uhayha, Hâlid bin Sa'îd'in Müslüman olduğunu öğrenip, Mekke'nin tenhâ bir yerinde namaz kıldığını haber alınca, çocuklarından Müslüman olmayanları gönderip onu huzuruna getirtti. Ona yeni girdiği dinden ayrılmasını söyledi. Azarlayıp dövmeğe başladı. Sonra dedi ki:

- Sen Muhammed'e mi tâbi oldun? Halbuki sen, Onun kavmine aykırı hareket ettiğini ve getirdiği şeyle onların putlarını ve geçmiş atalarını ayıpladığını görüyorsun!

Hâlid bin Sa'îd de dedi ki:

- Allaha yemîn ederim ki, Muhammed aleyhisselâm doğru söylüyor. Ona tâbi oldum. Ölürüm de onun dîninden dönmem!

Bunun üzerine babası Ebû Uhayha'nın kızgınlığı daha çok arttı. Sopa, başında kırılıncaya kadar vurdu ve sonra bağırды:

- Ey zelîl yaramaz oğlum! İstedığın yere git! Yemîn olsun ki, sana ekmek vermeyeceğim!

Hz. Hâlid cevap verdi:

- Sen benim nafakamı kesersen, Allahü teâlâ da, elbette bana geçineceğim rızkımı ihsân eder.

Bunun üzerine, babası, Hz. Hâlid'i evinden çıkarttı ve diğer çocuklarına da dedi ki:

- Eğer sizden biriniz, onunla konuşacak olursa, ona yapmadığım şeyi yaparım.

Sonra, Hz. Hâlid'i tutup evinin mahzenine hapsettirdi. Üç gün onu Mekke'nin sıcağında aç ve susuz bıraktırdı. Hz. Hâlid bin Sa'îd bir kolayını bulup, babasının elinden kurtuldu. Mekke'nin

kenarında bir yerde gizlendi. Peygamberimizin yanından ayrılmadı.

Mekkeli müşriklerin, Müslümanlara zulüm ve işkenceleri her gün artıyordu. Bitmek, tükenmek bilmeyen bu eziyetleri, dayanılmaz hâle gelince, Resûlullah efendimiz, Müslümanların Habeşistan'a hicret etmelerine izin verdi. Orada rahat edebileceklerdi.

Hâlid bin Sa'îd hanımı ile birlikte hicrete çıkacakları sırada, babası çok hastalandı. Yatağa düştü. Bu hâlinde bile, "Bu hastalığımдан kurtulup ayağa kalkarsam, Mekke'de bir tek kimse putlardan başkasına ibâdet edemeyecektir" diyordu.

Hz. Hâlid, babasının, hak dîne olan bu düşmanlığının sona ermesi için, "Ey Allahım! Onu yataktan kaldırma!" diye duâ etti. Nitekim bu hastalıktan ayağa kalkamadan öldü.

Habeşistan'a hicret için, ilk olarak Mekke'den çıkan Hâlid bin Sa'îd ve hanımı oldu. Kendisi ile beraber Kureşli Müslümanlardan bir grup da Habeşistan'a hareket etti. On seneden fazla orada kaldı. Oğlu Sa'îd ve kızı Ümmü Hâlid orada doğup büyüdü.

Hâlid bin Sa'îd, kardeşi Amr bin Sa'îd ve Hz. Ca'fer bin Ebî Tâlib ile beraber, Habeşistan'dan Resûlullahın yanına Medîne'ye geldi. Hicretin altıncı yılına rastlayan bu dönüşte, Hayber'in fethi gerçekleşmişti. Ganimetlerinden bir hisse de Hz. Hâlid'e ayrıldı.

Bundan sonra Hâlid bin Sa'îd önce Umretül-kazâya, sonra sırası ile Mekke'nin fethine, Huneyn harbine, Tâif ve Tebük seferlerine ve bunların yanında, ba'zı küçük seriyyelere iştirak etti. Fakat Bedir ve Uhud harblerine katılmadığı için çok üzgündü. Bu üzüntüsünü, bir ara Resûlullah efendimize açıkladığında, Peygamberimiz ona:

- Üzülecek bir durum yok! Başkaları bir hicret etti. Fakat siz, iki hicrete katılmış oldunuz, buyurarak, gönlünü aldı.

Hz. Hâlid bin Sa'îd, ilk Müslümanlardan olmak şerefının yanında, Resûlullahın kâtiplik hizmetini de yapmıştır. Kızı Ümmü Hâlid de, Hz. Hadice, Hz. Ebû Bekir, Hz. Ali ve Hz. Zeyd bin Hârise ve Sa'd bin Ebî Vakkâs'tan sonra altıncı Müslüman olduğunu bildirmektedir.

Hz. Hâlid bin Sa'îd, Medîne-i münevvereye döndükten sonra, Resûl-i ekrem efendimiz yazışma ve mektuplaşma işlerini ona verdi. Eshâb-ı kirâmın içinde okuma-yazma bilenlerden biriydi. Mekke'de iken de bu işleri, o yürütürdü. O, yazılacak çeşitli mektupları yazar, gönderir ve yabancılarla yapılan görüşmeleri kaydeder ve buna benzer her türlü işleri yerine getirirdi. Resûlullahın özel kalem müdürü vazifesini îfa ediyordu.

Hicretin dokuzuncu senesinde Tâif'te oturan Benî Sakif'ten gelen heyetle, Resûlullah efendimiz arasındaki yazışma işlerini ve sulh antlaşmasını Hâlid bin Sa'îd kaleme almıştı.

Hz. Hâlid'in Müslümanlığı kabulünden ve Habeşistan'dan Medîne'ye gelerek orada ikâmetinden sonra, onu zekât memûru, sonra da vâli olarak tâyin etti.

Hz. Hâlid Yemen'deki görevine, Resûlullahın vefâtına kadar devam etti. Hz. Ebû Bekir'in halîfeliğinin ilk yıllarında, İslâmiyetten ayrılan ve "Namaz kılarız, fakat zekât vermeyiz" diyenlerle yapılan muhârebelere katılarak mürtedlerin, bozguncuların bastırılmasında vazîfe aldı.

Bu temizlik harekâtı tamamlandıktan sonra, İslâm ordusu şam taraflarına sevk edildi. Bizans ile Yermük'te çetin savaşlar yapıldı. 46.000 kişilik İslâm ordusunun karşısında 240.000 kişilik Rum ordusu vardı. 100.000 düşman askeri öldürüldü. 3.000 Müslüman şehîd oldu.

Bu arada halîfe, Hz. Hâlid bin Sa'îd'e, ordunun bir kısmının kumandanlığını verdi. Askerlerin harbe hazırlanması ve ihtiyaçlarının giderilmesi ona âitti. Hz. Hâlid, yardımcı kuvvetlerin kumandanı olarak Filistin'de Remle şehrine yakın Ecnadeyn taraflarına gönderildi.

Yolda, askerleri arasında ba'zı ihtilaflar başgösterdi. Tam bu sırada, Bizans kumandanı Mahân

da, ordusu ile Hz. Hâlid'e karşı taarruza geçti. Hâlid bu taarruzu geri püskürttü ve yardım istedi. İslâm ordusunun tamamı seferberlik hâlinde olduğundan, Hz. İkrime ve Hâlid bin Velîd derhal Hz. Hâlid'e yardıma geldiler.

Bizans ordusu üzerine tekrar hücum edildi ve Şam'a kadar sürüldü.Şam ile Vakusa arasında ordusunu düzenleyen Bizans kumandanı Mahân, Hz. Hâlid bin Sa'îd kumandasındaki İslâm ordusu üzerine tekrar saldırdı. Yapılan savaşta, Hz. Hâlid'in oğlu Sa'îd bin Hâlid şehîd oldu.

Tam bu sırada İkrime bin Ebû Cehil'in kuvvetleri yardıma geldi. Bizans komutanı Mahân kaçtı. Hâlid bin Sa'îd, ordusunu Zü'l-Merre'ye getirerek orada konakladılar. Ayrıca durumu, Medîne'de bulunan halîfeye bildirdi.

İslâm ordusu ile Bizans Rum ordusu arasında şiddetli çarpışmalar oldu. Bu muhârebelerde Müslüman kadınlar da harp etti. Başkumandan Hz. Hâlid bin Velîd ile bir kolun komutanı Hz. İkrime'nin şaşılacak kahramanlıkları görüldü. Hz. Hâlid bin Sa'îd de, büyük bir cesâret örneği göstererek kahramanca dövüştü. Ordunun diğer askerleri, onun bu hâlini görünce, kendilerine bir canlılık ve cesâret geldi.

Şam şehrinin alınmasında ve Fihl muhârebesinde canını ortaya koyarak kahramanca çarpışan Hz. Hâlid bin Sa'îd, 635 yılında İslâm orduları ile birlikte Merc-i Safer denilen yere geldi. Ertesi gün, düşman üzerine saldırıya geçildi. Hâlid bin Sa'îd hemen ön saflara geçerek dövüşmeye başladı. Düşman askerinden birisi, kendisi ile yeke yeke dövüşecek bir er istedi.

Hâlid hemen oraya çıkıp vuruşmaya başladı. Burada kendisi şehîd oldu. Kocasının şehîd edildiğini gören bir günlük evli hanımı Ümmü Hakîm, hiç feryât ve figân etmiyerek, eline aldığı bir kılıçla düşman üzerine yürüdü. Kahramanca vuruşmaya başladı. Onun bu hâlini gören İslâm askerleri büyük bir şevk ve arzu ile saldırıya geçtiler. Bizanslıları kılıçtan geçirmeye başladılar. Bu arada Ümmü Hakîm de bir kâfir askerini öldürmüştü

HZ. HAMZA (r.anh)

HZ. Peygamber'in amcası, Şehidlerin efendisi.Künyesi; Ebn Ya'la veya Ebû Ammâre; Lakabı; Esedullah (Allah'ın Aslanı)dır. Babası Abdulmuttalib, annesi Hâle'dir.HZ. Hamza, Peygamberimizin amcalarının en küçüğüdür. Doğumdan bir kaç gün sonra, Peygamberimizi emziren Ebû Lebeb'in câriyesi Süveybe daha önceleri HZ. Hamza'yı da emzirmiş olduğundan, Hamza Peygamberimizin süt kardeşi idi.

HZ. Hamza, orta boylu, güçlü kuvvetli, heybetli, onurlu bir sahabîdir. HZ. Hamza (r.a) iyi bir avcı, keskin nişancı, Kureyş'in en şereflilerindendir. Mazlumlara yardım etmeyi seven cesur bir savaşçıydı. Av dönüşü evine gitmeden Ka'be'yi tavaf edecek kadar kutsal kabul ettiği değerlere saygılı, karşılaştığı şahıslara selâm verip sohbet etmesini seven mürüvvetli bir insandı. Onun gençlik dönemine ait bilgilerimiz yok denecek kadar azdır (İbnu'l-Esîr, İsdit'l-Gâbe, II, 52).

Peygamberimiz yakınlarına İslâm'ı tebliğ etmiş olmasına rağmen, HZ. Hamza henüz müslüman olmamıştı. Ebû Cehil'in Peygamberimize yaptığı bir hakaret sonucunda müslüman olmuştur. Peygamberimiz bir gün Safâ tepesinde iken Ebû Cehil ve arkadaşları onun yanına gelirler. Ebû Cehil Peygamberimize hakaret eder. Abdullah b. Cüdâ'nın câriyesi bu olayı seyredir av dönüşü Kabe'ye uğramayı âdet edinen HZ. Hamza'ya anlatır. HZ. Hamza, eve gitmeden Ebû Cehil'in yanına uğrayarak elindeki yayı Ebû Cehil'in kafasına çalar, başını yaralar ve hakaret eder. Bir gün sonra da Allah Rasûlünün yanına giderek (Bi'set'ten iki yıl sonra) müslüman olur.

HZ. Hamza'nın müslüman olması Peygamberimizi çok sevindirmiştir. Onun İslâm'a girmesiyle müslümanlar güçlendi. Müşrikler rahatsız oldular.Mekke müşrikleri, hicretten sonra da rahat durmadılar. Peygamberimizin ve müslümanların Medine'den çıkarılması için Abdullah b. Übeyy, Hazreç ve Evs kabilesi müşrikleriyle ilişki kurdular. Müslümanların hac yollarını da kapadılar.Müşriklerin gözlerini korkutmak, Şam ticaret yollarını keserek onları sıkıntıya düşürmek gerekiyordu. Peygamberimiz bu amaçla HZ. Hamza'yı Sifu'l-Bahr'a gönderdi. Otuz kişilik bir kuvvetle HZ. Hamza belirtilen yere vardı. Müşriklerin kervanı Sifu'l-Bahra gelmişti. Kervanda Ebû Cehil de bulunuyordu. Üçyüz kişilik bir kuvvetleri vardı.HZ. Hamza, müşriklerle çarpışmak istiyordu. Yanında bulunan müslümanlar da aynı duyguyu yaşıyorlardı.Henüz müşrik olan Mecdi b. Amr b. Cühenî bu iki grubun arasına girdi. Hem müslümanlarla hem de müşriklerle görüştü. Sonunda iki tarafı çarpışmaktan vazgeçirdi.

Bundan Sonra HZ. Hamza'yı Bedir savaşında görüyoruz. Bedir savaşında Utbe, Velid, Şeybe meydana çıktılar. Çarpışmak için er dilediler. HZ. Hamza, Şeybe ile çarpıştı. Bir hamlede Şeybe'yi öldürdü. Daha sonra Utbe'yi ve Tuayma b. Adiyi öldürdü.HZ. Hamza, Bedir savaşında kahramanca savaştı. Allah ve Rasûlünün hoşnutluğunu kazandı.Bedir savaşında HZ. Hamza (r.a)'nın etkinliği ileri boyutlara ulaştı ve müşriklere karşı amansız bir savaş verdi.

Hârisû't-Temîmî, HZ. Hamza'nın Bedir'deki durumunu anlatan bir rivayetinde şöyle diyor: "Hamza b. Apdülmuttalib(r.a)'in, Bedir savaşında üzerinde, deve kuşu olan kim" diye sordu. "Hamza b. Abdulmuttalib" diye cevap verildi. O müşrik: "Ne yaptıysa O bize yaptı" diye mırıldandı" (M. Yusuf Kandehlevi, Hadislerle müslümanlık, II, 553).

HZ. Hamza, Bedir Savaşını mütekaib Kaynukoğulları gazvesine katıldı.Peygamber Medine'ye geldiğinde Yahudilerle anlaşma yapmıştı. Yahudiler, Bedir savaşını müslümanların kazanmasını hazmedemediler."Siz savaşın ne demek olduğunu bilmeyen adamlarla çarpıştınız" dediler. Savaş için fırsat kollamaya başladılar.Kaynuka gazvesi'nin genel sebebi bir kadına karşı yapılan terbiyesizliktir.

Kadıncağz bazı eşyalarını Kaynuka pazarında sattıktan sonra bir kuyumcuya giriyor. Kuyumcu yahudi kadının eteğinin alt kısmını üst kısmına bir dikenle iğneliyor. Kadıncağz ayağa kalktığında üzeri açılıyor. Utanıyor, sıkılıyor, feryat ediyor, çevresinden yardım istiyor. Kadının yardımına koşan müslümanlar Yahudiyi öldürüyor. Yahudiler de müslümanın başına üşüşüyorlar ve onu şehid ediyorlar.

Öldürülen müslümanın akrabaları Peygamberimizden yardım istiyorlar. Bunun üzerine Peygamberimiz Yahudilerden antlaşmanın yenilenmesini istedi. Yahudiler Peygamberimizin bu isteğini reddettiler. Bu olay üzerine Peygamberimiz beyaz sancağını Hz. Hamza'nın eline verip Kaynukaoğullarının üzerine gönderdi. Kaynukaoğulları Yahudileri bekledikleri yardıma kavuşamayınca teslim olmak zorunda kaldılar.

Bedir savaşı'nın acısını unutmayan Kureyşliler yeniden savaş için hazırlığa başladılar. Bir yıl önceki kervanın gelirini savaş için harcamaya karar verdiler. Savaş için değişik müşrik kabilelerden yardım isteyerek büyük bir kuvvet oluşturdular. Bu kez de Kureyş'in kadınları da katılacaktı. Bedir Savaşı'nın bozgunla bitmesi sebebiyle müşrik kadınlar erkeklerini suçluyorlardı. Bedir'in matemini tutarak erkekleri savaşa teşvik ediyorlardı.

Cübeyr b. Mut'i'nin Vahşi adında Habeşli bir kölesi vardı. Bu köle harbe (Habeşlilere özgü bir mızrak) atmakta oldukça maharetli idi. Hz. Hamza, Cübeyr b. Mut'im'in amcası Tuayma b. Adiy'i Bedir savaşında öldürmüştü. Cübeyr, amcasının acısını unutmamıştı. Kölesi Vahşi ile konuştu. Hz. Hamza'yı öldürmesi şartıyla kendisini serbest bırakacağını bildirdi.

Peygamberimiz, Medine'nin içinde kalmayı, savunma savaşı yapmayı düşünüyordu. Bedir Savaşı'na katılmayanlar düşmanla yüz yüze gelmek, Medine dışında savaşmak istiyorlardı. Peygamberimiz Ashabın bu tavrı karşısında Medine dışında savaşılmasına karar verdi. Hz. Hamza'da Medine dışında savaşılmasına taraftardı. Hattâ Peygamberimize "sana, kitabı indirmiş olan Allah'a yemine eder, and içerim ki, bu kılıcıma Medine dışında Kureyş müşrikleriyle çarpışmadıkça yemek yemeyeceğim" demişti. Hz. Hamza Cuma günü oruçlu idi. Cumartesi müşriklerle karşılaştığı zaman da oruçlu bulunuyordu. Peygamberimiz, sabahleyin "Rüyada, meleklerin, Hamza'yı yıkadıklarını gördüm" diye buyurdu.

Uhut bölgesine varıldı, orduya savaş düzeni verildi. Kureyş'in birinci bayraktarı Talha b. Ebî Talha, Hz. Ali tarafından, ikinci bayraktarı Osman b: Ebî Talha da Hz. Hamza tarafından öldürüldü. Sancaktarların ölmesi Kureyş'i şaşkına çevirdi. Sarsıldılar, sendelediler. Halid b. Velid'in saldırıları da sonuç vermedi: Müşrikler, kaçışmaya başladılar. Hz. Hamza Uhud günü "ben Allah'ın Arslanıyım" diyerek kılıç salladı. Sâfvân, Hz. Hamza'yı savaşırken görüyor, "Ben, bugüne kadar kavmini öldürmeye onun kadar hırslı bir kimse daha görmedim" buyuruyor. Uhud savaşında müşriklerin çoğunu Hz. Hamza öldürmüştür.

Kureyşliler bozguna uğrayıp kaçmaya başlayınca Peygamberimiz tarafından görevlendirilen okçular yerlerini bırakmaya başladılar. Birbirlerine "ne duruyorsunuz? Allah, düşmanı bozguna uğrattı. Siz de, müşriklerin ordugahına giriniz. Kardeşlerinizle birlikte ganimet toplayınız" dediler. Diğer bir kısmı bu teklife itiraz ettiler. "Siz Rasûlullah'ın: Bizi arkamızdan koruyunuz! Sakın yerinizden ayrılmayınız! Bizim öldürüldüğümüzü görürseniz de yardımımıza koşmayınız! Ganimet topladığımızı görürseniz de, bize katılmayınız! Bizi arkamızdan koruyunuz" buyurduğunu bilmiyor musunuz?" dediler.

Okçular, komutanları Abdullah b. Cübeyr'i dinlemediler; "ganimetten nasibimizi alacağız" diyerek yerlerini terk ettiler. Abdullah b. Cübeyr'in yanında çok az bir kuvvetin kaldığını gören Halid

b. Velid bu fırsatı değerlendirmek istedi. Kuvvetlerini bir araya topladı, okçuların üzerine yürüdü. Abdullah b. Cübeyr, kendilerine doğru bir kuvvetin geldiğini görünce arkadaşlarına dağılmamalarını söyledi. Müslüman okçular, üzerlerine gelen Kureyş müşriklerini ok yağmuruna tuttular. Okları bitinceye kadar kahramanca savaştılar. Abdullah b. Cübeyr, okları bitince mızrağı ile savaştı. daha sonra kılıcını kınından sıyırdı. Şehid düşünceye kadar çarpıştı. Diğerleri de aynı şekilde savaştılar. Kureyş'in süvarileri insanlığa yakışmayan bir davranışla Abdullah b. Cübeyr'in karnını deştiler, barsaklarını döktüler.Okçuların yerlerini bırakması, kalan kısmının şehid edilmesiyle müslümanlar gâfil avlandılar. Hem arkadan, hem önden kuşatıldılar. Müslümanlar şaşkınlıkla birbirlerine kılıç sallamaya başladılar.

Hâris b. Amr kızı ile Utbe'nin kızı Hind de Hz. Hamza'yı öldürmesi için Vahşi'yi teşvik ediyorlardı. Vahşi, açık dövüşmekten korkuyor, gizli dövüşmeyi tercih ediyordu.Vahşi, Uhud Savaşındaki durumu şöyle açıklıyor: "Halk arasında Ali'yi aradım. Çok uyanık, girişken, çevik, çekingen ve etrafına çok bakınan bir adamdı. Kendi kendime:"benim aradığım adam bu değildir" dedim. O sırada Hamza'yı gördüm. Halkı kasıp kavuruyor, kesip biçiyordu. Fırsat kollamak için kayanın arkasına gizlendim. Bir ara Şiba'b. Ümmü Emmâr "var mı benle çarpışacak bir yiğit' diyerek meydan okuyordu. Hamza ona: "Allah ve Rasûlüne sen misin meydan okuyan' dedi. Göz açtırmadan, bacaklarından vurdu yere serdi. Sel suları arkalarına eriştiği sırada ayağı kayıp düşünce mızrağını fırlatıp attım; böğründen vurdum."Hz. Hamza'yı Şehid eden Vahşi daha sonra bir kenara çekilir. Hind üzerindeki takılarını çıkarır Vahşi'ye verir. Hz. Hamza'nın yanına gelen Hind, onun burnunu, kulaklarını keser, cesedine işkence yapar, hatta ciğerini bile çiğneyerek parçalar.

Vahşi müslüman oluşunu anlatırken: "Mekke'nin fethinden sonra Mekke'ye gelerek Rasûl-i Ekremi gördüm. Bana dedi ki: "Sen Vahşi misin?" Ben cevap verdim: "Evet" Hamza'yı sen mi öldürdün? buyurdular. "Öyle oldu" dedim. Bunun üzerine Allah Rasûlü buyurdular ki: "bana yüzünü göstermemen mümkün mü? Ben de çıkıp gittim. Rasûlullah'ın vefatından sonra yalancı peygamber Müseyleme ortaya çıktı. Belki bu herifi öldürürüm de günahımı öderim, diye düşündüm. Müslümanlarla birlikte Yemâme'ye gittim ve bildiğiniz gibi Mûseyleme'yi öldürdüm (Sahihi Buharî, V, 36, 37).

Allah Rasûlünün Hz. Hamza'ya derin bir sevgisi vardı. Bu sevgiden dolayı elinde olmayarak "Vahşi"ye karşı olumsuz bir tutum içinde olmaktan da çekiniyordu. Bu sebeple de Vahşi'yi görmek istememişti.Peygamberimiz, Hz. Hamza'nın şehit olduğunu öğrenince onun başı ucuna gelir ve dua eder. Hz. Hamza, kız kardeşi Safiyye'nin getirdiği bir hırka ile kefenlendi. Peygamberimiz, amcası Hamzâ'nın cenaze namazını kıldırdı. Hz. Hamza, Uhud'a defnedildi.Hz. Peygamber'den iki veya dört yaş büyük olan Hamza, öldürüldüğünde elli yedi yaşında idi. Hz. Peygamber (s.a.s) öldürülen her şehid ile beraber Hamza'nın namazını tekrarlamış; o gün yetmiş iki defa onun cenaze namazını kıldırmıştır.

Hz. Peygamber (s.a.s)'in ilk cenaze namazı kıldığı şehidin de Hz. Hamza olduğu söylenmiştir. Hz. Hamza'nın eşi, çocukları Medine'de olmadığı için şehâdetine ağlanmamış bunu gören Hz. Peygamber "Hamza'nın niye ağlayanları yok" buyurmuştur. Bunu duyan Ensâr önce Hamza için sonra kendi şehidleri için ağlamaya başlıyorlar. Tarihçi Vâkıdî (V. 207/223) benim zamanıma kadar bu adet devam etmekteydi diye naklediyor (İbnü'l-Esir, Usdü'l-Gâbe, II, 51, 55).

Hz. Hamza, bir gün Peygamber Efendimize gelerek Cebraîl (a.s)'ı asli yapısıyla görmek istediğini bildirdi. Peygamberimiz, Hz. Hamza'ya "O'nu görmeye dayanabilir misin?" diye sordu. Hz. Hamza, "Evet, dayanabilirim" diye cevap verdi. Bunun üzerine Peygamber Efendimiz "otur, öyleyse"

buyurdular. Cebrail (a.s.) müşriklerin Kâbe'yi tavaf edecekleri zaman elbiselerini üzerine koymakta oldukları kütüğe indi. Peygamberimiz Hz. Hamza'ya "Kaldır gözünü, bak" dedi. Hz. Hamza'ya bakıp, Cebrail'in zebercede yeşil cevhere benzeyen ayaklarını görünce bayıldı. Arkasının üzerine düştü. Bu olayı İbn Sa'd Tabakat'ında anlatmaktadır. Hz. Hamza Peygamber (s.a.s)'den şu hadisi rivâyet etmiştir: "Şu duayı hiç bırakmayın; "Allahümme inni es'eluke bismike'l-a'zam ve rıdvânike'lekber" (İbn Esîr, Usdü'l-Gâbe, II, 55)

HZ. HANZALA BİN EBÛ ÂMİR (r.anh)

Hanzala Bedir gazâsında bulundu. O zaman henüz bekârdı. Bedir gazâsından bir müddet sonra Abdullah bin Übey'in kızı Cemîle ile nikâhlandı. Ertesi gün de Uhud'da Kureyş müşrikleriyle çarpışılacaktı.

Hanzala geceyi Medîne'de hanımının yanında geçirmek için Resûlullahtan izin istedi. Peygamberimiz de müsâade buyurdu. Hanımı Cemîle ile o gece beraber kaldı. Cumartesi günü sabahleyin Uhud'a yetişmek için, telâştan gusletmeyi unutup çok acele yola çıktı.

Yola çıkacağı sırada, hanımı Cemîle, orada bulunan kavminden dört kişiyi çağırdı ve Hanzala ile evlendiklerini söyleyip, onları şâhid tuttu. Oradaki dört şâhid sordular:

- Buna ne lüzûm vardı?

Cemîle dedi ki:

- Rü'yâmda semânın açıldığını ve Hanzala içeri girdikten sonra kapandığını gördüm.

Peygamberimiz Uhud'da harp için safları düzeltirken Hanzala yetişti ve Eshâb-ı kirâm arasına karıştı. Hz. Hanzala diğer sahâbîler gibi cansiperane müşriklerin üzerine atıldı. Şehîdlik mertebesine kavuşmak için durmadan savaştı. Daha sonra müşrikler bozuldu, dağılıp kaçmaya başladılar.

Hz. Hanzala, Ebû Süfyân'ın önünü kesti. Üzerine hücum etti. Ebû Süfyân yere düştü. Korkudan ne yapacağını şaşırarak Ebû Süfyân;

- Ey Kureyş, ben Ebû Süfyân'ım! Hanzala beni öldürecek, yetişin, diye sesi çıktığı kadar bağırmağa başladı.

Müşriklerden birçokları Ebû Süfyân'ın sesini işittikleri hâlde, kendi canlarının derdine düşüklerinden hiç aldırış eden olmadı. Fakat Şeddâd bin Esved, Hz. Hanzala'ya arkadan yaklaşıp hâince, sırtından mızrakladı.

Hanzala mukâbele etmek istedi. Fakat îmândan nasîbi olmıyan bu müşrik, ikinci bir darbe daha vurup, Hanzala'yı şehîd etti. Hanzala şehîd olunca, Peygamberimiz buyurdu ki:

- Ben Hanzala'yı meleklerin gökle yer arasında, gümüş bir tepsi içinde, yağmur suyu ile yıkadıklarını gördüm.

Ebû Useyd Sa'îd diyor ki:

“Gidip Hanzala'ya baktım. Başından yağmur suyu akıyordu. Döndüm, bunu Resûlullaha haber verdim. Peygamberimiz hanımına haber gönderip bunun sebebini sordu. O da Uhud'a çıktığı zaman Hanzala'nın cünüb olduğunu bildirdi.”

Hz. Hanzala Uhud'a yetişmek için çok acele edip, yetişememek korkusu kendini kapladığından, acele ile gusletmeyi unutmıştu. Bundan sonra Hanzala'nın adı Gasîl-ül-Melâike=Melekler tarafından yıkanmış kimse diye anıldı. Medîne'de Eshâb-ı kirâmın Evs kabîlesinden olanlar, “Melekler tarafından yıkanan Hanzala bizdendir” diye iftihâr ederlerdi.

Hanzala bi'setten ya'nî Peygamber efendimizin da'vetinden önce de îmân sâhibi olup, Allahın birliğine inanır, putlara tapmazdı. Hanîf dîninde idi. Böylece hanımının rü'yâsı hakikat olup, Uhud savaşında Hz. Hanzala şehîd oldu. Abdullah isminde bir oğulları oldu. Abdullah bin Hanzala olarak tanınan bu oğlu, Yezîd zamanında şehîd edildi.

Kâfirlere karşı İslâm ve Müslümanları şiiirleriyle destekleyen, "Rasûlullah'ın şâiri" diye bilinen Sahabî. Nesebi; Hassan b. Sâbit, b. Münzir b. Haram b. Amr b. Zeyd-i Menât b. Adiy b. Amr b. Mâlik b. Neccâr b. Sa'lebe b. Amr b. Hazrec; künyesi, Ebu'l-Velid Ebû Abdurrahman ve Ebu'l-Hasan olarak bilinmektedir. Ünvanı; Şâir-i Rasûlullah'dır. Babası Sâbit, Annesi ise Furay'a bint-i Hâlid'dir. Soyu, Neccaroğulları kabilesinden gelip Kâhtanî Araplarına ulaşır. Peygamberimizden yedi veya sekiz yıl önce dünyaya gelen Hassan b. Sâbit, yüz yirmi yaşını geçkin olarak Muaviye döneminde Medine'de vefat etmiştir (682M). Onun vefatı ile ilgili ayrı ayrı tarihler verilmektedir (İbn Hacer el-Askalanî, el-İsabe, I, 326).

Hassan b. Sâbit, müslüman olmadan önce şiiirleriyle tanınan ve sevilen şâirlerden olup, bu durum daha sonra da devam etmiş, Müslüman olduktan sonra da İslâm hakkında şiiirler yazıp söylemeye başlamıştır. O, bulunduğu Gassânî sarayında Yahûdi bir din adamından duyduğu yeni bir peygamberin geleceğine dair sözler üzerine onu beklemeye koyulmuş, sonuçta Hazrec kabilesinden Medine'de yeni bir Peygamber'in geldiği haberini duymasıyla müslüman olmuştur. O sırada Hassan b. Sâbit'in ileri bir yaşta, yaklaşık altmış yaşlarında olduğu söylenmektedir (Ahmed Nedvî, Sâib Ensârî, Asr-r Saâdet, Türkçe çev. III, 367).

Hassan b. Sâbit (r.a) müslüman olduktan sonra peygamberimizin yanından ayrılmamış, ihtiyarlığına rağmen İbn Abbâs'a göre bizzat Peygamberimizin gazvelerine katılmıştır. Bedir savaşında yaşlılık ve bedenen zayıflık sebebiyle bulunamamış, ancak yazdığı ve söylediği şiiirleri ile müşrikler üzerinde büyük te'sir yaparak müslümanları cihada teşvik etmiştir. Rasûlullah, Hassan b. Sâbit'in müşriklere karşı söylediği şiiirler hakkında "Hassan'ın beyitleri düşmana ok darbesinden daha etkilidir" buyurmuştur (İbnü'l-Esîr, Üsdü'l-Ğâbe, III, s. 26).

Hassan b. Sâbit (r.a) şiiirleriyle; Rasûlullahı, İslâmiyeti ve müslümanları över, İslâm'ın yücelmesini ve cihâdı teşvik edici beyitler söylediler. Ayrıca Kureyş kâfirleri ve diğer müşriklerin İslâm'a saldırılarına karşı onların yüzkaralarını ortaya koyucu şiiirlerle ağızlarını sustururdu. Hz. Hassan bütün şâirlerin en üstünlerinden biri kabul etmiştir (İbn Rüşeyk, Kitabü'l-Umde, I, 56).

Medine'de Peygamberimiz Mecsîd-i Nebevîde Hassan b. Sâbit'e ait bir minber yaptırmış, gerek ihtiyar olması ve gerekse o dönemin bir geleneği olan şiiirin arab insanının üzerindeki te'sirini gözönüne aldığından İslâmî tebliğin yönünün sadece kılıçla değil aynı derecede söz ve yazıyla da gerçekleştirilmesinin önemine dikkat çekmiştir. Bu gün dahi bin dört yüz on yıldır yürütülen bu yolda; yazılı ve sözlü tebliğin önemi kat kat artarak devam edegelmiştir. "Ey Hassan, müşriklerin, kâfirlerin yüz karalarını ortaya koy! Cebrâil seninledir. Ashabım silahla harbettikleri gibi sen de dilinle savaş" (Tehzibu't-Teshib, II, 247, Asr-ı Saadet, III, 372).

Hassan b. Sâbit (r.a), hayatı boyunca şiiir sahasının önde gelen simâlarından biri olmuştur. Bedir savaşından sonra yahudi şair lideri Ka'b b. Eşref savaşta ölen Mekkeli müşrikleri için şiiirler söylemişti. Çevrede te'sir uyandıran bu şiiirlere karşı Peygamberimiz (s.a.s) de Hassan b. Sâbit'e şiiirler yazmasını söylemiş Hassan b. Sâbit de Yahudi şaire karşı şiiirler yazarak onun Mekkeli müşrikler arasında itibarının sarsılmasına neden olmuştur. Hicretin dokuzuncu yılında Temimoğulları kabilesinden bir heyet, esirlerini almak üzere Medine'ye gelmişti. Yanlarında en meşhur hatiblerinden de getirerek İslâm aleyhinde propaganda yapmayı düşünüyorlardı. Ancak Peygamberimiz Hassan b. Sâbit, Utarid adlı müşrik şâirin söylediği şiiire karşı "Kalk bunun konuşmasına karşılık ver" emriyle, Hassan b. Sabit oradaki müşriklere güzel bir ders vermiş ve onların meclisten çıkıp gitmelerini

sağlamıştır. Daha sonra Temim heyetinden Akra b. Hâbis, kendinden geçerek "Allah'a yemin olsun ki bu Zat'a (Rasûlullah'a), bizim bilmediğimiz bir yardım gelmektedir. O muhakkak muvaffak olur, onun hatibi ve şâiri bizim şâirimizden üstündür" diyerek hayranlık ve İslam'ın gücünü itiraf etmiştir. Sonra Akra b. Habis Peygamberimize gelerek müslüman olmuş ve orada bulunan Temimoğulları da İslâm'ı seçmişti. Bu olaya sebep olan Hassan b. Sâbit'in, şu meâldeki bir şiir söylediği kaydedilmektedir: "Fihri ve kardeşlerimin önde gelen kişileri, insanlara uyacakları bir adeti açıkladılar. Kalbinde Allah'a karşı tavka duygusu bulunanlar ve her türlü hayrı işleyenler bu adeti memnuniyetle kabul ederler. (...) Çok iffetlidirler. Onların iffeti hakkında vahy nâzil oldu. Hiç bir pisliğe bulaşmayan müslümanlardır. Dünyaya düşkünlükleri de onları kirletmez (..). Arzular ve taraftarlar farklılık gösterdikleri zaman sen Rasûlullah'ın kendilerine taraftar olduğu kavme ikramda bulun (...) onlar bütün kabilelerin en faziletlisidirler; ister ciddi olarak konuşsunlar isterse alay etsinler bu hüküm değişmez; (İbn Kayyim el-Cevziyye, Zâdü'l Meâd, çev. Vecdi Akyüz, Ali Vasfikurt, Salim Ögüt, İstanbul 1990, IV, 68-69). Aynı dönemde Abdullah b. Revâha ve Ka'b b. Mâlik de İslâm'ın yüceliği için şiirler söylüyorlardı.

Hassan b. Sâbit (r.a), Peygamberimizin vefatıyla ruhî bir çöküntü içerisine girmiş ve üzüntüsünden gözleri görmez olmuştur. Uzun mersiyeler söyleyerek Peygamberimizin arkasından yas tutmuştur. Şiirlerinin birinde "Rasûlullah'ın pak alını karanlık içinde gördüğü zaman ortalığa nur saçan, karanlığı aydınlatan چراغ gibi görünür" demişti. Daha sonraları böyle bir hal içinde uzun bir hayat yaşayan Hassân b. Sâbit, M. 862 yılında vefat etmiştir. Peygamberimizin "Muhakkak ki Allahu Teâla, Rasûlünü övmek ve müdafaa etmek hususunda Hassân'ı Cibrâil (a.s)'la takviye etmektedir" Hadisi onun tek tesellisi olmuştur (Buhâri, Bedü'l-Halk 6; Meğâzî, 30; Müslim, Fedailü's-Sahabe, 153-157). Hassân b. Sâbit'in Peygamberimiz hakkında "Sizden iyisini gözlerim görmedi asla, sizden güzelini doğurmadı hiçbir ana, her ayıp ve kusurdan pak yaratıldınız, sanki dilediğimiz gibi yaratıldı mı" (Müslîm, Fedâilü's-Sahâbe, 151) sözleri de "şâirlere sapıklar uyar. Onların her sahaya dalıp çıktıklarını ve yapmadıkları şeyleri söylediklerini görmez misin? Ancak imân edip sâlih amel işleyenler Allah'ı çok zikredenler ve haksızlığa uğratıldıktan sonra haklarını alanlar böyle değildir. O zâlimler, yakında nasıl bir inkılapla yıkılacaklarını bileceklerdir" (eş-Şuarâ, 26/224-227) âyetlerinde geçen "Sâlih amel işleyen" şâir kullar arasında olduğunu göstermektedir

HZ. HÂTİB BİN EBÎ BELTEA (r.anh)

Hiz. Hâtib, genç yaşında Yemen'den Mekke-i Mükerrerme'ye gelmiştir. Buraya yerleşen Hiz. Hâtib, burada evlenmiş ve birçok çocuğu olmuştur.

Hâtib bin Ebî Beltea, Müslüman olmadan önce, şâirliği ile meşhurdu. İyi bir süvâri idi. Hicretten önce Müslüman olmakla sereflenmiş olup, bunun kesin tarihi bilinmemektedir. Mekkelî Müslümanlarla birlikte, Peygamber efendimizin hicretinden önce Medîne'ye hicret etmiştir.

Medîne'de bir süre Ensardan Münzir bin Muhammed'in evinde misâfir kalmıştır. Resûlullah efendimiz, onu Ensardan Hâlid bin Râhile ile kardeş yapmıştı.

Hâtib bin Ebî Beltea hazretlerinin, îmani kuvvetli ve Resûlullaha olan sevgisi ve teslimiyeti tamdı. Bedir, Uhud, Hendek harblerinde ve Bîat-ı Rıdvân ve Hudeybiye'de bulundu.

Bedir savaşı, Müslümanlar ile müşrikler arasında yapılan ilk harpti. Bu harbe katılan Eshâb-ı kirâmın gösterdikleri cesâret, sabır, fedakârlık ve Resûlullaha olan bağlılıklarından dolayı, Allahü teâlâ, Bedir harbine katılan 313 Sahâbînin, Cennette kavuşacakları nîmetleri haber vermiştir. Hâtib bin Ebî Beltea hazretleri de bu müjdeye kavuşanlardandır.

Peygamber efendimiz, 1400 kadar Eshâbı ile hac niyetiyle Medîne'den yola çıkmıştı. Hiz. Hâtib da bunlar arasındaydı. Bunu haber alan Mekkelî müşrikler, onları Mekke'ye sokmamaya karar verdiler.

Elçi olarak gönderilen Hiz. Osman'dan bir haber gelmeyince, buradaki mü-minler canlarını fedâ ederek Resûlullahı koruyacaklarına söz vermişlerdi. "Bîat-ı Rıdvân" adı verilen bu hâdiseyi, Allahü teâlâ Kur'ân-ı kerîmde, Fetih sûresi 18. âyet-i kerîmesinde haber vererek, onlardan râzı olduğunu bildirmiştir. Bu âyet-i kerîmede meâlen buyuruldu ki:

"Ağaç altında sana bîat eden, emirlerini kayıtsız şartsız yapmaya söz veren müminlerden Allahü teâlâ râzıdır ve onlara sekîne [kalblerine kuvvet] veriyor ve sana olan sevgilerini, Sıdk ve ihlâsı biliyor ve onları yakın bir feth ve zafer ile sevâblandıracağını müjdeliyor."

Câbir bin Abdullah'ın bildirdiği hadis-i şerifte de Resûlullah efendimiz buyurdu ki:

"Ağaç altında benimle sözleşenlerden hiçbirisi Cehenneme girmez!"

Hâtib bin Ebî Beltea hazretleri, hicretin yedinci senesinde Hayber gazâsında, Yahûdilere karşı büyük bir cesâretle, kahramanca savaşı ve kalelerini muhâsara eden süvârilerden biriydi. O, kuvvetli bir hitâbete ve iknâ edici bir konuşma kabiliyetine sahipti.

Sözleri çok tesirliydi. Dinleyenleri mest ediyor, etkisi altında bırakıyordu. Sûreti, görünüşü çok güzeldi. Güler yüzlü, tatlı dilliydi. İyi bir şâirdi.

Resûlullah efendimiz, hicretin altıncı yılında, Mekkelî müşriklerle bir sulh antlaşması yaptıktan sonra, Medîne civarında bulunan altı hükümdara mektup göndererek, onları İslâm dînine dâvet etmişti.

Her bir hükümdara gönderdiği elçiler, Eshâbının en seçkinleri olup, sûretleri ve sözleri en güzel olanlarıydı.

Peygamber efendimiz, Hâtib bin Ebî Beltea'yı Mısır kralı Mukavkis'a göndermişti. Peygamber efendimiz, onu göndermeden önce sordular:

- Ey Eshâbım! Mükâfatı Allahü teâlâdan beklemek üzere, şu mektubu, Mısır hükümdarına kim götürür?

Bunun üzerine Hiz. Hâtib, hemen yerinden fırlayıp, ayağa kalktı ve Peygamberimize dedi ki:

- Yâ Resûlallah! Ben götürürüm!

Bunun üzerine Peygamber efendimiz de buyurdu ki:

- Ey Hâtib! Bu vazifeni, Allahü teâlâ senin hakkında mübârek eylesin!

Hâtib bin Ebî Beltea hazretleri, mektubu Peygamberimizden aldı. Vedâ edip, evine gitti. Yol için hayvanını hazırladı. Âilesi ile de vedâlaştıktan sonra yola çıktı. Önce Mısır'a vardı. Mukavkis'i orada bulamayınca, İskenderiye'ye gitti. Orada hükümdarın sarayını buldu.

Kapıcı, içeriye almadan önce, maksadını öğrendi. Kapıcı Hz. Hâtib'a çok hürmet etti. Onu hiç bekletmedi. Mukavkis, o sırada adamlarıyla bir meclis kurmuş bulunuyordu.

Hz. Hâtib, Mukavkis'in toplantı hâlinde olduğu yere yaklaştı. Peygamberimizin mektubunu eline alıp, ona gösterdi. Mukavkis, mektubu görünce, Hâtib bin Ebî Beltea'yı yanına getirmelerini adamlarına emretti.

Huzuruna varınca, Mukavkis, Peygamberimizin mektubunu Hz. Hâtib'dan aldı. Mektupta şöyle yazıyordu:

- Bismillâhirrahmânirrahîm, Allahın kulu ve resûlü Muhammed'den Kibt'in [Eski Mısır halkının] büyüğü Mukavkis'a, Allahü teâlânın hidâyetine tâbi olana selâm olsun. Bundan sonra; ben seni İslâma dâvet ederim. Müslüman ol ki, selâmet bulasın!

Allahü teâlâ sana iki kat ecir versin. Eğer yüz çevirirsen, bütün Kibt'in vebâli senin üzerinedir.

Ey kitap ehli, sizin ve bizim aramızda bir olan söze gelin! Allahü teâlâdan başkasına ibâdet etmeyelim ve O'na hiçbir şeyi ortak koşmayalım! Allahü teâlâyı bırakıp bâzılarımız bâzılarını Rab edinmesinler! Eğer bu sözden yüz çevirirlerse, "Şâhid olunuz, biz Müslümanız!" deyiniz!

Peygamberimizin mektubu okununca, Mukavkis, Hâtib hazretlerine, "Hayırlısı olsun!" dedi.

Mısır hükümdarı Mukavkis, kumandanlarını, devlet adamlarını toplayıp, Hâtib ile aralarında, şu konuşmalar geçti:

- Ben, anlamak istediğim bâzı şeyleri sana soracak, bu hususta seninle konuşacağım.

- Buyur, konuşalım!

- Sizi gönderen zat, gerçekten bir Peygamber ise, kendisini öz yurdundan çıkarıp, başka bir yere sığınmak zorunda bırakan kavminin aleyhinde niçin bedduâ etmedi?

- Sen, Îsâ bin Meryem'in bir Peygamber olduğuna inanıyorsun, değil mi?

O, kavmi kendisini yakalayıp, öldürmek istediğinde, buna rağmen onlara bedduâ etmedi ve Cenâb-ı Hak, onu, dünya semâsına kaldırdı. Mükâfatlandırdı.

Halbuki, o, kavminin helâk edilmesi için Allahü teâlâyâ duâ etse olmaz mıydı?

Hâtib'in bu cevabı üzerine, Mukavkis söyleyecek söz bulamadı ve bu sözü üç defa tekrarlattı ve sonunda dedi ki:

- Çok güzel cevap verdin. Gerçekten sen, hikmet sahibi bir zatın yanından gelen hakîm bir kimsesin.

Hz. Hâtib Hz. Mûsâ zamanındaki Firavun'u kasederek Mukavkis'a dedi ki:

- Senden önce, burada bir hükümdar vardı. O, halkına karşı, "En büyük ilâh benim!" diyerek Rab olduğunu iddia etmişti. Allahü teâlâ da, onu dünya ve âhîret azaplarıyla cezâlandırarak ondan intikam aldı. Sen ise, senden başkasından ibret al da, başkasına ibret olma!

- Bizim için bir din vardır. Biz bu dînimizi, ondan daha hayırlısı olmadıkça bırakmayız!

- Senin bağlı olduğun ve daha hayırlısı olmadıkça bırakmayacağını söylediğin dîninden daha hayırlı olan din, hiç şüphesiz İslâmiyettir. Biz seni Allahü teâlânın bu son dînine, İslâmiyete dâvet ediyoruz ki, Allahü teâlâ dînini onunla tamamlamış, onu insanlara yeterli kılmıştır.

Dahası da yoktur. Bu Peygamber, yâni Muhammed aleyhisselâm, yalnız seni değil, bütün

insanları dâvet etti. Bu Peygamber, insanları İslâma dâvet ettiğinde; Kureyş, Ona karşı, insanların en fazla tepki gösterip kaba davranan; Yahûdiler, en fazla düşmanlık edenleri; Hıristiyanlar da en yakın olanları oldu.

Yemin ederim ki, Mûsâ aleyhisselâmın Îsâ aleyhisselâmı müjdelemesi, ancak, Îsâ aleyhisselâmın Muhammed aleyhisselâmı müjdelemesi gibidir. Binaenaleyh, bizim seni Kur'ân-ı kerîme dâvet etmemiz, senin Yahûdileri İncil'e dâvet etmen gibidir.

Bildiğin gibi, her Peygamber kendisini anlayıp idrâk edecek bir kavme gönderilmiştir. Ve o kavmin, bu Peygambere itaat etmesi emredilmiştir. İşte sen de bu Peygambere yetişenlerden birisisin. Biz seni, Hz. Îsâ'nın da haber verdiği Muhammed aleyhisselâmın dinine dâvet ediyoruz.

Hız. Hâtib'in, kendisini çok açık bir şekilde İslâmiyete dâvet etmesi üzerine, Mukavkis dedi ki:
- Ben bu Peygamberin hâline baktım, emirlerinde ve yasaklarında aslâ akla uygun olmayan birşey bulamadım. Anladım ki, bu kişi sihirbaz değildir. Kâhin ve yalancı da değildir. Peygamberlik alâmetlerinden bâzı halleri kendinde buldum.

Gizli olan şeyleri meydana çıkarmak, bu alâmetlerdendir. Bâzı sırlardan haber vermek, bu kişiden ortaya çıktı. Hele biraz düşüneyim.

Mukavkis, Hz. Hâtib bin Ebî Beltea'yı Mısır'da 5 gün misâfir etti. Çok hürmet edip, ikramlarda bulundu. Mukavkis, bir gece haber salıp, Hz. Hâtib'i huzuruna çağırıp, Peygamber efendimiz hakkında birçok sorular daha sordu. Yanlarında, Arapça konuşan tercümanından başka kimse yoktu. Mukavkis'la aralarında şu konuşmalar geçti:

- Onun hakkında soracağım şeylere doğru cevap verir misin? Eshâbının arasında seni seçip gönderdiğini biliyorum. Ben sana üç şey soracağım.
- İsteddiğin şeyi sor! Ben sana ancak doğruyu söyleyeceğim.
- Muhammed, insanları neye dâvet ediyor?
- Yalnız Allahü teâlâyâ ibâdet etmeye dâvet ediyor. Gece ve gündüzde beş vakit namaz kılmayı emrediyor. Ramazan orucunu tutmayı, Kâbe'ye hac etmeyi, verilen sözde durmayı emrediyor. Kan ve ölmüş hayvan etini yemekten men ediyor.
- Onun şekil ve şemâlini, fizikî görünüşünü bana târif et!

Hız. Hâtib bin Ebî Beltea kısaca târif etti. Birçoğunu saymamıştı. Bunun üzerine Mukavkis dedi ki:

- Anlatmadığın daha bâzı şeyler kaldı. Öyle ki, gözlerinde azıcık kırmızılık, sırtında Peygamberlik mührü vardır. Kendisi hayvana biner, harmanî [sof] giyer, hurma ve az etli yemekle geçinir. Amcaları veya amcaoğulları tarafından korunur.

- Bunlar da onun sıfatıdır.
- Ben gelecek bir Peygamber kaldığını biliyordum. Fakat onun Şam'dan çıkacağını sanıyordum. Çünkü daha önceki Peygamberler hep oradan çıkmışlardı. Gerçi son Peygamberin Arabistan'da, sertlik, darlık, yokluk ülkesinden çıkacağını da kitaplarda görmüştüm.

Allahın kitabında sıfatlarını yazılı bulduğumuz Peygamberin ortaya çıkma zamanı da, tam bu zamandır. Biz, onun vasfını; "İki kız kardeşi bir nikâh altında birleştirmes, hediye kabul eder, sadakayı kabul etmez. Fakirlerle, yoksullarla oturur, kalkar" diye de kitapta yazılı bulmuştuk.

Ona uymak hususunda Kibtîler beni dinlemezler. Ben saltanatımdan da ayrılamayacağım. Bu hususta çok cimriyim. O Peygamber, ülkelere hâkim olacak, kendisinden sonra da Sahâbîleri, bu topraklarımıza kadar gelip konacaklar. En sonunda suradakilere galip geleceklerdir.

Ben Kibtîlere bundan ne bir kelime anarım, ne de hiçbir kimseye, bu konuşmamı bildirmek

isterim.

Mukavkis, Arapça yazan kâtibini çağırdı. Peygamberimizin mektubuna şöyle cevap yazdırdı:

“Abdullah’ın oğlu Muhammed’e, Kiptîlerin büyüğü Mukavkis’tan, Selâm, senin üzerine olsun. Gönderdiğin mektubunu okudum. Orada zikrettiğin şeyi ve yaptığın dâveti anladım. Ben de bir Peygamberin geleceğini biliyordum. Ama onun Şam’dan çıkacağını zannediyordum.

Elçine ikramda bulundum. Sana Kibtîlerin yanında büyük değeri bulunan iki cârîye ile giyecek elbise gönderdim. Bir de binmen için iki binek hayvanı hediye ettim.”

Mukavkis, bundan başka ne bir şey yaptı, ne de Müslüman oldu. Hz. Hâtib bin Ebî Beltea’ya dedi ki:

- Hemen memleketine, sahibinin yanına dön! Onun için iki cârîye, iki binek hayvanı, bin miskal altın, yirmi takım Mısır işi ince elbise ve daha başka hediyeler gönderilmesini emrettim.

Senin için de, yüz dinar ve beş takım elbise verilmesini söyledim. Yanımdan ayrılıp git! Sakın, Kibtîler, senin ağzından tek kelime bile işitmesinler!

Mukavkis, Peygamber efendimize ayrıca billûr bir kadeh, kokulu bal, sarık, Mısır keten kumaşı, öd, misk gibi güzel kokular, baston, bir kutu içinde sürmelik, gül yağı, tarak, makas, misvak, ayna, iğne ve iplik de hediye etti.

Mukavkis, Hâtib hazretlerine, Peygamberimiz hakkında, “Sürme kullanır mı?” diye sormuştu. Hz. Hâtib da, “Evet! Aynaya bakar, saçını tarar, seferde, hazarda, aynayı, sürmedanlığı, tarağı, misvaki yanından ayırmaz!” demişti.

Mukavkis’in, Peygamberimize hediye olarak gönderdiği iki cârîye Mâriye ve kardeşi Şîrîn’di. Hâtib bin Ebî Beltea yolda, bunlara Müslüman olmalarını teklif edince, kabûl edip, Müslüman olmuşlardı.

Peygamberimiz Hz. Mâriye’yi hanım olarak kabûl edip, onunla evlendi. Oğlu Hz. İbrâhim, ondan olmuştu. Şîrîn’i de Eshâbından, “Şâir-i Nebî” olan Hassân bin Sâbit’e verdi. En iyi cins ve beyaza çok yakın gri tüylü iki binek hayvanından katıra “Düldül”, merkebe de “Ufeyr” veya “Yafur” adı takıldı.

O güne kadar Arabistan’da ak tüylü katır görülmemişti. Müslümanların ilk gördüğü ak tüylü katır, düldül oldu. Peygamber efendimiz, hediye edilen billûr kadehle su içerdi.

Hz. Hâtib bin Ebî Beltea, Mukavkis’in yanında kısa bir müddet kaldı. Halbuki yabancı heyetler, Mukavkis’in yanında bir ay veya daha fazla kalırlardı. Hz. Hâtib 5 gün kaldıktan sonra, Mukavkis’in ülkesinden ayrıldı. Mukavkis, Hâtib hazretlerini Arap yarımadasına muhafız askerlerle gönderdi.

Bunlar, Arabistan’a ayak bastıkları sırada, Şam’dan Medîne-i Münevvere’ye gitmekte olan bir kâfileye rastladılar. Hz. Hâtib kâfileye katılarak Mısırlı askerleri geri gönderdi.

Hz. Hâtib hediyelerle Medîne’ye gelip, Resûlullahın huzuruna kavuştu. Peygamberimiz de, Mukavkis’in hediyelerini kabûl etti. Hz. Hâtib, Mukavkis’in mektubunu verip, sözlerini nakledince, Peygamberimiz buyurdu ki:

- Ne kötü adam! Saltanatına kıyamadı. Hâlbuki îman etmesine mâni olan saltanatı ise, kendisinde kalmayacak!

Mukavkis’in gönderdiği hediyelerden biri de, bir doktor idi. Doktor gelince dedi ki:

- Efendim! Mukavkis, beni, size hizmet için gönderdi. Hastalarınıza bedava bakacağım!

Resûlullah efendimiz kabûl buyurdu. Doktora, bir ev verdiler. Hergün nefis yiyecek, içecek götürdüler. Günler, aylar geçti. Bir Müslüman, doktora gelmedi. Doktor, utanıp gelerek dedi ki:

- Efendim! Buraya, size hizmet etmeye geldim. Bugüne kadar, bir hasta gelmedi. Boş oturdum,

yiyip içip, rahat ettim.

Müsaade ederseniz, artık gideyim.

Resûlullah efendimiz tebessüm ederek buyurdu ki:

- Sen bilirsin! Eğer daha kalırsan, misâfire hizmet etmek, ona ikramda bulunmak, Müslümanların başta gelen vazifesidir. Gidersen de uğurlar olsun!

Yalnız şunu bil ki, burada senelerce kalsan, sana kimse gelmez. Çünkü, Eshâbım hasta olmaz! İslâm dîni, hasta olmamak yolunu göstermiştir. Eshâbım temizliğe çok dikkat eder. Acıkmadıkça birşey yemez ve sofradan da, doymadan kalkar!

Doktor, ülkesine geri döndü. Rum İmparatoru Heraklius'un da Resûlullah efendimize böyle bir doktor gönderdiği, onun da bu şekilde geri döndüğü kaynaklarda bildirilmektedir.

Mukavkis, Peygamberimizin mektubuna çok hürmet gösterip, fil dışından yapılmış bir kutu içine koymuş, kutuyu da mühürleyip bir câriyesine teslim etmişti.

Bu mektup 1850 senesinde Mısır'ın Ahmin bölgesinde eski bir manastırdaki Kibt kitapları arasında bulunmuş ve Osmanlı Padişahı Sultan Abdülmecid Hân tarafından satın alınarak, İstanbul Topkapı Sarayında, Mukaddes Emânetler Bölümüne konmuştur. Orada muhafaza edilmektedir.

Peygamber efendimizin âhirete teşriflerinden sonra, Hz. Ebû Bekir zamanında, Hz. Hâtib tekrar Mısır'a elçi olarak gönderildi. Ebû Bekir'in hilâfetinden sonra, Hz. Ömer devrinde de bu vazifesini çok iyi bir sûrette yapan Hz. Hâtib, Mukavkis ile bir anlaşma imzaladı. Bu anlaşma; Mısır'ı fetheden Amr İbnü'l Âs zamanına kadar yürürlükte kaldı.

Hâtib bin Ebî Beltea hazretleri, 650 senesinde Medîne'de vefât etmiştir. Cenâzesini Hz. Osman kıldırılmış ve Bakî kabristanına defnedilmiştir.

Eshâb-ı kirâmın Muhâcirlerinden ve Bedir harbine katılanlardan olan Hz. Hatîb bin Ebî Beltea'nın künyesi, "Ebû Muhammed" veya "Ebû Abdullah"tır. Kendisinin, Yemen'deki Kahtanî kabîlesine veya Necm bin Adiyî kabîlesine mensup olduğu zikredilmektedir. Babası, Ebû Beltea'dır. Doğumu hakkında kesin bir tarih bildirilmemiştir.

HZ. HUBEYB BİN ADİY (r.anh)

Uhud savaşında bazı yakınları ölen müşrikler, Müslümanlardan bunların intikamını almak istediler. Alçakca bir plân hazırladılar. Hemen de planı tatbika koydular. Bu maksatla bir heyet Medine'ye giderek Resulullahın huzuruna çıkıp:

- Yâ Resûlallah. Bizim kabîlelerimiz, İslâmiyeti kabûl ettiler. Yalnız Kur'ân-ı kerîm öğretmenine ihtiyâcımız var. Lütfen bize; İslâmiyeti, Kur'an-ı kerimi öğretecek kimseler yollar mısınız? diye ricada bulundu.

Sevgili Peygamberimiz kendilerine, 10 kişilik bir öğretmenler heyeti yolladılar. Başlarında, Âsım bin Sâbit hazretlerinin bulunduğu bu heyette, Mersed bin Ebî Mersed, Hâlid bin Ebî Bükeyr, Hubeyb bin Adiy, Zeyd bin Desinne, Abdullah bin Târik, Muattib bin Ubeyd de bulunuyordu.

Bu öğretmenler kâfilesi, geceleri yürüyerek, gündüzleri gizlenerek Hüzeyl Kabilesi topraklarında, Reci' suyu başında, seher vakti konakladılar...

Bu sırada yanlarında bulunan Adal ve Kare kabilesi heyetinden biri, bir bahane ile yanlarından ayrıldı. Hemen Lihyanoğullarına gidip, haber verdi.

Çok geçmeden kâfilenin etrâfi sarıldı. 200'den fazla silâhlı eşkiyâ oradaydı.

- Bize öğretmen lâzım! diyenler, çekip gittiler. O güzîde Müslümanları, eşkiyâ ile karşı karşıya bıraktılar.

Lihyânoğulları mensupları, esir ticâreti ile geçinirlerdi. Bu sebeple:

- Teslim olun. Canınızı kurtarın, teklifinde bulunuyorlardı. Asıl niyetleri onları Mekke'de köle olarak satmaktı. Böylece çok para kazanacaklardı. Çünkü Mekke'li müşrikler kendilerine:

- Yakaladığınız her Müslüman için, değerinden fazla para öderiz, demişlerdi.

Bunu Müslümanlar da duymuşlardı. Onun için, aralarında istişâre ederek çarpışmaya karar verdiler. Arkalarını dağa dönüp, kılıçlarını çekip, Allahın dîni uğrunda vuruşmaya başladılar.

İkiyüz kişilik düşmana karşı görülmemiş bir kahramanlıkla çarpıştılar. Üzerlerine saldıran kuvvetten bir kısmını öldürdüler.

Nihayet çarpışa çarpışa on Sahâbi'den yedisi okla vurularak orada şehid düştü.

Sadece Hubeyb bin Adiy, Zeyd bin Desinne ve Abdullah bin Târik kalmış, müşriklerle çarpışıyorlardı.

Çok geçmeden müşrikler, onları sağ olarak yakaladılar.

Lihyanoğulları üçünü de yayların kirişleri ile bağladılar. Mekke'ye götürmek üzere yola çıktılar.

Abdullah bin Târik Mekkelî müşriklere götürülmeye râzı olmadı. Gitmemek için zorlandı.

- Vallahi ben size arkadaş ve yoldaş olmam! Şehid olan arkadaşlarım bana örnek ve önderdir, deyip, bir zorlayışta ellerini kurtardı.

Lihyanoğulları O'nu taşa tuttular, sonunda O'nu da şehid ettiler.

Lihyânoğulları, Hubeyb bin Adiy ve Zeyd bin Desinne'yi Mekke'ye götürüp müşriklere yüksek bir fiyatla sattılar.

Çünkü Hz. Hubeyb Bedr Gazâsında müşriklerden Hâris bin Âmir'i Cehenneme yollamıştı.

Onun oğulları şimdi kendisini almak için, büyük para ödediler.

Zeyd bin Desinne'yi de Safvân bin Ümeyye, Bedir savaşında öldürülen babası Ümeyye bin Halef'in intikâmını almak üzere satın aldı.

Mekkelî Müşrikler, Hz. Hubeyb ve Zeyd'i satın aldıktan sonra, onlara ne cezâ vereceklerini konuşuyorlardı:

- Hayır! Evvelâ işkence etmeliyiz.
- Ama Harâm aylar içinde bulunuyoruz!
- Evet! Bu sebeple, hemen öldüremeyiz! Harâm ayların geçmesini beklememiz gerek.
- O hâlde, hapsedelim.
- Ellerini, ayaklarını zincire vuralım! diyorlardı. Öyle yaptılar.

Harp meydanındaki yenilginin intikâmını, müdâfaasız bir insandan alacaklardı. Hem de o esîri; harpte değil, parayla pazardan almışlardı!..

Hârisoğulları, iftîhârla Hubeyb bin Adiy'i kendi âile fertlerine gösteriyorlar:

- İşte babamızı öldüren. Şimdi vereceğimiz cezâyı beklemekte! diyorlardı.

Hz. Hubeyb bin Adiy, hapsedildiği evde tam bir tevekkül ile, Allahü teâlânın kendisi hakkındaki takdirini bekliyordu.

Hapsedildiği evde bulunan ve azatlı bir cariye olan Mâviye şöyle anlatmıştır:

Hübejb, benim bulunduğum evde bir hücreye hapsedilmişti. Ben ondan daha hayırlı bir esir görmedim.

Bir gün baktım elinde insan başı gibi kocaman bir üzüm salkımı vardı. Ondan yiyordu. Hergün böyle üzüm salkımı elinde görülürdü.

O mevsimde hem de Mekke'de üzüm bulmak asla mümkün değildi. Allahü teâlâ ona rızık veriyordu.

Hz. Hubeyb, hapsolunduğu hücrede namaz kılar, Kur'ân-ı kerîm okurdu. Onun okuduğu Kur'ân-ı kerîmi dinleyen kadınlar ağlaşırlar. Ona acırlardı.

- Ona bir isteğin var mı? dediğimde,

- Bana tatlı su ver, putlar için kesilen hayvanların etinden getirme, bir de beni ödürecekleri zaman önceden haber ver, başka birşey istemem, dedi.

Öldürüleceği gün kararlaştırılınca gidip kendisine söyledim. Hayret ettim, öldüreceği zamanı öğrenince onda en ufak bir değişiklik ve zerre kadar üzüntü eseri görülüyordu. Bana:

- Ne olur bana, bir ustura buluver. Temizlik yapacağım. Ben de sana duâ ederim, dedi.

Ben de çocuğumun eline bir ustura verip, gönderdim. Çocuk yanına gidince birden korktum.

- Eyvah bu adam çocuğu ustura ile keser o nasıl olsa öldürülecek, dedim. Koşup çocuğa baktım.

Hubeyb, gönderdiğim usturayı çocuğun elinden alıp, çocuğu sevmek için dizine oturtmuştu. Ben bu durumu görünce çok korkup, feryâd etmeye başladım. Durumu anlayınca,

- Bu çocuğu ödüreceğimi mi zannediyorsun? Bizim dînimize böyle şey yok. Haksız yere cana kıymak bizim hâl ve şânımızdan değildir, dedi. Aslında eli usturalı bir esir çok şey yapabilirdi. Hattâ bu fırsat sâyesinde, hürriyetine bile kavuşabilirdi.

Hz. Hubeyb böyle birşeyi, düşünmek bile istemedi. Küçük bir yavruyu âlet etmek küçüklüğünü aklına bile getirmedi.

Hubeyb bin Adiy ve Zeyd bin Desinne'yi öldürmek için müşriklerin kararlaştırdığı gün gelmişti. Fakat müşriklerin kin ve intikâm hisleri geçmek bilmedi.

Herkese haber verildi. Bu yüzden şehrin zengin-fakîr, genç-ihtiyâr, kadın-erkek ve bütün çocuklar oradaydılar. Bu iki yüce Sahâbenin başına gelecekleri merak ediyorlardı.

Bir sabah erkenden O büyük îmânlı Sahâbînin zincirlerini çözüp, zindandan çıkardılar. Mekke dışında Ten'im denilen yere götürdüler. Çünkü bütün mel'ânetlerini, orada yapmayı âdet edinmişlerdi.

Bu iki Allah ve Resûlullah dostu ise, heyecanlı değildiler. Yolda karşılaşp görüşen bu iki

Sahâbî kucaklaşarak birbirlerine uğradıkları belâya sabretmelerini tavsiye ettiler.

Az sonra bir müşrik bağırdı:

- Ey Hubeyb! Sen bizim babamızı, Hâris bin Âmir'i öldürdün. Bugün onun intikâmını senden alacağız. Ölmeden önce bir isteğin var mı?

Hubeyb bin Adiy gâyet sâkin, şunları söyledi:

- Yaşatan ve öldüren ve öldükten sonra gene diriltecek olan, yalnız Cenâb-ı Allaktır.. O'na binlerce hamd olsun.

Müşrikler hayretle tekrar sordular:

- Ölmeden önce son bir arzun yok mudur?

- Beni bırakınız iki rekât namaz kılayım...

- Kıl orada.

Elleri ve ayakları çözülen Hz. Hubeyb, hemen namaza durup, büyük bir sükûnet içinde huşû' ile iki rekât namaz kıldı. Cenâbı Hakka son duâlarını yaptı.

Toplanan müşrikler, kadınlar, çocuklar heyecanla onu seyrediyorlardı. Namazını bitirdikten sonra

- Vallahi eğer ölümden korkarak namazı uzattığımı zannetmeyecek olsaydınız, namazı uzatırdım ve daha çok kılardım, dedi.

Böylece idam edilirken iki rekât namazı ilk kılan, âdet ve sünnet olmasına sebep olan Hubeyb bin Adiy'dir Peygamber efendimiz, onun idam edilirken iki rekât namaz kıldığını işitince bu hareketini yerinde ve uygun bulmuştur.

Hârisoğulları hırsla yaklaştılar:

- Artık ölmeye hazır mısınız? diye sordular.

Aslında O'nun bağırip çağırmasını istiyorlardı. Çünkü o zaman daha keyifle, işkence edeceklerti.

Fakat aksine Hubeyb halâ sâkindi:

- Müslüman olarak öldükten sonra, ne şekilde can verirsem vereyim, önemli değil. Çünkü bütün çektiklerim, Allah ve Resûlullah sevgisi içindir. Cenâb-ı Hak dilerse, parça parça edeceğiniz vücudumun zerresini, lütuf ile Cennetine nâil eyler, dedi.

Hz. Hubeyb, son namazını kıldıktan sonra, Mekkeli müşrikler, onu tutup darağacına kaldırarak bağladılar. Yüzünü kableden Medine'ye doğru çevirdiler. Sonra:

- Vallahi dînimden asla dönmem! Bütün dünya benim olsa, bana verilse yine İslâmiyyetten dönem!..

- Şimdi senin yerine Peygamberinin olmasını, onun öldürülmesini, sen de evinde rahat oturasın ister misin?

- Ben Muhammed aleyhisselâmın değil benim yerimde olmasını, Medîne'de yürürken ayağına bir diken bile batmasına asla râzı olmam!

- Ey Hubeyb, İslâm dîninden dön eğer dönmezsen seni muhakkak öldüreceğiz.

- Allah yolunda olduktan sonra benim için öldürülmenin hiç ehemmiyeti yoktur.

Hz. Zeyd bin Desinne'ye de bu şekilde söylediler. O da aynı cevabı vererek şehid oldu.

Bundan sonra Hubeyb:

- Allahım! Şuracıkta düşman yüzünden başka yüz görmüyorum.. Allahım! Resûlüne selâmımı ulaştır. Bize yapılan bu işi Resûlüne bildir, diyerek duâ etti.

Hubeyb bu duâyı yaptığı sırada sevgili Peygamberimiz, Eshâb-ı kirâmla oturuyordu.

Zeyd bin Hârise şöyle anlatmıştır:

Bir gün Resûlullah efendimiz Eshâbıyla otururken kendisine vahy geldiği sırada kaplayan hâl gibi bir hâl kapladı. Sonra,

- Ve aleyhisselâm, dedi.

- Yâ Resûlallah bu selâmı kimin selâmına karşılık verdiniz?

- Kardeşimiz Hubeyb'in selâmına karşılık verdim. Cebrâil aleyhisselâm, Hubeyb'in selâmını bana ulaştırdı.

Ve Hubeyb ile Zeyd'in şehid edildiğini Eshâbına duyurdu. Hubeyb'in etrafında toplanan Kureyş müşrikleri:

- İşte babalarınızı öldüren bu adamdır, diyerek gençleri üzerine mızraklarıyla saldırttılar. Mızraklarını saplayarak vücudunu yaralamaya başladılar.

Bu sırada Hubeyb'in yüzü Kâ'be'ye doğru döndü. Müşrikler Medine'ye doğru döndürdüler.

Hz. Hubeyb:

- Allahım eğer ben senin katında hayırlı bir kul isem yüzümü Ka'be'ye çevir, diyerek duâ etti.

Yüzü yine kibleye döndü. Müşriklerden hiçbiri onun yüzünü Kâ'be'den başka bir tarafa çeviremedi.

Bu esnada Hz. Hubeyb darağacı üzerinde düşman arasında garip bir halde şehit edilmekte olduğunu dile getiren bir şiir söyledi.

Mekkeli müşrikler darağacına çıkardıkları Hz. Hubeyb'e, ellerindeki mızraklarla işkence yapmaya başlayınca:

- Valahi ben Müslüman olarak öldürülecek olduktan sonra vurulup hangi yanım üstüne düşersenem düşeyim gam yemem. Bunların hepsi Allah yolundadır, dedi.

Hubeyb bundan sonra yüksek sesle şöyle bedduâ etti.

- Ey büyük ve herşeye kâdir Allahım. Sen de bu zâlimlerin tamâmını mahveyle! Onlardan hiç birini sağ bırakma! Hepsini ayrı ayrı öldür, Allahım!

Hâinler korkak olur. Bu hâinler de bedduâyı işitince korkmaya başladılar. Hz. Hubeyb biraz daha konuşursa, vaziyet değişebilirdi. Oradakiler müşrik de olsalar tesir altında kalabilirdi! Hattâ o mazlûmu kurtarmak istiyen bile çıkabilirdi. Hârisoğulları:

- Konuşturmayın şunu! diye bağırıyorlar.

Sonra da mızraklarını peşpeşe saplamaya başladılar, içlerinden biri göğsüne mızrağı sapladı, mızrak sırtından çıktı.

Hubeyb, vücudundan kanlar fışkırırken ve darağacında sallanarak son nefesini verirken,

- Eşhedü enlâ ilâhe illallah ve eşhedü enne Muhammeden abdühü ve resûlüh diyerek şehid oldu.

Hubeyb bin Adiy'in cenazesi kırk gün darağacında asılı kaldı. Bedeni çürüyüp kokmadı. Hep taze kan aktı.

Peygaber efendimiz onun cenazesini getirmek üzere Eshâb-ı kirâmdan Zübeyr bin Avvâm ve Mikdâd bin Esved'i gönderdi.

Gece gizlice Mekke'ye girip Hubeyb'i asılı bulunduğu darağacından indirip deveye yükleyerek Medine'ye doğru yola çıktılar.

Durumu öğrenen müşrikler büyük bir kalabalık hâlinde üzerlerine hücum ettiler.

Hz. Zübeyr ve Mikdâd, kendilerini savunmak için cenazeyi yere koydular. Biraz sonra baktılar ki, Hubeyb'in cenazesini bıraktıkları yer yarılıp, cesedi içine alındı ve kapandı.

Onlar da oradan uzaklaşıp, Medine'ye döndüler.

Peygaber efendimiz, Hubeyb bin Adiy için:

- O benim Cennette komşumdur, buyurmuştur.

Bu şekilde şehid edilen Hubeyb, Ensârdan ya'nî Medîneli Müslümanlardan olup Evs kabilesindedir.

Hicretten önce Müslüman oldu. Bedir ve Uhud savaşına katıldı. Bu savaşlarda büyük kahramanlıklar gösterdi.

HZ. HUZEYFE BİN YEMÂN (r.anh)

Huzeyfe bin Yemân hazretleri şöyle anlatıyor:

"Hendek savaşının en şiddetli safhaya ulaştığı bir sırada, bir gece yarısı Eshâb-ı kirâmdan bir grup olarak Resûlullahın yanında idik. Öyle bir gecede bulunuyorduk ki, ondan daha karanlık bir gece görmemiştik. Bu şiddetli karanlıkla birlikte gök gürültüsünü andıran korkunç bir rüzgâr da esmeye başlamıştı.

Bu sırada müşrik ordusu, telâşa kapılıp, kendi aralarında anlaşmazlığa düşmüşlerdi. Peygamber efendimiz bize onların bu hâlini haber verdi. Resûlullah efendimiz gece bir miktar namaz kıldıktan sonra yanıma geldi. Soğuktan ve açlıktan iki dizim üzerine çöküp büzülerek oturuyordum. Bana dokunarak buyurdu ki:

- Git şu kavim ne yapıyor bir bak! Yanıma dönüp gelinceye kadar onlara, ok ve taş atma. Mızrak ve kılıç vurma. Sen benim yanıma dönüp gelinceye kadar, ne soğuktan, ne sıcaktan zarar görmeyeceksin, esir edilip, işkenceye de uğramayacaksın.

Resûlullahın bu sözlerinden anladım ki, bana hiç bir zarar gelmeyecek. Kılıcımı yayımı aldım, gitmek üzere hazırlandım. Resûlullah efendimiz benim için duâ etti:

- Allahım, onu önünden, ardından, sağından, solundan, üstünden, altından koru!

Müşriklere doğru yürümeye başladım. Sanki hamamda yürüyor gibiydim. Vallahi içimde ne bir korku, ne bir üşüme, ne de bir ürperti vardı. Nihâyet müşriklerin ordugâhına vardım. Reisleri Ebû Süfyân ve diğerleri ateş yakmışlar, başında ısınıyorlardı. Ebû Süfyân daha o zaman Müslüman olmamıştı.

Hemen aklıma Ebû Süfyân'ı orada öldürmek geldi. Ok çantamdan bir ok çıkarıp, yayıma yerleştirdim. Ateşin ışığından faydalanarak onu vurmaya istedim. Tam atacağım sırada Resûlullahın, "Benim yanıma dönüp gelinceye kadar bir hâdise çıkartmayacaksın" buyurduğunu hatırladım ve onu öldürmekten vazgeçtim.

Bundan sonra kendimde kuvvetli bir cesâret buldum. Müşriklerin yanına sokulup ateşin başına oturdum. Görülmemiş derecedeki şiddetli rüzgâr ve Allahü teâlânın görülmeyen ordusu melekler, onlara yapacağını yapıyordu. Rüzgârda, kap kacakları devriliyor, ateşleri ve ışıkları söniyor, çadırları başlarına yıkılıyordu. Bir ara müşrik ordusunun kumandanı Ebû Süfyân ayağa kalkıp dedi ki:

- İçinizde gözcüler ve casuslar bulunabilir, dikkat ediniz, herkes yanındakinin kim olduğuna baksın! Herkes yanında oturanın elini tutsun!

Ebû Süfyân, aralarına bir yabancının girdiğini sezer gibi olmuştu. Hemen ellerimi uzatıp, sağımda ve solumda bulunan iki kişinin ellerinden tutup, onlardan, önce isimlerini sordum. Böylece tanınmamı engelledim. Nihayet Ebû Süfyân:

- Ey Kureyşliler, siz durulacak gibi bir yerde değilsiniz. Atlar, develer kırılmaya, ölmeye başladı. Kıtlık her tarafı sardı. Rüzgârdan, başımıza gelenleri görüyorsunuz. Hemen göç edip gidiniz. İşte ben gidiyorum, diyerek devesine bindi.

Müşrik ordusu perişan bir hâlde toplanıp, Mekke'ye doğru hareket etti. Rüzgârdan üzerlerine yağın taş ve çakıl sesini işitiyordum.

Müşrik ordusu çekip gidince, ben de Resûlullahın yanına döndüm. Yolun yarısına geldiğimde karşıma yirmi kadar beyaz sarıklı süvârî şeklinde melekler çıktı. Bana dedilir ki:

- Resûlullah'a haber ver. Allahü teâlâ düşmanı perişan etti!

Resûlullahın yanına geldiğimde, bir kilim üzerinde namaz kılıyordu. Fakat ben döner dönmez, gitmeden önceki üşüme ve titreme hâlim tekrar başlamıştı.

Huzeyfe bin Yemân, Eshâb-ı kirâm arasında Peygamberimizin sırdaşı olmasıyla meşhurdur. Peygamberimiz ona, Eshâb-ı kirâm arasına karışarak kendilerini gizleyen ve böylece fitne çıkarmak isteyen münâfikların kimler olduğunu tek tek bildirmiştir. Bundan başka vukû bulacak hâdiseleri de bildirmişti.

Eshâb-ı kirâm arasında çok sevilir ve ayrı bir itibar gösterilirdi. Çünkü o, Resûlullahın verdiği sırlarla dolu idi. Resûlullah gizli kalması lâzım olan bir çok şeyi, Hz. Huzeyfe'ye söyledi.

O ve Ebû Hüreyre buyurdular ki:

- Server-i âlem, âlemin yaratıldığı zamandan, yok olacağı güne kadar, olmuş ve olacak şeyleri bize bildirdi. Bunlardan bildirilmesi lâzım olanları size bildirdik. Lâzım olmayanları, sakladık, bildirmedik.

Hz. Huzeyfe, Peygamber efendimizin sağlığında Hendek'ten sonraki savaşların hepsine katıldı. Resûlullahın vefâtından sonra Hz. Ebû Bekir, onu ordu kumandanı ta'yîn etti. Dinden dönenlerle savaşmak üzere Umman'a gönderdi. Kendisine katılan İkrime ile birlikte Umman halkını tekrar İslâma döndürdü. Bundan sonra Umman'da, önce zekâtları toplamakla, sonra da vâli olarak vazîfelendirildi. Sonra da Mezopotamya taraflarında yapılan savaşlara katıldı. Irak'ın ve İran'ın fethinde bulundu.

Nihâvend savaşında Nu'man bin Mukarrin şehîd olunca, İslâm sancağını Huzeyfe eline alarak Hemedân, Rey ve Deynura'yı fethetmiştir. Cezîre'nin fethinde bulunarak, Nusaybin vâliliğine ta'yîn olundu.

Hz. Ömer yeni bir vâli ta'yîn ettiği zaman, oranın halkına mektup yazarak, "Yeni vâli, âdâletle hükmettiği müddetçe; siz de onun emirlerine uyunuz" derdi. Hz. Huzeyfe'ye verdiği mektupta ise şöyle yazdı:

"Ey Nusaybin halkı! Bu gönderdiğim vâlinin, bütün emirlerine uyun. Her isteğini yerine getirin."

Nusaybinliler, karşılamaya çıktılar. Onu gördükleri zaman; hayvanı üzerinde, bir parça kuru etle ekmek yiyordu. Selâmlaştılar. Sonra halîfenin emirnâmesini gösterdi. Onlar da dediler ki:

- Hz. Ömer'in emirleri, başımız üzerine! Sen de hoş geldin, safâ geldin. Lâkin, bizden isteklerin ne ise; şimdi söyle. Belki karşılayamayacağımız şeylerdir!

Yeni vâli tebessüm ederek şu cevabı verdi:

- Aranızda kaldığım müddetçe sizlerden; sâdece, kendimin ve hayvanımın yiyeceğini istiyorum. Başka hiçbir şey istemem.

O şehirde, epeyce müddet bulundu. Görevini, kusursuz yapmaya çalışıyordu. Bilhassa Cum'adan önce, Müslümanlara va'z ve nasîhat eylerdi. Bir defasında buyurdu ki:

- Ey Mü'minler! Fitne, önce kalblerde filizlenir. Su katılmamış şarap bile; fitne kadar, insan kalbini çelemmez, bozamaz. Sizler, fitneye doğru gitmeyiniz. Allaha yemîn ederim ki fitne insanları; selin, çöpleri sürüklediği gibi sürükler götürür!..

- Yâ "Huzeyfe! Fitneden nasıl kurtulabiliriz?

- Duâ eden, kurtulur.

- Ne zaman duâ edelim?

- Namazdan sonra. Çünkü kulları, güzelce abdest alıp, namaza durdukları zaman; cenâb-ı Hak da namaz kılanlara yönelir. İşte o anlarda duâ ediniz! Fakat sizler; hayırlı kimseler olmak istiyorsanız; geçici olan dünya için âhireti terketmeyiniz!

Hiz. Huzeyfe, Medâyin şehrinde uzun müddet vâililik yaptı. Oranın halkı, onun idâresinden son derece memnun olup, kendisini çok sevmişlerdi. Nihayet bir akşam, Hiz. Ömer'den haberci geldi. Artık, Huzeyfe'nin Medîne'ye dönmesini istiyordu...

Emir üzerine hazırlandı, helâllaştı, vedâlaştı ve yola çıktı. Dönüşünü bekleyenler arasında, halîfe de bulunuyordu. Az çok yaklaşıncaya, Halîfe dikkatle baktı. Gördü ki; Medâyin vâlisi gönderdiği gibi dönüyor! Bunca yıl sonra; aynı hayvan üzerinde, aynı sâde elbiseler içinde.

Yan yana geldiler ve selâmlaştılar, kucaklaştılar. Halîfe sevinçle:

- Sen, benim kardeşimsin. Ben de, senin kardeşimim, diyerek, hislerini belirtti.

Hiz. Ömer halîfeliği zamanında Huzeyfe'nin bir cenâzenin namazını kılmadığını görerek, ona sordu:

- Niçin cenâze namazını kılmadın?

Resûlullahın sırdaşı Hiz. Huzeyfe dedi ki:

- Resûlullah efendimiz, bana o kişinin münâfik olduğunu açıklamıştı. Bunun için onun namazını kılmadım.

- Allahın Resûlü münâfiklar arasında Ömer'i de saydı mı yâ Huzeyfe?

- Hayır, yâ Ömer.

- Peki memurlarım arasında münâfik var mı?

- Sadece bir tane var. Ancak ismini söylemeye memur değilim.

Huzeyfe hazretleri, Hiz. Ömer'in bütün ısrârına rağmen ismini söylememiştir. Sonra o münâfik Hiz. Ömer tarafından uzaklaştırılmıştır.

Bundan sonra Hiz. Ömer, Huzeyfe'nin gitmediği cenâzeye gitmemiştir. Çünkü onun gitmemesini, ölenin münâfik olduğuna işâret sayardı.

Birgün Hiz. Ömer, huzurunda bulunan ba'zı Eshâb-ı kirâma sordu:

- Resûlullah efendimizin fitne hakkında olan sözü hatırında olan var mı?

İçlerinden Huzeyfe dedi ki:

- Ey mü'minlerin emîri! Peygamberimizin bu konudaki sözü aynıyla benim hatırımdadır buyurdu ki,

"Kişi ailesinden, malından, çocuklarından ve komşusundan dolayı fitneye düşürülür. Böyle günâhlara oruç tutmak, namaz kılmak ve iyiliği emretmek ve kötülükten sakındırmak keffâret olur."

- Maksadım o değil, deniz gibi dalgalanacak fitneyi soruyorum.

- Ey mü'minlerin emîri! Senin için endişelenecek bir şey yok. Senin zamanınla onun arasında bir kapalı kapı var.

- Yâ Huzeyfe! Bu kapı kırılacak mı, yoksa açılacak mı?

- Ey mü'minlerin emîri! O kapı kırılacak.

Bu cevap üzerine Hiz. Ömer:

- Desene ümmet-i Muhammed kıyâmete kadar bir araya gelemeyecek! diyerek üzüntüsünü dile getirdi.

Daha sonra Huzeyfe'ye o kapının ne olduğu sorulduğunda şu cevabı vermiştir:

- O kapı Hiz. Ömer idi.

Hiz. Ömer'in bunu bilip bilmediği sorulunca da:

- Akşam ve sabahın olacağını bildiği gibi biliyordu, cevabımı vermiştir.

Nitekim daha sonra Hiz. Ömer şehîd edilmiş, Hiz. Osman devrinin sonlarında alevlenen fitne târih boyunca bitmemiştir.

Hız. Huzeyfe Şöyle anlatıyor:

Herkes Resûlullah efendimize hayırdan sorardı. Ben ise ileride hâsıl olacak fitnelerden sorardım. Çünkü bunların Şerrine yakalanmaktan korkuyordum. Dedim ki:

- Yâ Resûlallah, biz, Müslüman olmadan önce kötü kimselerdik. Allahü teâlâ, senin Şerefli vücudun ile İslâm ni'metini, iyiliklerini bizlere ihsân etti. Bu saâdet günlerinden sonra yine kötü zaman gelecek mi?

- Evet gelecek.

- Bu Őerden sonra, hayırlı günler yine gelir mi?

- Evet gelir. Fakat o zaman bulanık olur.

- Bulanıklık ne demektir?

- Benim sünnetime uymıyan ve benim yolumu tutmayan kimseler ortaya çıkar. İbâdet de yaparlar. Günâh da işlerler.

- Bu hayırlı zamandan sonra, yine Şer olur mu?

- Evet, Cehennemın kapılarına çağırınlar olacaktır. Onları dinleyenleri Cehenneme atacaklardır.

- Yâ Resûlallah! Onlar nasıl kimselerdir?

- Onlar da bizim gibi insanlardır. Bizim gibi konuşurlar.

- Onların zamanlarına yetişirsem ne yapmamı emredersiniz?

- Müslümanların cemâ'atına ve hükümetine tâbi ol!

- Müslümanların hükümeti yoksa ne yapalım?

- Bir kenara çekil. Aralarına hiç karışma, ölünceye kadar yalnız yaşa.

Huzeyfe, Hız. Osman'ın halîfeliği sırasında Azerbaycan ve Ermenistan taraflarının fethine gönderildi. Buradaki hizmetlerinin yanında mühim bir hizmeti de, Kur'ân-ı kerîm nüshâlarının çoğaltılmasına sebep olmasıdır. Çünkü o, Azerbaycan ve Ermenistan tarafına gittiğinde,

Kur'ân-ı kerîmin değişik lehçelerle okunduğunu görerek, Kur'ân-ı kerîmin Kureyş lehçesi üzerine çoğaltılmasını Hız. Osman'a teklif etti. Bunun üzerine Hız. Osman, Kur'ân-ı kerîm nüshâlarını çoğaltıp; belli merkezlere gönderdi.

Hayatının çoğu savaşlarda geçen Huzeyfe bin Yemân, Hız. Osman Şehîd edildiğinde Medîne'de bulunuyordu. Bu sırada yaşı oldukça ilerlemişti. Dördüncü halîfe Hız. Ali'nin, ilk günlerinde hastalandı. Artık iyice ihtiyarlamıştı. Müslümanlar akın akın ziyâret ediyorlardı.

Bir arkadaşına 300 dirhem vererek buyurdu ki:

- Bu parayla, kefen alıverin.

Desenli bir kumaş getirdiler. Onu görünce:

- Bu kefen değil, gömlek içindir. Kefen, boydan boya iki bez parçası olur, dedi.

Sonra da yavaş bir sesle buyurdu ki:

- Hem sizin arkadaşınız iyi bir Müslüman ise, cenâb-ı Hak; kabirde o kefeni, daha iyisiyle değiştirir. Kötü ise, daha kötü Şeylere hazırlanmalıdır.

Hız. Ali'nin hilâfetinin 40. günü, 656 senesinde, Huzeyfe hazretleri de, sırlarıyla birlikte sevgili Peygamberimize kavuştu.

Hız. Huzeyfe ölüm döşeginde yattığı vakit Şöyle duâ etmiştir:

- Dost ânî bir baskınla geldi. Pişmanlık fayda vermez. Allahım, fakirlik ve hastalıktan hakkımda hayırlı olanı bana ver. Ölüm hakkımda yaşamaktan hayırlı ise, sana ulaşınca kadar ölüm yolunu bana kolaylaştır.

HZ. HASAN (r.anh)

Peygamber efendimizin, "Cennet gençlerinin seyyidi, efendisidir" buyurduğu, torunu Hz. Hasan, 625 senesinin Ramazan ayının ortasında doğdu. Peygamber efendimiz, kulağına ezan ve ikamet okuyup, ismini Hasan koydu. Doğumunun yedinci günü akika olarak iki tane koç kesti. Saçını da kestirip, ağırlığınca gümüş sadaka verdi.

Âlemlerin efendisi olan sevgili Peygamberimizin terbiyesiyle yetişip, büyüyen Hz. Hasan, mükemmel bir tahsil ve terbiye gördü. Peygamberimiz, Hz.Hasan'ı çok sever, ona şefkatle muamele ederdi.

Bir defasında Hz. Hasan, kardeşi Hz. Hüseyin ile Resulullahın huzurunda güreşiyorlardı. Resulullah efendimiz, Hz. Hasan'ı teşvik buyurdular. Anneleri Fatıma-tüz-Zehra, babasına dedi ki:

- Ya Resulallah! Hasan büyüktür, hep onun tarafını tutuyorsunuz. Hâlbuki küçüğe yardımcı olmak daha uygun değil midir?

Bunun üzerine buyurdular ki:

- Ya Fatıma! Cebrail aleyhisselam, Hüseyin'e yardım ediyor.

Ebu Eyyûb-el-Ensârî, Hasan ile Hüseyin'in, Resulullahın huzurunda oynadıkları sırada huzurlarına girince dedi ki:

- Ya Resulallah! Sen bunları çok mu seviyorsun?

Peygamber efendimiz de buyurdu ki:

- Nasıl sevmem. Bunlar benim dünyada öpüp, kokladığım iki reyhanımdır.

Ebu Hureyre'nin naklettiğine göre, birgün Resulullah efendimiz Hz. Hasan'ı kucağına oturtmuştu. O da mübarek sakallarıyla oynuyordu. Resulullah efendimiz üç defa buyurdu ki:

- Ben bunu çok seviyorum. Sen de sev! Onu sevenleri de sev!

Hz. Hasan henüz akıl ve baliğ olmadan Resulullah'a biat eden çocuklardandı. Sekiz yaşına geldiği zaman, 632'de, önce dedesi, sonra da annesi Fatıma-tüz-Zehra vefat edince, yetim kaldı. Bundan sonra da babası Hz. Ali'nin terbiyesinde büyüdü.

Abdullah bin Sebe taraftarları fitne çıkarıp, Hz. Osman'ın evini sardıkları zaman, onun imdadına gitti. Babasının şehit olmasından sonra, altı ay halifelik yaptı.

Hz. Hasan daha küçük yaştaiken, Resulullah efendimizin; "Bu oğlum seyyiddir. Ümit ederim ki, Allahü teâlâ onun vasıtasıyla iki tarafın arasını bulur" hadis-i şerifine mazhar oldu.

Hz. Hasan, zevcesi Cade binti Eşas tarafından, 669 senesinde zehirlenerek şehit edildi. Cenaze namazını Said bin As kıldırdı. Kardeşi Hz. Hüseyin tarafından Medine-i münevveredeki Bakî kabristanlığına defnedildi.

Hz. Hasan hakkında sevgili Peygamberimiz; "Hasan ile Hüseyin, cennet gençlerinin büyüğüdür. Babaları onlardan efdaldır" buyurdu.

Hz. Hasan oniki imamın ikincisidir. Birincisi Hz. Ali'dir. Vilâyet yolunda bütün velîlere feyz ve ihsanlar, bu oniki imam vasıtasıyla gelir.

Onbeş erkek ve sekiz kız evladı olan Hz. Hasan'ın soyundan gelenlere Şerif denir. Resulullah efendimizin soyu, Hz. Hasan ve kardeşi Hz. Hüseyin'in çocukları ile devam etmiştir.

Peygamber efendimiz birgün Hasan, Hüseyin, Fatıma ve Ali'yi, abası altına alıp, Ahzâb suresinin 33. ayetini okuyup; "Ey ehl-i beytim! Allahü teâlâ sizlerden ricsi, her kusur ve kirleri gidermek istiyor ve sizi tam bir taharet ile temizlemek irade ediyor" buyurduktan sonra, şunları ilave ettiler: "Allahım! Benim ehl-i beytim bunlardır!"

Her müslümanın sevmesi lazım gelen ehl-i beytten olan Hz. Hasan, beyaz ve güzel yüzlü olup, yüzü Resulullah'a çok benzeyen yedi kişiden birisidir. Resulullah efendimize ondan daha çok benzeyen kimse yoktu.

Birgün Hz. Ebu Bekir, ikinci namazını kıldıktan sonra, yolda oynayan Hz. Hasan'ın yanına gitti. Onu omuzlarına aldı. Hz. Ali'ye buyurdu ki:

- Ya Ali! Sana değil de, tamamen Resulullah efendimize benziyor.

Bunun üzerine, Hz. Ali tebessüm etti.

Hilm, yani yumuşaklık, rıza, sabır ve kerem, yani cömertlik sahibiydi. İki defa her şeyini Allah rızası için dağıttı.

Bir kişinin, münacatında; "Ya Rabbî! Bana on bin altın ihsan eyle!" dediğini işitince, aceleyle evine gitti ve adamın münacatında istediğini gönderdi.

Bol sadaka verirdi. Alış-verişlerinde pazarlık eder, ucuz almaya çalışırdı. Kendisine dediler ki:

- Bir günde binlerce dirhem sadaka veriyorsun da bir şey satın alırken niçin uzun uzun pazarlık edip yoruluyorsun?

- Verdiklerimi Allah rızası için veriyorum. Ne kadar versem yine azdır. Fakat alış-verişte aldanmak, aklın ve malın noksan olmasıdır.

Aldığı bir hediyeye değerinden fazla karşılık verirdi. Yirmibeş kere yaya olarak hacca gitti. Birgün Abdullah bin Zübeyr ile yola çıkmıştı. Bir hurmalıkta dinlendiler. Abdullah bin Zübeyr dedi ki:

- Ağaçta hurma olsaydı, iyi olurdu.

Hz. Hasan, sessizce duâ etti. Bir ağaç hemen yeşerip hurma ile doldu. Orada bulunanlar; "Bu sihirdir" dediler. Hz. Hasan buyurdu ki:

- Hayır, sihir değil, Resulullahın torununun kabul olan duâsı ile cenab-ı Hak yaratmıştır.

Hz. Hasan, kızına ve yeğenlerine nasihat eder; "İlme çalışınız! Ezber zorunuza gidiyorsa, yazınız ve evlerinize götürünüz" buyururdu.

Hz. Hasan ve Hüseyin birgün çölde gidiyorlardı. Bir ihtiyarın abdest aldığı görüldü. Abdesti doğru almıyor, şartlarına uymuyordu. Yaşlı olduğu için, "Böyle abdest sahih olmaz" demeye sıkıldılar. Yanına giderek dediler ki:

- Mübarek efendim! Birbirimizden daha iyi abdest aldığımızı söylüyoruz. Birer abdest alalım. Hangimizin haklı olduğunu bize bildirir misiniz?

Önce Hz. Hasan, sonra Hz. Hüseyin güzel bir abdest aldılar. Aldıkları abdest tamamen birbirinin aynıydı. İhtiyar, dikkatle baktı ve sonra dedi ki:

- Evlatlarım! Aldığınız abdestin birbirinden hiçbir farkı yok. Aslında ben abdest almasını bilmiyordum. Abdest almasını şimdi sizden öğrendim.

HZ. HÜSEYİN (r.anh)

Ümm-i Hâris hazretleri anlatır:

Birgün Resulullahın huzuruna varıp, bir rüya gördüğümü ve çok korktuğumu arzettiğim zaman, buyurdular ki:

- Ne gördün?
- Sizin vücudunuzdan bir parça kestiler, benim yanıma eklediler.
- İyi görmüşsün, Fatıma'nın bir oğlu olacak ve senin yanında kalacaktır.

Bir müddet sonra, Hz. Hüseyin dünyaya geldi. Resulullah her sabah namazını kıldıktan sonra, mübarek yüzünü eshab-ı kirama çevirirlerdi. Üzüntülü kimseler yüzünü görseler, mesrur olurlardı. O gün sabah namazından sonra, yüzlerini döndürmeden, Hz. Ali'yi çağırdılar. Beraber mescidden çıktılar. Eshab-ı kiram nereye, niçin gittiklerini anlayamadılar. Tekrar dönerler diye oturdular. İkisi Hz. Fatıma'nın evine gittiler.

Peygamberimiz Hz. Ali'ye, kapıda durup, kimseyi içeri sokmamasını emretmişlerdi. Hz. Hüseyin doğmuş, melekler tebrik etmek için gelmişlerdi. Hz. Ebu Bekir duramayıp, Hz. Ali'nin evine gitti. Sonra Hz. Ömer, sonra Hz. Osman ve bütün eshab-ı kiram Hz. Ali'nin evine gittiler.

Hz. Ebu Bekir, Hz. Ali'den, Resulullahın nerede olduğunu sordu. Hz. Ali, içerde olduklarını bildirince, Hz. Ebu Bekir buyurdu ki:

- İzin verirsen, ben de gireyim.
- Allahın Resülü meşguldür.
- Benim içeri girmememi sana emretti mi?
- Hayır, yalnız dörtyüzyirmidörtbin melek geldi.

Hz. Ebu Bekir hayret edip, durdu.

Bir müddet sonra, Resulullah dışarı çıkıp, herkesin içeri girmesini emrettiler. Eshab-ı kiram içeri girdiler. Hz. Ali'nin meleklerin sayısındaki sözü söylendi. Resulullah efendimiz Hz. Ali'ye sordular:

- Meleklerin sayısını nasıl bildin?
- Melekler grup grup geliyorlardı. Herbiri bir dil ile konuşurlardı ve sayılarını bildirirlerdi.

Bunun üzerine Resulullah efendimiz buyurdu ki:

- Allah aklını ziyade etsin ya Ali!

Resulullah efendimiz Hz. Hüseyin doğduğu zaman, kulağına, (O, cennet gençlerinin efendisi, seyyididir) diye seslenmişlerdi.

Hz. Üsame bin Zeyd, bir gece Peygamber aleyhisselamı gördüğünü ve Onun, (Bunlar benim oğullarımdır, kızımın oğullarıdır. Allahım ben onları seviyorum, sen de onları sev ve onları sevenleri de sev) buyurduğunu rivayet etmektedir.

Bir defasında da, (Hüseyin benden, ben Hüseyin'denim, Allahü teâlâ Hüseyin'i seveni sever) buyurmuştu.

Allahü teâlâ Kur'an-ı kerimde, ehl-i beyte, mealen buyuruyor ki:

(Allahü teâlâ, sizlerden ricsi, yani her kusur ve kirleri gidermek istiyor ve sizi tam bir taharet ile temizlemek irade ediyor.)

Bu ayet-i kerime gelince, eshab-ı kiram sordular.

- Ya Resulallah! Ehl-i beyt kimlerdir?

O esnada, Hz. Ali geldi. Mübarek hırkasının altına aldılar. Fatıma-tüz-Zehra da geldi. Onu da

yanına aldılar. İmam-ı Hasan geldi. Onu da bir yanına, sonra gelen İmam-ı Hüseyin'i de öbür tarafına alarak buyurdular ki:

- İşte bunlar, benim ehl-i beytimdir.

Bu ayet-i kerime ve ilgili hadis-i şerifler, Resulullahın iki mübarek torununu sevmenin şart olduğunu belirtmektedir.

Hz. Hüseyin buyurdu ki:

Birgün yüksek dedemin huzuruna varmıştım. Übey bin Kâb da orada idi. Bana, "Merhaba, ey Ebu Abdullah, ey göklerin ve yerin süsü" diye hitap ettiler. Übey bin Kâb hazretleri dedi ki:

- Ya Resulallah! Gökler ve yer için, senden başka süs var mıdır?

Resulullah bunun üzerine buyurdular ki:

- Beni insanlara Peygamber olarak gönderen Allahü teâlânın hakkı için, Hüseyin bin Ali, yeryüzünün merkezinin süsüdür. Ondan ziyade süs, göklerin tabakalarıdır.

Birgün Hz. Hüseyin, Resulullah efendimizin yanında idi. Annesine gitmek istiyordu. Hava yağmurlu idi. Resulullah efendimiz duâ buyurdu. Hz. Hüseyin eve gidinceye kadar, yağmur ara verdi.

Birgün Resulullah efendimiz, Hz. Hüseyin'i sağ dizine, oğlu İbrahim'i sol dizine aldı. Cebrail aleyhisselam gelip dedi ki:

- Hak teâlâ, bu ikisinden birini alacaktır. Sen birini seç!

Resulullah efendimiz buyurdu ki:

- Eğer Hüseyin vefat ederse, benim canım yandığı gibi, Ali'nin ve Fatıma'nın da canları yanar. Eğer İbrahim giderse, en çok ben üzülürüm. Benim üzüntümü, onların üzüntüsüne tercih ediyorum.

Üç gün sonra oğulları İbrahim vefat etti.

Resulullah efendimiz, Hz. Hüseyin yanına her gelişinde, onu öper ve buyururdu ki:

- Selamet ve saadet o kimseye ki, oğlum İbrahim'i ona feda ettim.

Hz. Hüseyin'in ilk çocukluğu Resulullah efendimizin derin sevgi ve şefkati içinde geçti. Ancak bu hâl, çok sürmedi. Zira Peygamber efendimiz vefat ettiler. Hz. Hüseyin, bundan sonra ilmini ve edebini babasının yanında tamamladı.

Hz. Hüseyin'in yüzü, karanlık gecede etrafını aydınlatırdı. Yaya olarak yirmibeş defa hacca gitti. Beraberindekiler bineklere binse de, kendisi binmezdi. Çok cömert idi. Buyurdular ki:

- Cömert, efendi olur; cimri, hor olur. Bu âlemde bir mümin kardeşinin iyiliğini, kendinden önce düşünen, öbür âlemde daha iyisini bulur.

Eshab-ı kiramdan Hz. Dıhye, devamlı ticaret için sefere gider gelirdi. Çok güzel yüzlü idi. Cebrail aleyhisselam çok defa Resulullahın huzuruna Dıhye şeklinde gelirdi. Birgün Cebrail aleyhisselam Fahr-i âlem hazretlerinin huzurunda bulunuyordu.

O zaman henüz küçük olan Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'den biri, Cebrail aleyhisselamı gördü. Hemen kardeşinin yanına koşarak dedi ki:

- Dıhye, dedemizin yanında oturuyor, haydi gidelim.

Koşup mescide girdiler.

Cebraile aleyhisselamın dizlerine oturdular. Ellerini Cebrail aleyhisselamın koynuna soktular. Resulullah efendimiz, torunlarının bu hareketini görünce hicâb edip, mâni olmak istedi. Cebrail aleyhisselam, Resulullahın mahcup olduğunu görünce, dedi ki:

- Ya Resulallah! Niçin sıkılıyorsunuz? Fatıma teheccüd namazını kılarırken, Hak teâlâ beni gönderir, bunların beşiklerini sallardım. Böylece Hz. Fatıma rahatça namazını kılardı. Bazan da bunların anneleri namazdan sonra uyurken, bunlar ağlardı. Hak teâlâ yine beni gönderir, anneleri

uyanmasının diye, beşiklerini sallardım, ağlamazlardı. Çocukların bu hareketini bana karşı edepsizlik saymayın. Bunların yanıma gelip, ellerini koynuma sokmalarında bir mahzur yoktur.

Resulullah efendimiz buyurdu ki:

- Ey kardeşim Cebrail! Şimdi bir şey yapmadılar. Daha ileri giderler endişesiyle mâni oldum. Çünkü, eshabımdan Dihye isminde birisi vardır. Çok kere sefere çıkar. Her dönüşünde bunlara hediye getirir. Sizi Dihye zannedip, ellerini koynunuza soktular.

Bunun üzerine Cebrail aleyhisselam, “Ya Rabbi! Beni Habibinin yanında utandırma” diye duâ etti.

Oturduğu yerden ellerini cennete uzattı. Bir yeşil salkım üzüm, bir kırmızı nar eline geldi. Hz. Hasan üzümü, Hz. Hüseyin de narı aldı. Bunları yerlerken, bir dilenci gelip dedi ki:

- Ey ehl-i beyt! O üzüm ve nardan bana da verir misiniz?

Resulullahın yüksek yaratılışı torunları, dilenciye vermek istediklerinde, Cebrail aleyhisselam mâni olarak dedi ki:

- Ya Resulallah! O dilenci şeytandır. Cennet meyveleri ona haram iken, hile ile ondan yemek istedi.

Hz. Hüseyin hep babasının yanında idi. Babası şehit olunca, Medine'ye geldi. Yezîd'e biat etmedi. Kufeliler kendisini çağırıp halife yapmak istedi. Kardeşi Muhammed bin Hanefiyye, İbni Ömer, İbni Abbas ve daha nice eshab-ı kiram mâni oldular ise de, kabul etmeyip yetmişiki kişi ile Mekke'den Irak'a yola çıktı.

Irak valisi Ubeydullah bin Ziyad, Ömer bin Sâd kumandasında bir ordu gönderdi. Ömer, geri dönmesini bildirdi ise de, İmam kabul etmeyip harp etti. 681 yılında Muharrem'in onuncu günü Kerbela'da şehit oldu. Yezîd bunu duyunca, çok üzüldü. “Allah İbni Mercane'ye (İbni Ziyad'a) lanet eylesin! Hüseyin'in isteklerini kabul etmeyip de onu şehit ettirdi. Böylece beni kötü tanıttı” dedi. Hz. Hüseyin'in mübarek oğlu Zeynelabidin küçük olduğu için öldürülmedi. Kadınlar ve İmamın mübarek başı ile Şam'a gönderildi. Mübarek başı, Mısır'da Karafe kabristanında medfundur.

HZ. İKRİME BİN EBÎ CEHİL (r.anh)

İkrime bin Ebî Cehil, meşhûr İslâm düşmanı Ebû Cehil'in oğludur. Önce İslâma büyük düşman idi. Mekke'nin fethedildiği gün, öldürülmesi emir buyurulan altı kişiden biri de o idi.

İkrime, o gün Yemen'e kaçmak için gemiye bindi. Yolda fırtına çıkıp, gemi batmak üzereyken, "Kurtulursam Muhammed'in ayaklarına kapanacağım" diye niyet etti. Kurtulup, Yemen'e varınca, Müslüman olmaya karar verdi.

Hanımı ve amcasının kızı olan Ümmü Hakîm, Mekke'nin fethedildiği gün îman edip, onun için de Peygamberimizden emân (af) almıştı. Yemen'e giderek ona müjdeyi verdi:

- İnsanların en üstünü, en halimi ve en kerimi olan zat tarafından sana emân getirdim. Senin için Resûlullahtan emân istedim. Eshâbına, "Allahü teâlânın emânında olsun, kimse ona taarruz eylemesin!" buyurdu.

İkrime, hanımı ile Mekke'ye dönüp, Resûlullahın huzûruna geldi. Resûl-ı ekrem, İkrime'nin geldiğini görünce, ona doğru gelerek ayakta karşıladı, kucaklaştılar. Sonra Peygamber efendimiz oturdular. Emir buyurunca, İkrime ve hanımı da oturdular. Zevcesinin yüzü kapalıydı.

Bundan sonra İkrime, Peygamberimize dedi ki:

- Zevcem, benim için sizden emân aldığını söyledi. Bu sebeple geldim. Resûl-ı ekrem efendimiz buyurdu ki:

- Zevcen doğru söylemiş, sen emniyettesin.

İkrime bunun üzerine dedi ki:

- Yâ Resûlallah! Önceki yaptıklarım pişman oldum. Bana İslâmiyeti öğretir misiniz?

Resûlullah efendimiz ona İslâmi öğretiler. İkrime de, "Allahtan başka ilâh olmadığına, Peygamberimizin de Allahın kulu ve elçisi olduğuna şehâdet ediyorum" diyerek Müslüman oldu. Peygamber efendimiz de Cenâb-ı Hakka duâ ederek, onun için af ve mağfiret talebinde bulundu.

Hz. İkrime, Müslüman olduktan sonra, Resûl-i ekrem ile beraber Medîne'ye gitti. Oraya yerleşti. Hicretin onuncu yılında Resûlullah efendimiz tarafından Hevazin'e zekât toplayıcı olarak gönderildi.

Hz. Peygamberin vefâtında Hz. İkrime, Yemen'in Tebâle şehrinde bulunuyordu. Bu sebeple Resûl-i ekrem vefâtında Medîne'de bulunamamıştı.

Hz. Ebû Bekir devrinde İkrime, bir ordu ile Yemâme'de bulunan ve yalancı Peygamberlik dâvâsına kalkışan Müseylemetül-Kezzâb üzerine gönderildi. Fakat yardımcı kuvvetleri beklemeden Müseyleme'ye hücum edince mağlup oldu.

Bunun üzerine Hz. Ebû Bekir, onu, önce Umman tarafında bulunan Huzeyfe'nin yanına yardımcı kuvvet olarak gönderdi. Burada vazifesini yaptıktan sonra Mehre'ye yolladı. Mehre halkının İslâmiyeti kabûlünden sonra, Hz. İkrime ordusu ile birlikte Yemen'e gönderildi. Yemen'deki bütün mürtedleri ortadan kaldırdı. Daha sonra Medîne'ye geri döndü.

Hz. Ebû Bekir, Yemen'deki mürtedleri temizleyen Hz. İkrime'yi, bir ordu ile birlikte Suriye tarafına gönderdi. Burada Ecnadın'de Bizanslılarla savaştı. Bu savaşta ağır yaralandı. Sonra Medîne'ye geri döndü. Daha sonra 636 yılında, Yermük savaşına katıldı.

Hz. Huzeyfe şöyle anlatıyor:

"Yermük muharebesinde idi. Çarpışmanın şiddeti geçmiş, ok ve mızrak darbeleri ile yaralanan Müslümanlar, düştükleri sıcak kumların üzerinde can vermeye başlamışlardı. Bu arada ben de, güçlüğü kendimi toparlayarak, amcamın oğlunu aramaya başladım. Son anlarını yaşayan yaralıların

arasında biraz dolaştıktan sonra, nihayet aradığımı buldum.

Bir kan seli içinde yatan amcamın oğlu, göz işaretleri ile bile zor konuşabiliyordu. Daha evvel hazırladığım su kırbasını göstererek dedim ki:

- Su istiyor musun?

Belli ki, istiyordu. Çünkü dudakları harareten âdeta kavrulmuştu. Göz işareti ile, "Çabuk, hâlîmi görmüyor musun?" der gibi bana bakıyordu. Ben kırbanın ağzını açtım, suyu kendisine doğru uzatırken, biraz ötede yaralıların arasında Hz. İkrime'nin sesi duyuldu:

- Su! Su! Ne olur, bir tek damla olsun, su!

Amcamın oğlu Hâris, bu feryâdı duyar duymaz, göz ve kaş işaretleriyle suyu hemen Hz. İkrime'ye götürmemi istedi.

Kızgın kumların üzerinde yatan şehitlerin aralarından koşa koşa, Hz. İkrime'ye yetiştim ve hemen kırbamı kendisine uzattım. İkrime hazretleri elini kırabaya uzatırken, Hz. Iyas'ın iniltisi duyuldu:

- Ne olur bir damla su verin! Allah rızâsı için bir damla su!

Bu feryâdı duyan Hz. İkrime, elini hemen geri çekerek suyu Iyas'a götürmemi işaret etti. Suyu o da içmedi.

Ben kırbayı alarak şehitlerin arasından dolaşa dolaşa, Hz. Iyas'a yetiştiğim zaman, son nefesini Kelime-i Şehâdet getirerek tamamladı. Derhal geri döndüm, koşa koşa Hz. İkrime'nin yanına geldim. Kırbayı uzatırken bir de ne göreyim? Onun da şehit olduğunu müşâhede ettim.

Bâri dedim, amcamın oğlu Hz. Hâris'e yetiştireyim. Koşa koşa ona geldim, ne çâre ki, o da ateş gibi kumların üzerinde kavrula kavrula rûhunu teslim eylemişti.

Hayatımda birçok hâdise ile karşılaştım. Fakat hiçbiri beni bu kadar duygulandırmadı. Aralarında akrabalık gibi bir bağ bulunmadığı hâlde, bunların birbirine karşı bu derece fedakâr ve şefkatli hâlleri gıpta ile baktığım en büyük îman kuvveti tezâhürü olarak hâfizama âdeta nakşoldu!" Hz. İkrime şehit olduğunda, üzerinde 70'den fazla kılıç ve mızrak yarası vardı.

Hz. İkrime, İslâmiyetle şereflenince, çok samimi bir Müslüman olmuştur. Bu ihlâsinin nişânesi olarak, savaştan savaşa at sırtında yıldırım gibi koşmuştur. Cesâretli ve çok iyi bir kumandandı. Müslümanlığa gönülden bağlanmıştı. Kur'an-ı kerimi eline alınca, önce alnına koyar, sonra ağlamaya başlardı.

HZ. İMRÂN BİN HUSAYN (r.anh)

İmrân bin Husayn, Hayber savaşında Müslüman oldu. Ondan sonraki bütün savaşlarda Peygamber efendimizin yanında ve hizmetinde bulunmakla şereflendi. Peygamber efendimiz kendilerini çok severdi.

Eshâb-ı kirâm içinde çok faziletlere sahipti. Fikir ilminde üstün derecesi vardı.

Duâsı kabûl olunan seçilmişlerdendir. Mekke'nin fethinde Huzaa kabîlesinin sancağını taşıdı.

Hz. Ömer halîfe olunca, Basra halkına İslâmiyeti öğretmek için İmrân bin Husayn'i gönderdi.

Hasan-i Basrî hazretleri, kendisinden çok hadis-i şerif öğrenmiş ve yemin ederek demiştir ki:

- Basralılar için İmrân'dan daha hayırlı biri gelmemiştir.

Abdullah bin Amr, İmrân'i Basra kâdılığına tayin etti. Kâdılı'ğı zamanında, iki kişi hüküm vermesi için kendisine geldi. Bunlardan birisi şâhidini getirdi, diğeri getiremedi. Hüküm şâhit getirenin lehine verildi. Şâhit getiremeyen kimse bunu kabûl etmeyip dedi ki: - Bu karar bâtıldır.

Hz. İmrân bunun üzerine, Abdullah bin Amr'dan azlını isteyerek istifa etti.

Yakalandığı hastalığı sebebiyle ne oturabilir, ne de ayakta durabilirdi. Kendisine hurma dallarından bir sedir yapmışlardı.

Orada günlerini geçirir, Rabbini zikrederdi. Otuz sene bu hâl devam etti.

Mutarrif bin Abdullah ile kardeşi A'lâ, ziyâretine gittiler. Mutarrif, onun bu hâlini görünce ağladı.

Hz. İmrân, ona sordu:

- Niçin ağlıyorsunuz?

- Senin hâline ağlıyorum.

Hz. İmrân buyurdu ki:

- Ağlama, ben ölünceye kadar da kimseye söyleme! Melekler benim ziyâretime gelip selâm veriyorlar.

Meleklerin selâmını alıyor, onlarla konuşuyorum. Onların bu ziyâretlerinden fazlasıyla memnun oluyorum, hasta olduğumdan dolayı verilen bu nîmetlere şükrediyorum.

Böyle bir hastalık hâlinde Melekleri gören bir kimse, bu dertlere râzı olmaz mı?

Bir gün İmrân bin Husayn'a birisi dedi ki:

- Bize yalnız Kur'andan söyle!

- Ey ahmak! Kur'an-ı kerimde namazların kaç rekât olduğunu bulabilir misin?

Böyle söyleyerek, hadis-i şeriflerin ve âlimlerin açıklamalarının da lâzım olduğunu bildirdi.

İmrân bin Husayn 672 senesinde vefât etti. Resûlullah efendimizden 120 hadis-i şerif nakletmiştir.

Hz. İmrân bin Husayn, hasta yatağında bile ilim öğretirdi. Talebelerine şöyle anlattı:

“Peygamber efendimiz, merhametten ayrılmamakla beraber, harp meydanlarında din düşmanlarına karşı şiddetli olurdu. Huneyn cenginde, müşrikler onu kuşattığı zaman, atından inerek, “Ben Peygamberim, yalan yok. Ben Abdülmuttalib'in oğlu Abdullah'in oğluyum” buyurarak, düşmana saldırdı. O gün, Ondan daha cesur ve daha metin kimse görmedim.”

Yine anlatır:

"Birgün Peygamber efendimizin huzuruna Temim oğullarından bir grup gelmişti. Peygamberimiz onlara, “Ey Temim oğulları, size müjde olsun” buyurduktan sonra, onlara, insanların yaratılışını ve kıyâmetin kopmasını anlattılar.

Temim oğulları, “Bizi müjdeledin. Fakat biz, devletin hazinesinden para istiyoruz” diyerek, îman etmediler. Sonra Yemen halkından bir grup ziyârete geldi. Peygamber efendimiz, Yemenlilere buyurdu ki:

- Ey Yemenliler! Madem ki, Temim oğulları îman etmeyi kabûl etmediler. O hayır ve saadet müjdesini siz alınız!

Yemenliler de dediler ki:

- Kabûl ettik yâ Resûlallah! Zaten biz huzurunuzda îman etmek için gelmiştik.

Peygamber efendimiz, onlara da insanların yaratılışını ve kıyâmetin kopmasını anlattıkları sırada, bir kimse gelerek bana dedi ki:

- Yâ İmrân! Bindiğin deve, yularını sıyrarak kaçtı.

Ben de devemi bulmak için, hemen çıkıp baktım. Keşke deveyi bıraksaydım da, Resûlullahın mübârek sözlerini dinlemek fırsatını kaçırmıyaydım.”

Hz. İmrân bin Husayn, hastalığı sırasında namazlarını nasıl kılacağını Peygamber efendimize sordu. Resûlullah efendimiz de ona buyurdu ki:

- Ayakta kıl! Gücün yetmezse, oturarak kıl! Buna da kudretin olmazsa, yan veya sırtüstü yatarak kıl!

Emîrlerden biri; İmrân bin Husayn’i zekât’ı toplamak üzere göndermişti. Dönünce, Emîr kendisine, topladığı malın nerede olduğunu sordu. Bunun üzerine buyurdu ki:

- Mal için mi göndermiştin? Peygamber efendimiz zamanında aldığımız gibi aldık ve yine Onun zamanında dağıttığımız gibi dağıttık. Yâni zenginden zekâtını alıp, hak sahibi olan fakirlere verdik.

Bir sohbetinde de talebelerine buyurdu ki, Resûlullah efendimiz, bizlere buyurdular ki:

(Ey Eshâbım! Kur’an-ı kerim okuyunuz! Kur’an-ı kerimin feyzi ile ihtiyaçlarınızı Allahu teâlânın ihsân deryasından isteyiniz! Sizden sonra bir sınıf Kur’an-ı kerim okuyucuları gelecektir ki, bunlar, Allahü teâlâdan değil, insanlardan menfaat sağlamak için Kur’an-ı kerim okuyacaklardır.)

Hz. İmrân bin Husayn şöyle anlatır:

Bir gün Peygamber efendimiz bana buyurdu ki:

- Yâ İmrân, sen de bilirsin ki, biz seni çok severiz. Kızım Fâtıma rahatsızmış. Eğer beraber gelersen, onun ziyâretine ve hatırını sormaya gidelim.

- Anam, babam, canım sana feda olsun yâ Resûlallah, gidelim.

Kalktım, beraberce Fâtımatüz Zehrâ’nin evine gittik. Peygamber efendimiz kapıyı çaldı ve, Esselâmü aleyküm yâ Ehle Beytî diye selâm vererek içeri girdiler. Fâtımatüz Zehrâ da cevap verdi:

- Ve aleyküm selâm, sevgili babam yâ Resûlallah! Buyurunuz!

- Kızım, yanımda İmrân bin Husayn da vardır. Onunla beraber geldik, başımı ört!

- Babacığım, seni hak Peygamber olarak gönderen Allahü teâlâyâ yemin ederim ki, bu yün örtüden başka örtünecek bir şeyim yoktur.

- Kızım, işte onunla örtün!

- Ey Babacığım! Başımı örtsem vücudum, vücudumu örtsem başım açık kalır.

- Bu örtüyü düz düzüne değil de, köşeleme, yâni uzunlamasına ört ki, vücudunun her tarafını kapsasın.

İmrân bin Husayn diyor ki:

Ben dışardan bu konuşmaları işittikçe, gözlerimden yaş, ciğerlerimden kan geliyordu. Hz. Fâtıma’nın dünyaya hiç bağlanmamasına gıpta ediyordum. Nihayet Hz. Fâtıma sevgili Peygamberimizin târifleri üzere güzelce başımı bağlayıp örttükten sonra, içeri girmeme izin verdiler.

İçeride Peygamber efendimizin arkasında oturdum.

Peygamberimiz, “Kızım, nasılsın, rahatsızlığın nasıl oldu?” diye hatırlarını sordular. O da dedi ki:

- Babacığım, bu gece çok rahatsızdım. Sancıdan sabaha kadar uyuyamadım. Şimdi öyle bir hâldeyim ki, bir lokma ekmek yemeye bile takatım kalmadı. Açlıktan çok bitkinim.

Bu söz üzerine Allahü teâlânın habîbi, Resûl-i ekrem efendimizin mübârek gözlerinden yaşlar boşandı. Buyurdular ki:

- Kızım, sakın hâlinden şikâyet etme! Allahü teâlâyâ yemin ederim ki, ben, yaratıkların en üstünü, Allahü teâlânın habîbi olduğum hâlde, üç gündür mideme bir lokma ekmek girmedi. Hâlbuki, Rabbinden istesem beni doyuncaya kadar yedirir. Fakat ümmetime ibret olması için geçici rızıkları, sonsuz rızıklar için feda ettim.

Resûlullah efendimiz, sonra mübârek elleriyle Hz. Fâtıma'nın omuzlarını tutarak buyurdu ki:

- Müjdeler olsun ey kızım, sen Cennet kadınlarının hanım efendisisin!

HZ. KÂ'B BİN ZÜHEYR (r.anh)

Kâ'b bin Züheyr, Müzeyne kabîlesinden olup, onbir şâir yetiştiren bir âileye mensuptu. Babası Züheyr bin Ebî Sülemî ve kardeşi Büceyr de şâir idi. Kâ'b bin Züheyr'in babası Hırîstîyan ve Yahûdi âlimlerinin yanlarına gider, onları dinlerdi. Onlardan âhir zamanda bir Peygamber gönderileceğini işitmişti.

Züheyr, bir gece rüyâsında, gökten bir ip uzatıldığını, o ipten tutmak için elini uzattığı hâlde yetişemediğini görmüştü. Bu rüyâsının, âhir zamanda gelecek olan Peygambere yetişemeyeceğine ve ömrünün o gönderilmeden biteceğine işâret olduğunu anlamıştı.

Fakat oğulları Kâ'b ve Büceyr'e, âhir zaman Peygamberi gönderilince, Ona îman etmelerini vasiyet etmişti.

Kâ'b bin Züheyr ve kardeşi Büceyr, İslâmiyet gelince, Peygamberimizle görüşmek üzere Medîne-i Münevvereye doğru yola çıkmışlardı. Ebrak-ul Azzâf denilen yere geldiklerinde, kardeşi Büceyr dedi ki:

- Sen burada bekle, ben Medîne'ye gidip, O Peygamberi bir göreyim. Söylediklerini dinleyeyim.

Büceyr Medîne'ye gidince, Peygamberimiz ona, İslâmiyeti anlattı ve Müslüman olmasını söyledi. O da hemen kelime-i şehâdet getirerek Müslüman oldu.

Kâ'b bin Züheyr, kardeşi Büceyr'in Müslüman olduğunu öğrenince, ona çok kızdı. Bunu dile getiren bir şiir yazdı. Şiirinde, Peygamberimize ve İslâmiyete karşı hoş olmayan sözler söylemişti. Kardeşi Büceyr, buna tahammül edemeyip, durumu Peygamberimize arz etti. Bunun üzerine Peygamberimiz buyurdu ki:

- Kâ'b'a kim rastlarsa, onu öldürsün!

Kardeşi Büceyr, Kâ'b'a bir mektup yazıp gönderdi. Mektupta, "Başının çâresine bak!" diye yazarak durumu bildirdi. Kâ'b'in yazdığı kötuleyici şiire karşılık bir de şiir yazdı. Bu şiirinde özetle şöyle dedi:

- Ey Kâ'b! Kabûl etmeyip, yerdiğin bu İslâm dîninden daha gerçek ve daha sağlam bir din olamaz, var sende? Kurtulmak istiyorsan putları bırak, bir olan Allaha îman et, Müslüman ol ki, kurtulabilesin! Kıyâmet gününde kaçılmayacak olan Cehennem ateşinden, Müslüman olup, îman edenlerden başkası kurtulamayacaktır.

Büceyr, kardeşi Kâ'b'a yazdığı mektubun bir kısmında da şöyle yazmıştı:

- Resûlullahı şiir yazarak hicvedip üzen Mekkelilerden bâzıları öldürüldü. Kureyş şâirlerinden sağ kalan İbni Zibâra ve Hubeyre bin Ebî Vehb ise başlarını alıp kaçtılar. Eğer sağ kalmak istiyorsan, acele Resûlullahın yanına gel!

O, yaptığına pişman olup, tevbe ederek yanına gelen kimseyi öldürmez. Böyle tevbe ederek, gelip Müslüman olanların hepsini kabûl etti. Bu mektubumu alır almaz Müslüman ol ve hemen buraya gel! Eğer bu dediğimi yapmayacak olursan, yeryüzünde başını al, nereye gideceksen git!

Kâ'b bin Züheyr, kardeşi Büceyr'in mektubunu alınca, sanki yeryüzü ona dar gelmişti. Zaten kabîlesi arasında bulunan düşmanları, onun için, "O, artık öldürülmüş demektir!" diyerek dedikodu yayıyorlardı.

Kâ'b bin Züheyr, bu durum karşısında derin derin düşünmeye başladı. Yavaş yavaş gönlü aydınlanıyordu. Nihayet Müslüman olmaya karar verdi. Medîne yollarına düştü. Peygamber efendimizi metheden ve kendisinin de tevbe edip, Müslüman olduğunu bildiren uzun bir şiir yazdı.

Medîne'ye varınca, gizlice Cüheyri kabîlesinden olan bir arkadaşının evine gidip, misâfir oldu.

Ertesi gün sabah, evine misâfir olduğu kişi, onu, Peygamberimizin yanına götürdü. Peygamberimiz o sırada, Eshâb-ı kirâm arasında idi. Eshâb-i kirâm etrafını sarmış, sohbetini dinliyorlardı.

Kâ'b bin Züheyr, devesini mescidin önüne çöktürüp, içeri girdi. Peygamberimizin yanına yaklaşıp, kendini tanıtmadan dedi ki:

- Yâ Resûlallah! Kâ'b bin Züheyr yaptıklarına pişman ve Müslüman olarak aman dilemeye gelmiş bulunuyor. Ben onu sana getirsem, aman verip, Müslüman olmasını kabûl eder misiniz?

Peygamberimiz buyurdu ki:

- Evet.

- Yâ Resûlallah, ben şehâdet ederim ki, Allahtan başka ilâh yoktur. Sen de O'nun Resûlüsün!

- Sen kimsin?

- Ben Kâ'b bin Züheyr'im.

Eshâb-ı kirâm onun Kâ'b bin Züheyr olduğunu anlayınca, Ensârdan biri ayağa kalkıp dedi ki:

- Yâ Resûlallah! Müsaade et, boynunu vurayım!

Peygamber efendimiz buyurdu ki:

- Vazgeç ondan! O, içinde bulunduğu hâlden pişman ve Hakka dönmüş olarak gelmiştir.

Bu sırada Kâ'b bin Züheyr, Müslüman olduğunu bildiren bir kaside okumaya başladı. Bu kasîdesinde uzun bir girişten sonra, asıl mevzuya geçip, Müslüman olduğunu, tevbe ettiğini ve af dilediğini dile getirdi. Son kısmında da Peygamberimizi ve Eshâb-ı kirâmi metheden beyitleri okudu.

Peygamberimiz, Kâ'b bin Züheyr'in, "Banet süâdü= Sevgili uzaklaştı" sözleriyle başlayan bu kasîdesini beğenip, çok memnun oldu. Onu affetti. Bürdesini (hırkasını) çıkarıp, onun omuzlarına koydu. Bu sebeple Kâ'b bin Züheyr'in kasîdesi, "Kasîde-i Bürde" ismi ile meşhur olmuştur. Hz. Kâ'b 645 senesinde Şam'da vefât etti.

Resûlullahın hediye ettiği bu hırka, Hz. Muaviye tarafından Kâ'b bin Züheyr'in vârislerinden satın alınıp, muhafaza edilmiştir. Sırasıyla Emevîlere, onlardan Abbasîlere, daha sonra da Mısır'ın fethinde Mekke Serifi tarafından diğer kutsal emânetler ile birlikte Yavuz Sultan Selim Han'a teslim edilmiştir. Günümüze kadar korunan bu hırka, "Hırka-ı Saadet" ismi ile meşhur olmuştur. Bugün hâlâ İstanbul'da Topkapı Müzesinde "Hırka-ı Saadet" odasında muhafaza edilmektedir.

HZ. KA'B BİN MÂLİK (r.anh)

Kâ'b bin Mâlik, babasının tek oğlu olup hâli vakti yerinde idi. Arabistan'ın ileri gelen şâirlerinden biri idi. İslâmiyetin Medîne'de hızla yayılmasından sonra yapılan ikinci Akabe bî'atına katılmış ve orada Müslüman olmuştu. Bunu kendisi şöyle anlatır:

Kavmimizden müşrik olan ba'zı kimselerle beraber, Kâ'be'yi ziyâret için Medîne'den yola çıktık. Büyüğümüz ve yöneticimiz olan Berâ bin Ma'rûr da yanımızda idi. Mekke'ye gelince Berâ, bana dedi ki:

- Bizi Resûlullah aleyhisselâma götür.

Birlikte Resûlullah efendimizi araştırdık. Ebtâh denilen yerde Mekkeli bir adama Resûlullah'ı sorduk. Adam bize:

- Mescid-i Harâm'a gidiniz! Aradığınız O zât şimdi orada amcası Abbâs ile birlikte orada oturuyor, dedi.

Biz tüccâr olduğu için Hz. Abbâs'ı tanıyorduk. Mescid-i Harâm'a girdiğimizde Resûlullah efendimizi amcası Abbâs ile oturuyor gördük. Selâm verdikten sonra biz de yanlarına oturduk. Resûlullah efendimiz Hz. Abbâs'a sordu:

- Bu zâtları tanıyor musun?

- Evet, tanıyorum. Şu kavminin seyyidi Berâ bin Ma'rûr'dur. Diğeri de Kâ'b bin Mâlik'tir.

- Şu şâir olan Kâ'b mı?

Hz. Abbâs da "Evet" dedi. Vallahi Resûlullah efendimizin bu sözünü hayatım boyunca unutmadım.

Kâ'b bin Mâlik ikinci Akabe bî'atının gerisini şöyle anlatmaktadır:

Biz kararlaştırdığımız gibi vâdide toplandık. Resûlullah efendimizi bekliyorduk. Sonra Resûlullah efendimiz amcası Hz. Abbâs ile birlikte geldi. Yapılan konuşmalardan sonra orada bulunan yetmiş sahâbî, Resûlullah efendimizi her türlü tehlikeye karşı koruyacaklarına ve İslâmiyeti yayacaklarına söz verdiler.

Akabe bî'atından sonra Medîne'ye dönen Kâ'b bin Mâlik kabîlesinin Müslüman olmasında büyük emeği geçti. Kâ'b bin Mâlik hazretleri Bedir savaşına katılmadı. Uhud savaşında ise onbir yerinden yaralandı. Burada karşılaştığı bir hâdiseyi şöyle anlatıyor:

Uhud savaşında bir ara şehîdlerin bulunduğu yere yöneldim. Orada bir müşrik, bir taraftan şehîdlerin silâhlarını toplarken, diğer taraftan şehîdlerin ağız, burun ve kulaklarını kesiyordu. Bir taraftan da:

- Bunları koyun boğazlar gibi boğazlayın, diye yaygara yapıyordu.

Biraz ötede silahlı bir Müslüman yaklaştı. Kâfirle vuruşmaya başladı. Kâfirle Müslümanı mukâyese ettiğimde kâfir daha iyi silahlara sahip görünüyordu.

Ben daha bu düşüncelerden sıyrılmadan birbirlerine hücum ettiler. Müslüman bir kılıç darbesiyle kâfiri Cehenneme yolladı. Sonra bana dönerek yüzünü açtı ve dedi ki:

- Tanıyamadın mı yâ Kâ'b, ben Ebû Dücâne'yim.

Hz. Kâ'b'ın hali vakti yerindeydi. Tebük Gazâsına gidilecekti. Daha önceki gazâlarda gidilecek yeri hiç söylemeyen Peygamber efendimiz, bu defa Müslümanları topladı ve Tebük'e sefer yapılacağını haber verdi.

Mevsim sıcaktı ve meyveler olgunlaşmıştı. Herkes hummalı bir şekilde sefere hazırlanırken Hz. Kâ'b; "hazırlığı ne zaman olsa yapabilirim" diyerek, kendi işleriyle oyalandı. Öyle ki, Peygamber

yola çıktığı zaman Kâ'b'ın hiçbir hazırlığı yoktu. Hemen hazırlanmak üzere evinden çıktı, ama hiçbir şey yapamadan döndü. Kendisi bunu şöyle anlatır:

"Yola çıkıp arkalarından yetişmeyi düşündüm. Keşke yapmış olsaydım. Fakat bu da mümkün olmadı. Resûlullah efendimiz bu gazâyâ gittikten sonra insanlar arasına çıktığımda, kendime arkadaş olarak ancak münâfıklık damgası vurulmuş kimseleri, yâhut âcizleri görmem beni kederlendirdi."

Tebük'e varıncaya kadar onun ismini anmayan Hz. Peygamber, orada Kâ'b'ın ne yaptığını sordu. Müslümanlardan biri, (elbiselerine ve boyuna bakıp gururlanması onu cihâd yolundan alıkoydu) deyince, Mu'âz bin Cebel hemen müdâhale ederek Kâ'b hakkında iyilikten başka birşey bilmediklerini söyledi. Bu cevap üzerine Hz. Peygamber sükût etti.

Sefer sona erip de Müslümanlar Medîne'ye doğru harekete geçince, Kâ'b'ı müthiş bir endişe ve telâş kapladı. Resûlullah efendimiz dönünce ona ne diyeceğini düşünüyordu. Bu arada aklına birçok mâzeretler geliyor, ama o Resûlullah'a yalan söylemeyi nefsine yediremiyordu.

Nitekim Resûlullah'ın Medîne'ye geldiği haberi ulaşınca Kâ'b doğruca Peygamberimizin huzuruna gidip ona hakîkati olduğu gibi söylemeye karar verdi. Bundan sonrasını kendisi şöyle anlatıyor:

"Resûlullah efendimizin huzûruna varınca selâm verdiğim zaman, bana gazâblı bir gülümseyişle, "Gel" buyurdular. Yürüyüp yanına vardım ve önüne oturdum. Bana sordular:

- Seni geride bırakan nedir? Bana yardım etmek üzere Akabe'de bana bî'at etmemiş miydin?

- Evet, yâ Resûlallah! Allahü teâlâyâ yemin ederim ki, sizden başka şu dünya halkından birisinin yanında bulunsaydım, özür beyân ederek onun gazâbından kurtulabileceğimi zannederdim. Zîrâ söz söylemesini bilirim.

- Vallahi, biliyorum ki, bugün yalan söyleyip sizi memnun etsem de Allahü teâlâ sizi bana gücendirebilir. Eğer doğrusunu söylersem siz bana kızacaksınız.

Lâkin ben doğruyu söylemekle Allah'tan hayırlı netîce beklerim. Yemin ederim ki, gazâdan geri kalmam için hiçbir özrüm yoktu. Hiçbir zaman, sizden ayrılıp kaldığım zamandakinden daha kuvvetli ve zengin değildim.

Kâ'b Resûlullah'a doğruyu söylerken gözleri önünde, ba'zı münâfıklar yalan mâzeretlerle Peygamberimizin huzuruna çıkmışlar; Peygamberimiz de bunların bu mâzeretlerini kabûl ederek kalblerinde yatan niyeti Allah'a havâle etmişti. Fakat Kâ'b Allah ve Resûlü huzurunda doğruluktan ayrılmadı.

Kâ'b bin Mâlik'in bu şekilde mâzeret belirtmemesi üzerine Resûlullah efendimiz buyurdu ki:

- İşte Kâ'b doğru söyledi. Kalk, Allahü teâlâ senin hakkında hükmünü verinceye kadar bekle!

Kalktım. Evime gelirken, Selimeoğullarından ba'zı kişiler, benimle birlikte geldiler ve bana dediler ki:

- Vallahi, biz, seni bundan önce bir günâh işlemiş kimse olarak bilmiyoruz. Ne çâre ki, sen, seferden geri kalan kişilerin özür diledikleri şekilde Resûlullah efendimizden özür dilemedin ve çok âciz duruma düştün! Hâlbuki, Resûlullah senin hakkındaki mağfîret dileği, günâhını bağışlatmaya yeterdi!

Vallahi, Selimeoğulları, beni kınamaya o kadar devam ettiler ki, nihayet Resûlullah efendimizin yanına dönmek, kendimi yalanlamak istedim. Sonra, onlara sordum:

- Bu duruma düşen benden başka, benimle birlikte bir kimse var mıdır?

- Evet! İki kişi daha vardır. Onlar da, Resûlullah'a senin söylediğin sözün benzerini söylediler. Resûlullah tarafından onlara da, sana söylendiği gibi söylendi.

- Kimdir onlar?

- Mürâre bin Rebî-ül-Amrî ile Hilâl bin Ümeyye-tül-Vâkıfî'dir!

Bu iki zâtın, sâlih ve kendileri örnek tutulacak kişiler olduklarını, Bedir savaşında bulduklarını bana hatırlattılar. Tereddütten vazgeçtim. Mu'âz bin Cebel ile Ebû Katâde'ye rastladım. Bana dediler ki:

- Arkadaşlarının sözlerini dinleme! Doğruluk üzerinde dur! İnşâallah, herhalde, Allahü teâlâ, senin için bir genişlik, bir çıkar yol yaratır. Özür sahiplerine gelince, eğer, onlar özürlerinde sâdık iseler, Allahü teâlâ, bu husûsta onlardan hoşnut olur ve bunu, Peygamberine bildirir!

Bu zâtların hâlleri etrafa yayılınca, herkes onlara yabancı gibi davranmaya başladı. Diğer iki Sahâbî evlerine kapanmayı tercih ederken, Kâ'b cemâ'atle namazlarını kıldı, çarşıları dolaştı. Ama hiç kimse onunla konuşmuyordu.

Resûlullah'a yakın yerlerde oturmaya dikkat ediyor ve bu esnâda onun çehresine bakmaya çalışıyordu. Ama her defasında Peygamberimiz ondan yüzünü çeviriyordu. Bu hâlden iyice bunalan Kâ'b, amca oğlu Ebû Katâde'ye gitti ve ona sordu:

- Ey Ebû Katâde! Allah için soruyorum. Allah'ı ve Resûlünü ne kadar sevdiğimi biliyor musun?

Fakat cevap alamadı. Birkaç defa daha sordu. Ebû Katâde kısa cevap verdi:

- Allah ve Resûlü daha iyi bilir.

Bunun üzerine Kâ'b mahzûn bir şekilde, gözyaşları içinde oradan ayrıldı.

Günler geçti, haftalar birbirini kovaladı. Kimse Kâ'b'la bir tek kelime konuşmuyor, Kâ'b için nereye varacağını bilemiyordu. Bu arada, Kâ'b'ın imtihanını daha da çetinleştiren bir hâdise ortaya çıktı. Kâ'b 50 gün devam eden bu ızdırap verici bekleyiş devresinde Gassan'daki Kıptî liderlerinden bir mektup aldı. Mektupta şöyle deniyordu:

- Efendinizin size uygunsuz muâmelede bulunduğunu duydum. Sizi hukukunun çiğnendiği ve kıymetinin bilinmediği bir yerde bırakmayın. Yanımıza gelin, size ikrâmlarda bulunuruz.

Bir tarafta haftalardır yüzüne bakmayan, kendisiyle konuşmak tenezzülünde bile bulunmayan arkadaşları, diğer bir tarafta da izzet, ikrâm ve haşmet teklif eden bir da'vet vardı.

Düşman, Kâ'b'ın bu zayıf anını değerlendirmek istiyordu. Böyle sıkıntılı bir zamanda, böyle câzip bir teklife kim hayır diyebilirdi? Fakat Kâ'b tereddütsüz Kıptî liderinin mektubunu yırtıp attı.

Tam bu esnâda, Kâ'b'ın durumunu daha da zorlaştıran bir emir daha geldi. Peygamberimizin gönderdiği bir elçi, ona, zevcesinden uzak durmasının istendiğini haber veriyordu. Kâ'b hanımını boşamayacak, ama ondan ayrı yaşayacaktı.

Çile biteceğine daha da şiddetleniyordu. Aynı emir diğer üç Sahâbîye de gönderilmişti. Fakat bu emir de Kâ'b'ın ve arkadaşlarının Resûlullah'a bağlılığını sarsmadı. İşledikleri hatânın pişmanlığı içinde bütün rûhlarıyla Allah'a yalvarıp istiğfâr ediyorlardı.

Ama mü'minler cemâ'atinden ayrılmak, Allah ve Resûlünü terketmek akıllarından bile geçmiyordu. İmânları böyle bir davranışa müsaade etmiyordu. Bundan sonrasını Kâ'b hazretleri şöyle anlatır:

"İnsanların bizimle konuşmalarının yasaklandığı günden 50 gece sonrasında, gecenin sabahında sabah namazını kıldım. Rûhum çok sıkılmış ve bulunduğum yere sığamaz bir vaziyette oturuyordum. Âdetâ yerle gök arasında sıkışmış ve gidecek hiçbir yeri kalmamış gibiydim. Tam bu esnâda bir ses işittim:

- Ey Mâlik'in oğlu Kâ'b, müjde, müjde!

Kurtuluş günü gelmişti. Hemen secdeye kapandım."

Peygamber efendimiz sabah namazından sonra, bu üç Sahâbînin tevbelerinin kabûl edildiğini halka ilân etmişti. Bunun üzerine Sahâbîler müjdeyi kardeşlerine ilân etmek için yarışmasına koşular ve Kâ'b'la birlikte diğer iki Sahâbîye müjdeciler gönderdiler.

Kâ'b bin Mâlik, bundan sonrasını ve Peygamberimizin yanına gidişini şöyle anlatır:

"Hemen Resûlullah efendimize gittim. Halk, beni takım takım karşıladılar. "Allah'ın, tevbeni kabûl buyurması, sana kutlu olsun!" diyerek beni, kutladılar.

Mescide varıp girdim. O sırada, Resûlullah efendimiz, eshâbıyla oturuyordu."

Kâ'b bin Mâlik anlatmasına şöyle devam etti:

"Kendisine selâm verdiğim zaman, Resûlullah efendimiz, sevinçten yüzü şimşek çakar gibi bir hâlde olarak bana buyurdu ki:

- Seni, öyle bir günün hayır ve saâdetiyle müjdelerim ki, o, annenin doğurduğu günden beri geçirdiğin günlerin hayırlısıdır! Sen, hiç bir zaman, üzerine doğmamış olan hayırlı güne gel!

Bunun üzerine Peygamber efendimize sordum:

- Yâ Resûlallah! Bu müjde, Senden mi, yoksa, Allahü teâlâdan mı?

- Hayır! Benden değil, Allahü teâlâdandır!

Zâten, Allahü teâlâ tarafından sevindirildiği zaman, Resûlullah'ın yüzü, sevinçten, ay parçası gibi parıldadı. Bunu, biz de, yüzünün parıltısından anladık.

Resûlullah aleyhisselâmın önüne oturunca dedim ki:

- Yâ Resûlallah! Hem tevbemin kabûlüne şükür için, hem de Allah'ın ve Resûlünün rızâsını kazanmak için sadaka olarak malımdan sıyrılıp çıkacağım!

Resûlullah aleyhisselâm buyurdu ki:

- Malının bir kısmını yanında tut. Hepsini dağıtma! Bu, senin için daha hayırlıdır.

Bunun üzerine dedim ki:

- Öyle ise, Hayber'de hisseme düşmüş olan malı, yanımda tutar, kendime alıyorum. Yâ Resûlallah! Allahü teâlâ beni, ancak doğrulukla kurtardı. Artık ben, tevbemin icâbından olarak, bundan böyle sağ kaldıkça, yaşadıkça, doğrudan başka bir şey söylemeyeceğim!

Vallahi, Resûlullah efendimize, bunları söylediğimden beri, Müslümanlardan hiç bir kimse bilmiyorum ki, doğru söylemek husûsunda, Allahü teâlânın bana yaptığı imtihandan daha güzel imtihanı ona yapmış olsun!

Resûlullah efendimize, bunları söylediğimden bu güne dek yalan bir şey söylemek, aklımdan bile geçmemiştir. Bundan sonra sağ kaldığım zaman içinde de, Allahü teâlânın beni yalandan koruyacağını umarım!

Günün birinde, şâirler için âyet-i kerîme indi. Cenâbı Hak, kelâmında meâlen buyurdu ki:

(Onlara, şâirlere ancak, sapıklar uyarlar...)

Bu şiddetli hitap karşısında, Hz. Abdullah bin Revâha, Kâ'b bin Mâlik ve Hassân bin Sâbit ve arkadaşları ağlamaya başladılar. Bunu gören Peygamber efendimiz, âyetin devamını okudular:

(Ancak îmân edip, iyi işler yapanlar ve Allah'ı çok ananlar müstesnâ. Onlar öteki şâirler gibi değildirler.) [Şuarâ:224]

Hz. Kâ'b ve arkadaşları da, başka türlü değillerdi ki. Ancak dînimizi övüyor, din düşmanlarını yeriyorlardı. Âyet-i kerîmenin devamı gelince, üzüntüleri sevince dönüştü.

Peygamberimizin şâirlerinden olan Hz. Kâ'b, Hicretin 50. yılında Hz. Muâviye'nin hilâfeti zamanında 77 yaşında iken vefât etti.

HZ. KATADE BİN NU'MAN (r.anh)

Eshab-ı kiramdan Cabir bin Abdullah şöyle bildiriyor:

Uhud Harbi sırasında, Katade bin Nu'man, Peygamberimize bir yay hediye etmişti. Peygamberimiz de yayın baş kısmı eskiyinceye kadar bu yay ile müşriklere ok atmış'idi. Sonra yayı tekrar Katadeye iade etmişti.

Katade de bu yay parçalanıncaya kadar düşmanlara ok attı. Yay parçalandıktan sonra da, sapı ile Peygamberimizin önünde durarak, Ona hücum eden müşriklere karşı vücudunu siper etti. Nihayet gözüne bir ok isabet ederek gözü çıktı.

Gözbebeğini eline alarak, Peygamberimizin huzuruna geldi. Resulullah efendimiz onu görünce, buyurdu ki:

- Ya Katade bu ne hal?

- Ya Resulallah, gördüğünüz gibi gözüm çıktı.

Bunun üzerine Resulullah efendimiz buyurdu ki:

- İstersen bu haline sabret! O zaman cennet senin için hazırlanır. Eğer istersen göz bebeğini yerine koyup, senin için Allahü teâlâyâ duâ edeyim, eskisinden hiçbir eksigi olmaz.

Hz. Katade dedi ki:

- Ya Resulallah! Benim çok sevdiğim bir eşim var. Beni bu halde görürse, belki hoş karşılamaz. Peygamber efendimiz Katade hazretlerinin elinden gözü alıp, çıktığı yere koydu ve, "Ya Rabbi! Katadenin gözünü güzel eyle!" diye duâ etti.

Katadenin gözü eskisi gibi sağlam oldu. Peygamberimizin mucizesiyle görmeye başladı. Hatta bu gözü diğer gözünden daha iyi görürdü.

İmam-ı a'zam hazretleri Peygamberimizi methetmek için yazdığı bir şiirinde, bu hadiseyi şöyle yazmıştır: "Mucizenle geri getirdin, Katadenin gözünü."

Mekke'nin fethedildiği gün, kabilesinin, Beni Zafer kolunun bayrağı Hz. Katadenin elindeydi.

Katade hazretleri bir gece, karanlıkta yatsı namazına giderken, yolda Peygamberimize rastladı. Peygamberimiz ona sordular:

- Katade, sen misin?

- Evet, ya Resulallah.

- Dönüşte bana uğra!

Namazdan sonra uğradığında, Peygamberimiz ona bir hurma dalı verdi.

O günden sonra Katade hazretleri gece bir yere giderken, yanında o hurma dalını taşıyınca, o hurma dalından etrafa ışık yayılır, çevresini aydınlatırdı.

Hz. Katade buyurdu ki:

"Size, hastalığınızı teşhis ettirip, tedavi çarelerini bulduran Kur'an-ı kerim'dir.

Hastalığınız günah işlemek, tedavisi ise, tevbe ve istiğfardır."

"Kabir azabı üç şeyden meydana gelir: Bunun üçte biri gıybet, üçte biri nemime yani söz taşıma, diğer üçte biri de idrardan sakınmamaktır."

"Elbise, servet, güzellik ve ilim gibi nimetler kendisine verilip de, tevazu etmesini bilmeyenlerin bu varlıkları, kıyamet günü kendilerine vebaldir.

Hz. Katade hicri 646 tarihinde 65 yaşında Medine-i münevverede vefat etti.

HZ. MİKDÂD BİN ESVED (r.anh)

Hicretin ikinci yılında Bedir savaşı başlayacağı sırada, Peygamberimiz Eshâbın ileri gelenlerini toplayıp onlarla istişâre etti. Henüz Müslümanlar çok azdı.

Harp için hazırlıkları yok sayılırdı. Maddî imkânları azdı. Önce Hz. Ebû Bekir'in ve Hz. Ömer'in fikirlerini aldı. Onlardan herbiri:

- Hiçbir hizmet ve fedâkârlıktan geri durmayız, diyerek, Resûlullahın dilediği gibi hareket etmesini istediler.

Hz. Mikdâd şöyle konuştu:

-Ey Allahın Resûlü! Cenâb-ı Hakkın emirleri ne ise, bize bildir. Biz, size itâat ederiz. Yahûdîlerin, Hz. Mûsâ'ya söyledikleri gibi, "Sen, Rabbinle beraber git de, düşmanlarla savaş!.. Biz burada, seni bekleyicileriz" demiyoruz. Biz hepimiz, senin sağında, solunda, önünde, arkanda harp etmeye hazırız.

Bu sözleri işiten sevgili Peygamberimizin mübârek yüzleri aydınlandı. Çok memnun oldular. Çünkü kuvvetli bir müşrikler ordusu üzerlerine geliyordu.

Onun, bu ferâgat ve şecâat misâli sözlerinden son derece memnun olan Peygamberimiz, ona duâ etti.

Hz. Mikdâd'ın söyledikleri çok te'sîr etti. Diğer Eshâb da, onun gibi konuştular. Böylece, İslâmın ilk harbi ve ilk zaferi gerçekleşti.

Bedir savaşında büyük bir kahramanlık gösteren Mikdâd bin Esved, bu savaşta İslâm ordusunda süvâri idi. Bunun için kendisine, Resûlullahın süvârisi denilirdi.

Hz. Mikdâd, ok atmakta, binicilikte son derece mâhir bir yiğitti. Bedir'deki kahramanlıkları siyer ve hadîs kitaplarında anlatılmaktadır.

Hz. Mikdâd, Müslümanlığı kabûl eden ilklerdendir.

Bir gün Hz. Mikdâd ve iki arkadaşı, iyice yorgun ve aç idiler. Sonunda, Efendimize gittiler. Avluda, 3 keçi bulunuyordu. Sevgili Peygamberimiz onları, perişân hâlde görünce buyurdu ki:

- Şunları sağınız da, sütleri paylaşınız!

Sevinerek öyle yaptılar ve açlıktan kurtuldular. Sonraki günlerde de, aynı şekilde hareket etmeye başladılar.

Her akşam hâne-i saâdete, Peygamber Efendimizin huzûr verici evlerine gelirler, kendilerine ayrılan odaya girmeden önce, keçileri sağarlar, karınları doyuncaya kadar içerler, Peygamber efendimizin paylarını da ayırırlardı.

İki cihânın Sultânı, şâyet onlardan sonra gelirse, uyanık olanların duyacağı, fakat, uyuyanları uyandırmayacak bir sesle; selâm verirler, gece namazlarını kılarlar, süt kabındaki kendi paylarına ayrılan sütü içerlerdi.

Bir akşam Peygamber efendimiz, Ensâra da'vetli idiler. Hz. Mikdâd, "Nasıl olsa orada, izzet ve ikrâm edilecekler. Evdeki sütü içmeye, ihtiyaç duymayacaklar!.." diye düşündü.

İşte o duygularla, Peygamber efendimizin süt payını da içiverdi. Ama içtiği anda, pişman oldu ve, "Peki şimdi, ne olacak? Biraz sonra Peygamber efendimiz gelip, sütlerini içmek isterlerse. Sütü bulamayınca da üzülürlerse..." diye düşünmeye başladı.

Yattığı yerde, bir türlü uyuyamıyordu. Üzerinde, bir örtü vardı. Başını örtse, ayakları; ayaklarını örtse, başı açıkta kalıyordu.

Nihâyet Peygamber efendimiz teşrîf ettiler. Her zamanki gibi yavaşça selâm verip, gece

namazlarını kıldılar. Süt kabına baktılar. Tabî kap bomboştu!..

Hız Mikdâd'ın yüreği, hızlı hızlı çarpıyordu. Peygamber efendimiz ellerini kaldırdılar ve;

- Yâ Rabbî! Bize yedirenlere, Sen de yedir. İçirenlere, Sen de içir! diye duâ ettiler.

Kulaklarına inanamıyan Hz. Mikdâd, sevinçle üzerindeki örtüyü attı. Yavaşca doğrulup, keçilerin bulunduğu yere vardı.

Az önce onları sağmıştı, fakat, "Hangisinde süt bulursam, biraz alayım da, Peygamber efendimize takdîm edeyim" diye karar verdi.

Hayretle gördü ki, keçilerin hepsi de sütlüydü... Hemen sağdı. Kap tamamen dolmuş, üzeri süt köpükleriyle süslenmişti.

Dökmeden getirdi. Kâinâtın Efendisine dedi ki:

- İçiniz yâ Resûlallah!

Peygamber efendimiz hayretle sordular:

- Yâ Mikdâd! Sizler bu gece, süt içmediniz mi?

O tekrar ricâda bulundu:

- İçiniz, yâ Resûlallah!

Sevgili Peygamberimiz alıp içtiler. Sonra da süt kabını, kendisine uzattılar. Artan kısmı da, o içti.

Büyük lezzet ve haz duymuştu. Peygamber efendimizden artan sütün, harareti söndürücü olduğunu hissedince güldü. O zaman Resûl-i ekrem sordular:

- Ne oldu yâ Mikdâd?

O da, bütün yaptıklarını ve üzüntüsünü bir bir anlattı. İki Cihân Güneşi tebessüm ettiler ve buyurdular ki:

- Bu hâl, cenâb-ı Hakkın bizlere rahmetidir. Allahü teâlâyâ şükredelim!

Hız Mikdâd, uzun boylu, iri; fakat yakışıklı bir zât idi. Bir arkadaşının akrabâsıyla evlenmek istedi. Nedense arkadaşı râzı olmadı. O da durumu, Peygamber efendimize bildirdi.

Çok kırıldığını anlayan sevgili Peygamberimiz, kendisini memnûn etmek istediler. Öz amcalarının kızı, Hz. Dıbaa ile evlenmelerini sağladılar. Bu sâyede, Allahü teâlânın Resûlüyle akrabâlık şerefine erişmiş oldu.

Hız Mikdâd bütün müşküllerini Peygamber efendimize sorarak hallederdi. Bir gün Peygamber efendimize sordu:

- Yâ Resûlallah! Ben bir kâfirle dövüşürken, o, bir kolumu kesse, sonra da, ağaç arkasına sığıp, "Allah rızâsı için, Müslüman oldum" dese, onu öldürmek, benim için câiz midir?

Peygamber efendimiz buyurdular ki:

- Hayır! Onu öldürme!

- Fakat o, benim kolumu kestikten sonra Kelime-i Şehâdet getirmiş bulunuyor. Böyle olduğu hâlde, onu öldürmiyeyim mi?

Allahü teâlânın Resûlü tekrar buyurdular ki:

- Onu öldürme! Çünkü, Müslüman olduktan sonra öldürürsen, onun "şehâdet" getirdikten önceki hâline dönersin. O da senin, onu öldürmeden önceki hâline döner.

Hız Mikdâd, Peygamber efendimizin vefâtlarından sonra da gazâdan gazâyâ koştu. Kılıç kullanması ve ok atması kadar, hâfızlığı da mükemmeldi. Savaş meydanlarında mücâhidleri, Kur'ân-ı kerîm okuyarak da coşturuyordu.

Hız Ebû Bekir devrinde yapılan, Ecnadin muhârebesinde akılları şaşırtan işler başardı.

Yüzlerce hâfiz-ı Kur'ânı etrafına toplamış, İslâm askerlerine heyecan ve şevk veriyordu.

Hız. Ömer zamanında, Mısır seferi açıldı. Oraya giden İslâm kumandanı, Halîfeden yardım istedi. Hız. Ömer, ona gönderdiği mektupta şunları yazdı:

“Sana yardım için, dört Müslümanı yolluyorum! Çünkü onların her biri, bin askere bedeldir. Haydi, Allah yardımcınız olsun.”

“Bin kişiye bedel” Müslümanlardan biri de, Hız. Mikdâd idi. Evvel Allah, sonra onların yardımıyla; bereketli Nil vâdisi fethedildi. Mısır'ın karanlık toprakları, İslâm ışıklarıyla nûrlandı.

Peygamber efendimizin Medîne'ye hicretlerinden 24 yıl sonra idi. Hâinin biri, halîfe Hız. Ömer'i hançerledi. Hayatından ümit kesildi. Yerine geçecek halîfeyi bildirmesini istediler. O da en kıymetli altı Müslümanı seçti. Onların hepsi sevgili Peygamberimiz tarafından Cennetle müjdelenmiş kimselerdi...

Halîfe daha sonra, Hız. Mikdâd'ı çağırdı. Kendisine;

- Ey Resûlullahın süvârisi! Beni kabrime koyar koymaz, sen de, bu 6 Müslümanı bir eve topla! Aralarından birini halîfe seçmedikçe onları bırakma, emrini verdi.

Hız. Ömer'in bu derece güvenini kazanan Hız. Mikdâd, vazîfesini eksiksiz yerine getirdi. Hız. Osman, halîfe seçildi.

Bir müddet sonra Halîfenin huzûruna, ba'zı işadamları geldiler. İşlerini anlatırken, Hız. Osman'ı, yüzüne karşı övmeye başladılar. O zaman Hız. Mikdâd, yerden bir avuç toprak aldı. Övücülerin yüzlerine fırlattı.

Niçin böyle yaptığını soranlara da buyurdu ki:

- Çünkü Resûl-i Kibriyâ; “Yüzünüze karşı sizi övenlerin yüzlerini, toprakla bulayınız” buyurmuşlardı.

Hız. Mikdâd, Hız. Ebû Bekir'in halîfeliği sırasında mürtedlerle yapılan savaşa katılmıştır. Hız. Ebû Bekir, Kur'ân-ı kerîm âyetlerinin bir araya getirilip toplanması için kurduğu heyete Hız. Mikdâd bin Esved'i de almıştır.

Hız. Mikdâd gittiği her yerde, Kur'ân-ı kerîm ve hadîs-i şerîf öğretmeye gayret ediyordu. Mısır'da iken adamın biri, onun yüzüne bakıp, “Resûl-i ekremi gören, bu gözlere ne mutlu!” deyiverdi. Hız. Mikdâd biraz da üzülerek şunları söyledi:

- Sizleri bunu söylemeye sevk eden nedir? O devirde yaşasaydınız, Resûlullaha karşı tavrınızın ne olacağını biliyor musunuz? Allaha yemîn ederim ki, Resûlullah efendimiz, kendisine uymayan ve tasdîk etmeyen pek çok kavimle karşılaşmıştı.

Hâlbuki Allahü teâlânın sizi bu devirde yaratması sebebiyle, Resûlullahın size getirdiklerini tasdîk ederek, yalnız Allahı biliyor ve ona îmân ediyorsunuz. Sizin sıkıntılarınızı başkaları çekti.

İnsanların azgınlıkları sebebiyle Peygamberler gönderilmiştir. Resûlullah efendimiz, insanların puta tapmaktan başka hiçbir şey tanımadıkları câhiliyet ve vahşet devrinin en şiddetlisinde gönderilmiştir.

O Kur'ân-ı kerîmi getirdi, onunla hakkı ve bâtlı birbirinden ayırdı. O kadar ki; bir kimse, kalbine îmân yerleştikten sonra, îmân etmeyen babasının, çocuğunun veya kardeşinin küfürde olduğunu görüyor ve karşı duruyordu.

Kimsenin Cehenneme gitmesine katiyyen sevinmezdi ve îmân etmesini arzular, bunun için çırpırır, Cehennemden kurtulmasını isterdi. Bu husûsta Allahü teâlâ Kur'ân-ı kerîmde Furkân sûresi 74. âyet-i kerîmesinde meâlen şöyle duâ etmeyi emretti: “Ey yüce Rabbimiz! Hanımlarımızdan ve çocuklarımızdan gözlerimizi aydın edecek, bizi sevindirecek olanları bahşet.”

Hz. Mikdâd 653 yılında 70 yaşlarında hastalandı. Çok geçmeden Hakkın rahmetine, Resûlünün hasretine kavuştu. Hz. Osman buyurdu ki:

- Ey Müslümanlar! Sevgili Peygamberimiz bizlere bildirdiler ki:

“... Allahü teâlâ, Eshâbımdan 4 kişiyi çok sevdiğini; benim de, onları sevmemi emir buyurdular.

Onlar: Ali, Mikdâd, Selmân ve Ebû Zer’dir...”

Cenâze namazını bizzat, Hz. Osman kıldırdı.

Hz. Mikdâd’ın doğum yeri olan Behrâ, Arab Yarımadası’nın güneyindedir. Kabîlesi diğer kabîlelerle, kan da’vâsı içinde idi. Bu yüzden önce Kinde taraflarına, sonra da Mekke’ye geldi.

Mekke’de, kendisini çok seven Esved bin Abd-i Yegus, Hz. Mikdâd’ı evlâd edindi. Asıl babasının ismi Amr olduğu hâlde, Esved’in oğlu olarak tanındı.

Hz. Mikdâd ilk Müslümanlardandır. Müslüman olduğunu gizlemeyen yedi mücâhidden biri oldu. Mekkeli müşrikler, Peygamber efendimize îmân edip, putlara tapılmaktan vazgeçerek Müslümanlığı yeni kabûl edenlerin hepsine eziyet ve işkence etmeye başladılar.

İslâmiyeti kabûl eden Hz. Mikdâd ve diğer kimsesiz Müslümanları yakalayıp, elbiselerini soydular. Demirden zırhlar giydirerek güneşin altında, kızgın kumların üzerine yatırarak saatlerce, hattâ günlerce, işkenceleri artırarak devam ettiler.

Müslümanları her gördükleri yerde yakalayıp hapsediyorlar, akla ve hayâle gelmedik işkenceler yapıyorlardı. İşkenceler, sonunda dayanılmaz bir hâl alınca, diğer Müslümanlarla beraber Habeşistan’a hicret etmelerine izin verildi. Mikdâd bin Esved de, Habeşistan’a hicret eden ikinci kâfilenin içinde yer aldı. Peygamberimizin Medîne’ye hicretine kadar orada kaldı. Buradan Medîne’ye döndü.

Mikdâd bin Esved Medîne’ye gelince, Resûlullah efendimiz, onu haber toplaması için Meke’ye gönderdi. Çünkü Peygamberimiz Mekke’deki müşriklerin durumunu araştırıp, Müslümanlar için ne düşündüklerini öğrenmek istiyordu. Nitekim daha önce Utbe bin Cezvan da, bu maksatla Mekke’ye gönderilmişti.

İşte bu sıralarda Mekkeli müşrikler, birkaç koldan Medîne’ye akın için hazırlanmışlar, keşfe çıkmışlardı. Hz. Mikdâd ile Hz. Utbe de bunların arasına sokularak beraberce ilerlediler. Resûlullah efendimiz de tam bu sırada Ubeyde bin Hâris’i keşif için göndermiş olduğundan, bunların ikisi hemen ona iltihak ederek, Medîne’ye döndüler.

Hz. Mikdâd cesûr, gözüpek ve fedâkâr bir Müslümandı. Bütün önemli hâdiselerde, ona vazîfe verilirdi. Hîleyle esîr ve şehîd edilen, Hz. Hubeyb’in mübârek cesedi, müşriklerin elindeydi. Bunu istemeyen Efendimiz, Hz. Ebû Zer ile Hz. Mikdâd’ı vazîfelendirdi. Her husûsta, Kur’ân-ı kerîme ve sevgili Peygamberimize uygun hareket ederdi. Kur’ân-ı kerîmi baştan başa ezberlemişti. Hâfız idi. Çünkü Resûl-i ekrem buyurmuştu ki:

(Kur’ân-ı kerîme sarılınız! Çünkü o şefâ’at eden ve şefâ’ati kabûl edilendir. Kendisine uymayanların yenilmeyen hasmıdır. Kim Kur’ân-ı kerîmin emirlerine uyarsa, Kur’ân-ı kerîm, onu Cennete götürür.

Kim de Kur’ân-ı kerîmin emirlerine sırt çevirirse, Cehenneme gider. Kur’ân-ı kerîm en hayırlı yolu gösterir. Güzellikleri sayılamaz. Âlimler ona doymazlar. O hakîkate ulaşmak için Allahın sağlam ipidir. Doğru yoldur. Cinlerin Kur’ân-ı kerîmi duydukları zaman, hayretten, “Doğrusu biz, doğru yola götüren, hayrete düşüren bir Kur’ân dinledik ve hemen inandık ve artık Rabbimize hiçbir şeyi ortak koşmayacağız” dedikleri hakîkattir.)

Hz. Mikdâd bin Esved, herkesin hakkında son derece ihtiyatlı konuşurdu. Ancak işlerini

nefîcesine bakarak hüküm verirdi. Bu husûsta kendisi şöyle bildiriyor:

Ben, bir adamın sonunu görmeden onun hakkında iyi veya fena bir şey söylemem! Çünkü buna dâir Resûlullahtan bir şey sorulmuştu da, şu cevâbı vermişti: “İnsan kalbi kadar değişen bir şey yoktur!”

Cenâb-ı Hak bizleri de, Onlara kavuştursun, âmin.

Ensârın ileri gelenlerinden bir sahâbi. Adı, Muaz b. Cebel b. Amr b. Evs el-Ensâri el-Hazrecî'dir. Künyesi, s"Ebu Abdurrahman"dır. On sekiz yaşında müslüman olmuştur. Peygamber Efendimiz'le birlikte bütün savaşlara katılmıştır. Rasûlullah (s.a.s) onu Muhâcirînden Abdullah b. Mes'ud ile kardeş yapmıştı. Muhammed b. Sa'd: "Muaz, uzun boylu, beyaz tenli, güzel dişli, iri gözlü, çatık kaşlı ve kıvrıkcık saçlıydı" diye tanımlamıştır.

Hiz. Peygamber kendisini çok seviyor ve zaman zaman: "Ey Muaz seni seviyorum" demek suretiyle bu sevgisini açığa vururdu. Ashab arasında da, yüz güzelliğinin yanında, yumuşak huyluluğu, hayâsı, cömertliği ile tanınıyordu. Onu Hiz. Ömer de çok seviyordu. Muaz hakkında şöyle dediği rivayet edilir: "Analar bir daha Muâz gibisini doğuramaz. Eğer Muâz olmasaydı Ömer helak olurdu, şayet Muaz benim hilafetim zamanında yaşamış olsaydı onu kendimden sonra halife tayin ederdim ve Rabbim bana onu niçin halife tayin ettiğimi sorduğunda da: "Ya Rabbi, senin Rasûlün'ü, Âlimler kıyamet gününde bir araya geldiklerinde Muâz, bir ok atımı (veya bir taş atımı) onların önünde olacak" derken işittim, diye cevap verirdim" demiştir (İbn Sa'd, Tabakât, III, 583-590).

Hiz. Muâz, sünnete de son derece bağlıydı. Bir gün peygamber (s.a.s) mescidin kible duvarında tükürük görmüş ve bunun üzerine: "Her biriniz namazına durduğu vakit şüphesiz Rabbi ile münâcât eder (söyleşir). Rabbi, kendisi ile kiblesi arasındadır. O halde hiç biriniz kiblesine karşı tükürmesin. Mutlaka tükürmesi gerekirse, ya sol tarafına veya sol ayağının altına tükürsün... " buyurmuştur. Bunun üzerine Muâz (r.a): "İslâmîyet'i kabul ettiğim günden beri sağ tarafıma tükürmüş değilim (çünkü sağ tarafta insanın sevaplarını yazan melek vardır)" demiş ve bu hareketiyle Rasûlullah'a ne kadar bağlı olduğunu göstermiştir (Sahih-i Buharî, Tevridi Sarih Tercemesi, II, 353-354).

Muâz b. Cebel'in diğer bir özelliği de Kur'an'ı ezbere bilmiş olması ve onu güzel okumasıdır. Bunun için Sevgili Peygamberimiz: "Kur'an'ı dört kişiden öğrenin: Abdullah b. Mes'ûd, Ubey b. Kâ'b, Muâz b. Cebel ve Ebu Hûzeyfe'nin âzadlısı Sâlim" buyurmuştur. Aynı zamanda Hiz. Peygamber zamanında Kur'an'ın toplanmasında emeği geçenlerdendir (Ahmed b. Hanbel, Müsned, II, 190; Tecrid Terc., IX, 401; X, 22).

Muâz (r.a), yaşayışında zühd ve takvaya da büyük önem verirdi. Geceleri teheccüd namazı kılar ve namaz sonunda: "Allahım! şu anda gözler uykuda ve gökte yıldızlar parlamış durumda. Sen ise, diri, her an yaratıklarını gözetip duransın.. Rabbim bana dünya ve âhirette hidâyet nasib et! şüphesiz Sen va'dinden dönmezsin" diye duâ ederdi (İbnü'l-Esir, Üsdül-Gâbe, V, 194-197).

İbn Mes'ûd, Muâz (r.a) hakkında: "Şüphesiz Allah'a boyun eğen ve O'na yönelen bir kimse idi; Allah'a şirk koşanlardan olmadı" demiştir. Bunun üzerine ona, bu sizin söyledikleriniz Kur'an-ı Kerim'de Hiz. İbrahim hakkında söylenmiştir (en-Nahl, 16/120) denildiğinde: "Muaz da böyleydi; hayrı biliyor, ona uyuyor, Allah'a ve Rasûlü'ne itaat ediyordu" cevabını vermiş ve onu İbrahim (a.s)'e benzetmiştir (Üsdü'l-Gâbe, V, 197).

Muaz (r.a), Sahabe'den Abdullah b. Abbas, Abdullah b. Ömer vs.'den hadis rivayet etmiştir. Kendisinden hadis rivayet edenler arasında Enes b. Malik, Mesruk, Ebu't-Tufeyl, Esved b. Hilâl, Ebu Müslim el-Havlânî, Abdullah b. Kays ve Abdullah b. Ganem gibi zevât gelmektedir. Rivayet ettiği hadislerin toplamı ise sâdece yüz elli yedidir (ez-Zehebî, Tezkiratü'l-Huffâz, I,19-22; Nevzat Âşık, Sahabe ve Hadis Rivayeti, s. 117).

Hiz. Muâz, aynı zamanda sahâbenin fakihlerinden olup dinde vukuf (ince anlayış) sahibiydi. Daha Rasûlullah'ın sağlığında fetva vermeye başlamıştı. Hiz. Peygamber onun hakkında: "Ümmetim

içerisinde helâl ve haramı en iyi bilen Muâz b. Cebel'dir" demiştir (Tecrid Tercemesi, I, 84). Peygamber Efendimiz onu, islâmı anlatıp öğretmek ve Kur'an-ı Kerim'i ezberletmek üzere, Hicretin dokuzuncu yılında Yemen'e göndermişti. Yolculuk öncesi Hz. Peygamber'le aralarında geçen konuşmayı Muâz (r.a) şöyle anlatır: "Allah Rasûlü beni Yemen'e gönderirken şöyle dedi: "Sana bir mesele sorulduğunda ne ile hükmedeceksin?" Ben: "Allah'ın kitabındakilerle" diye cevap verdim. "Eğer Allah'ın kitabında bulamazsan ne ile hükmedeceksin?" dedi." "Allah Rasûlü'nün hükmettiği ile, dedim. Eğer onda da bulamazsan?" dediğinde: "Kendi reyimle içtihad ederim, diye cevap verdim. "Bunun üzerine Allah Rasûlü: "Nebisini, râzı olduğu şeyde başarılı kılan Allah'a hamdolsun" dedi. Ve Yemenlilere, size ashâbımdan ilmi ve dini en iyi bilen hayırlı bir kimseyi gönderiyorum diye bir de mektup yazdı (İbn Sâ'd, a.g.e., III, 583-590). Ona şu tavsiyelerde bulundu: "Ey Muâz! Ehl-i kitap olan bir topluma gidiyorsun. Cennet'in anahtarı nedir? diye sorarlarsa: "Lâ ilâhe illallah'tır" de. Yâ Muâz, dâima alçak gönüllü ol, hilimle (yumuşaklıkla, akla uygun olarak) hükmet. Cenab-ı Hak, sende samimiyet görürse yardımını ihsan eder, muvaffakiyet verir. Eğer içtihadından âciz kalırsan meseleyi tahkik edinceye kadar hüküm verebilmek için bekle, yahut meseleyi bana bildir. Nefsinin arzularına uymaktan çekin. Nefsin arzuları insanı Cehennem'e götürür. Halka merhamet ve şefkatle muamele et. "Yâ Muâz! Onları Allah'tan başka İlah olmadığına ve benim Allah'ın Rasulü olduğuma şehadete çağır. Eğer bunu kabul ederlerse, Allah'ın kendilerine bir günde beş vakit namazı farz kıldığını bildir. Bunu da kabul ederlerse, zenginlerden alınıp fakirlere verilmek üzere, kendilerine zekâtın farz kıldığını bildir" (Buhari, Zekât,1). Ve şu mübarek sözleriyle vedâlaştı: Ey Muâz! Belki bu son görüşmemiz olabilir. Allah seni dinde başarılı kılsın ve sana hidâyet nasib etsin; önünden, arkandan, sağından, solundan, yukarıdan veya aşağı tarafından gelebilecek her türlü belâ ve musibetlerden korusun. Senden, insanların ve cinlerin kötülüklerini uzaklaştırsın. Ey Muâz, belki mescidimi ve kabrimi ziyaret edersin" Bunun üzerine Muâz (r.a), üzüntüsünden ağlayarak ayrıldı. Netice Allah Rasûlü'nün tahmin ettiği gibi oldu. Muâz, Hz. Ebu Bekr'in halifeliği döneminde Yemen'den döndü. Kalan ömrünü Şam'da geçirdi ve Ürdün'de Tâûn hastalığından, henüz genç sayılabilecek bir yaşta otuz sekiz yaşında vefat etti (Mahmud Esad, İslam Tarihi, Trc. A. Lütfi Kazancı-Osman Kazancı, İstanbul 1983, s. 833), (Ayrıca bk. İbn Hacer, el-isâbe, III, 426-427; Suphi es-Sâlih, Hadis ilimleri ve Hadis İstilahları, Trc. M. Yaşar Kandemir, s. 322).

HZ. MUGİRE-TEBNİ SU'BE (r.anh)

Meşhûr Arap dâhilerinden Mugîre der ki:

Biz Araplar içinde, dînine son derecede bağlı ve Lât putunun hizmetçisi bir kavimdik. Kavmimizin Müslüman olduğunu göreceğim olsam bile, onlara tâbi olmayacağımı sanırdım. Mâlikoğullarından bir heyet, Mısır meliki Mukavkis'a gitmek ve hediye sunmak üzere hazırlanmışlardı.

Onlarla birlikte ben de, gitmek üzere hazırlanmıştım. Amcam Urve bin Mes'ûd'a danıştım. Gitmekten men etti ve dedi ki:

- Kardeşlerinden hiç kimse senin yanında değil!

Ben, onun sözünü dinlemedim. "Mutlaka gideceğim!" dedim. Onlarla birlikte yola çıktım. Nihâyet, İskenderiye şehrine vardık.

Mukavkis, bana baktı ve birisine, kim olduğumu ve ne istediğimi öğrenmesini emretti. O kimse, benden sordu. Kim olduğumu ve kendisini görmeye geldiğimi haber verdim. Bunun üzerine Mukavkis, kiliseye indirilmemizi ve orada ağırlandırmamızı emretti. Ağırlandık.

Sonra, Mukavkis bizi çağırdı. Mukavkis, Mâlikoğullarının liderine baktı. Onu, yakınına getirtti. Birlikte oturdular. Sonra, ona sordu:

- Bütün bunlar, Mâlikoğullarından mıdır?

- Evet! Ancak, bir tek kişi müttefiklerdendir.

Sonra beni gösterdi. Oradaki cemaatten, Mukavkis'a en önemsiz olanı ben idim. Sonra aralarında su konuşmalar geçti:

- Sizinle benim aramda bulunan Muhammed ve Eshâbının, sizi takiplerinden nasıl kurtulabildiniz?

- Onlardan korkumuzdan ötürü, deniz yolunu tercih ettik!

- Onun, sizi kabûle dâvet ettiği şey hakkında ne yaptınız?

- Bizden hiçbir kimse Ona tâbi olmadı!

- Niçin tâbi olmadı?

- O, şimdiye kadar ne atalarımızın, ne de hükümdarların tutmamış olduğu, sonradan çıkma bir din getirdi bize! Biz, atalarımızın tuttukları dîne bağlıyız!

- Onun dâvetini, kavmi nasıl karşıladı?

- Ona, kavim'in gençleri tâbi oldular ve Onu, kavminden ve başka Araplardan olan muhâliflerine karşı korudular. Aralarındaki çarpışmada bir kere kavmi, bir kere de O yenildi!

- Siz, Onun kabûle dâvet ettiği şeyleri, bana dosdoğru haber verir misiniz?

- O, atalarımızın yapa geldikleri ibâdeti bırakmaya ve kendisine hiçbir şeyi şerik koşmadan bir Allaha ibâdet etmeye, bizi dâvet ediyor. Namaz kılmaya ve zekât vermeye dâvet ediyor!

- Namaza ve zekâta mı dediniz? Bunlar için vakit ve adet belli edilmiş midir?

- Geceli gündüzlü her gün, sabah, öğle, ikindi, akşam ve yatsı vakitlerinde olmak üzere, beş kere namaz kılarlar.

Her yirmi miskal doldukça, altından kırktabirini, beş deveyi buldukça bir koyun zekât verirler! Bütün malların zekât nisâblarını bildirdiler.

Mukavkis, Mâlikoğullarının namaz vakitleri ve zekât nisâbı hakkında verdikleri bilgiler üzerine, sorularına şöyle devam etti:

- Onun, almış olduğu zekâti, nereye koyduğunu, nerelere harcadığını biliyor musunuz?

- Yoksullara veriyor. Hısım ve akrabâyı görüp gözetmeyi, verilen sözde durmayı emrediyor. Fâizi, zinâyı, içkiyi ve Allahtan başkası adına kesilen kurbanın etinden yemeyi yasaklıyor!

Onların bu cevapları üzerine Mukavkis dedi ki:

- O hâlde, O, bütün insanlara gönderilmiş bir Peygamberdir! Eğer O, Kiptîlere ve Rumlara gelmiş, erişmiş olsaydı, onlar, Ona tâbi olurlardı. Çünkü, Îsâ bin Meryem, onlara bu hususta emir vermişti. Kendisinden önce gönderilmiş olan Peygamberler de, Onu târif etmişler ve sıfatlarını bildirmişlerdir.

Neticede zafer Onun olacak, kendisine kimse karşı koyamayacak, dînini, ayakların bastığı her yere eriştirecek, kavmi Onu, mızrakları ile koruyacaktır!

Mâlikoğulları dediler ki:

- Bütün halk, Onun dînine girmiş, Onun yanına toplanmış olsalar da, biz, Onun dînine girmeyiz, yanına varmayız!

Mukavkis hayretinden başını salladı ve aralarında şu konuşma geçti:

- Siz boştasınız ve oyalanıyorsunuz. Peki, Onun, kavmi arasındaki soyu soppu nasıldır?

- O, kavminin soy sop yönünden en üstünü ve seçkinidir.

- Mesîh yânî Hz. Îsâ ve bütün Peygamberler de, böyle, mensup buldukları kavimlerin soy sop yönünden üstün ve seçkinleri arasından seçilip gönderilmişlerdir. Onun, sözlerindeki doğruluğu nasıldır?

- Doğru sözlülüğünden dolayı Ona Emîn adı takılmıştır.

- Bakınız şu işinize! Aranızdaki işlerde doğru ve doğru sözlü olan bir kimsenin, Allaha karşı yalan söyleyebileceğini mi sanıyorsunuz? Ona tâbi olan kimlerdir?

- Gençlerdir!

- Mesîh ve daha önceki Peygamberlere ilk tâbi olan, bağlananlar da, gençlerdi! Tevrat sâhibi olan Medîne Yahûdîleri, Ona karşı ne yaptılar, nasıl davrandılar?

- Ona aykırı davrandılar. O da, üzerlerine yürüyüp onları öldürdü ve esir etti. Her tarafa dağıldılar.

- Onlar kıskançlık yapıyorlar, Onu kıskanıyorlardır.

Mâlikoğulları, hediyelerini Mukavkis'in önüne koydular. Mukavkis, sevindi ve adamlarına, onların alınmasını, kendilerine bahşişler verilmesini emretti. Bahşiş verilirken onların bâzısını bâzısına üstün tuttu.

Bana gelince, kıstılar. Söylemeye değmez az ve ehemmiyetsiz bir şey verdiler. Sonra Mukavkis'in huzurundan çıktık.

Hız. Muğîre diyor ki: Mukavkis'tan işittiğimiz sözlerden, Muhammed aleyhisselâma karşı rezil rüsva ve süklüm püklüm olduk. Kendi kendimize, "Yabancı hükümdarlar bile Onu tasdik ediyorlar da, bizler, Onun akrabâsı ve komşuları olduğumuz ve dâvetçisi evlerimize kadar geldiği hâlde, Onun yanına uğramıyoruz!" dedik. Yerlerimize döndük.

İskenderiye'de oturduğum müddetçe, girmedik kilise bırakmadım. Karşılaştığım bütün Kibtî, yâni Mısır halkından ve Rum din adamlarından Muhammed aleyhisselâmın sıfatını sordum.

Bunlardan biri de, Ebû Guseym kilisesi reisi Kibtî papazı idi. Kibtîler onun rızâsını ve duâsını almak için yanına gelirlerdi. Ben, ibâdete ondan daha düşkün bir kimse görmemiştim. Kendisine dedim ki:

- Peygamberlerden, gelmeyen kim kalmıştır? Bana haber ver!

- Olur! O, Peygamberlerin sonuncusudur. Onunla, Îsâ bin Meryem arasında, Peygamberlerden

hiç kimse yoktur. İsâ Peygamberin, kendisine uymayı bize emretmiş olduğu Peygamber, Odur!

O Peygamber, ümmîdir ve Araptır. Onun ismi, Ahmed'dir. Kendisi, ne uzun, ne de kısa boyludur. Onun gözlerinde biraz kırmızılık vardır.

Kendisi, ne çok beyaz, ne de esmerdir. Saçını uzatır, elbisenin kalınca olanından giyer, yemeklerden bulduğu ile iktifa eder, kılıcını boynunda taşır, kendisiyle çarpışmaya kalkmadıkça, kendiliğinden, kimse ile çarpışmaz.

Onun yanında, kendilerini Ona fedâ eden, Onu, kendi evlâtlarından ve babalarından daha çok seven Eshâbı bulunacaktır.

O, Selem ağaçlarının yetiştiği yerden, Harem'den çıkacak, bir Harem'e gelecek, çorak ve hurmalık bir yere hicret edecektir. İbrahim aleyhisselâmın dîninde bulunacaktır!

- Bana, Onun sıfatını biraz daha açıklasan olur mu?

- O, kendisinden önceki Peygamberlerde bulunmayan birtakım haslet ve imtiyazlarla, kendisi mümtaz kılınmıştır. Her Peygamber, yalnız kendi kavmine gönderildiği hâlde, O, bütün insanlara gönderilecektir!

Bütün yeryüzü Ona mescid ve temiz kılınacaktır. O, namaz vaktini nerede idrâk ederse, orada namazını kılacaktır.

Hâlbuki kendisinden önceki Peygamberler, namazlarını, kiliseler ve havralardan başka yerlerde kılamazlardı!

Hiz. Mugîre diyor ki:

Onun ve başkalarının bütün bu söylediklerini aklımda tuttum.

Mâlikoğulları, ailelerine hediyeler satın aldılar. Sevinçli idiler. Onlardan hiç kimse de, bana hiçbir fedâkârlıkta bulunmadılar.

Yola çıktılar ve yanlarına da, içki aldılar. İçki içiyorlardı. Her türlü rezâleti yapıyorlardı.

Tâif'e dönünce, kavmime, Mukavkis'in beni hor, hakîr gördüğünü haber verecekler diye, Mâlikoğullarını öldürmeyi tasarladım. Irak'ta Bassak nehri yanında bulunduğumuz sırada, yalandan hastalandım ve başımı bağladım. Bana, "Neyin var?" diye sordular.

Ben de, "Başım ağrıyor!" dedim. Şaraplarını ortaya koydular ve beni çağırdılar. Onlara dedim ki:

- Başım ağrıyor, ben, içemeyeceğim. Fakat, sizinle oturur, size içirebilirim.

Hiç itiraz etmediler. Oturdum, onlara içirdim. İçtikçe iştahlandılar ve daha çok içtiler. En sonunda sarhoş bir hâlde sızıp kaldılar.

Ben de, onların üzerlerine çöküp, hepsini öldürdüm. Yanlarında bulunan bütün malları alıp, Medîne'ye geldim. Peygamberimizi, mescidde Eshâb-ı kirâmla birlikte otururken buldum. Üzerimde yolcu elbisesi vardı. Kendisine, İslâm selâmı ile selâm verdim. Hiz. Ebû Bekir bakınca, beni tanıdı. Bana dedi ki:

- Urve'nin kardeşinin oğlusun galiba?

Ben de, "Evet! Allahtan başka ilâh olmadığına ve Muhammed'in Resûlullah olduğuna şehâdet ediyorum!" dedim. Resûlullah efendimiz buyurdu ki:

- Allaha hamdolsun ki, seni hidâyete kavuşturdu, İslâmiyete ulaştırdı.

Hiz. Ebû Bekir sordu:

- İskenderiye şehrine emniyet ve selâmetle vardınız mı?

- Evet!

- Seninle birlikte bulunan Mâlikoğulları ne yapıyorlar, nasıllar?

- Onlarla bizim aramızda olan, bâzı Araplar arasında olan şeydir. Biz, şirk dînindeydik. Onları, öldürdüm. Elbiselerini soyup Resûlullah efendimize getirdim. Beşte birini çıkarırsın, yahut onlar hakkında ne yapmayı uygun görürse, öyle yapsın. O, müşriklerden bir ganîmettir. Ben, artık Muhammed aleyhisselâmı tasdik eden bir Müslümanım!

Resûlullah efendimiz buyurdu ki:

- Senin Müslümanlığımı kabûl ettim. Fakat, onların mallarından ne bir şey, ne de beşte bir alırım. Çünkü, o, bir gadrdir, yâni zulümle, hîleyle alınmıştır. Gadrde ise, hayır yoktur!

Peygamber efendimiz böyle buyurunca, dedim ki:

- Yâ Resûlallah! Ben, ancak kavmimin dîninde bulunduğum sırada onları öldürmüş, sonra da, Müslüman olup, şimdi huzurunuza gelmiş bulunuyorum!

Resûlullah efendimiz tekrar buyurdu ki:

- İslâmiyet, kendisinden önce olup bitenleri düşürür, siler!

Mukavkis'in söylediklerini, Kibtî, yâni Mısırlı ve Rum din adamlarına sorduğum soruları ve onlardan işittiklerimi Peygamber efendimize haber verdim. Resûlullah efendimiz çok memnun oldu ve bunları, Eshâbının da işitmelerini istedi. İki, üç gün de, onlara anlattım.

Hz. Mugîre, Müslüman olduktan sonra, Peygamberimizin yanında bulunup, Ona hizmet etti. Seriyyelerde kumandanlık ve mücâhitlik yaptı. Bî'at-i Ridvânda bulundu. Hudeybiye antlaşmasında Peygamberimizin yanında olup, hizmetindeydi.

Mekke'nin fethine, Huneyn gazâsına ve Tebük seferine katıldı. Tâif'te, kabîlesi İslâmiyet ile şereflenince, amcası Urve şehîd edilip, Sakîfliler de zulüm, işkence ve tecâvüze uğradı.

Sakîfliler durumu Resûlullah'a arz ettiler. Sakîf temsilcileri, Medîne'den ayrıldıktan iki veya üç gün sonra Peygamberimiz, Ebû Süfyân bin Harb ile Hz. Mugîre'yi, Rabbe (Lât) putunu yıkmak için gönderdi.

Tâif'e yaklaştıkları zaman Ebû Süfyân, Mugîre'ye dedi ki:

- Kavminin yanına, önce sen var!

Ebû Süfyân'ın kendisi ise, Zilherem'de kaldı. Bunun üzerine Hz. Mugîre, yanında ondokuz kadar kişi olduğu hâlde, yatsı vakti, Rabbe'yi yıkmak üzere Tâif'e girdi. Geceyi orada geçirdiler. Sabahleyin, Rabbe'nin üzerine çıkacaklar, onu yıkacaklardı.

Hz. Mugîre, eline, bir balta aldı. Rabbe'nin üzerine çıktı. Kendi kavim ve kabîlesi olan Muattiboğulları, Urve bin Mes'ûd gibi vurulur, öldürülür korkusuyla silahlanarak Hz. Mugîre'nin yakınında, dikilmiş duruyorlardı.

O sırada, Ebû Süfyân da oraya geldi. Müşrik kadınları gelip başlarını açmışlar, erkeklerinin, kılıçla çarpışmaksızın, Rabbe'yi, Müslümanlara teslim ettiklerine yanyıyorlar, ağlıyorlardı. Köleler, çocuklar, erkekler, genç kızlar gelmişlerdi. Herkes, Lât'in yıkımından dolayı endişeli bulunuyordu.

Hz. Mugîre, elindeki balta ile, Lât'a bir darbe indirdi. Ebû Süfyân dedi ki:

- Vah vah sana! Eyvahlar olsun sana!

Hz. Mugîre titrer gibi yaparak arkasının üzerine yıkıldı. Tâif halkı, birden çığlık kopardılar. Dediler ki:

- Allah, Mugîre'yi rahmetinden uzak etsin! Rabbe, onu öldürdü!

Hz. Mugîre'nin yıkılıp düştüğünü görmelerine çok sevindiler. Dediler ki:

- Sizlerden, ona yaklaşmayı, onu yıkmaya kalkışmayı göze alabilecek kim var? Vallahi, ona güç yetirilemez! Hayır! Siz, Rabbe'nin, kendisini koruyamayacağını, savunamayacağını sanıyordunuz! İşte o, kendisini korumuş ve savunmuştur!

Mugîre, bir müddet o hâl üzere kaldıktan sonra, silkinip oturdu. Sonra Tâif halkına seslendi:

- Ey Tâifliler! Araplar, "Arap kabîleleri içinde sizlerden daha akıllı bir kabîle yoktur" derlerdi.

Meğer, Arap kabîleleri içinde sizden daha ahmak bir kabîle yokmuş!

Yazıklar olsun size! Lât ve Uzzâ dediğiniz nedir ki? Şu taşlar gibi birer taştırlar! Taştan, kerpiçten ibârettirler! Onlar, kendilerine kim tapıyor, kim tapmıyor bilemezler!

Yazıklar olsun size! Lât, hiç işitir mi? Hiç görür mü? Hiçbir yarar veya zarar verir mi? Geliniz, Allahın affına ve lütfuna sığınınız! Ona ibâdet ediniz!

Hz. Mugîre, Tâiflilere, putların hiçbir şey yapamadıklarını belirttikten sonra, yanındakilerle birlikte Rabbe'yi yıkmaya, taşları, birer birer yere indirmeye devam etti. En sonunda, onu yerle bir edince, Tâifliler şaşırıp kaldılar.

Lât'in kapıcısı ve bakıcısı olan Aclân bin Attâb, Mâlikoğullarındandı. Ondan sonra bu hizmeti, oğulları görmekte idi. Lât'in bakıcısı diyordu ki:

- Göreceksiniz ki, temeline inilince, temel öyle bir kızacaktır ki, o kızgınlıkla, onları yerin dibine batıracaktır!

Hz. Mugîre bunu işitince, temelini de kazmaya başlayıp, adam boyunun yarısına kadar kazdı. Temeline kadar indi. Orada bulunan, altın ve gümüşleri çıkardı.

Putun bulunduğu yerdeki mallar, bir araya toplanınca, Hz. Mugîre, Ebû Süfyân'a dedi ki:

- Resûlullah efendimiz, bu maldan, Urve ile Esved'in borçlarını ödemeyi sana emretmişti. Bunun üzerine, onların borçlarını ödediler.

Hz. Mugîre, Tâif'i küfür karanlığından nûra kavuşturup, Mekke'ye, Resûlullahın yanına döndü. Vedâ haccına katıldı. Resûlullahın âhirete teşriflerinde techiz ve tekfinde vazife aldı. Peygamberimiz kabre indirildikten sonra, üzerine toprak atılırken yüzüğünü düşürdü. Hz. Ali'ye durumu arz edip, kabirden yüzüğünü almak istedi. Müsaade verilince, kabre inip, yüzüğünü alırken, Peygamberimizin ayaklarını sıvazladı. Böylece Resûlullahın mübârek bedenine son defa elini süren kişi oldu.

Bundan dolayı, "Resûlullahtan son ayrılan insan benim" derdi.

Kureyşli müşrikler, Benî Sakîf kabîlesi reisi olan amcası Urve bin Mes'ûd'u elçi olarak gönderdi. Urve, konuşma esnasında cahiliyye âdetinde olduğu gibi, Peygamberimizin sakalını tutup, okşamak istedi.

Hz. Mugîre, amcası Urve'ye kılıcının ucuyla müdâhale ederek, Resûlullahın mübârek sakalına dokunmaktan menetti.

Amcası, onun Resûlullaha olan sevgisi, muhabbeti ve bağlılığı karşısında hayrete düştü.

Hz. Mugîre, Hz. Ebû Bekir'in hilâfetinde, yalancı peygamberlik iddiasında bulunan Müseylemet-ül-Kezzâb ve dinden dönen mürtedler üzerine gönderilen orduda vazife aldı. Yemâme harbinde mürtedlere, Şam ve Yermük'de de Rumlara karşı savaştı. Yermük'de bir gözü yaralandı.

Hz. Ömer'in hilâfetinde Irak'ta yapılan fetihlere de katıldı. İran'daki Sâsânî İmparatorluğunun sonunu getiren Kadisiye Meydan Muharebesi öncesinde, Müslümanların sefirliğini yaptı.

Zulüm üzerine kurulan İran Sâsânî kumandanlık sarayının şaşaası ve kumanda heyetinin süslü elbiselerine karşı, Mugîre'nin sâde kıyâfeti ve vakarlı hâlini gören İran kumandanları şaşırıldılar.

Hz. Mugîre, Sa'd bin Ebî Vakkâs tarafından sefir olarak gönderilmişti. İranlılar, sert konuşup, Müslümanları korkutacaklarını zannettiler. Söz sırası Mugîre'ye gelince, o, büyük bir cesaretle konuşmaya başladı ve şöyle dedi:

- İslâmiyetin esaslarına göre, herkes Allahü teâlâ indinde bir kul olarak eşittir. Hiç kimsenin diğerine karşı bu hususta bir imtiyazı yoktur.

Mugîre hazretlerinin bu sözlerini dinleyen İran heyeti, şaşkın bir vaziyette birbirlerine bakıp, ne söyleyeceklerini ve ne yapacaklarını şaşırıldılar ve telâşa düştüler. Telâşı ve şaşkınlığı daha çok artan İran Başkumandanı Rüstem, yakut, inci ve elmaslarla süslü olan kılıcını Hz. Mugîre'ye göstererek dedi ki:

- Sefir hazretleri, bu kılıç çok insanlar tarafından birçok kere öpülmüştür.

Bu söz karşısında büyük bir dâhî olan Hz Mugîre şöyle cevap verdi:

- Senin kılıcını öpenler, yaltakçılık yaparak kılıcını değil, onun kınını öpmüşlerdir.

Sonra kendi kılıcını göstererek dedi ki:

- Bu kılıç ondan daha keskin ve daha çok bilenmiştir.

Bu görüşmelerden sonra anlaşmaya varılamadı ve yapılan Kadisiye Meydan Muharebesinde, Müslümanlar galip geldi. Bu savaşta, Hz. Mugîre büyük bir kahramanlık göstermiştir.

Mugîre hazretleri bir kadınla evlenmek istemişti. Peygamber efendimiz Mugîre'ye buyurdu ki:

- Onu gördün mü?

- Hayır yâ Resûlallah.

- Onu gör! Zîrâ birbirinizi görmeniz, aranızdaki muhabbeti artırır.

Hz. Mugîre buyurdu ki:

- Bir kimse evine girdiği zaman selâm verirse, şeytan, "Artık, benim burada duracak bir yerim kalmadı" der.

Sofraya oturup yemek yemeye başladığı zaman, Allahü teâlânın adını anarsa, yâni Besmele-i serîfeyi söylerse, şeytan bu sefer de, "Benim burada ne duracak yerim, ne de yiyecek bir şeyim kaldı" der.

Su içeceği zaman, Allahü teâlânın adını anarsa, şeytan bu sefer de şöyle der: "Artık burada benim için ne durak, ne yemek, ne de içmek kaldı." Şeytan, bundan sonra eli boş olarak çıkar gider.

Hz. Mugîre, dâhi olup, teşkilâtçı bir Sahâbiydi. Zekâ ve aklını, meşhur dâhilerden Halîfe Hz. Muâviye de takdir ederdi. Büyük meseleleri üstün görüşüyle hemen hâlledigip, en şıkışık durumlarda bile bir çıkar yol bulurdu.

Dînî ilimlere vâkif, tedbir sahibiydi. Pek çok talebe yetiştirip, bunlara dînî ilimleri öğretip, hadis-i şerif rivâyet etti. Yüzotuzüç hadis-i şerif rivâyet etti.

Vefâtına kadar Kûfe vâlisi kaldı. Kûfe'de 670 senesinin Saban ayında, yetmiş yaşında taundan vefât etti.

HZ. MUHAMMED BİN MESLEME (r.anh)

Bedir savaşından sonra Mekkeli müşriklerin ölümleri hakkında ağıtlar, şiirler söyleyerek müşrikleri kışkırtan, Peygamberimize ve Müslümanlara dil uzatarak fitne çıkartan, hattâ Peygamberimize suikast tertiplemeye kalkışan Kâ'b bin Eşref adlı bir Yahûdî zengini vardı. Peygamber efendimiz Eshâb-ı kirâma buyurdu ki:

- Kâ'b bin Eşref'i kim öldürür? Çünkü o, Allah ve Resûlüne ezâ etmiştir.

Muhammed bin Mesleme dedi ki:

- Yâ Resûlallah! Ben onu senin için öldürür, onun sesini kısarım.

Bunun üzerine Resûlullah efendimiz şöyle buyurdu:

- Gücün yeterse bu işi yap!

Bunun üzerine Muhammed bin Mesleme, evine döndü. Sonra Ebû Nâile, Abbâd bin Bişr, Hâris bin Evs, Ebû Abs ve İbni Cerîr'in yanına gidip, mes'eleyi onlara açtı. Hepsini uygun görerek, "Beraber öldürürüz" dediler.

Bundan sonra, birlikte Peygamber efendimize gelerek dediler ki:

- Yâ Resûlallah! İzin buyurursanız, biz Kâ'b ile konuşurken, sizinle ilgili olarak onun hoşuna gidecek ba'zı sözler söylemeliyiz. Peygamber efendimiz, onlara buyurdu ki:

- Bu husûsta istediğinizi söylemeniz size helâldir.

Muhammed bin Mesleme ve arkadaşları, aralarında istişâre yapıp bir plân hazırladılar. Bundan sonra Muhammed bin Mesleme, Kâ'b bin Eşref'in yanına giderek dedi ki:

- Şu Muhammed, bizden sadaka istedi. Bize çok vergi yükledi. Onun için senden ödünç bir şey almak için geldim.

- O sizi daha da bıktırarak.

- İşte ona bir defa uymuş bulunduk. Ona tâbi olmakta devam edeceğiz. Bakalım sonu ne olacak? Şimdi sen bize biraz ödünç hurma ver.

- Evet vereyim, fakat bana bir şeyi rehin vermelisiniz.

Muhammed bin Mesleme ile yanındakiler sordu:

- Ne istersin?

- Kadınlarınızı rehin isterim!

- Kadınlarımızı sana nasıl rehin verebiliriz? Sen yakışıklı birisin. Kadın gönlü, meyledebilir.

- O zaman oğullarınızı rehin verin!

- Onları da rehin veremeyiz. Onlardan birine, bir iki deve yükü hurmaya karşılık rehin olundu diye sövülür ki, bu bizim hiç unutamıyacağımız bir leke olur. Fakat sana silâhımızı ve zırhımızı rehin verebiliriz.

Kâ'b bu teklifi kabûl etti. Onlara, ne zaman geleceklerini de bildirdi.

Muhammed bin Mesleme, belirtilen gece Kâ'b'ın kalesinin yanına gitti. Beraberinde, Kâ'b'ın süt kardeşi Ebû Nâile de vardı. Kâ'b onları kaleye çağırmişti.

Kâ'b gelenleri karşılamak için aşağı inerken Kâ'b'ın karısı dedi ki:

- Bu saatte nereye gidiyorsun?

- Gelenleri karşılamaya iniyorum.

- Bu durum bana pek iyi gelmiyor. Sanki bana kan dökülecek gibi geliyor.

- Yok yok zannettiğin gibi değil, onlar Muhammed bin Mesleme ile süt kardeşim Ebû Nâile'dir.

O iyi bir gençtir. Geceleyin, kılıncı vuruşmasına bile çağırılrsa, hiç tereddüt etmeden gelir. Böyle

birisidir.

- Yine de sen aşağı inme! Onlarla konağın damından konuş!
  - Yiğite yaraşan, çarpışmaya, süngülenmeye da'vet edilse bile icâbet etmektir.
- Kâ'b böyle söyledikten sonra aşağı indi.

Muhammed bin Mesleme, bu arada üç kişiyi kaleye soktu. Bunlar Ebû Abs, Hâris bin Evs, Abbâd bin Bişr idi. Muhammed bin Mesleme arkadaşlarına dedi ki:

- Kâ'b gelince, ona saçını koklayacağımı söylesen, başını tutup koklarım. Siz, benim, Kâ'b'ın başını iyice yakaladığımı gördüğünüz zaman, kılıçlarınızla, Kâ'b'a vurunuz. Böylece (Harb hiledir) hadîs-i şerîfine uygun hareket etmiş oluruz.

Kâ'b bin Eşref, güzel giyinmiş bir şekilde güzel koku saçarak, onların yanına gelmişti. Muhammed bin Mesleme, "Şimdiye kadar böyle güzel koku koklamadım" diyerek Kâ'b'ın yanına vardı. Kâ'b gururlanarak cevap verdi:

- Dünyanın en güzel kokularını kullanırım.

Muhammed bin Mesleme dedi ki:

- Güzel kokulu saçını koklamama izin verir misiniz?

Kâ'b, müsâade ettiğini söyledi. Muhammed bin Mesleme, onun başını yakalayıp, arkadaşlarına seslendi:

- Allah ve Resûlullah düşmanına vurunuz!

İlk kılıç vurulduğunda, Kâ'b şiddetle bağırdı, ancak ölmedi. Bunu gören Muhammed bin Mesleme hançeriyle Kâ'b'ın karnını göbeğinden kasığına kadar yırttı. Kâ'b, öyle bir çılgılık kopardı ki, çevrelerindeki evlerden bu feryâdı duymayan kalmadı. Kâ'b yere yıkılıp öldü.

Fedâîler bundan sonra oradan sür'atle uzaklaştılar. Yahûdîler kaleden inip bir müddet onları ta'kip ettilerse de, yolu şaşırarak bulamadılar. Mücâhidler, Medîne'ye girdiklerinde, Resûlullah efendimiz namaz kılmıştı. Mücâhidlerin tekbîr seslerini işitince, kendileri de, tekbîr getirdiler.

Muhammed bin Mesleme, Resûlullah efendimize, Kâ'b'ın öldürüldüğünü haber verdi. Resûlullah efendimiz buyurdu ki:

- Murâdınıza erdiniz. Fedâîler de;

- Evet yâ Resûlallah! Allahın ve Resûlullahın bir düşmanı daha hak ettiği cezâyı buldu, dediler.

Kâ'b'ın öldürülmesi, hicretin üçüncü yılının Ramazan ayında oldu. Bedir savaşından sonra Benî Nâdir Yahûdîleri, Peygamberimizi yurtlarına da'vet edip, suikast yapmak istemişlerdi. Bunun üzerine Peygamberimiz onların bu tutumunu öğrendi. Muhammed bin Mesleme'yi çağırarak buyurdu ki:

- Nâdiroğulları Yahûdîlerine git! Onlara, (Resûlullah beni size; "Yurdumdan çıkıp gidiniz! Burada benimle birlikte oturmayınız! Siz bana bir suikast plânı kurdunuz! Size on gün süre tanıyorum. Bu müddetten sonra, buralarda sizden kim görülürse, boynu vurulacaktır" emrini bildirmek üzere gönderdi) de!

Bu emir üzerine Muhammed bin Mesleme, Nâdiroğulları Yahûdîlerinin yurduna varınca, onlara dedi ki:

- Mûsâ aleyhisselâma Tevrat'ı indirmiş olan, Allah aşkına doğru söyleyiniz: Muhammed aleyhisselâm Peygamber olarak gönderilmeden önce, Tevrat önünüzde iken, size geldiğim ve şu meclisinizde bana Yahûdîliği teklif ettiğiniz zaman ben size, "Vallahi ben aslâ Yahûdî olmam" demiştim. O zaman siz de bana cevâben, "Senin dîninden başka din yoktur. Senin anladığın, istediğin, duyup işittiğin Hanîf dîninin aynısıdır! Size gelecek olan Peygamber, hem şerî'at sahibidir, hem savaşıdır. Gözlerinde biraz kırmızılık vardır. Kendisi Yemen tarafından gelecek, deveye binecek,

ihrâma bürünecek, bedeni yumuşak ve kuvvetli, kılıcı boynunda asılı bulunacak, konuştuğu zaman hikmet konuşacaktır” dememiş miydiniz?

Yahûdiler bunu itiraf etmelerine rağmen İslâmiyeti kabûl etmemişlerdi. Muhammed bin Mesleme ayrıca Resûlullahın emrini onlara bildirdi. Bunun üzerine Nâdiroğulları yüklerini toplayıp, topraklarını terkederek yurtlarından oldular ve ihânetlerinin cezâsını gördüler.

Hayber gazvesinde, Hayber kalelerine yapılan hücumlarda en önde bulunuyordu. Henüz Hayber fethedilmemişti. Muhammed bin Mesleme dedi ki:

- Yâ Resûlallah! Bugün çok üzgünüm. Yahûdîler kardeşim Mahmûd bin Mesleme’yi şehîd etti.

Bunun üzerine Peygamber efendimiz buyurdu ki:

- Düşmanlarla karşılaşmayı istemeyiniz. Allahtan sağlık ve âfiyet dileyiniz. Çünkü siz, onlardan başınıza neler geleceğini bilemezsiniz. Düşmanla karşılaştığınız zaman, “Allahım! Bizim de Rabbimiz, onların da Rabbi sensin. Hepimiz senin kudretin altındayız. Onları öldürecek, ancak sensin” diye duâ ediniz, ondan sonra oturunuz. Sizi sardıkları zaman tekbîr getiriniz. Ey Muhammed bin Mesleme! Sana müjde! Yarın, inşaallah, kardeşini öldüren öldürülecek ve Yahûdî savaşçıları, kaçacaklardır.

Hayatı muharebe meydanlarında geçti. Hz. Osman ve Hz. Ali’nin halîfelikleri sırasında artık ihtiyarlamış olduğundan, Medîne’de sakin bir hayat yaşadı. Hz. Mu’âviye’nin halîfeliği sırasında yetmişyedi yaşında iken, 664 yılında Medîne’de vefât etti, Bakî’ kabristanına defnedildi.

HZ. MUS'AB İBNİ UMEYR (r.anh)

Ashab-ı kirâm'ın ileri gelenlerinden Künyesi Ebâ Muhammed'tir. Mekke'nin zengin ailelerinden olup, yakışıklı ve güzel giyinen bir gençti. Anne ve babası onun üzerine titrerdi. Özellikle, Mekke'nin en zenginlerinden sayılan annesi, oğluna güzel elbiseler giydirir ve güzel kokular sürerdi. Mekkeliler de onu hayranlıkla seyrederdiler. Bir defasında Hz. Peygamber de onun hakkında şöyle buyurmuştu: "Mekke'de Mus'ab b. Umeyr'den daha güzel giyinen, daha yakışıklı ve nimetler içinde yüzen başka bir genç görmedim" (İbn Sa'd, et-Tabakâtü'l-Kübrâ, Beyrut 1960, III, 116).

Mus'ab, Mekke'de o günün şartlarına göre zenginlik ve ihtişam içinde yaşarken, Hz. Peygamber(s.a.s)'in insanları islâm'a davet ettiğini öğrendi. Fazla vakit kaybetmeden Hz. Peygamber'e giderek iman edip müslüman oldu. O sırada Mekkeliler, müslümanlara yoğun bir baskı uyguladığından, Hz. Mus'ab müslüman olduğunu ailesinden gizlemek zorunda kalmıştı. Ama o, Peygamberimizi gizlice ziyaret etmeyi de ihmal etmezdi. Ne var ki Osman b. Talha, Mus'ab'ın namaz kıldığını görüp durumu annesi ile akrabalarına bildirmişti. Bunun üzerine akrabaları yakalayıp hapsettiler. Mekke'nin bu nazlı ve zengin genci için artık çile dolu zor günler başlamıştı.

Habeşistan'a hicret eden ilk kabileye katılıncaya kadar hapiste tutulan Hz. Mus'ab, hicret imkanı çıkınca, dinini daha rahat bir şekilde yaşayabilmek için Habeşistan'a hicret etti. Habeşistan dönüşünde Hz. Mus'ab'ın durumu tamamen değişmiş ve bu nazlı delikanlının yerini, kalbi islam ve imanla dopdolu iradesi güçlü kuvvetli, metin bir genç almıştı. Annesi ondaki bu kararlılık ve metaneti görünce, üzerindeki baskısını biraz hafifletmek zorunda kaldı.

Bu sırada Birinci Akabe Beyati olmuş ve Medinelilerden bir grup islâm'ı kabullenmişti. Kendilerine islâm'ı anlatmak ve diğerlerine de tebliğ yapmak için Rasulullah'tan bir öğretici istediler. Hz. Peygamber de bu önemli görev için Hz. Mus'ab b. Umeyr'i görevlendirdi. Hz. Mus'ab onlara hem namaz kıldırarak, hem Kur'an öğretecek, hem de diğer insanlara islâm'ı anlatacaktı ve yeni kimseleri islâm'a davet edecekti.

Böylece Medine'ye ilk hicret eden sahabi Mus'ab b. Umeyr oluyordu. Medine'de ilk cuma namazını da Mus'ab b. Umeyr kıldırıldığı kaynaklarda ifade edilir (İbn Sa'd, a.g.e., III, 118).

Bir yıl sonra Mekke'ye, hac mevsiminde yanında yetmiş kişi ile gelen Mus'ab b. Umeyr, Hz. Peygamber (s.a.s)'e islâm'ın Medine'deki hızlı yayılışının müjdesini verirken şöyle demişti: "İslâm'ın girmediği ve konuşulmadığı ev kalmadı." Başta Hz. Peygamber olmak üzere bütün müslümanlar bu habere çok sevindiler. Oğlunun Mekke'ye döndüğünü haber alan annesi onu tekrar hapsetmek istedi. Ancak Mus'ab bütün bunlara karşı olgun bir müslüman tavrını takınarak imanında direndi ve annesini bundan vazgeçirdi. Onun annesini islâm'a daveti bir sonuç vermediği gibi annesi de Mus'ab'ı yolundan döndürememişti.

Hz. Peygamber (s.a.s)'in yanında iki ay kadar kalan Mus'ab b. Umeyr, Hicretten on iki gün önce Medine'ye vardı. Hz. Peygamber (s.a.s) onu Sa'd b. Ebî Vakkas (r.a) ve Ebû Eyyûb el-Ensârî (r.a) ile kardeş ilan etmişti (İbn Sa'd a.g.e., III, 120).

Bedir savaşında muhacirlerin sancağı onun elindeydi. "Rasûlullah'ın bayraktarı" olarak ün yapmıştı. Uhud savaşında da sancak yine onun elindeydi. Savaş esnasında müslümanların gerilediğini gören Mus'ab b. Umeyr, atını sağa sola doğru sürüyor ve yüksek sesle şu ayeti okuyordu: "Muhammed ancak bir peygamberdir. Ondan önce birçok peygamberler gelip geçmiştir" (Ali imrân, 3/144). Bu ayetin Uhud gününe kadar nazil olmadığı ve o gün giderildiği rivayeti, Hz. Mus'ab'ın Allah katındaki değerini ifade eder (İbn Sa'd, a.g.e., III,120,121). Uhud Gazvesinde islâm ordusunun sancağını taşıyan

Mus'ab b. Umeyr'in önce sağ kolu kesildi. Hemen sancağı sol eline alarak savaşa devam etti. Fakat ardından sol eli de kesildi. Bu defa vücuduyla sancağa sımsıkı sarıldı ve yukarıdaki ayeti okumaya devam etti. Sonunda müşriklerin bir mızrak darbesiyle şehid oldu. Sancağı hemen Suveybit b. Sa'd ve Ebû'r-Rûm b. Umeyr adlı sahabiler aldılar.

Hz. Mus'ab şehid olarak yerde yatarken, günün sonlarına doğru, Hz. Peygamber (s.a.s) Mus'ab'ı elinde sancakla gördü ve "ileriye git ey Mus'ab!" diye emretti. Fakat o kişi geri dönerek "Ben Mus'ab değilim" deyince Hz. Peygamber onun Mus'ab kılığında savaşan Allah'ın meleklerinden biri olduğunu anladı (İbn Sa'd, a.g.e., II, 121).

Uhud savaşında Ashab-ı kiram'ın ileri gelenlerinden birçok kimse şehid oldu. Hz. Mus'ab b. Umeyr de şehidler arasındaydı. Hz. Peygamber (s.a.s)'in ne kadar üzüntülü olduğu yüzünden okunuyordu. Mus'ab'ın mübarek na'sının başucunda oturarak, Uhud şehidleri hakkında nazil olduğu bildirilen şu ayeti okudu: "Mü'minlerden öyle er kişiler vardır ki, Allah'a verdikleri sözde sadakat ettiler. Kimi adağını ödedi şehid oldu. Kimi de (şehid olmayı) bekliyor. Onlar verdikleri sözü asla değiştirmediler" (el-Ahzab 33/23). Sonra Hz. Peygamber diğer sahabilere, şehidlere yaklaşıp selam vermelerini söyledi ve verilen selamların şehidler tarafından alınacağını ifade etti (İbn Sa'd, a.g.e., III, 121).

Hz. Mus'ab şehid edildiğinde kırk yaşlarında idi. Bir zamanlar zenginlik ve refah içinde yaşayan bu değerli insanı kefenleyecek bir örtü dahi bulunamamıştı. Hz. Peygamber, yanına geldiğinde Mus'ab b. Umeyr eski bir hırkanın içinde saçları dağılmış, vücudu ise kılıç ve mızrak darbeleriyle parçalanmış bir durumda yatıyordu. Hz. Peygamber üzüntülü bir halde şunları söyledi: "Seni Mekke'de gördüğümde, senden daha güzel giyinen, senden daha yakışıklı kimse yoktu. şimdi ise, kefen olarak sarılmış hırkadan başın dışarıda kalıyor." Sonra onun için de bir kabir açtılar ve o mübarek sahabiyi de Uhud şehidleri arasına defnettiler.

Allah yolunda canını feda eden bu aziz şehid sahabı için Ashab-ı Kiram'dan Habbab (r.a) şunları anlatıyor: "Biz Hz. Peygamberle birlikte Medine'ye yalnız Allah rızası için hicret ettik. Artık mükâfatını Allah'tan bekleriz. Arkadaşlarımız arasında bu nimetlerden tatmadan âhirete gidenler vardır ki Mus'ab b. Umeyr bunlardan biridir. O Uhud günü şehid olmuştu da, kendisini saracak bir kefen dahi bulamamıştık. Yalnız şehidin bir kaftanını bulmuş ve bu aziz şehidi ona sarmaya çalışmıştık. Ancak başını örterken ayakları açılıyor, ayaklarını kapatırken de başı açığa çıkıyordu. Bu yoksulluk karşısında Hz. Peygamber bize şehidin başını örtmemizi ve ayaklarının üstüne de ızhîr denilen kokulu ottan koymamızı emretti" (Buharî, Cenâiz 27; İbn Sa'd, a.g.e., III, 121).

HZ. NEVFEL BİN HÂRİS (r.anh)

Nevfel bin Hâris, Kureyş kervanını kurtarmak ve Müslümanlarla savaşmak için hazırlanan müşrik ordusuna katılmak istemiyordu. Resûlullah İslâmiyeti bütün insanlara duyurmaya, anlatmaya başladığı zamanlarda, daha müslüman olmamıştı. Ancak karşı da çıkmak istememişti. İlk senelerde O'na muhalefet etmesine rağmen bunu isteyerek yapmıyordu.

Fakat diğer müşriklerin zorlamaları ile Bedir savaşına katılmaya mecbur oldu. Savaş sonunda müşrikler mağlup olup birçok esir verdiler. Bunların arasında Hz. Nevfel de bulunuyordu. Resûlullah efendimiz buyurdu ki:

- Yâ Nevfel fidye verip kendini kurtar.

Cevap verdi:

- Yâ Resûlallah! Kendimi esirlikten kurtarmak için verecek bir şeyim yok!

Resûlullah efendimiz tebessümle buyurdu:

- Cidde'deki mızraklarını versene!

Bunu duyan Nevfel şaşkınlık içinde:

- Allaha yemin ederim ki, Cidde'de mızraklarımın bulunduğunu benden ve Allahtan başka kimse bilmiyordu. Ben, şehâdet ederim ki, sen Resûlullahsın! diyerek Müslüman oldu.

Hz. Nevfel, mızraklarını verip kendini esirlikten kurtardı. Bunların sayısı bin tane kadar vardı. O zamanlar mızrak en kıymetli savaş âleti idi. Bunun için iyi para ediyordu.

Kendisi Peygamber efendimizin amcası Hâris'in oğlu olup, Hâşimoğulları'ndan Müslüman olanların en yaşlısı, hattâ Hz. Hamza ve Hz. Abbas'dan daha yaşlı idi. Yine Haşimoğulları'ndan kardeşleri Rebia ve Abdüşşems'den de büyük idi.

Bundan sonra Hz. Nevfel, Mekke'ye geri döndü. Bir müddet orada kaldıktan sonra Hz. Abdullah bin Abbâs ile beraber Hendek savaşı sırasında Medîne'ye, Resûlullahın yanına hicret etti. Peygamber efendimiz onunla Abbâs bin Abdülmuttalib'i kardeş yaptı. Câhiliyet devrinde malları ortaktı. Birbirlerini severlerdi. Resûlullah ikisi için Mescid-i Nebevi'nin bitişiğinde bir ev verdi. Bu ev bir duvar ile ikiye ayrılmıştı.

Hz. Nevfel Medîne'de iken ilk önce Mekke'nin fethine katıldı. Tâif ve Huneyn seferlerinde büyük yardımlar ve mahâretler gösterdi. Bilhassa Huneyn savaşında Resûlullaha üçbin mızrak ile yardım etti. Peygamberimiz ona buyurdu ki:

- Sanki ben senin bu mızraklarının müşriklerin sırt kemiklerini kırdığını görüyorum.

O Huneyn savaşında Resûlullahın sağ tarafında en önde bulunuyordu. İslâm ordusunun ön safları dağıldığı zaman büyük kahramanlık göstererek kendisi gibi birkaç yiğit mücahid ile düşmana hücum etti. Müşrikler kaçmaya başlayınca Müslümanlar toparlandılar. Netîcede savaş İslâm ordusunun zaferi ile bitti.

Peygamber efendimiz Hz. Nevfel'i hatırladıkları zaman hayırla anarlardı.

Kendisi Resûlullaha büyük bir muhabbet ile bağlı, son derece kuvvetli îmâna ve cesârete sahip idi. Çok cömert idi.

Hz. Nevfel Hz. Ömer'in halîfeliği sırasında Medîne'de 636 da vefât etti. Namazını Hz. Ömer kıldırarak Cennetül Bakî kabristanına defnedildi.

HZ. NUAYM İBNİ MES'ÛD (r.anh)

Nuaym İbni Mes'ûd radiyallahu anh uyanık, zeki bir genç... Olaylar karşısında güçlük çekmeyen, harbin hile olduğunu bilen bir kahraman... Hâdiseleri kavrayışta ve çözümlemede becerikli bir yiğit...

O , Hendek harbi esnasında islâm'la şereflendi. İsmi Nuaym olup Gatafan kabilesindedir. Müslüman olmadan önce para ve eğlenceye düşkün bir kimseydi. Arzu ve isteklerini tatmin için Necid çöllerinden kalkar Yesrib'e gelirdi. Benî Kureyza yahudileriyle sıkı ilişki içindeydi. Mekke vâdileri islâm nuruyla aydınlandığı sıralarda o, gününü gün ediyordu. Zevk ve eğlencelerine engel olmasından korktuğu için yeni din islâm'dan şiddetle uzak durmağa çalışıyordu. Fakat Allah Tealâ onun gönlünü Ahzab günü islâm'ın nuruna hazırladı.

O , Hendek gazvesinde kendine yeni bir sayfa açtı. "Harb hiledir" düstûrunun şaheser bir hikâye kahramanı oldu. İslâm'a girişi şöyle gerçekleşti:

Hicretin beşinci senesiydi. Medine'li müslümanları, dışardan Kureyş ve Gatafan kabileleri, içerden Benî Nâdir ve Benî Kureyza yahudileri kuşatıp yeni dinin kökünü kazımak istediler. Rasûl-i Ekrem (s.a.v.) Efendimiz de o günlerde Medine'de Benî Kureyzâ yahudileriyle bir barış antlaşması imzalamıştı. Benî Nadir'in ileri gelenleri Benî Kureyza'yı kışkırtmaya başladılar. Bu defa felâketin Müslümanların başına geleceğini söylediler. Yaptıkları anlaşmayı bozmalarını ısrar ettiler. Onlar da Mekke ve Necidden iki ordunun geldiğini görünce antlaşmayı bozdular.

Bu haber Müslümanların arasına yıldırım gibi düştü. Kureyş ile Gatafan kabileleri Medine'yi kuşatmış halka gelen erzak yolunu kesmişlerdi. Benî Kureyza da içerden Müslümanların arkasında hazırlık yapıyordu. Fitne ortalığı kaplamıştı. Münâfıklar boş durmuyordu. İçlerinde gizlediklerini açığa vurup şöyle diyorlardı: "Muhammed bize, Kısra ve Kayser'in hazinelerine sahip olacağımızı vadediyor. İşte bugünkü durumumuz. Bizler ihtiyaç için tuvalete gitmekten bile korkar hale geldik... "

Kalplerinde hastalık olanlar ortalığı bu şekilde fitneye verdiler. Beni Kureyzâ'nın yapacağı baskında kadınlarına, çocuklarına ve evlerine zarar geleceğini düşünerek guruplar halinde ayrılmaya başladılar. Bu kuşatma yirmi gün kadar sürdü. Her iki tarafta da açlık, sefalet başgösterdi. Atları, develeri ölmeye başladı. Soğuktan askerler dahi kırılmaya yüz tuttu.

Rasûl-i Ekrem (s.a.) efendimiz devamlı Rabbine sığınarak:"Allah'ım! Senden bana vadettiğin yardımı istiyorum!... Allah'ım! Senden bana vadettiğin yardımı istiyorum..."diye duâ ediyordu.

Bu duâyı gece gündüz tekrar edip duruyorken bir gece yarısı Gatafan kabilesinden Nuaym'ın gönlüne bir kıvılcım düştü. Sabaha kadar onu uyku tutmadı. İçinden bir ses ona : " Yazıklar olsun sana Nuaym !.. Seni Necid gibi uzak yerden getiren sebep nedir? Senin gibi akıllı birisine sebepsiz yere harb etmek yakışır mı? Sen onunla ne gasbedilmiş bir hakkı geri almak için ne de tecavüze uğramış bir ırzı korumak için savaşıyorsun. Sen bilinmeyen bir sebeble onunla harb etmeye geldin!..." diyerek sesleniyordu. Kendi kendine bir iç muhasebesi yapan Nuaym gece karanlığında kalkıp Rasûlullah (s.a.) efendimizin yanına gitti. Rasûl-i Ekrem (s.a.) Efendimiz ona: " Nuaym İbni Mes'ud sen misin?" dedi. O da: "Evet benim." dedi. "Bu saatte gelmene sebep nedir ? " dedi. Bunun üzerine Nuaym, Kelime-i Şehadet getirdi ve şunları söyledi: "Ya Rasûlallah ! Ben Müslüman oldum. Yalnız kavmimin bundan haberi yok. Şimdi bana dilediğini emret !..." dedi. İki Cihan Güneşi Efendimiz de ona: "Kavmine git ve düşmanımızın gayret ve gücünü zayıflat. Çünkü harp hiledir." buyurdu.

Nuaym İbni Mes'ûd (r.a.) Fahr-i Kâinat (s.a.) Efendimizi memnun edebilmek için kabileler arası diplomasi trafiğine başladı. Her kabilenin kabul edeceği tarzda fikirler üretti. Önce Benî Kureyza'ya gitti ve onlara : "Burası sizin memleketiniz. Mallarınız, çoluk çocuğunuz ve kadınlarınız var. Başka

bir yere gidecek haliniz yok. Ama Kureyş ve Gatafan öyle değil. Harbi kazanırsa ganimet bilirler. Kazanamazlarsa güven içinde memleketlerine dönerler..." diyerek onları vazgeçirmeğe çalıştı. Hatta onların eşrafından bazı adamları yanlarına alarak rehin tutmalarını teklif etti. Oradan çıktı Kureyş ve Gatafan'a geldi. Onlara da: " Beni Kureyza'nın Muhammed'le anlaştığını ve Kureyş ile Gatafan eşrafından bir çok adamlar alıp ona teslim,edeceğini" söyledi.

Benî Kureyza'yı denemek için Ebû Cehil'in oğlu İkrime gönderildi. İkrime onlara vardığında: " Burda eğlenip durmamız uzadı. Artık bizde usandık. Yarın çarpışmağa karar verdik." dedi. Onlar: " Yarın Cumartesidir. Biz o gün hiçbir iş tutmayız. Sonra yanımızda rehin kalmaları için sizden ve Gatafan eşrafından yetmiş kişiyi bize vermedikçe sizinle birlikte harb etmeyiz. " cevabını verdiler. İkrime kavmine döndü ve duyduklarını anlattı. Onlar da hep bir ağızdan: "Vay aşağılık maymunlar!.. Vallahi bizden rehine olarak bir koyun bile isteseler yine vermeyiz." dediler.

Nuaym (r.a.) bu şekilde düşmanları birbirine düşürdü. Aralarındaki anlaşmaları bozmada başarılı oldu. Gece yarısı bir de şiddetli rüzgâr çıktı. Fırtına çadırlarını başlarına yıktı. Kazanlarını devirdi. Ateşlerini söndürdü. Perişan bir vaziyette karanlıkta çekip gitmek zorunda kaldılar.

Sabah olunca, müslümanlar, düşmanların kaçıp gittiğini gördü ve: " Kuluna yardım eden Allah'a... Askerini aziz kılan... Kabileleri tek başına yenen Allah'a hamd olsun..." dediler.

O günden sonra Nuaym İbni Mesûd (r.a.) Resûl-i Ekrem (s.a.)'in güven kaynağı oldu. O'nun verdiği hiçbir vazifeyi aksatmadı. Onunla birlikte harblere katıldı. Onun önünde sancak taşıdı.

Mekke fethi günü Ebû Süfyan İbni Harb, müslüman askerleri'ni seyretmek üzere durduğunda, Gatafan'ın sancağını taşıyan bir adamı gördü ve yanındakilere: " Bu kim? " diye sordu. Onlar da: "Nuaym İbni Mesûd..." dediler. Bunun üzerine Ebû Süfyan şunları söyledi: " Hendek savaşında bize yaptığı neydi!... O, Muhammed'in en büyük düşmanıyken şimdi onun önünde kavminin sancağını taşıyor..."

Allah her zaman mü'minlerin yardımcısıdır... Yeter ki gönlümüzü O'na tam verelim. Dinde muhlisler olarak yaşayalım. Göz yaşlarıyla samimi duâlara devam edelim. Allahu Teala bu dualar hürmetine nice Nuaym'ler çıkarır... Cemel vakasında vefat ettiği rivayet edilen Nuaym İbn Mesûd (r.a.)'un şefaatlerini niyaz ederiz.

HZ. NU'MÂN BİN MUKARRİN (r.anh)

Hız. Ömer, Eshâb-ı kirâmı toplayıp sordu:

- Ben bir ordu teşkil edip, İran üzerine göndermek istiyorum. Bu husûstaki görüşünüz nedir?

Çeşitli fikirler ortaya atıldı. Eshâbdan birisi şunu teklif etti:

- Şam ve Yemen ordusu tamamen İran hudûduna hareket etsin. Sen de Mekke ve Medîne halkı ile Basra ve Kûfe tarafına git, bütün Müslümanları kâfirlerin üzerine gönder!

Hız. Ali kalkıp fikrini beyân etti:

- Ey mü'minlerin emîri! Şam askerini İran'a gönderirsen, Rumlar onların çoluk çocukları üzerine saldırır. Yemen askerini gönderirsen, o zaman Habeşliler bu tarafa geçer. Bu bölgeyi yalnız bırakırsan, etrafımızdaki Araplar isyâna kalkışır, arkadan vurup, senin önündeki işini unutturur.

Bunlar yerlerinde kalsın. Basra halkı üç kısma ayrılsın. Bir kısmı çoluk çocukların muhafazasında kalsın. Bir kısmı da ehl-i zimmetin ya'nî müslüman olmıyan, harâc ve cizye veren vatandaşların muhafazası için, ihtiyat olarak bulunsun. Üçüncü kısmı ise, Kûfe askerine yardım için hareket etsin.

Acemler seni sınırda görürlerse, mü'minlerin emîri, Arapların kumandanı diyerek, daha fazla bir hırs ve istekle saldırırlar. Sayılarının çokluğuna gelince, biz şimdiye kadar sayı çokluğu ile savaşmadık. Allahü teâlânın yardımı ile iş gördük, zafer kazandık.

Hız. Ömer bu görüşü uygun bulup, dedi ki:

- Bu iş için Irak kumandanlarından birini seçiniz, sınırın işlerini ona bırakayım!

Danışma hey'etinde bulunanlar:

- Sen askerinin durumunu daha iyi bilirsin. Çünkü sen onlarla görüştün. Durumlarına vâkıfsın.

Onları iyi tanıyorsun, diye arz ettiler.

Bunun üzerine Hız. Ömer, Nu'man bin Mukarrin el-Müzenî'yi kumandan olarak ta'yîn etti.

Nu'man bin Mukarrin, bir miktar Kûfe askeriyle Cundişâpûr ve Sûs kolunda idi. Hız. Ömer ona yazılı bir emir göndererek, etrafındaki askeri yanına toplıyarak, Nihavent üzerine hücum etmesini emretti.

Kûfe kumandanına da, halkı Allah yolunda harbe teşvik edip, onları Nu'man bin Mukarrin'in emrine göndermesini yazdı. Bölgedeki kumandalara, Ahvâz askeriyle, Fâris ve İsfahan hudûdunda bekleyip, o taraflardan Nihavent'in yardımını kesmelerini emretti.

Nu'man bin Mukarrin Hız. Ömer'in emrettiği şekilde ordusu ile hareket etti. Bu orduya, Kûfe'den Huzeyfe bin Yemân kumandasındaki kuvvetle, Mugire bin Şu'be kumandasındaki Medîne'den gelen kuvvetler de katıldı. Nu'man bin Mukarrin'in yanında 30 bin civârında asker toplandı. İran ordusu ise 150 bin kadardı. İran başkumandanı Fîrûzan'dı.

Nu'man bin Mukarrin'in ordusunda Cerir bin Abdullah Becelli, Mugire bin Şu'be gibi büyük zâtlar, Tuleyha bin Huveylid, Amr bin Ma'dikerib gibi bin kadar kahraman vardı.

Nu'man hazretleri, Tuleyha ile Amr'ı keşif için Nihavent'e gönderdi. Bunlar kimseye rastlamayıp, geri döndüler. İslâm ordusu ile Nihavent arası, yirmi saatten fazla idi. Bu mesâfede tehlikeli bir durum olmadığı anlaşılınca, Nihavent'e yüründü.

Bir çarşamba günü, iki ordu birbiriyle karşılaştı. Numan bin Mukarrin tekbîr alınca, bütün İslâm ordusu tekbîr aldı. Tekbîr sadâsından yer, gök inledi. Tekbîr sesleri, İran ordusu üzerinde derin bir korku meydana getirdi.

Nu'man bin Mukarrin kumandasındaki İslâm ordusu ile Nihavent yakınlarında putperest İran

ordusu arasında harp başladı. İran ordusu, etrafını hendek ve birçok engellerle sağlamlaştırmıştı. İranlılar, istediği zaman siperlerinden çıkış yapıp, sonra geri dönebiliyorlardı. Bu yüzden muhârebeden bir netîce alınamıyordu.

Bir ara İran ordusu siperlerinden çıkıp, İslâm ordusunun yakınlarına kadar geldi ve, ok atmaya başladılar. Müslümanlardan yaralananlar oldu. O gün cum'a idi. Nu'man hazretleri İslâm ordusuna:

- Mü'minlerin emîri minbere çıkıp, hutbede Müslümanların zaferi için duâ edinceye kadar hücumla geçmeyiniz, emrini verdi.

O zaman, Mugire bin Şu'be, Nu'man hazretlerine dedi ki:

- Durumu görüyorsun. Yakınımıza kadar geldiler. Bize doğru yürüyüşe geçtiler. Ok atıp, bizden ba'zılarını da yaraladılar. Hemen hücumla geçelim.

- Evet doğrudur. Sen menkıbeler sahibi bir kimsesin. Fakat ben Resûlullahın savaşlarında buldum. Günün ilk saatlerinde savaşmazsa, güneşin sıcaklığı kaybolup rüzgârın esmesine, Allahü teâlânın yardımının gelmesine kadar savaşı geciktirirdi.

Bundan sonra, Nu'man bin Mukarrin atına binip, askeri dolaştı. Her sancağın yanında durup, onları harbe teşvik edip, coşturdu. Sonra dedi ki:

- Ben sancağı üç defa sallıyacağım. İlk salladığımda herkes ihtiyacını giderip abdest tazelesinler. İkincisinde harbe hazır hale gelsinler. Üçüncüsünde hepiniz hücumla geçiniz. Ben bile olsam, birisi şehîd düşerse, kimse onun yanında toplanmasın. Hiç kimse hücumdan geri durmasın! dedi.

Sonra şöyle duâ etti:

Allahım! Müslümanların zaferi kazanması yolunda Numan'a şehîdlik ihsân eyle . Zaferi müyesser kıl!

Bütün İslâm ordusu, "âmin" dedi.

Hz. Numan bayrağı üç defa salladı. Sonra İslâm ordusu hücumla geçti. Savaş başlamıştı. Çetin bir savaş oldu. Müslümanların birisi yere düşmüştü. Bu, İslâm ordusunun kumandanı Nu'man bin Mukarrin idi. Nu'man bin Mukarrin:

- Üzerime bir elbise örtünüz, beklemeden düşmanın üzerine saldırınız, bu halim sizi korkutup, gevşetmesin, buyurdu.

Numan bin Mukarrin yere düşünce, bayrağı Huzeyfe bin Yemân aldı. Bu sıradaki manzarayı Hz. Ma'kil bin Yesar şöyle anlatır:

"Numan bin Mukarrin yaralanıp düşünce, yanına geldim. Kimse, kimse ile oyalanmasın, velev ki ben bile olsam, sözünü hatırlayınca orada beklemedim. Yalnız, belli olması için bir işâret koydum. Düşman, kumandanları öldürdüğü zaman onun başına toplanır, savaşla ilgileri pek kalmazdı.

Nihayet İran ordusu kumandanı, kendine ait boz katırından düşmüş, karnı yarılmıştı. Bu vesîle ile Allahü teâlâ Müslümanlara zaferi müyesser kılmış, İran ordusu hezimete uğramıştı. Savaş bitmişti. Nu'man bin Mukarrin'in yanına gittim. Vefât etmek üzere idi. Su getirip, yüzünü yıkadım. Bana sordu:

- Sen kimsin?

- Ma'kil bin Yesar'ım.

- Müslümanlar ne yaptılar?

- Allahü teâlâ zaferi müyesser kıldı.

- Elhamdülillah! Bu zaferi Hz. Ömer'e yazınız."

Hz. Nu'man bin Mukarrin bundan sonra kelime-i şehâdet getirip şehîd oldu.

Nu'man bin Mukarrin'in şehâdeti ve Müslümanların zaferi haberi Medîne-i Münevvereye geç

gittmişti. Hz. Ömer, İslâm ordusunun muzaffer olması için devamlı duâ ediyordu. Medîne âlimlerinden yaşlı bir zât şöyle anlattı:

Medîne'ye bir Bedevî geldi ve sordu:

- Nihavent ve İbni Mukarrin'den haberiniz var mı?
- Niçin soruyorsun?
- Hiç, soruyorum işte!

Bu durum Hz. Ömer'e haber verildi. Hz. Ömer, onu çağırdı ve dedi ki:

- Nihâvent ve İbni Mukarrin hakkında konuşman, bir şeyleri bildiğini gösterir. Bildiklerini bize anlat.

Bedevî anlatmaya başladı:

- Ey mü'minlerin emîri! Ben falancayım. Malımla, servetimle, çoluk çocuğumla Allah ve Resûlü için hicret etmek üzere yola çıkmıştık. Falanca yerde konakladık. Oradan ayrıldığımız zaman, ansızın bir benzerini görmediğimiz, kırmızı bir deve üzerinde bir adamla karşılaştık. Nereye gittiğini sorunca, Irak'tan geldiğini söyledi. Bunun üzerine, oradaki Müslümanların durumlarını da sorunca şöyle dedi:

- Düşmanları ile muharebe ettiler. Allahü teâlânın izni ile, düşman mağlup oldu. Nu'man bin Mukarrin şehîd düştü. Vallahi Nu'man'ı da Nihavent'i de bilmem.

Hz. Ömer muharebenin hangi Cum'a olduğunu, bilip bilmediğini sordu. Bedevî, hangi Cum'a olduğunu bilmediğini, fakat, falanca gün göç ettik, falan gün, falan yere indik, diyerek, harbin yapıldığı vakti bildirdi. O bunları anlatınca, Hz. Ömer buyurdu ki:

- O gün Cum'adır. Herhalde, haber getirip götüren biri ile karşılaşmışsın. Onların böyle postacıları vardır.

Sonradan alınan haberlerden, Nihavent muharebesinin Bedevînin bildirdiği günde yapıldığı anlaşılmıştır. Hz. Ömer'e Nu'man bin Mukarrin'in şehâdet haberi gelince, mescidde minbere çıktı. Müslümanlara, Nu'man bin Mukarrin'in şehâdet haberini verip ağladı.

Abdullah bin Mes'ud şöyle buyurdu:

- İmânın ve münâfıklığın birçok yerleri, evleri vardır. Mukarrinoğullarının evi, imânın konakladığı evlerden birisidir.

Şehîdlik gibi yüksek bir makâma kavuşan Nu'man bin Mukarrin, Müzenî kabîlesindedir. Künyesi Ebû Amr'dır. Kardeşleri, Suveyd bin Mukarrin ile Nuaym bin Mukarrin ile birlikte Hudeybiye antlaşmasından önce Müslüman olmuştur. Kardeşleri de Nu'man gibi askerlik ve kahramanlık bakımından meşhur sahâbîlerdendir.

Nu'man bin Mukarrin Resûlullah ile beraber Mekke'nin fethine ve Huneyn gazvelerine katılmıştır. Vedâ Haccı'nda da hazır bulunmuştur.

Resûlullahın vefâtından sonra, halîfe olarak Hz. Ebû Bekir seçilmişti. Bu sırada ortada büyük bir irtidat ya'nî dinden çıkış hareketi başladı. Hz. Ebû Bekir bu fitneye gereken cevabı verdi.

Nu'man bin Mukarrin bu irtidat fitnesine karşı verilen mücâdelede de bulundu. Böylece irtidat fitnesinin, büyümesine meydan verilmiyerek büyük bir felâketin önüne geçilmiş oldu. Nu'man bu hizmetlerine Hz. Ömer'in hilâfeti devrinde de devam etti. Onun hizmetleri, Irak ve İran taraflarında da çok oldu. 642 yılında Nihavent'te şehîd oldu

HZ. RİBÎ BİN ÂMİR (r.anh)

Hiz. Ömer'in hilafeti zamanı idi. İslâm adaleti altında müslümanlar, bir taraftan altın devirlerini yaşarken, diğer taraftan da İslâm orduları, dört bir cephede yeni fetihler yapıyor, zaferler kazanıyor ve İslâm topraklarını genişletiyorlardı.

Sâd ibni Ebî Vakkas'ın kumandası altındaki 34 bin kişilik İslâm ordusu, Acem topraklarına dayanmıştı. Resul-i ekremin duâsının gerçekleşmesine çok az bir zaman kalmıştı. İran Kısrası Resul-i ekremin mektubunu parçalamış, Resulullah efendimiz de, “Ya Rabbi, nasıl o benim mektubumu parçaladıysa, sen de onu ve onun mülkünü parça parça et” diye duâ etmişti.

Bu duâ gerçekleşmiş, İran Kısrası, oğlu tarafından hançer ile öldürülmüş, şimdi sıra mülkünün parçalanmasına gelmişti.

İran kısrası Yezd-i Cürd'ün kumandanı Rüstem, İslâm ordusuna karşı hazırlıklarını tamamlamıştı. İslâm ordusunun 34 bin mevcuduna karşılık, İran ordusunun 80 bin yedeği yanında 120 bin mevcudu vardı. Bu mevcudun 30 bini, kaçmaması için zincirlerle birbirine bağlanmıştı.

İslâm ordusu, dinimizin emrine uyararak, elçiler göndererek, önce düşmanını İslâm dinine davet ediyordu. Bunun için Rüstem'e de birkaç defa elçi gönderilmişti. Rüstem her seferinde reddetmişti.

Rüstem'in yanına giden ikinci elçi de Ribî bin Âmir idi. Rüstem'in yanına vardığında, hiç görmediği şatafatlı bir manzara ile karşılaştı. Rüstem'in bulunduğu yer, nakışlı yastıklar, kadifeden halılar, inci ve yakutlar ve daha birçok zinetlerle süslenmişti. Rüstem, altından yapılmış bir koltukta oturuyor, etrafındaki insanlar bir köle gibi kendisine hizmet ediyorlardı.

Ribî'nin ise eski bir kıyafeti, eğri bir kılıcı, yer yer eğilmiş bir kalkanı ve çelimsiz bir atı vardı. Ancak gördüğü şatafat Ribî bin Âmir'i hiç mi hiç cezbetmemişti. Bütün bu gördüklerine karşılık, onun da sarsılmaz bir imanı, yıkılmaz bir şecaati ve cesareti vardı.

Halılarla örtülü yere varınca, atından indi ve hemen oraya atını bağladı. Silahı, zırhı üzerinde ve miğferi başında idi. Ona, “Silâhını bırak” dediler. O da şu cevabı verdi:

- Beni böyle kabul ederseniz ne âlâ, yoksa döner giderim.

Orada bulunanlar, bu çelimsiz insandan çıkan cesurane sözler karşısında şaşırıp kalmışlardı.

Rüstem, “Bırakın onu” dedi. Ribî ilerledi ve Rüstem'in yanına yaklaştığında, mızrağını yere sapladı. Yerde ise ipekli yastıklar vardı. Mızrağın keskin ucu, ipek yastıkları delip geçti. Etrafındakilerin fevkalâde değer verdiği bu süslü yastıkların, Ribî için hiçbir ehemmiyeti yoktu. Onun tek düşündüğü, elçilik vazifesini, İslâmın izzetine uygun bir şekilde yerine getirebilmektir. Ribî, süslü yastıklara aldırılmayıp yere oturdu.

İslâm elçisi Ribî bin Âmir'in, huzurunda mızrağını yere saptırmasından sonra, Rüstem dedi ki:

- Ne diyorsan, anlat bakalım!

Ribî şöyle cevap verdi:

- Allahü teâlâ, dilediği kimseleri, kula kulluktan kendisine kulluğa, dünya sıkıntılarından feraha çıkaralım, bâtil dinlerinin zulmünden kurtarıp İslâm adaletine ulaştıralım diye, bize bir Peygamber gönderdi. Kim bu dini kabul ederse, bizden olur, biz de döner gideriz. Kim de kabul etmezse, Allahın vâd ettiğine kavuşuncaya kadar onunla savaşıyoruz.

- Allahın vâd ettiği nedir?

- Kâfirlerle savaşırken ölen için cennet, geride kalanlar için ise zaferdir.

- Söylediklerini dinledim. Bu mevzuu düşünmemiz için bize mühlet verir misin?

- Evet, istediğiniz mühlet veririm.

- Kaç gün mühlet verirsiniz?
- Bir veya iki gün ancak mühlet veririz.

Bunun üzerine Rüstem dedi ki:

- Hayır. Âlimlerimiz ve reislerimizle mektuplaşmamız için bu vakit az olur.

Onun bu cevabı üzerine Ribî dedi ki:

- Peygamberimiz düşmanla karşılaştığımız zaman, üç günden fazla mühlet vermememizi emretti.

Düşün ve adamlarına sor, bu mühlet içinde şu üç şıktan birini tercih et: Müslüman olmak, cizye vermek ve harb etmek.

Rüstem tekrar sordu:

- Sen onların efendisi misin?
- Hayır, müslümanlar birbirlerine kuvvet veren tek vücut gibidir.

Rüstem bunun üzerine adamlarını topladı ve dedi ki:

- Bu adamın sözlerinden daha kıymetli ve kabule sayan bir söz duyduunuz mu?

Adamları, Rüstem'in bu sözlerine şiddetli bir şekilde karşılık verdiler:

- Kendi dinini bırakıp, onun söylediklerine meyletmekten Allah seni muhafaza etsin! O adamın elbiselerini görmedin mi? Böyle elbiseler giyen adamın sözlerinde ne olabilir ki?

Bunun üzerine Rüstem, adamlarına dedi ki:

- Yazıklar olsun size! Siz elbiselere mi bakıyorsunuz? İnsanın şahsiyeti elbiseleri ile değil, akıl, kabiliyet ve konuşması iledir. Bunlar zaten yiyecek ve elbiseye önem vermiyorlar. Onlara göre önemli olan, akıl ve kabiliyettir.

Kısa bir zaman sonra, Ribî gibi elbise giyenlerden müteşekkil 34 bin kişilik İslâm ordusu, süslü elbiseler ve zinetler içerisinde bulunanların 200 bin kişilik ordusuna galip gelmiş ve İslâm orduları Medayin'e girerek, Resul-i ekremin duâsının gerçekleşmesine şahit olmuşlardı.

İslâm ordusundan, çok az kimse şehit olurken, İran ordusu 120 bin kişi zayıt vermiş, geri kalanları da yaralı olarak firar etmişlerdi.

HZ. OSMAN BİN TALHÂ (r.anh)

Osman bin Talhâ, Mekke'de Kâbe Kayyımlığı ile vazîfeliydi. Sülâlesi câhiliye devrinde Kâbe'nin hicâbet vazîfesini yapardı, ya'nî kapı anahtarını taşırdı. Peygamber efendimiz, hicretten önce Osman'ı da bizzat î mânâna da'vet etti. Osman:

- Yâ Muhammed! Sen kavminin dînine aykırı davranmış ve ortaya yeni bir dîn çıkarmış bulunuyorsun. Doğrusu, benim sana tâbi olacağımı ümit etmen şaşılacak şeydir, diyerek î mânâna gelmedi.

Bir defasında Resûlullah efendimiz, î mân edenlerle birlikte Kâbe'ye girmek istemişlerdi. Osman Kâbe'ye de sokmak istemediği gibi sert de davrandı.

Fakat Resûlullah efendimiz onun bu hareketini sükûnetle karşılayıp, şöyle buyurdu:

- Ey Osman! Ümit ederim ki, bir gün sen beni, bu anahtarı nereye isterseniz koyarsınız, kime isterseniz verirsiniz diyeceğin bir mevkide de göreceksin!

- O zaman Kureyş mahvolmuş, kıymetten düşmüş olur.

- Hayır! Asıl o zaman, Kureyş yaşayacak ve kıymetlenecektir.

Osman bin Talhâ, Uhud harbine müşriklerin safında katıldı. Babası, kardeşleri ve akrabası öldürülünce, Kâbe'nin hicâbet vazîfesi tek başına üzerinde kaldı.

Mekke'nin fethinden altı ay önce Amr bin Âs ve Hâlid bin Velid ile birlikte Medine-i münevvereye gelerek, Müslüman oldu. Fetihden önce î mânâna gelen Muhâcirlerin derecelerine kavuştu.

Mekke'nin fethine katılıp, Resûlullahın yanında bulundu. Kâbe'nin anahtarını Resûlullah'a arzetti, beraber girdiler. Burada Resûlullah efendimiz iki rek'at namaz kıldı. Beyt-i şerîften çıkarken, Resûlullah efendimiz, Nisâ sûresinin, (Allahü teâlâ size emânetleri ehline vermenizi emreder) meâlindeki 58. âyet-i kerîmesini okuyup, anahtarı Osman bin Talha'ya ve amcasının oğlu Şeybe'ye verdi. Ona buyurdu ki:

- Ey Ebû Talhâ evlâdı! Ceddinizden kalma olan emâneti sizde payidar ve bâki olmak üzere alınız. Bunu zâlim olmaksızın hiçbir kimse sizden alamaz.

Sonra, "Sana vaktiyle söylemiş olduğum şey gerçekleşmedi mi?" buyurarak Hicretten önceki sözlerini de hatırlattı. O da dedi ki:

- Evet, şehâdet ederim ki, sen hiç şüphesiz Resûlullahsın.

Resûlullah efendimiz o gün şöyle bir hutbe okudu:

- Va'di, sözü hak olan, kuluna yardım eden, kendinden başka kulluğa müstahak bir ilâh bulunmayan Allahü teâlâyâ hamdolsun. Dikkat ediniz! Câhiliye devrinde değer verdiğiniz her türlü âdet ve kan dâvâsı ayağımın altındadır. Bunlardan Kâbe'ye hizmet etmek ve hacılara su dağıtmak müstesnâdır.

O günden itibaren hicâbet vazîfesi, Osmanlı devletinin sonuna kadar, Osman bin Talhâ'nın sülâlesinde kalmıştır.

Mekke'nin fethinden sonra Resûlullah efendimiz ile Huneyn gazâsına katıldı. Resûlullahın vefâtından sonra Mekke-i mükerreremeye döndü. Kâbe-i muazzamadaki hicâbet vazîfesine devam etti. Dört Halîfe devrinde gazâlara katıldı. Hz. Muâviye'nin hilâfeti devrinde 662 senesinde Mekke-i mükerreremede vefât etti.

Medine'de Vefat Eden İlk Muhacir

Osman İbni Maz'un radiyallahu anh Medine'de vefat eden ilk sahâbî... Bakî kabristanlığına defnedilen ilk muhacir... Mâbedi hayat olan bir âbid zâttır.

O, ilk müslümanlardandır. Rasûlullah sallallahu aleyhi vesellem efendimiz Dâru'l-Erkam'a yerleşmeden önce islâmı şereflendi. Cahiliye döneminde de temiz yaratılışlı, ağırbaşlı bir insandı. O dönemde de hiç içki içmedi. "Aklı gideren, benden aşağıdakileri bana güldüren bir şeyi içmem" derdi. Onun islâm'a girişi Ahmed İbni Hanbel'in Müsned'inde şöyle anlatılır:

"Rasûlullah sallallahu aleyhi vesellem bir gün Mekke'de evinin yanında oturuyordu. Osman İbni Maz'un da oradan geçiyordu. Rasûlullah (s.a.)'e bakıp tebessüm etti. İki cihan Güneşi Efendimiz de ona: "Biraz oturmaz mısın?" buyurdu. O da karşısına oturdu. Konuşurlarken Rasûlu Ekrem (s.a.) Efendimize bir hal oldu. Sanki karşısında birisi ona bir şeyler anlatıyor, Efendimiz de anladım dercesine başını sallıyordu. Bu hal bir müddet sonra geçti. Osman bu hali merak etti ve Efendimize sordu. Resûl-i Ekrem (s.a.) efendimiz kendisine Allah'ın elçisi cebrâil'in geldiğini ve Nahl Sûresi 90. âyet-i celileyi indirdiğini söyledi. Meâlen: "Muhakkak ki Allah, adaleti, ihsânı ve akrabaya vermeyi emrediyor. Zinâdan, fenalıklardan ve insanlara zulüm yapmaktan da nehyediyor. Size böylece öğüt veriyor ki, benimseyip tutasınız."

Bu hadise Osman İbni Maz'un'un gönlünde iman nurunun parlamasına vesile oldu. Oracıkta islâm'a giriverdi. İslâm'ın ilk günlerinde Osman'ın bu hareketi Fahr-i Kâinat (s.a.) efendimizi pek memnun etti. Ailesine de islâm'ı anlattı ve onlar da müslüman oldu. Diğer müslümanlar gibi o da müşriklerin ezâ ve cefâlarına mâruz kaldı. Ama imanından hiç taviz vermedi. Sonunda Habeşistan'a hicret etti.

O, hicret eden ilk gurubun başkanıydı. Habeşistanda inançlarını daha rahat bir şekilde yaşama imkânı bulan ilk muhacirler her an Mekke'den haber bekliyorlardı. İki cihan Güneşi Efendimizden ayrı kalmalarına çok üzüliyorlardı. Bir ara Kureyş'in islâm'a girdiği haberini aldılar. Bunun üzerine müslümanlar Mekke'ye geri dönmeye başladılar. Ancak Mekke'ye yaklaşınca bu haberin yalan olduğunu öğrendiler. Aralarında istişare ettiler ve herkes bir dostunun himayesine girmek sûretiyle Mekke'de kalmağa karar verdiler. Kimi himaye edecek birini buldu, kimi de gizlice Mekke'ye girdiler. Osman İbni Maz'un (r.a.) Velid bin Mugiyre'nin himayesine girmişti. Fakat inanan bir insan için müşrik birinin himayesinde olmak hazmedilir şey değildi. Bu yüzden hepsinin gönlü huzursuzdu.

Osman İbni Maz'un (r.a.) bu durumun acısını kalbinde hissetti ve bunu imandan taviz vermek olarak kabul etti. Birgün kendisini: "Vallahi benim arkadaşlarım Allah yolunda eziyet ve sıkıntı çekerken, bir müşriğin himayesinde rahat ve emniyet içinde yaşamam benim için büyük bir eksiklik." diyerek iç muhasebeye tâbi tuttu. Sonra kalktı Velid bin Mugire'ye geldi ve ona: "Ey Ebû Abdışşems! Artık senin himayeni kabul etmiyorum." dedi. Velid: "Niçin ey Kardeşimin oğlu!" dedi. O da: "Ben artık Allah'ın himâyesini kabul ediyorum. Ondan başkasının himâyesine girmek istemiyorum." diye cevap verdi. Velid: "Öyleyse bunu Kâbe'ye git ve orada açıkla." dedi. Birlikte Kâbe'ye gittiler. Osman İbni Maz'un (r.a.) orada: "Ben Allah'dan başkasının himâyesinde bulunmayı sevmiyorum. Onun için Velid'in himâyesini artık kabul etmiyorum." diye ilân etti ve Velid'in himayesinden çıktı.

Bir gün o, Kureyşlilerin toplandığı yere gitmişti. Lebid şiir okurken: "Şüphesiz Allah'tan başka her şey bâtıldır." dedi. Osman İbni Maz'un da: "Doğru söyledin." dedi. Lebid: "Her nimet mutlaka yok

olacaktır." mısrasını okurken Osman (r.a.): "Yalan söyledin, cennet nimetleri yok olmaz." dedi. Lebid Kureyşlilere sitemle: "Sizin meclisinizde böyle kimseler olmazdı. Ne oldu size?" dedi. Bu sırada Abdullah İbni Umeyye adındaki müşrik Osman İbni Maz'un (r.a.)'in gözüne şiddetli bir yumruk vurdu. Velid yeğenine: "Himayemi reddetmeseydin böyle olmazdı." dedi. Bunun üzerine o da: "Vallahi, Allah yolunda bu sağlam gözüm de ötekinin akîbetine uğrasa gam yemem. Süphesiz ben senden daha güçlü birinin himâyesindeyim. Bana ne kadar eziyet etseler de bu yolda yürüyeceğim." dedi. Sa'd İbni Ebî Vakkas (r.a.) da o meclisdeydi. Kardeşine yapılan bu zulme dayanamadı ve o kâfirin suratına müthiş bir yumruk da o indirdi. Abdullah İbni Umeyye'nin yüzü gözü kanlar içerisinde kaldı. Lâyık olduğu cezayı buldu.

Osman İbni Maz'un (r.a.) Mekke'de kaldığı müddetçe belâ ve musîbetleri sabırla karşıladı. İki cihan Güneşi Efendimiz Medine'ye hicret izni verince, kardeşleri, zevcesi Havle binti Hakim ve oğlu Sâib ile beraber Medine'ye hicret etti. Sevgili Peygamberimiz onu Ebu'l-Heysen ile kardeş yaptı.

O, dünyaya hiç değer vermedi. Geceleri namaz kılar, gündüzleri oruç tutardı. Her şeyi bırakıp Allah'a yönelen âbid, zâhid bir kişiydi. Birgün o, Rasûl-i Ekrem (s.a.) efendimiz ashabıyla otururken mescide girdi. Üzerinde post parçasıyla yamanmış bir elbise vardı. Fahr-i Kâinat (s.a.) efendimiz ona hüznü hüznü baktı ve şöyle dedi: "Sizden birinizin giderken gelirken bir başka elbise giydiği, önüne bir tabak konulup başka bir tabağın kaldırıldığı, Kâbe'nin örtüldüğü gibi evlerinizi örttüğünüz gün siz nasıl olursunuz acaba?" Bu inci danesi sözleri dinleyen Osman İbni Maz'un (r.a.) daha zâhidâne bir hayat sürmeye başladı. O kadar ki meşrû nimetlerden kaçmaya kadar vardı. Bunun üzerine iki cihan Güneşi efendimiz ona: "Ben senin için güzel bir örnek değil miyim? Gözlerinin, bedeninin, ailenin senin üzerinde hakkı var. Namaz kıl, fakat aynı zamanda yat ve uyu, oruç tut, ancak bazan da tutma. Ey Osman! Allah Teâlâ beni ruhbanlıkla değil, tatbiki kolay bir din ile gönderdi." buyurdu. Bundan sonra o, hayatı terkedip inzivaya çekilen abidlerden değil, aksine hayatı güzel amellerle, Allah yolunda cihadla dolduran örnek hayat âbidlerinden oldu.

Hak yolunda yılmadan çalışan, hayırlı işlerde devamlı fedâkârlıklar gösteren Osman İbni Maz'un (r.a.) hicretten otuz ay sonra ebedî aleme göçtü. O sırada müslümanların henüz bir kabristanı yoktu. Efendimiz Medine etrafına çıktı ve Bakî' ile emrolundum buyurdular. Osman İbni Maz'un (r.a.) Medine'de ilk vefat eden sahabî ve Bakî kabristanlığına defnedilen ilk muhacir oldu. Zevcesi kabri başında: "Ey Ebâ Sâib! cennet sana âfiyet olsun." dedi. Sevgili Peygamberimiz de: "Allah ve Resûlunu severdi, desen kâfi idi" buyurdu. Techiz ve tekfin hazırlığı sırasında iki cihan Güneşi Efendimiz alnından öperken gözyaşlarını tutamadı ve "Ey Ebû Sâib!.. Allah sana rahmet etsin!. Dünyadan çekip gittin... Ama ne sen ona iltifat ettin, ne de o sana..." buyurdu. Defnedildikten sonra da: "O bizim ne iyi selefimizdir..." dedi ve kabrinin başına bir taş dikti. Ondan sonra birisi vefat edince "nereye defnedelim" diye sorulunca Rasûl-i Ekrem (s.a.) efendimiz "Selefimiz Osman İbni Maz'un'un yanına" cevabını verirlerdi. Kızı Rukiyye vefat ettiğinde de: "Bizim hayırlı selefimiz Osman'a kavuş..." buyurarak devamlı onu anardı. Cenab-ı Hak şefaathlerine nâil eylesin. Amin.

HZ. SABİT İBNİ KAYS (r.anh)

Sâbit İbni Kays radiyallahu anh gür sesli ve güzel konuşan bir sahâbi... Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem efendimizin hatîbi olmakla tanınan bir yiğit... Konuşmasıyla dinleyenleri hayran bırakan bir hatip... Savaş meydanlarında ise cengâverliğiyle meşhur bir kahraman...

O, Yesrib'in sayılı kişilerindendi. Hazrec kabilesine mensuptu. Hicretten evvel müslüman oldu. Mekke'li genç davetçi Mus'ab (r.a)'ın güzel sesiyle okuduğu Kur'an ayetlerini dinledi. Bundan etkilendi ve gönlünü islâm'ın nuruna açtı. Kelime-i şehadet getirerek islâm'a girdi.

O, iki Cihan Güneşi Efendimiz'i Medine-i Münevvere'ye hicret ettiği zaman, büyük bir süvari gurubuyla karşıladı. Onun önünde durarak son derece beliğ bir konuşma yaptı. şöyle ki:

"-Ya Rasûlallah! Biz canlarımızı, çocuklarımızı ve kadınlarımızı koruduğumuz gibi seni koruyacağımıza söz veriyoruz. Buna karşılık bize ne var? Bize neyi va'dediyorsunuz?" dedi. Fahr-i Kâinat (s.a) efendimiz bu samimi karşılama ve suâle karşı tek kelime ile: "Cennet..." diye cevap verdi. Orada bulunanlar bu cevaptan çok memnun oldu ve birlikte: "Kabul ettik Ya Rasûlallah!.. Râzıyız Yâ Rasûlallah!.." diye sevinçlerini bildirdiler.

Ne güzel va'd!.. Ne güzel cevap!... Kendisine tâbi olanlara Allah'ın rızası ve cennetini müjdelemek... Ashab bu halis niyyet ve maksatlarla başka şeylere değer vermediler... Gel-geç sevdâlara kapılmadılar... Fâni lezzetlerle telezzüzü terkedip ebedi hayat için çalıştılar...

Rasûl-i Ekrem (s.a) efendimiz arap şâir ve hatipleri geldiğinde hatiplere karşı Sâbit İbni Kays (r.a)'ı şairlere karşı da Hassan İbni Sâbit (r.a)'i görevlendirirdi. 630 m. senede Beni Temim'den bir heyet geldi. Fahr-i Kâinat (s.a)'den izin alarak övünme yarışı yapmak istediler. Efendimiz de: "Hatibinize izin verdim. Konuşsun." buyurdu Utarid isminde bir hatip ayağa kalktı. Zengin olduklarını iyi işler yaptıklarını, halkın en güçlüsü en faziletlisi olduklarını sayıca çok ve savaşa çabuk hazırlandıklarını, sayıp döktü. Sonunda da; Bizim gibi faziletlere sahip olanınız varsa çıksın da görelim? dedi. İki Cihan Güneşi Efendimiz Sâbit İbni Kays (r.a)'a cevap vermesini emir buyurdu, Sâbit kalktı ve şöyle cevap verdi:

"Hamd Allah'a mahsustur. Ben O'na hamd ederim, O'na iman eder ve O'ndan yardım isterim. O'na güvenir, O'na dayanırım. O birdir. Eşi-benzeri yoktur. Gökde ve yerde ne varsa hepsini yaratan ve yaşatan O'dur. O'nun ilmi her şeyi içine almıştır. Gizli ve açık her şeyi bilir. Yarattıklarının en hayırlısını Peygamber olarak gönderdi. O insanların en doğru sözlüsüdür. Soyu en asil soydur. Emindir. En cömerddir. Her bakımdan insanların en üstünüdür. Allah Teâlâ ona kitabını indirdi. O insanları Allah'a iman etmeye çağırdı. Biz bu daveti kabul ettik. O'na tâbi olduk. Bu daveti kabul edenler kavmimizin en hayırlıları oldular. Bu davete karşı gelenlerle biz cihad edeceğiz. inananların canlarını ve mallarını koruyacağız. Allah'a hamdolsun ki bizleri dininin yayılmasına vasıta kılıp, Resûlünün yardımcıları olarak şereflendirdi. Ben bunları söylüyorum. Allah'dan kendim ve bütün mü'minler için afv ve âfiyet dilerim."

Temim heyetinin şâiri kalktı şiirini okudu. Buna karşı da Hassan İbni Sâbit cevap verdi. İslâm hatip ve şâirinin hutbe ve şiirleri karşısında Beni Temim'in reislerinden Akra İbni Habis Peygamber efendimiz için: "Bu zât muvaffak olmuştur. Vallahi onun hatibi ve şâiri bizimkinden daha kuvvetlidir. Ses ve sedâları, mânâları daha güzeldir. Bu zat Allah tarafından korunuyor." diyerek hakkı kabul etti. Kelime-i şehadet getirerek müslüman oldu. Sevgili Peygamberimiz ona: "Bundan önceki halin sana zarar vermez." buyurdu Reislerinin peşinden Temim halkı da akın akın islâm'a girdi.

Sâbit İbni Kays (r.a) Rabbinden çok korkan, onun gazabını çekecek her şeyden uzak duran bir

müttaki mü'mindi. Birgün Resûl-i Ekrem (s.a) onu, korkudan titrerken gördü. "Neyin var Yâ Sâbit!" dedi. O da: "Mahvolmaktan korkuyorum." dedi. Efendimiz: "Niçin Ya Ebâ Muhammed!" dedi. Sâbit (r.a) da: "Allah Teâlâ, yapmadıklarımızla övülmeyi istemememizi emretti. Halbuki ben kendimi övülmeyi seviyor görüyorum. Allah bize büyüklenmeyi yasakladı ama ben kendimi beğendiğimi zannediyorum." diye cevap verdi! Bunun üzerine Fahr-i Kâinat (s.a) efendimiz onun korkusunu şöyle gidermeğe çalıştı: Sabit! Övülmüş olarak yaşamaya, şehid olmaya ve Cennet'e girmeye razı olmaz mısın?" dedi. Bu müjdeyle onun yüzü aydınlandı. Gülerek: "Evet isterim Yâ Rasûlallah!" dedi. Efendimiz: "İşte bunlar senin için var.." buyurdu.

Yine o: "Ey iman edenler! Seslerinizi Peygamberin sesinin üstüne yükseltmeyin. Birbirinize bağırdığınız gibi Peygambere yüksek sesle bağırmayın. Yoksa farkına varmadan, işledikleriniz boşa gidiverir" (Hucurat:2) ayeti nazil olunca evine çekildi. Rasûlullah'ın mescidine gelmedi. Kendini, yaptıklarım boşa mı gidiyor diye hesaba çekti. Yanına gelenlere bu sebepten gelmediğini söyledi. Efendimiz bunu haber alınca ona adam gönderdi ve:

"Git ona şöyle söyle. Sen cehennemlik değilsin. Cennetliksin..." buyurdu.

Ne hassasiyet!... Ne derinlik!... Ne iman!... Ne sevgi!... Allah'ım bizleri de böyle hassas anlayışlı ve titiz davranışlı eyle!...

Sâbit İbni Kays (r.a) Hz. Ebû Bekir (r.a) devrinde Yemâme savaşına katıldı. Müseylime üzerine gönderilen orduda Ensar'lı askerlerin kumandanıydı. O gün kefenini giydi. Hanut yağı sürerek bedenini kokuladı ve meydana atıldı. Müslümanların hamiyetlerini kabartan, müşriklerin de korkularını çoğaltan bir vuruşmaya girdi. Şiddetli darbeler aldı. Fakat düşmanın da gücünü kırdı. Orada şehid düştü. Cenâb-ı Hak şefaatlerine nail eylesin. Amin.

Sa'd b. Ebî Vakkas Malik b. Vuheyb b. Abdi Menaf b. Zühre. Babası Malik b. Vuheyb'dir. Malik'in künyesi Ebî Vakkas olup, Sa'd bu künyeye nisbetle İbn Ebî Vakkas olarak çağrılırdı. Rasûlüllah (s.a.s)'in annesi Zuhreoğullarından olduğu için, anne tarafından da nesebi Rasûlüllah (s.a.s) ile birleşmektedir. Sa'd'ın annesi Hamene binti Süfyan b. Ümeyye'dir. Sa'd (r.a), ilk iman edenlerden biridir. Kendisinden yapılan rivayetlere göre o islâmı üçüncü kabul eden kimsedir. Ancak, Hz. Hatice, Hz. Ebu Bekr, Hz. Ali ve Zeyd b. Harise'den sonra müslüman olmuşsa beşinci müslüman olmuş oluyor. Sa'd (r.a), müslüman olduğu gün henüz namazın farz kılınmamış olduğunu ve o zaman on yedi yaşında bulunduğunu söylemektedir Sa'd, Tabakâtül-Kübrâ, Beyrut (t.y), III, 139).

Sa'd (r.a) islâma girişine sebep olan olayı şöyle anlatır: "Müslüman olmadan önce rüyamda kendimi hiç bir şeyi göremediğim karanlık bir yerde gördüm. Bu arada ay doğdu ve ben onun aydınlığına tabi oldum. Benden önce bu aya kimlerin uymuş olduğuna bakıyordum. Onlar, Zeyd b. Harise, Ali b. Ebî Talib ve Ebû Bekir'di. Onlara ne kadar zamandan beri burada olduklarını sorduğumda, onlar; "Bir saat kadardır" dediler. Araştırdığımda öğrendim ki, Rasûlüllah (s.a.s) gizlice islâm'a davette bulunmaktadır. Ona Ecyad tepesi taraflarında rastladım. İkinci namazını kılıyordu. Orada islâmı kabul ettim. Benden önce bu kimselerden başkası imân etmemişti" (İbnül-Esir, Üsdül-Gâbe, II, 368).

Sa'd'ın müslüman olduğunu öğrenen annesi, buna çok üzülmüş ve oğlunu atalarının dinine döndürebilmek için çareler aramaya başlamıştı. Sa'd'a, eğer girdiği dinden dönmezse, yemeyip içmeyeceğine dair yemin etmişti. Sa'd, annesine, bunu yapmamasını, çünkü dininden dönmeyeceğini söyledi. Yeminini uygulamaya koyan annesi, bir zaman sonra açlık ve susuzluktan bayılmıştı. Ayıldığında Sa'd ona; "Senin bin tane canın olsa ve bunları bir bir versen, ben yine de dinimden dönmeyeceğim" demişti. Onun kararlılığını gören annesi yemininden vazgeçmişti (Üsdül-Gabe, aynı yer). Sa'd (r.a) annesine çok düşküdü ve ona bir zarar gelmesini asla kabul edemezdi. Ancak imanla alakalı bir konuda Rabbine isyan edip başkalarının heva ve heveslerine de tabi olamazdı. Sa'd (r.a) ve benzerlerinin karşılaşacağı bu gibi durumları çözümlenmek ve iman edenleri rahatlatmak için Allah Teâlâ şu âyet-i kerimeyi göndermişti: "Bununla beraber eğer, hakkında bilgi sahibi olmadığın bir şeyi bana ortak koşmak için seninle uğraşırlarsa, o zaman onlara itaat etme. Dünya işlerinde onlara iyi davran..." (Lokman, 31 / 15).

Sa'd (r.a), Medine'ye hicrete kadar Mekke'de kalmıştır. Dolayısıyla müşrikler tarafından uğradıkları bütün saldırı ve işkencelere diğer müslümanlarla birlikte Mekke dönemi boyunca muhatab olduğu muhakkaktır. Mekke'de müslümanlar, Mekke zorbalarının saldırılarından emin olmak için ibâdetlerini gizli ve تنها yerlerde ifa ediyorlardı. Bir gün Sa'd (r.a) arkadaşlarıyla birlikte ibâdet ederlerken müşriklerden bir grup onlara sataşarak islâmı alay etmişler ve onlara saldırmışlardı. Sa'd eline geçirdiği bir deve sırt kemiğini alıp müşriklere karşılık vermiş ve onlardan birini yaralayarak kanlar içerisinde bırakmıştı. İşte islâm'da Allah için ilk akıtılan kan budur (Üsdül-Gâbe, II, 367).

Sa'd (r.a) kardeşi Ümeyr (r.a) ile Medine'ye hicret ettiği zaman, kan davası yüzünden Mekke'den kaçıp buraya yerleşmiş olan diğer kardeşleri Utbe'nin evinde kalmaya başlamışlardı. Muahat olayında Rasûlüllah (s.a.s), Sa'd'ı Mus'ab b. Umeyr ile kardeş ilân etmişti. Başka bir rivayete göre de kardeş ilân edildiği kimse Sa'd b. Mu'az'dır (İbn Sa'd, a.g.e., III, 139-140).

Medine'ye hicretle birlikte islâm devlet olmuş ve kendini tehdit eden güçlere karşı askerî

faaliyetler başlamıştı. Bu çerçevede Mekke kervanlarına yönelik askerî birlikler (seriyye) sevkediliyordu. İlk seriyye, Hicretin yedinci ayında Mekke kervanının yolunu kesmek için otuz kişiden oluşan Hz. Hamza komutasındaki seriyyedir. Sa'd (r.a)'da bu ilk askerî birliğe katılanlardandır (İbn Sad, aynı yer) Bir ay sonra Ubeyde b. Haris komutasında gönderilen seriyye Kureyş kervanıyla karşılaştığında ilk oku Sad b. Ebi Vakkas (r.a) atarak çatışmayı başlatmıştı. Mekke'de Allah yolunda ilk kan akıtan kimse olma şerefi Sa'd (r.a)'a ait olduğu gibi, yine Allah yolunda ilk ok atma şerefi de böylece ona nasip olmuştur. Sa'd (r.a) şöyle demektedir: "Araplardan Allah yolunda ilk ok atan kimse benim" (İbn Sa'd, aynı yer).

Aynı yılın Zilkade ayında Rasûlüllah (s.a.s), Sa'd b. Ebi Vakkas'ı yirmi kişilik bir askerî birliğe komutan tayin ederek el-Harrar mevkiine göndermişti. Bu seriyyenin gayesi de Mekkelilere ait kervanı vurmaktı. Ancak kervan bir gün önceden bu yerden hareket etmiş olduğu için, bir çatışma çıkmamıştı. Rasûlüllah (s.a.s), sadece seriyyeler göndermekle yetinmiyor, bizzat ordusunun başına geçerek seferler düzenliyordu. Bunlardan biri olan ve II. Hicrî yılın Rebiu'l-Evvel ayında gerçekleştirilen Buvat gazvesinde, ordu sancağını Sa'd taşımaktaydı (Taberi, Tarih, Beyrut 1967, II, 407). Peşinden tehlikeli bir görevle Mekke ile Taif arasındaki Nahle mevkiine keşif maksadıyla gönderilen Abdullah b. Cahş seriyyesine katılan Sa'd b. Ebi Vakkas (r.a)'ın bütün cihad faaliyetlerine aktif bir şekilde iştirak ettiği görülmektedir.

Bedir savaşında müşrik süvari birliğinin komutanı olan Sa'id b. el-As'ı öldürüp kılıcını Rasûlüllah (s.a.s)'e getirmişti. O, Zülkife adındaki bu kılıcı ganimetlerin dağıtılışında Sa'd'a vermişti.

Uhud savaşında, müşriklerin üstünlüğü ele geçirdiği ve müslümanların paniğe kapılarak dağıldığı esnada Rasûlüllah (s.a.s)'ın yanından ayrılmayıp gövdelerini siper ederek onu korumaya çalışan bir kaç kişiden birisi Sa'd b. Ebi Vakkas (r.a) idi. O, cesaretinden hiç bir şey kaybetmeden ok atmaya devam ediyordu. Sa'd (r.a) ok atmakta mahirdi ve hedefini şaşırıyordu. Rasûlüllah (s.a.s) ona ok veriyor ve şöyle diyordu: "At Sa'd Anam babam sana feda olsun " (Müslim, Fezâilü's-Sahabe, 5; İbn Sa'd, a.g.e., III,141; İbnül-Esîr, el-Kâmil,)i't-Tarih, Beyrut 1979, II, 155). Rasûlüllah (s.a.s), övgü, rıza ve hoşnutluğu ifade eden bu kelimeleri, ana ve babasını bir arada zikrederek başka hiç kimse için kullanmamıştır (İbn Sa'd, aynı yer).

Sa'd (r.a)'ın Uhud günü gördüğü hizmet ve gösterdiği kahramanlık gerçekten çok büyüktü. Onun bu günde tek başına bin ok attığı rivayet edilmektedir (Üsdül-Gâbe, II, 367).

O, Hendek, Hudeybiye, Hayber, Mekke'nin fethi ve diğer gazvelerin tamamına katılmıştır (İbn Sa'd, a.g.e., 111, 142).

Rasûlüllah (s.a.s)'ın vefatından sonra Hz. Ebu Bekir (r.a)'a bey'at eden Sa'd (r.a), Hz. Ömer döneminde aktif olarak devlet idaresinde görevler almıştır. Bu dönemde onun en önemli görevlerinden birisi, asrın emperyalist süper güçlerinden birisi olan İran İmparatorluğunu çökerten Kadisiye ordusunun kumandanlığıdır.

Bizansa yönelik askerî faaliyetler sürerken, İran topraklarına da seferler yapılıyordu. Hz. Ebû Bekir (r.a) döneminde İranlıların elinde olan Irak'ın büyük bir bölümü fethedilmişti. Hz. Ömer (r.a) iş başına geçtiği zaman İran'a karşı kapsamlı ve netice alıcı bir askerî sefer düzenlenmesi için çalışmalara başladı. Yapılan istişareler sonucunda Sa'd b. Ebî Vakkas'ın hazırlanan orduya komutan tayin edilmesi kararlaştırıldı. Havâzin kabilelerinden zekât toplamak için bu bölgede bulunan Sa'd, Medine'ye çağrılarak ordu ona teslim edildi. Sa'd ordusuyla Irak'a doğru yürüyüşe geçerek Kadisiye mevkiinde kârargah kurdu. İran şahı, müslümanlara karşı savaşmak üzere ünlü komutanı Rüstem'i görevlendirmişti. Yapılan savaş müslümanlar kazanmış ve İran toprakları islâm tebliğine açılmıştı.

Sa'd hasta olduğu için bizzat savaşa iştirak edememiş ve yüksekçe bir yerden, savaşı orduyu idare etmişti. Kadisiye, islâm ordularının kazandığı en parlak ve kesin zaferlerden biri olarak tarihe geçmiştir.

Daha sonra Sa'd (r.a), Celula'ya yönelmiş ve burasını fethetmişti (H 16). Celula'nın fethi bölgede büyük bir ihtida hareketini de peşinden getirmişti. Daha sonra İran İmparatorluk merkezi olan Medâin iki aylık bir kuşatmadan sonra düşmüş, büyük meblağlarda ganimet ele geçmiş ve Kisra III. Yezducred buradan Hulvan'a kaçmıştı. Sa'd b. Ebi Vakkas, bir ordu göndererek sulh yoluyla burayı fethetmişti. Yezducred ise İsfahan bölgesine kaçarak orada tutunmaya çalışmıştır.

Sa'd (r.a), Medâin'e yerleşerek, fethedilen toprakların idarî yapısını oluşturmaya çalıştı. Medâin'in havası, askerlerin sıhhatini olumsuz yönde etkilediği için, Hz. Ömer (r.a)'in onayı alınarak yerleşime ve ordunun askerî stratejisine uygun bir konumda olan Küfe, ordugâh şehir haline getirildi. Sa'd bölge valisi olarak Küfe'de üç buçuk yıl kalmıştır. O, tekrar toparlanıp kaybettikleri yerleri geri almak için hazırlıklara girişen İranlıların hareketlerini takip ediyor ve gerekli askerî önlemleri almaya çalışıyordu. Ancak tam bu sıralarda Küfe'de bir topluluk, Hz. Sa'd'ı ganimetleri adil dağıtmadığı ve gaza işlerinde gevşek davrandığı yolunda iddialarla Hz. Ömer (r.a)'a şikayet etti. Ayrıca onun namaz kıldırış tarzını da beğenmiyorlardı. Hz. Ömer (r.a) meseleyi inceletmiş; yapılan şikayetlerin asılsız olduğunu anlamış olmakla birlikte, maslahatı gözeterek onu geri çağırılmıştı (Asr-ı Saadet, I, 432 vd.).

Hz. Ömer (r.a), kendisinden sonra halife seçimini gerçekleştirmek için altı kişilik bir şûra oluşturmuştu. Sa'd (r.a) da bunlar arasındaydı. Hz. Ömer (r.a)'in vefatından sonra halife tayini için müzakereler başladığı zaman Sa'd, Abdurrahman b. Avf lehine adaylıktan çekildiğini açıklamıştır.

Hz. Osman (r.a), halife seçildiği zaman; Ömer (r.a)'in vasiyetine uyararak Sa'd'ı Küfe valiliğine tayin etti. Ancak, bu seferki Küfe valiliği de fazla sürmemiştir. O, hazineden borç olarak almış olduğu bir miktar parayı geri ödemekte zorluk çekince, hazine emini Abdullah İbn Mes'ud tarafından Halifeye şikayet edilmiş; bu şikayet üzerine Osman (r.a), onu Küfe valiliğinden azletmişti. Bunun üzerine Sa'd (r.a) Medine yakınlarındaki Akik vadisinde bulunan çiftliğindeki evine yerleşmiş ve ziraatle uğraşmaya başlamıştır.

Sa'd (r.a), Hz. Osman (r.a)'ın şehid edilişiyle başlayan fitne ve ihtilaflardan tamamen uzak kalmaya gayret etmiştir. O, müslümanlar arasında kan dökülmesinden çok rahatsız oluyor ve taraflardan kendisine gelen teklifleri geri çeviriyordu. O, ümmetin üzerinde anlaştığı bir halife ortaya çıkıncaya kadar kendisine hiç bir şeyden bahsedilmemesini istemişti. Sa'd (r.a), gruplar arasında verilen mücadelelerde kimin haklı kimin haksız olduğunun açıklığa kavuşturulmasının mümkün olmadığını bildiği ve haksız yere bir müslümanın kanını akıtmaktan çekindiği için böyle davranıyordu. O, kendisine gelenlere şöyle diyordu: "Bana, iki gözü, dili ve iki dudağı olan ve şu kâfirdir, şu mü'mindir diyen bir kılıç getirilinceye kadar asla kimseyle savaşmam" (İbn Sa'd, a.g.e., III,143; Üsdül-Gâbe, II, 368).

Sa'd (r.a), güçlü bir kişiliğe ve siyasî desteğe sahip olduğu halde, riyaset çekişmelerinin içine girmekten ömrünün son günlerine kadar kaçınmıştır. Oğlu Ömer ve kardeşinin oğlu Haşim gidip ona; "Yüz bin kılıç sahibi var ki, hepsi seni hilafet için en liyakatli adam tanıyor" dediklerinde onun buna verdiği cevap şu olmuştu:

"Bu sizin yüz bin kılıcımızdan daha kuvvetli tek bir kılıç, mü'mine çekilince onu kesmeyen, kâfire karşı sıyrılinca onu kesen kılıçtır" (Asr-ı Saadet, I, 436). Onun bu anlamlı sözleri, müslümanların birbirlerine zarar vermelerine karşı ne kadar hassas olduğunu ifade etmektedir.

Sa'd (r.a), Hicrî 55 yılında ikâmet etmekte olduğu Medine'nin dışındaki Akik vadisinde vefat etmiştir. Onun vefat tarihi hakkında, 54 ila 58 tarihleri arasında değişen farklı rivâyetler bulunmaktadır (Üsdül-Gâbe, II, 369).

Sa'd (r.a)'ın cenazesi Medine'ye on mil kadar uzaklıkta olan Akik vadisindeki evinden alınarak Medine'ye getirilmiş ve Mescid-i Nebi de kılınan namazdan sonra, Bâkî mezarlığına defnedilmiştir (İbn Sa'd, III,148). Cenaze namazını Emevilerin Medine valisi Mervan b. Hakem kıldırmıştır. Rasûlüllah (s.a.s)'ın zevceleri de namaza iştirak etmişlerdi (Üsdül-Gâbe, aynı yer).

Sa'd (r.a), vefat edeceğini anladığı zaman yünden mamül cübbesini getirtmiş ve ölünce onunla kefenlenmesini vasiyet etmişti. Bunun sebebi olarak, Bedir gününde müşriklerle karşılaştığı zaman onu giymekte olduğunu ve bundan dolayı bu cübbesini çok sevdiğini söylemiştir (Üsdül-Gâbe, aynı yer). İbnül Esir'in kaydettiği, Sa'd (r.a)'ın oğlu Âmir'den nakledilen rivayete göre Sa'd (r.a) Muhacirlerden en son vefat eden kimsedir (Üsdül-Gâbe, aynı yer).

Sa'd (r.a), Ashabın seçkinlerinden biri olup sağlığında Cennetle müjdelenen on kişi arasındadır. Yine tarihe şûrâ olayı olarak geçen ve Hz. Osman (r.a)'ın halife seçilmesini gerçekleştiren Hz. Ömer (r.a)'in oluşturduğu altı kişilik şûrânın içinde bulunmaktaydı. O, ilk iman eden bir kaç kişiden biri olarak Mekke döneminin sıkıntılarına Rasûlüllah (s.a.s)'ın yanından ayrılmayarak göğüs germiştir. Kıyamete kadar devam edecek olan cihad hareketi için, müslümanları taciz eden kâfirlere saldırarak ilk kanı akıtan odur. Yine Medine döneminin başlarında kâfirlere karşı ilk oku atan kimse olma şerefi de ona aittir. Sa'd (r.a), Rasûlüllah (s.a.s)'ın bütün gazalarına, katılmış, Bedir'de büyük yararlılıklar göstermiştir. Allah yolunda, islâm dışı nizamları yok etmek için canını feda etmeye her zaman hazır olduğunu pratik bir şekilde ortaya koymuştur. Uhud gününde müslümanlar dağıldığı zaman Rasûlüllah (s.a.s)'ı canlarını feda etme pahasına sonuna kadar korumaya çalışan bir kaç kişiden biri de odur. O, müşriklerin Rasûlüllah (s.a.s)'ı öldürmek için yaptıkları hamleleri, attığı oklarla sonuçsuz bırakmıştı. İşte Rasûlüllah (s.a.s) bu kritik anda onun gösterdiği sebat ve yararlılıktan dolayı onu başka hiç bir kimseyi övmediği bir şekilde "Ânam babam sana feda olsun, At" (Müslim, Fezailu's-Sahabe, 5) diyerek övmüş ve bunu defalarca tekrarlamıştı. Ve yine onun için dua ederek şöyle demişti: "Allahım! Sa'd dua ettiği zaman onun duasını kabul et ". Bu dua çerçevesinde Sa'd (r.a)'ın yaptığı bütün dualar gerçekleşmekteydi (Üsdül-Gâbe, II, 366-369; İbn Sa'd, III,139 vd.).

Sa'd (r.a), Rasûlüllah (s.a.s)'ı korumak ve ona gelebilecek zararları engellemek için sürekli gayret içerisinde bulunmaktaydı. Aişe (r.an) şöyle anlatmaktadır: "Rasûlüllah (s.a.s) Medine'ye gelişinde bir gece uyuyamadı ve; "Keşke ashabımdan Salih bir zat bu gece beni korusa"dedi. Biz bu durumda iken dışarıdan bir silah hışırtısı duyduk. Rasûlüllah (s.a.s); "Kim o?" dedi. Gelen zat; "Sa'd b. Ebi Vakkas'ım" karşılığını verdi. Rasûlüllah (s.a.s), ona; "Neden buraya geldin?" diye sorduğunda Sa'd, şöyle cevap verdi: "İçime Rasûlüllah (s.a.s) hakkında bir korku düştü de onu korumak için geldim". Bunun üzerine Rasûlüllah (s.a.s) ona dua etti ve sonra da uyudu" (Müslim, Fedâilu's-Sahabe, 5). İşte Rasûlüllah (s.a.s)'ın kendisi için duyduğu endişeyi Allah Teâlâ bu seçkin insanın kalbine ilham etmiş ve onu Rasûlünü korumak için harekete geçirmişti. Buradan, Sa'd (r.a)'ın, islâm davasını yüceltmek ve düşman güçlerin ona karşı komplolarını engellemek için o kadar büyük bir özveriyle çalıştığı açıkça anlaşılmaktadır. Onun Rasûlüllah (s.a.s)'e karşı duyduğu sevginin sınırsızlığı, Uhud'da olduğu gibi daha sonraları da onu kendi nefsinin feda ederek korumaya sevk etmiştir.

Sa'd (r.a), hakkında âyet nazil olan sahabilerden biri olma şerefine de sahiptir. O, "Benim hakkımda dört âyet nazil olmuştur" (Müslim, Fedailu's-Sahabe, 5) demektedir. Bu âyetlerden bir

tanisi, Mekkeli müşriklerin Rasûlullah (s.a.s)'den yanındaki, ona iman etmiş güçsüz kimseleri kovmasını istemeleri üzerine nazil olan, Allah rızasını dileyerek akşam sabah ona dua eden kimseleri kovma" ayetidir (el-Enam, 6/52; Müslim, Fedailu's-Sahabe, 5; diğer âyetler şunlardır: el-Enfal, 8/1; Lokman, 31/15; el-Maide, 5/9).

Sa'd (r.a), devrin putperest-müşrik süper güçlerinden biri olan İran İmparatorluğunu çökerten ve böylece islâmın kitlelere tebliği önündeki büyük engellerden birisini ortadan kaldıran islâm tarihinin en önemli savaşlarından biri olan Kadisiye savaşının komutanıydı. O, kendisine verilen görevi hakkıyla yerine getirip, Kisranın saraylarını ve hazinelerini ele geçirmiş ve yapılacak fetih hareketlerine yeni bir boyut kazandırmıştı. Böyle güçlü bir askerî yeteneğe ve siyasî güce sahip olmasına rağmen; bu, onun sade ve zahidâne yaşayışına hiç bir tesirde bulunamamıştı. Her zaman, ümmetin gerçek temsilcileri olan idarecilerin verdiği görevleri hakkıyla yerine getirmeye çalışmış, bu görevlerden azledildiği zaman kalbinde hiç bir eziklik ve kırgınlık hissetmeden köşesine çekilmiştir. Şunu söylemek mümkündür ki; Sa'd (r.a), islâm binasının sağlam temeller üzerine oturtulmasındaki temel taşlardan birisidir.

Sa'd (r.a)'dan çok sayıda hadis rivayet edilmiştir. Ondan, İbn Ömer, İbn Abbas, Cabir b. Semure, Sâib b. Yezid, Aişe (r.a), Said İbn Müseyyeb, Ebu Osman en-Nehdî, İbrahim b. Abdurrahman b. Avf, Kays b. Ebi Hazm ve diğerleri hadis rivayet etmişlerdir. Ayrıca, Amir, Mus'ab, Muhammed, İbrahim ve Aişe'de babaları olan Sa'd (r.a)'dan hadis rivayetinde bulunmuşlardır (Üsdül-Gâbe, II, 369). O hadis rivayeti konusunda çok itimat edilenlerden birisidir. Rasûlullah (s.a.s)'e atfedilen hadisler hakkında çok titiz ve hassas davranan Hz. Ömer (r.a)'in oğluna söylediği; "Oğlum, sa'd, Rasûlullah'dan bir rivayette bulundu mu, artık o meseleyi bir başkasına sorma" sözü onun bu konudaki güvenilirliğini açıkça ortaya koymaktadır (Asrı Saadet, I, 437-438). Sa'd (r.a), orta boylu, güçlü, büyük kafalı, sert elli bir vücut yapısına sahip olup, sempatik bir kişiliği vardı (Asrı Saadet, I, 440; farklı bir rivayet için bk. Üsdü'l-Gâbe, II, 368).

Sa'd (r.a), sekiz evlilik yapmış olup; bu evliliklerinde, on yedisi kız, on yedisi de erkek olmak üzere otuz dört çocuğa sahip olmuştu (Asr-ı Saadet, I, 441).

HZ. SA'D BİN UBÂDE (r.anh)

Sa'd bin Ubâde, ikinci Akabe bîatında Müslüman oldu. O da bu bîatte, Peygamberimizle görüşüp, kendi canlarını ve mallarını korudukları gibi Peygamberimize yardım edeceklerine söz veren Sahâbîlerdendi.

Bu bîatte seçilen 12 temsilciden biri de Hz. Sa'd bin Ubâde'dir. Çok zengin ve cömert idi. Peygamber efendimiz Medîne-i münevvereye hicret ettiğinde, Hz. Hâlid bin Zeyd'in evinde yedi ay misâfir olmuştu. Sa'd bin Ubâde hazretleri, Peygamberimize bu misâfirliği sırasında her gün yemek göndermiştir. Hicretin ikinci yılında yapılan ve ilk gazve olan Ebvâ gazvesinde, Hz. Sa'd bin Ubâde Medîne'de vekil olarak görevlendirildi.

Peygamberimiz Bedir savaşı yapılmadan önce müsâvere heyetini topladığında, Sa'd bin Ubâde hazretleri de bu heyette bulunmuştur. Bedir ve Uhud savaşlarına katılmıştır. Uhud savaşında Peygamberimiz Hazrec kabîlesinin sancağını Sa'd bin Ubâde hazretlerine vermiştir. Bu savaşta düşman karşısı da büyük bir sebatla savaşmıştır.

Müreysi gazâsında ensârın sancağı onun tarafından taşınmıştır. 627 yılında vuku bulan Gared gazvesinde, orduya erzak olarak on deve yükü hurma vermiştir. Onun bu hizmeti üzerine Peygamberimiz, "Allahım Sa'd'a ve Sa'd ailesine rahmet eyle!" diyerek duâ etti ve buyurdu ki:

- Sa'd bin Ubâde ne iyi kimsedir.

Hazrec kabîlesinden olanlar da dediler ki:

- Yâ Resûlallah! Sa'd bin Ubâde aramızda büyüğümüzdür. Babası da öyle idi.

Kuraklık ve kıtlık yıllarında halkı doyururlar, yolda kalanlara da yardım ederlerdi. Misâfirleri ağırlarlar, musibet ve ihtiyaç zamanlarında yardım yaparlar, kabileleri yurtlarına göçürürlerdi.

Bunun üzerine Peygamberimiz buyurdu ki:

- Câhiliye devrinde en ileri olanınız, İslâmiyette de en ileridir.

Henek savaşı yapılmadan önce, Peygamberimiz istişâre için Sa'd bin Mu'âz ve Sa'd bin Ubâde'yi çağırmişti. Bu istişâre sırasında, Peygamberimizin emirlerine uymakta en ufak bir tereddüt göstermeyeceklerini ve müşriklerle savaşmaya, canlarını fedâ etmeye hazır olduklarını belirtmişlerdir.

Bu sırada gösterdikleri sebat ve düşmanla çarpışma hususundaki kararları karşısında, Peygamber efendimiz çok memnun olmuştur. Henek savaşına da katılan Sa'd bin Ubâde hazretleri, bu savaşta ensârın sancağını taşımıştır.

Henek savaşından hemen sonra yapılan Benî Kurayza gazâsında bütün orduya yiyecek vermiştir. Hudeybiye antlaşmasında ve Bîat-i Ridvânda bulundu. Hayber gazvesindeki ordunun kumandanlarından birisi de Sa'd bin Ubâde idi. Mekke'nin fethinde de bulundu. Bu sırada sancaklardan birini de o taşıdı. Bundan sonra vuku bulan Huneyn gazvesinde Hazrec kabîlesinin sancağını taşıdı.

Sa'd bin Ubâde hazretleri, vefât edinceye kadar canıyla ve malıyla devamlı hizmette ve cihadda bulunmuştur. Medîne civarında pek çok arazisi, bağı ve bahçesi vardı. Evi, Medîne'nin kenar mahallesinde idi. Mescid-i Nebîye uzak olduğu için, orada bir mescit yaptırmıştı.

Hz. Sa'd bin Ubâde, sülâlece cömert bir âiledendi. Dedesi, "Et, yağ isteyen, Düleym'in evine gelsin" diye nida ettirir ve gelenlere et ve yağ dağıtırdı. Düleym vefât edince, oğlu Ubâde de aynı şekilde nida ettirir ve gelenlerin ihtiyaçlarını görürdü.

Hz. Sa'd, dedelerinden beri sürüp gelen bu cömertliklerini, Müslüman olduktan sonra daha çok

artırmıştır. “Allahım, bana cömertlik yapabileceğim mal ver” diye duâ ederdi.

Kale şeklinde bir evi vardı. Orada ikâmet ederdi. Burada hergün büyük ziyâfetler verirdi. Herkes oraya gidip, yer içerdi.

Eshâb-ı kirâm içinde Eshâb-ı Suffa denilen kimsesiz, yoksul Müslümanlardan hergün 80 kişiye yiyecek ve içecek verirdi.

Resûlullah efendimiz hicret edince de, Peygamberimize her gece et, süt ve tereyağı veya yemek gönderirdi.

Annesi vefât edince, Peygamberimize gelip dedi ki:

- Yâ Resûlallah! Annem öldü. Ona ne iyilik yapabilirim?

Peygamber efendimiz buyurdu ki:

- Su sadakası iyidir. Zîrâ sadaka vermek, Allahü teâlânın gadabını yumuşatır. İnsanı azâbdan kurtarır. Eceli gelmemiş olan hastanın şifâ bulmasına sebep olur.

Bunun üzerine Hz. Sa'd bin Ubâde Medîne'de bir kuyu açtırdı. “Sikâye-i âl-i Sa'd” adını verdiği bu su kuyusunu Müslümanların istifadesine sundu.

Arap kabîleleri içinde ensârdan olan Evs ve Hazrec kabîlesinin İslâma çok büyük hizmetleri olmuştur. Savaşlarda çok şehit vermişlerdir. Sa'd bin Ubâde ve Sa'd bin Mu'âz bu kabîlelerin en ileri gelenlerinden idi.

Her ikisinin de İslâmiyete hizmetleri ve Müslümanlar için gösterdiği fedakârlıkları, akılları şasırtacak derecede idi. Bu uğurda feda etmedikleri hiçbir şeyleri kalmamıştı. Mallarıyla, canlarıyla hizmet ettiler. Sa'd bin Mu'âz Peygamberimiz hayatta iken şehit olmuştur.

Onun vefâtından sonra, Ensâr arasında en önde gelen zat, Sa'd bin Ubâde olmuştur. O da dâimâ İslâmiyete hizmet etmiş, Medîneli Müslümanları Dîn-i İslâm için fedâkârlık ve hizmet etmeye teşvik etmiştir.

Hz. Sa'd bin Ubâde, Hz. Ebû Bekir'in halîfeliği sırasında Medîne'de ikâmet etti. Sonra Şam tarafında Havran'a gitti. Ömrünün sonuna kadar orada yaşadı. 635 senesinde orada vefât etti. Gûta kasabasında defnedildi.

Sa'd bin Ubâde hazretleri, Peygamberimizden bizzat işiterek hadis-i şerif rivâyet etmiş ve hadis-i şerif öğrenmekle meşgul olmuştur. Rivâyetleri, meşhur hadîs kitaplarından olan Kütüb-i sittenin dördünde yer almıştır.

HZ. SA'D BİN MU'ÂZ (r.anh)

Muhammed aleyhisselâmın bi'setinin onuncu yılı başlarında Medîne'den gelen 12 kişi, Peygamberimizle görüşüp Müslüman oldular. Birinci Akabe bîatı denilen bu görüşmeden sonra, Peygamber efendimiz, Kur'ân-ı kerîmi ve İslâmiyeti öğretmek üzere, Mus'ab bin Umeyr'i Medîne'ye gönderdiler.

Mus'ab bin Umeyr Medîne'de fevkalâde bir gayretle çok kimsenin Müslüman olmasını sağladı. Faaliyetlerini yürütmek üzere Sa'd bin Mu'âz'ın teyzesinin oğlu olan Es'ad bin Zürâre'nin evine yerleşmişti. Bu sebeple Sa'd bin Mu'âz, o zaman Araplar arasında akrabaya karşı hakâretten kaçınmak âdet olduğu için bu işe mâni olma teşebbüsünde de bulunamadı.

Ancak bir kabîle reisi olarak bu işe de el koymak istiyordu. Bu maksatla kabîlesinin ileri gelenlerinden Üseyd bin Hudayr'a dedi ki:

- Sen, işini iyi bilen, kimsenin yardımına muhtaç olmayan bir adamsın! Zayıflarımızın inançlarını bozmak için mahallemize gelmiş olan bu adamı, yanımıza gelmekten men et! Es'ad bin Zürâre akrabam olmasaydı, bu işi kendim hallederdim.

Bunun üzerine Üseyd bin Hudayr, mızrağını alıp, Mus'ab bin Umeyr'in bulunduğu eve gitti. Oraya varınca:

- Sizi, bize getiren sebep nedir? Zayıflarımızın inançlarını mı bozacaksınız? Eğer, hayatınızdan olmak istemiyorsan yanımızdan ayrılıp gidersin, dedi.

Mus'ab bin Umeyr, ona yumuşak bir sesle dedi ki:

- Hele biraz otur, sözümüzü dinle! Beğenirsen kabûl edersin, beğenmezsen dinlemekten yüz çevirirsin.

- Yerinde bir söz söyledin.

Mus'ab bin Umeyr ona, Kur'ân-ı kerîm okudu. İslâmiyeti anlattı. Onun tatlı konuşması, insanın kalbine işleyen sözleri ve hoş sesiyle okuduğu Kur'ân-ı kerîm âyetleriyle, kendinden geçen Üseyd bin Hudayr:

- Bu, ne kadar güzel, ne kadar yüce söz. Bu dîne girmek için ne yapmak lâzımdır, dedi.

Ne yapması lâzım geldiğini anlattılar ve Üseyd bin Hudayr, kelime-i şehâdet söyleyerek Müslüman oldu. Büyük bir huzur içerisinde olduğu hâlde Mus'ab bin Umeyr'e döndü ve;

- Arkamda bir adam var. Ben hemen gidip onu size göndereyim. Eğer o Müslüman olursa, Medîne'de onun kavminden îmân etmedik hiç kimse kalmaz, diyerek kalkıp süratle gitti. Doğruca Sa'd bin Mu'âz'ın yanına vardı. Sa'd bin Mu'âz onu görünce:

- Ne yaptın yâ Üseyd?

Üseyd bin Hudayr, Sa'd bin Mu'âz'ın Müslüman olmasını çok arzu ettiği için şöyle cevap verdi:

- Mus'ab bin Umeyr ile konuştum, bir fenalığını görmedim. Yalnız duyduk ki, Hâriseoğulları, teyze oğlun Es'ad'ın böyle bir kimseyi evinde barındırmasından kuşkulananarak teyzenin oğlunu öldürmek için harekete geçmişler.

Bu sözler Sa'd bin Mu'âz'a çok dokundu. Çünkü birkaç sene önce yapılan bir savaşta, Hâriseoğullarını yenip, Hayber'e sığınmaya mecbur etmişlerdi. Bir sene sonra da affedip, memleketlerine dönmelerine izin vermişlerdi. Buna rağmen onların böyle bir tavır takınmaları düşüncesi Sa'd bin Mu'âz'ı çok kızdırmıştı.

Halbuki işin aslında böyle bir hareketleri yoktu. Üseyd bin Hudayr böyle bir hîleye başvurarak, Sa'd bin Mu'âz'ın teyzesinin oğlu Es'ad bin Zürâre'ye, dolayısıyla Mus'ab bin Umeyr'e zarar vermesini

önlemek istedi. Böylece onların tarafına geçmesini ve nihayet müslüman olmasını temin etmek gayretinde idi.

Sa'd bin Mu'âz, Üseyd bin Hudayr'ın, Hâriseoğullarının, teyzesinin oğlu Es'ad bin Zürâre'ye zarar verecekler demesi üzerine, hemen yerinden fırlayıp, Es'ad bin Zürâre'nin yanına gitti.

Oraya varınca baktı ki, Es'ad bin Zürâre ile Mus'ab bin Umeyr, son derece huzûr ve sükûn içerisinde oturup, sohbet ediyorlar. Yanlarına yaklaşıp dedi ki:

- Ey Es'ad, aramızda akrabalık olmasaydı, sen bu adamı elimden kurtaramazdın. Sen memleketinden çıkarılmış şu yabancı adamı, zayıflarımızın inançlarını bozmak için mi çağırdın?

Bu sözlere Mus'ab bin Umeyr yumuşak bir şekilde cevap verdi:

- Ey Sa'd, hele biraz dur, oturup bizi dinle, anla, sözlerimiz hoşuna giderse ne âlâ, eğer sözlerimizi beğenmezsen, biz bunu sana tekliften vazgeçeriz. Bizi bırakır gidersin.

Sa'd bin Mu'âz bu yumuşak ve tatlı sözler üzerine:

- Yerinde bir söz söyledin, dedi ve oturdu.

Mus'ab bin Umeyr, Sa'd bin Mu'âz'a önce İslâmiyeti anlattı. İslâmiyetin esaslarını açıkladı. Sonra tatlı ve güzel sesiyle Kur'ân-ı kerîmden bir miktar okudu. O okudukça Sa'd bin Mu'âz'ın hâli değişiyor, kendinden geçiyordu. Kur'ân-ı kerîmin eşsiz belâgatı karşısında kalbi yumuşadı ve büyük bir te'sîr altında kaldı. Kendini tutamayıp dedi ki:

- Yemîn ederim ki ben, şimdiye kadar, hiç bilmediğim bir şeyi dinledim. Siz bu dîne girmek için ne yapıyorsunuz?

Mus'ab bin Umeyr hemen ona Kelime-i şehâdeti öğretti. O da,

- Eşhedü enlâ ilâhe illallah ve eşhedü enne Muhammeden abdühü ve resûlüh, diyerek Müslüman oldu.

Sa'd bin Mu'âz Müslüman olmaktan duyduğu huzur ve sevinç içerisinde yerinde duramaz oldu. Üseyd bin Hudayr'ı yanına alıp, kavminin toplandığı yere gitti. Abdüleşheloğullarına hitâben dedi ki:

- Ey Abdüleşheloğulları! Beni nasıl tanırıyorsunuz?

- Sen bizim reisimiz ve büyüğümüzsün, biz sana tâbiyiz.

O hâlde hepinize haber veriyorum. Ben müslüman olmakla şereflendim. Sizin de Allahü teâlâyâ ve O'nun Resûlüne îmân etmenizi istiyorum. Eğer îmân etmezseniz sizin hiçbirinizle konuşmayacağım, görüşmeyeceğim.

Abdüleşheloğulları, reisleri Sa'd bin Mu'âz'ın Müslüman olduğunu ve kendilerini de İslâma da'vet ettiğini duyar-duymaz hep birlikte Müslüman oldular. O gün akşama kadar, Medîne semâlarını Kelime-i şehâdet ve tekbîr sedâlarıyla çınlattılar.

Bu hâdiseden kısa bir müddet sonra bütün Medîne halkı, Evs ve Hazrec kabîleleri İslâmiyeti kabûl edip, îmân ettiler. Her ev İslâm nûruyla aydınlandı. Sa'd bin Mu'âz ve Üseyd bin Hudayr, kabîlelerine ait bütün putları kırdı.

Bu durum sevgili Peygamberimize bildirildiğinde çok memnun oldu. Mekkeli Müslümanlar sevince garkoldular. Bu sebeple o seneye (m. 621) sevinç yılı denildi.

Sa'd bin Mu'âz İkinci Akabe bîatında bulunup, Resûlullah'a bîat etti. Bu bîatte bulunanlar Resûlullahı canları gibi koruyacaklarına ve gerekirse bu husûsta mallarını ve canlarını fedâ edeceklerine söz verdiler.

Sa'd bin Mu'âz, Medîne'nin ileri gelenlerinden ve reislerinden olduğu için, Mekke'ye gidip, Kâ'be'yi tavâf ederdi. Müşrikler bu sebeple ona dokunamazlardı. Bu ziyâretlerinden birinde Ebû Cehil karşısına çıkıp dedi ki:

- Siz bizim dînimize ayrılanları himâye ettiniz. Onlara her yardımda bulundunuz. Eğer burada seni himâyesine alanlar olmasaydı seni öldürürdüm. Dönüp çocuklarına kavuşamazdın.

Sa'd bin Mu'âz, Ebû Cehil'in bu tehditli sözleri karşısında ona şu cevabı verdi:

- Eğer böyle bir şeye kalkışırsan, Medîne yakınından geçen ticaret yolunu keser, seni bir daha oralara ayak bastırmam.

Bunları söylerken sesi öyle gürlüyordu ki, yanında bulunan Ümeyye bin Halef yavaşça dedi ki:

- Sesini biraz alçalt, bu kişi bu vâdinin meşhûru.

Bunun üzerine Sa'd bin Mu'âz daha gür bir sesle konuştu:

- Yemîn ederim ki Resûlullah, bize senin katlonulacağını haber verdi.

- Mekke'de mi öldürüleceğim?

- Orasını bilmem.

Ebû Cehil bu şekilde Sa'd bin Mu'âz'dan öldürüleceği haberini aldığı için, Bedir Savaşında Mekke'den çıkmamak istemiş, çevresinin ayıplaması üzerine Bedir'e gelmişti. Nihayet Peygamberimizin buyurduğu gerçekleşip, Ebû Cehil Bedir savaşında katledildi.

Sa'd bin Mu'âz, Bedir Savaşına katılarak, Bedir Eshâbından olmakla da şereflendi. Bedir Savaşı başlamadan önce, Peygamberimiz Mekkeli müşriklerin bir ordu hazırlayıp, Medîne'ye doğru harekete geçtiklerini haber alınca, bir danışma meclisi kurup, Eshâb-ı kirâm ile istişâre yaptı. Onlara, fikirlerini sordular. Ba'zıları dediler ki:

- Biz kervan için yola çıkmıştık. Onların kâr etmesine, mâni olmamız elzemdi. Çünkü kazanacakları parayla, bize karşı ordu hazırlıyacak idiler!. Eğer savaştan önceden haberimiz olsaydı; daha hazırlıklı hareket ederdik.

Resûl-i Ekrem efendimiz de buyurdu ki:

- Kervân, sahil yolundan savuşup gitmiştir. Şu Ebû Cehil ordusu ise bize doğru gelmektedir.

Bunun üzerine Evs kabîlesi reisi, Sa'd bin Mu'âz ayağa kalkarak şunları söyledi:

- Yâ Resûlallah! Bizler, Allaha ve son Peygamberi olan Sana, îmân ettik. Allah tarafından sana tebliğ edilen İslâmın, hak dîn olduğuna kalbden inandık, doğruladık. Senin emirlerini dinlemek ve itâ'at etmek üzere, söz verdik. Temînat verdik. Seni hak Peygamber olarak gönderen Yüce Allaha yemîn ederim ki, bize şu denizi gösterip içine dalsan; Seninle birlikte denize dalarız. Hiç birimiz, geri kalmayız. İslâm düşmanlarıyla çarpışmayı da, seve seve kabûl ederiz. Savaştan, geri dönmeyiz. Düşman karşısında sabır ve sebâtla savaşıyoruz.

İşte, cenâb-ı Hakka yalvarıyorum: Ey Yüce Allahım! Bize öyle hizmetler nasîb eyle ki; gayretlerimizi görünce, Resûlünün göz bebekleri dahî gülsün! Yâ Resûlallah! Artık bizleri, cenâb-ı Hakkın lütfû ile, istediğin yere götür.

Sa'd bin Mu'âz'ın bu sözleri üzerine Peygamber efendimiz şöyle buyurdu:

- Öyle ise, Allahın lütûf ve bereketine doğru yürüyünüz! Cenâb-ı Hak kat'î olarak, ya kervanı, ya Kureyş ordusunu va'ad buyurmuştu. Vallahi ben, Kureyşlilerin ölüp düşecekleri yerleri şimdiden görüyorum.

Bedir savaşından sonra Uhud savaşına da katılan Sa'd bin Mu'âz, gösterdiği cesâret ve kahramanlıkla Eshâb-ı kirâm arasında çok sevildi. Bu savaşta oğlu Amr şehîd oldu.

Uhud savaşında Peygamber efendimiz yaralanmıştı. Sa'd bin Mu'âz, Sa'd bin Ubâde ile birlikte Peygamberimizin yaralarını sarıp, tedâvi etti.

Sa'd bin Mu'âz müşriklerle yapılan Hendek savaşına da katıldı. Bu savaşın yapıldığı sırada, sağlam kalelerden olan Hâriseoğulları kalesinde Sa'd bin Mu'âz'ın annesiyle birlikte bulunan Hz.

Aişe şöyle anlatmıştır:

"O gün şiddetli bir ses duydum. Baktım ki, Sa'd bin Mu'âz, yanında yeğeni ile savaşa gidiyordu. Kılıcını kuşanmış gür sesle şiirler okuyordu. Bunu işiten annesi dedi ki:

- Oğlum, koş, arkadaşlarına yetiş, geri kalma!"

Hendek harbinde; Sa'd bin Mu'âz büyük bir kahramanlık göstererek savaşıyordu. Savaş sırasında İbni Araka adlı bir müşrikin attığı ok ile kolundan yaralandı. Ok atardamara isâbet edip, çok kan kaybına sebep oldu. Hz. Sa'd, yaralı bir hâlde, etrafındakilerin kanı durdurmak için uğraştıklarını görerek, durumunun ciddî olduğunu anladı ve şöyle duâ etti:

- Yâ Rabbî, Kureyş harbe devam edecekse bana ömür ihsân eyle. Çünkü senin Resûlüne eziyet eden, O'nu yalanlayan bu müşriklerle savaşmaktan hoşlandığım kadar başka bir şeyden hoşlanmıyorum. Eğer aramızdaki harp sona eriyorsa, beni şehîdlik mertebesine yükselt. Fakat, Benî Kureyza'nın âkıbetini görmeden rûhumu kabzetme.

Peygamber efendimiz bir çadır kurarak, Sa'd bin Mu'âz'ı oraya yatırttı. Eslemoğulları kabîlesinden Rafide'yi de O'nun tedâvisine memur etti. Hz. Sa'd, orada yattığı sırada Peygamberimiz sık sık yanına gelip, hâlini sorardı.

Peygamberimiz Hendek savaşı sona erince, derhal Benî Kureyza Yahûdîlerinin üzerine hareket emri verdi. Benî Kureyza Yahûdîleri Peygamberimizle anlaşma yaptıkları hâlde Hendek savaşının en kritik anında, müşrikler tarafına geçmişler, Müslümanları arkadan vurmaya kalkmışlardı.

Sa'd bin Mu'âz böyle yapmamaları için onları ikâz etmişti. Fakat dinlememişlerdi. Bu sebeple Hendek savaşından hemen sonra Benî Kureyza Yahûdîleri kuşatma altına alındı.

Bu kuşatma bir ay sürdü. Sonunda teslim oldular. Haklarında verilecek hüküm için Sa'd bin Mu'âz'ı hakem olarak istediler.

Onların bu isteği üzerine Peygamberimiz Sa'd bin Mu'âz'ı yattığı çadırından getirtti. O, Yahûdîlere dedi ki:

- Ne hüküm verirsem râzı mısınız?

- Evet râzıyız.

Bunun üzerine Sa'd bin Mu'âz, Benî Kureyza erkeklerinin boynunun vurulmasına hükmetti.

Sa'd'ın verdiği bu hüküm, Yahûdîlerin elinde bulunan kitaplarına tıpa tıp uyuyordu. Bu hüküm gereğince erkeklerin boynu vuruldu. Kadınları ve çocuklar esir alınıp, mallarına el konuldu. Benî Kureyza'dan ba'zı erkekler ise Müslüman olup, kurtuldular. Sa'd bin Mu'âz bu hükmü verince Peygamberimiz buyurdu ki:

- Onlar hakkında, Allahın ve Resûlünün hükmüyle hükmettin.

Sa'd bin Mu'âz hazretleri Hendek savaşında ağır bir yara almıştı. Yarası ağırlaşmış, durumu şiddetlenmişti. Peygamber efendimiz, yanına gelip onu kucakladı ve:

- Allahım, Sa'd, senin rızân için senin yolunda cihâd etti. Resûlünü de tasdîk etti. Ona kolaylık ihsân eyle, buyurarak duâ etti.

Sa'd bin Mu'âz, Peygamber aleyhisselâmın bu sözlerini duyunca gözlerini açıp şöyle fısıldadı:

- Yâ Resûlallah! Sana selâm ve hürmetler ederim. Senin, Allahü teâlânın peygamberi olduğuna şehâdet ederim.

Cebrâil aleyhisselâm, Peygamber efendimize gelip dedi ki:

- Yâ Resûlallah! Bu gece senin ümmetinden vefât edip de vefâtı melekler arasında müjdelenen kimdir?

Bunun üzerine Peygamber efendimiz hemen Sa'd bin Mu'âz'ın hâlini sordu. Evine götürüldüğünü

söylediler. Peygamber aleyhisselâm yanında Eshâb-ı kirâm'dan ba'zıları olduğu hâlde Sa'd bin Mu'âz'ın yanına gitti.

Yolda süratli gitmeleri sebebiyle Eshâb-ı kirâm dediler ki:

- Yorulduk yâ Resûlallah.

Bunun üzerine, Peygamber efendimiz:

- Melekler Hanzala'nın cenâzesinde bizden önce buldukları gibi Sa'd'ın da cenâzesinde bizden önce bulunacaklar. Biz önce yetişemeyeceğiz, buyurarak hızlı gitmelerinin sebebini açıkladı.

Peygamber efendimiz, Sa'd bin Mu'âz'ın yanına gelince, onu vefât etmiş olarak buldu. Baş ucuna durup, Sa'd bin Mu'âz'ın künyesini söyleyerek buyurdu ki:

- Ey Ebû Amr! Sen reislerin en iyisi idin. Allah sana saâdet, bereket ve en hayırlı mükâfatı versin. Allaha verdiğin sözü yerine getirdin. Allah da sana va'dettiğini verecektir.

Eslem bin Hâris şöyle anlatmıştır:

İçerde Sa'd bin Mu'âz'ın cenâzesi yalnızdı. Başka kimse yoktu. Resûl aleyhisselâm adımlarını gâyet geniş açarak evin içinde yürüyordu. Bu durumu görünce yavaşladım. Durmamı işâret edince de durdum. Sonra da geriye döndüm. Resûl aleyhisselâm içerde bir müddet durdu. Sonra dışarı çıktı. Çıkınca dedim ki:

- Yâ Resûlallah, niçin öyle yürüdünüz?

- Böylesine kalabalık bir mecliste bulunmadım, melekler dolmuştu. Meleğin biri beni kanadı üzerine aldı da ancak öyle oturabildim.

Sonra, Sa'd bin Mu'âz'ın lâkabını söyleyerek:

- Sana âfiyet olsun yâ Ebû Amr! Sana âfiyet olsun ya Ebû Amr! Sana âfiyet olsun yâ Ebû Amr, buyurdu.

Onun vefâtı Resûl aleyhisselâmı ve Eshâb-ı kirâmı çok üzdü. Gözyaşı döküp ağladılar. Cenâzesinde bütün Eshâb-ı kirâm toplandı. Peygamber aleyhisselâm cenâze namazını kıldırdı, cenâzesini taşıdı. Eshâb-ı kirâm, Sa'd bin Mu'âz'ın cenâzesini taşıırken dediler ki:

- Yâ Resûlallah! Biz böyle kolay taşınan cenâze görmedik.

Bunun üzerine Peygamber aleyhisselâm buyurdu ki:

- Sa'd'ın cenâzesine yetmiş bin melek indi. Şimdiye kadar yeryüzüne bu kadar kalabalık hâlde inmemişlerdi.

Sa'd bin Muâz defnedilirken birisi kabrinden bir avuç toprak almıştı. Sonra onu evine götürünce o toprak misk oldu. Cenâzesi kabre indirilirken Peygamber aleyhisselâm kabri başında oturup, mübârek gözleri yaşardı.

HZ. SA'D BİN REBÎ' (r.anh)

Sa'd bin Rebî' hazretleri, Eshâb-ı kirâmın büyüklerindedir. Resûl aleyhisselâmın bi'setinin onbirinci senesinde, Akabe mevkiinde Medîneli onn iki kişi ile buluştu. Bunlardan birisi de Sa'd bin Rebî' idi.

Burada Peygamber efendimize, "Allahü teâlâyâ hiçbir şeyi ortak koşmamak, hırsızlık yapmamak, zinâ etmemek, çocuklarını öldürmemek, kimseye iftira etmemek, hiçbir hayırlı işe karşı çıkmamak" hususunda biat ettiler. Söz verdiler.

Peygamber efendimiz de onlara buyurdu ki:

- Verdiği sözde duranın, ücret ve mükâfatına Allahü teâlâ garanti vermiş, onlara Cenneti hazırlamıştır. Kim insanlık îcâbı, bunlardan birini işler de, ondan dolayı dünyada cezâyâ uğratılırsa, bu ona keffâret olur! Kim de yine bunlardan insanlık îcâbı birini işlerse, yaptığı o şeyi Allahü teâlâ gizler, açığa vurmazsa, onun işi Allahü teâlâyâ kalır. Dilerse onu bağışlar, dilerse azâba uğratar.

Ayrıca, "Gerek sıkıntı ve darlıkta ve gerekse rahatlık zamanında söz dinlemek ve itâat etmek, başta gelir. Resûlullah, bizzat, onların üstünde bir tercihe sahip olup, ona karşı itâatli olacaklar." söz verdiler.

Hz. Sa'd, Bedir ve Uhud gazâlarında bulundu. Uhud'da büyük kahramanlıklar gösterdi. Vücûdu delik deşik oldu. Uhud muharebesinde, bir ara, müslümanlar arasında karışıklık başladı. Hz. Sa'd o zaman, gevşeklik göstermedi. Eshâb-ı kirâma Akabe biatında, canlarını fedâ edeceklerine dâir verdikleri sözü ve yemîni hatırlattı.

Muharebe sona erip, Kureyş müşrikleri çekilip gitmişlerdi. Resûl aleyhisselâm sordu:

- Sa'd bin Rebî'nin ne durumda olduğunu, canlılar arasında mı, yoksa ölümler içerisinde mi olduğunu, tesbit edip, bana kim haber getirir? Bir ara onu şu tarafta görmüştüm.

Ensârdan bir zât dedi ki:

- Bu işi ben yaparım, yâ Resûlallah.

Haber getirmeye giden Muhammed bin Mesleme veya Ubeyy bin Ka'b'dan birisi idi. Resûlullah efendimizin işâret buyurduğu tarafa gitti. Vâdide yatan şehîdler arasında, seslenerek dolaştı. Fakat cevap alamadı. Bu defa seslendi:

- Ey Sa'd, beni sana Resûlullah gönderdi!

O zaman Sa'd hazretleri inliyerek kımıldandı. Haber için gelen zât da dedi ki:

- Resûlullah, senin sağlar mı, yoksa ölümler arasında mı olduğunu, araştırıp, kendisine haber vermeme emretti.

Bunun üzerine Hz. Sa'd şu cevâbı verdi:

- Ben artık ölümler arasındayım! Resûlullaha selâmımı arz et ve "Sa'd bin Rebî' ümmetine doğru yolu göstermek için rehberlik yapan Peygambere verilecek mükâfatların en üstünü ile, Allahü teâlâ seni mükâfatlandırır" diyor" de!

Kavmin Ensâr'a da selâm söyle! Onlara da, "Sa'd bin Rebî' size, Akâbe gecesinde, Resûl aleyhisselâmı korumaya dâir söz verip, yemîn etmediniz mi? Vallahi hayatta bulunduğunuz müddetçe, Peygamber efendimizi iyi korumayıp, ona bir zarar gelirse, sizin için, Allahü teâlânın yanında gösterebileceğiniz hiç bir mazeret yoktur, diyor" de!

Bunları söyledikten bir müddet sonra da vefât etti.

HZ. SAİD BİN ÂMİR (r.anh)

Saîd bin Âmir hazretleri, Yermük savaşından sonra Abbâs bin Ganem'den boşalan Humus vâliliğine ta'yîn edildi. Vâli olmayı pek istemiyordu, ancak Hz. Ömer'in emrine itâ'at ederek Humus'a geldi. Vâliliği zamanında çok dikkatli ve âdil hareket eden Hz. Saîd, son derece fakir bir hayat yaşadı.

Herkes bu hayatına şaşırıp, hayret ediyordu. Hz. Ömer, Şam'a teşrif ettiği zaman oradan Humus'a geçti. Humus'ta fakirlerin bir listesinin çıkarılmasını isteyen Hz. Ömer, fakirlerin içerisinde Saîd bin Âmir hazretlerinin ismini görünce çok şaşırıldı. Listeyi hazırlayanlara sordu:

- Saîd bin Âmir'i niçin listeye yazdınız?

- Vâlimiz fakirdir, devamlı "Rüşvet alan da veren de Cehennemdedir" hadîs-i şerîfini okur ve en küçük bir hediyeyle dahî kabûl etmez.

Hız. Ömer, Saîd bin Âmir'e bin dirhem tahsis etti. Hız. Saîd, bin dirhem ile hanımına geldi ve dedi ki:

- Hız. Ömer bize şu gördüğün bin dirhemi göndermiş.

- Ondan bir miktar parayla yiyecek ve katık alıp, kalanını saklayalım, ileride lâzım olur.

Saîd hazretleri hanımına şöyle dedi:

- Ben bundan çok daha iyisini sana söyleyeyim mi? Biz bu malı çok iyi bir şekilde kullanacak, işletecek bir kimseye ortaklığa verelim. Onun kâr ve gelirinden de yeriz.

Hanımı, razı oldu:

- Peki, öyle olsun.

Saîd bin Âmir hazretleri bu parayla yiyecekler, iki deve, iki köle satın aldı. Köleleri azâd ederek hürriyetine kavuşturdu. Aldıklarını Humus'taki fakirlere ve ihtiyaç sahiplerine dağıttı. Kendine çok az birşey dışında birşey kalmadı. Bir müddet sonra hanımı kendisine dedi ki:

- Malı ortaklığa verdiğin kimseden paranın kârını al ve onunla şunları şunları satın al.

Saîd hazretleri sustu. Ertesi gün evine döndüğü zaman istedikleri şey olmayınca hanımı aynı istekleri yine tekrarladı. Saîd hazretleri yine sustu. Birgün sonra hanımı hâlleri ve sözleri ile Hız. Saîd'i çok üzdü. Saîd hazretleri ertesi gün eve hiç gelmedi. Akrabalarından birisi hanımına gelerek dedi ki:

- Sana ne oluyor ki kocana eziyet ediyorsun. O malının tamamını fakirlere dağıttı.

Kadın üzüldü ve ağladı. Sonra Saîd hazretleri geldi ve şöyle buyurdu:

- Allahü teâlânın râzı olduğu birşey, dünya ve dünyanın içindeki her şeyden daha kıymetlidir. Eğer Allahü teâlânın râzı olduğu iyilik, hayırlardan birisi gökyüzüne lâmba gibi asılsaydı, onun nûru, yeryüzünü aydınlatır ve onun parlaklığı yanında güneş sönük kalırdı.

İşte seni bu iyilikler için terkeder, senden ayrılıyorum. Fakat senin için bu hayırları ve iyilikleri terkedemem. Her hal üzere hayır ve hasenat yaparım...

Fakirlik ve sıkıntı içinde olduğu hâlde, parayı kendisi için harcamadığını soranlara şöyle buyurdu:

- Resûl aleyhisselâmdan işittim buyurdular ki:

Ümmetimin fakirleri zenginlerinden beşyüz sene önce Cennete girerler. Zenginlerden biri kendini onların arasına atar ve Cennete girmek ister. Melek onun elini tutar, fakirler arasından çıkarır ve, "bekle, henüz senin Cennete girme zamanın gelmedi" der. Beşyüz sene onu kıyâmetin kızgın sıcağında hesap yerinde tutarlar. Malının hesâbını verir, sonra Cennete girer.

Hiz. Ömer zamanında, Humus vâlisi olan, Saîd bin Âmir, Müslüman, gayrı müslim herkes tarafından çok sevilirdi.

Hiz. Ömer, Saîd bin Âmir hazretlerinin, herkes tarafından çok sevilen bir kimse olduğunu öğrenince Humuslulardan bir cemâ'ata sordu:

- Peki vâlinin hiç kusuru yok mudur?

Onlar da ba'zı kusurları olduğunu söyleyip dört tanesini zikrettiler. Bunun üzerine Hiz. Ömer, Saîd hazretlerini hemen Medîne-i Münevvereye çağırdı ve aralarında şu konuşma geçti:

- Yâ Saîd, senin ba'zı kusurların varmış. Bunların aslı nedir?

- Bunlar neymiş, ya Ömer?

- Vazîfene sabah namazından hemen sonra değil, kuşluk vakti geliyormuşsun. Geceleri insanlar içerisine hiç çıkmaz, görünmezmişsin. Haftada bir gün evine çekilir hiç kimseyi kabûl etmezmişsin. Eshâb-ı kirâmdan, Hubeyb hazretlerinin şehîd edildiği söylenince bayılıyor, kendinden geçiyormuşsun.

Bunun üzerine Hiz. Saîd, şu cevâbı verdi:

- Yâ Emir-el mü'minin! Anlatılanlar doğru. Şimdi bunları sana izâh edeyim:

1- Vazîfeme ancak kuşluk vakti, gelebiliyorum. Çünkü hanımım hastadır. Evde bütün hizmetleri kendim yapıyorum. Hamur yoğurur, ondan ekmek yapar, pişirir, abdest alır öyle çıkarım. Geç kalışım bundandır.

2- Geceleri insanların içerisinde görünmeyişimin sebebi; gündüzleri halkın hizmetleriyle meşgul olurum. Geceleri de Allahü teâlâyâ hizmet ve kulluk için ayırdım. Böylece gündüzleri yaptığım işlerin, verdiğim hükümlerin muhâsesini yapar, yanlış kararlarım varsa düzeltirim.

3- Haftada bir gün evime çekilip hiç kimse ile görüşmememin sebebi, başka giyecek elbisem olmadığından, yıkadığım elbiselerim kuruyuncaya kadar kimseyi kabûl edemiyorum.

4- Hubeyb hazretlerinin şehâdetini hatırlayınca bayılmamın sebebi anlatılacak şey değildir. Çünkü Mekke müşrikleri Hubeyb hazretlerini asarlarken yanlarında idim. Belki mâni olabilirdim, fakat o zaman henüz îmân etmemiştim. Seyirci kaldım. Onun gösterdiği cesâret ve celâdeti hatırladıkça, ne kadar kuvvetli bir îmâna sahip olduğunu daha iyi anlıyorum. Niçin mâni olmadım diye üzüntümden bayılıyorum.

Bunun üzerine Hiz. Ömer:

- Yâ Saîd, Allahü teâlânın korkusu seni ne kadar yüceltmiş, millete faydalı hâle getirmiş, dedi ve gözyaşı döküp ağladı.

Sonra, Saîd bin Âmir Hiz. Ömer'den ricâ etti:

- Yâ Ömer, bundan sonra beni vâlilikten affet.

Hiz. Ömer bunu kabûl etmeyip yine vâli olarak bırakmıştır.

Hiz. Saîd bin Âmir, İslâmın koruması ve emniyeti altında bulunan gayrı müslimlere karşı yumuşak davranır ve çok ilgi gösterirdi.

Şam'daki zimmîler onun bu yüksek tavrından çok memnun idiler. Bir defâ Hiz. Ömer, onun zimmîler tarafından çok sevildiğini haber aldı ve oradakilere sordu:

- Neden ahâli bu kadar ona muhabbet gösteriyorlar?

- O, halkın dert ortağıdır da ondan.

Hiz. Ömer bu duruma sevindi ve memnuniyetini belli etti.

Saîd bin Âmir, muhâcir olan Eshâb-ı kirâmdan olup, Hayber'in fethinden önce Müslüman oldu. 641 yılında Rakka'da vefât etti.

Hayattayken Cennetle müjdelenen on sahabiden biri. Babası Zeyd b. Amr olup, nesebi Ka'b da Rasûlullah (s.a.s) ile birleşmektedir. Künyesi Ebul-A'ver'dir. Ebu Tür olarak da çağrılırdı (İbnül-Esir, Üsdül-Gâbe, II, 387). Annesi Fatıma binti Ba'ce'dir. Babası Zeyd, Mekke müşriklerinin dinlerini akıl dışı bularak cansız putlara tapınmanın anlamsızlığı karşısında gerçek dine ulaşmak için araştırma yapmaya başlamış ve bunun için Suriye taraflarına giderek yahudi ve hristiyan âlimleriyle görüşmelerde bulunmuştu. Ancak onların verdikleri dini bilgiler Zeyd'i tatmin etmemişti. Zeyd'in bu durumunu gören bir papaz ona, şirkten ve hurâfelerden uzak, Hz. İbrahim (a.s)'in dini olan Hanifliğe tabi olmasını tavsiye etmişti. Zeyd, Hanifliğin ne olduğunu öğrendiği zaman aradığı dini bulduğunu anlamış ve Mekke'ye dönmüştü. O, Kâbe'ye yönelerek ibâdet eder, Mekke'de İbrahim'in dini üzere bulunan tek kimse olduğunu Kureyş müşriklerine karşı iftihar ederek söyler ve onların putlar adına kurban kesmelerini ayıplardı. Zeyd, İsmail (a.s)'in neslinden bir peygamberin geleceğini öğrenmişti. Arkadaşı Amr b. Rabî'a'ya kendisinin bu peygambere kavuşamayacağını zannettiğini, eğer ona ulaşırsa kendi selamını ona iletmesini söylemişti (İbn Sa'd, Tabakâtül-Kübra, Beyrut (t.y), III, 379). Zeyd, Rasûlullah (s.a.s)'ın Peygamberlikle görevlendirilmesinden önce vefat etti.

Said, babası Zeyd'in kendisine telkin ettiği hanif dininin bilincinde olarak yetişmişti. Rasûlullah (s.a.s), islâm dinini tebliğe başladığı zaman, onun çağırıldığı dinin babasının söylediği prensiplerle aynı olduğunu gördü ve ona tabi olmakta gecikmedi. Rivayetlere göre o, Rasûlullah (s.a.s)'ın az sayıdaki ashabıyla Erkam'ın evinde gizlice toplanmaya başlamasından önce iman etmiştir. Doğum tarihi kaynaklarda zikredilmemektedir. Ancak, onun Hicri 50 veya 51 yılında öldüğü zaman yetmiş yaşını aşmış olduğu (İbnül-Esir, Üsdül-Gâbe, II, 389) gözönünde bulundurulursa Hicretten yirmi beş yıl önce doğmuş olabileceği söylenebilir. Said (r.a); Hz. Ömer'in kızkardeşi Fatıma ile evli idi. Hz. Ömer (r.a) da Said'in kızkardeşi Atıke ile evli bulunmaktaydı (İbnül-Esir, a.g.e., II, 387). Hz. Ömer, onların yeni dine girdiklerini öğrendiği zaman son derece kızmış ve yaptıklarının hesabını sormak için hemen evlerine gitmişti. Ancak olay Ömer (r.a)'in iman etmesi sonucunu doğuracak bir şekilde gelişmişti (bk. Ömer İbn et-Hattab mad.).

Medine'ye hicret edildiği zaman Said, Rifaa b. Abdul-Munzir (r.a)'in evinde misafir olmuştur. Muâhât olayında bir rivayete göre Ebu Lübabe başka bir rivayete göre de Rafi' b. Malik ile kardeş ilan edilmişti (İbn Sad, III, 382). İbnül-Esîr ise, Ubey b. Ka'b ile kardeş ilan edildiğini kaydetmektedir (Üsdül-Gabe, II, 387).

Saîd b. Zeyd, Bedir savaşı hariç, Uhud, Hendek ve Rasûlullah (s.a.s)'in diğer bütün savaşlarına katılmıştır.

Rasûlullah (s.a.s), Said ile Talha b. Ubeydullah (r.a)'ı, Suriye taraflarına giden Kureyş kervanının dönüşü hakkında bilgi toplamak ve bu bilgileri hızlı bir şekilde Medine'ye ulaştırmakla görevlendirdi. Böylece, Ebu Süfyan'ın başkanlığındaki bu kervan Suriye dönüşünde yakalanabilecekti. Said, Talha ile birlikte el-Havra denilen yere kadar gitmiş ve kervanın dönüşünü beklemeye başlamıştı. Ancak onların bu kervanın dönüşü hakkındaki haberi Medine'ye ulaştırmadan önce Rasûlullah (s.a.s) başka kaynaklardan gerekli bilgileri almış ve Medine'den Ensar ve Muhacirlerden oluşan ordusuyla yola çıkmıştı. Onlar Medine'ye Bedir savaşının vuku bulduğu gün ulaşabildiler. Rasûlullah (s.a.s)'ın, kervanın yolunu kesmek için Medine'den ayrılmış olduğunu gören Said ve Talha derhal ona katılmak için Bedir'e doğru yola çıktılar. Onlar Turban denilen yere geldikleri zaman Bedir'den dönmekte olan Rasûlullah (s.a.s)'le karşılaştılar. Bedir savaşına fiilen

iştirak edememiş olmalarına rağmen Rasûlüllah (s.a.s) onları savaşa katılmış sayarak ganimetten diğer mücahitler gibi pay vermişti (İbn Sa'd, III, 382-383). Said (r.a), Hz. Ömer zamanında Suriye bölgesinde sürdürülen askerî harekâtlara katılmış; Dımaşk muhasarası ve Yermük savaşında bulunmuştur (İbnül-Esir, a.g.e., II, 388; İbn ül-İmad el-Hanbelî, Sezerâtu'z-Zeheb, Beyrut (t.y), I, 57).

Said (r.a), ömrünün son günlerini, Medine'nin dışında bulunan Akik vadisindeki çiftliğinde geçirdi ve burada yetmiş yaşını geçmiş olduğu halde Hicrî 50 veya 51 yılında vefat etti. Abdullah İbn Ömer onun öldüğünü öğrendiği zaman doğruca Akik vadisindeki evine gitti ve cenazesine ilgilendi. Said (r.a)'in cenazesi Medine'ye taşındı ve Sa'd b. Ebi Vakkas tarafından yıkandı. Medine'de defnedilen Said (r.a)'in cenaze namazını İbn Ömer kıldırdı ve onu mezara Sa'd b. Ebi Vakkas ile birlikte indirdi (İbn Sa'd, III, 384; İbnül-Esir, II, 389). Onun Medine'de vefat etmiş olduğu kesin olarak bilinmekle beraber, Küfeliler, Muaviye döneminde Küfe'de vefat ettiğini ve cenazesinin Küfe valisi olan Mugîre b. Şu'be tarafından kıldırıldığını iddia etmişlerdir (İbn Sa'd, III, 381).

Said (r.a), Hz. Osman (r.a)'ın şehid edilmesiyle başlayan fitne olaylarına şahid olmuştur. O, ümmetin içine sürüklendiği fitne belasından ve kendini bilmez bazı kimselerin ileri gelen ashabdan bazılarının dil uzatmalarından aşırı derecede ızdırap duymuştur. Said (r.a), bir gün Küfe camiine gitmiş, orada Muaviye'nin Küfe valisi Mugîre b. Şu'be'yi, etrafında Küfelilerden bir takım insanlarla otururken görmüştü. Mugîre ona saygı göstererek yanına oturtmuştu. O esnada bir adam birilerini kastederek kötü sözler sarfetti. Said, Mugîre'ye; "Bu adam kime küfrediyor" diye sorduğu zaman; "Ali b. Ebi Talib'e" cevabını alınca son derece üzüldü ve Mugîre'ye; "Mugîre, Mugîre! Rasûlüllah (s.a.s)'ın Ashabı senin önünde sövülüyor ve sen buna susuyor ve bir harekette bulunmuyorsun öyle mi? Ben Rasûlüllah (s.a.s)'ı; "Ebu Bekir Cennettedir, Ömer Cennettedir, Ali Cennettedir, Osman Cennettedir, Talha Cennettedir, Zübeyr Cennettedir, Abdurrahman b. Avf Cennettedir. Sa'd b. Ebi Vakkas Cennettedir" derken duydum dedi ve şunu ekledi; "Bunların dokuzuncusunu da gerekirse sayarım". Ertesi gün Küfeliler etrafını sarmış ve dokuzuncu kimsenin kim olduğunu söylemesi için çok ısrar etmişlerdi. Bunun üzerine o; "Dokuzuncu benim, onuncu da Rasûlüllah (s.a.s)'dır" dedi ve sonra da etrafındaki insanlara bakarak sahabilerin islâm'daki seçkin konumlarını; "Bir kimsenin, Rasûlüllah (s.a.s) ile bir arada bulunarak yüzünün tozlanması, sizin herhangi birinizin Hz. Nuh kadar yaşasa bile, bu müddet zarfında amellerinden daha hayırlıdır" sözüyle vurgulamıştır (Ahmed b. Hanbel, I, 187).

Onun hakkında kaynaklar şöyle bir olay zikretmektedir: "Erva adındaki bir kadın, Medine valisi Mervan b. Hakem'e giderek Said b. Zeyd'in kendi arazisine tecavüzde bulunduğunu şikayet etti. Mervan, memurlarını Akik vadisindeki çiftliğinde bulunan Said (r.a)'a göndererek şikayet konusunu olayı soruşturdu. Said (r.a) gelenlere; "Ona haksızlık ettiğimi zannediyorsunuz değil mi? Rasûlüllah (s.a.s)'in şöyle dediğini duydum:

"Haksız yere her kim bir karış toprağı gasbetse, kıyamet gününde yedi kat yerin dibinde dahi olsa o toprak boynuna dolanır". Sonra şöyle ekledi: "Allahım bu kadın yalan söylüyorsa gözleri kör olmadan canını alma ve kuyusunu ona mezar yap". Rivayet edildiğine göre bu kadın, daha sonra kör oldu ve evine yürürken kuyuya düşerek öldü. Bu olaydan dolayı Medineliler birisine kızdıkları zaman ona, "Allah seni Erva gibi kör etsin" diyerek beddua etmekteydi (İbn Hacer el-Askalanî, el-İsabe fi Temyizi's-Sahabe, Bağdat (t.y), II, 46; İbnül-Esir, Üsdül-Gabe, II, 388; ayrıca bk. Ahmed b. Hanbel, I, 188-189).

Said (r.a)'dan bazı hadisler rivayet edilmiştir. Bunlardan birisi, Cennetle müjdelenen on kişi hakkında olanıdır. Abdullah b. Zalim el-Mazinî, Said b. Zeyd'den şöyle rivayet etmektedir:

"Muaviye Küfe'den ayrıldığı zaman, Mugîre b. Şu'be'yi vali tayin etmişti. Hatipler minberlere çıkarak Ali (r.a)'a hakaretlerde bulunuyordu. Ben Sâid b. Zeyd'in yanındaydım. O, kızdı ve kalktı. Benim de elimden tutmuştu. Ben de ona uydum, o bana; "Şu nefesine zulmeden adamı görüyor musun? Cennet ehlinde olan bir adama lânet edilmesini emrediyor. Ben şahitlik ederim ki dokuz kişi vardır ki onlar Cennettedirler. Onuncusuna da şahitlik etsem günah işlemiş olmam" dedi. Ve sormam üzerine şöyle devam etti; "Rasûlullah (s.a.s) (sarsılan Hira dağına); "Hira, yerinde dur! Senin üzerinde nebi, sıddık ve şehidden başkası bulunmuyor" dedi ve arkasından Cennetle müjdelediği sahabileri saydı" (Ahmed b. Hanbel, I, 189; İbnül-Esir, a.g.e., II, 389; Sa'd b. Zeyd'in rivayet ettiği diğer hadisler için bk. İbn Hanbel, I, 187).

Sa'd b. Habib, Sa'îd b. Zeyd'in de aralarında bulunduğu, Cennetle müjdelenmiş kimselerin isimlerini zikrederek şöyle demektedir: "Onlar her zaman savaşta Rasûlullah (s.a.s)'ın önünde, namazda ise arkasında durmuşlardır" (İbn Hacer, el-Askalanî, a.g.e., II, 46) demektedir.

HZ. SÂLİM MEVLÂ EBÛ HUZEYFE (r.anh)

Hiz. Ebû Bekir zamanında Müseylemet'ül Kezzâb'a karşı yapılan Yemâme gazâsında Muhâcirlerin sancaktarı Hiz. Sâlim Mevlâ Ebû Huzeyfe idi. Sâlim'in sancağı taşıması dolayısıyla tehlikeye hedef olacağını gören Eshâb dediler ki:

- Senin başına bir zarar gelmesinden korkarız.

Fakat o buyurdu ki:

- Eğer ben sancağı taşımayacak olursam Kur'ân-ı kerîm ehlinin en bedbahtı olurum.

Harp sırasında Beni Hanîfe kabîlesi, sancağı düşürebilmek için sancağın bulunduğu yere ve sancaktar Sâlim'e çok şiddetli bir hücum yaptılar. Sâlim'in sancak tutan kolunu azılı kâfirlerden birisi çok şiddetli bir kılıç darbesiyle kesti. Sâlim, "Allah..." diye öyle bir haykırdı ki, harp meydanı inledi.

Fakat sancak yere düşmeden diğer eliyle tuttu. Bir kılıç darbesiyle diğer kolu da kesildi. Fakat İslâm sancağı yine yere düşmedi. Çünkü Sâlim vücudu ve kesik kolları ile sancağa sarılmıştı. Kâfirlerin bütün şiddetli darbelerine rağmen sancağı aslâ yere bırakmadı. Sanki Sâlim Mevlâ Ebû Huzeyfe'ye vurulan her kılıç darbesi onun sancağa biraz daha sıkı yapışmasını ve durduğu yerde daha kuvvetle dik durmasını sağlıyordu.

Ne zaman ki İslâm askeri yetişti ve sancağı aldılar, o zaman yere düştü. Sâlim kâfirlerin en şiddetli kılıç darbeleri altında:

- Ve mâ Muhammedün illâ resûl... [Âl-i imrân 144] âyeti kerîmesini okuyordu.

Eshâb-ı kirâm ona yetiştikleri zaman bu âyeti okuduğunu işittiler. Yere düşünce Ebû Huzeyfe'yi sordu. Şehîd olduğunu öğrenince buyurdu ki:

- Beni de onun gibilerin yanına götürün!

Vasiyetini yaptı ve 633 senesinde şehâdet mertebesine erişti. Ebû Huzeyfe ile beraber birini başı diğerinin ayağının yanında olduğu hâlde defnettiler.

Malının bir kısmını kölelerin azâd edilmesi için, üçte birini beytûlmâlê, üçte birin de ehline bırakmıştı. Hanımı ve çocukları kendileri için vasiyet edilen malı almamışlar, onlar da beytûlmâlê bırakmışlardır. Onun ilim ve irfânı Eshâb-ı kirâm tarafından kabûl ve tasdik edilmekle beraber Hiz. Ömer'in, husûsî bir muhabbeti ve hürmeti vardı. Hattâ yerine halîfe ta'yin etmek istemişti.

Sâlim Mevlâ Ebû Huzeyfe, Mekke'den diğer Muhacirlerle çıkıp Medîne'ye gelinceye kadar Muhacirlere imâm oldu.

Bir gün Resûlullahın yanında Sâlim Mevlâ Ebû Huzeyfe'nin ismi zikredildi. Peygamber efendimiz buyurdu ki:

- Muhakkak ki Sâlim, Allahü teâlâyı çok sever. Eğer Allahü teâlâdan korkusu olmasaydı yine sevgisinden dolayı Allahü teâlâyâ isyân etmez, günâh işlemezdi.

Peygamberimiz yine bir gün buyurdu ki:

- Kıyâmet günü birçok kimseler Tehâme dağı gibi sevâblarla gelirler. Allahü teâlâ onların amellerini boşa çıkarır ve onları şiddetli bir şekilde Cehenneme atar.

Bu dehşetli durumdan ürperen Sâlim dedi ki:

- Anam babam sana fedâ olsun yâ Resûlallah; biz o kavmi nasıl tanıyacağız? Seni hak Peygamber olarak gönderen Allahü teâlâyâ yemin ederim ki, ben onlardan olmaktan çok korkuyorum.

- Ey Sâlim onlar namaz kılarlar, oruç tutarlar, fakat kendilerine harâmıdan bir şey teklif edildiği zaman Allahü teâlâdan hiç korkmadan o harâmı işlerler. Allahü teâlâ da onların amellerini,

ibâdetlerini kabûl etmez.

HZ. SEDDAT İBNİ EVS (r.anh)

Seddat İbni Evs radiyallahu anh âbid, zâhid bir zât... Allah korkusundan kalbi ürperen, devamlı vücudu titreyen ve derin tefekküre dalan bir yiğit... Gece yattığı zaman ilâhi rahmetin enginliğini düşünen ve ilâhi azâbın şiddetini de unutmayan bir zâhid...

O, Medineli müslümanlardandır. Hazrec kabilesinin Neccar koluna mensuptur. Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem efendimizin şâiri Hassan'ın yakın akrabası. Babası Evs İbni Sâbit, Akabe'de islâm'la şereflendi. Bedir harbine iştirak etti. Uhud'da şehid oldu. Annesi Harime de müslümandı. Seddat böyle güzel bir muhitte, müslüman bir aile ocağında yetişti. Geniş bir ilme sahipti.

Ubâde İbni Sâmit (r.a) onun, ilmî konularda herkesin kendisine başvurduğu zâhir ve bâtın ilimlerine vâkıf bir ilim eri olduğunu söyler. Seddat (r.a)'ın ilmi ve hilmini "Mecmeu'l-bahreyn" olarak tavsif eder.

O, yumuşak huylu, açık sözlüydü. Ağzından lüzumsuz bir söz çıkmazdı. Bir defasında ağzından bir söz kaçmıştı. Zaman kaymetmeden şu açıklamayı yaptı: "İslâm'a girdiğim günden beri sözlerimi dikkat ederek söylemeğe çalıştım. Fakat bu söz nasıl oldu ağzımdan kaçtı. Onu aklınızda tutmayın." dedi. Riyadan, gösterişten de çok sakınırdı. Namazlarından sonra duâ ve istiğfarı çok yapardı. Sık sık tefekküre daldardı. Allah korkusuyla kalbi ürperir ve: "Ya Rabbi! Cehennem ateşini düşündükçe uykum kaçıyor." derdi. Saman üzerindeki dâne gibi sabahlardı.

O, son derece halim selimdi. Kalbi rakik; yufka yürekli ve gözü yaşlıydı. Birgün ağlarken görüldü. Kendisine: "Niçin ağlıyorsun?" diye soruldu. O da: "Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem'in bir hadisini hatırladım da onun için ağlıyorum." dedi. Rasûlullah (s.a) bu hadisinde: "Ümmetim için şirk ve gizli şehvetten korkuyorum." buyurdu. O zaman ben: "Ya Rasûlallah! Ümmetin senden sonra şirke düşecek mi?" diye sordum. Resûl-i Ekrem (s.a): "Evet, dediler. Gerçi onlar güneşe, aya ve puta tapmayacaklar, fakat işlerinde riyakârlık yapacaklar. (Allah için değil de ondan başkalarının rızası için hareket edecekler) Gizli şehvet ise şudur: Onlardan biri, oruç tutar, oruçlu olur. Sonra şehvete sebep bir şeyi görür ve orucunu bozar." buyurdu.

Seddat İbni Evs (r.a) islâm'ın emir ve nehiyelerine uymakta çok titizdi. Hayatında tatbik eder, taviz vermezdi. Çevresine de Allah Teâlâ'nın emir ve yasaklarını güler yüzle, tatlı dille anlatırdı. Her fırsatta tebliğ vazifesini unutmazdı. 50 kadar hadis-i şerif rivayet etti. Râvileri arasında Şâm'ın en güzîde ricâli vardı. Oğulları, Ya'lâ ve Muhammed ile Mahmud bin Lebid, Mahmud bin Rebi', Abdurrahman bin Ganem, Beşir bin Ka'b bunlardan bazılarıdır.

Onun rivayet ettiği hadislerden bir kaç tanesi şöyledir:

Ebû Es'as es-Sağani rivayet ediyor: "Şam Cami-i şerifine gitmiştim. Orada Seddat İbni Evs ile karşılaştım. Bir yere gidecekti. Nereye gideceğini sordum. O da; Hasta bir arkadaşını ziyaret edeceğini söyledi. Ben de kendileriyle gelebileceğimi söyledim. Beraber gittik. Oraya varınca hastaya durumunun nasıl olduğunu sordu. Hasta: "Nimet içerisinde olduğunu" söyledi. Bunun üzerine Seddat: "Günahlarının affedildiğini sana müjdelerim. Çünkü Resûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem'in şöyle buyurduğunu işittim." dedi ve Efendimizden duyduğu hadis-i kudsîyi nakletti: "Allah Teâlâ buyurur ki: Mü'min olan kullarımdan birini imtihan ettiğim zaman, o bu imtihanı hamd ile karşılarsa, anasından doğduğu günkü gibi günahlarından temizlenmiş olur." buyurdu.

Seddat İbni Evs (r.a) iki Cihan Güneşi efendimizden ayrılmazdı. Yaşı küçük olduğu için savaşlarda bulunamadı ise de onun muhabbetiyle hep beraberdi. Birgün bir arada iken, Fahr-i Kâinat

(s.a) efendimiz: "Yanımızda yabancı birisi var mı?" diye sordu. Biz de: "Yok Ya Rasûlallah dedik. Kapının kapatılmasını işaret ettikten sonra: "Ellerinizi kaldırınız, Lâ ilâhe illallah deyiniz." buyurdu. Bir müddet bu şekilde kelime-i tevhide devam etti. Sonra mübarek ellerini indirdi ve; "Sana hamd olsun yâ Rabbi! Beni bu kelime ile gönderdin. Bana onu emrettin. Bana, onunla cenneti va'dettin. Sen va'dinde hulf etmezsin. Va'dinde duran yalnız sensin." buyurdu. Bu sözlerden sonra bize: "Sizi müjdelerim Allah teâlâ sizi mağfiret buyurdu. Hepinizi bağışladı." dedi.

Birgün o yine Fahr-i Kâinat (s.a) efendimizden hadis naklediyordu. Onun şöyle buyurduğunu işittim. "Kim riyâ ile namaz kılar, oruç tutar, sadaka verirse, o Allah Teâlâ'ya ortak koşmuş olur." buyurdu demişti. Avf İbni Mâlik ona: "Böyle bir adamın amelinden halis olanı ayrılarak kabul olunmaz mı?" diye sordu. Seddad (r.a) da şu hadis-i kudsiyi nakletti: "Müşrik olan insanın çoğundan da, azından da zâti-i kibriya müstağnidir."

Yine rivayet ettiği hadislerden bir tanesinde: "Ey insanlar Dünya, hazır bir meta'dır. Ondan iyiler de kötüler de yer. Âhiret haktır. Orada Allah Teâlâ hükmeder. Ey insanlar! Sizler âhiret adamı olunuz. Âhireti düşünüp ona hazırlanınız. Dünya adamlarından olmayınız. Âhireti unutup dünyaya dalanlardan olmayınız. Siz, Allah'dan korkarak amel yapınız. Biliniz ki, amellerinize göre arz olunursunuz. Allah Teâlâ'ya mutlaka kavuşacaksınız. Kim zerre miktar hayır yaparsa, onun karşılığını görür. Kim de zerre kadar kötülük işlerse onun karşılığını görür. Cezasını çeker."

Seddad İbni Evs (r.a) ömrünün sonlarına doğru Şam, Filistin, Beytül Makdis ve Humus'ta bulundu. Bu havâlide ilimle uğraşanlar hep ona müracaat ederdi. 58. hicri yılında yetmiş beş yaşlarında iken Kudüs'te vefat etti. Cenab-ı Hak şefaathlerine nâil etsin. Amin.

HZ. SEHL BİN HANÎF (r.anh)

Uhud gazâsında bir ara Müslümanlar geri çekilir, dağılır gibi oldular. Bu sırada hiçbir şey düşünmeyen, sadece Peygamberimizi düşünen Sehl bin Hanîf, parçalanıp ölünceye kadar, O'nu korumaya canla başla çalıştı. Bu aşk ve heyecanla vücudunda birçok ok yarası bulunmasına rağmen, savaşa devam ediyordu.

Savaşın en şiddetli ânında Peygamberimizi bularak etrafındaki müşriklere karşı ok atmaya başladı. Hattâ müşriklerin dikkatlerini dağıtmak ve kendi üzerine çekmek için gür sesi ile ortaya çıkarak müşriklere:

- Sehl'i nişan alınız. Oklarınızı ona atınız. Belki onu bu yüzden daha kolay vurursunuz, diyerek elinde bulunan oklar bitinceye kadar onlarla savaştı.

Bu haliyle onu gören Peygamberimiz de buyurdu ki:

- Sehl'e ok yetiştiriniz. Çünkü o, Sehl'dir, rahat, iyi ok atar.

Ve o gün Sehl müşriklerden birçoğunu öldürdü.

Sehl bin Hanîf, Hendek gazâsı hazırlıklarında ve hendek kazmada hiç durmadan akıllara durgunluk veren gayretle çalıştı. Bu gazâda müşriklere çok ok atmış, Peygamberimizin sevgisini daha çok kazanmıştı. Hendek savaşından hemen sonra Beni Kureyza gazâsına katılarak onların üzerlerine yürüdü. Burada da büyük kahramanlıklar gösterdi. Daha sonra hicretin altıncı yılında yapılan Hayber gazâsına katıldı.

Hicretin sekizinci yılında yapılan Mekke fethine katılarak, hemen bunun ardından Huneyn gazâsına iştirak etmiştir.

Hicretin dokuzuncu yılında, Peygamberimiz Tebük savaşı hazırlığına başlayınca, bütün Eshâbı yardıma çağırdı. Peygamberimizin teşviklerinin sonunda bilhassa zengin olanlar çok miktarda yardım ettiler. Bu hâli gören Sehl bin Hanîf çok duygulandı. Fakir olduğu ve Peygamberimizin bu yardım da'vetine katılamadığı için çok üzüldü. Hemen eve gidip çocuklarının ihtiyaçları için ayırmış olduğu iki ölçek hurmayı getirerek Peygamberimize teslim etti ve dedi ki:

- Ey Allahü teâlânın Resûlü! Bundan başka evde yiyecek hiçbir şeyimiz yoktur. Bu benim ve kızımın yardımlarıdır. Kabûl buyurunuz ve bize bereketle duâ ediniz.

Peygamberimiz Sehl bin Hanîf'in getirdiği hurmaları bizzat kendi mübârek elleriyle diğer hurmaların üzerine koyup bereketle duâ etti.

Bu hâli gören, İslâmiyeti kalben kabûl etmeyen münâfıklar, "Allahü teâlânın Sehl bin Hanîf'in iki ölçek hurmasına ihtiyacı yoktur" diyerek onun bu istek ve arzûsunu ayıplayarak kınamışlardı. Hattâ Sehl bin Hanîf'in Allahü teâlâyâ ve Peygamberimize karşı olan samimî duygu içerisindeki davranışını hafife alarak, Medîne şehrinin sokaklarında alay konusu ettiler. Sokakta onu gördükleri zaman ona bakarak güldüler.

Münâfıkların bu davranışları üzerine; Allahü teâlâ, Kur'ân-ı kerîmin Tevbe sûresinin yetmiş dokuzuncu âyet-i kerîmesini indirdi. Burada meâlen buyuruldu ki:

(Sadaka husûsunda bağışlarda bulunan mü'minlerle, bir türlü gücünün yettiğinden başkasını bulamayan fakirlerle başka türlü eğlenenler yok mu? Allahü teâlâ onları maskaraya çevirmiştir. Onlar için pek acıklı bir azâb vardır.)

Allahü teâlâ bu âyet-i kerîme ile Sehl bin Hanîf ve diğer Eshâb-ı kirâmın samimî hareketlerini övdü. Münâfıkları ise susturdu.

Sehl bin Hanîf, dört halîfe döneminde çeşitli yerlerde vâililik yapmıştır. En son Hz. Ali, onu

Fars vilâyetinin genel vâliliğine tayin etti. Burada da ahlâk ve fazîleti ile İslâmiyete çok hizmetleri oldu. Kûfe'de 659'da vefât etti. Oraya defnedildi.

HZ. SEHL BİN SA'D (r.anh)

Sehl bin Sa'd çok genç yaşta olduğundan Peygamberimizle hiçbir savaşa katılmadı, ama ondan çok ilim öğrendi. Hz. Sehl'in babası Sa'd bin Mâlik, Bedir savaşında çok yararlıklar gösterdi. Müslümanlar arasında kahramanca savaşırken ansızın yemiş olduğu bir darbe ile şehîd oldu. Peygamberimizin duâsını alarak, "Eshâb-ı Bedir" sıfatını kazandı. Bu sırada Sehl bin Sa'd sekiz yaşlarında idi. Peygamberimiz yetim kalan Sehl'e Bedir savaşında kazanılan ve dağıtılan ganimetlerden babasının hissesini ayırarak verdi.

Sehl bin Sa'd, Uhud savaşı sırasında yaşı küçük olduğu için bu savaşa da katılamamıştı. Diğer yaşı küçük sahâbîler gibi Medîne'de kalmıştı. Ancak Peygamberimiz yaralandığı haberi Medîne'ye ulaştığı zaman, herkes gibi O da çok üzülmüştü.

Bu arada Peygamberimizin sevgili kerîmeleri Hz. Fâtıma'nın, babasının yaralanma haberini duyar duymaz hemen O'nun yanına koştuğunu ve yardım etmeye başladığını, Sehl bin Sa'd, şöyle bildirmektedir:

- Resûlullah efendimizin Uhud savaşında yaralandığı haberini duyduğumuz zaman çok üzüldük. Kızı Hz. Fâtıma'nın bir kalkan içinde su getirerek Peygamberimizin yaralarından akan kanları temizlediğini, bir hasır parçasını yakarak küllerini Peygamberimizin yaralarının üzerine sürdüğünü bizzat gördüm.

Sehl bin Sa'd, Hendek savaşına da yaşı küçük olduğu için katılmadı. Çünkü bu sırada on-onbir yaşlarında idi. Fakat hendeğin kazılmasında sahâbîlere çok yardımcı oldu. Bütün sahâbîlerin hizmetlerinin hepsine koşardı. Ayrıca hendek kazımında da yardımcı olur, Peygamberimizin yanından hiç ayrılmazdı. Her an O'nun hizmetinde bulunurdu.

Sehl bin Sa'd, Hendek'te gördüklerini anlatırken der ki:

- Hendek'te Peygamberimiz ile hep beraber idim. Onlar hendek kazıyor, biz küçük yaştakiler omuzlarımız üzerinde toprak taşıyorduk. Bu sırada Resûlullahın şöyle duâ buyurduğunu işittim:

"Yâ Rabbî! Bütün hayat, âhiret hayatıdır. Muhâcir ile Ensârı magfiretine (afvına) nâil eyle."

Sehl bin Sa'd, Peygamberimizin bir emir ve isteği olduğu zaman hemen yerine getirir, hiç bir zaman geciktirmezdi. O'nun bu durumunu Hz. Sehl'in oğlu Abbâs şöyle anlatmaktadır:

"Peygamberimiz hutbe okuyacağı zaman hurma ağacından bir direğe yaslanır öyle okurlarmış. Bir gün Resûl-i ekrem buyurur ki:

- Artık cemâ'at çoğaldı, bir şey yapılsa da üzerine otursam.

Bunu duyan babam (Sehl bin Sa'd) hemen, okun yaydan fırladığı gibi kalkmış ve gitmiş.

Kısa bir zaman sonra minberin direklerini getirmiş. Yalnız babamın getirdiği bu direklerin kendisinin veya bir başkasının hazırladığı hakkında bilgim yoktur."

Daha sonra Sehl bin Sa'd'a, Peygamberimizin minberi hakkında suâl sorulduğunda şöyle cevap vermiştir:

- Ben minberin hangi ağaçtan, hangi tarihte, hangi gün yapıldığını, hangi gün kurulduğunu, Peygamberimizin ilk defa o minberden hangi gün hutbe okuduğunu ve oturduğunu bilirim.

Sehl bin Sa'd, Peygamber efendimizin cömertliğini, kendi ihtiyacı olan bir malı isteyen herkese verdiğini şöyle anlatmaktadır:

Kadının birisi Peygamberimize gelir, yanında getirdiği ve kendi eli ile dokumuş olduğu güzel bir elbiseyi uzatarak der ki::

- Ey Allahü teâlânın Resûlü, bunu sizin için bizzat kendi elimle dokudum, ne olur onu kabûl

ediniz.

Peygamberimizin de bu şekilde bir elbiseye ihtiyacı vardı. Bu hediyeği kabûl ederek içeri girdi ve hemen giydi. Daha sonra dışarı çıktı.

Bu sırada Peygamberimizin ziyâretine gelenlerden birisi, bu elbiseyi görerek:

- Ey Allahü teâlânın Resûlü! Bu ne kadar güzel bir elbise, bunu bana verseniz, dedi.

Peygamberimiz hemen içeri girerek elbiseyi çıkardı ve isteyen sahâbîye verdi. Diğer ziyâretçiler, elbiseyi isteyen adama sitem ederek:

- Hiç de iyi etmedin, Peygamberimizin bu elbiseye çok ihtiyâcı vardı. Sen onu istemekle doğru bir hareket yapmadın. Bilirsin ki, Hz. Peygamber kendisinden birşey isteyenleri hiç reddetmez ve geri çevirmez, dediler.

Elbiseyi isteyen kişi ise şöyle cevap verdi:

- Ben bu elbiseyi giymek için istemedim. Aksine, o benim öldüğüm zaman kefenim olacaktır.

Sonra öldüğü zaman bu elbiseyle kefenlendi ve gömüldü. Bunun üzerine Peygamberimiz şöyle buyurdu:

- Mü'minin; îmân sahibine karşı vaziyeti, bir kafanın vücuda karşı vaziyeti gibidir. İmân sahibinin her derdi diğer bir mü'mine ızdırıp verir. Nasıl ki kafanın her derdi bütün vücudu üzüntüye uğrattığı gibi.

Sehl bin Sa'd diyor ki:

Birgün birisi Peygamberimize gelerek dedi ki:

- Ey Allahın Resûlü! Allahü teâlânın ve insanların, beni sevecekleri bir işi bana öğretir misin?

Bunun üzerine, Resûlullah efendimiz buyurdu ki:

- Dünyadan yüz çevir ki, Allahü teâlâ da seni sevsin. İnsanların eline bakma ki, onlar da seni sevsin.

Sehl bin Sa'd şöyle anlatıyor:

Peygamberimiz, birgün bir topluluğa dünyanın boş, gerçek hayatın âhirette olduğunu anlatmak için onları bir koyun ölüsünün başına götürerek buyurdu ki:

- Şu gördüğünüz koyun ölüsünün, sahibi yanında bir kıymeti var mı?

Eshâb-ı kirâm:

- Onun bir kıymeti olmadığı için onu buraya attı, diye arz ettiler.

Bunun üzerine Peygamberimiz buyurdular ki:

- Nefsim yed-i kudretinde olan Allahü teâlâyâ yemîn ederim ki, bu dünya, koyunun sahibi yanında olan kıymetinden ziyâde Allahü teâlâ katında değerli değildir. Eğer dünyanın Allahü teâlâ katında bir sivrisinek kanadı kadar kıymeti olsaydı, Allahü teâlâ ondan (dünyadan) kâfire bir yudum su içirmezdi.

Hız. Sa'd, Ensârın Hazrec kabîlesi kolundandır. Babasının ismi Sa'd bin Mâlik olup, hicretten önce Müslüman olmuştur. Sa'd, dört halîfe devrinde çeşitli savaflara katıldı. Gittiği şehirlerde yeni Müslüman olanlara dîn bilgilerini öğretti. 712 yılında Medîne'de vefât etti.

HZ. SELEME BİN HİŞÂM (r.anh)

Mekke ufuklarını aydınlatan hidâyet nûru, kalb ve gönüllere yansıyor, İslâmiyetin şifâ bahşeden berrak menbâna her geçen gün birkaç kişi daha yanaşıyor, o âb-ı hayâta dalarak yudumlıyor, rûhlarını paslandıran cehâlet ve zulüm kirlerinden kurtularak huzûra kavuşuyorlardı.

İnsanlık, o sıralar o kadar zavallılaştı ve gülünç bir hâle düşmüştü ki, her türlü aşağılıkları işliyorlardı. İşte onları, şirkin, küfrün ürkütücü pençesinden alıp, İslâmiyetin munis ve şefkatli sînesine, merhametli kucağına da'vet eden yüce Resûl, insanlığın hakîkî kurtarıcısı olduğunu ispat ediyordu.

İslâmiyet sayesinde insanlar arasında o kadar kuvvetli, sağlam bir yakınlık ve kardeşlik kurulmuştu ki, küfür cephesinde kalanlarla, îmân safında bulunanlar arasında daha önce mevcut olan kan bağı akrabalık münâsebetlerinden hiçbir eser kalmamıştı. Müşrik baba, mü'min oğlunu en büyük düşman biliyor, îmânsız kardeş, İslâmiyeti seçen kardeşini en azılı hasım olarak görüyordu.

Bu ibretli tablo Hişâm'ın beş oğlu arasında çok açık bir şekilde müşâhede ediliyordu. Seleme ile Hâris Peygamber efendimizin yanında yer alırken, aynı babadan gelen Ebû Cehil, Âs ve Hâlid nasîbsiz gürûhunun elebaşısıydılar.

Büyük kardeşi Seleme'nin îmân ettiğini duyunca, Ebû Cehil'in hısımlığı hasımlığa çevrilmiş, kendi âilesinden bir ferdin, Peygamber efendimizin safına geçmesini hiç hazmedememişti. Onu vazgeçirmek için her türlü yola başvurdu. Fakat bütün çabaları boşa çıktı. Îmânın ulvî hazzını tadan kimsenin, tekrar dönüp küfrün zehirini ağzına alması mümkün müydü?

Hz. Seleme, zâlim kardeşinin hareketlerine daha fazla tahammül edemedi. Habeşistan'a hicret etti. Böylece her ne kadar yer ve yurtlarından ayrı düşmüşler ise de can ve dinleri emniyette idi.

Bu Müslümanlar hicret edeli üç ay olmuştu. Receb, Şa'bân ve Ramazan aylarını orada geçirmişlerdi. Kulaklarına şöyle bir haber geldi:

“Mekkeliler îmân etti, Velîd bin Mugîre Müslüman oldu.”

Bunun üzerine kendi aralarında, “Bunlar Müslüman olduktan sonra Mekke'de Müslüman olmayacak kim kaldı? Bize kendi kavim ve kabîlemiz arasında yaşamak daha iyidir” diyerek bir kısmı geri dönmeye karar verdi. Fakat Mekke'ye yaklaşıp da duydukları haberin asılsız olduğunu öğrenince hayâl kırıklığına uğradılar. Mekke'ye, gelişigüzel girmek mümkün değildi. Mekke'ye girmek demek, müşriklerin revâ görecekları ezâ ve cefâları peşinen kabûl etmek demektir. Böyle bir tehlikeyi savuşturmak için ekserîsi Mekke'de bulunan akraba ve yakınlarının himâyesine girmeyi düşündüler. Böyle olunca bir çeşit mülteci gibi kabûl edileceklerdi. Nitekim bir kısmı öyle yaptı.

Ba'zıları da himâyeye girmediler ve Mekke'ye gizliden girerek uzun müddet geldiklerini sezdirmediler. Fakat bunların bir kısmı, bir süre gizlendilerse de müşrikler tarafından yakalandılar. İşte, Seleme bin Hişâm, Velîd bin Velîd, Hişâm bin Âs, Abdullah bin Süheyl ve daha birkaç sahâbî bu tutulup hapsedilen Müslümanlardandı.

Uzun müddet en yakınları tarafından işkenceye tâbi tutulan ve zulmün her türlüsüne mâruz kalan Hz. Seleme, İyaş ve Hişâm Medîne'ye hicret emri çıkınca bile esâret zincirinden kurtulamadı. Hattâ bu yüzden Bedir, Uhud ve Hendek savaşlarına da katılmadı.

Öz kardeşi Ebû Cehil, Hz. Seleme bin Hişâm'ı işkenceden işkenceye sokuyordu. Yoruluncaya kadar dövüyor, türlü hakâretler ediyor, aç susuz bırakarak günlerce acı ve ızdırap içine atıyordu.

Bütün bu zulümleri yapmasındaki maksadı, "Belki tahammülsüz kalır da, dîninden vazgeçer" düşüncesinden ortaya çıkıyordu. Halbuki Hz. Seleme'de kâinâta meydan okuyacak kadar kuvvetli bir

îmân; bitip tükenmez bir Resûlullah sevgisi vardı.

Uzun yıllar îmânında en ufak bir tereddüde kapılmadan, usanıp bıkmadan, sabır ve azim içinde, revâ görülen işkencelere aldırmadı.

Bu îmân fedâîlerinin acıklı hâlini bilen, onların çektiği sıkıntıyı kendi rûhunda da hisseden Resûl-i ekrem efendimiz, bir ay müddetle her sabah namazında şu duâyı tekrar ederdi:

"Allahım, Velîd bin Velîd'i kurtar! Allahım, Seleme bin Hişâm'ı kurtar! Allahım, Iyaş bin Rebia'yı kurtar! Allahım, mü'minlerin zayıf olanlarını kurtar!"

Mekke müşriklerinin elinde bulunan bu üç sahâbî birbirlerinin amca çocuklarıydı. Mugîre üçünün de dedesiydi. Velîd bin Velîd, Müslüman olup Mekke'ye gidince hapsedilmiş, Iyaş bin Rebia hicret esnâsında Ebû Cehil tarafından kandırılarak götürülüp işkenceye tâbi tutulmuştu. Bu üç sahâbî de bir aradaydı. Üçünü birbirlerine bağlamışlardı.

Hz. Velîd bir fırsatını bularak kaçıp Medîne'ye geldi. Peygamber efendimiz, Velîd'e diğer kardeşleri Seleme ile Iyaş'ın durumunu sordu. Hz. Velîd, onların ayaklarının birbirine bağlı bulunduğunu, şiddetli azâb ve işkence içinde kıvrandıklarını haber verdi.

Peygamberimiz, bu mağdûr Müslümanları müşriklerin ellerinden kurtarmak istiyordu. Bunun için bir defasında sordu:

- Bunları kim kurtarıp Medîne'ye getirir?

Hemen ayağa kalkan Hz. Velîd dedi ki:

- Onları ben kurtarıp size getiririm, yâ Resûlallah!

Mekke'ye giden Hz. Velîd gizlice şehre girdi. Mahpuslara yemek götüren bir kadından Hz. Seleme ile Hz. Iyaş'ın buldukları yeri öğrendi. Geceleyin oraya varan Velîd, bağlandıkları ipi kesti, onları devesine bindirerek Mekke'den çıkardı.

Mazlûmların kaçtıklarını öğrenen müşrikler peşlerine düştülerse de, onları ele geçiremediler. Hz. Velîd kurtardığı iki arkadaşıyla birlikte Medîne'ye geldiğinde yürümekten ayak parmakları parçalanmış, kanlar içinde kalmıştı. İki mümtaz sahâbînin kurtulduğunu öğrenen Peygamberimiz çok sevinmişti.

Hz. Seleme artık rahattı. Peygamberimizin vefâtına kadar Medîne'de kaldı. Hz. Ebû Bekir'in hilâfetinde Suriye seferine katılan mücâhitler arasında yer aldı. Hz. Ömer'in halîfeliği sırasında vuku bulan Mercu's-Sufr savaşında, Hicretin 14. senesi Muharrem ayında şehîd düştü.

HZ. SELEME İBİNİ EVKA (r.anh)

Seleme İbni Ekva radiyallahu anh sayılı arap okçularından... Sahabe arasında secaat ve cesareti ile şöhret kazanmış bir yiğit... Ok ve mızrak atışıyla, ata binişiyile usta bir süvari... Yaya olarak düşmanı takip eden piyadelerin kahramanı...

O, hicretin 6. senesinden önce islam'la şereflendi. Çoluk çocuğunu Mekke'de bırakıp Medine'ye hicret etti. Rasulullah sallallahu aleyhi vesellem'den aldığı nurla gönlünü yıkadı ve orada hiçbir şirk kalıntısı bırakmadı. İslam'a ihlasla sarıldı. Kahramanlıkta, cömertlikte, hayır işlerde yarışan bir cihad eri oldu.

Seleme (r.a.) Medine'ye geldikten sonra bütün gazvelere katıldı. İlk önce Hudeybiye gazvesine iştirak etti. Bu gazvede cesaret ve secaatiyle kendini gösterdi. İslam tarihinde muhim bir yeri olan Rıdvan bey'ati de bu gazvede gerçekleşti. Seleme (r.a.), burada Efendimize iki defa bey'at etti. Bu tarihi hadise şöyle oldu:

"Sevgili Peygamberimiz ve ashabı hicretin altıncı yılında Kabe'yi ziyaret maksadıyla yola çıkmıştı. Kureyş buna engel oldu. Rasul-i Ekrem (s.a.) efendimiz onlara, savaşmaya değil ziyarete geldiğini Umre yapmak istediklerini haber vermek üzere Osman İbni Affan (r.a.)'i gönderdi. Kureyşliler Osman (r.a.)'a: "İstersen sen beyti tavaf et fakat hepinizin girmesine yol yok" dediler. Hz. Osman (r.a.) da: "Rasulullah (s.a.) tavaf etmedikçe ben tavaf edemem." dedi. Bunun üzerine Osman (r.a.)'ı tutuklayıp göz hapsine aldılar. Dönüşü gecikince ashab telaşa düştü. Bu arada onun öldürüldüğü haberi yayıldı. Bunun üzerine iki Cihan Güneşi efendimiz: "O kavimle çarpışmadan gitmeyiz." buyurdu. Sahabeden ölünceye kadar savaşmak ve kaçmamak üzere bey'at aldı. Ashab teker teker gelip bey'at ettiler. Seleme (r.a.) kendi bey'atını şöyle anlatıyor: "Ben Rasulullah'a ağacın altında bey'at ettim. Ölünceye kadar savaşmak ve kaçmamak üzere. Sonra bir kenara çekildim seyrediyordum. Bey'at edenler azalınca Rasul-i Ekrem (s.a.) bana: "Seleme! Sana ne oluyor da bey'at etmiyorsun?" dedi. Ben de: Ya Rasulallah bey'at ettim, dedim. "Yine bey'at et!" buyurdu. Tekrar koştum bey'at ettim."

Muhtelif vesilelerle üç kere bey'at eden Seleme (r.a.) Rasulullah (s.a.) ile birlikte yedi gazveye katıldı. O, piyadelerin kahramanı idi. Nerde biri gözetlenecekse onu gözler, nerde biri takib edilecekse onu takib eder yakalardı. Rasul-i Ekrem (s.a.) efendimiz Hudeybiye dönüşünde konaklarken Seleme'ye gözcülük vazifesi vermişti.

O, ok ve mızrak atmakta da ustaydı. Onun savaş tekniği bu günkü gerilla savaşlarındaki usûle benzerdi. Düşmanı kendisine saldırdığında onun önünden çekilir, düşman geri çekildiğinde veya dinlenmek üzere durduğunda süratle ona saldırırdı. O, bu usulle Zu Kared gazvesinde ve bazı seriyyelerde düşman kuvvetlerini tek başına püskürtmeyi başardı. Onun secaat ve kahramanlığı Zu Kared gazvesinde daha bariz bir şekilde görüldü. Şöyle ki:

"Rasul-i Ekrem (s.a.) efendimizin sağmal ve doğurmaları yaklaşmış yirmi devesi Gabe-Zu Kared mevkiinde otlatılıyordu. Burası Gatafan kabilesinin mıntıkası idi. Seleme (r.a.) sabahları erkenden, develerin sütlerini efendimize getirmek üzere atla buraya gelirdi. Birgün Gabe dağının eteklerine vardığında Abdurrahman İbni Avf (r.a.)'ın kölesi onu gördü ve koşarak yanına geldi. Çok heyecanlıydı. Kendisi anlatıyor: Ne oldu sana? dedim. O da: Rasulullah (s.a.)'ın çobanı Zerr şehid edildi, develeri de götürüldü! dedi. Kim götürdü diye sordum. Gatafanoğulları dedi. Bu hadiseden çok muteessir oldum. Hiç vakit kaybetmeden, derhal Medine'ye haber ulaştırdım. Yardımcı kuvvet gönderilmesini istedim. Kendim de tek başıma Gatafanoğullarının peşini takib ettim. Süratle onlara

yetiştim. Hemen yayıma ok yerleştirip onlara ok yağdırmaya başladım. Okları atarken de: "Ben Ekva'nın oğluyum! Bugün alçakların öleceği gündür!" diyor onları oyalıyordum. Vallahi onlara, durmadan ok atıyor ve onları öldürüyordum. Bana yönelip de öldürmediğim hiçbir atlı yoktu. Dağ yolu daraldı. Müşrikler boğazın dar geçidindeyken ok yetişmez oldu. Dağın üzerine çıktım onlara tekrar atmaya başladım. Baskıncı müşrikler güneş batmadan önce Zu Kared denilen sulu bir vadiye saptılar. Çok susamışlardı. Su içmek istediler. Onları orada da tedirgin edip uzaklaştırdım. Bu arada Rasulullah (s.a.) sahabileriyle yetişti. Onlarla birlikte peşlerini takibe başladım. Yaya olarak tek başıma baskıncılara o kadar yaklaşmışım ki; ashab ordusunu arkamda göremiyordum. Sabahdan akşama kadar kaçırmaktan yorulan müşrikler beni arkalarında görünce çok şaşırdılar. Nihayet develeri bırakarak kaçmak zorunda kaldılar." İşte o gün Rasul-i Ekrem (s.a.) efendimiz ashabına: "Süvarilerin en iyisi Ebu Katade, piyadelerin en hayırlısı Seleme İbni Ekva'dır" buyurdu.

Seleme (r.a.)'ın kahramanlıkları her gazvede görülürdü. Sakif ve Hevazin gazvelerinde bir adam islam ordugahına gelmiş işbirliği yapmayı teklif ediyordu. Sonra sıvışıp gittiği anlaşıldı. Seleme onu takip etti ve yakalanacağı sırada vuruşarak onu öldürdü. Devesini, silahını eşyasını alıp getirdi. Hadise Rasul-i Ekrem efendimize arzedilince alınan ganimetlerin hepsinin Seleme'ye ait olduğunu söyledi ve onu bu şekilde taltif buyurdu.

O, Hz. Ebu Bekir (r.a.)'in başkanlığında Beni Kilab seriyyesinde de bulundu. Tek başına yedi aileyi dağıtan Seleme (r.a.) çoluk-cocuk, kadın-erkek hepsini toplayıp esir alarak getirdi. Hz. Ebu Bekir (r.a.) kadın ve çocukları niçin getirdin deyince müslüman esirlerin kurtarılması için dedi. Müşriklerle anlaşma yapıldı ve onlar da serbest bırakıldı.

O, cömertlikte de kahramandı. Allah için istendiğinde, olduğundan daha fazla verirdi. Halk onun bu özelliğini bildiği için; "Allah rızası için senden istiyorum." derdi. Seleme (r.a.) da "Allah rızası için istemeyen ne için ister ki?" diye onların gönüllerini hoş eylerdi. Tanımadıklarına bile ikramda bulunurdu. Kendisinden bir şey isteyen kimseyi reddetmezdi. Herkese de böyle öğüt verirdi.

Seleme İbni Ekva (r.a.) 77 hadis rivayet etti. Hz. Osman (r.a.)'ın şehadetinden sonra Rebeze'ye yerleşti. Hicretin 74. yılında Medine'ye ziyaret için geldiğinde vefat etti ve sevgilisinin toprağına defnedildi. Rabbimizden şefaathlerini niyaz ederiz. Amin.

HZ. SEVBÂN (r.anh)

Hız. Sevbân aslen Yemenliydi. Esîr olarak satılıyordu. Peygamberimiz esâret parasını vererek onu satın aldı, sonra da serbest bırakarak hürriyetine kavuşturdu. Fakat Hız. Sevbân, engin şefkat deryâsı olan Resûl-i ekreme bir anda ısınmıştı. Ondan ayrılmak istemedi. Bunu farkedenden Peygamberimiz, kendisine şu teklîfte bulundu:

- İstersen ailenin yanına dön, onlarla yaşa; istersen bizimle, Ehl-i beytimizin arasında bulun.

Bu, Hız. Sevbân'ın dört gözle beklediği bir teklîfti. Hiç düşünmeden, Kâinâtın efendisiyle beraber kalmayı kabûl etti.

Hız. Sevbân, böylece Peygamber efendimizin ve ailesinin hizmetinde bulunmak şerefine erdi. Peygamberimizin husûsî hizmetkârlık vazîfesini de yürüttü. Akıllı, dirâyetli ve zekî bir insandı. Peygamberimizin her emrine koşar, her işini görür ve en mükemmel şekilde istediklerini yerine getirirdi.

Bir gün Müslümanlar Resûlullahın hizmetçisi Sevbân'a bir hadîs-i şerîf nakletmesini ricâ ettiler: Hız. Sevbân dedi ki:

Resûl-i ekrem efendimiz buyurdular ki: "Bir Müslüman cenâb-ı Hakka bir secde ederse, cenâb-ı Hak onun makâmını bir derece yükseltir ve günâhlarını affeder."

Eshâb-ı Suffa'dan olan Hız. Sevbân, Resûl-i ekremden sonraki ilim, fazîlet ve fetvâ sahibi kimseler arasında sayılmaktadır. Geniş bir ders halkası ve talebeleri vardı. Hız. Sevbân, Resûl-i ekreme, hizmet ve ta'zîmde öyle bir derecede idi ki, Müslümanlar bunu kelimelerle izâh etmekte âciz kalırlardı.

Resûl-i ekreme olan bu sevgi ve bağlılığından dolayı defalarca zarar görmüş, hattâ yaralanmıştı. Nitekim bir gün, bir Yahûdî gelerek, Resûl-i ekreme, "Esselâmü aleyke yâ Muhammed!" demişti. Orada bulunan Hız. Sevbân, "Niçin, yâ Resûlallah, demedi" diye Yahûdîyle dövüşmüş ve yaralanmıştı.

Hız. Sevbân, "Peygamberimizin ismini, yalnız başına söylemeyi günâh kabûl ederim" derdi.

Hız. Sevbân, Peygamber efendimizin söz ve emirlerini bütün gönlüyle, pür dikkat dinler ve bunlara titizlikle uyardı. Bir defa Resûl-i ekrem Sevbân'a;

- Kimseden bir şey isteme ve suâl sorma! diye buyurmuşlardır.

Bundan sonra, Hız. Sevbân, ömrünün sonuna kadar kimseden bir şey istememiş ve kimseden bir şey sormamıştır. Hattâ son zamanlarında, atına binmek veya atından inmek husûsunda kendisine yardım etmek isterler, fakat o reddederdi.

Hız. Sevbân'ın bildirdiği bir hadîs-i şerîfte buyuruldu ki:

(İhlâs sahibi olanlara müjdeler olsun! Bunlar hidâyet kandilleridir. Onların üzerinden bütün karanlık fitneler kalkar.)

Hız. Sevbân buyururdu ki:

Bir Müslümana faydası dokunan veya bir Müslümanın zararını kaldıran yalan hariç, her yalan günâhtır.

Hız. Sevbân, Resûlullahtan ayrı kalmaya hiçbir zaman dayanamayan bir Peygamber âşığıydı. Çeşitli hizmetler dolayısıyla ba'zan Resûlullahtan ayrı kaldığı olurdu. Bir gün perişan bir hâlde Resûl-i ekrem huzuruna geldi. Rengi uçmuş, vücudu zayıflamış, simâsında hüznün ve keder belirtileri noktalanmıştı. Onu bu vaziyette gören Peygamberimiz, hâlini sordu:

- Neyin var, hasta mısın, ey Sevbân?

Hz. Sevbân derdini şöyle anlattı: - Ne hastalığım, ne de ağrım var. Hiçbir şeyim yoktur, yâ Resûlallah! Biz huzuruna gelip gittikçe cemâline bakıyor, yanında oturuyor, sohbetinde bulunuyoruz. Ancak sizi görmediğim zamanlar muhabbetim artıyor, sana kavuşuncaya kadar kederden bunalıyorum. Sonra âhreti hatırlıyorum ve orada sizi görememekten korkuyorum. Çünkü siz Cennette diğer Peygamberlerle beraber yüksek makâmlarda bulunacaksınız. Ben ise Cennete girsem bile senin derecenden aşağı makâmlarda bulunacağımdan dolayı, sizi orada görememekten endişe ediyorum.

Bunun üzerine Nisâ sûresinin 69-70. âyet-i kerîmeleri nâzil oldu. Bunlarda meâlen buyuruldu ki:

(Allahü teâlâ ve Peygamberlere itâat edenler, işte bunlar, Allahü teâlânın kendilerine ni'met verdiği Peygamberlerle, siddîklarla, şehîdlerle ve iyi kimselerle beraberdir. Bunlarsa ne güzel birer arkadaştır!

İşte itâatkârlara yapılan bu ihsân Allahü teâlâdandır. Her şeyi bilici olarak Allahü teâlâ kâfidir.)

Bu âyetleri duyan Hz. Sevbân sevincinden uçacak gibi oldu.

Hz. Sevbân, çok sâdık, Peygamberimize candan bağlı, fazîlet yönünden örnek bir Sahâbî idi.

Hz. Sevbân, Resûl-i ekrem'in her zaman yanında hazır bulunup, hizmet edenlerdendi. Bu bakımdan, Peygamber efendimizden pek çok istifâde etmiş ve ilim bakımından pek yüksek bir dereceye kavuşmuştur. Nitekim 124 veya 127 hadîs rivâyet etmişti. Çok hadîs-i şerîf ezberleyip neşredenler arasına girmişti.

Hadîsleri iyi ezberlerdi. Ezberlediği hadîsleri yaymayı farz bilirdi. Halk, hadîs ilmindeki derecesini bildiklerinden, dâimâ ondan hadîs-i şerîf sorar öğrenirlerdi. Bildirdiği hadîslerin ba'zılarında buyuruldu ki:

(Bir zaman gelecek, ümmetinden bir kısmı müşriklere katılacak. Onlar gibi putlara tapacak. Yalancılar çıkacak. Kendilerini Peygamber sanacaklar. Hâlbuki, ben Peygamberlerin sonuncusuyum. Benden sonra Peygamber gelmiyecektir. Ümmetim arasında, doğru yolda olanlar, her zaman bulunacaktır. Onlara karşı olanlar, Allahın emri gelinceye kadar, onlara zarar yapamayacaktır.)

(Biliniz ki en hayırlı ameliniz namazdır. Yalnız kâmil mü'min abdestli durur.)

(Kim Ramazandan sonra altı gün oruç tutarsa, bütün sene oruç tutmuş gibi olur. Kim bir iyilik yaparsa, ona, bunun on katı verilir.)

Seçkin ve meşhur sahabilerden biri. İran asıllı olup, İsfahan'ın Cayy kasabasında doğmuştur. Bir rivayete göre de doğum yeri Rânehürmüz'dür. Doğum tarihi hakkında bilgi bulunmamaktadır. Selman (r.a)'ın müslüman olmadan önceki ismi, Mabah b. Buzahsan'dır. Müslüman olduktan sonra Selman ismini almıştır. Künyesi Ebu Abdullah'tır. Ona nesebi sorulduğu zaman; "Ben; Selman b. İslâm'ım" demiştir (İbn Sa'd Tabakâtül Kübra, Beyrut (t.y.), IV, 75; İbnul-Esir, Üsdül-Gabe, II, 417; İbn Hacer el-Askalani, rel-isâbe, Bağdat (t.y.), II, 62).

Selman (r.a)'ın babası Mecusiliğe aşırı bağlı olan bir köy ağası (Dikhan) olup büyük bir çiftliğe sahipti. Onun evinde bir ateşgede vardı ve onda ateşin sönmeden sürekli yanmasını sağlama işiyle Selman (r.a) ilgileniyordu. Babasının ona karşı olan sevgisi çok aşırıydı. Bu yüzden onu, kendisine bir zarar gelmesin diye eve kapatmıştı. Bu arada Selman (ra), Mecusiliğin gerçek bir din olup olamayacağı hakkında düşünmeye başladı. Ancak o kendi deyimiyle, bir köle gibi eve hapsedildiğinden, dışarıdaki olaylardan pek haberdar değildi ve bu yüzden Mecusiliği diğer dinlerle karşılaştırma imkanından yoksun bulunmaktaydı. Bir ara babası, işleri yoğunlaşınca onu tarlalardan birisine bakması için göndermek zorunda kaldı. Öte taraftan onu, kendisi için her şeyden değerli olduğunu söyleyerek işini bitirince gecikmeden eve dönmesi için uyardı. Bölgede az da olsa Hristiyan bulunmaktaydı. Yola çıkan Selman (r.a), bir kilisenin yanından geçerken, içerde ibâdet edenlerin durumu dikkatini çekti ve içeri girerek onları izlemeye başladı. O, evde hapsedilmiş olduğu için bu insanların dini hakkında hiç bir bilgiye sahip değildi. Selman (r.a) tarlaya gitmekten vazgeçerek, büyük bir merak içerisinde, akşama kadar orada kalmış ve bu dinin Mecusilikten daha hayırlı olduğu kanaatine vararak, onlara bu dinin kaynağının nerede olduğunu sormuştu. Onunla ilgilenen hristiyanlar, dinleri hakkında onu bilgilendirmişler ve bu dinlerinin kaynağının Suriye de olduğunu söylemişlerdi. Selman (r.a), eve dönmekte gecikince babası endişelenmiş ve onu bulmak için adamlar göndermişti. Eve dönen Selman (r.a), başından geçen olayı babasına anlattı. Babası ise ona, gördüğü dinde hiç bir hayrın bulunmadığını ve atalarının dininin, karşılaştığı dinden daha iyi ve üstün olduğunu söyledi. Selman (r.a) babasına karşı çıkarak, hristiyanlığın kendi dinlerinden üstün olduğu konusunda onunla tartışmaya başladı. Babası, onun bu durumundan telaşlandı ve ayaklarından bağlayarak onu hapsetti. Selman (r.a), kilisedeki Hristiyanlarla irtibat kurarak, Suriye tarafına gidecek bir kervan hazır olduğu zaman, kendisine haber vermelerini istedi. Böyle bir kervan hazır olduğu zaman, kendisine verilen haber üzerine evden kaçtı ve bu kervana katılarak Suriyeye gitti. Burada bir rahibin hizmetine girdi ve ondan Hristiyanlığın esaslarını öğrenmeye başladı. Ancak bu rahib, kötü bir kimseydi. O, insanları sadaka vermeye teşvik ediyor, fakat topladığı bu sadakaları yerlerine sarfetmeyerek kendisi için biriktiriyordu. Bu rahib ölünce, Selman (r.a), onun yerine geçen rahibe tabi oldu. Bu kimse zühd ve takva sahibi bir zattı. Ona büyük bir sevgiyle bağlanan Selman (r.a), ölümü yaklaştığı zaman; kendisine kimi tavsiye edebileceğini sordu. Rahip ona, tabi olunabilecek tek kişiyi tanıdığını, onun da Musul'da bulunduğunu söyledi. Selman (r.a), Musul'a gidip, bu kimseye tabi oldu. Onun ölümü yaklaştığı zaman da ondan yine kimin gözetimine girmesi gerektiği hususunda tavsiye istedi. Bu zat ona, üzerinde buldukları itikadta hiç kimseyi tanımadığını, ancak Nusaybin'de bulunan bir âlime tabi olabileceğini söyledi. Selman (r.a) doğruca Nusaybine gitti. Nusaybin'deki rahibin yanında bir müddet kaldıktan sonra, onun da ölüm döşegine yattığını gören Selman (r.a), yine kime uyabileceğini sordu. Bu kimse, ona, uyulabilecek tek bir kimseyi tanıdığını ve onun Rum diyarında, Ammuriye'de bulunduğunu söyledi. O ölünce Selman (r.a), Ammuriye'ye gitti.

Ammuriye'de bir müddet kaldıktan sonra burada yanında kaldığı rahibin ölümü yaklaştığı zaman ondan da kime tabi olacağı konusunda vasiyette bulunmasını istedi. Bu kimse ona, yeryüzünde tabi olunabilecek bir kimsenin var olduğunu bilmediğini söyledi ve şöyle ekledi: "Ancak bir peygamberin gelmesi yakındır. O, İbrâhim'in dini üzere gönderilecek ve kavminin arasından hicret edip, içinde hurma bahçeleri olan iki harra arasındaki bir yere gidecektir. Onun peygamber olduğunu belirten alâmetleri vardır: O, hediye edilen şeyleri yer, sadaka olarak hiçbir şeyi kabul etmez. İki omuzu arasında da nübüvvet mührü bulunmaktadır. Görünce onu tanırsın. O ülkeye gidip ona katılmayı başarabileceğine inanıyorsan bunu yap" (Ahmed b. Hanbel, V, 442-443; İbn Sa'd, IV, 77-78; İbnul-Esîr, Üsdül-Gâbe, II, 417-418).

Selman (r.a), burada bir müddet kaldıktan sonra, Kelb kabilesinden bir tüccarla karşılaştı. Ondandır, ülkesi hakkında bilgi aldı ve bahsedilen nebinin bu bölgedeki bir yerden çıkması gerektiğine kanaat getirerek, kendisini bir ücret karşılığında birlikte götürmesini istedi. Selman (r.a)'ın teklifini kabul eden Kelbli Arap onu yanına alarak Hicaz'a doğru yola çıktı. Ancak, Vadil-Kura'ya geldiklerinde bu kimse Selman (r.a)'a ihanet etti ve onu köle olarak bir Yahudiye sattı. Vadil-Kura'da hurmalıkları gören Selman (r.a), kalbi mutmain olmamakla birlikte, Ammuriye'deki rahibin kendisine tarif ettiği yerin burası olmasını arzuluyordu. Vadil-Kura'da bir müddet kaldıktan sonra, efendisinin amcasının oğlu olan Kureyzaoğulları'ndan bir kimse tarafından satın alınarak Medine'ye götürülen Selman (r.a), burayı görünce, hocasının kendisine bahsettiği beldeye geldiğini anlamıştı. Rasûlüllah (s.a.s) Mekke'de peygamberlikle görevlendirilip Medine'ye hicret edene kadar köle olarak hurma bahçelerinde çalışmış ve sürekli meşgul tutulduğu ve serbest olarak kimseyle konuşmadığı için, onun varlığından haberdar olamamıştı. Rasûlüllah (s.a.s) Kuba'ya geldiği zaman Yahudiler, Evs ve Hacrec'in ona iman etmesine kızıyor ve bunu bir türlü hazmedemiyorlardı. Selman (r.a), hurma bahçesinde bir ağacın tepesinde çalıştığı sırada Yahudilerden birisi gelmiş ve ağacın altında oturan Selman (r.a)'ın sahibine (Evs ve Hacrec'i kastederek); "Allah Benu Kayle'ye lânet etsin. Vallahi onlar şu anda, Mekke'den bu gün gelen bir adamın etrafında toplanmış bulunuyor ve onun nebi olduğuna inanıyorlar" dedi. Selman (r.a) şöyle demektedir: "Ben kendi kendime; "bu kesinlikle o peygamberdir" dedim. Öyle bir titremeye başladım ki; ağacın altında duran sahibimin üzerine düşeceğim korkusuna kapıldım. Süratli şekilde ağaçtan aşağı inip; "Ne diyor? Bu haber nedir?" diye sordum. Bunun üzerine efendim bana şiddetli bir yumruk attı ve; "Bundan sana ne! işinin başına dön" diye bağırdı. Ben ona; "Sadece duyduğum bu haberin ne olduğunu anlamak istemiştım" dedim. Akşam olunca Selman (r.a), biriktirmiş olduğu bir miktar yiyeceği alarak, Kuba'da bulunmakta olan Rasûlüllah (s.a.s)'ın yanına gitti ve ona; "Senin salih bir kimse olduğunu duydum. Yanınızda ihtiyaç sahibi olan arkadaşlarınız var. Sizin halinizi duyduğum zaman, bunları size vermemin daha iyi olacağını düşündüm" dedi ve getirdiklerini Rasûlüllah (s.a.s)'ın yanına koydu. Rasûlüllah (s.a.s), ashabına;

"Yiyin" dedi. Ancak kendisi bunlardan yemedi. Selman (r.a), sadaka kabul etmediğini gördüğü zaman kendi kendine; "Bu alametlerin biridir" dedi. Daha sonra Rasûlüllah (s.a.s) Medine'ye geçti. Selmân (r.a) tekrar bir şeyler hazırlayarak Rasûlüllah (s.a.s)'ın yanına gitti ve getirdiklerinin sadaka olmadığını, sadece kendisine hediye olarak vermek istediğini söyledi. Onun sahabeleriyle birlikte bunlardan yediğini görünce ikinci alametin de onda var olduğuna kani oldu. Bir zaman sonra Selman (r.a) tekrar Rasûlüllah (s.a.s)'ın yanına gitti. Rasûlüllah (s.a.s) ashabıyla birlikte oturmaktaydı. O, onlara selam verdikten sonra, Rasûlüllah (s.a.s)'ın etrafında dolaşmaya başladı. Onun, bildiği bir şeyi araştırdığını anlayan Rasûlüllah (s.a.s) ridasını kaldırdı. Selman (r.a), Rasûlüllah (s.a.s)'ın sırtındaki

mührü gördüğü zaman Ammuriye'deki rahibin kendisine bahsettiği mührün aynısı olduğunu anladı ve onu öperek ağlamaya başladı. Rasûlüllah (s.a.s) onu yanına oturarak halini sordu. Selman (r.a), oraya ulaşınca kadar başından geçen olayları anlattığı zaman, Rasûlüllah (s.a.s) ve orada bulunan sahabiler bunu hayretler içerisinde dinlemişlerdi (İbn İshak, es-Sîre, Nesr: M. Hamdullah, İstanbul 1981, 66; Ahmed b. Hanbel, V, 442-443; İbn Sa'd, a.g.e., IV, 77-79; İbnul-Esîr, Üsdül-Gabe, II, 418-419; Muhammed b. Hasan ed-Diyarбекrî, Tarihul-Hamis, Beyrut (t.y), I, 351-352; Ahmed b. Hafız el-Hakemî, el-Kısasul-islâmiye, (muhtemelen) Riyad 1976, I,187-189). Selman (r.a), Rasûlüllah (s.a.s)'e geldiği zaman Arapçayı meramını anlatacak ölçüde bilmiyordu. Onunla Farsçayı bilen bir tercüman aracılığıyla konuşmuş olduğu rivayet edilmektedir (Diyarбекrî, a.g.e., I, 352).

Selman (r.a)'ın İsfahan'daki köyünde başlayan ve müslüman olup kölelikten kurtuluncaya kadar başından geçen bu olayları Ahmed b. Hanbel, İbn Sa'd, İbnul-Esir ve diğerleri, onun kendi anlatımıyla İbn Abbas'dan rivayet etmektedirler. İbn Sa'd'ın Kurre el-Kindî'den naklettiği başka bir rivayette ise Selman (r.a)'ın bu kıssası farklı bir şekilde anlatılmakta ve onun, islâm'a ulaşan yolculuğu esnasında, hıristiyan hocaların vasiyetleriyle, Hıms'a gittiği; yine buradan tavsiye üzerine Kudüs'e ulaştığı; burada kendisine tarif edilen zatı bulup ondan ilim tahsil ettiği; bu kimsenin ona son peygamberin çıkacağı yer ve önceki rivayetlerde geçen alametleri bildirmesi üzerine Hicaz'a doğru hareket ettiği ve sonunda Araplardan bir topluluk tarafından köle edilip Medine'de bir kadına satıldığı nakledilmektedir (İbn Sa'd, a.g.e., IV, 71-72; diğer rivayetler için bk. el-Hâkim, el-Müstedrek, Beyrut (t.y.), III, 598, vd.).

İbnul-Hacer, Selman (r.a)'ın müslüman olana kadar hakkında nakledilen kıssaların birbiriyle farklılıklar arzettiğini, bunların arasını telif etmenin güç olduğunu söylemektedir (Askalanî, a.g.e., II, 62).

Selman (r.a), Hicret'in beşinci yılına kadar köle olarak yaşamıştır. Bundan dolayı o, Hendek savaşından önceki gazalara iştirak edemedi. Uhud savaşı öncesinde Rasûlüllah (s.a.s) ona, efendisiyle mükâtebede bulunmasını söyledi. Selman (r.a), bunun üzerine efendisine giderek onunla, üçyüz hurma fidanı temin edip dikmek ve kırk ukiye (1600 yüz dirhem) altın vermek şartıyla anlaştı. Bunun üzerine Rasûlüllah (s.a.s), Sahabilere: "Kardeşinize yardım edin " dedi. Sahabiler güçleri miktarınca fidan temin ederek üç yüz tane fidanı ona verdiler. Rasûlüllah (s.a.s), ona: "Selman, git çukurlarını kaz. Dikmeye sıra geldiği zaman onları sen dikme, bana haber ver. Onları kendi ellerimle yerlerine koyayım"dedi. Selman (r.a), çukurların kazılma işini Sahabîlerin yardımıyla bitirdi. Rasûlüllah (s.a.s), bahçeye giderek bütün fidanları yerine koydu. Bu fidanlardan hiç bir tanesi kurumamıştı. Daha sonra, Rasûlüllah (s.a.s) Selman (r.a)'ı yanına çağırarak, efendisine ödemesi gereken kırk ukiye altını ödemesi için ona yumurta büyüklüğünde bir altın külçesi verdi. Selman (r.a): "Bu benim ödemem gereken miktarı nasıl karşılar ya Rasulallah?" demekten kendini alamadı. Rasûlüllah (s.a.s) ona, Ey Selman! Allah onunla senin borcunu karşılayacaktır" dedi. Selman (r.a) şöyle demektedir: "Nefsim elinde olan Allah'a yemin ederim ki, onunla kırk ukiyelik ödemem gereken miktarı ödedim". Artık böylece Selman (r.a) hürriyetine kavuşmuş oluyordu (Ahmed b. Hanbel, V, 443-444; İbn Sa'd, a.g.e., IV, 79-80; Diyarбекri, I, 468; İbnül-Esîr, Üsdü'l-Gabe, II, 419; onun azad edilmesi hakkında değişik rivayetler için bk. Diyarбекrî, a.g.e., I, 469).

Selman (r.a)'ın katıldığı ilk savaş Hendek savaşıdır. Müşrikler, müttefiklerle birlikte oluşturdukları on bin kişilik bir orduyla birlikte Medine'ye doğru harekete geçtikleri zaman, Rasûlüllah (s.a.s), şehir içinde kalarak bir savunma savaşı vermeyi kararlaştırmıştı. Ancak, Medine'nin çevresinde düşmanın şehre girişini engelleyecek her hangi bir sur yoktu. Bu durum şehrin

savunulmasını oldukça güçleştiriyordu. Yapılan istişareler esnasında Selman (r.a), Rasûlullah (s.a.s)'e, "Ey Allah'ın Rasûlü! Biz İranda muhasara edildiğimiz zaman şehrin etrafında bir hendek kazarak kendimizi savunurduk" deyip hücumla açık bölgede bir hendek kazılması görüşünü ileri sürmüştü (Taberi, Tarih, II, 566). Bu görüş Rasûlullah (s.a.s) tarafından uygun bulunmuş ve derhal hendeğin kazılması için faaliyete geçilmişti. Selman (r.a), kuvvetli bir kimseydi ve kazı işinde oldukça verimli çalışmaktaydı. Ensar grubu, Selman (r.a)'ı sahiplenerek, "Selman bizdendir" dediler. Bunun üzerine muhacirler; "Hayır Selman bizdendir" demeye başladılar. Bunu duyan Rasûlullah (s.a.s); "Selman bizdendir. O ehl-i beytimdendir" diyerek onu ehl-i beytine dahil etmiştir (Taberi, aynı yer; İbn Sa'd, a.g.e., IV, 83).

Selman (r.a), daha sonraki bütün savaşlarda Rasûlullah (s.a.s) ile birlikte bulunmuştur. Mekkeli müşrikler, Medine önlerine geldikleri zaman şehirle aralarındaki hendeği gördüklerinde şaşırılmışlardı. Çünkü Araplar daha önce böyle bir savunma usulünden habersizdiler. Müşrikler, bu hendeği geçmeyi denedilerse de başaramadılar. Savaşın kazanılmasında hendeğin rolü o kadar büyük olmuştur ki, bundan dolayı Hendek savaşı olarak adlandırılmıştır.

Selman (r.a), Rasûlullah (s.a.s)'in yanından vefat edinceye kadar ayrılmadı. Hz. Ebu Bekir (r.a)'in Halifeliği zamanında da Medine'de bulunmuştur.

Ömer (r.a) devrinde islâm ordusu İran'ın fethi için harekete geçtiği zaman Selman (r.a) da bu orduya katıldı. Selman (r.a) İran asıllıydı. Bundan dolayı düşman ordusunun durumunu çok iyi biliyordu. Ayrıca Farsların islâm dinini kabul ederek dalaletten kurtulmalarını şiddetle arzulamaktaydı. İranlılar, Kadisiye yenilgisinden sonra Medain'de toplanmışlardı. Müslümanlar Dicle nehrinin kenarına geldikleri zaman, karşıya geçmek için hiç bir şey bulamadılar. Sa'd b. Ebi Vakkas, karşı sahile bir öncü birliği gönderip geçiş güvenliğini sağladıktan sonra, bütün orduya nehri geçme emrini verdi. Ordu topluca, suları kabarmış bir şekilde akan Dicle nehrine daldı. Sa'd (r.a)'ın yanında Selman (r.a) bulunmaktaydı. Sa'd (r.a), dua ediyor ve Allah Teâlâ'nın dostlarına yardım edeceğini, dinini üstün kılacağını ve Allah Teâlâ'ya isyan eden bir topluluğun iyiliğe (İslâm'a) galebe çalamayacağını söylüyordu. Nehrin ortasında oldukça heyecanlı bir halde bulunan Sa'd (r.a)'a, Selman (r.a) şöyle demektedir: "İslâm yepyenidir. Allah, karaları nasıl müslümanların emrine vermişse, denizleri de onların emrine verecek güçtedir. Allah'a yemin ederim ki müslümanlar nehre nasıl akın akın girmişlerse nehirden öylece akın akın çıkacaklardır". Gerçekten Selman (r.a)'ın dediği olmuş ve müslüman ordusu hiç kayıp vermeden karşı kıyıya geçmişti (Taberi, Tarih, IV, 11-12; İbn ul-Esîr, el-Kâmil fi't-Tarih, II, 511-512). İranlı askerler dehşet içerisinde, onların nehri geçişleri ne bakıyorlar ve kendi kendilerine; "Şeytanlar geliyor. Vallahi bizim savaştığımız bu topluluk cinlerden başkaları değildir" demektedirler (Taberi, II, 514). İranlı askerler kaçarak Kisra'nın sarayına sığınıp direnmeye devam ettiler. Buraya gönderilen öncü birliğinin komutanı Selman (r.a)'dı. O, surun önüne geldiği zaman, İslâmın emrettiği şekilde onları üç defa müslüman olmaya, kabul etmezlerse cizye ödemeye davet etti. Selman (r.a) onlara şöyle diyordu: "Ben de aslen sizden biriyim. Size acıyor ve yumuşak davranıyorum. Eğer müslüman olursanız bizim kardeşlerimiz olarak aynı haklara sahip olursunuz. Bunu kabul etmez, dininiz de kalmak isterseniz, bize itaat ederek cizye ödersiniz. Bunu da kabul etmezseniz, diğerleri gibi sizinle savaşırız" (Taberi, a.g.e., IV,14). Selman (r.a), meselenin Arapların Acemlere hâkimiyeti meselesi olmadığını onlara anlatabilmek için, "Sizden biri olduğum halde Araplar bana itaat ediyor" diyerek (İbn Hanbel, V, 444) ikna etmeye çalışıyordu. Selman (r.a) ilk iki şartı kabul etmemeleri üzerine onlara üç gün düşünmeleri için mühlet verdi. Üçüncü gün sarayda bulunan askerler teslim olmayı kabul ettiler ve böylece Kisra'nın muhteşem sarayı

müslümanların eline geçmiş oldu (Taberi, a.g.e., IV). Daha önce Behuresirdekileri de o islâm'a davet etmişti. Ancak buradakiler, cizye vermeyi de reddedince savaşılarak mağlup edilmişlerdi (Taberi, aynı yer).

Sa'd (r.a) Medâin'de karargah kurmuştu. Ancak buranın havası, islâm askerlerine iyi gelmemiş, iklim değişikliğinden dolayı yüzlerinin renkleri değişmişti. Bu durumu öğrenen Ömer (r.a), Sa'd'a haber göndererek, müslümanların yaşamalarına uygun bir yer tesbit edilmesi için Selman (r.a) ile Huzeyfe (r.a)'ı görevlendirmesini istedi. Bu yer ile Medine arasında ulaşım kolaylığını engelleyecek bir nehrin bulunmamasını özellikle vurguladı. Bölgede araştırmalarda bulunan Selman (r.a) ve Huzeyfe (r.a), sonunda Kufe üzerinde karar kıldılar ve burada ordugah şehri inşa edildi (17/638) (Taberi, a.g.e., IV, 40-41; İbn ul-Esir, el-Kamil fit-Tarih, II, 527-528). Selman (r.a) İran'ın fethi için devam eden askerî harekâtlarda aktif olarak rol almıştır (Taberi, IV, 305; İbnul-Esir, el-Kâmil fit-Tarih, III, 132).

Selman (r.a), Hz. Ömer (r.a) döneminde Medâin valiliğinde bulunmuştur. Selman (r.a), Hicri 36 yılında Medain'de vefat etmiştir (İbn ul-İmad, Sezerâtu'z-Zeheb, I, 44; İbn Hacer, a.g.e., II, 63; İbnul-Esîr, Tarih, III, 287; İbn Sa'd, a.g.e., VI,17). Ancak onun ölüm tarihi hakkında farklı rivayetler bulunmaktadır. Hz. Osman (r.a)'ın hilafetinin sonlarına doğru, (35) veya 37 yılında vefat ettiği rivayet edilmekte; hattâ Hz. Ömer zamanında öldüğü de söylemektedir (İbnul-Esîr, Üsdü'l-Gabe, II, 421). İbn Hacer, onun ölümü ile ilgili farklı tarihleri verdikten sonra, Enes (r.a)'den, İbn Mes'ud'un, ölüm döşeğindeki Selman (r.a)'ı ziyaret ettiği şeklindeki rivayeti delil alarak, İbn Mes'ud'un 34. yıldan önce vefat ettiğini, dolayısıyla Selman (r.a)'ın ölümünün 33. veya 32. yılında olması gerektiği görüşünü ileri sürmektedir (İbn Hacer, a.g.e., II, 63). Onun iki yüz elli ile üç yüz elli sene yaşadığı şeklinde rivayetler bulunmakta ve raviler iki yüz elli sene yaşadığının şüphe götürmez olduğunu söylemektedirler (el-Askalanî, a.g.e., II, 62; İbnul-Esîr, Tarih, II, 287; Üsdül-Gabe, 421). İbn Hacer, Zehebî'nin rivayetlerini değerlendirdikten sonra, onun ancak seksen yıl kadar yaşamış olabileceği kanaatine vardığını nakletmektedir (İbn Hacer, aynı yer) ki, gerçeğe yakın olan da budur. Selman (r.a)'ın mezarı, Bağdad'ın 30 km doğusunda Medain harabeleri civarından akan Deyale ırmağının kenarındadır. Onun bulunduğu yer Selman-ı Pak (temiz Selman) olarak isimlendirilmiştir. Onun mezarının içinde bulunduğu cami IV. Murad tarafından tamir ettirilmiştir.

Selman (r.a), ilim, fazilet ve zühd bakımından Ashabın en önde gelen simalarından birisi olup, Rasûlüllah (s.a.s)'e yakınlığıyla tanınmaktadır. Hz. Aişe (r.an), şöyle demektedir:

"Bir çok geceler Selman (r.a) Rasûlüllah (s.a.s) ile yalnız kalırlardı. Bu beraberlik o kadar sürerdi ki Rasûlüllah (s.a.s) hanımlarından birinin yanına bile girmezdi" (İbnul-Esir, Üsdül-Gabe, II, 420). Rasûlüllah (s.a.s), Hendek savaşı esnasında onun ehl-i beytinden olduğunu ilân etmişti.

Hz. Ali (r.a) onun hakkında; "Ona evvelkilerin ve sonrakilerin ilmi verilmiştir. Onda bulunan bu ilme ulaşamaz" demiştir. Başka bir zaman da: "O bizim ehl-i beytimizdendir. Aranızdaki konumu Lokman Hekim gibidir. İlk ve son kitabı okumuştur. Sonu olmayan bir denizdir" demiştir. Muaz (r.a) kendisine gelenlere ilmi, aralarında Selman (r.a)'ın da bulunduğu dört kişiden talep etmelerini söylemiştir. Onun ilmi hakkında yapılan övgüler Rasûlüllah (s.a.s)'in söylediği; "Selman ilme doyuruldu" (İbn Sa'd, a.g.e., IV, 85). Sözüne dayandırılmaktadır. Selman (r.a), Ebu Derdâ' (r.a)'ın gece boyu namaz kıldığı ve sürekli oruç tuttuğunu gördüğü zaman onu bundan alıkoyup hazırlanan yemekten yiyerek orucunu bozması konusunda ısrar etmiş ve ona; "Üzerinde gözünün hakkı vardır, ailenin hakkı vardır. Bazen oruç tut, bazen tutma; bazen namaz kıl, bazan ara ver" (bunları nafîle olan ibâdetleri için söylemiştir). Ebu'd-Derdâ' bu durumu Rasûlüllah (s.a.s)'e iletteği zaman o; "Selman

senden daha âlimdir" dedi ve bunu üç kere tekrarladı (İbn Sa'd, a.g.e., IV, 85-86).

Hz. Ömer (r.a), ona büyük bir saygı gösterirdi. Ümmetin idaresinin sorumluluğu altında ezilen Ömer (r.a), duyduğu bir endişesini dile getirerek Selman (r.a)'a şöyle sormuştu: "Ben bir melik (kral) miyim, yoksa halife miyim?". Selman (r.a) ona şöyle karşılık verdi; "Eğer sen müslümanların toprağından bir dirhemden az veya fazla bir para alır, sonra onu, haksız bir şekilde sarfedersen, sen halife olmayıp bir melik olursun" (Taberi, a.g.e., IV, 211; İbnü'l-Esir, Tarih, III, 59).

Hz. Ömer (r.a), fey gelirlerini taksim ederken, Selman (r.a)'a dört bin dirhem hisse ayırmıştır. Bazı kimseler, "Halifenin oğlu (Abdullah) üç bin beşyüz dirhem alıyor, bu Farslı ise dört bin dirhem alıyor" diyerek bu durumu garipsemişlerdi. Oradakiler: "Selman, Rasûlüllah (s.a.s) ile Abdullah'ın katılmamış olduğu bir çok savaşa katılmıştır" diyerek cevapladılar (İbn Sa'd, IV, 86). Başka bir rivayette, Ömer (r.a), Fey gelirlerinden müslümanlara maaş bağlamak için Divanul-Atâ'yı tesis ettiği zaman, Sahabiler için islâm'daki öncelikleri ve katıldıkları savaşları göz önüne alarak bir gruplandırma yaptığı; Selman (r.a)'ı, Hasan (r.a), Hüseyin (r.a) ve Ebu Zer ile birlikte olmadıkları halde Bedir ehlinden sayarak alacakları miktarı beş bin dirhem olarak kararlaştırdığı bildirilmektedir (Taberi, a.g.e., III, 614).

Rasûlüllah (s.a.s) şöyle buyurmuştur: "Cennet üç kişiyi özler. Ali, Ammar ve Selman" (Tirmizi, Menâkib, 34).

Selman (r.a), son derece mütevazi ve kanaatkar bir hayat yaşamıştır. O, Medain'de vali bulunduğu ve çoğu devlet memurlarından fazla gelire sahip olduğu halde günlük yaşamı, son , derece sadeydi. O, köle olduğu zaman nasıl giyinir ve nasıl gezerdiyse Medain valisi olduğu zaman da aynı hal üzere devam etmişti. O, eline geçen parayı tasadduk eder ve kendi emeğiyle ürettiği şeylerden başkasını yemezdi. Tanımayan birisinin, onun vali olduğunu anlaması mümkün değildi. Medain sokaklarında yürürken Suriye tarafından gelen bir tüccar, üzerinde alelade bir aba ile gördüğü Selman'ı çağırarak yüklerini taşımasını istedi. O, hiç tereddüt etmeden yükleri sırtına aldı ve adamla birlikte yürümeye başladı. Onu bu halde görenler, "Bu validir" dediklerinde adam; "Seni tanı mıyordum" diyerek özür diledi. Selman (r.a) ona, "Hayır bunları evine kadar götüreceğim" diyerek yoluna devam etti (İbn Sa'd, a.g.e., IV, 88; buna benzer diğer bir olay için bk. aynı yer).

Bazı kimselerin giyiminden dolayı kendisine dil uzatmaları ve hafife almalarına karşı hiç bir tepki göstermemiştir. Bir defasında iki genç asker yanından geçerlerken, onu göstererek; "Emiriniz budur" diyerek gülüyorlardı. Selman (r.a)'ın yanındaki adam ona, "Ey Ebu Abdullah! şunların ne dediğini görüyor musun?" dedi. Selman (r.a) ona şöyle dedi: "Onları bırak. Hayır ve şer bu günden sonradır. Eğer toprak yemeyi becerebilirsen onu ye de, iki kişiye dahi olsa emir olmaktan kaçın. Mazlumun ve sıkışık durumdaki kimselerin duasından sakın. Çünkü onların duaları ile Allah Teâlâ arasında perde yoktur" (İbn Sa'd, a.g.e., IV, 87-88). Selman (r.a) çok cömert bir kişiliğe sahipti. Eline geçen her şeyi fakirlere bölüşürdü (İbnü'l-Esîr, Üsdül-Gâbe, II, 420).

O, hiçbir zaman sadaka kabul etmemiştir. Çoğu zaman eline geçen parayla hemen et alır ve onu pişirerek, hadis ehlini çağırır ve birlikte yerlerdi (İbn Sa'd, IV, 9).

Selman (r.a), ölüm döşeğine yattığı zaman, ziyaretine giden Medain valisi Sa'd b. Malik ve Sa'd b. Mes'ud onu ağlarken buldular. Neden ağladığını sorduklarında o şöyle cevap vermişti: "Rasûlüllah (s.a.s) bizden bir ahid aldı. Hiç birimiz onu koruyamadık. O bize şöyle demişti: "Sizin dünyadaki geçimliliğiniz bir yolcunun azığı kadar olsun".

Onun ilmi ve takvası diğer sahabileri de etkilemekteydi. Zira onu ziyarete giden Sa'd b. Ebi Vakkas, kendisine nasıl davranması gerektiği şeklinde tavsiyede bulunmasını istemişti (İbn Sa'd,

a.g.e., IV, 90-91).

Selman (r.a), sık saçlı, uzun boylu bir kimseydi. Onun Medâin'de Bukeyre adında bir hanımı vardı (İbn Sa'd, IV, 92). Selman (r.a), Medine'deyken Hz. Ömer (r.a)'in kızını ondan istediği, fakat, Amr b. el-Âs'ın bu konuda Selman (r.a)'ı kızdırması üzerine bundan vazgeçtiği nakledilmektedir (İbn Abdirrabbih, İkdu'l-Ferid, Beyrut 1949, VI, 90). Ancak onun ailesi hakkında açık rivayetler bulunmamaktadır.

Sufiler, Selman (r.a)'ı Ashabul-Suffe ile birlikte tasavvufun kurucularından biri olarak kabul ederler. Bir çok tarikat silsilesi ona dayandırılmaktadır. O, Rasûlullah (s.a.s)'ın berberliğini yaptığı için Futuvvet teşkilatına bağlı berberlerin piri olarak kabul edilmekteydi. Selman (r.a)'ın sahip olduğu haklı şöhreti, bütün müslümanların ona karşı içten bir sevgi duymalarına sebep olmuştur. Sünnî müslümanlar onun adını büyük bir sevgiyle anarlar. Ehli beytten sayılması, Şiilerin ona karşı farklı bir ilgi göstermelerine sebep olmuştur. Hacdan dönen Şiiler Kerbela'dan sonra onun mezarını ziyaret etmeyi ihmal etmezler. Ayrıca, Şiiler, Hz. Ali ve Ehli Beyt hakkında rivayet olunan hadislerin çoğunu ona isnad ederler. Gulat-ı Şia ekollerinde ise o, ilahî sudur sırasında Ali (r.a)'den hemen sonra yer alır. Nusayriler ise onu, üç gizli harften biri kabul ederler. Nusayriliğin teslis akidesini ifade eden ayn, mim ve sin harflerinden ayn Ali'yi, mim Muhammed (s.a.s)'i, sin ise Selman'ı ifade eder. Mana (Ali), ism (Muhammed) bab ise Selman'dır. Buna göre o Nusayrî teslis akidesinin kapısı (bab) olup, üçüncü had'dir. Durzîler ise, Kur'an'ın Selman'a vahyolunduğuna, Peygamberin Kur'an'ı ondan aldığına inanmaktadırlar. Bu ekoller, oluşturdukları inanç sistemlerinde diğer bir kaç sahabe ile birlikte Selman (r.a)'ı temel unsur olarak kullanmışlar ve ona çeşitli fonksiyonlar yüklemişlerdir. Bu mezheplerin gerçekte mutedil Şia ile alakaları yoktur. Zira muhtevâlarındaki inanç prensipleri gözönüne alındığı zaman islâmî şahsiyetlerin isimlerini kullanarak putperest bir inanç sistemi meydana getirdikleri görülecektir.

HZ. SÜHEYB-İ RUMİ (r.anh)

Ka'be-i muazzamanın güneyinde, yüksekçe bir yerde, Hz. Erkam'ın evi bulunuyordu. Ka'be'ye güney tarafından gelmek isteyen bu evin önünden geçmek durumunda idi. Ev yüksekte olduğundan Ka'be rahat olarak görünürdü. Ayrıca Hz. Erkam, Mekke'nin ileri gelenlerinden, itibarı çok olan bir zât idi ki, herkes kendisine hürmet ve ikrâm ederdi.

Bu gibi sebeplerden dolayı, Peygamber efendimiz ve diğer Müslümanlar burada toplanırlar, emniyetli bir yer olduğu için ibâdetlerini rahat yaparlardı. Yeni Müslüman olmak isteyenler de bu eve gelir, Müslüman olmakla şereflenirdi. Bunun için, bu eve Dar'ül-İslâm ve Dârül-Erkam gibi isimler verilmişti.

Bir gün Hz. Ammâr bin Yâser, Hz. Erkam'ın evinin önünde Hz. Süheyb bin Sinan'a rastladı. O'na sordu:

- Burada ne yapıyorsun?
- Sen ne yapıyorsun?
- Ben içeri gireceğim ve Hz. Muhammed'in sözlerini dinleyip bildirdiği dîne gireceğim. Müslüman olacağım.
- Ben de aynı maksatla buraya geldim.

İkisi de aynı maksatla geldiklerini söyleyince, beraber içeri girdiler. O sırada Peygamber efendimiz de orada bulunuyordu. Müslüman oldular, akşama kadar orada kaldılar. Akşamdan sonra evlerine gittiler.

Peygamber efendimiz, İslâmiyeti tebliğden önce de Hz. Süheyb bin Sinan ile konuşurlar ve birbirlerini severlerdi. Süheyb bin Sinan, Abdullah bin Ced'an'ın azâdlı kölesi idi. Müslüman olduğunu açıklamaktan çekinmeyen yedi mücâhid Sahâbîden biri idi.

Hz. Süheyb, Müslüman olduğunu açıkladıktan sonra Mekke'li müşriklerin, şiddetli hücum ve işkencelerine mâruz kaldı. Müşrikler daha çok, kimsesi olmayan zavallılara işkence ederlerdi. Hz. Süheyb, Mekke'de akrabası, dayanağı olmayan bir zât olduğu için, müşrikler kendisine çok zulmederler, konuşamayacak hâle getirinceye kadar döverlerdi. Demir gömlek giydirebilirler, en sıcak günde, güneş altında tutulur, üstüne de yük bindirirlerdi.

Bir gün, Hz. Habbâb ve Hz. Ammâr'la birlikte giderlerken, Kureyş müşriklerinden ba'zıları ile karşılaştılar. Müşrikler bunları görünce:

- İşte Muhammed'e tâbi olan kimseler, diye alay ettiler ve ba'zı uygunsuz sözler söylediler.
- Hz. Süheyb onlara cevâben buyurdu ki:
- Evet! Allahü teâlânın Peygamberine tâbi olan, Onunla beraber bulunmaktan zevk alan kimseler biziz. Hz. Muhammed'e biz inandık, siz inanmadınız. Biz O'nun söylediklerinin, bildirdiklerinin hepsinin doğru olduğunu kabûl ettik. Siz yalanladınız. Bütün üstünlük ve fazîletler İslâmiyette, bütün zillet ve felâketler de müşrikliktedir. Müslümanlıkta aşağılık, müşriklikte üstünlük yoktur.

Hz. Süheb böyle söyleyince inanmıyanlar üzerine saldırdılar. Hz. Süheyb bin Sinan'ı dövdüler. Öyle ki, konuşamayacak, ne söylediğini bilemeyecek hâle geldi.

Hz. Süheyb bütün bu işkencelere tahammül ediyordu. Yapılan eziyetler onun için, hak yolda sabır ve sebât için bir teşvik oluyordu. İmânı kat kat artıyor, müşriklerin onu hak yoldan döndürme gayretleri boşa gidiyordu.

Hz. Süheyb, Mekke'de kendi gayretleriyle büyük bir servet elde edip hayli zengin oldu. Medîne-i münevvereye hicret edeceği müşrikler tarafından haber alınınca yolu kesildi. Dediler ki:

- Sen Mekke'ye fakir olarak geldin. Çok mal ve servete kavuştun. Şimdi hem kendin gideceksin, hem bunca malı götüreceksin buna izin vermeyiz.

Hz. Süheyb, onlara buyurdu ki:

- Ey müşrikler. Beni iyi tanırıyorsunuz ki, çok iyi ok atarım. Eğer üzerime gelerseniz, ok çantamdaki okların hepsini size atarım ve sonra kılıcımı çekerim. Bunlardan biri elimde buldukça bana birşey yapamazsınız, kendiniz bilirsiniz.

Fakat Hz. Süheyb'in, Peygamber efendimize olan muhabbeti, bağlılığı ve O'na kavuşmak arzûsu ve Medîne-i münevvereye gidip ibâdetlerini rahatça edâ edebilmek isteği o kadar çoktu ki, yanında bulunan bütün mallarının ve alacaklarının, Peygamber efendimizin sevgisi yanında hiç kıymeti yoktu. Bu sebeple hiç vakit kaybetmemek, bunlarla oyalanmamak için onlara dedi ki:

- Yanımdaki ve Mekke'de bulunan mallarımı size verirsem önümden çekilir misiniz, yolumu açar mısınız?

Hak ve hakikatlerden nasîbi olmayan müşriklerin de arzûsu buydu. Hemen kabûl ettiler. Hz. Süheyb, yanında bulunan bütün mallarını verdi, Mekke'deki mallarının da yerini tarif edip müşriklerin elinden kurtuldu ve hiç parasız olarak yoluna devam etti.

Mekke ile Medîne arasındaki yolda binbir zahmet, tahammülü mümkün olmayan güçlüklerle karşılaştı. Fakat sevgili Peygamberimize kavuşmanın heyecanı ile bütün sıkıntılardan zevk alarak yoluna devam etti. Peygamber efendimiz, beraberlerinde Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer olduğu hâlde Hz. Külsüm bin Hedm'in hânesine misâfirdiler. Önlerinde de ev sâhibinin getirdiği yaş hurmalar vardı.

Hz. Süheyb Peygamber efendimizin huzuruna geldiğinde gözü ağrıyordu. Yolda çok acıkmış ve susamıştı. Bu sebeple Peygamber efendimizin önlerinde hazır bulunan taze hurmalardan yemeye başladı. Hz. Ömer:

Yâ Resûlullah! Süheyb'i görüyor musunuz, hem gözü ağrıyor, hem yaş hurma yiyor, dedi.

Peygamber efendimiz de Hz. Süheyb'e lâtife ile buyurdu ki:

- Gözlerinde rahatsızlık var, yine de hurma yiyorsun.

Hz. Süheyb de cevaben dedi ki:

Yâ Resûlallah! Gözümün birisi sağlamdır. Onun hakkını yiyorum.

Peygamber efendimiz ve orada bulunanlar, bu cevap hoşlarına gittiğinden tebessüm ettiler. Sonra Süheyb başından geçenleri anlattı:

Yâ Resûlallah, Mekke'den, Medîne'ye hicret etmek için yola çıktığım zaman, müşrikler beni yakaladılar. Onlara bütün servetimi teklif ettim. Onlar da kabûl ettiler. Bütün malımı vererek kendimi ve ailemi kurtararak huzuruza geldim.

Peygamber efendimiz buyurdu ki:

- Süheyb kazandı, Süheyb kazandı, Ebû Yahyâ kazandı! Satış kârlı çıktı. Satış kârlı çıktı.

Sonra Hz. Süheyb hakkında nâzil olan:

"İnsanlardan bir kısmı, Allahü teâlânın rızâsını isteyerek O'na ibâdet yolunda kendini ve malını fedâ ederler." [Bekara 207] meâlindeki âyet-i kerîmesini okudular.

Hz. Süheyb-i Rûmî, nişan almakta ve ok atmakta çok mahir idi. Başta, Bedir, Uhud ve Hendek olmak üzere bütün gazâlarda bulundu. Çok büyük gayret ve kahramanlıklar gösterdi. Buyurdu ki:

- Her zaman, Resûlullahın yanında buldum. Bütün bîâtlerde, bütün gazâlarda ve seferlerde hep yanlarındaydım. Hiç bir zaman Resûlullah ile benim aramda bir düşman bulunmamıştır. O'na bir zarar gelmemesi için kendi vücudumu siper ettim. Bu durum, O âhirete irtihâl edinceye kadar devam

etti.

Bir gün Hz. Ömer kendisine takıldı:

- Yâ Süheyb! Oğlunun adı Hamza olduğu hâlde, Ebû Yahyâ ya'nî Yahyâ'nın Babası diye tanırırsın. Rûmî olduğun hâlde, Arabım dersin. Bir de çok harcıyorsun. Niçin?

Hz. Süheyb gülerek, şu cevabı verdi:

- Ebû Yahya künyesini, bizzat Resûlullah efendimiz verdiler. Soyum Nemr neslindedir ama, Rumların eline esir düşmüşüz. Çok harcamama gelince, çok harcıyorum ama, hep Allah yolunda sarf ediyorum. Zîrâ sevgili Peygamberimizden duydum, buyurdu ki:

"Sizin hayırlınız, selâmı güzelce alıp veren. Bir de, çokca ikâm eden kimsedir."

Hz. Ömer, Hz. Süheyb'i çok severdi. Hz. Ömer, Ebû Lü'lû kâfiri tarafından yaralanınca, yerine geçecek halîfeyi seçmek için şûra ehlini tayin edip, yeni halîfe seçilinceye kadar Hz. Süheyb'in kendisinin yerine vekil olması ve cenâze namazını kıldırması için vasiyet etti.

Hz. Süheyb, üç gün müddetle cemâ'ate namazları kıldırdı. Bu mukaddes vazîfeyi büyük bir ihtimam ve hassasiyetle yerine getirdi. Hz. Ömer'in cenâze namazını da kıldırdı. Bu esnada gösterdiği dikkat ve itina ile herkesin takdir ve tasvibini kazandı.

Hz. Süheyb, herkese iyilik eder, çok yemek yedirirdi. İkrâm ve ihsânları çok idi. 70 yaşında, 658'de Medîne-i münevverede vefât etti. Bâki kabristanına defnolundu.

Orta boylu, buğday tenli, kırmızı benizli, saçları sık ve siyah, yakışıklı bir zât idi. Çocukları Habib, Hamza, Sa'd, Salih, Seyfi, Ubbâd, Osman ve Muhammed'dir.

Resûlullah efendimiz Süheyb'i çok severdi. Buyurdu ki:

- Bir kimse Allaha ve ^Ahiret gününe inanıyorsa, bir ananın evlâdını sevmesi gibi Süheb'i sevsin.

Süheyb'in babası, Nemr soyundan Sinan, anası Kuayd kızı Selma'dır. Hep birlikte Übülle şehrinde yaşıyorlardı. Dedesi, Musul civârındaki bu şehrin Hâkimi idi.

Günün birinde, Bizanslılar hücum ettiler. Çok kimseyle birlikte, Küçük Süheyb de esir düştü. Uzun müddet, Rumların elinde kaldı. İşte bu yüzden, Süheyb-i Rûmî olarak anılmıştır.

O'nu, Mekkeli Abdullah bin Ced'an satın aldı. Bir müddet sonra da, iyi hareketlerinden dolayı âzâd etti...

Hz. Süheyb, orta boylu, kırmızı yüzlü, çok cömert ve lâtifeyi seven bir zât idi. Resûlullahın hadîslerine büyük önem verir, hata ederim endişesiyle hadîsleri nakletmezdi. Niçin nakletmiyorsun diyenlere buyurdu ki:

- Vallahi ben Resûlullahın hadîslerini bile bile nakletmiyorum. İsterseniz gelin size Peygamber efendimizin savaşlarını ve yanlarında bulunduğum sırada gördüğüm şeylerin hepsini anlatayım. Fakat, "Peygamber efendimiz şöyle buyurdu" demeye gelince, ben onu yapamam.

HZ. SÛMÂME BİN ÜSÂL (r.anh)

Hicretten sonra Medîne'de İslâmiyet hızla yayılıyordu. İslâm güneşi gittikçe daha fazla insanı hidâyete nuru ile aydınlatıyordu. Peygamber efendimiz çevre kabîlelere elçiler gönderiyor, onları İslâmiyete da'vet ediyordu. Onlardan gelen elçileri kabûl ediyordu.

Bir gün Sümâme bin Üsâl da Resûlullahın ziyâretine geldi. Sümâme, Basra Körfezi yakınlarında yaşayan Yemâme kabîlesinin reisi idi. Asıl maksadı Resûlullahı öldürmektir.

Nitekim Resûlullahın huzûrunda iken, Peygamber efendimize saldırmaya teşebbüs etti. Ancak Eshâb-ı kirâm araya girerek buna mâni oldu. O kargaşa esnâsında Sümâme kaçmaya muvaffak oldu. Resûlullah efendimiz onun yakalanarak cezâlandırılması için emir verdi ve yakalanması için duâ etti.

Hicretin altıncı yılı başlarında, Sümâme bin Üsâl, umre için yola çıkıp, Medîne yakınlarına gelmişti. Resûlullahın süvârileri onu burada yakalayıp, Peygamberimize getirdiler. Yakalayanlar onu tanımıyorlardı. Peygamber efendimiz onlara buyurdu ki:

- Siz bunun kim olduğunu biliyor musunuz? Bu, Sümâme bin Üsâl'dir. Ona iyi esir muâmelesi yapınız. Kendisini incitmeyiniz!

Sümâme, mescide hapsedildi. Resûlullah kendi evine geldiklerinde, mübârek hanımlarına:

- Sizde yemek olarak ne varsa toplayıp Sümâme'ye gönderin! buyurdular.

Böylece Sümâme'ye yiyecek gönderdikleri gibi iyi muâmelede bulundular. Ancak Sümâme'yi bulduğu yerden bir tarafa ayırmadılar.

Peygamber efendimiz mescide çıktıklarında buyurdu:

- Yâ Sümâme, yanında ne var, gönlünden ne geçiriyorsun, benden ne bekliyorsun?

Sümâme cevap verdi:

- İçimde hayır ümidi var. Çünkü sen affedicisin. Eğer beni öldürecek olursan, bir cânıyı öldürmüş olursun. Öldürmez de affedip, beni bağışlarsan, iyilik bilen, ni'mete şükreden birisine ihsân etmiş olursun. Eğer benden kurtuluş fidyesi olarak mal istiyorsan, işte malım. İstedğin kadar al.

Resûlullah efendimiz, üç gün üst üste gelerek aynı soruyu sordu ve aynı cevabı aldı. Bunun üzerine âlemlerin efendisi olan Peygamber efendimiz yine yüksek merhametini gösterdi ve Sümâme'nin hayâl bile edemeyeceği bir şekilde buyurdu ki:

- Artık Sümâme'yi salıveriniz!

Bu emir üzerine Eshâb-ı kirâm onu serbest bıraktı. Sümâme bırakılıp, serbest kalınca, gönlüne İslâmiyetin sevgisi düştü. Hemen Kelime-i şehâdet getirdi. Resûlullah efendimize biat etti.

Resûlullah efendimiz ona, hemen gidip gusletmesini emretti. Sümâme hemen gidip gusledip, sonra mescide girdi. Resûlullahın huzurunda şunları söyledi:

- Vallahi, akşamleyin, yanına geldiğim zaman, bana senin yüzünden daha çok kızdığım bir yüz yoktu. Fakat sabah olunca, senin şehrin bana, en sevimli şehir oldu. Vallahi akşamleyin, senin dînin, bana en sevimsiz din idi. Sabahleyin en sevimli bir din olmuştur.

Böylece dünün azılı bir müşriki Peygamberimizin engin merhameti sâyesinde Müslüman olmuş hidâyete kavuşmuştu.

Hz. Sümâme hicretin altıncı yılında Resûlullahın huzûrunda Müslüman olduktan sonra Peygamber efendimize:

- Yâ Resûlallah! Ben umre yapmak için giderken süvârilerin beni yakalamıştı. Şimdi ne buyuruyorsunuz? diye arzetti.

Resûlullah onu dünya ve âhîret saâdetiyle müjdeleyip, umresini yapmasını emretti.

Hız. Sümâme, Mekke'ye, telbiye ederek girmişti. Bunun üzerine müşrikler onu yakaladılar, neredeyse boynunu vuracaklardı. Fakat o sırada birisi:

- Bırakınız onu! Siz yiyecekleriniz husûsunda Yemâme halkına muhtaçsınız. Ona bir şey olursa hepimiz aç kalırız, dedi.

Bunun üzerine müşrikler Sümâme'yi serbest bıraktı. Sonra müşriklerden birisi ona dedi ki:

- Demek, dinden çıktın hâ!

Hız. Sümâme şöyle karşılık verdi:

- Hayır, ben dinden çıkmadım. Bilâkis ben hak din olan İslâmiyeti kabûl ettim. Muhammed aleyhisselâmı ve Onun getirdiklerini tasdik ettim. Vallahi Allahın Resûlünden izinsiz buğday alamıyacaksınız. Siz Ona tâbi olmadıkça, Yemâme'den faydalanamıyacaksınız!

Sümâme umresini yaptıktan sonra Yemâme'ye gitti. Yemâme halkının, Mekke'ye erzak göndermelerine mâni oldu. Bu yüzden müşrikler çok sıkıntıya düştüler. Müşrikler bu sebeple Resûlullah'a mektup yazıp, çektikleri sıkıntıları ve erzak gönderilmesine müsâade edilmesini istediler. Hattâ, Ebû Süfyân Medîne'ye kadar gelerek, Peygamber efendimize:

- Âlemlere rahmet olarak gönderildiğini söylüyorsun, diyerek bu husûsta müracaatta bulunup, hallerini uzun uzun anlattı.

Resûlullah, müşriklerin bu talepleri üzerine Yemâme halkının, Mekkelilere, yiyecek göndermelerine mâni olmaması için Sümâme'ye mektup gönderdi. Hız. Sümâme bu emre uyararak, engel olmaktan vazgeçti.

Resûlullah efendimizin vefâtından sonra, Sümâme bin Üsâl ve onunla beraber olanların dışında bütün Yemâme halkı İslâmdan çıkıp, mürted olmuşlardı. O sırada Sümâme bin Üsâl Yemâme'de bulunuyordu.

Halkı, Peygamberlik dâvâsına kalkışan Müseyleme'ye tâbi olmaktan, onu desteklemekten alıkoymaya çalıştı. Onlara dedi ki:

- Ey Hanîfeoğulları! İslâmdan dönüş, nursuz, çok karanlık bir iştir. Bundan sakınıp, uzak kalınız. Son Peygamber Hız. Muhammed aleyhisselâmdır. Ondan sonra Peygamber gelmiyecek, Ona ortak da olmayacaktır.

Sonra Mü'min sûresinin ilk üç âyetini okudu ve:

- Ey Yemâme halkı! İşte bu Allahü teâlânın kelâmıdır, dedi.

Yemâme halkı onun bu nasihatlarını dinlemedi. Onlar Müseyleme'ye uymakta birlik hâlinde idiler. Bu sırada, Alâ bin Hadramî komutasında bir İslâm ordusu, Bahreyn'e doğru gidiyordu. Yemâme tarafına da uğradı. Sümâme bunu duydu. Orada bulunan Müslümanlarla birlikte Alâ bin Hadramî'nin ordusuna iştirak ettiler.

Temim kabîlesinden de bir hayli asker katılıp, Alâ'nın ordusu iyice kuvvetlendi. Alâ bin Hadramî, bu ordu ile, Hatam komutasındaki mürted ordusu ile çarpışmaya başladı. Nihayet, bir gece müşrik ve mürtedlerin sarhoş oldukları bir vakitte İslâm ordusu gece baskını yaptı. Müşrik ve mürtedler perişan olup, bir kısmı öldürüldü, bir kısmı esir edildi. Diğerleri kaçtılar. Müslümanlar harbi kazandılar. Hız. Sümâme bu savaştan dönerken yol kesiciler tarafından şehîd edildi.

HZ. SÜRÂKA BİN MÂLİK (r.anh)

Peygamber efendimize, Peygamberliğinin bildirildiğinin 13. senesinde, Kureyş müşrikleri, Peygamber efendimizin vücudunu ortadan kaldırmak için kesin karar almışlardı. Bu hususta ısrarlı idiler. Bunun üzerine Allahü teâlâ, Habîbine hicret etmesi için izin verdi.

Resûlullah efendimiz Hz. Ebû Bekir'e, beraber hicret edeceklerini bildirince, Hz. Ebû Bekir'in gözlerinden sevinç yaşları aktı. Çünkü Kâinatın efendisiyle böyle bir yolculuk yapmak, herkese nasip olmazdı. Hz. Âişe vâlidemiz buyurmuştur ki:

- O güne kadar, bir kimsenin, sevincinden dolayı bu derece ağladığına şahit olmamıştım.

Resûlullah efendimiz ile Hz. Ebû Bekir hicret için yola çıktıktan sonra, müşrikler arzularını yerine getirmek için, Peygamberimizin hâne-i saadetlerine uğramışlardı. Fakat, Peygamberimizi evde bulamayınca, şaşkına döndüler. Derhal her tarafı aramaya başladılar. Ancak Mekke'de olmadığını anlayınca, dışarıda aramaya karar verdiler. Bunun için herşeylerini ortaya koydular.

Peygamber efendimizle, Hz. Ebû Bekir'i öldürene veya esir edene çok miktarda mal, para vereceklerini vâdettiler. Miktarını da 100 deve olarak bildirdiler.

Bu haber, Sürâka bin Mâlik'in bağlı olduğu Müdlicoğulları arasında da yayıldı. Sürâka bin Mâlik iyi iz takibi yapan birisiydi. Bu yüzden bu haberle yakından ilgilendi.

Bir salı günü Sürâka bin Mâlik'in oturduğu bölge olan Kudeyd'de, Müdlicoğulları toplantıda bulunuyorlardı. Bu toplantıya Sürâka bin Mâlik de katılmıştı. O sırada Kureyş'in adamlarından biri gelip, Sürâka'ya dedi ki:

- Ey Sürâka! Vallahi ben az önce, sâhile doğru giden üç kişilik bir yolcu kâfilesi gördüm. Onlar herhalde Muhammed ile arkadaşıdır.

Sürâka, durumu anladı. Ancak, ortada çok fazla miktarda mükâfat vardı. Bunu kendisi elde etmek istiyordu. Onun için başkasının bundan haberdar olmasını istemiyordu. Bu yüzden, ortada önemli bir şey yokmuş gibi konuştu:

- Hayır, o senin gördüğün kimseler, filân kişilerdir. Biraz önce geçmişlerdi. Onları biz de gördük.

Sürâka bin Mâlik biraz daha orada kaldı. Dikkat çekmeden evine geldi. Hizmetçisine, atını ve silâhını alıp vâdinin arkasında kendisini beklemesini söyledi. Kendisi de kargısını almış, ucunun parlaklığının, başkalarının dikkatlerini çekmesini önlemek için de, kargının ucunu aşağıya çevirmişti.

Müşriklerin bâtil bir âdetleri vardı. Bir işi yapmadan evvel, oklarla fala bakarlardı. Sürâka da yanına aldığı çantadan fal oklarını çıkardı. Peygamber efendimiz ile arkadaşına zarar verip veremeyeceğini, fal oklarından anlayacaktı.

Sürâka oklarla fala baktığında, oklar, Hz. Muhammed ve arkadaşına zarar veremeyeceğini gösteriyordu. Sürâka'nın buna çok canı sıkıldı. Fakat bütün düşüncesi vadedilen yüz deveyi almaktı.

Yüz deveyi almak askıyla yanan Sürâka, başka bir şeye aldırmandan atına bindi. Falının ters göstermesi bile, onu bu takibinden vazgeçiremedi. Atını koşturmaya başladı. Fakat Sürâka'nın atı tökezlenerek yere düştü ve kendisi de yuvarlandı. Acaba yanlış mı fala baktığını öğrenmek için, tekrar birkaç defa daha aynı işi yaptı.

Netice hep aynı çıkıyordu. Muhammed ve arkadaşına zarar veremeyecekti. Buna rağmen, yine yoluna devamda ısrar etti. Aldığı bir haber üzerine Resûlullahın ve Hz. Ebû Bekir'in izlerini yine buldu.

Nihayet Sürâka yaklaşmıştı. Artık onları iyice görebiliyordu. Hatta, o sırada Resûlullahın

okuduğu Kur'an-ı kerimi dahî isitiyordu. Fakat Resûl-i ekrem efendimiz arkalarına hiç bakmıyorlardı.

Hız. Ebû Bekir arkasına bakınca, Sürâka'yı görüp, telâşa kapılmıştı. Peygamber efendimiz ona, mağaradaki gibi buyurdu ki:

- Üzülme, Allahü teâlâ bizimle beraberdir!

Sürâka yanlarına iyice yaklaşıncaya, Hız. Ebû Bekir, ağlamaya başladı. Peygamber Efendimiz, ona niçin ağladığını sordu. Bunun üzerine Hız. Ebû Bekir şöyle cevap verdi:

- Vallahi kendim için ağlamıyorum. Sana bir zarar gelirse diye ağlıyorum.

Sürâka, Peygamber efendimize saldırabilecek kadar yaklaşmıştı ki, seslendi:

- Yâ Muhammed! Seni, bugün benden kim koruyacak?

Resûl-i Ekrem efendimiz de buyurdu ki:

- Beni Cebbâr ve Kahhâr olan Allahü teâlâ korur.

O sırada Sürâka'nın atının iki ön ayakları, dizlerine kadar yere battı. Bundan kurtulup, tekrar saldırmaya teşebbüs edince, atının ayakları yine yere saplandı. Atını bu durumdan bir türlü kurtaramadı. Başka yapacağı hiçbir şey yoktu.

Bunun üzerine çâresiz kalan Sürâka, âlemlere rahmet olarak gönderilen şefkat ve merhamet sahibi Resûlullaha yalvardı:

- Yâ Muhammed! Bu işin, senin sebebinle olduğunu anladım. Duâ et de kurtulayım. Bundan sonra sana asla zarar vermem. Senin peşine düşenlere de senden hiç bahsetmeyeceğim.

Bütün olgunlukları ve iyi ahlâkı kendisinde toplayan, üstün ahlâk ve yaratılış üzere olan Peygamber efendimiz, onun bu dileğini kabûl etti ve Allahü teâlâyâ şöyle duâ etti:

Yâ Rabbî! Eğer o sözünde doğru ve samîmî ise, onun atını kurtar.

Allahü teâlâ bu duâyı kabûl buyurdu. Sürâka bin Mâlik'in atı bir haylı çaba sarfettikten sonra ayağını çukurdan çıkarabilmişti. Bu sırada atın ayağının çıktığı yerden, ateş dumanı gibi birşey göğe doğru yükseliyordu. Bu manzarayı gören Sürâka hayretler içerisinde kaldı.

Resûlullah efendimiz ile arkadaşları, Sürâka'nın atını kurtarmasını bekletiler. Sürâka, bütün bu olup bitenleri dikkatle düşünüyordu. Anladı ki, Hız. Muhammed bu hâdiselerde dâima korunuyordu. Bütün bunları gördükten sonra Sürâka dedi ki:

- Yâ Muhammed, ben Sürâka bin Mâlik'im, benden asla şüpheniz olmasın! Size söz veriyorum. Bundan sonra beğenmediğiniz hiçbir işi yapmayacağım.

Bunları söyledikten sonra, Kureyş müşriklerinin, kendilerini yakalayanlara çok mükâfat vereceklerini ve yapmak istedikleri şeyleri tek tek haber verdi.

Bu sırada Sürâka, onlara yol azığı ve binek deve vermek istediye de, Peygamberimiz kabûl etmedi ve buyurdu ki:

- Ey Sürâka! Sen İslâm dînini kabûl etmedikçe, ben de senin deveni ve sığırını arzu etmem, istemem. Sen bizi gördüğünü gizli tut, hiç kimsenin bize yetişmesine meydan verme yeter.

Allahü teâlâ dileyince herşey oluyordu. O'na hâlis bir şekilde güvenilip, rızâsı yolunda yürüyünce, akıllara durgunluk veren hâdiseler meydana geliyordu. Resûlullahı öldürüp, büyük mükâfatlara kavuşma hırsıyla, kükreyen bir aslan misâli yola çıkan Sürâka, şimdi munis, uysal, bir çocuk oluvermişti.

Her şeye kâdir olan Allahü teâlâ, Habîbine zarar vermemesi için Sürâka'nın kalbini iyiliğe doğru çevirmişti. Elbette Allahü teâlâ, Habîbini yalnız bırakmayacaktı. Çünkü O, insanlara merhamet için, onların dünyada ve âhirette ebedî saadet ve mutluluğa kavuşması için gönderdiği Peygamberiydi.

Peygamber efendimiz, ayrılmadan önce, Hz. Ebû Bekir'e, Sürâka'nın bir isteği olup olmadığını sormasını emir buyurdular. Hz. Ebû Bekir sorunca, Sürâka dedi ki:

- Sizinle benim aramda emannâme olacak bir yazı verir misiniz?

Peygamberimiz emannâmenin verilmesini emretti. Hz. Ebû Bekir, hicrette yanlarında bulunan Âmir bin Führeyre'ye bu emannâme'yi yazdırıp, Sürâka'ya verdi. O da alıp çantasına koydu.

Sürâka bundan sonra izini takip ederek geri döndü. Karşılaştığı bu durumları yolda kimseye anlatmadı. Ebû Cehil, onun eli boş döndüğünü görünce, Müslüman olduğunu zannetti. Söylediği şiirlerle onu kötüleyip herkesin gözünden düşürmeye çalıştı.

Sürâka şâir birisiydi. Onun için Ebû Cehil'e şiirle şöyle cevap verdi:

- Ey Ebû Cehil! Ben Muhammed'e iyice yaklaşmış, saldırmak üzereyken, atımın ayakları birdenbire yere batıverdi. Sen eğer bu hâli görmüş olsaydın şüphesiz, Muhammed'in apaçık Peygamber olduğunu anlardın.

Sen söyle, artık buna kim dayanabilir? Senin yapacağın, Kureyşlileri ona saldırmaya teşvik değil, bilâkis buna mâni olmandır. Ben inanıyorum ki, Onun dâvet ettiği İslâmiyet bir gün yerleşip, her tarafa yayılacaktır. Öyle olacak ki, herkes ona karşı gelmeyi değil, Onunla sulh içerisinde yaşamayı isteyecektir.

Sürâka, bundan sonraki senelerde, İslâmiyetin hızla ilerlediğine, karşısına çıkan küfür ve şirk engellerini bir bir aştığına şahit oluyordu. Sürâka anlatır:

“Tâif'ten Cirâne'ye indiği sırada, Resulullah efendimizle buluştum. Müslümanlar; Resulullahın önünde, aralıklı olarak; birbirlerinin ardınca, takım takım gidiyorlardı. Ensardan, otuz-kırk kişilik bir süvari birliğin arasında girince, onlar, mızraklarını bana dürtmeye ve, "Sen, ne istiyorsun?" demeye başladılar. Beni, tanımadılar.

Ben, Resulullah efendimizi görünce, tanıdım. Sesimi işiteceği kadar, yanına yaklaştım. Hicret sırasında, Hz. Ebû Bekir'in, benim için yazmış olduğu emannâme'yi, iki parmağımın arasında tutarak kaldırdım ve dedim ki:

- Ya Resulallah! Bu, benim için yazdığının yazıdır! Ben, Sürâka bin Mâlik'im. Resulullah efendimiz buyurdu ki:

- Bugün, verilen sözde durma ve sözü yerine getirme günüdür. Yanıma, yaklaş!

Hemen, yanına yaklaştım ve Müslüman oldum. Resulullah efendimize soracağım bir şeyi, hatırlamaya çalıştımsa da, hatırlayamadım. Onun yerine başka bir meseleyi sual ettim:

- Ya Resulallah! Kendi develerim için doldurduğum havuzlarımın etrafını, yitik develer sararlar. Havuzumdan, onları da sularsam, bana ecir ve sevap var mı?

Resulullah efendimiz buyurdu ki:

- Evet! Her susamış canlıyı sulamakta, ecir ve sevap vardır!

Sonra Peygamber efendimiz tekrar bana buyurdular ki:

- Ey Sürâka! Kısra'nın bileziklerini kollarında görür gibi oluyorum.

Ben, “Krallar kralı Kısra bin Hürmüz'ün mü?” diye hayretle sordum. Resulullah efendimiz buyurdu ki:

- Evet, Kısra'nın!”

Aradan uzun zaman geçmişti. Hz. Ömer devrinde, ülkesi fethedilen Kısra'nın kürk ve bilezikleri Medine'ye getirilmişti. O sırada Hz. Sürâka bin Mâlik de Medine'de idi.

Hz. Ömer bu gümüş bilezikleri Sürâka bin Mâlik'e verdi.

Sürâka, bu bilezikleri bileğine takmış çok geniş olduğu için, bilezikler dirseklerine kadar

uzanmıştı.

Sürâka bu sırada Resul-i ekremin seneler önce buyurduğu mübârek sözü hatırlayıp, bu mucize karşısında ağladı.

Sürâka'nın bileğinde bu bilezikleri gören Hz. Ömer de buyurdu ki:

- Kısranın iki bileziğinin, Müdlicoğullarından biri olan Sürâka bin Mâlik'in bileklerine takıldığı günü bize gösterdiği için, Allahü teâlâyâ şükürler olsun.

Sürâka'nın künyesi Ebû Süfyân'dır. Doğumu kesin olarak bilinmiyor. 645 senesinde, Hz. Osman zamanında vefat etti.

Talha b. Ubeydullah b. Osman b. Amr b. Sa'd b. Teym b. Mürre b. Katb b. Lüeyy b. Gâlib el-Kurasî et-Teymî. Künyesi, Ebu Muhammed'dir.

Talha, Cennetle müjdelenen on kişiden biri, islâm'a giren ilk sekiz kişiden ve Hz. Ebubekir aracılığıyla müslüman olan beş kişiden biridir. Ayrıca, halife seçimini gerçekleştirmeleri için oluşturulan altı kişilik Ashab-ı Şurâ arasında yer almış meşhur bir sahâbidir. Annesi, es-Sa'be bint Abdullah b. Mâlik el-Hadramiyye'dir (İbn Hişam, "es-Sîretü'n-Nebeviyye", I, 251, Mısır 1955; el-Askalânî, "el-isâbe fi Temyîzi's-Sahâbe", III, 290; İbnü'l-Esîr, "Üsdü'l-Gâbe fi Ma'rifeti's-Sahâbe", III, 85 vd. 1970).

Rivayete göre, Talha b. Ubeydullah, Busra panayırında bulunduğu bir sırada, oradaki bir manastırın rahibi: "Sorun bakayım, bu panayır halkı arasında, ehl-i Harem'den bir kimse var mı?" diye seslenir. Talha da: "Evet var! Ben Mekke halkıyım" diye cevap verir. Bunun üzerine rahip: "Ahmed zukur etti mi?" diye sorar. Talha: "Ahmed de kim?" der. Rahip: "Abdullah b. Abdulmuttalib'in oğludur. Bu ay O'nun çıkacağı aydır. O, peygamberlerin sonuncusudur. Haremden çıkarılacak; hurmalık, taşlık ve çorak bir yere hicret edecektir. Sakin O'nu kaçıрма" der.

Rahibin söyledikleri Talha'nın kalbine yer eder. Oradan alelacele ayrılarak Mekke'ye döner ve yakında herhangi bir olayın meydana gelip gelmediğini sorar. Abdullah'ın oğlu Muhammedü'l-Emîn'in peygamberliğini ilan etmiş olduğunu ve Ebubekir'in de O'na tabi olduğunu öğrenir. Hemen Ebubekir'in yanına vararak rahibin anlattıklarını haber verir. Sonunda her ikisi birlikte Resulullah (s.a.v.)'a giderler. Talha oracıkta müslüman olur. (İbn Sa'd, "et-Tabakâtü'l Kübrâ", III, 215, Beyrut; el-Askalânî, a.g.e., III, 291).

Birçok müslüman gibi, Talha b. Ubeydullah da islam'a girdikten sonra müşriklerin eziyetlerine maruz kalmış, ama yolundan dönmemiştir. İslâm'ın azılı düşmanlarından Nevfel b. Huveylid, Talha'nın müslüman olduğunu duyunca, Ebubekir'le onu bir iple birbirlerine bağlamış, uzun süre iplerini çözmemiş, Teymoğulları da bu duruma seyirci kalmışlardır. (İbn Hişam, a.g.e., I, 709; el-Askalânî, a.g.e., III, 291; İbnü'l-Esîr, a.g.e., III, 86).

Talha ile Zübeyr müslüman olunca, Resulullah (s.a.v.) onları kardeş ilan etti. Hicretten sonra da Medine'de, Talha ile Ubeydullah b. Ka'b'ı, başka bir rivayete göre ise Talha ile Saîd b. Zeyd'i kardeş ilan etmişti.

Talha, Bedir savaşına iştirak etmemesine rağmen Resulullah (s.a.v.) kendisine ganimetten pay vermiştir. Kimi rivayetlere göre, bu sırada ticaret için Şam'da bulunuyordu. Akla daha yatkın olan bir başka rivayete göre ise, Kureyş kervanı hakkında bilgi toplamak üzere, Resulullah (s.a.v.) tarafından Şam yoluna gönderilmişti. Nitekim, dönüşte Talha'nın ganimetten pay istemesi bunu gösteriyor (İbn Sa'd, a.g.e., III, 216; İbnü'l-Esîr, a.g.e., III, 86).

Bedir'den sonraki birçok savaşa katılmıştır. Uhud günü Peygamber (s.a.v.)'i kahramanca müdafaa etmiş, O'na bir şey olmasın diye atılan oklara, indirilen kılıç darbelerine karşı vücudunu siper etmiştir. Sonuçta birçok kılıç ve ok yarası almış, aldığı yara neticesi bir kolu çolak kalmış, yine Resulullah'ı müdafaadan geri durmamıştır (İbn Hişam, a.g.e., II, 80; İbnü'l-Esîr, a.g.e., III, 86; el-Askalânî, a.g.e., III, 291).

Hz. Osman'ın şehid edilmesinden sonra, müslümanların büyük bir kısmının Hz. Ali'ye bey'at ettiğini biliyoruz. Bu bey'atte bulunanlardan biri de Talha b. Ubeydullah'tır. Ancak, bey'atten kısa bir süre sonra, Talha ile Zübeyr İbnü'l-Avvam'ın, Hz. Ali'ye karşı çıkan Hz. Âişe'nin yanında yer

almışlardır. Neticede ez-Zübeyr, Hz. Ali'ye karşı çıktığına pişman olarak savaş meydanını terketmiştir. Talha ise mücadeleye devam etmiş, nihayet Cemel günü (h. 36), Mervan b. Hakem tarafından öldürülmüştür. Vefat ettiği zaman tahminen 60-64 yaşlarındaydı (İbn Hişam, a.g.e., I, 251; İbn Sa'd, a.g.e., III, 224; İbnü'l-Esir, a.g.e., 111, 87; el-Askalânî, a.g.e., 111, 292; İbn Cerîr, Tarîhü'l-Ümeme ve'lMülûk, XI, 50' Beyrut).

Talha, Peygamber Efendimizin bacanağıydı. Hanımlarından dört tanesi Resulullah (s.a.v.)'ın zevcelerinin kız kardeşleriydi. Bunlardan Ümmü Gülsüm, Hz. Âişe'nin; Hamne, Zeynep bint Cahş'ın; el-Fâria, Ümmü Habibe'nin ve Rukiyye, Ümmü Seleme'nin kızkardeşi idi (el-Askalânî, a.g.e., III, 292).

Talha b. Ubeydullah'ın, onbiri erkek, ikisi kız olmak üzere onüç çocuğu vardı. Erkek çocukların herbirine bir peygamber ismi vermişti. Bunlar: es-Seccâd diye bilinen ve Cemel vak'asında babasıyla birlikte öldürülen Muhammed, İmran, Musa, Ya'kub (Harre günü öldürüldü), İsmail, İshak, Zekeriyâ, Yusuf, İsâ, Yahya, Salih idi. Kızları ise Aişe ve Meryem idi (İbn Sa'd, a.g.e., III, 214; İbn Hişam, a.g.e., I, -307).

Talha, doğrudan Resulullah (s.a.v.)'dan rivayette bulunduğu gibi, Hz. Ebubekir'le Hz. Ömer'den de hadis nakletmiştir. Kendisinden de, oğulları; Yahya, Musa ve İsa ile Kays b. Ebi Hâzim, Ebu Seleme b. Abdirrahman, el-Ahnef, Mâlik b. Ebî Âmir ve başkaları rivayet etmişlerdir (İbn Sa'd, a.g.e., III, 219; el-Askalânî, a.g.e., 111, 290).

Talha; orta boylu, geniş göğüslü, geniş omuzlu ve iri ayaklı idi. Esmer benizli, sık saçlı fakat saçları ne kısa kıvırcık ne de düz ve uzundu. Güler yüzlü, ince burunlu idi. Saçlarını boyamazdı. Yürüdüğü zaman sür'atli yürür, bir yere yöneldiği vakit tüm vücudu ile dönerdi (İbn Sa'd, a.g.e., 111, 219; el-Askalânî, a.g.e., 111, 291).

Ashâbın zenginlerindendi. Zengin olduğu kadar da cömertti. Cömertliği sebebiyle kendisine "el-Fayyâd" denirdi. Vefat ettiği zaman, miras olarak bir hayli gayrimenkul, nakit para ve değerli eşya bırakmıştır. Rivâyete göre gayri menkullerinin tutarı otuz milyon dirhem, nakitlerinin tutarı iki milyon ikiyüz dirhem ve ikiyüz bin dinar idi. Sadece Irak'tan gelen yıllık geliri yüzbin dirhem civarındaydı (İbn Sa'd, a.g.e., 111, 221 vd.; İbnü'l-Esîr, a.g.e., 111, 85).

HZ. TUFEYL BİN AMR (r.anh)

Tufeyl bin Amr, meşhur bir şâirdi. Misâfirperver ve cömert bir insan olduğu için, herkes tarafından sevilirdi. Yemen taraflarında mamur ve verimli bir beldede oturan Devs kabilesine mensuptu.

Peygamberimiz, Mekke'de İslâmiyeti açıkça yaymaya başladığı yıllarda, gece gündüz insanlara nasihat veriyor, onları İslâm dinine davet ediyordu. Mekke'li müşrikler ise, Resûlullahın bu gayretini boşa çıkarmak için hiç durmadan uğraşıyorlardı.

Hattâ dışarıdan Mekke'ye gelenleri Peygamberimizle görüştürmemek için, ellerinden geleni yapmaktan geri durmuyorlardı. İşte böyle bir zamanda Tufeyl bin Amr, bir iş için Mekke-i mükerremeye gelmişti. Bunu gören müşriklerin önderleri, hemen onun yanına gittiler dediler ki:

- Ey Tufeyl! Sen meşhur bir şâirsin, sözüne güvenilir, akıllı bir insansın. Biliyorsun, aramızdan çıkan Abdülmuttalib'in Yetîmi, putlarımızı kötülüyor, bizi kendi dînine çağırıyor. Babayı oğlundan, kadını kocasından ayırıyor, akrabâları birbirlerine düşman ediyor.

Onun sözünü işiten oğul babasına bakmıyor. O'na tâbi oluyor. Artık kimse birbirini dinlemeyip, müslüman oluyor. Korkarız ki, bizim başımıza gelen bu ayrılık belâsı, seninle kavminin başına da gelir. Sana nasihatımız olsun, O'nunla sakın konuşma. Ne O'na bir söz söyle, ne de O'nun sözlerini dinle. Anlattıklarına kulak asma! Çok dikkatli ol. Burada daha fazla da kalma. Hemen çekip git!

Bundan sonrasını Tufeyl bin Amr şöyle anlatıyor:

- Bu sözü o kadar çok söylediler ki, artık O'nunla konuşmamaya, O'nun sözünü aslâ dinlememeye kara verdim. Hatta Kâ'be'ye girdiğim zaman, ne olur, ne olmaz belki sözlerini duyarım endişesiyle kulaklarıma pamuk bile tıkaşmışım.

Ertesi gün, sabahleyin Kâ'be'ye gittim. Gördüm ki, Resûlullah efendimiz Kâ'be'nin yanında durmuş namaz kılıyordu. Ona yakın bir yerde durdum. Cenab-ı Hakkın hikmeti olarak Kur'ân-ı kerimden okuduklarından bazısı kulağıma gitti. İşittiğim sözleri, o kadar güzel buldum ki, kendi kendime:

"Ben, iyiyi kötüyü ayırd edemeyecek bir adam değilim. Hem de şâirim. Bunun söylediklerini ne diye dinlemiyeyim? Sözlerini güzel bulursam Onu kabul ederim, güzel gelmezse terk ederim" dedim.

Ve bir tarafa gizlenip, Resûlullah efendimiz namazını kılıp evine dönünceye kadar orada bekledim. Evine girinceye kadar peşinden gittim. Evine girince, ben de girdim.

Yâ Resûlallah! Ben bu diyara geldiğimde senin kavmin, senden uzak durmamı istediler. Beni, o kadar korkuttular ki, ben de senin sözünü işitmek için kulaklarıma pamuk tıkadım. Ama Allahü teâlânın hikmeti olacak ki, bana senin okuduklarını işittirdi. Onları pek güzel buldum. Bana yolunuzu anlatır mısınız?

Resûlullah efendimiz, bana İslâmiyeti anlattılar, Kur'ân-ı kerîm okudular ve îmân etmemi istediler.

- Vallahi ben bu zamana kadar, böyle güzel söz, böyle âdil bir din işitmemiştim. Huzûrunda hemen Müslüman oldum. Sonra:

- Yâ Resûlallah! Ben, kavmimde sözü dinlenen itibarlı bir kimseyim. Onlar benim sözümünden dışarı çıkmazlar. Gidip onları da, İslâm dinine da'vet edeyim. Duâ ediniz de, Allahü teâlâ benim için bir alâmet, bir kerâmet buyursun! Böylece o alâmet, kavmimi İslâmiyete da'vet ederken bana bir olaylık, yardım olsun! dedim.

Bunun üzerine Resûlullah efendimiz:

- Ey Allahım! Onun için bir âyet, alâmet yarat! diye dua buyurdu.

Bundan sonra Mekke'den çıkıp kendi beldeme döndüm. Karanlık bir gecede, kavmimin oturduğu su başına bakan tepeye vardığım zaman, hemen alnımda kandil gibi bir nûr peyda oldu. Çıra gibi ışık vermeye başladı. O zaman duâ edip:

- Allahım! Bu nûru alnımdan başka bir yere naklet! Devs kabilesinin câhilleri görüp de, dîninden döndüğü için Allah, onun alnında ilâhi bir cezâ olarak bunu çıkardı, sanmasınlar! dedim.

O nûr, hemen elimdeki kamçının ucuna gelip kandil gibi asıldı. Kabilemin yurduna yaklaşır da, yokuştan aşağıya inmeye başladığım sırada orada bulunanlar, elimdeki kamçının başında kandil gibi parlayan, etrafa ışık saçan nûru birbirine gösteriyorlardı. Bu vaziyette yokuştan aşağıya inip evime geldim.

Yanıma ilk önce, ihtiyar olan babam gelip, beni bu hâlde gördü. Bana olan sevgisinden dolayı boynuma sarıldı. Babam çok yaşlıydı. Ona dedim ki:

- Ey babacığım! Eğer evvelki hâl üzere kalırsan, ne ben sendenim, ne de sen bendensin!

- Sebebi nedir?, Ey oğlum!

- Ben, artık Muhammed aleyhisselâmın dinine girip Müslüman oldum.

Bunun üzerine babam da:

- Oğlum, ben de senin girdiğin dine girdim. Senin dinin benim dinim olsun, deyip hemen Kelime-i şehâdet getirerek Müslüman oldu. Bundan sonra İslâm dininden bildiğimi ona öğrettim. Sonra yıkanıp temiz elbiseler giydi.

Daha sonra yanıma hanımım geldi. Ona da aynı şeyleri söyledim. O da kabul edip Müslüman oldu.

Sabah olunca Devs kabilesinin içine çıktım. Bütün Devslilere İslâmiyeti anlattım. Onları da bu dîne girmeye davet ettim. Fakat onlar, bu daveti kabullenmede ağır davrandılar. Hatta kaş göz hareketleri yaparak benimle alay etmeye başladılar. Faiz ve kumara düşkünlüklerinden beni dinlemediler. İslâmiyete uymaktan kaçındılar. Allaha ve Peygamberine âsi oldular.

Bir müddet sona Mekke'ye gelip kavmimin durumunu Resûlullah'a anlatarak:

- Yâ Resûlullah! Devs kabilesi Allaha âsi oldular. İslâma girmeleri için yaptığım da'vetimi kabul etmediler. Onların aleyhinde bedduâ et de, helâk olsunlar, dedim.

Herkese şefkât ve merhameti çok olan Peygamberimiz, ellerini açıp kibleye dönerek:

- Yâ Rabbi! Devs halkına doğru yolu göster de, onları İslâm dînine getir, diye duâ buyurdu. Bana da:

- Kavmine dön! Onları gülyüzle ve tatlı dille İslâmiyete da'vet etmeye devam et! Kendilerine yumuşak davran! buyurdu.

Hemen dönüp memleketime geldim. Devs halkını İslâma davetten hiç boş kalmadım. Hz. Ebû Hureyre de dâhil bir çok kimse Müslüman oldu.

Tufeyl bin Amr, Peygamber efendimiz, Hayber'de bulunduğu sırada, Devs kabilesinden kendisine tâbi olup, Müslümanlığı kabul edenlerle birlikte Medine'ye geldiler. Sayıları 70 veya 80 civarındaydı.

Resûlullah efendimizden, ordunun sağ kanadında yer almalarını rica ettiler. Kendilerine "Yâ Mebrûr" sözünü savaş parolası yapılmasını istediler. Peygamberimiz de bu isteklerini kabul etti. Ordunun sağ kanadının kumandanlığını Tufeyl bin Amr yürüttü. Hayberdeki ganîmetlerin hepsinden pay aldılar.

- Yâ Resûlullah! Beni, Huzâa ve Devs kabîlelerinin putu olan Zülkeffeyn'e gönder de, onu

yakayım!" dedi.

Resûlullah efendimiz, bu putu yakıp, yok etmek için Onu görevlendirdi ve buyurdu ki:

- Zülkeffeyn'in işini bitirdikten sonra, kavminle beraber İslâm ordusunu desteklemek üzere Tâife gelip, bize yetişeceksin!"

Tufeyl bin Amr, derhal Devs kabilesinin putunu yakmak üzere hareket etti. Putun, Bulunduğu yere gelip onu yıktı, kırdı ve içine ateş doldurup yaktı.

Devs kabilesi, Zülkeffeyn putu yakılıp orada tapılacak bir şey kalmayınca, hepsi birden İslâmiyetin bütün emirlerine tam olarak uymaya söz verip, Müslüman oldular. Puta tapmaktan vazgeçtiler.

Ondan sonra Tufeyl, kendi kabilesinden 400 kişi alarak acele yola çıktı. 4 gün sonra Tâifte Peygamber efendimize yetişti. Yanında, ağır savaş aracı olarak Debbâbe ile mancınık da götürdü.

Hz. Ebû Bekir zamanında Mekke ve Medine'nin dışında birçok kabile dinden ayrılmaya başlamışlardı. Hz. Ebû Bekir, bunların üzerine yürüdü. Hepsini mağlup etti. Yalancı peygamberlik iddia eden Tuleyhâ adındaki kimsenin üzerine, Hz. Tufeyl bin Amr gönderildi.

Tufeyl bin Amr, Mekke'nin fethinde de Resûlullahın maiyetinde bulundu. Peygamberimiz Mekke'nin fethinden sonra Huneyn'de Hevâzinlileri bozguna uğrattı ve Tâif üzerine yürümek istediği sırada, oğlu Amr ile giderken bir rü'yâ gördü. Rü'yâsında, başı tıraş ediliyor, ağzından kuş uçuyor ve bir kocakarı onu karnına sokuyor, oğlu da onu arıyordu.

Bu rü'yâsını arkadaşlarına anlattı. Onlarda:

- Hayırdır inşaallah, dediler.

- Bu rüyâyı kendim şöyle yorumladım:

Başın tıraş edilmesi, başın kesilmesi demektir. Ağızdan kuşun çıkması rûhun çıkmasıdır. Kocakarının karnına alması, toprağın içine gömülmeştir. Oğlumun beni araması da savaşta yaralanacağına ve sonradan O'nun da şehîd olacağına alâmettir. Ben şehîd olacağımı umuyorum.

Gerçekten, Tufeyl bin Amr hazretleri Yemâme savaşında şehîd oldu. Oğlu da bu savaşta ağır yaralandı. Yermuk savaşında da şehîd oldu.

HZ. UBÂDE BİN SÂMÎT (r.anh)

Resûlullah efendimiz hicretten sonra Medîne'de, Yahûdîlerle antlaşma yapmışlardı. Buna göre Yahûdîler, Müslümanlara saldırmıyacaklar, onların düşmanlarına yardım etmiyeceklerdi!

Buna rağmen, Yahûdîler sözlerinde durmadılar ve Müslüman kanı dökmekten çekinmediler.

Medîneli Yahûdîler, üç kabîle hâlinde yaşıyorlardı. Kureyzâ, Nâdir ve Kaynukaoğulları. En cesûrları, Kaynuka Yahûdîleriydi. Pek sağlam bir kalede oturuyorlardı. Kuyumculuk ve tefecilikle geçinirlerdi.

Müslümanların Bedir zaferinden sonra, hepsi de hırslarından kuduracak hâle geldiler. Bir Müslüman kadınına saldırmaları üzerine, Resûlullah efendimiz Yahûdîlere, bu kadar şımarmamalarını, aradaki antlaşmaya saygılı olmalarını, aksi davranışları devam ederse; Bedir günü, Müslümanlara eziyet eden Kureyş müşriklerinin başına gelenlerin, onlara da gelebileceğini ihtâr ettiler.

Yahûdîler işi, daha da ileri götürerek dediler ki::

- Savaşmasını bilmeyen kimselere ya'nî Kureyş'e karşı kazanılan zafer, önemli değildir. Şâyet Müslümanlar bir gün bizlerle çarpıştırlarsa, o zaman harb etmenin tadını öğrenirler!

Artık onlara, bir ders gerekliydi. Peygamber efendimiz Eshâb-ı kirâma hareket emrini verdiler.

Kaynukaoğulları, o çok sağlam kalelerine çekildiler. Müslümanlar da 15 gün müddetle, onları muhasara ettiler. Sonunda kaçacak delik bulamayan Yahûdîler, teslim olmaya mecbur kaldılar. Sevgili Peygamberimizden eman dileyip, merhâmetine sığındılar.

Sevgili Peygamberimiz her zaman olduğu gibi, Eshâbıyla istişâre ettiler.

Yahûdîlere, nasıl bir cezâ verilmesini, Eshâbına da sordular.

Münâfıkların başı İbni Selül, söz aldı:

- Yahûdîlerle benim, anlaşmalarım vardır. Ben, onların dostluğunu bırakamam!.. deyince, Hz. Ubâde bin Sâmit de söz istedi ve dedi ki:

- Yâ Resûlullah! Benim Kabîlem de Yahûdîlerle dostluk anlaşması yapmıştır. Fakat onlar, bütün sözlerini; ayaklar altına aldılar. Antlaşmalarını bozdular. Artık bundan sonra benim, Allah ve Peygamberinden başka dostum yoktur. Allah ve Resûlüne sığınmıyor, emirlerini bekliyorum.

Sevgili Peygamberimiz ikisine de ayrı ayrı bakarak buyurdu ki:

- Ey İbni Selül! Kendin için seçtiğin Yahûdîlerin dostluğu senin olsun! Ubâde'nin seçtiği, Allah ve Resûlünün dostluğu da, Onun olsun!

Bunun üzerine, Kur'ân-ı kerîm'in Mâide sûresi, 51. âyeti nâzil oldu. Meâlen şöyledir:

(Ey îmân edenler! Sizler, Yahûdî ve Hıristiyanları dost edinmeyin. Zîrâ onlar ancak, birbirlerinin dostlarıdır. Sizden kim, onları dost edinirse; onlardan sayılır. Allah zâlimleri, doğru yola eriştirmez.)

Peygamber efendimiz onlara karşı, pek merhâmetli davrandılar. Kaynukaoğullarının, canlarını bağışladılar. Sâdece, Medîne'den çıkarılmalarını emrettiler. Bu vazifeyi de, Hz. Ubâde'ye verdiler. O da bu vazîfeyi hakkıyla yapmıştır.

Ubâde bin Sâmit hazretleri, şöyle anlatır:

Ben birinci Akabe'de hazır bulunanlar içindeydim. Oniki kişi idik. Resûlullah efendimiz ile şunun üzerine bî'at ettik ki:

Allahü teâlâyâ hiçbir şeyi ortak koşmayalım, hırsızlık etmiyelim, zinâ yapmayalım, çocuklarımızı öldürmeyelim, dillerimizle yalan söyleyerek iftirâ etmeyelim, herhangi bir iyilik

husûsunda O'na âsi olmayalım.

Bundan sonra, Peygamberimiz buyurdu ki:

- Eğer ahdinizde, sözünüzde durursanız sizin için Cennet vardır. Eğer onlardan bir şeyi örtbas ederseniz sizin işiniz Allahü teâlâyâ âittir, dilerse azâb eder, dilerse affeder.

Ubâde bin Sâmit, bîsetin 12. senesi hac mevsiminde Mekke'de yapılan ikinci Akabe bî'atinde de bulunan Hazrec kabîlesinin oniki temsilcisinden biridir. Bî'atte dedi ki:

- Yâ Resûlallah! Allah yolunda hiçbir kınayıcının kınaması beni tutmamak, yolumdan alıkoymamak üzere, sana bî'at ediyorum.

Ubâde bin Sâmit'in annesi de İslâmiyet ile şereflenip, çok kimsenin Müslüman olmasına vesîle oldu. Hicretten sonra Mekke'den göç eden Müslümanlardan Ebû Mersed ile kardeş oldu. Hz. Ümmü Hıram ile evlendi. Nikâhını Resûlullah efendimiz kıydı.

İslâm güneşi parladıkça, Medîne'ye hicret edenler de çoğalıyordu. Muhtaç olanları sevgili Peygamberimiz, ba'zı âilelerin yanına misâfir ediyorlardı. Kabiliyetli olanlara, Kur'ân-ı kerîm öğretilmesini de istiyorlardı.

Onlardan biri, Hz. Ubâde'nin misâfiri oldu. Kur'ân-ı kerîmi iyice öğreninceye kadar yedi, içti, ağırlandı. Ayrılık vakti gelince O da, Hz. Ubâde'ye bir karşılık vermek istedi. Elinde, çok güzel bir yay tutuyordu. Hem ağacı, hem kirişi, hem işçiliği fevkalâde idi. Dedi ki:

- Bana verdiğin emeklere karşı, lütfen bu yayı kabûl et!

Hz. Ubâde vaziyeti Peygamber efendimize arzetti. Allahü teâlânın Resûlü buyurdu ki:

- Eğer o yayı kuşanırsan; omuzların arasında bir ateş közü taşımış olursun.

Böylece öğrenmiş oluyoruz ki, ba'zı şeyler, bilhassa, Kur'ân kerim öğretilmesi; yalnız Allah rızâsı için yapılmalıdır. Karşılığında, herhangi bir şey almak, doğru değildir...

Ubâde bin Sâmit şöyle anlatır:

Birgün hasta idim. Peygamber efendimiz, Ensârdan ba'zı zâtlarla beni görmeye geldi. Resûlullah efendimiz, şehîdlerden bahsederek;

- Şehîdlerin kim olduğunu biliyor musunuz? diye sordu.

Herkes susmuştu. Resûlullah suâli üç defa tekrarladı. Beni kaldırdılar. Şöyle cevap verdim:

- Şehîd, İslâmiyeti kabûl eden, hicret eden, sonra Allah yolunda ölerdir.

Bunun üzerine Resûlullah şöyle buyurdu:

- O zaman ümmetimin şehîdleri çok az olur. Allah yolunda ölen şehîddir. Denizde boğulanlar şehîddir, karın ağrısından ölenler şehîddir, lohusalıktan ölen kadın şehîddir.

Ubâde bin Sâmit, talebelerinden Sanabic'in hastalığına üzülüp, ağladığını görünce:

- Ne ağlıyorsun, eğer mahşerde sana şehâdet etmeme ve şefâ'at etmeme müsâade edilirse, şehâdet ve şefâ'at ederim.

Bu Resûl-i ekremden işittiğim bir hadîstir. Size şimdi de Resûl-i ekremin diğer bir hadîs-i şerîfini rivâyet ediyorum. Resûl-i ekrem efendimiz buyurdu ki:

(Kim ki Allahtan başka tapacak bir ma'bûd bulunmadığına, Muhammed aleyhisselâmın, Resûlullah olduğuna şehâdet ederse, onun cesedi Cehenneme harâm olur.)

Ubâde bin Sâmit şöyle anlatır:

Birgün bir zât Peygamber efendimize gelerek sordu:

- Yâ Resûlallah, amellerin en üstünü nedir?

- Allahü teâlâyâ îmân ile O'nu tasdik, O'nun yolunda cihâddır.

- Yâ Resûlallah, daha kolayı yok mu?

- O hâlde, sabırlı ve iyilik sever ol!
- Yâ Resûlallah, daha da kolayımı istiyorum.
- O hâlde, Allahü teâlâ sana ne kısmet etmiş ise ona râzı ol!

Başka bir zamanda da Resûlullah efendimiz o'na şöyle buyurdu:

- Ben sizin benden sonra şirke düşeceğinizden korkmam. Sizin için korktuğum mala meyl ve rağbet etmenizdir.

Birisi Ubâde bin Sâmit'e dedi ki:

- Ben harb ederken Allahü teâlânın rızâsını murâd ettiğim gibi, başkalarının beni övmesini de isterim.

Bunun üzerine Ubâde hazretleri buyurdu ki:

- Sana bundan kâr yok.

Adam üç kere aynı sözü tekrar edince, Ubâde hazretleri, şu hadîs-i şerîfi okudu:

(Allahü teâlâ buyuruyor ki: Ben ortaklıktan müstagnî olanların en müstagnîsiyim. Kim ki benim için amel eder ve başkasını da bu amele katarsa, hissemi o ortağıma devrederim.)

Ubâde bin Sâmit, Eshâb-ı kirâmın en fazîletlerinden biri idi. Peygamber efendimiz zamanında Kur'ân-ı kerîmi tamamen ezberlemiş, ayrıca bir de Kur'ân-ı kerîm yazmıştı.

Buyurdu ki:

"Cehennem yedi kapısı vardır; üçü zenginler, üçü kadınlar, birisi de fakirler içindir."

"Yapacağın işin sonunu düşün, salâh ve iyilik ise onu yap. Azgınlık ise ondan vaz geç."

Allahü teâlânın rızâsı için yaşayan Peygamber efendimiz, vazîfelerini tamamladıktan sonra; bu dünyadan ebedî âleme göçtüler. Birinci halîfesi, Hz. Ebû Bekir de ömrünü tamamladı. Arkasından, Hz. Ömer halîfe seçildi. Onun zamanında İslâm orduları, büyük fetihler yaptılar.

Hz. Amr ibni Âs kumandasında bir ordu, Mısır seferine çıktı. Epeyce zaman geçmesine rağmen, zafer haberi gelmiyordu. Nihâyet bir mektup geldi. Mısır için, yardım isteniyordu!..

Bunun üzerine Hz. Ömer de, bir mektup yazdı:

Ey Amr! Şunu bil ki Cenâb-ı Allah, hiçbir millete doğru niyetli olmadıkça, yardım etmez. Sana yardım için, dört Müslüman gönderiyorum. Bildiğim kadarıyla bunlardan her biri, bin kişiye bedeldir.

Mektubumu aldığın zaman, askerlerini topla. Onlara güzel bir şekilde hitâb et. Yolladığım dört Müslümanı, onlara tanı. Askerlerine evvelâ niyetlerini düzeltmelerini; sonra da, düşman karşısında sabır ve sebatla savaşmalarını söyle.

Cum'a Günü, zevâlden sonra hücûm emrini ver. Çünkü o saatte, duâlar kabûl olunur ve Allahın rahmeti yağar. Bütün mücâhidler yüksek sesle Tekbîr getirip, Allahü teâlâdan yardım dilesinler. Sonra da, hücûma kalksınlar!

Mısır Başkumandanı bu mektubu alır almaz, askerlerini topladı. Önce Halîfenin yazdıklarını, saygıyla okudu. Sonra da şöyle konuştu:

- Ey mücâhid gâziler. Emîr-ül Mü'minîn, Ömer bin Hattâb hazretlerinin; bizlere yardım için yolladığı bahâdırları, işte sizlere tanıtıyorum:

Bu zât: Cennetle müjdelenmiş, 10 büyük Müslümandan, sevgili Peygamberimizin öz halasının oğlu, Zübeyr bin Avvâm'dır.

Şu kahraman; "Resûlullahın süvârisi" ve Bedir savaşını yaşayan kahramanlarından, Mikdâd bin Esved'dir.

Bu genç ise; Peygamber efendimizin duâlarına mazhâr olan, meşhur Mesleme bin Muhalled'dir.

Sonuncu Müslüman da; hem âlim, hem hâfiz, hem cengâver ve de Akabe Bî'atlarının reislerinden, Ubâde bin Sâmit hazretleridir.

Bu konuşmadan sonra mücâhidler gerçekten coştular. Hz. Ömer'in dediklerini aynen yapmaya başladılar. Mübârek Cum'a vaktinde, herkes güzelce abdestlerini aldı. Namazlarını kıldılar ve zafer için, Cenâbı Hakka duâ ettiler. Sonra da tekbîrlerle, hücûma geçtiler. İşte bu îmânlı hücûmlar sonunda, duâlar nihâyet kabûl oldu. Mısır topraklarına da, İslâm güneşi doğdu.

Hz. Ubâde, dirâyetli, üstün kabiliyetli bir kimseydi. Hz. Ebû Bekir, hilâfeti zamanında Bizans Kralı Herakliyus'a elçi olarak Haşim bin Âs ile Ubâde bin Sâmit'i gönderdi.

Bu iki zât, Şam'a uğradıktan ve uzun bir yolculuktan sonra İstanbul'a vardılar. Boyunlarında kılıçları olduğu hâlde atlarının üzerinde kralın sarayına kadar yaklaştılar. İstanbul halkı onları hayret ve hayranlıkla seyrediyordu. Hayvanlarından inerken;

- Lâ ilâhe illallahü vallahü ekber, deyince, sarayın, hurma ağacı gibi sallandığını gördüler.

Kralın huzuruna çıktılar. Kral kendilerine, Peygamberimiz ve İslâmiyet hakkında bir hayli suâl sordu. Aralarında şu konuşmalar geçti:

- Sizin yanınızda en büyük kelâmınız nedir?

- Lâ ilâhe illallahu vallahü ekber'dir.

- Siz evinizde, memleketinizde bunu söylediğiniz zaman evleriniz sarsılıp, tavanlarınız üzerlerinize çökmüyor mu?

- Hayır, biz bu sözün hiçbir zaman öyle yaptığını görmedik. Ancak senin yanında gördük. O, bize öğütten başka birşey değildir.

- Vallahi mülkünden çıkmaktan nefsim hoşlansaydı size tâbi olurum, ölünceye kadar da sizin hakîr bir köleniz olmayı isterdim.

Kral, bu itiraftan sonra elçileri kıymetli hediyelerle gönderdi.

Hz. Ubâde 655 yılında yetmişiki yaşlarında iken Remle'de hastalandı. Çok sevilen ve sayılan bir sahâbî olduğu için, bütün mü'minler ziyâretine koşuyorlardı.

Hasta yatağında bile, Peygamber efendimizin hadîs-i şerîflerini ve mübârek Kur'ân-ı kerîm âyetlerini açıklıyor; güzel nasîhatlerde bulunuyordu. Bir keresinde oğlu Velid dedi ki:

- Babacığım! Bana da bir nasîhatta bulunur musun? Fakat lütfen en önemlisi hangisiyle, onu söyleyiniz.

- Beni yatağında doğrultun, oturayım!

Dediğini yaptılar. Sonra şunları söyledi:

- Oğlum! Eğer sen, kaderin hayrına ve şerrine inanmazsan; îmânın tadına eremezsin.

- Fakat Babacığım, kaderin, hayrını ve şerrini nasıl anlıyabilirim?

- Şöyle inanmalısın ki: kaderinde olmayan şey, seni aslâ bulamaz. Kaderinde yazılı olandan da, aslâ kaçamazsın.

Hz. Ubâde'nin hastalığı ziyâdeleştii. Vefât edeceğini anlayınca dedi ki:

- Ne kadar akrabam, azatlı, hizmetli ve komşularım varsa; toplayıp getirin!

Hepsi gelince, onlara;

- Sanıyorum bugün; dünyadaki son günüm, âhiretteki ilk gecem olacaktır. Ba'zılarınızı, elimle veya dilimle incitmiş olabilirim. İşte şimdi bana, kısas yapın. Çünkü bu dünyada kısas yapmazsanız, yemin ederim ki öbür dünyada, hakkınızı benden alacaksınız, dedi.

Etrafındakilerle helâlleşti. Sonra son vasiyetini yaptı:

- Rûhumu teslim eder etmez, hepiniz kalkıp güzelce abdest alın. İkişer rek'at namaz kılıp; hem

kendinize, hem de Şu garip Ubâde'ye duâ edin. Çünkü cenâbı Hak, yüce Kitâbında (Sabır ve namazla, Allaha sığının!) buyurmuştur. Daha sonra hiç bekletmeden, beni kabrime götürün.

HZ. UKAYL BİN EBİ TÂLİB (r.anh)

H. Ukayl Peygamberimizin amcası Ebû Tâlib'in dört oğlundan ikincisidir. Başlangıcından beri İslâma yakınlık duyuyordu. Ancak, Mekke'deki sosyal durumdan ve Mekke'li müşriklerin Müslümanlara yaptığı işkenceleri görüp çekindiğinden, bu düşüncesini açığa vuramadı.

H. Ukayl, Mekke müşrikleri baskı yaptıkları için, Bedir savaşında istemeyerek onların yanında yer aldı. Müslümanlar onu esir aldılar. Kendisi fakir idi. Kurtuluş fidyesini ödeyecek durumu yoktu. Bundan dolayı, onun fidyesi, amcası Abbâs bin Abdülmuttalib tarafından ödendi.

H. Ukayl'in İslâmı kabûl edişi, Hudeybiye anlaşmasından sonra olmuştur. Müslüman olan Ukayl, Mûte gazâsına iştirak etti. Ancak dönüşünde uzun süren bir hastalığa yakalandı ve bu sebeple Mekke, Huneyn ve Tâif gazâlarına iştirak edemedi.

Daha sonra, tekrar Mekke'ye yerleşti. Ancak, zaman zaman Resûlullahı ziyâret eder, hizmette kusur etmezdi. Bu bakımdan Resûl-i Ekremden birkaç hadis-i şerif rivâyet etmiştir.

H. Ukayl, Müslüman olmadan önce fakir idi. Müslüman olup, hicret ettikten sonra daha da fakirleşti. Resûlullah efendimiz bu durumu görünce, Hayber seferinden sonra, kendisine yıllık bir maaş bağladı. Başka geliri olmadığından, geçimini yalnız bu maaşla temin ediyordu.

Ukayl bin Ebi Tâlib, Peygamberimizi çok severdi. Her fırsatta Resûlullah'a olan bağlılığını ve sevgisini gösterdi. Resûlullah efendimiz de onu severdi. Ukayl hazretlerine buyurdu ki:

- Yâ Ukayl! Ben seni iki cihetten seviyorum. Birincisi, yakın akrabam olduğun için, ikincisi, amcamın seni sevdiğini bildiğim için.

H. Ukayl, Resûlullahın kıymetli sünnetine uymakta çok dikkatli ve titiz idi. Çevresindekilere, câhiliyye âdetlerinden uzaklaşmalarını tavsiye ederdi. Nesepler, soylar üzerinde geniş bir bilgiye sahipti.

Câhiliyye devrine dâir, örf ve âdetler, meşhur günler, hikâye ve destanlar hakkında da derin bilgisi vardı. Bu yüzden komşu kabîleler arasında hürmet ve saygı görürdü. Bu konuda sorulan suâllere geniş ve doyurucu cevaplar verirdi.

Müslüman olduktan sonra, câhiliyye devrine ait âdetlerini iyi tanıdığından, neleri terkedeceğini de gayet iyi biliyordu. Çünkü, şerri, günahı, haramı bilmeyenin, tanımayanın, o kötülüğe, harama düşme ihtimali her zaman mevcuttur. Ama tanırrsa, ondan kendisini muhafaza etmesi mümkündür.

Ukayl hazretleri hazır cevap bir zat idi. Yüz küsur sene yaşamıştır. Yezid ile olan anlaşmazlıkta H. Hüseyin'in tarafını tutarak, bu konuda önemli rol almıştır.

Bidat sahiplerinden uzak dururdu. Bildirdiği bir hadis-i şerifte buyuruldu ki:

- Bidat sahipleri ile birlikte bulunmayınız! Onlarla birlikte yiyip içmeyiniz! Onlardan kız alıp vermeyiniz!

Ukayl hazretleri, Câfer-i Tayyar hazretlerinden on, H. Ali'den yirmi yaş büyük olup, üçü de aynı anadandır. Künyesi Ebû Yezid'dir. 680 tarihinde vefât etti.

HZ. UKBE İBİNİ ÂMİR EL-CUHENÎ (r.anh)

Ukbe İbni Âmir el-Cuhenî radiyallahu anh Kur'an-ı Kerim'i güzel okuyan bir Kur'an hâfızı... Gecenin seher vakitlerinde kalkıp Mevlâ ile konuşurcasına huşû ile Kur'an tilâvet eden bir âşık... Kendi el yazması Kur'an'ı bulunan bir ilim eri...

O, Rasûl-i Ekrem sallallahu aleyhi ve sellem efendimizin Medine-i Münevvere'ye hicretinden sonra islâm'la şereflendi. Müslüman oluşunu kendisi şöyle anlatıyor:

"İnsanlardan uzak, çöllerde küçük sürülerimin peşinde hayatımı geçiriyordum. Mekke'de yeni dinin ve son Peygamberin geldiğini daha sonra Medine'ye hicret edeceğini duydum. Kısa bir zaman sonra da Medine'ye teşrif ettiği müjdesini aldım. Bütün Medine'li müslümanların sevinç haberleri geliyordu. Ben de sürülerimi bırakıp Medine'ye koştum. Huzuruna vardım ve: "Ya Rasûlallah! Ben size bey'at edeceğim" dedim. Sevgili Peygamberimiz: "Sen kimsin?" dedi. Ben de: "Ukbe İbni Âmir el-Cuhenî'yim" dedim. Bana: "Sence hangisi daha iyi. Bedevi bey'ati mi, yoksa hicret bey'ati mi?" dedi. Ben de: "Hicret bey'ati yapmak istiyorum." Yani, Medine'de kalmak üzere bey'at ediyordum dedim. Muhacirlerle beraber yanında bir gece kaldım. Ertesi gün küçük sürümün yanına döndüm."

Ukbe (r.a)'ın gönlüne islâm ışığı girmişti, fakat o sevgiliden ayrı kalışı yeni gelen vahiyleri duyamaması ona çok zor geliyordu. Kendi ifadesiyle şöyle bir çare bulmuştu: "Biz oniki arkadaştık. Sürülerimizi otlatmak için Medine'den uzakta kalıyorduk. Arkadaşlarla aramızda : "Biz de hiç iş yok. Yeni gelen vahyi öğrenmek ve Rasûlullah (s.a)'ın sohbetinde bulunmak için hergün birimiz Medine'ye gitse, sürüsüne burada kalanlar baksa diye anlaştık. Ben sürüleri bırakmaktan korkuyordum. Siz gidin ben sürünüze bakayım. Geldiğinizde, dinlediklerinizi ve öğrendiklerinizi sizden alırım" dedim. Bir müddet böyle nöbetleşe devam ettik. Sonra o sevgilinin yüzünü görememek, huzurunda bulunamamak canıma tak etti ve kendi kendime:

"Yazıklar olsun sana! Sen bu sürüler yüzünden mi Rasûlullah (s.a)'ın sohbetinde bulunmayı terk ediyorsun. Gelen vahyi direk onun ağzından duymak, aracısız, ondan almaktan bu sürüler mi seni alıkoyuyor?" dedim. Gafletten uyanarak kendime geldim ve koyunlarımı bırakıp Rasûlullah (s.a)'ın yakınında bulunmak için Medine'ye hicret ettim. Mescid'de yatıp kalktım."

Ukbe (r.a) gölge gibi Rasûlullah (s.a) efendimizi takip etmeğe başladı. Yolculukda hayvanının yularını tuttu. Ona hizmeti zevk haline getirdi. Efendimiz de Ukbe'yi çoğu kere terkisine alırdı. Bu sebepten ona Rasulullah'ın redifi diye isim verildi. Kendisi şöyle anlatıyor.

Birgün Rasulullah (s.a) efendimiz bana : "Ukbe! Sana, şimdiye kadar benzeri görülmeyen iki sûreyi öğreteyim mi?" dedi. Ben de: "Evet Ya Rasûlallah! " dedim. Bunun üzerine iki Cihan Güneşi efendimiz bana "felâk ve Nas" sûrelerini okudu. Namaz vakti girince imam oldu ve o iki sûreyle namazı kıldırdı. Daha sonra: "Ey Ukbe! Yatarken bu sûreleri daima oku!" buyurdu.

Ukbe (r.a) Allah'ın sevgilisine yakın olmanın ve ona hizmet etmenin bereketini, hayatında gördü. Kur'an, hadis, fıkıh ve ferâiz ilminde güzide şahsiyet oldu. Ashab arasında ilim ve cihad eri olarak anıldı.

O, Kur'an okumak ve öğretmekten büyük zevk alırdı. Birgün Resûl-i Ekrem (s.a) efendimizden: "Ya Rasûlallah! Hûd ve Yusuf sûrelerini bana okur musunuz?" diye ricada bulundu. Efendimiz okudu Ukbe dinledi. Daha sonra öğrendiği şekilde etrafına okudu ve öğretti.

O, Kur'an-ı Kerim'i çok güzel okurdu. Sahabe onun tane tane okuyuşunu dinler, kalpleri ürperirdi. Bilhassa geceleri ortalık sakinleşince yüksek sesle, Mevlasıyla konuşurcasına âyetleri tefekkür ederek hûşû ile okur gözleri yaşlarla dolardı.

Hiz. Ömer (r.a) onu birgün çağırıp şöyle dedi "Ey Ukbe! Bana biraz Kur'an oku!" O da: "Hay, hay, Ey emîru'l-mü'minin" dedi ve bir miktar Kur'an okudu. Ukbe (r.a)'ın tatlı tatlı okuyuşunu hûşû ile dinleyen Hiz. Ömer (r.a) gözyaşlarını tutamadı ve sakalını ıslatıncaya kadar ağladı.

Evet!.. Kur'an böyle bir kitaptır. Onu huşû ile dinlemek kalbleri ürpertir... Gönülleri yumuşatır. Gözyaşlarını akıtır... Çünkü kâmil mü'minlerin gıdasıdır Kur'an... Allah'ım!.. Bizlere de o yüce kitabın derinliklerine dalabilmeyi, onu okumak okutmak ve dinlemeyi zevk haline getirebilmeyi nasib et!.

.Ukbe (r.a) kendi elleriyle yazdığı bir Kur'an bıraktı. Yakın zamana kadar Mısır'da kendi adıyla bilinen cami'de muhafaza edildi. Fakat kaybolan kültür hazinelerimiz arasında maalesef o da kayıplara karışıp gitti.

O, Hiz. Ömer (r.a) devrinde Şam'ın fethinde bulundu. Büyük kahramanlıklar gösterdi. Komutan Ebu Ubeyde (r.a) halifeye müjdeyi ulaştırmak üzere onu gönderdi. Muaviye devrinde Mısır'da valilik yaptı. Onun emriyle Rodos adasının fethi için gönderilen orduya kumandan oldu.

Ukbe (r.a) askeri bilgileri öğrenmekten zevk alırdı. Kendisi de mükemmel ok atardı. Halkı da bu işe teşvik ederdi. Bir defasında Hiz. Halid İbni Velid (r.a)'a Resûl-i Ekrem (s.a) Efendimizin: "Cenab-ı Hak bir ok için üç kişiye cennet nasib edecektir" hadisini hatırlatmıştı. Bunun için ok atmak hususunda büyük gayret sarfederdi.

İlim ve cihada çok önem veren Ukbe (r.a) 55 hadis-i şerif rivayet etmiş ve 58. hicri senede Mısır'da vefat ettiği bildirilmiştir. Cenab-ı Hak'tan şefaatlerini niyaz ederiz. Amin.

HZ. UMEYR İBNİ VEHB (r.anh)

Umeyr İbni Vehb radıyallahu anh Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem efendimizin kendisine göstermiş olduğu açık mûcize karşısında hayrette kalan ve derhal gönlünü islâm'a açan bir yiğit...

O, islâm'la şereflenmeden önce Kureyşin azıllılarından. Cesur, keskin görüşlü bir yiğitti. Bedir Gazvesinde müşrikler safında yer aldı. Kavmi onu müslümanların sayısını öğrenmek ve arkalarında yardımcı kuvvetleri olup olmadığını araştırmak üzere seçip gönderdi. Kavmine döndüğünde gördüklerini sanki bir müslüman gibi nakletti. şöyle ki: "Ey Kureyş topluluğu!.. Onların sayıları azdır. Arkalarında yardımcı kuvvetleride görünmüyor. Fakat onların herbirini ölüme susamış kişiler olarak gördüm. Sizlerden birini öldürmedikçe onlardan birisinin öldürülmesi mümkün değildir. Onların sayısı kadar sizden de ölen olacaksa hayatın ne tadı kalır? Ona göre kararınızı veriniz..." dedi.

Bu sözlerden Kureyş'in bazı ileri gelenleri etkilendi. Savaş yapmadan Mekke'ye dönmeyi bile gönüllerinden geçirdi. Fakat "Kureyş'in şeytanı" diye bilinen Ebu Cehil'in kin, kibir ve gururu baskın çıktı. Harb ateşi yakıldı. Başlarına gelen belaya ne kendisi ne de kavmi engel olamadı. Kureyş hezimete uğrayarak geri döndü. Umeyr İbni Vehb'de yara-bere içerisinde güç belâ Mekke'ye döndü. Oğlu esir olarak Medine'de kaldı. Zamanla Umeyr'in yaraları iyileşti. Ama islâm'a düşmanlığı daha bir koyulaştı. Kendisinin Resûlullah'a ve ashabına yaptığı ezâ ve cefalar aklına geliyor ve oğluna işkence yapılmasından korkuyordu.

Bir gün amcazâdesi Safvan İbni Ümeyye ile Kâbe'de Hicir mevkiinde oturmuş hasbihal ediyorlardı. Bedir felaketinden ve esirlerden bahsediyorlardı. Safvan "Bedir'den sonra hayatın tadı tuzu kalmadı." dedi. Umeyr de: "Gerçekten öyle... Bundan sonra yaşamaya değmez. Şayet şu borçlarım olmasa, çoluk çocuğumu geçindirmek düşüncem bulunmasaydı, Medine'ye varır, Muhammed'i öldürürdüm. Oğlumun ellerinde esir olması da bu iş için iyi bir bahânedir." dedi.

Safvan çok zengindi. Bedir'de kaybettiği yakınlarının intikamını almak istiyordu. Umeyr'in bu sözlerini fırsat bildi ve ona: "Umeyr!... Eğer Muhammed'i öldürürsen, senin bütün borçlarını öderim. Çoluk çocuğuna da benimkilerle birlikte ölene kadar bakarım. Malım onların hepsine yeter" dedi. Umeyr'in istediği de buydu. Peki öyleyse dedi. Fakat bu anlaşmamızı gizli tut! Sakin kimseye söyleme diye tenbih etti.

Umeyr kılıcını bileyip zehirledi. Devesine binip Medine'nin yolunu tuttu. Mescid-i Nebvî'nin kapısına yakın bir yerde devesini indirdi. Hz. Ömer (r.a) onun devesinden inip, kılıcını kuşanmış olarak Mescide doğru gittiğini görünce: "Bu, Allah düşmanı Umeyr'dir. Buraya mutlaka bir kötülük yapmak için gelmiştir" dedi. Kendisi derhal Rasûl-i Ekrem (s.a) efendimizin huzuruna geldi ve durumu arz etti. İki Cihan Güneşi Efendimiz: "Onu bana getirin." buyurdu. Hz. Ömer (r.a) geri dönüp Umeyr'in yanına geldi. Yakasından tuttu. Boynundaki kılıcı sımsıkı yakalayarak Rasûlullah'ın huzuruna götürdü. Efendimiz Umeyr'i bu halde görünce: "Onu serbest bırak Ömer!... Sen geri dur!... Sen de yakın gel ey Umeyr!... Yaklaş ya Umeyr!" buyurdu. Sonra aralarında şu konuşma geçti. Efendimiz ona: "-Ey Umeyr! Buraya niçin geldin?" dedi. O da "-Oğlum elinizde esir. Bir iyilik edip onu bırakasınız diye geldim" dedi. "Boynundaki şu kılıç ne oluyor?" "-Öyle kılıç olmaz olsun! Bize ne faydası dokundu ki... Bedir'de bir fayda verdi mi?" dedi. Efendimiz tekrar: "Bana doğru söyle! Buraya niçin geldin?" diye sordu. O da: "-Sadece bunun için geldim" dedi. Aldığı bu cevaplardan sonra Fahri Kâinat (s.a) efendimiz ona: "-Peki öyleyse Hicir'de Safvan İbni Ümeyye ile yaptığınız anlaşma neydi? Orada, Bedir'de kuyuya atılan kimselerden bahsettiniz. Sonra sen, borcum ve şu çocuklarım olmasaydı, gider Muhammed'i öldürürdüm, dedin. Safvan da borcunu ödemeyi,

çocuklarına bakmayı üstlendi. Sende kalkıp geldin. Fakat Allah Teâlâ yapmayı düşündüğün işe izin vermeyecektir." buyurdu.

Umeyr bu bilgiler karşısında hayretler içerisinde kaldı. Renkten renge girdi. Ürkek ürkek, kekeleyerek: "Bu konuyu sadece Safvan'la ikimiz konuşmuştuk. Yanımızda başka biri yoktu. Vallahi, kesin olarak inandım ki, sana bu haberi ancak Allah getirmiştir. Anlıyorum ki, sen Resûlullahsın. Müslüman olmam için beni sana gönderen Allah'a hamdolsun..." dedi. Peşinden kelime-i şehadet getirerek islâm'la şereflendi.

İki Cihan Güneşi Efendimiz ashabına: "Kardeşinize dinini ve Kur'an'ı öğretin. Esirini de salıverin." buyurdu, Kısa zamanda dinini iyice öğrenen Umeyr (r.a) Rasûl-i Ekrem (s.a) efendimizden izin alarak Mekke'ye döndü.

Safvan İbni Umeyye Mekke'de Kureyş'in toplantılarına katılıyor ve "Yakında Bedir acılarınızı unutturacak bir haber vereceğim." diye ilan ediyordu. Umeyr'in dönüşü, gecikince merak edip yolcu kabilelerinden onu sormaya başladı. Onun islâm'a girdiğini duydu. Ama inanamıyordu. Onun islâm'a girişi ve Mekke'ye dönüşü büyük bir hadise oldu. İslâm'ı yaymak için çok çalıştı. Birçok müşrik onun sayesinde İslâm'ın nuruna kavuştu. Mekke fethinden sonra da Safvan'ın müslüman olmasına vesile oldu. Uhud'dan evvel Medine'ye hicret etti. Bütün gazalarda bulundu. Hz. Ömer (r.a) devrinde Amr ibni As (r.a)'a gönderilen yardımcı kuvvetlerin birinde komutanlık yaptı. İskenderiye fethinde büyük yararlılıklar gösterdi. Diğer bazı şehirlerin fethinde de bulunan Umeyr İbni Vehb (r.a) Hz. Ömer (r.a)'in hilafetinin son zamanlarında vefat etti. Cenâb-ı Hak şefâatlarına nâil eylesin. Amin

Sahabe-i kiramın büyüklerinden biri olup Rasûlullah (s.a.s)'ın vahiy kâtiplerindendir. Übey (r.a)'in babasının adı Ka'b, annesinin ismi Suheyle'dir. İki künyesi vardır: Ebu'l-Münzir ve Ebu't Tufeyl. Medineli olup Hazrec kabilesinin Neccârôğulları kolundandır. Doğum tarihi kesin olarak bilinmemektedir.

Übey b. Ka'b'ın Müslümanlığı kabul etmesi Rasulüallah(s.a.s)'ın Medine'ye hicret etmesinden önce, Akabe biatlarında olmuştur. Übey b. Ka'b ikinci Akabe biatında Rasûlullah (s.a.s)'e biat eden yetmiş kişi içerisinde idi. Rasûlullah (s.a.s) Medineli Müslümanlar arasında yapmış olduğu kardeşlik antlaşmasında Übey b. Ka'b ile Aşere-i Mübeşşere (Cennetle müjdelenen on kişi) den Said b. Zeyd'i kardeş yaptı. Übey, Rasûl-i Ekrem ile Bedir, Uhud, Hendek ve diğer bütün muharebelere katıldı. Uhud muharebesinde kendisine bir ok isabet etmiş, Rasûlullah (s.a.s) ona bir tabib göndermiş, tabib okun girdiği yerdeki damarı keserek üzerini dağlamıştı. Bu suretle Übey b. Ka'b bu arızadan kurtulmuş oldu (bk. Müslim, Selam, 73-74).

Übey b. Ka'b cahiliyye döneminde de okuma yazma bilen az sayıdaki kimselerden biri idi (İbn Sa'd, Tabakat, I, 498). Rasulüallah(s.a.s) Medine'ye hicret edince, orada, ensar içerisinde yazılarını ilk yazan Übey b. Ka'b olmuştur (İbn Seyyidi'n-Nas, II, 315). Yazdığı yazıların sonuna "filan oğlu filan yazdı" diyenlerin de ilki idi (İbnü'l-Esir, Üsdu'l-Gabe).

Şu halde Medine döneminde Rasulüallah(s.a.s)'a gelen vahyi ilk yazan Übey b. Ka'b olmuştur. Übey b. Ka'b olmadığı zaman Zeyd b. Sabit yazardı. Peygamber Efendimiz (s.a.s) ilahi vahyi Cebrail (a.s)'dan aldığı zaman, Übey b. Ka'b onu daha yazının ıslaklığı üzerinde iken ezberler, Rasûlullah (s.a.s)e okurdu (Zehebî, Siyer, I, 280) Übey ashabın en alimlerinden idi. Tabiinin büyük bilginlerinden olan Mesruk (663/683) şöyle derdi: "Rasûlullah (s.a.s)'in ashabıyla görüştim. İlimlerinin şu altı kişiye dayandığını gördüm: Ali, Abdullah b. Ömer, Zeyd b. Sabit, Übey b. Ka'b ve Ebu'd-Derdâ "(İbn ü'l-Kayyim, i'lâmu'l-Muvakkîn, I, 16).

Übey b. Ka'b, Kur'an-ı Kerîm'i en iyi okuyan sahabîlerden idi. Peygamber Efendimiz (s.a.s) "Ümmetimin en iyi okuyanı Übey'dir." (Zehebî, Siyer, I, 392) buyurmuştur. Bu sebeple Seyyidü'l-Kurra (okuyucuların efendisi) lakabıyla tanınmıştı. Kur'an-ı Kerîm'i sekiz gecede hatmederdi. Rasulüallah(s.a.s)'in zamanında Kur'an'ı cem' ederek ona arzeden sayılı sahabîlerden biri idi. Nitekim Enes b. Malik, "Rasûlullah (s.a.s) zamanında Kur'an'ı dört kişi hıfz etmiş olup hepsi de ensardandı. Bunlar: Übey b. Ka'b, Muaz b. Cebel, Ebû Zeyd ve Zeyd b. Sabit'tir" (Buharî, Menakibu'l Ensar 17; Tirmizî, Menâkib 33) demiştir.

Übey b. Ka'b, Rasûlullah (s.a.s)'in ashabına Kur'an'ı kendilerinden öğrenmelerini tavsiye ettiği dört kişiden biridir. Abdullah b. Amr b. As'dan şöyle rivâyet edilmiştir: Rasulüallah(s.a.s)'in şöyle buyurduğunu işittim: "Kur'an'ı dört kişiden alın (öğrenin). Abdullah b. Mes'ud'dan,-Rasulüallah(s.a.s) önce bunu zikretti, Ebu Nuzeyfe'nin mevlası Salim den, Muaz b. Cebel'den ve Übey b. Ka'b'dan" (Buharî, Menakibu'l-Ensar,16). Bu dört sahabîden Muaz ile Übey ensardan, Abdullah b. Mes'ud ile Salim ise muhacirlerdendir.

Rasûlullah (s.a.s) Übey b. Ka'b'ı, Kur'an-ı Kerim'i iyi bilen bir sahabî olması sebebiyle öğretmen olarak tayin etmişti. Mescid-i Nebevi'de Kur'an-ı Kerîm'i öğretirdi. Aralarında Ebu Hureyre ve İbn Abbas'ın da bulunduğu bir çok sahabînin hocalığını yapmıştır. O, Kur'an-ı Kerîm'i öğretmesi karşılığında her hangi bir maddi şey de almazdı. Nitekim ondan şöyle rivâyet edilmiştir: "Muhacirlerden birine Kur'an öğretmişim. Bu zat bana bir yay hediye etti. Ben bunu Rasûlullah

(s.a.s)'e anlatınca: "Onu alırsan ateşten bir yay almış olursun" buyurdu. Ben de yayı sahibine geri verdim"(İbn Mace, Ticarât, 8).

Übey b. Ka'b, Kur'an'ın lafızlarının eda keyfiyetini, kıraat vecihleriyle ilgili hususiyetlerini öğrenmeye özen gösterirdi. Allah Teâlâ, Peygamber Efendimiz (s.a.s)'e Übey'e Kur'an okumasını emretmiştir. Enes b. Malik (r.a)'dan şöyle rivâyet edildi: Rasulü Allah (s.a.s) Übey b. Ka'b'a: "Allah bana Lemyekünillezîne keferfi suresini sana okumamı emretti" buyurdu. Übey "Allah benim adıma da andı mı?" dedi. Peygamber Efendimiz (s.a.s) "Evet" deyince Übey b. Ka'b sevincinden ağladı (Tecrid-i Sarih Tercümesi, X, 21).

Bu hadis-i şerif sahabe içerisinde Übey b. Ka'b'ın faziletine işaret ettiği gibi, onun kıraat ilmindeki yerine de işaret etmektedir.

Übey b. Ka'b, kıraati bizzat Rasulü Allah (s.a.v)'den almıştır. O, Hz. Ömer'e "Ben Kur'an-ı Kerîm'i daha taze iken bizzat Cebrail (a.s)'dan alan zattan aldım" demiştir (Ahmed b. Hanbel, Müsned V, 117)

Kur'an-ı Kerîm'e karşı duyduğu rağbet ve arzu Übey b. Ka'b'ın faziletini artırmış, bu sebeple Rasûlullah (s.a.v)'in takdirini, ashabın saygısını kazanmıştır.

Übey b. Ka'b aynı zamanda Rasûlullah (s.a.v) zamanında fetva veren az sayıda sahabîden biridir. Muhammed babası Sehl'in şöyle dediğini nakletmiştir: "Rasûlullah (s.a.v) zamanında fetva veren, üçü muhacir ve üçü ensardan olmak üzere altı kişi idi. Muhacirlerden olanlar Ömer, Osman, Ali; ensardan olanlar da Übey b. Ka'b, Muaz b. Cebel ve Zeyd b. Sabit'tir" (İbn Sa'd, aynı eser, II, 350).

Übey b. Ka'b, Rasûlullah (s.a.v) zamanında idârî görevlerde de bulunmuştur. Rasûlullah (s.a.v) onu Belî, Uzre ve Benî Sa'd kabilelerinin zekâtlarını toplamak üzere görevlendirmişti. Übey b. Ka'b bu görevi esnasında karşılaştığı bir vak'ayı şöyle anlatır:

"Rasûlullah (s.a.v) beni Belî, Uzre ve Benî Sa'd b. Huzeym b. Kadâa kabilelerinin zekatlarını toplamak üzere gönderdi. Onların zekatlarını topladım. Nihayet onlardan sonuncu adamın yanına vardım. İçlerinde bu adamın evi ve köyü Medine'de Rasûlullah (s.a.v)'e yakın olanı idi. Bu adam bana bütün malını topladı. Ben de zekat olarak almaya henüz iki yaşına girmiş bir dişi deveden başkasını bulamadım. Kendisine onu alacağımı söyledim. Mal sahibi, "Bunun sütü de yok, yük taşımak için de elverişli değil. Allah'a yemin ederim ki senden önce zekat toplamaya gelen ne Rasûlullah'a ve ne de onun elçisine malımdan sütü olmayan ve yük taşımaya da elverişli olmayan bir deveyi vermedim. İşte genç, semiz dişi deve. Onu al." dedi.

Ben ona, "Bana emredilmeyen şeyi almam. İşte Rasûlullah (s.a.v) sana yakın, İstersen ona gider, bana söylediklerini anlattırısın. Şayet o, kabul ederse, eder, etmezse reddeder" dedim. Adam:

"Bunu yapacağım" dedi ve benimle çıktı, bana vermek istediği deveyi de aldı. Rasulü Allah(s.a.v)'e gelince:

"Yâ Rasûlullah, malının zekatını almak için elçin geldi. Malımı topladım. O, sütü olmayan ve yük taşımaya da elverişli olmayan henüz iki yaşına girmiş bir deveyi seçti. Ben kendisine alması için genç, semiz bir dişi deve gösterdim, almaktan imtiha etti. İşte o deveyi getirdim, al ya Rasûlullah" dedi. Peygamber Efendimiz (s.a.v) "Senin üzerine borç olan Übey b. Ka'b'ın ayırdığı devedir. Sen kendi rızanla daha iyisini vermek istersen, onu kabul ederiz ve Allah bundan dolayı sana ayrıca mükafat verir," buyurdu. Adam:

"Ben de bu maksatla onu getirdim, buyur al, yâ Rasûlullah!" dedi.

"Hz. Peygamber (s.a.v) devenin alınmasını emretti ve malının bereketlenmesi için dua etti."

(Ahmed b. Hanbel, Müsned, V, 142).

Übey b. Ka'b'ın, Rasûlullah (s.a.v)'in vefatından sonra ilk halife Hz. Ebû Bekir zamanında da mühim görevler yaptığını görüyoruz. Hz. Ebû Bekir mühim bir mesele ile karşı karşıya gelip çözümünü Kur'an ve sünnette bulamadığı zaman ashabın seçkin alimlerini toplar, onlarla istişarede bulunurdu. Übey b. Ka'b da Hz. Ebû Bekir'in danışma meclisi üyelerinden idi. Aynı zamanda Hz. Ebû Bekir döneminde fetva vermekle görevli meşhur fakihlerden biri idi (İbn Sa'd, Tabakat, II, 350). Bu dönemde onun Kur'an'ın cem'i için kurulan komisyonda görev aldığını da görüyoruz.

Übey b. Ka'b, ikinci halife Hz. Ömer'in de teveccühünü kazanmıştır. Hz. Ömer, Übey b. Ka'b'a çok hürmet eder, ondan yararlanır ve ona Seyyidü'l-Müslimin (Müslümanların ulusu) derdi (Tecrid X, 22). Hz. Ömer'in hilafeti döneminde onun şura meclisinde çalışır ve kabilesi Hazrec'i temsil ederdi. Aynı zamanda fetva işleri ne de bakardı. Hz. Ömer bir zaman halka hitabında şöyle demiştir:

"Kur'an'dan sormak isteyen Übey b. Ka'b'a gelsin, feraizden sormak isteyen Muaz'a, mal isteyen de bana gelsin. Çünkü Allah beni hazinedar ve dağıtıcı kıldı" (Zehebî, Siyer I, 394).

Hz. Ömer zamanında teravihi cemaatle ilk kıldırın da Übey b. Ka'b olmuştur. Hz. Peygamber (s.a.v) zamanında, onun vefatından sonra ilk halife Hz. Ebû Bekir, daha sonra kısmen de Hz. Ömer zamanında teravih namazı cemaatle değil, münferid olarak kılınmıştır. Bir defa Hz. Ömer mescide gidince halkın dağınık bir şekilde teravih namazı kıldıklarını gördü. Kimi tek başına kılıyor, kimi küçük bir cemaat oluşturmuş kılıyorlardı. Hz. Ömer bütün halkı bir tek imamın arkasında toplamayı düşündü ve ertesi gün Übey b. Ka'b'ı teravih imamı tayin edip cemaati onun arkasına topladı. Böylece teravih namazı cemaatle kılınmaya başlandı (Buharî, Teravih, I; Tecrid-i Sarih Terc., IV, 75-76).

Hz. Ömer, hilafeti zamanında fetva işleri üzerinde hassasiyetle durur, ancak bu işe ehil olanların fetva vermesine müsaade ederdi. Onun zamanında ancak Hz. Osman, Hz. Ali, Muaz b. Cebel, Abdurrahman b. Avf, Übey b. Ka'b, Zeyd b. Sabit, Ebu Hureyre ve Ebu'd -Derdâ gibi tayin ettiği zatlar fetva verirdi (M. Siblî, Asr-ı Saadet, Terc. Ö. Rıza, Doğrul, İst. 1974, VI, 369).

Übey b. Ka'b, Hz. Ebû Bekir döneminde olduğu gibi Hz. Ömer döneminde de danışma meclisi üyesi idi. Çeşitli konularda fikri alınır, görüşlerine değer verilirdi (İbn Sa'd a.g.e, II, 350; M. Siblî, a.g.e., IV, 334).

Übey b. Ka'b tefsir sahasında da ashabın önde gelenlerinden biri olup Medine tefsir ekolünün reisi olarak kabul edilmiştir. Celaleddin es-Suyutî (ö. 911/1505) tefsir sahasında meşhur olan sahabîlerin on kişi olduğunu belirtmiş, bunlar içerisinde de kendilerinden en çok tefsir rivâyet edilenlerin Hz. Ali, Abdullah b. Mes'ud, Abdullah b. Abbas ve Übey b. Ka'b olduğunu belirtmiştir (bk. Suyutî, el-İkton, II, 187).

Übey b. Ka'b vahiy kâtibi olması sebebiyle Rasûlullah (s.a.v)'in fiil ve hareketlerine muttali bir sahabî idi. Kütüb-i Sitte'de kendisinden altmış küsur rivâyet edilmiştir. Bakıy b. Mahled (ö. 276/889)'in Müsned'inde Übey b. Ka'b'ın yüz altmış dört hadisi vardır. Bunlardan üçü hem Buhari'de ve hem de Müslim'de vardır. Ayrıca Buharî üç hadisi tek başına rivâyet etmiş ,yedi hadisi de yalnız Müslim rivâyet etmiştir (Zehebi, Siyeru A'lami'n -Nübela ' I ,402). Übey b. Ka'b ın rivayet etmiş olduğu hadislerden birinin anlamı şöyledir: Rasulullah (s.a.v.) şöyle buyurdu:

"Ademoğlunun bir vadi dolusu malı olsa, bir ikincisini ister. İki vadi dolusu malı olsa, bir üçüncüsünü de ister. Ademoğlunun içerisinde topraktan başka bir şey doldurmaz. Allah Teâlâ ise tevbe edenin tevbesini kabul eder" (Tirmizî).

Übey b. Ka'b'ın vefat tarihi ihtilaflıdır. El-Vakidî der ki, "Bir kısım hadiseler onun Hz. Ömer'in

hilafeti döneminde olduğuna delalet etmektedir.

Yakınları ve başkalarının onun Medine'de hicri 22 senesinde öldüğü söylediklerini gördüm. Hz. Ömer "Bugün Müslümanların ulusu öldü" demiştir. Onun Hz. Osman'ın hilafeti döneminde hicri 30'da öldüğünü söyleyenler de olmuştur. Bize göre bu daha doğrudur. Çünkü Hz. Osman ona Kur'an'ı cem etmesini emretmiştir" (İbn Sa'd, Tabakat, III, 502; Zeheb, I, 400).

HZ. ÜSEYD BİN HUDAYR (r.anh)

Medîne'ye islâmiyeti öğretmek için gelen Mus'ab bin Umeyr Medîne'de fevkalâde bir gayretle çok kimsenin müslüman olmasını sağladı. Faaliyetlerini yürütmek üzere Sa'd bin Mu'âz'ın teyzesinin oğlu olan Es'ad bin Zürâre'nin evine yerleşmişti. Bu sebeple Sa'd bin Mu'âz, o zaman Araplar arasında akrabaya karşı hakâretten kaçınmak âdet olduğu için, bu işe mâni olma teşebbüsünde de bulunamadı.

Sen işini bilen adamsın

Ancak bir kabîle reisi olarak bu işe de el koymak istiyordu. Bu maksatla kabîlesinin ileri gelenlerinden Üseyd bin Hudayr'a dedi ki:

- Sen, işini iyi bilen, kimsenin yardımına muhtaç olmayan bir adamsın! Zayıflarımızın inançlarını bozmak için mahallemize gelmiş olan bu adamı, yanımıza gelmekten men et! Es'ad bin Zürâre akrabam olmasaydı, bu işi kendim hallederdim.

Bunun üzerine Üseyd bin Hudayr, Mus'ab bin Umeyr'in bulunduğu eve giderek dedi ki:

- Sizi, bize getiren sebep nedir? Zayıflarımızın inançlarını mı bozacaksınız? Eğer, hayatından olmak istemiyorsan yanımızdan ayrılıp gidersin.

Mus'ab bin Umeyr, ona yumuşak bir sesle cevap verdi:

- Hele biraz otur, sözümüzü dinle! Beğenirsen kabûl edersin, beğenmezsen dinlemekten yüz çevirirsin.

Mus'ab bin Umeyr ona, Kur'ân-ı kerîm okudu. İslâmiyeti anlattı. Onun tatlı konuşması, insanın kalbine işleyen sözleri ve hoş sesiyle okuduğu Kur'ân-ı kerîm âyetleriyle, kendinden geçen Üseyd bin Hudayr dedi ki:

- Bu, ne kadar güzel, ne kadar yüce söz. Bu dîne girmek için ne yapmak lâzımdır?

Ne yapması lâzım geldiğini anlattılar ve Üseyd bin Hudayr, Kelime-i şehâdet söyleyerek müslüman oldu. Büyük bir huzur içerisinde olduğu hâlde Mus'ab bin Umeyr'e şöyle dedi:

- Arkamda bir adam var. Ben hemen gidip onu size göndereyim. Eğer o müslüman olursa, Medîne'de onun kavminden îmân etmedik hiç kimse kalmaz.

Sonra kalkıp sür'atle gitti. Doğruca Sa'd bin Mu'âz'ın yanına varınca, Müslüman olduğunu söyledi.

Bunu gören Sa'd şaşırarak hiddetlendi ve Mus'ab bin Umeyr'in yanına koştu. Yanına varınca sert ve kızgın bir tavırla konuşmaya başladı.

Mus'ab bin Umeyr, ona da gâyet yumuşak konuştu ve oturup biraz dinlemesini söyledi. Sa'd, bu nâzik konuşma karşısında yumuşayıp oturdu ve konuşulanları dinlemeye başladı.

Hepiniz îmân etmedikçe : Mus'ab bin Umeyr, ona da islâmiyeti anlattı ve Kur'ân-ı kerîmden bir miktar okudu. Kur'ân-ı kerîm okunurken Sa'd'ın yüzü birdenbire değişti. O da orada müslüman oldu. Kendinde duyduğu üstün bir hâlin ve rahatlığın şevkiyle derhal kavminin yanına gidip, onlara müslüman olduğunu söyledikten sonra sözlerini şöyle tamamladı:

- Hepiniz îmân etmedikçe sizin erkek ve kadınlarınızla konuşmak bana harâm olsun!

Bunun üzerine kavmi hep birden islâmiyeti kabûl etti. O gün kabîlesinden îmân etmedik kimse kalmadı.

Üseyd bin Hudayr bütün güç ve kuvvetini, maddî ma'nevî imkânlarını islâm uğrunda kullandı. Medîneli Müslümanlardan 75 kişi ile ikinci Akabe bî'atına katıldı. Peygamberimizin bu Müslümanlar içerisinde seçtiği on iki temsilciden birisi de Üseyd bin Hudayr'dır.

H. Üseyd, Resûlullah efendimizin bütün savaşlarında yer aldı. Canını ve varlığını bu yola adadı. Uhud savaşında Evs kabîlesinin sancağı H. Üseyd'de idi. Bu savaşta cesâret ve secaat örnekleri gösterdi. Yedi yerinden ağır bir şekilde yaralandı.

Mücâhidler Medîne'ye döndükten hemen sonra, Peygamber efendimiz, müşriklerin geri dönüp Medîne'ye baskın yapma ihtimalini göz önünde tutarak, H. Bilâl'e, "Resûlullah düşmanınızı takip etmenizi emrediyor!" diye seslenerek müslümanlara duyurmasını emretti.

Dertlerini unutturdu

Bu sırada Üseyd yaralarını tedâvi ettirmek istiyordu. Resûlullah'ın da'vetini işitince dedi ki:

- İşittim, Allah'ın Resulünün emrine boyun eğiyorum!

Sonra Üseyd bin Hudayr, silâhını eline aldı. Yaralarının tedâvisine ehemmiyet vermeyerek Peygamberimizin yanına geldi. Hazır olduğunu söyledi. Cihâd da'veti ve Resûlullah'ın emri, ona, bütün dert ve yaralarını unutturmuştu.

Uhud savaşından sonra bir gün Mekkeliler Peygamber efendimizi öldürmesi için bir bedevîyi kirâlık kâtil tuttular. Bedevî Medîne'ye gelerek Peygamber efendimizin bulunduğu yeri öğrendi. Peygamber efendimiz bu sırada Abdülesheloğullarının yanında idi.

Eshâb-ı kirâm Peygamberimizin mübârek sohbetini tatlı tatlı dinlerken, bedevî girdi. Peygamberimiz adamın durumundan şüphelenmişti. Buyurdu ki:

- Şu adamın niyeti kötü. Suikaste bulunmak istiyor.

Az sonra bedevî yaklaşarak sordu:

- Abdülmuttalib'in torunu hanginizdir? Peygamberimiz;

- Abdülmuttalib'in oğlu benim, diye karşılık verdiler.

Sana doğruluk fayda verir

Bedevî, kötü maksadını gerçekleştirmek üzere Resûlullah'a doğru ilerlerken, Üseyd bin Hudayr eteğinden tutarak hızla çekti. Bir anda bedevînin, elbisesi içerisinde gizlediği hançeri ortaya çıktı. H. Üseyd, adamın yanına vararak onu te'sîrsiz hâle getirdi. Bedevî, "Canımı bağışla, yâ Muhammed!" diye bağıırıyordu.

Peygamber efendimiz bedevîye buyurdu ki:

- Bana doğrusunu söyle, buraya niçin geldin? Eğer doğrusunu söylersen doğruluk sana fayda verir. Yalan söylersen bu senin için iyi olmaz. Yapmaya kalkıştığın işten zâten haberim var.

Bunun üzerine bedevî, kendisinin müşrikler tarafından kiralandığını itiraf etti. Âlemlere rahmet olarak gönderilen Peygamber efendimiz, kendisini öldürmeye gelen bedevîye;

- Ben seni serbest bırakıyorum. Nereye gitmek istersen git, yahut senin için bundan daha hayırlı olanı tercih et! buyurarak onu islâma da'vet etti.

Bedevî Peygamberimizin bu âlicenaplığı karşısında, hiç tereddüt etmeden:

- Allah'tan başka ilâh yoktur. Sen de muhakkak Allah'ın Resûlüsün, diyerek Müslüman oldu.

Hendek savaşının uzaması üzerine Resûlullah efendimiz, çeşitli kabîlelerden meydana gelmiş olan müşrik ordusunu zayıf düşürerek morallerini bozmayı plânladı. Bunun için, Gatafanların kumandanı Uyeyne bin Hisn ile Hâris bin Avfa şöyle bir haber gönderdi:

- Müslümanları muhâsaradan vazgeçip, yurtlarına döner giderlerse, kendilerine, Medîne'nin yıllık meyve mahsûlünün üçte birini veririm.

Fakat onlar üçte bire râzı olmadılar ve mahsûlün yarısını istediler. Peygamberimiz daha fazla vermeyince, sonunda buna râzı oldular. On kişilik bir heyetle Peygamberimizin huzuruna geldiler.

Ne hakla ayaklarınızı uzatıyorsun

Onlar Resûlullahla görüşürlerken Üseyd bin Hudayr bir vesîleyle Peygamberimizin yanına girdi. Uyeyne bin Hisn'in Resûlullahın karşısında ayağını uzatarak saygısız bir şekilde oturduğunu gördü. Bu saygısızca davranışa tahammül edemedi ve sert bir şekilde çıkıştı:

- Topla ayaklarını! Resûlullahın önünde ayaklarını ne hakla uzatıyorsun? Eğer Resûlullahın huzurunda olmasaydın, vallahi şu mızrağımı sana saplardım.

Gatafan kumandanının ne maksatla geldiğini öğrenince de Peygamberimize hitâben son derece saygılı bir şekilde dedi ki:

- Yâ Resûlallah! Bu, Cenâb-ı Haktan gelen bir emir ise onu yerine getiriniz. Eğer bu işin altında ulvî bir gâyeniz varsa, dilediğinizi yapın. Ona da bir diyeceğim yoktur. Şayet bunlardan başka, bize zarar gelmemesi için buna başvuruyorsanız, vallahi bizim onlara kılıçtan başka verecek bir şeyimiz yoktur. Onlar ne zaman bizden birşey koparmayı umdular ki, şimdi umabilsinler.

Üseyd bu sözleriyle, Allah Resûlünün yapılmasını arzû ettiği bir işi, nefsi istemese de teslimiyetle kabûl edeceğini ortaya koyarak, Resûlullah'a olan bağlılığını açık bir şekilde göstermiş oldu. Diğer taraftan, bu sözler, onun, Allah ve Resûlünün yolunda her türlü tehlikeyi göze alacağını ve müşriklere hiçbir şekilde tâviz vermeye yanaşmayacağını da bir ifâdesiydi.

Üseyd bin Hudayr'ın bu konuşması Resûlullahı sevindirdiği gibi, orada bulunan Sahâbîleri de gayrete getirdi. Bunun üzerine Peygamber efendimiz, Gatafanlılarla anlaşmaktan vazgeçti.

Mes'eleyi halledemedik

Uyeyne bin Hisn ile Hâris bin Avf, son derece ümitsiz ve üzüntülü olarak oradan ayrıldılar. Eshâbın ihlâs, sabır ve metânetlerini, Peygamberimizin emirlerine göre hareket etmekten vazgeçmeyeceklerini görünce, Medîne'yi hiçbir şekilde ele geçiremeyeceklerini anladılar. Karargâhlarına gittiler.

Kabîlelerinden neticeyi soranlara da şöyle itirafta bulundular:

- Mes'eleyi halledemedik. Biz, son derece basiretli, ileri görüşlü ve Peygamberleri uğrunda canlarını seve seve fedâ edebilecek bir kavim gördük. Biz de mahvolduk, Kureyşliler de mahvoldular. Kureyşliler Muhammed'e birşey yapamadan dönüp gidecekler. Muhammed de Benî Kurayza Yahûdîlerinin üzerine düşecek. Gebersinler, Cehenneme gitsinler. Muhammed bize Yahûdîler gibi zararlı değildir.

Böylece Peygamberimizin düşündüğü gerçekleşmiş oldu. Gatafanlılar muhâsaradan vazgeçerek yurtlarına döndüler.

Üseyd bin Hudayr, Mekke'nin fethine de katıldı. Hz. Ebû Bekir ile birlikte Peygamberimizin hemen yanbaşında yer aldı. Huneyn ve Tebük savaşlarında Evs kabîlesinin sancaktarlığını yaptı.

Peygamber efendimizin, "Ne iyi kimsedir!" şeklinde methine mazhar olan Üseyd bin Hudayr'ın sesi çok güzeldi. Bu sesini Kur'ân-ı kerîm okumakla süslerdi. Okumaya başladığı zaman bambaşka bir âleme giderdi.

Bir gece hurma sergisinde Bakara sûresini okuyordu. Yanında bağlı bulunan atı birden şahlandı. Hz. Üseyd okumayı kesti, at sakinleşti. Tekrar okumaya başladı, at yine şahlandı. Üseyd sustu, at da sakinleşti. Üseyd tekrar okumaya başladığında at yine şahlandı. Ondandır da artık okumaktan vazgeçti.

Bilir misin onlar nedir?

Atının yanına gitti, başını kaldırdı, semâya baktı. Birden şaşırıldı. Çünkü, başının üzerinde gölgeye benzer bir sis içinde kandiller gibi birçok parıltılar gördü. Daha sonra bu gölge tabakası, içinde ışık manzûmesiyle birlikte semâya çekilip gitti ve görünmez oldu.

Hız. Üseyd, sabah olur olmaz hemen Peygamberimize koştı ve durumu anlattı. Resûlullah efendimiz buyurdu ki:

- Ey Hudayr'ın oğlu! Bilir misin, onlar nedir?

- Hayır, yâ Resûlallah!

- Ey Üseyd, onlar meleklerdi. Senin Kur'ân-ı kerîm okuyan sesine gelmişlerdi. Sesini dinliyorlardı. Eğer okumaya devam etseydin, sabaha kadar seni dinlerler, insanlar da kendilerini seyrederdiler. Onlar insanlardan gizlenmezlerdi.

Üseyd bin Hudayr, ilimden bir hakikat öğrenebilmek için, ba'zan geç saatlere kadar Resûlullahla sohbet ederdi. O mes'eleyi öğrenmeden rahat edemezdi.

Hız. Üseyd, Kur'ân-ı kerîm okumak ve dinlemekten, Resûlullahın sohbetinde bulunmaktan o derece huzur duyuyordu ki, âdetâ bunlar ondan bir parça olmuştu. Bir sözünde, bu durumunu şöyle ifâde eder:

- Bütün arzûm, ömrümü üç hâl üzere geçirmek ve bu hâllerden hiçbir zaman ayrılmamaktır. Bunlar: Kur'ân-ı kerîm okuduğum veya dinlediğim zamanki hâlim. Resûlullahın hutbesini, konuşmasını dinlediğim zamanki hâlim ve bir cenâzeyi gördüğüm zamanki hâlim.

Bir gün, yine bir arkadaşıyla birlikte Resûlullahın sohbetinde bulunmuşlardı. Huzurdan ayrıldıklarında ortalık iyice kararmıştı. Ellerindeki baston ışık vermeye, yollarını aydınlatmaya başladı. Birbirlerinden ayrıldıktan sonra ışık ikiye ayrıldı. Her biri kendi bastonunun aydınlığında yürüyerek evlerine gittiler.

Hız. Âişe-i Sıddîka buyurur ki:

Ensârdan üç zât var ki, fazîlet yönünden hiç kimse, onların üstünde sayılmazdı. Bunların üçü de Abdülesheloğullarından olup, Sa'd bin Mu'âz, Üseyd bin Hudayr ve Abbâd bin Bişr idi.

Hız. Üseyd, Hicretin 20. yılında, Hız. Ömer'in hilâfeti zamanında vefât etti. Cenâze namazını Hız. Ömer kıldırdı.

Hz. ÜSAME B. ZEYD (r.anh)

Üsame b. Zeyd b. Hârise b. Surâhîl ashâbın ileri gelenlerinden biri olup, Rasûlullah (s.a.s)'ın azadlı kölesi Zeyd b. Hârise'nin oğludur. Künyesi, Ebû Muhammed'dir. Değişik rivayetlere göre; Ebû Zeyd, Ebû Yezîd ya da Ebû Hârice olarak da çağırılmaktaydı (İbn Abdi'l-Beri, el-Istiâb fi Marifeti'l-Ashâb, Kâhire; I, 75 t.y, İbnü'l-Esîr, Üsdü'l-Gâbe f-Marifeti's-Sahabe I, 79)

Üsame'nin annesi Ümmü Eymen (ki, asıl adı Bereke'dir) Râsulullah (s.a.s)'ın babası Abdullah'ın cariyesi ve aynı zamanda Peygamberimizin dadısı idi. Abdullah vefat edince, Rasûlullah onu azad etti. Zeyd b. Hârise b. Surâhîl de Hz. Hatice'nin kölesiydi. Hz. Hatice Peygamberimizle evlenince, Zeyd'i kendisine hediye etti. Rasûlullah (s.a.s) de onu azad edip Ümmü Eymen'le evlendirdi. Üsame, işte bu evlilik sonucu dünyaya geldi (İbn Sa'd, et-Tabakâtu'l-Kübrâ, Beyrut 1957, VIII, 223; İbn Abdi I-Berr, a.g.e., I, 75; İbnü'l-Esîr, a.g.e., I, 79).

Üsame ile Eymen, aynı anadan kardeşirler, fakat babaları ayrıdır. Üsame, islâm döneminde, muhtemelen Rasulullah (s.a.s)'ın risâletinin dördüncü yılında Mekke'de doğdu. El-isâbe'de kaydedildiğine göre, Hz. Muhammed (s.a.v), vefat ettiği zaman Üsame 18-20 yaşlarında bulunuyordu (el-isâbe, Beyrut, t.y., I, 29).

Rasûlullah (s.a.s), Üsame ve babasını çok severdi. Bu nedenle kendisine; "Rasulullah'ın sevdiği" anlamına gelen "Hibbu Rasûlullah" ya da "el-Hibbu İbnü'l-Hubbi" denirdi. Peygamber (s.a.s)'in, Üsame'yi sevdiğine dair şöyle bir hadis rivayet edilmektedir: "Şüphesiz Üsame b. Zeyd bana, insanların en sevimlisidir. Sizin iyilerinizden olmasını umuyorum. Onun hakkında iyilik tavsiyesinde bulununuz" (İbnü'l-Esîr, a.g.e., I, 79; İbn Abdi'l-Berr, a.g.e., I, 76).

Hz. Âişe'den rivayet edilen şu hadise de Rasûlullah (s.a.s)'ın daha çocuk iken dahi onu ne kadar sevdiğini gösteriyor. Hz. Âişe (r.an) diyor ki; "Bir gün Üsame'nin ayağı kapının eşiğine takılarak yere düştü ve yüzü yaralandı. Allah'ın Rasûlü bana; "Yüzündeki pisliği temizle" dedi. Ben onu kirli görerek denileni yapmadım. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.s); yüzündekileri emerek tükürmeye başladı" (İbnü'l-Esîr, a.g.e., I, 80).

Yine, Urve İbnü'z-Zübeyr'den rivayet edildiğine göre, Peygamberimiz, Üsame'nin gelmesini bekleyerek Arafat'tan inmeyi tehir etti. Üsame çıkıp geldiğinde, onun siyah, basık burunlu bir çocuk olduğunu gören Yemenliler, onu küçümseyerek; "Biz bunun yüzünden mi hapsedildik?" dediler. Râvî, Yemenlilerin, Hz. Ebû Bekir zamanında bu yüzden irtidat edip islâm'dan çıktıklarını söyler (İbn Abdi'l-Berr, a.g.e., I, 76).

Üsame de bir çok sahâbî gibi, küçük yaştan itibaren savaflara katılmayı arzulamıştır. Nitekim Uhud günü onbeş yaşından küçük olmasına rağmen kendi yaşlıları olan, Abdullah b. Ömer, Zeyd b. Sabit, Berâ b. Âzib, Arcir b. Hazm ve Üseyd b. Zühayr'le beraber savafla iştirak etmek istemiş, fakat, Rasûlullah (s.a.s) yaşları küçük olduğu için bu isteklerini kabul etmemiş ve savafl başlamadan onları Medine'ye geri göndermiştir. Hendek günü ise savaflmalarına izin verdi (İbn Hişam, es-Siretü'n-Nebeviyye, Mısır 1955, II, 66).

Üsame, Uhud savaflından sonraki tüm savaflara katıldığı gibi, bir çok seriyyede de önemli görevler üstlenmiştir. Huneyn gazvesinde; Müslümanlar darmadağın olup sağa sola kaçırlarken, Rasûlullah (s.a.s)'ın çevresinde sayılı birkaç sahâbî kalmıştır ki, bunlardan biri de Üsame b. Zeyd'dir (İbn Sa'd, a.g.e., II, 151; İbn Hişam, a.g.e., II, 443; İbnü'l-Esîr, el-Kâmil fi't-Târîh, Beyrut 1965, II, 263).

Üsame'nin kendisinden rivayet edildiğine göre; katıldığı seriyyelerin birinde, düşman safında

Müslümanlara karşı savaştan birine karşı kılıç çekince, o sahis; "Eşhedü en lâ ilâhe illallah" diyerek şehâdet getirdi. Fakat Üsame yine de onu öldürdü. Dönüşte, durumu Rasûlüllah (s.a.s)'e haber verince, Allah Rasûlü, "Lâ ilâhe illallah" diyen birini ne diye öldürdüğünü sorar. Üsame; "Ey Allah'ın Rasûlü! O ölümden kurtulmak için böyle söyledi dedi. Fakat, Rasûlüllah, bu soruyu aynı şekilde defalarca sordu. Üsame, neredeyse Müslümanlığından şüpheyeye düşecek hale geldi. Kendi kendine; "Allah'a söz veriyorum, bundan böyle lâ ilâhe illallah diyen hiçbir kimseyi öldürmeyeceğim" dedi (İbn Sa'd, a.g.e., II,119; İbnü'l Esîr, Üsüdü'l Gâbe, I, 80; İbn Hişam, a.g.e., II, 622; İbnü'l-Esîr, el-Kâmil, II, 226)

İfk olayında Rasûlüllah (s.a.s) ashabından bazılarına danışarak Hz. Âişe hakkında görüşlerini öğrenmek istedi. Bu arada Üsame'ye de düşüncesini sordu. Üsame, Hz. Âişe'den övgüyle bahsederek, onu böylesi çirkin bir iftiradan tenzih etti (İbnü'l-Esîr, el-Kâmil, II,197; İbn Hişam, a.g.e., II, 301).

Rasûlüllah (s.a.s) H,11. yılda, büyük bir ordu hazırlayarak Üsame'yi bu orduya kumandan tayin etti. Üsame'nin komutası altında ashâbın birçok ileri gelenleri vardı. Bunlardan bazıları; Ebu Bekir, Ömer, Ebu Ubeyde, Sa'd b. Ebî Vakkas, Saîd b. Zeyd, Katâde b. en-Nu'mân ve Seleme b. Eslem'dir. Bunun üzerine, halktan bazı insanlar; "Peygamber, ilk muhacirlere bir çocuğu komutan tayin etti!" diyerek ileri geri konuşmaya başladılar. Bunu duyan Rasûlüllah, çok kızdı ve minbere çıkarak cemaate şöyle seslendi: "Üsame hakkındaki sözleriniz bana ulaştı. Siz onun komutanlığını tenkid ettiğiniz gibi, daha önce babasının kumandanlığını da tenkit etmişsiniz. Gerçek şu ki, o komutanlığa layıktır. Nitekim babası da komutanlığa layıktı" (İbn Sa'd a.g.e., II, 189,' 190; el-Askalânî, a.g.e., I, 29).

Üsame, söz konusu ordusuyla hareket etmek üzereyken, Allah Rasûlü dâr-ı bekâyaya irtihal etti. Bunun üzerine Üsame, Medine'ye geri dönerek, Rasûlüllah (s.a.s)'ın yıkanması, teklif ve defnedilmesi işlerinde Hz. Ali'ye yardım etti. Defin işi tamamlandıktan sonra, Üsame ordusunun başına geçerek Şam'a doğru hareket etti (İbn Sa'd a.g.e., II,189,190, 277, 279; el-Askalânî, a.g.e., I, 29; İbnü'l-Esîr, el-Kâmil, II, 332).

Üsame, Ebu Bekir (r.a) ve Ömer (r.a) zamanında yapılan birçok savaşa iştirak etmiştir. Bunlardan biri, Müseylemetü'l-Kezzab'a karşı yapılan savaştır ki, bu muharebede Halid b. Velid ile beraberdi (İbn Sa'd a.g.e., IV, 316).

H. Ömer (r.a) divan teşkilatını kurunca, Rasûlüllah (s.a.s)'e yakınlık derecelerine ve savaştaki başarılarına göre, Müslümanlara ulûfe dağıtmaya başladı. Bu arada Üsame b. Zeyd'e dört bin veya beşbin dirhem kendi oğlu Abdullah'a ise ikibin dirhem verdi. Abdullah babasına "Neden Üsame'ye bana verdiğinden daha fazla verdin? Halbuki onun katılmadığı savaflara ben katıldım" dedi. Buna karşı Hz. Ömer: "Allah Rasûlü Üsame'yi senden daha çok severdi. Üsame'nin babasını da senin babandan daha fazla seviyordu" diyerek oğlunu susturdu (İbn Abdi'l-Berr, a.g.e.; İbn Sa'd, a.g.e., III; 296, 297; el-Askalânî, a.g.e., I, 29; İbnü'l-Esîr, Üsüdü'l Gâbe, I, 80).

Üsame; Hz. Osman (r.a)'ın öldürülmesiyle ortaya çıkan fitnelere bulaşmamış, Hz. Ali'ye de bey'at etmemiş, onunla herhangi bir savafla katılmamıştır. Bu çekimsizliğini; "Lâ ilâhe illallah" diyen bir kimseyi öldürmeyeceğine dair ettiği yeminle izah etmiştir (İbn Abdi'l-Berr, a.g.e., I, 77; İbnü'l-Esîr, Üsüdü'l-Gâbe, I, 80).

H. Ali ile Muaviye arasında meydana gelen çatışmalar sırasında Üsame bir süre Şam civarında bir beldede oturdu. Sonra Vadi'l-kura'ya geldi. Bir müddet de burada oturdu, ardından Medine'ye gitti ve Muaviye'nin hilafetinin sonlarına doğru Curf denilen yerde vefat etti.

Vefat tarihi çeşitli rivayetlere göre, H. 54, 58, ya da 59' dur. Ebû Hüreyre, İbn Abbas, Ebû

Osman et-Hindî, Urve İbn Zübeyr, Ubeydullah b. Abdillab b. Utbe, Ebû Vâil ve başkaları Üsame'den hadis rivayet etmişlerdir (İbn Abdi'l Berr, a.g.e., I, 77; İbnü'l Esir Usdü'l - Gâbe, I, 81; el- Askalâni, a.g.e., I,129).

HZ. VAHŞÎ (r.anh)

Vahşî, Hz. Hamza'nın Bedir savaşında öldürdüğü Tuayme'nin kardeşinin oğlu olan Cübeyr bin Mutim'in kölesi idi. Habeşli olduğu için, el ile ok ve mızrak atmakta usta idi. Uhud savaşında, Cübeyr buna demişti ki:

- Hamza'yı öldürürsen seni azat ederim!

Daha o zamanlar müslüman olmakla şereflenmemiş olan Ebu Süfyan'ın hanımı Hind de, babasının ve amcasının intikamı için, Vahşî'ye mükâfat vâd etmişti.

Vahşî, Uhud'da taş arkasına pusuya girip, yalnız Hz. Hamza'yı gözetirdi. Hz. Hamza sekiz kâfiri öldürüp, saldırırken, Vahşî mızrağını atarak, onu şehit etti. Sonra, gidip durumu Hind'e haber verdi. Hind sevinip üzerindeki zinetlerin hepsini Vahşî'ye verdi. Daha da vereceğini söyledi.

Uhud savaşında Peygamberimiz birkaç kâfire bedduâ etmişti. "Vahşî'ye niçin lanet etmiyorsun" dediklerinde, buyurdu ki:

- Miracda, Hamza ile Vahşî'yi kolkola, birlikte cennete girerlerken görmüştüm!

Hicretin sekizinci yılında, Mekke fethedildiği gün, Vahşî, Mekke'den kaçtı. Bir zaman uzak yerlerde kaldı. Sonra pişman olup, Medine'de mescide gelip, selam verdi. Resulullah efendimiz selamını aldı. Vahşî dedi ki:

- Ya Resulallah! Bir kimse Allaha ve Resulüne düşmanlık yapsa, en kötü, en çirkin günah işlese, sonra pişman olup temiz iman etse, Resulullahı canından çok seven biri olarak, huzuruna gelse, bunun cezası nedir?

Resulullah efendimiz buyurdu ki:

- İman eden, pişman olan affolur. Bizim kardeşimiz olur.

- Ya Resulallah! Ben iman ettim. Pişman oldum. Allahü teâlâyı ve Onun Resulünü herşeyden çok seviyorum. Ben Vahşî'yim.

Resulullah efendimiz, Vahşî adını işitince, Hz. Hamza'nın şehit edilmiş hâli gözünün önüne geldi. Ağlamaya başladı.

Vahşî, öldürüleceğini anlayarak kapıya yürüdü. Eshab-ı kiram kılıçlarına sarılmış, işaret bekliyordu. Vahşî, "Son nefesimi alıyorum" derken, Cebrail aleyhisselam geldi. Allahü teâlâ buyurdu ki:

- Ey sevgili Peygamberim! Bütün ömrünü puta tapmakla, kullarımı bana düşman etmeye uğraşmakla geçiren bir kâfir, bir kelime-i tevhid okuyunca, ben onu affediyorum. Sen, amcanı öldürdü diye Vahşî'yi niçin affetmiyorsun? O pişman oldu. Şimdi sana inandı. Ben affettim. Sen de affet!

Herkes, "Öldürün!" emrini beklerken, Resulullah efendimiz buyurdu ki:

- Kardeşinizi çağırınız!

Kardeş sözünü işitince, saygı ile çağırdılar. Peygamber efendimiz Vahşî'ye, "affolunduğunu" müjdeleyerek buyurdu ki:

- Fakat, seni görünce dayanamıyorum, elimde olmadan üzülüyorum.

Hz. Vahşî, Resulullahı üzmemek için, bir daha yanına gelmedi. Mahcup, başı önünde yaşadı. Aynı mızrak ve okla yalancı peygamber Müseyleme'yi öldürdü ve büyük hizmet etti. Hz. Osman zamanında vefat etti.

HZ. VELÎD BİN VELÎD (r.anh)

Velîd bin Velîd, meşhûr Hâlid bin Velîd'in kardeşiydi. Bedir gazâsında müşriklerin safında harbe katıldı. Müşrikler bu harpte yenilince, onu Abdullah bin Cahş esir aldı. Medîne-i Münevvereye getirdi.

Kardeşlerinden henüz müşrik olan Hâlid bin Velîd ile Hişâm bin Velîd, onu esâretten kurtarmak üzere Medîne'ye geldiler. Abdullah bin Cahş kurtuluş akçesi verilmedikçe bırakmak istemedi. Kardeşlerinden Hâlid râzı olduysa da, baba bir annesi ayrı kardeşi Hişâm kabûl etmedi.

Zırh karşılığı anlaştılar : Resûlullah efendimiz babalarının silâh ve techizatının verilmesini teklif etti. Bunu kabûl ederek babalarının yüz dinar kıymetindeki kılıcı, zırhı ve miğferi karşılığında anlaştılar. Velîd'i esâretten kurtarıp, Mekke'ye yola çıktılar.

Fakat Velîd, Mekke yolu üzerinde Medîne'ye dört mil mesafedeki Zü'l-Huleyfe'de onlardan ayrılıp, Resûlullahın yanına geldi. İmân edip, Eshâb-ı kirâmdan oldu.

Müslüman olduktan bir müddet sonra Mekke'ye kardeşlerinin yanına gelmişti. O zaman Hâlid bin Velîd sordu:

- Madem ki Müslüman olacaktın, kurtuluş fidyesi ödemedi olsaydın ya. Babamızdan kalan hâtırayı elimizden çıkardın. Niçin böyle yaptın?

Velîd de şu cevabı verdi:

- Kureyşlilerin, esârete dayanamadı da Muhammed'e tâbi oldu demelerinden korktum.

Kardeşleri onu Mahzûmoğullarından ba'zı Müslümanlarla, Ayâs bin Ebî Rebîa ve Ebû Seleme bin Hişâm'ın yanına hapsettiler. İmân ettiği için senelerce hapis yattı. İslâmiyetin azılı düşmanlarından amcası Hişâm ile müşrik akrabalarından çok zulüm ve işkence gördü.

Resûlullah efendimiz müşriklerin zulmüne uğrayan Ayâs bin Ebî Rebîa ile Ebû Seleme bin Hişâm ve kendisi için şöyle duâ ettiler:

- İlahî! Velîd bin Velîd'i, Seleme bin Hişâm'ı, Ayâs bin Ebî Rebîa'yı ve küffâr elinde bunalıp zayıf ve âciz görülen diğer mü'minleri kurtar.

Velîd Resûlullah'ın duâsı bereketiyle bir fırsatını bulup, bağlı bulunduğu yerden kaçtı. Medîne-i Münevvereye gelip, Resûlullah efendimiz ile buluştu. Resûlullah, Ayâs bin Ebî Rebîa ile Ebû Seleme bin Hişâm'ın hâlini sorunca, onların birbirlerine ayakları ile bağlı, şiddetli azap ve işkenceler altında kıvrandıklarını haber verdi.

Ben kurtarırım

Resûlullah efendimiz onların hâline çok üzülüp, kurtarılma çârelerini aradı. Kimin kurtarabileceğini sorunca, senelerce işkence altında kalmasına rağmen, Velîd, büyük bir cesâret ve aşkla dedi ki:

- Yâ Resûlallah! Onları ben kurtarır, Size getiririm.

Tekrar Mekke'ye gelip, işkence gören Müslümanların yerini onlara yiyecek götüren bir kadını takip ederek öğrendi. Mazlûmlar, tavansız bir binada hapisti.

Geceleyin, ölümü de göze alarak büyük bir cesâretle duvardan sıyrılıp, mazlûmların yanına vardı. İmân etmekten gayri bir suçları olmayan, müşriklerce bir taşla bağlanıp; Arabistan'ın çöl havasındaki yakıcı sıcaklığında her türlü zulme uğratılan mazlûmları kurtarıp, devesine bindirdi.

Medîne'ye aç, susuz, yalın ayak üç günde geldiler. Parmakları taşların tahribatından parça parça olmuştu. Velîd bin Velîd kan revân içinde Resûlullah'a kavuşmanın verdiği sevinç ve huzûrla bütün sıkıntılarını bir bir unuttu.

Velîd'in kardeşi Hâlid bin Velîd, şöyle anlatır:

"Allahü teâlâ, benim hayrımı dilediği zaman, kalbime islâmiyet sevgisini düşürdü. Beni, hayır ve şerri anlayacak hâle getirdi. Kendi kendime dedim ki:

- Ben, Muhammed'e karşı her savaş yerinde bulundum. Bulduğum savaş yerlerinden hiçbiri yoktur ki, dönerken, aykırı ve yanlış bir iş üzerinde bulunduğumu ve Muhammed'in, muhakkak galip geleceğini içimde sezmiş olmayayım!

Allah tarafından korunuyor

Resûlullah efendimiz, Hudeybiye'ye çıkıp geldiği zaman, ben de, müşrik süvarilerinin başında yola çıktım. Usfan'da, Resûlullah efendimizle Eshâbına yaklaşıp gözüktüm. Resûlullah efendimiz, bizden emîn bir sûrette Eshâbına öğle namazını kıldırıyordu. Üzerlerine, birden baskın yapmayı düşündükse de, gerçekleşmedi. Böyle olması da, hayırlı oldu.

Resûlullah efendimiz, kalbimizden geçenleri sezmiş olmalı ki ikinci namazını, Eshâbına korku namazı olarak kıldırdı. Bu, bana çok te'sîr etti. Kendi kendime, "Bu zât, herhalde, Allah tarafından korunuyordur" dedim. Mekke'ye döndüğümde çeşitli düşünceler hâlinde bocalar bir vaziyette idim.

"Necâşî'ye mi gideyim? Halbuki, kendisi, Muhammed'e bağlanmış bulunuyor! Eshâbı da, Onun yanında emniyet ve selâmet içinde barınıp duruyorlar. Yoksa, Herakliüs'ün yanına gideyim de dînimi bırakıp Hristiyan mı olayım, ya da Yahûdîliğe mi gireyim? Yahut, kendilerine tâbi olarak Acemlerle birlikte mi oturayım?" diye kendi kendime söylendim, düşündüm durdum.

Ertesi sene, Resûlullah efendimiz umre için Mekke'ye gelip girince, O'ndan gizlendim. Kendisinin Mekke'ye girişini görmedim.

Kardeşim, Velîd bin Velîd de umre için gelip Mekke'ye girmişti. Beni, arayıp bulamayınca, bana bir mektup yazmış ve mektubunda şöyle demişti:

(Doğrusu, ben, senin islâmiyetten böyle tedirgin olmak ve yüz çevirip gitmekteki görüşün kadar şaşılacak bir görüş görmedim! Halbuki, eğri yola gitmekten seni alıkoyacak bir aklın da var! Aklını kullansan ya! İslâmiyet gibi bir dîni, kim bilmez ve tanımaz olabilir?!

Onun gibi bir adam

Resûlullah efendimiz, seni, bana sordu. "Hâlid, nerededir?" dedi. Ben de, "Allah, onu getirir" dedim. Resûlullah efendimiz bunun üzerine buyurdu ki:

- Onun gibi bir adam, İslâmiyeti bilmez ve tanımaz olabilir mi? Keşki o, bütün savaş ve çabalarını Müslümanların yanında, müşriklere karşı gösterseydi, kendisi için, ne kadar hayırlı olurdu! Biz, kendisini başkalarına tercih eder, üstün tutardık!

Ey kardeşim! En elverişli, en yararlı yerlerde kaçırılmış bulunduğun fırsatlara acele yetiş!)

Bana, kardeşimin bu mektubu gelince, gitmek için, acele ettim. İslâmiyete olan isteğim de arttı. Resûlullah efendimizin söyledikleri ise, beni çok sevindirdi, ferahlattı."

Hâlid bin Velîd daha sonra Medîne'ye gelerek Müslüman oldu.

HZ. ZEYD BİN DESİNNE (r.anh)

Uhud savaşında bazı yakınları ölen müşrikler, müslümanlardan bunların intikamını almak istediler. Alçakça bir plân hazırladılar. Hemen de plânı tatbika koydular. Bu maksatla bir heyet Medine'ye gidip, Resulullahın huzuruna çıkarak şu ricada bulundular:

- Ya Resulallah! Bizim kabilelerimiz, İslâmiyeti kabul ettiler.

Yalnız Kur'an-ı kerim öğretmenine ihtiyacımız var. Lütfen bize; İslâmiyeti, Kur'an-ı kerimi öğretecek kimseler yollar mısınız?

Sevgili Peygamberimiz kendilerine, 10 kişilik bir öğretmenler heyeti yolladılar. Başlarında, Asım bin Sabit hazretlerinin bulunduğu bu heyette, Mersed bin Ebî Mersed, Halid bin Ebî Bükeyr, Hubeyb bin Adiy, Zeyd bin Desinne, Abdullah bin Tarık, Muattib bin Ubeyd de bulunuyordu.

Bu öğretmenler kafilesi, geceleri yürüyerek, gündüzleri gizlenerek Hüzeyl kabilesi topraklarında, Recî suyu başında, seher vakti konakladılar.

Bu sırada yanlarında bulunan Adal ve Kare kabilesi heyetinden biri, bir bahane ile yanlarından ayrıldı. Hemen Lihyanoğullarına gidip, haber verdi. Çok geçmeden kafilenin etrafı sarıldı. 200'den fazla silahlı eşkıya oradaydı.

“Bize öğretmen lazım!” diyenler, çekip gittiler. O güzide müslümanları, eşkıya ile karşı karşıya bıraktılar.

Lihyanoğulları mensupları, esir ticareti ile geçinirlerdi. Bu sebeple, “Teslim olun ve canınızı kurtarın!” teklifinde bulunuyorlardı. Asıl niyetleri, onları Mekke'de köle olarak satmaktı. Böylece çok para kazanacaklardı. Çünkü Mekke'li müşrikler, kendilerine, “Yakaladığınız her müslüman için, değerinden fazla para öderiz” demişlerdi.

Bunu müslümanlar da duymuşlardı. Onun için, aralarında istişare ederek, çarpışmaya karar verdiler. Arkalarını dağa dönüp, kılıçlarını çekip, Allahın dini uğrunda vuruşmaya başladılar.

İkiyüz kişilik düşmana karşı, görülmemiş bir kahramanlıkla çarpıştılar. Üzerlerine saldıran kuvvetten bir kısmını öldürdüler. Nihayet çarpışa çarpışa on sahabîden yedisi okla vurularak orada şehit düştü.

Sadece Hubeyb bin Adiy, Zeyd bin Desinne ve Abdullah bin Tarık kalmış, müşriklerle çarpışıyorlardı. Çok geçmeden müşrikler, onları sağ olarak yakaladılar. Üçünü de yayların kirişleri ile bağladılar. Mekke'ye götürmek üzere yola çıktılar.

Abdullah bin Tarık Mekkeli müşriklere götürülmeye razı olmadı. Gitmemek için zorlandı. “Vallahi ben size arkadaş ve yoldaş olmam! Şehit olan arkadaşlarım bana örnek ve önderdir” deyip, bir zorlayışta ellerini kurtardı. Lihyanoğulları onu taşa tuttular, sonunda onu da şehit ettiler.

Lihyanoğulları, Hubeyb bin Adiy ve Zeyd bin Desinne'yi Mekke'ye götürüp müşriklere yüksek bir fiyatla sattılar. Zeyd bin Desinne'yi de Safvan bin Ümeyye, Bedir savaşında öldürülen babası Ümeyye bin Halef'in intikamını almak üzere satın aldı.

Mekkeli müşrikler, Hz. Hubeyb ve Zeyd'i satın aldıktan sonra, onlara ne ceza vereceklerini konuşuyorlardı. Bu hususta çeşitli fikirler ileri sürülüyordu:

- Hemen öldürelim!

- Hayır! Evvela işkence etmeliyiz!

- Ama Haram aylar içinde bulunuyoruz!

- Evet! Bu sebeple, hemen öldüremeyiz! Haram ayların geçmesini beklememiz gerek.

- O hâlde, hapsedelim!

- Ellerini, ayaklarını zincire vuralım!

Nitekim öyle de yaptılar. Yani zincire vurup hapsettiler. Harp meydanındaki yenilginin intikamını, müdafaasız bu insanlardan alacaklardı. Hem de onları; harpte değil, parayla pazardan almışlardı!

Hubeyb bin Adiy ve Zeyd bin Desinne'yi öldürmek için, müşriklerin kararlaştırdığı gün gelmişti. Fakat müşriklerin kin ve intikam hisleri geçmek bilmedi.

Herkese haber verildi. Bu yüzden şehrin zengin-fakir, genç-ihtiyar, kadın-erkek ve bütün çocuklar oradaydılar... Bu iki yüce sahabenin başına gelecekleri merak ediyorlardı.

Bir sabah erkenden iki sahabînin zincirlerini çözüp, zindandan çıkardılar. Mekke dışında Tenim denilen yere götürdüler. Çünkü bütün melanetlerini, orada yapmayı âdet edinmişlerdi.

Bu iki Allah ve Resulullah dostu ise, heyacanlı değildiler. Yolda karşılaşıp görüşen bu iki sahabî, kucaklaşarak, birbirlerine uğradıkları belaya sabretmelerini tavsiye ettiler.

Hz. Zeyd, son namazını kıldıktan sonra, Mekkeli müşrikler, onu tutup darağacına kaldırarak bağladılar. Yüzünü kiblede Medine'ye doğru çevirdiler. Sonra dediler ki:

- Haydi dîninden dön, seni serbest bırakalım!

- Vallahi dinimden aslâ dönmem! Bütün dünya benim olsa, bana verilse, yine de İslâmiyetten dönmem!

- Şimdi senin yerine Peygamberinin olmasını, onun öldürülmesini, sen de evinde rahat oturasın ister misin?

- Ben Muhammed aleyhisselâmın, değil benim yerimde olmasını, Medine'de yürürken ayağına bir diken bile batmasına aslâ razı olmam!

- Ey Zeyd, İslâm dininden dön, eğer dönmezsen seni muhakkak öldüreceğiz!

- Allah yolunda olduktan sonra, benim için öldürülmemin hiç ehemmiyeti yoktur.

Bu konuşmalardan sonra Zeyd bin Desinne, “Ya Rabbi, selamımı Resulüne ulaştır” diye duâ etmişti. Allahü teâla da onun duâsını kabul etmişti.

Müşriklerin kararı iyice kesinleşti. Safvan bin Ümeyye, azatlı kölesi Nistas'a işaret ederek, Hz. Zeyd'i öldürmesini istedi. Nistas mızrağını Hz. Zeyd'in göğsüne saplayarak sırtından çıkardı. Böylece, Peygamber âşığı Hz. Zeyd, cennetteki makamına yükseldi.

Hz. Zeyd'in şehadetini haber alan Peygamberimiz ona duâ buyurdu.

HZ. ZEYD B. HÂRİSE (r.anh)

Zeyd b. Hârise b. Surâhîl el-Kelbî. Üsâme'nin babası. Ashâbın ileri gelenlerinden olup, Resûlullah (s.a.s)'ın en çok sevdiği arkadaşlarından. Bu yüzden sahâbe arasında "el-hubb" diye anılırdı.

Tam künyesi: Zeyd b. Hârise b. Surâhîl (İbn İshak'a göre, Surahbîl) b. Kâ'b b. Abduluzza b. İmriülkays b. Âmir b. Abdivüdd b. Avf b. Kinâne b. Bekr b. Uzre b. Zeyd el-Lât b. Rufayde b. Sevr b. Kelb b. Vebre b. Tağlib b. Hulvân b. İmrân b. Luhaf b. Kuzâa'dır (İbn Hişâm, es-Sîretü'n Nebeviyye", I, 247; İbn Sa'd, et-Tabakâtü'l-Kilbrâ, III, 40; İbnü'l-Esîr, Üsdü'l-Gâbe fi Ma'rifeti's Sahâbe, II, 281).

Kaynakların ifadesine göre; cahiliyye döneminde, Zeyd'in annesi Su'dâ, yanında oğlu olduğu halde akrabalarını ziyarete gider. Bu sırada Benî el-Kayn b. Cisr'e mensup bazı atlılar, Su'dâ'nın akrabaları olan Benî Ma'n evlerine baskın yaparlar. Zeyd'i de bu arada beraberlerinde alıp götürürler. Zeyd, bu sırada temyiz çağında bir çocuktur. Onu, Ukaz Panayırına götürüp satışı arzederler. Hz. Hatice'nin yeğeni Hakîm b. Huzâm b. Huveylid de o esnada panayıra uğrayıp Mekke'ye götürmek üzere birkaç köle satın alır. Zeyd b. Hârise de bu köleler arasında bulunmaktadır. Hakîm, Mekke'ye döndüğünde, halası Hz. Hatice kendisini ziyarete gider. O da halasına köleleri göstererek, dilediği köleyi seçip götürebileceğini söyler. Hz. Hatice de Zeyd b. Hârise'yi seçer. Daha sonra O'nu, Resûlullah (s.a.s)'a bağışlar.

Kelb kabilesine mensup bazı insanlar, hac için Mekke'ye geldiklerinde Zeyd'i görüp tanırlar, Zeyd de onları tanıır. Dönüşte durumu babasına haber vererek bulunduğu yeri tarif ederler. Zeyd'in babası Hârise ile amcası Kâ'b, yanlarına fidye alarak Mekke'ye gelirler ve Resûlullah (s.a.s)'ın yanına varıp: "Ey Abdulmuttalib'in oğlu! Ey kavminin efendisinin oğlu! Sizler, Harem'in ehlisiniz, köleyi azad eder, esiri yedirirsiniz. Yanında bulunan oğlumuz için sana geldik. Bize iyilikte bulun, sana fazlasıyla fidye vereceğiz" derler.

Bunun üzerine Resûlullah (s.a.s.), Zeyd'i çağırarak, kendisini istemeye gelen bu kişileri tanıyıp tanımadığını sorar. Zeyd de, bunlardan birinin babası diğerinin de amcası olduğunu söyleyerek tanıdığını ifade eder. Bu sefer Resûlullah Zeyd'e, dilerse babasıyla gidebileceğini, şayet isterse yanında kalabileceğini söyleyince, Zeyd, Resûlullah (s.a.s.)'ın yanında kalmayı tercih eder. Peygamberimiz de Zeyd'i elinden tutarak Hicr denilen yere çıkarır ve: "Şahid olun, Zeyd benim oğlumdur. O bana mirasçıdır, ben de O'na mirasçuyum!" diyerek Zeyd'i evlat edindiğini ilan eder (İbn Sa'd, a.g.e., III, 40-42; İbn Hişâm, a.g.e., I, 247 vd.; el Askalânî, el-isâbe fi Temyizi's-Sahâbe, III, 24).

Zeyd b. Hârise, Muhammed (s.a.s.)'e risalet gelinceye kadar yanında kaldı ve Resûlullah, peygamber olur olmaz O'nun risâletini tasdik edip müslüman oldu, O'nunla birlikte namaz kıldı ve: "Onları babalarının isimleriyle çağırın..." (el-Ahzab, 33/5) meâlindeki ayet nazil oluncaya kadar "Muhammed'in oğlu" diye anıldı. Bu ayet-i kerimenin nüzulünden sonra Zeyd, Zeyd b. Hârise olarak çağrılmaya başlandı (İbn Hişâm, a.g.e., I, 247; İbn Sa'd, a.g.e., III, 42; el-Askalânî, a.g.e., III, 25).

Zeyd b. Hârise, Resûlullah (s.a.s.)'ın cefakâr dostlarından biriydi. Hemen hemen tüm sıkıntılı zamanlarında O'nunla birlikteydi. Nitekim, çevre kabileleri İslâm'a davet etmek kabilinden Tâife giden Rasûlullah'ı yalnız bırakmamış, Tâiflilerin attığı taşlar Peygamber (s.a.s.)'e isabet etmesin diye kendi vücudunu siper etmiş ve başından çeşitli yaralar almıştı (İbn Sa'd, a.g.e., I, 212).

Müslümanlar Medine'ye hicret etmeye başlayınca, Zeyd b. Hârise de hicret etmişti. Resûlullah

(s.a.s.), hicretten sonra Medine'de, ashabı arasında kardeşlik tesis ettiğinde, Zeyd'l-e Hamza b. Abdülmuttalib'i de kardeş ilan etmişti. Bu sebepten Hz. Hamza, Uhud günü şehadet şerbetini içmeden önce Zeyd'i kendisine vâsî tayin etmişti (İbn Hişâm, a.g.e., I, 505; İbn Sa'd, a.g.e., III, 44).

Zeyd b. Hârise; Bedir, Uhud ve Hendek savaşlarıyla Hudeybiye Barışı ve Hayber fethinde de bulunmuştur. Resûlullah (s.a.s.), Müreysî gazasına çıktığı zaman kendisini Medine'ye vekil olarak bırakmıştı.

Bunun yanında Zeyd, komutan olarak da çeşitli seriyyelere katılmış ve üstün başarılar göstermiştir. Bu seriyyeler; Karede, Cemûm, el-İys, et-Tarafa, Hisma ve Ümmü Kirfa'dır. Son olarak Mute Savaşı'na iştirak etmiş ve bu savaşta şehid olmuştur.

Resûlullah (s.a.s.), sancağı ilk önce Zeyd'e vermiş ve: "Şayet Zeyd şehid olursa, sancağı Câfer alsın, O da şehid düşerse, Abdullah b. Ravâha alsın" buyurmuştur. Bu üç sahâbî de Mute günü, kahramanca savaşarak Hakk'ın rahmetine kavuşmuşlardır.

Zeyd, şehid olduğu zaman 50-55 yaşları arasındaydı.

Resûlullah (s.a.s), bu üç kahraman dostunun şehadet haberini duyunca gözyaşlarını tutamayarak ağlamış ve onlar için: "Allah'ım; Zeyd'e mağfiret et! Allah'ım; Zeyd'e mağfiret et! Allah'ım; Zeyd'e mağfiret et! Allah'ım; Câfer'e mağfiret et Allah'ım; Abdullah b. Ravâha'ya mağfiret et!" diyerek dua etmiştir (İbn Sa'd, a.g.e., III, 45, II, 86-90 ve 128-129; el-Askalânî, a.g.e., III, 26).

Zeyd, birkaç hanımla evlenmişti ki, bunlardan biri de Zeyneb bint Cahş'tır. Bir diğeri, Ümmü Gülsüm bint Ukbe. Zeyd ondan boşanıp Dürre bint Ebî Leheb ile evlendi. Sonra onu da boşayarak Hind bint el-Avuâm (Zübeyr b. el-Avvâm'ın kız kardeşi) ile evlendi. Sonunda, Peygamber (s.a.s.), Zeyd'i, dadısı ve aynı zamanda cariyesi Ümmü Eymen'le evlendirdi. Ashâbın ileri gelenlerinden biri olan Üsâme, işte bu hanımdan dünyaya geldi (İbn Sa'd, a.g.e., III, 45; el-Askalânî, a.g.e., III, 25).

Zeyd b. Hârise; kısa boylu, çok esmer ve basık burunlu idi (İbn Sa'd, a.g.e., III, 44).

HZ. ZEYD B. SÂBÎT (r.anh)

Zeyd b. Sâbit b. ed-Dahhâk b. Zeyd b. Levzân b. Amr b. Abdi Avf (veya Abd b. Avf) b. Ganem b. Mâlik b. en-Neccâr el-Ensârî el-Hazrecî.

Peygamber (s.a.s.)'in ashabının ileri gelenlerinden biridir. Ensâr'dan, Hazrec kabilesinin bir kolu olan Neccârîler'e mensuptur. Annesi, en-Nevâr bint Mâlik b. Muâviye b. En-Neccâr'dır. Zeyd'in künyesi Ebû Hârice'dir, fakat, Ebû Saîd ve Ebû Abdi'r-Rahmân olarak da çağrılıyordu (İbnü'l-Esîr, Üsdü'l-Gâbe fi Ma'rifeti's-Sahâbe, II, 278,1970; İbn Abdi'l-Berr, el-istîâb fi Ma'rifeti'l-Ashâb, II, 537; el-Askalânî, el-isâbe fi Temyizi's-Sahâbe, III, 22).

Zeyd, hicretten yaklaşık onbir yıl önce dünyaya gelmiştir. Babası Sabit, Buâs Günü öldürüldüğü vakit Zeyd, henüz altı yaşlarında bir çocuktur. Resûlullah (s.a.s), Medine'ye geldiği zaman Zeyd, hâlâ küçük sayılabilecek bir yaşta idi. Kaynaklar, O'nun bu sırada onbir yaşlarında olduğunu bildirmektedir. Nitekim Resûlullah (s.a.s), Bedir Savaşına katılmak isteyen birkaç genci, yaşları küçük olduğu için geri çevirmişti ki, Zeyd de bu gençler arasındaydı (İbnü'l-Esîr, a.g.e., II, 278; İbn Abdi'l-Berr, a.g.e., II, 537; el-Askalânî, a.g.e., III, 22).

Zeyd b. Sâbit, çok akıllı, zekî ve hafızası güçlü bir sahâbî idi. O'nun bu meziyetini farkederek Peygamber (s.a.s), Zeyd'ten İbranice ve Süryanice'yi öğrenmesini istedi. Zira, Resûlullah (s.a.s)'a çeşitli yerlerden, bu dillerle yazılmış mektuplar geliyor ve bunların okunup anlaşılması, gerektiğinde cevap verilmesi icab ediyordu. Allah Resûlü, okuma yazma bilmediğinden, bunları başkalarına okutmak durumunda kalıyordu. Halbuki, mektupların içeriğini başkalarının öğrenmesini istemiyordu. Bunun üzerine Zeyd, hemen işe koyularak çok kısa bir sürede, hem İbranice hem de Süryanice okuma-yazmayı öğrendi. Bundan sonra Rasûlullah'a gelen mektupları kendisi okuyor, cevap gerekiyorsa yazıyordu. Bu arada asıl görevi olan vahiy kâtipliğini de sürdürüyordu (İbn Sa'd, et-Tabakâtü'l-Kübrâ, II, 358; İbn Abdi'l-Berr, a.g.e., II, 538; İbnü'l-Esîr, a.g.e., II, 579).

Rivayete göre yaşının küçük olması nedeniyle Zeyd, Bedir ve Uhud savaşlarına katılmamıştır. Katıldığı ilk savaş Hendek savaşı olup, savaşa hazırlık kabilinden, müslümanlar Medine'nin etrafında hendek kazarlarken Zeyd, çıkan toprağı taşıma işinde yardım ediyordu. Resûlullah (s.a.s) O'nu bu durumda görünce: "Ne kadar iyi bir çocuk" diyerek takdir ifadelerini dile getirmiştir.

İbn Abdi'l-Berr, "el-istîâb"da zikredip, sahih kabul etmediği bir habere göre; Tebük seferinde, Benî Mâlik b. en-Neccâr'ın bayrağını Umâre b. Hazm taşıyordu. Resûlullah, bayrağı ondan alıp Zeyd b. Sâbit'e verdi. Bunun üzerine Umâre: "Ey Allah'ın Resûlü! Hakkımda sana herhangi birşey mi ulaştı?" diye sorunca, Resûlullah; "Hayır, lâkin Kur'ân'a öncelik vardır: Zeyd de Kur'ân'ı senden daha çok ezberlemiştir" şeklinde cevap verdi (İbn Abdi'l-Berr, a.g.e., II, 537; İbnü'l-Esîr, a.g.e., II, 278).

Zeyd b. Sâbit, ashâbın en âlimlerinden biriydi. Sadece Kur'ân-ı Kerîm'i ezberlemekle kalmamış, mirasla ilgili feraiz ilmini de çok iyi öğrenmişti. Öyle ki, ashâb arasında bu ilmi O'ndan daha iyi bilen yoktu. Resûlullah (s.a.s), ashâbına: "Feraizi en iyi bilen Zeyd'dir" diyordu. İmam Şâfiî de, feraiz hususunda bu hadisle amel etmiştir (İbnü'l-Esîr, a.g.e., II, 279; el-Askalânî, a.g.e., III, 23).

Gerek Hz. Ömer, gerekse Hz. Osman, Medine'den ayrıldıkları zaman Zeyd b. Sabit'i vekil bırakırlardı. Hz. Osman, O'nu ziyade seviyordu. Zaten kendisi de Osman taraftarıydı ve bu halife devrinde beytül-mâla bakmakla görevlendirilmişti. Yermük günü de ganimetleri taksim işini Zeyd üstlenmişti (İbnü'l-Esîr, a.g.e., II, 279; İbn Abdi'l-Berr, a.g.e., II, 538; II, 538; el-Askalânî, a.g.e., III, 23).

Zeyd'in vefat tarihi konusundaki rivayetler arasında tam bir mutabakat olmamasına rağmen,

büyük bir ihtimalle h. 45 yılında vefat etmiştir ve buna göre tahminî yaşı da 54'tür.

Zeyd ten; İbn Ömer, Ebu Saîd, Ebu Hüreyre, Enes, Sehl b. Huneyf ve Abdullah b. Yezîd el-Hutamî gibi sahâbîler rivayette bulunmuşlardır. Tabiînden de; Saîd b. el-Müseyyeb, Kasım b. Muhammed, Süleyman b. Yesâr, Ebân b. Osman, Büsr b. Said ve Zeyd'in iki oğlu, Harice ile Süleyman ve başkaları rivayet etmişlerdir (İbnü'l-Esîr, a.g.e., II, 279; el-Askalânî, a.g.e., III, 23; İbn Abdi'l-Berr, a.g.e., II, 540; İbn Sa'd a.g.e., II, 360).

HZ. ZÜBEYR B. EL-AVVAM (r.anh)

Zübeyr b. el-Avvam b. Huveylid b. Esed b. Abdi'l-Uzza b. Kusayy b. Kilâb b. Mürre b. Ka'b. b. Lüeyy el-Kurasî el-Esedî. Büyük oğlu Abdullah'tan dolayı "Ebû Abdillâh" diye çağrılırdı. Peygamber (s.a.s)'in dostu ve havarisi (yardımcısı), aynı zamanda halası Safiyye binti Abdulmuttalib'in oğludur.

Cennetle müjdelenen on kişiden biridir. Hz. Ömer'in vefatından sonra, halife seçimini gerçekleştirmeleri için tayin ettiği altı kişilik "Ashabü's şûra" (danışma kurulu) üyelerindedir. Annesi kendisini "Ebu't-Tâhir" diye çağırırdı. Fakat Zübeyr (r.a) kendisini oğlu Abdullah ile künyelendirmiş ve bu künye ile tanınmıştır (el-Askalânî, el-isâbe fi Temyizi's Sahâbe, Beyrut, t.y., III, 5; İbn Hişâm, Sîre, Mısır 1955, I, 250; Buharî, Fedâilü Ashâbi'n-Nebî, 13; İbn Abdi'l-Berr, el-istiâb fi Ma'rifeti'l-Ashâb, Kahire, t.y., II, 510; İbn Sait Tabakâtü'l-Kübra, Beyrut, 1957, III, 100).

Zübeyr, Hz. Ebu Bekir'in islâm'a girmesinden kısa bir müddet sonra müslüman olmuştur. İlk müslümanların dördüncüsü veya beşincisidir. Ancak ne doğum tarihi, ne de kaç yaşındayken müslüman olduğu kesin olarak bilinmemektedir. Muhtelif kaynaklar, müslüman olduğu sırada onun 8-16 yaşları arasında bulunduğu söylerse de bu tahminlerin doğruluğu şüphelidir. Zira babası Avvam b. Huveylid'in Ficar savaşlarından birinde (kuvvetli bir ihtimalle dördüncü ve son savaşta) öldürüldüğü, onu öldürenin de Mürre b. Muatab es-Sakafi olduğu kabul edilmektedir. Bazı kaynaklarda Zübeyr (r.a)'in Hz. Ali, Talha ve Sa'd b. Ebi Vakkas ile aynı yılda doğduğu ifade edilmektedir (el-Endelüsî, el-ikdü'l-Ferîd, Beyrut, t.y., VI, 92; İbn Kuteybe, el-Maârif, Lübnan, 1970, 96; el-Askalânî, a.g.e., III, 5; İbnü'l-Esir, Üsdü'l-Gâbe fi Ma'ifeti's-Sahabe, Kahire, 1970, II, 250; Ziriklî, el-A'lâm, Beyrut, 1969, III, 74; İbn Abdi'l-Berr, a.g.e., II, 510-511; İbnü'l-Cevzi, Safvetü's Safve, Halep, 1969, I, 342; Butrus el-Bustânî, Dâiretü'l-Maarif, IX, 177).

Son Ficar savaşı, Hire hükümdarı dördüncü Münzir'in oğlu Numan Ebû Kâbûs'un saltanatı (585-614) sırasında meydana gelmiştir. Ficar savaşı başladığı zaman, kimi rivayetlere göre Peygamber (s.a.s), 14-15 yaşlarında, kimi rivayetlere göre ise daha küçük yaşlardaydı. Son Ficar savaşında ise O'nun 14-20 yaşlarında olduğu gelen rivayetler arasındadır (İbn Hişâm, a.g.e., II, 89; İbnü'l-Esir, el-Kâmil fi't-Tarih, trc. İstanbul 1986, I, 511).

Son Ficar savaşı ile Peygamber (s.a.s)'in Mekke'lileri İslâm'a davet etmeye başladığı 610 yılı arasında yirmi kûsûr yıl vardır. Buna göre ilk müslümanlardan olan Zübeyr (r.a)'in bu tarihte, yirmi yaşından büyük olması gerekir.

Zübeyr'in babası ölünce, amcası Nevfel onun velâyetini üstlenmişti. Küçük yaşta yetim kalan Zübeyr'i, annesi çok döverdi. Amcası da onu savunur, dövmesine engel olmaya çalışırdı. Ancak Zübeyr büyüyüp müslüman olunca, ona karşı bu sevgisi öfkeye dönüştü. Öyle ki, islâm'dan dönmesi için onu bir hasıra bağlayıp asar ve ateş yakarak dumanla ona işkence ederdi (el-Askalânî, a.g.e., III, 5; İbn Sa'd, a.g.e., III, 101).

Zübeyr, 615 yılında Mekkelî müslümanlarla birlikte Habeşistan'a hicret etmiştir. Medine'ye hicretten sonra muhacirlerle ensâr arasında kardeşlik tesis edildiği zaman Zübeyr ile Seleme b. Selâme b. Vaks kardeş ilan edilmişti (İbn Abdi'l-Berr, a.g.e., II, 511). Başka rivayetlerde ise, Rasûlüllah'ın; Abdullah İbn Mes'ûd veya Talha ya da Ka'b b. Mâlik'le Zübeyr arasında kardeşlik tesis ettiği ifade edilmektedir (İbn Sa'd, a.g.e., III, 102; İbn Hişâm, a.g.e., I, 505).

Bedir günü müslümanların sayılı birkaç atı vardı. Bunlardan biri de Zübeyr'in Ya'sub adlı atı idi. O gün bir çok müşriki öldürmüştür ki, bunlardan biri "Kureyş'in aslanı, Muttaliboğulları aslanı"

diye bilinen amcası Nevfel idi (İbn Hişam, a.g.e., I, 666, 708; İbn Hişam, Cemheretü Ensâbi'l-Arab, Kahire, 1982, 120).

Zübeyr'in oğlu Abdullah, babası ile ilgili olarak şu olayı anlatıyor: "Ahzâb günü, ben ve Ebû Seleme'nin oğlu Ömer (çocuk olduğumuzdan) kadınların yanında bırakılmıştık. Bir de baktım ki babam Zübeyr, atının üstünde iki yahut üç kere Kurayza oğullarına gidip geldi. Evimize döndüğümüzde babama: Babacığım! Ben seni Benî Kurayza yurduna gidip gelirken gördüm dedim. Babam: Sen beni öyle gördün mü evlâdım? dedi. Ben de Evet, dedim. Babam: Rasûlüllah (s.a.s); "Benî Kurayza ya kim gider de onların haberini bana getirir" dedi. Ben de gittim. Döndüğümde, Rasûlüllah, anası ile babasını bir arada zikrederek Ânam babam sana feda olsun" dedi (Buharî, Fedâilü Ashâbi'n-Nebi, 13).

Yermük Vakası gününde Peygamber'in sahâbîleri, Zübeyr'e hitaben:

"Ey Zübeyr! Rumlara şiddetli bir saldırı yapmazmısın ki, biz de seninle beraber şiddetli bir saldırı yapalım" dediler. Bunun üzerine Zübeyr (r.a) Rumlar üzerine şiddetli hamleler yaptı. Bu hamleler sırasında, Rumlar, Zübeyr'in omuz köküne iki darbe vurdular. Bu iki geniş yara arasında Bedir'de yediği bir darbenin çukurluğu vardı ki, oğlu Urve; "Ben çocukken bu darbenin yerine parmaklarımı sokar, oynardım" demiştir (Buharî, Fedâilü Ashâbi'n-Nebi, 13).

Zübeyr, Mısır fethinde de önemli bir rol oynamıştır. Nitekim halife Hz. Ömer, 642'de Mısır'ın Babilin kalesini kuşatan Amr İbnü'l-Âs'a yardım için onu onbin kişilik bir kuvvetle göndermiştir. Mısır'ın o zamanki hükümet merkezi olan Heliopolis de Zübeyr tarafından alınmıştır (İbnü'l-Esîr, el-Kâmil, İstanbul 1985, II, 5 15, vd; 0A, XIII, 635).

Zübeyr'in, Hz. Osman'a baş kaldıran Mısırlıların, Medine'de gerçekleştirdikleri hareketlerde, Osman'ın şehid edilmesine kadar, ise aktif olarak karışmadığı, bazı rivayetlere göre; hem kendisinin hem de Hz. Ali'nin, Hz. Osman'ı korumak üzere oğullarını gönderdikleri ifade edilmiştir.

Hz. Osman'ın şehid edilmesinden sonra, ashabın büyük bir çoğunluğu Hz. Ali'ye bey'at etmişlerdir. Zübeyr ile Talha da bey'at edenler arasındadır. Bazı rivayetlere göre bu ikisinin Hz. Ali'ye istemeyerek bey'at ettikleri görülüyor.

Anlatıldığına göre, Zübeyr ve Talha, bey'at işi bittikten sonra Hz. Ali'ye gelerek; "Sana hangi hususta bey'at ettiğimizi biliyor musun?" derler. Hz. Ali: "Evet; dinlemek ve itaat etmek üzere. Ebû Bekir, Ömer ve Osman'a hangi hususta bey'at ettiyseniz onun üzerine" der. Onlar ise: "Hayır, biz sana işte ortak olmak üzere bey'at ettik" derler. Hz. Ali onların bu isteklerini reddeder. Bu defa Kureyş'ten rastladıkları bir cemaata Hz. Ali hakkında ileri geri konuşurlar. Bu dedikoduları duyan Hz. Ali, Abdullah b. Mes'ud'u çağırarak onun görüşünü sorar. Abdullah; "Görüyorum ki, valilik istiyorlar. Sen de Zübeyr'e Basra valiliğini, Talha'ya da Kûfe valiliğini ver" diyerek Hz. Ali'ye tavsiyede bulunur. Hz. Ali bunu şiddetle reddeder. Bilahare, Zübeyr'le Talha, Hz. Ali'ye gelerek umre yapmak üzere Mekke'ye gitmek için izin isterler. Hz. Ali asıl maksadlarını bildiği halde onlara izin verir (İbn Kuteybe, el-imameti ve's-Siyâse, 51; İbnü'l-Esîr, a.g.e., III, 195 vd).

Bundan sonra, Zübeyr, Talha ve Hz. Âişe'nin, Sıffin Savaşında Hz. Ali'ye karşı cephe aldıkları görülmektedir. Hz. Ali, onları karşısında görmek istemediğinden ikna etme yollarını arıyordu. Bir ara Zübeyr'le karşılaşınca ona; "Ey Abdullah'ın babası! Seni buraya getiren nedir?" diye sordu Zübeyr: "Osman'ın kanını istemeye geldim" dedi. Hz. Ali; "Osman'ın kanını mı istiyorsun? Allah, Osman'ı öldüreni kahretsin. Ey Zübeyr! Rasûlüllah'ın sana; "Sen Haksız olduğun halde Ali ile savaşacaksın " dediğini hatırlıyor musun?" deyince, Zübeyr; "Allah şahidimdir ki bu doğrudur" der. Hz. Ali; "Öyleyse benimle ne diye savaşıyorsun?" diye sorunca Zübeyr "Vallahi bunu unutmuştum, şayet

hatırlasaydım sana karşı çıkmazdım, seninle savaşmazdım" dedi (İbn Kuteybe, a.g.e., 68).

Bu konuşmadan sonra Zübeyr savaştan çekilerek geri döndü. Medine yolunda Temîm kabilesine ait bir su başına vardığında orada bulunan Amr b. Cürümüz, onu takibe başladı. Vâdi's-Sibâ' denilen mevkide bir fırsatını bularak Zübeyr'i şehid etti (H. 36) (İbn Kuteybe, a.g.e., 69; İbn Abdi'l-Berr a.g.e., II, 515; İbn Sa'd a.g.e., III, 112; el-Askalâni, a.g.e., III, 6).

Şehid edildiği zaman yaşı, kimi kaynaklarda 66 veya 67 kimi kaynaklarda 64 kimi kaynaklarda ise 70 olarak kayıtlıdır (İbn Hişam, I, 251; İbn Abdi'l-Berr, a.g.e., II, 516; İbn Sa'd a.g.e., III, 113; Butrus el-Bustânî, a.g.e., IX, 177).

Zübeyr, şehid edildiği zaman miras olarak geriye epey mal bırakmıştır. Bu cümleden olarak Medine'de geniş bir arazi ve onbir ev, Basra'da iki ev, Kûfe'de bir ev ve Mısır'da bir ev bırakmıştı. Toplam mirası yaklaşık 52.000.000 (elli iki milyon) idi. Bazı rivayetlere göre; Mısır, İskenderiye, Kûfe'de arazileri, Basra'da da evleri vardı. Ayrıca Medine'deki arazilerinden de gelir sağlıyordu (İbn Sa'd, a.g.e., III, 108 vd).

Zübeyr (r.a) kimi rivayetlere göre uzun boyludur. Kimi rivayetlere göre ise orta boylu, esmer benizli, seyrek sakallıdır (el-Askalâni, a.g.e., III, 5; İbn Sa'd, a.g.e., III, 107).

Ashâbdan en çok fetva verenler yedi kişidir. Bunlar; Ömer, Ali, İbn Mes'ud, İbn Ömer, İbn Abbas, Zeyd b. Sabit ve Âişe'dir. Bunlardan sonra ikinci derecede yer alan yirmi sahabeden biri de Zübeyr (r.a)'dir (el-Askalâni, a.g.e., I, 9).

Zübeyr'in çocukları: Onun onbiri erkek toplam yirmi çocuğu vardı. Abdullah, Urve, Münzir, Âsım, Muhacir, Hadicetü'l-Kübra, Ümmü'l-Hasan ve Âişe, hanımı Esmâ bint Ebî Bekr'den; Halid, Amr, Habîbe, Sevde ve Hind adlı çocukları Ümmü Halid adındaki hanımından dünyaya gelmişlerdir. Ümmü Halid'in asıl adı, Emetü binti Hafid b. Saîd b. el-Âs'dır.

Diğer çocukları; Mus'ab, Hamza ve Remle, er-Rebâb binti Üneyf isimli hanımından; Übeyde ve Cafer, Zeyneb binti Mersed isimli hanımından; Zeyneb adındaki kızı, Ümmü Gülsüm binti Ukbe adlı hanımından; Hadicetü's-Suğra adındaki kızı da el-Halâl binti Kays adındaki hanımından dünyaya gelmişlerdir. O, çocuklarına şehid sahabîlerin isimlerini vermekteydi.

Zübeyr şehid edildiği zaman dört hanımı vardı. Bunlardan biri de Âtike binti Zeyd b. Amr b. Nüfeyl'dir. Bu hanım, ilk önce Abdullah b. Ebi Bekr'le evlenmiş, onun şehid edilmesinden sonra Ömer b. el-Hattâb'la onun da şehid edilmesi üzerine Zübeyr (r.a) ile evlenmişti. Bunun için Medine halkı: "Kim şehâdet istiyorsa Âtike binti Zeyd'le evlensin" diyorlardı (İbn Sa'd a.g.e., III, 112).

Zübeyr (r.a), cesur ve gözüpek bir müslümandı. Mekke'de, Allah için ilk defa kılıç çeken odur. Medine'ye hicret ettikten sonra da yapılan tüm savaşlara katılmış, bütün sıkıntılı zamanlarda daima Peygamber (s.a.s)'in yanında bulunmuştur. Savaşta gösterdiği üstün başarıdan ve çok iyi ok attığından Allah Rasûlü onun, Hadi at! Anam babam sana feda olsun " diyerek memnuniyetini ifade etmiştir. Yine onun hakkında; "Her peygamberin bir havarisi vardır, benim ki de Zübeyr'dir" buyurmuşlardır (İbn Abdi'l-Berr, a.g.e., II, 511, 512, 513; Buharî, Fedâilü Ashâdi'n-Nebî, 13).

[HZ. ÂMİNE BİNTİ VEHB \(r.anha\) 2](#)

[HZ. FÂTİMA \(r.anha\) 2](#)

[HZ. FÂTİMA BİNTİ ESED \(r.anha\) 6](#)

[HZ. HALİME HATUN \(r.anha\) 7](#)

[HZ. SAFİYYE BİNTİ ABDÜLMUTTALİB \(r.anha\) 9](#)

[HZ. ÜMM-İ EYMEN \(r.anha\) 10](#)

[HZ. ÜMM-İ HÂNİ \(r.anha\) 12](#)

[HZ. ÜMM-İ HİRAM \(r.anha\) 13](#)

[HZ. ÜMM-İ ŞERİK \(r.anha\) 14](#)

[HZ.ÜMM-İ ÜMARE NESİBE HATUN \(r.anha\) 14](#)

[HZ. HATİCE \(r.anha\) 16](#)

[HZ. ÂİŞE \(r.anha\) 17](#)

[HZ. CÜVEYRİYYE BİNTİ HARİS \(r.anha\) 19](#)

[HZ. HAFSA \(r.anha\) 19](#)

[HZ. MEYMUNE BİNTİ HÂRİS \(r.anha\) 21](#)

[HZ. REYHANE \(r.anha\) 22](#)

[HZ. SAFİYYE \(r.anha\) 22](#)

[HZ. SEVDE BİNTİ ZEM'A \(r.anha\) 23](#)

[HZ. ÜMMÜ SELEME \(r.anha\) 24](#)

[HZ. ÜMMÜ HABİBE \(r.anha\) 27](#)

[HZ. ZEYNEP BİNTİ HUZEYME \(r.anha\) 29](#)

[HZ. ZEYNEP BİNTİ CAHŞ \(r.anha\) 30](#)

HZ. ÂMİNE BİNTİ VEHB (r.anha)

Hz.Peygamber'in annesi. Babası Vehb b. Abdimenaf, annesi de Berra binti Abduluzza'dır. Ne zaman doğduğu bilinmeyen Âmine'nin 577 yılında hayata gözlerini yumduğu tahmin edilmektedir.

Kureyş kabîlesi içinde ileri gelen bir kola mensup olan Âmine binti Vehb, güzel konuşan ve zekâsıyla tanınan bir kadındı. Hâşimoğulları reisi olan Abdulmuttalib, Âmine'yi oğlu Abdullah'a istedi ve onunla evlendirildi. Âmine ile Abdullah'ın bu güzel evliliğinden Hz. Muhammed (s.a.s.) dünyaya geldi. Abdullah, Âmine hamile iken Suriye'ye yaptığı bir seferi sırasında Yesrib (Medine)'te vefat etti. Böylelikle Hz. Peygamber dünyaya yetim olarak geldi. Âmine gebelik ve doğum sırasında hiç bir ağrı ve sızı çekmediğini anlatmıştır. Resulullah (s.a.s.), kendi doğumu hakkında şöyle buyurmuştur: "Ben atam İbrahim'in duası, İsa'nın müjdesi ve annemin gördüğü rüyayım. Annem rüyasında içinden çıkan bir aydınlığın Şam diyarı saraylarını aydınlattığını belirtmişti. Peygamber anneleri hep böyle rüyalar görürler." (Ahmed b. Hanbel, Müsned, IV, 127, 128).

Âmine daha sonra, Hz. Peygamber altı yaşlarında iken, onu alıp dayılarının yanına Yesrib'e gitti ve eşi Abdullah'ın kabrini oğlu Muhammed (s.a.s.) ile birlikte ziyaret etti. Bu seyahatlerine, Abdullah'tan kalan tek miras, cariyeleri Ümmü Eymen de katıldı. Dayıları olan Neccâroğulları ile oğlunu tanıştırdıktan sonra Yesrib (Medine)'den ayrılan Âmine, Ebvâ denilen yere geldiğinde hastalanmış ve orada hayatını kaybetmişti. O sıralarda altı yaşında olan Resulullah, annesinin defninden sonra Ümmü Eymen ile birlikte Mekke'ye dönüp dedesi Abdulmuttalib'in yanında kalmıştı.

Bazı tarih kaynakları Âmine'nin bazı şiirler söylediğini naklederler. Âmine binti Vehb, İslâm tarihinde, Asiye binti Müzâhim, Meryem binti İmrân ve Hadîce binti Huveylid ile birlikte anılmaktadır.

HZ. FÂTİMA (r.anha)

Hız. Muhammed (s.a.s.)'in neslinin kendisiyle devam ettiği en küçük kızı. Müslümânların dördüncü halifesi "ilmin kapısı" Hız. Ali (r.a.)'ın hanımı.

Kerbela'da zulme boyun eğmeyip başkaldırı ruhunu kendisinden sonra gelen müminlere miras bırakan "cennet gençlerinin efendisi" Hız. Hüseyin (r.a.)'ın ve Kerbela'da esir edildikten sonra Kûfe sokaklarında teşhir edilen, Yezid'in sarayında yaptığı etkileyici konuşmayla halkı galeyana, Yezid'i ise dize getiren Peygamber torunu Hız. Zeynep (r.a.)'nın annesi. Hız. Peygamber'in, "Dünyadaki en iyi dört kadın şunlardır: Meryem, Asiye, Hatice ve Fâtıma" buyurduğu "âlemlerin kadınlarının ulusu". Peygamberimizin Zeyneb, Rukiyye ve Ümmü Gülsüm'den sonra dördüncü ve en küçük kızı. Doğum tarihi ihtilafli olup (605, 609, 615) yıllarında dünyaya geldiğine dair çeşitli rivâyetler ve görüşler vardır. Hicrî II. Milâdî 633. yılda Medine'de Mescid-i Nebevî'ye bitişik odâsında vefât eden Hız. Fâtıma'nın kabri konusunda da üç değişik görüş vardır: Cennetü'l-Bakî', Akil'in evinin avlusu, Hız. Abbas'ın daha sonra yaptırılan türbesi. Ancak bugün kabul edilen yer Cennetü'l Bakî'dir.

Diğer kadınlardan her bakımdan üstün olan Hız. Fâtıma'nın birçok lâkabı vardır ki bunların herbiri onun üstün meziyetlerini tanımlamaktadır: Hız. Fâtıma'nın yüzü parlak olduğu için saf, berrak, ay gibi parlak anlamına gelen "Zehrâ"; yalnızca Hız. Meryem ve Fâtıma'ya kadınların özel hallerinden muaf tutuldukları için eşi bulunmaz anlamında "Betül"; diğer Fâtıma'lardan ayrılması için ulu anlamına gelen "Kübrâ"; oğullarıyla tanınması için "Ümmü Hasan", "Ümmü Hüseyin", "Ümmü Muhsin"; Hız. Peygamber'in kızı olduğundan dolayı "Bint-i Resul"; Bedir ve Huneyn savaşlarında bilfiil bulunduğu için "Bedir ve Huneyn Hurisi"; ağırbaşlılığı sebebiyle kadınların efendisi anlamında "Seyyid-i Nisâ"; Güzelliği ve temizliği nedeniyle "İnsanların Hurisi"; babasına çok benzediğinden ötürü babasının kızı anlamına gelen "Bint-i Ebiha"; babasına bir anne şefkatiyle düşkün olduğundan dolayı babasının annesi anlamındaki "Ümmü Ebiha"; zeki ve kavrayışlı olduğundan "Zekiyye"; bereketi, uğurlu, kuvvetli ve kutlu olduğuna işaret için "Meymune", itâatli ve alçak gönüllülüğünden dolayı "Râziyye"; ve herkes tarafından sevildiği, insanlarla olan ilişkilerinde kimseyi incitip gücendirmeyecek denli tutarlı olduğundan dolayı kendisine "Marziyye" denmiştir. En çok kullanılan ise "Zehrâ"dır.

Hız. Peygamber'in risâletinin beşinci yılında, hicretten sekiz yıl önce Mekke'de dünyaya gelen Hız. Fâtıma'nın doğum müjdesini Resulullah şu cümleleriyle veriyordu: "İşte şimdi vahiy meleği bana geldi ve bu doğan çocuğu kutladı. Allah ona Fâtıma adını verdi." Câhiliye geleneğinde kız çocuğu büyük bir utanç vesilesi sayılıp babaların yüzünü kızartan ve bu yüzden diri diri kumlara gömüldüğü bir zamanda Hız. Fâtıma'nın doğum müjdesi aynı zamanda kadınların kurtuluş müjdesi oluyordu. Hız. Fâtıma'yı dünyaya getiren Hız. Hatice (r.a.) ile Hız. Peygamber'in soyu yedinci ataları Gâlib oğlu Lüveys'te birleşir. Annesini küçük yaşta yitiren Fâtıma diğer kardeşleri gibi babasının sonraki hanımlarını anne edindi. Ancak öz annesinin şefkatinden mahrum kalan Fâtıma ile babası arasında daha sıcak bir yakınlık doğdu. Hız. Peygamber kızına babalık yanında anne şefkatini de göstermek durumunda idi ve bunu en iyi şekilde yerine getirdi. Babasıyla Fâtıma'nın arasındaki sıcaklığın diğer nedenlerinden biri de Hız. Peygamber'in diğer çocuklarının ard arda vefât etmeleridir; Peygamberimiz diğer çocuklarının acısını, sevgi ve özlemini Fâtıma'da toplamıştı. (Ana-baba bir kardeşleri Kâsım iki, Abdullah üç, Zeynep otuz, Rukiyye yirmi bir; Ümmü Gülsüm yirmi altı yaşlarında Fâtıma'dan önce vefât ettiler). Ayrıca Hız. Peygamber'in soyunun Fâtıma ile devam etmesi de babasının yanında Fâtıma'ya ayrı bir değer kazandırıyordu.

Ama Fâtıma'yı "Seyyid-i Nisâ" yapan etkenler yalnızca bunlar değildi. O kısacık ömründe İslâm kadınına örnek olacak zorlu ve çileli bir hayat sürdü.

Hız. Fâtıma çocukluğunu İslâm'ın en zayıf, müslümanların en çok ezildiği bir ortamda Hız. Hatice gibi bir annenin terbiyesi altında geçirdi. Babasının ve müslümanların çektiği acılara en az onlar kadar o da ortak oldu. Babası evden çıkıp İslâm'ı tebliğ ederken o ya endişe içinde merakla kapıda bekler ya da babasını adım adım izler ve onu kollamaya çalışırdı. Bir gün Hız. Peygamber Mescid-i Haram'a gitmiş ve oradaki topluluğa İslâm'ı anlatıyordu. Fakat karşısında bulunan câhiliye mensupları kendi düzenlerini tehdit eden bu sesi boğmak için toplanmış ve Hız. Peygamber'e her türlü hakareti yaparak saldırmışlardı. Babasının dövülüşünü bir kenardan korkuyla izleyen Fâtıma müşriklerin dağılmasından sonra kanlar içindeki babasını alıp eve götürmüş ve bir anne şefkatiyle yaralarını sarmıştı. Buna benzer nice olayların içinde pişen Fâtıma âdeta geleceğin Hız. Fâtıma'sı olmaya hazırlanıyordu. Yine bir gün Hız. Peygamber Mescid-i Haramda secde hâlindeyken müşrikler her zamanki vahşetleriyle deve barsaklarını ve işkembesini basına atarak kahkahalarla eğlenirken, Fâtıma o pislikleri kendi elleriyle temizler ve babasını alıp eve götürür. Hız. Peygamber Fâtıma'ya hem babalık hem analık yaparken Fâtıma da o zorlu ortamda hem "babasının kızı" hem de "babasının annesi" olmuştur.

Hız. Peygamber'le kızı arasındaki ilişkiler aynı zamanda yaşadıkları toplumun geleneklerini de yerle bir ediyordu. Bir defa; "Kendisine kız çocuğu müjdelendiği zaman babaların yüzleri utançtan simsiyah kesilirken", kız çocuğu oldu diye dostlarının yüzüne bakamayan babalar gizlice çöle götürüp bu çocukları diri diri toprağa gömerken Hız. Peygamber kızının doğum müjdesini alınca sevinçten yüzü aydınlanmış ve bu müjdeyi dostlarına bizzat kendisi duyurmuştur. Câhiliyede soy, mutlaka erkek çocuk kanalıyla devam ederken Hız. Peygamber'in soyu kızı Fâtıma ile devam etmiş ve yüce Allah câhiliyenin bu geleneğini bizzat Resulullah aracılığıyla yoketmiştir. Peygamberimizin oğlu Abdullah da vefat edince câhiliye mensupları "Muhammed'in soyu kesildi" diye sevinip "o artık ebter, yani soyu kesiktir" diye Peygamberimizi alaya aldıklarında onu bizzat yüce Allah savunmuş ve Peygamber'i teselli eden Kevser sûresi nâzil olmuştur: "Biz sana kevser'i verdik. O halde namaz kıl, kurban kes. Senin şanın yücedir. Asıl ebter ise o (sana ebter diyen)dir." Buradaki "kevser"i İslâm âlimleri Peygamberimizin hadislerinden yola çıkarak "bol hayır", "sonsuz", "sayısız ümmet", "çok sahâbe", "şefaat" anlamlarında tefsir etmişler, ayrıca "kevser" kelimesiyle Hız. Fâtıma'nın kastedildiğini de bildirmişlerdir.

Hız. Peygamber kızına o kadâr şefkatli idi ki onu ellerinden ve yüzünden öperdi. Halbuki o toplumda bir babanın kızının elinden öpmesi bir yana erkek çocuklar bile öpülmezdi, ayıptı. "Benim on çocuğum var daha bir kez öpmüş değilim" diyen insanların yaşadığı bir toplumda kadını diri diri gömülmekten eli öpülen bir konuma yükselten de yine Hız. Peygamber'in getirdiği İslâm'dı.

Rasûlullah kızını anlatırken "Babasının annesi", "Baban sana fedâ olsun", "Alemlerin kadınlarının ulusu", "Fâtıma'yı hoşnut eden beni hoşnut etmiştir, onu kızdıran beni kızdırmıştır" ve, "Kızım Fâtıma'yı seven beni sevmiştir, Fâtıma'yı memnun eden beni memnun etmiştir; Fâtıma'yı üzen beni üzmiştir. Fâtıma benden bir parçadır, kim onu incitirse beni incitmiş olur, beni incitense Allah'ı incitmiştir" buyururdu.

Hız. Fâtıma Mekke döneminin tüm zorluklarına babasıyla birlikte katlandı ve Hız. Peygamber dâhil müslümanların tamamına yakını Medine'ye hicret edene kadar Mekke'den ayrılmadı. Resulullah Kûba'ya ulaştıktan sonra Hız. Ali, Hız. Ali'nin annesi ve Ümmü Eymen'den oluşan bir kafiyle Medine'ye hicret etti.

Medine'ye hicret ettikten sonra Hz. Fâtıma'yı Hz. Ebû Bekir, Hz. Ömer ve daha başka sahâbîler babasından istediler. Ancak Peygamberimiz bu istekleri nazikçe geri çeviriyor ve bekliyordu. Hz. Ali de Fâtıma'ya tâlib oldu ve Peygamberimiz kızının bu konudaki görüşünü alarak Allah'ın vahiyiyle izin vermesinden sonra Ali ile Fâtıma'nın evlenmelerine karar verildi. Daha sonra nikâhları da Mescid'de kıyıldı. Mehir olarak Hz. Ali'den dört yüz dirhem gümüşü uygun gören Efendimiz onun zırhı ve atından başka bir şeyinin olmadığını öğrenince zırhını satmasını söyler. Hz. Ali dört yüzseksen dirhem gümüşe zırhını satar ve bunun dört yüz dirhemi mehir olarak Hz. Fâtıma'ya verilir. Ancak Fâtıma bu mihrî çok bulur; kendisine en güzel mihrin kıyamet günü İslâm ümmetinin Peygamber'in şefâatiyle affedilmesi olacağını söyler ve bu konuda dua eder. Ancak kendisi için ayrılan dört yüz dirhemi düğün masraflarına harcanmak üzere hibe eder. Nikâh mescidde Peygamberimizin bir hutbesi ile ilân edilir: "Allah'a hamd... yüce Allah evlenmeyi bir görev, adalet, ve geniş bir hayır kılmıştır. Şimdi Allahu Teâlâ bana kızım Fâtıma'yı Ali b. Ebî Tâlib'e nikahlamamı buyurmuştur. Ey ashâbım ben de sizi şâhit kılıyorum ki Ali b. Ebi Talib mevcut gelenek ve Allah'ın emriyle söyleyeceğim şeyi kabul ederse dört yüz dirhem gümüş mehirlenmiş kızım Fâtıma'yı kendisine nikâhladım. Yüce Allah kendilerinin varlıklarını biraraya getirsin ve bunu kendilerine mübârek kılsın. Rabbim nesillerini temiz, kendileriyle çocuklarını geniş rahmetinin anahtarı, yüce hikmetinin kaynağı ve Muhammed ümmetinin güvenlik sebebi kılsın...Rabbimden kendim ve sizin için mağfiret dilerim." Hz. Ali'nin şartları kabul etmesi üzerine sâde bir törenle nikâh kıyılır ve misafirlere bal şerbeti hurma ve gül suyu ikram edilir. Daha sonra hurma, yağ ve süzölmüş yoğurttan yapılan bir de düğün yemeği verilir. Yemeğin az olmasına rağmen yedi yüz misafirin yediği halde Allah'ın bereketlendirmesi ile yetip artar.

Babasından ayrılıp Hz. Peygamber mescidine bitişik, zemini toprak eve yerleşirken çeyiz ve ev eşyası olarak şunları götürmüştü: Üç adet minder, bir halı. bir yastık iki eldeğirmeni, bir su tulumu, bir su testisi meşinden bir su bardağı, bir elek, bir havlu, bir koç postu eski bir kilim, hurma yaprağından örölmüş bir sedir, iki elbise, uzunlamasına örttüklerinde ayakları enlemesine örttüklerinde baslarını açıktaki bırakan bir küçük yorgan.

Hz. Peygamber kızını evlendirmekle ondan kopmadı, ilişkileri azalmadı; yine her sabah onları namaza kaldırır, bir yolculuğa, sefere çıkacağı zaman en son vedâlaşacağı kişi Fâtıma olur; döndüğünde ise hanımlarından önce ona uğrardı. Hz. Peygamber bu yeni yuvaya çok önem veriyor; İslâm ümmetinin geleceğini bu yuvanın etkileyeceğini bilerek onları yönlendiriyor, eğitiyordu. Hz. Ali ve Hz. Fâtıma arasında işbölümünü bizzat kendisi yapmıştı.

Câhiliye geleneğinde ağır işlerde ezilen kadınların aksine Hz. Fâtıma sadece evin iç işlerinden, Hz. Ali de dış işlerinden sorumlu olacaktı.

Müslümanların çektiği sıkıntılar ve savaşlar bu aileyi de etkiliyor, Hz. Fâtıma da diğer müslümanlar gibi yarı aç yarı tok yaşıyordu; Peygamber kızı olmasından dolayı hiçbir ayrıcalığı yoktu. Hz. Ali'nin ekonomik durumu genelde iyi olmamasına rağmen Beytü'l-Mal'den haklarından fazla bir şey almadılar. Hz. Ali ticaret yapıp dünya malı biriktirme yerine Hz. Peygamber'in kâtipliğini yapıyor, İslâm ümmeti için ilim biriktiriyordu. Hz. Fâtıma ise avuçları kabarana kadar un öğütüp kendi işini kendi yapıyordu. Bu yuvada katı kurallar yoktu; Hz. Ali ev işlerinde Hz. Fâtıma'ya yardımcı oluyordu. Hz. Fâtıma da Hz. Ali'ye. Fâtıma'nın ev işlerinde çok yıprandığını gören Hz. Ali Peygamberimize gelerek bir hizmetçi verip veremeyeceğini sorduğunda Hz. Peygamber, "Ya Fâtıma, Allah'tan kork; Rabbinin farzını ifâ et; eşinin hizmetine bak. Yatağına girdiğinde otuz üç defa tesbih oku, otuz üç defa hamd et, ve otuz dört defa tekbir getir. Bunların toplamı yüzdür; bunları okuman

senin için daha hayırlı olacaktır" diyerek bu isteği geri çevirdi; onlar da razı oldular.

Gerçekte, Fâtıma isteseydi çok lüks bir hayat sürebilir, bir değil birçok hizmetçisi olurdu. Müslümanlar Hz. Peygamber'in biricik kızı razı olsun, iyi bir hayat sürsün diye tüm varlıklarını onun önüne sürebilirlerdi. Ama o lüksün yerine çileyi seçti; tıpkı İslâm toplumunun diğer fertleri gibi. Fakirlere kölelere, zayıflara baktı, zenginlere değil. Hz. Fâtıma annesi Hatîcetü'l-Kübrâ'dan kalan bütün mirası İslâm yolunda Allah için Resulullah'a vermiş ve evlendiği zaman sıkıntılarla karşılaştığında da bunda hiçbir pişmanlık duymamıştı.

Hz. Fâtıma ve Ali örnek bir İslâm ailesi oluşturdular. İhtiyaçtan fazlasını elde tutmadıkları gibi ihtiyaçları olduğu halde muhtaçlara verdiler, kendileri sabrettiler. Bir elbiseleri olurdu genellikle ve onu gece yıkayıp gündüz tekrara giyerlerdi. Hatta bir defasında Hz. Fâtıma babasının yanına üzerinde kısa, başını örtse ayağı, ayağını örtse başını açıkta bırakan bir elbise ile çıkmıştı... Onun kısa yaşantısında gösterişe, giyim kuşama, eşyaya, leziz yemeklere, ayıracak zamanı olmadı. Onun ve peygamberin terbiyesinde yetişen diğer kadınlar gözünde giyim, iffeti koruyacak, tesettürü sağlayacak bir örtüden ibaretti. Hattâ tesettür farz kılındığı zaman üstlerine elbise örtmeye bulamayan kadınlar yatak çarşafı ve perdelerle tesettür emrini yerine getirdiler. Hz. Fâtımâ'nın evine normal ziyaretlerini yaptığı bir günde Hz. Peygamber bir köşede nakışlı bir örtü görür, kapıdan geri döner ve ardından Fâtıma'ya şu ikazı yapar: "Bir peygambere zevki çeken şeylerle donatılmış bir eve girmek uygun değildir" Fâtıma o örtüyü derhal kaldıracak bir daha da bu görüntüleri evine sokmayacaktır.

Hz. Fâtıma ve Ali ailesi cömert bir aile idi. Oruçlu oldukları bir günün akşamı iftar için hazırladıkları bir miktar yiyeceği sofraya koymuşken kapıya gelen bir yoksula verirler ve suyla iftar edip ertesi gün yine oruç tutarlardı.. O akşam bir yetim, üçüncü akşam bir esir gelir ve her defasında bir parça yiyeceklerini aç oldukları, canları çektiği halde yoksula, yetime ve esire yedirirler, kendileri de sadece su ile üç gün oruç tutarlar. Kur'an-ı Kerim'de İnsan suresinin şu ayetleri bu olay üzerine nâzil oldu "...İyiler de karışımı kafûr olan bir kadehten içerler; bir kaynak ki Allah'ın kulları ondan içerler, (İstedikleri yere de) fişkırtarak akıtırlar. Adaklarını yerine getirirler ve şerri salgın olan bir günden korkarlar. Yoksula, yetime ve esire sevdikleri yemeği yedirirler. 'Biz size sırf Allah rızası için yediriyoruz, sizden karşılık ve teşekkür beklemiyoruz. Çünkü biz suratsız, çok katı bir gün(ün azâbın)dan ötürü Rabbimizden korkarız' derler. Allah da onları o günün şerrinden korumuş onlar(ın yüzlerin)e parlaklık ve (gönüllerine) sevinç vermiştir..."

Ayrıca Kur'an-ı Kerim'deki şu âyetler de Hz. Fâtıma ile ilgilidir: "Ey ehli beyt, Allah ancak sizden her çeşit pislîği gidermeyi ve sizi tertemiz yapmayı dilemektedir" (el-Ahzâb, 33/33). (Bu ayet-i kerime Hz. Peygamber, Ali, Fâtıma, Hasan, Hüseyin hakkında indirilmiştir).

Kevser suresinde, "Biz sana kevseri verdik." ayetindeki "kevser" in anlamı "Fâtıma"dır. Ayrıca Hz. Peygamber, "Ben, Ali, Fâtıma, Hasan ve Hüseyin kıyâmet gününde arş'ın altında bir kubbeyiz" buyurmakta ve "Habibim, deki: 'Ben bu (tebliğimi) karşı akrabalıkta sevgiden başka bir mükâfat istemiyorum" (eş-Şûra, 42/23) âyetinde yakınlık kelimesinin kimler olduğunu soran sahâbîlere Hz. Peygamber şu cevabı vermiştir: "Ali Fâtıma ve çocuklarıdır."

Veda Haccından dönerken Gadıru Hums denilen yerde müslümanlara iki şey bıraktığını bildirdi: Biri Allah'ın kitabı Kur'an, diğeri ise..."Diğeri de ehl-i beyt'imdir. Ben ehl-i beyt hakkında sizlere Allah'ı hatırlatırım" Kendisinden sonra ehl-i beytin başınâ gelecekleri bilen Resulullah bu cümleyi üç kez tekrarlamıştı ki müslümanlar ehl-i beytine sahip çıksın, onlara yapılan zulümlere karşı dursun. Ama Kerbela'da Hüseyin'in başı mızrak ucunda taşınır, Hz. Zeynep Kûfe sokaklarında esirlerle birlikte teşhir edilirken Hum mevkiinde Resulullah'ın üç kez tekrarladığı ehl-i beyt hakkındaki sözleri

unutulmuş veya kılıçların gücü karşısında fayda vermemiştir.

Yine bir gün sofranın başında oturmuşken Hz. Peygamber ellerini açar: "Ey Rabbim, bunlar benim ehl-i beytimdir. Hayırlılarım, yakınlarım ve has kimselerimdir. Bunlardan senin rızana aykırı olan kötülük, günâh, şek ve şüpheleri, bütün kötülük ve şeytanın kışkırtmalarını giderip onları koru. Kötü alışkanlıklardan ve diğer gizli-açık ayıplardan tam olarak temizle." Hz. Fâtıma ehl-i beytin içinde ayrıca Rasûlullah'a en sevgili olanıydı.

Hz. Fâtıma'ya Hz. Ali de o derece değer verirdi ki dönemin şartları gereği müslüman erkekler birden fazla kadınla evlenmek durumunda kaldıklarında Hz. Fâtıma da Hz. Ali'nin diğer erkekler gibi başka bir kadınla evlenmek isteyebileceğini düşünerek, ona eğer evlenmek isterse bu konuda kendisinden yana bir problemin olmayacağını söylemiş, ısrar etmiş, Ali ise Peygamber kızının üzerine herhangi bir kadın almayı kendisine yakıştıramadığı için buna yanaşmamıştı. Hz. Fâtıma bizzat babası Resulullah'a çıkmış ve Ali'nin bir başka kadınla daha evlenmesi gerektiğini söylemiş ama Rasûlullah kızının bu isteğini geri çevirmiştir. Hz. Fâtıma İslâm'a yararlı olacağını varsayarak Hz. Ali'den kendi üzerine herhangi bir kadını almasını isteyecek derecede, fedakâr, kendi çıkarını değil ümmetin geleceğini düşünen bir örnek İslâm kadınıydı.

Hz. Ali ile evliliği vefatına kadar süren Hz. Fâtıma'nın, Hasan, Hüseyin, Muhsin, Ümmü Gülsüm ve Zeyneb adında üçü erkek ikisi kız beş çocuğu oldu. Resulullah'ın soyu Hasan ve Hüseyin kanalıyla devam etti. Çocuklarının herbirini İslâm ahlâkı ve üstün ilimle yetiştiren Hz. Ali ve Fâtıma kendilerinden sonra İslâm bayrağını dalgalandıracak Hz. Hüseyin ve Zeynep gibi fertler kazandırdılar ümmete.

Çok sevdiği babasının bu dünyadan ayrılma vakti geldiğinde babasının başucunda olduğu halde Resulullah Hz. Fâtıma'nın kulağına bir şeyler söyler. Bunun üzerine ağlamaya başlayan Fâtıma Resulullah'ın kulağına eğilip tekrar bir şeyler söylemesiyle ağlamayı keser ve gülümser. Daha sonra bu olayın nedenini anlatan Fâtıma, Hz. Peygamber'in, yakalandığı hastalıktan kurtulamayarak vefât edeceğini söylediğini ve kendini tutamayarak ağladığını; ancak daha sonra ehl-i beytinden kendisine ilk kavuşacak kişinin kendisi olduğunu müjdelediğinde gülümsediğini söyler.

Hz. Fâtıma Hz. Peygamber'in vefatıyla çok sarsılmış, ancak Resul'ün vefat etmeden önce kendisine söylediği şu sözler ona moral vermişti: "Ya Fâtıma, bugünden sonra babana elem yok; ancak peygamber için yaka-yen yırtılmaz, yüze vurulmaz, senden sonra öleyim gibi sözler söylenmez; yalnız babanın İbrahim'e dediği gibi 'gözler yaş dökmede, kalp burkulmada; bu Rabbin gazâbı demiyoruz fakat ey İbrahim, senin için mahzunuz biz' diyebilirsiniz."

Babasının vefatından sonra Fâtıma'nın bir daha yüzünün gülmediği rivâyet edilmektedir. Bu vefat ona çok ağır gelir ve acı-içli, edebî mersiyeler okur Hz. Peygamber'in ardından: "...Varsın dünyanın doğu ve batısında bulunanlar senin vefâtım işitince ağlasınlar; neye yarar. Ben senin ayrılığının verdiği üzüntüyle yüzüme gözyaşlarından resim yaparak geliyorum. Gündüzlerim ise gecemden farksız. Gönlümde kocaman yaralar hâkim ve canım yanıyor, ruhum sızlıyor..." ve mersiyeler devam edip gidiyor.

Fâtıma babasının defniyle başından sonuna değin ilgilendi. Hatta cenaze suyu hazırlandığı sırada Resulullah'ın elbisesi üzerinde olduğu halde gusledilmesini bizzat o hatırlattı.

Daha sonra da sık sık Peygamber'in kabri başında saatlerce ağlayacak, dua edecek olan Fâtıma, Peygamber'in vefatından önce kendisine verdiği kavuşma müjdesini bekleyecekti. Ancak bu, günlük hayattan, ailevî, İslâmî, ibâdî, analık sorumluluklarından koparamıyordu onu. O yine hiç ölmeyecekmiş gibi çalışıyordu.

Fâtıma İslâm toplumuna, Peygamber'in öğretisini unutmalarını diye vaazlar veriyordu. Peygamber'in vefatından sonra Mescid-i Nebevi'de bir hutbe verir ki, bu hutbesi onun hitâbetteki gücüne en büyük delildir. Zaten onun anlatım tarzı ve söz söyleyiş stilinin Hz. Peygambere benzediği de kaydedilmektedir. Bu hutbede hamd ve salâtü selâmdan sonra İslâmi hükümleri bir bir hatırlatan Fâtıma daha sonra Peygamber'in vefatından İslâm toplumu etkilenmesin, o tekrar eski hallerine dönme yanlılığına düşmesinler diye uyarıyordu onları: "...Siz azlıktınız; dosttan yoksundunuz. O halde tasın dibinde kalan içilip tüketilecek olan bir yudumluk suydunuz. Ateş dolu bir çukurun kenarındaydınız. Aç kişinin fırsat gözetmeden, müddet beklemeden kapıp yutuvereceği bir lokmaydınız. Yanan ateşten alınmış bir kordunuz. Yabancıların ayakları altına düşmüş bir toplumdunuz. Çöldeki çukura dolmuş deve sidiği ve hayvan pisliğiyle kokuşmuş bir içimlik suydunuz. Yediğiniz, ağaçların yaprakları ve tabaklanmış keçi derisinin yağlarıydı. Aşağılık bir hale düşmüştünüz; adamların ayakları altında kalmaktan korkuyordunuz ki, Allah'ın salât ona ve soyuna olsun, Muhammed'in sâyesinde güçlüklerin belasına uğradıktan sonra Arabın kurtlarına lokma olduktan, kitap ehline tutsak düştükten sonra kurtuldunuz. Allah sizi bu sıkıntılardan kurtardı..."

Hız. Fâtıma hastalanıp yatağa düştüğünde bile İslâmî düzenin korunması için konuşuyordu. Kendisini ziyarete gelen bir kısım kadına; "...ömrüme yemin ederim ki bu yaptığınız işler gebedir, bekleyin. Bundan böyle rahatça oturun; tam inançla gitmeyi bekleyip durun. Müjde olsun size; kesip biçen kılıç geliyor, zâlimlerin her yönü kaplayan hükümleri yürüyor. Hakkınızı çarpıp almadalar, toplumunuzu darmadağın etmedeler. Size son pişmanlık gelip çatar, nice olur haliniz o zaman; ki, şimdi görmedikleriniz meydana çıkar..."

Hız. Fâtıma ile Hız. Ebû Bekir arasında Hız. Peygamber'den miras kalan Fedek arazisi yüzünden ihtilâf çıktı. Hız. Fâtıma'nın mirasın kendisine verilmesi isteğini Hız. Ebû Bekir, "Biz miras bırakmayız. Bıraktığım sadakadır. Ancak Muhammed'in ailesi bu maldan yer" hadis-i şerifini delil göstererek geri çevirir. Daha sonra Hız. Ömer bu araziyi Hız. Ali'ye verdi; Hız. Osman ise bu hurmalığı Hız. Ali'den alarak Nervan'a bağışladı. Muaviye ise bu araziyi üçe bölüp bir parçasını Hız. Osman'ın oğluna, bir parçasını Mervan'a diğer parçasını da oğlu Yezid'e vermiş; arazi ancak Ömer b. Abdülaziz döneminde gerçek sahiplerinin eline geçebilmiş ve Hız. Fâtıma'nın torunlarına iâde edilmiştir.

Hız. Fâtıma'nın hastalığının iyice arttığı bir dönemde kendisine gelen ziyaretçiler arasında Hız. Ebû Bekir de vardır ve Fedek arazisi yüzünden aralarında hafif bir kırgınlık devam etmektedir. Hız. Fâtıma Ebû Bekir'i kabul eder ve helâlleşirler. Fâtıma misafirlerinden izin alarak temizlenmek istediğini söyler, onlar ise şaşırır; çünkü Fâtıma her zaman temizdir, "Betül"dür; Kadınların özel halleri onda yoktur. Fatıma temizlenir, kokulanır giyinir ve misafirlerine dönerek; "Ben öleceğim" ...Ve son vasiyeti: "Ben şimdi öleceğim. Kimse yıkamasın beni; yıkadım. Kefenlemesinler beni; çünkü temiz elbiselerimi giydim. Ancak vasiyetim şu ki, beni kabrime babam Resulullah gibi gece defnetsinler." Bu sözlerinden sonra temiz örtüsünün üzerine, sağ elini kafasının altına koyarak yanı üzeri yatar ve kibleye döner. Hız. Ali'ye de, "Ya Ali, benim üzerime kimsenin eli değmeden sen al götür Bakı mezarlığına göm." ...Ve Hız. Peygamber'in müjdesine kavuşur Fâtıma. Vasiyeti gereği gece Hız. Ali tarafından defnedildi. (3 Ramazan 1 1/22 Kasım 632). Cenaze namazı Hız. Ali -diğer bir rivâyette ise amcası Hız. Abbâs- tarafından kıldırılmıştır. Vasiyeti gereği Hız. Ali'nin gecenin karanlığında defnettiği yer konusunda da üç değişik rivâyet vardır: Bakî mezarlığındadır; Akil'in evinin avlusundadır; amcası Abbas için ileride yapılacak olan türbenin içindedir.

HZ. FÂTİMA BİNTİ ESED (r.anha)

Fâtima binti Esed, İslâmın başlangıcında Müslüman olmuştur. Resulullah efendimiz, İslâmiyeti, önceleri açıktan açığa bildirmede. Üç yıl bir gizlilik devresi geçti. Tedrici, yani yavaş yavaş bir yol takip ediliyordu.

Üç sene sonra, nihayet İslâmiyeti açıktan bildirme zamanı gelmişti. Nereden ve kimden başlanacağı Resul-i ekreme vahiy ile bildirildi. Allahü teâlâ Suara suresinin 214. ayet-i kerimesinde mealen şöyle buyurmaktadır:

(Ey Resulüm, sen, önce en yakın akraba ve hısımlarını Allahın dinine davet ederek, ahiret azabı ile korkut!)

Resulullah efendimiz, akrabalarını bir araya topladıktan sonra, onlara şu konuşmayı yaptı:

- Hamd ancak Allahü teâlâyâ mahsustur. O'na hamederim. Ancak O'ndan yardım isterim. Yalnız O'na inanır, O'na güvenirim. Ben gözümle görmüş gibi bilir ve size de şunu bildiririm ki; Allahü teâlâdan başka ilâh yoktur. O birdir, eşi ve ortağı yoktur. Sizi O'ndan başka ilah olmayan, Allahü teâlâyâ iman etmeye davet ediyorum.

Ben O'nun bütün insanlara gönderdiği, son Peygamberiyim. Vallahi siz, uykuya daldığınız gibi öleceksiniz. Uykudan uyandığınız gibi de diriltilecek ve bütün yaptıklarınızdan hesaba çekileceksiniz.

İyiliklerinizin karşılığında iyilik, kötülüklerinizin karşılığında ceza göreceksiniz. Bu da ya devamlı Cennette veya devamlı Cehennemde kalmaktır. İnsanları ahiret azabıyla korkuttuğum ilk kimseler, sizlersiniz.

Ey Abdülmuttaliboğulları! Ben size çok üstün ve kıymetli, dünya ve âhiretiniz için faydalı şeyler getirdim. Araplar içerisinde kavmine bundan daha hayırlısını getiren bir kimse bilmiyorum.

Ben sizi, dile kolay, hafif ve mizanda ağır gelecek iki kelimeye davet ediyorum. O da, "Eşhedü en la ilahe illallah ve eşhedü enne Muhammeden abdühü ve resulüh" [Allahü teâlâdan başka ilâh olmadığına ve Muhammedin O'nun kulu ve Resulü olduğuna şahadet ederim] demenizdir.

Resulullah efendimiz akrabalarına bu konuşmaları yapınca, birçoğu Müslüman oldu. Hz. Fâtima binti Esed de bunlar arasında idi. Kendisinden önce veya daha sonra olmak üzere, Zevci Ebû Talib'in dışında, bütün çocukları da İslâmı kabul ettiler. Hatta Resûl-i Ekrem efendimiz, yakın akrabalarına konuşmalar yapıp, "O hâlde, hanginiz bu yolda bana tâbi olup, vezirim ve yardımcım olur?" buyurunca, henüz, 12-13 yaşlarında bulunan Hz. Ali hemen ayağa kalkmış, Resul-i Ekrem de ona, "Sen otur" buyurmuştu.

Resulullah efendimiz, bu suallerini üç defa tekrar etmişler, üçünde de hemen cevap Hz. Ali'den gelmişti. Hz. Ali bu suallere şöyle cevap vermişti:

- Ya Resulallah! Her ne kadar yaşça en küçük ben isem de, sana ben yardımcı olurum.

Hz. Ali'nin, daha oniki, onüç yaşlarında iken, Resulullah efendimize, hiç kimseden korkmadan, çekinmeden, bu yolun yolcusuyum, gönül vermişlerdenim manasındaki bu sözleri, Resul-i Ekrem efendimizi son derece sevindirdi. İşte Allahü teâlâ, Hz. Fatıma binti Esed'e böyle salih evlatlar vermişti.

Fatıma binti Esed üstün bir ahlaka sahipti. Güzel ahlakı vardı. Yaşayışı mükemmel, Resul-i Ekrem efendimizin yanında itibarlı bir hanımefendi idi. Peygamberimizin sevgisine kavuşma bahtiyarlığına erişmişti.

Resulullah efendimiz onu methetmişlerdi. Fatıma binti Esed, çocukluğundan beri Peygamberimize çok yakınlık göstermiş, Ondan hiçbir yardımı esirgememiştir. Resulullah efendimiz,

Ebu Talib'den sonra, kendilerine en fazla yakınlık gösterenin Fatıma binti Esed olduğunu buyurmuşlardır. Hz. Fatıma binti Esed, Resul-i Ekrem'in bakımında çok titizlik göstermişti. Kendi çocukları dururken, önce Resulullahı doyururdu. Kendi çocuklarının temizliğinden önce, Onun mübarek başını tarar, mübarek saçlarını gül yağıyla yağlardı. Bu yüzden Resul-i Ekrem efendimiz, onun için, "O benim annemdi" buyurmuşlardı. Bu bildirilen sözün, iki cihanın Efendisinin mübarek ağzından çıkması, Fatıma binti Esed için büyük bir saadet idi.

Zaman akıp gitmiş, Fatıma binti Esed'in ömrü de sona ermişti. Peygamberimiz, gömleğini sırtından çıkararak, Fatıma binti Esed'e kefen yaptırmıştı. Bilahare Peygamber efendimiz, Fatıma binti Esed'e Cennet elbiselerinin giydirilmesi için böyle yaptıklarını söylemişlerdir.

Cenaze namazını da kıldırdıktan sonra buyurdular ki:

- Allahü teâlânın emriyle, yetmiş bin melek onun cenaze namazını kıldılar.

Cenaze namazı kılınmış, artık defnedilecekti. Resulullah efendimiz bizzat kendileri kabre indiler. Kabır hayatının rahat ve hoş olması için, kabrin köşelerini genişletir gibi işaret buyurdular. Kabirden çıkınca gözleri yaşarmış, gözlerinden akan yaşlar kabre damlamıştı.

Orada bulunan Hz. Ömer ve başkaları, Resulullahın, Fatıma binti Esed'den başka hiçbir kimseye böyle yapmadığını söylemişlerdir. Bundan sonra Resul-i Ekrem efendimiz, Fatıma binti Esed için şöyle duâ buyurmuşlardır:

- Allahü teâlâ seni mağfiret etsin, bağışlasın, seni mükâfatlandırсын. Ey annem! Allahü teâlâ sana rahmet eylesin. Kendin aç iken beni doyurdun. Kendin giymezi, bana giydirir; yemez, bana yedirirdin. Dirilten de, öldüren de Allahü teâlâdır. O daima diridir. O ölmez.

Allahım! Annem Fatıma binti Esed'i affeyle, bağışla. Ona hüccetini bildir. Kabrini genişlet. Ey merhametlilerin en merhametlisi olan Allahım! Ben Peygamberin ve geçmiş Peygamberlerin hakkı için bu duâmı kabul buyur.

Mekke'nin havası, yeni doğan çocuklara yaramıyordu. Sıhhatli ve gürbüz büyümelerine mani idi. Bu sebeple çocuklarının sıhhatli yetişmesini isteyen bazı aileler, çocuklarını, Mekke dışında bâdiyelerde yaşayan sütanneye veriyorlardı. Çünkü, oraların hem havası güzel, suyu temiz ve tatlıydı, hem de orada yetişen çocuklar Arapçayı daha düzgün bir şekilde konuşuyordu.

Sütanne olacak kadınlar, yılda iki defa Mekke'ye gelirler, küçük çocukları alarak yurtlarına götürürlerdi. Peygamberimizin dünyaya teşrif etmesinden hemen sonra, Benî Sâd kabilesine mensup kadınlar, beyleri ile birlikte Mekke'ye geldiler. Bunlardan biri de Hz. Halime'ydi.

Halime hatun şöyle anlatır:

“İçinde bulunduğumuz kuraklık ve kıtlık senesinde, hiçbir şeyimiz kalmamıştı. Ben kır bir merkebe binmişim. Yanımızda da yaşlı bir devemiz bulunuyordu. Bu devemiz, bize bir damla bile süt vermiyordu. Biz Mekke'ye bir rahmet yağmuruna kavuşmayı, darlıktan kurtulmayı umarak gelmiştik. Bindğim zayıf merkebin yürüyüşünün ağırlığı, arkadaşların canını sıkacak dereceye varmıştı. Bunun için beni beklemeyip Mekke'ye benden önce vardılar.”

Hz. Halime Mekke'ye girdiğinde, kadınların hemen hepsi, emzirecek bir çocuk bulmuş, sevinç içerisinde yurtlarının yolunu tutmuşlardı bile.

Abdülmuttalib de, sevgili torunu Peygamberimizi bir sütanneye vermeyi çok istiyordu. Fakat kadınlardan kime teklif ettiyse, “Yetimdir” diyerek almaya yanaşmadılar. Hiç kimse bu çocuk hürmetine, berekete kavuşacaklarını hayal bile edemiyorlardı. Resulullahın dedesi, çaresizlik içerisinde dolaşırken, emzirecek bir çocuk bulamamanın üzüntüsünü kalbinde hisseden Halime ile karşılaştı. Ona sordu:

- Sen hangi kabiledensin?

Hz. Halime cevap verdi:

- Benî Sâd kabilesinden.

Abdülmuttalib, ona ismini sordu. “Halime” olduğunu öğrenince, gülümsedi ve dedi ki:

- Çok güzel! Sâd ve hilm iki haslettir ki, dünyanın hayrı da, ahiretin izzet ve şerefi de bunlara bağlıdır. Ey Halime, benim yanımda yetim bir çocuk var. Diğer kadınlar, “Biz götüreceğimiz çocukların babalarından faydalanmayı umuyoruz. Yetimi alıp da ne yapacağız” diyerek onu almak istemediler. Bari sen bunu al. Belki onun yüzünden mutluluğa erersin.

Halime, biraz ileride bulunan kocasına danışmak için müsaade isteyip, kocasının yanına gitti. Kocasına haber vererek dedi ki:

- Mekke'de bu yetim çocuktan başka emzirilecek çocuk yoktur. O çocuğu almamızı uygun görür müsün? Çünkü ben yurdumuza emzirilecek çocuk almadan, eli boş dönmeyi hoş bulmuyorum. Uygun görürsen, O yetimi alacağım.

Kocası Hâris, onun teklifini kabul ederek dedi ki:

- Almanda bir mahzur yok. Belki Allahü teâlâ bize onun yüzünden bereket ve bolluk ihsan eder.

Halime hatun, hiç olmazsa bir çocuk bulabilmiş olmanın sevinciyle Peygamberimizin dedesinin yanına geldi. Çocuğu almak istediğini söyledi. Abdülmuttalib buna çok sevindi. Onu Hz. Amine'nin yanına götürdü. Hz. Amine, Halime'yi, “Hoş geldin, safa geldin” diyerek karşıladı. Birlikte Resulullahın uyuduğu odaya gittiler.

Peygamberimiz süttten daha ak bir yün kundağa sarılmıştı. Altına da yeşil bir kumaş serilmişti. Sırtüstü yatmış, mışıl mışıl uyuyor, etrafa misk gibi kokular yayıyordu.

Hiz. Halime, Peygamberimizi görünce, güzelliğine ve sevimliliğine hayran kaldı. Böyle bir çocuğu yanına aldığı için çok sevinçliydi. Peygamberimizi kucağına aldı. Mübarek yavru, sütannesine gülümsedi. Halime de onu öptü. Sevinçliydi. Hiz. Amine ise, üzgündü. Yavrusu ancak birkaç gün yanında kalabilmişti. Hasretine nasıl dayanacaktı? Fakat, sevgili oğlunun sıhhatli büyümesi için, buna mecbur olduğunu düşünerek teselli buldu.

Hiz. Amine, Halime hatuna dedi ki:

- Bana üç gece; "Oğlun Benî Sâd kabilesinden, Ebu Züeyb ailesi içinde emzirilecektir" denildi.

Bunun üzerine Hiz. Halime dedi ki:

- İşte, bu kucağımdaki çocuğun sütbabası Ebu Züeyb'dir. O benim kocam olur.

Bunun üzerine Amine hatunun içi ferahladı. İştittiği şeyler kendisini sevindirdi.

Hiz. Halime, Peygamberimiz kucağında olduğu hâlde, kocasının yanına geldi. Sonra sağ memesini Peygamberimize, sol memesini de oğluna verdi. Emdiler ve uyudular. Bundan böyle Resulullah, hep sağ memeden emecek, sol memeyi hiç almayacaktı.

Hiz. Halime'nin önceleri sütü çok azdı. Daha önce kendi oğluna bile yetmiyor, çocuk açlıktan ağlayıp duruyordu. Şimdi her ikisinin de doyduğunu görünce sevindiler. Hemen sonra, daha önce çok az sütü olan devenin memelerinin de sütle dolduğunu görünce, sevinçleri bir kat daha arttı. Halime'nin kocası dedi ki:

- Ey Halime, bilmiş ol ki, sen mübarek ve uğurlu bir çocuk almışsın.

Gerçekten de bundan böyle, bu aile ile birlikte Sâdoğulları kabilesi, kuraklıktan, kıtlıktan kurtulup, bolluk ve berekete kavuşacaktı.

Bütün hazırlıklarını tamamlayan Hiz. Halime ve kocası, biraz sonra yola çıktılar. Bu arada binek hayvanlarında büyük bir değişikliğin olduğunu gördüler. Gelirken çok gerilerde kalan merkep, sonradan çıktığı hâlde, kafilenin bütün hayvanlarını geride bırakıyordu. Diğer kadınlar bunu görünce, şaşırıp kaldılar ve dediler ki:

- Ey Halime, başına rahmet yağsın! Yoksa bu merkep, gelirken bindiğin hayvan değil mi? Dur da bizi bekle!

Yorucu bir yolculuktan sonra, kabile yurtlarına vardı.

O yıl Sâdoğulları yurdunda büyük bir kuraklık hâkimdi. Hayvanların yayılıp karınlarını doyurabilecekleri hiçbir otlak yoktu. Bu yüzden, koyunlar sabahleyin ayrıldıkları gibi, akşamleyin aç olarak eve dönüyorlardı. Hayvanlar iyice cılızlaşmışlardı. Fakat Hiz. Halime bolluk ve berekete mazhar olmuştu. Diğerlerinden farklı olarak koyunları da akşamleyin eve karınları doymuş; memeleri sütle dolmuş bir şekilde dönüyordu.

Bu durum kabile halkının da dikkatini çekmişti. Çobanlarına çıkışıyorlardı:

- Yazıklar olsun size! Siz de bizim koyunlarımızı Halime'nin çobanının koyunlarını otlattığı yerde otlatsanıza!

Halime ve kocası, bu bolluk ve iyiliğe, yetim diye kimsenin almaya yanaşmadığı çocuk yüzünden kavuştuklarını biliyor, şükrediyorlardı. Günler böylece geçti.

Peygamberimiz gün geçtikçe gelişiyor, gürbüzleşiyordu. Onun çocukluğu da diğer çocuklara benzemiyordu. Daha sekiz aylıkken konuşuyor, konuşulana da dinliyordu. Dokuz aylıkken çok düzgün bir şekilde konuşmaya başlamıştı. On aylık olunca ok atmaya başlamış, iki yaşına geldiğinde ise, gösterişli bir çocuk olmuştu.

Peygamberimiz iki yaşında süttten de kesilmişti. Onun süttten kesilmesi, Hiz. Halime'yi de, kocasını da derinden üzdü. Onun sebebiyle hayır ve berekete nail oldukları için, bir müddet daha

yanlarında kalmasını çok istiyorlardı. Fakat artık, onu yanlarında tutamazlardı. Annesine teslim etmeleri gerekiyordu.

Birgün yanlarına aldılar ve Mekke'ye gittiler. Hz. Amine birden ciğerparesini karşısında görünce, çok heyecanlandı. Ne kadar da büyümüş, gürbüzleşmişti. Artık bundan sonra, hep beraber olacaklarını düşünerek, seviniyordu. Fakat bu mübarek çocuktan ayrılmak istemeyen Hz. Halime, Peygamberimizin annesine dedi ki:

- Oğulcuğumu büyüyünceye kadar yanımda bıraksan iyi olur. Onun Mekke vebasına tutulmasından korkarım.

Hz. Amine oğlunun hasta olmasını düşünmek bile istemiyordu. Artık hasretine razıydı. Yeter ki, biricik oğlu hastalanmasındı. Bu düşünce ile Hz. Halime'nin teklifini kabul etti. Böylece Peygamberimiz bir müddet daha Benî Sâd yurdunda kalmak üzere Mekke'den ayrıldı.

Bu arada Halime hatun, Mekke'ye giderken, Sırah Vadisi'nde bazı Habeş hıristiyanlarına rastlamıştı. Hıristiyanlar Halime hatuna, nereye gittiğini sordular. Sonra da Peygamber efendimize dikkatli dikkatli baktılar.

Peygamber efendimizin iki küreği arasındaki peygamberlik mührüne ve gözlerindeki kırmızılığa baktılar. Sonra da bu kırmızılığın devamlı olup olmadığını sordular. Halime hatun, bu kırmızılığın devamlı olduğunu söyleyince, hıristiyanlar dediler ki:

- Biz bunu kralımıza götüreceğiz. Zira bunun bizimle ilgisi vardır. Biz onun hâlini biliyoruz.

Hz. Halime çok korktu ve hemen Peygamberimizi alarak onlardan uzaklaştı.

Peygamberimiz sütannesinin yanında, sütkardeşi Abdullah ile birlikte koyun otlatacak kadar büyümüşü. Birgün yine evin arkasında, yeni doğan kuzuların yanında buldukları bir sırada, iki kişi geldi. Peygamberimizi yere yatırdı. Sonra da göğsünü açarak kalbini yardılar. Kan pıhtısına benzer birşeyi çıkararak dediler ki:

- Bu, sende bulunan şeytana ait bir şeydi.

Resulullahın sütkardeşi Abdullah, bu iki yabancının, sevgili kardeşine yaptıkları şeyi görünce, çok korktu. Koşarak eve geldi ve anne ve babasına seslendi:

- Koşun, Kureyşli kardeşim öldürüldü!

Onun bu feryadı üzerine, karı-koca, hemen dışarı fırladılar. Resulullahın bulunduğu yere doğru koşular. Peygamberimiz ayakta idi. Yüzü sararmış, fakat gülümsüyordu. Hemen ona sordular:

- Yavrum sana ne oldu?

- Beyaz elbiseli iki kişi gelip, beni yere yatırdı. Sonra da karnımda bilmediğim bir şeyi aradılar.

Hz. Halime ile kocası çok korkmuşlardı. Resulullah'a bir zarar gelmesinden endişe ediyorlardı. Kocası Hâris, Halime'ye dedi ki:

- Halime, ben bu çocuğun başına bir felaket gelmesinden korkuyorum. Başına birşey gelmeden önce, onu götür âilesine teslim et!

Halime de hiç vakit geçirmeden, Peygamberimizi alıp, Mekke'ye götürdü. Fakat Mekke'de onu bir ara kaybetti. Buna çok üzüldü. Bütün aramalara rağmen bulamadı. Hemen Abdülmuttalib'e gitti. Üzüntü içerisinde durumu haber verdi. O da birkaç kişi ile birlikte, onu aramaya çıktı. Nihayet Peygamberimiz bulundu.

Hz. Amine, oğlunu tekrar gördüğüne sevinmiş, hemen geri getirilmesine ise bir mana verememişti. Halime'ye dedi ki:

- Çocuğu niçin getirdin? Onu, yanında tutmak için ısrar edip durmuştun.

- Oğulcuğumu Allah büyüttü. Ben sadece, üzerime düşeni yapmış bulunuyorum. Onun başına bir

felaket gelmesinden korkuyorum. Sana getirip sağ salim teslim etmek istedim.

Aradan yıllar geçti. Peygamberimizin annesi de, dedesi de vefat etti. Peygamberimiz de artık büyüyüp evlendi. Zaman zaman Hz. Halime'yi görürdü. Sütannesine karşı derin bir sevgi besledi. Onu gördükçe, “Anneciğim, anneciğim!” der, saygı gösterirdi. Hemen üzerindeki fazla elbiseyi çıkarır, onun altına serer, bir ihtiyacı varsa, derhal yerine getirirdi.

Birgün Hz. Halime, onu ziyarete gelmişti. Sâdoğulları yurdunda, yine kıtlık olduğunu, hastalıktan hayvanların kırıldığını söyledi. Peygamberimizin ona verebilecek fazla birşeyi yoktu. Fakat Hz. Hadice, Peygamber efendimizin sütannesini boş olarak göndermeye gönlü razı olmadı. Kırk koyunla bir deve verdi.

Hz. Halime, bu ikram karşısında memnuniyetini bildirdi. Sevinç içerisinde evine döndü.

Sonraki yıllarda müslüman olarak sahabîye olma şerefini kazanan Hz. Halime, Cennet-ül-Bakî kabristanına defnedilmiştir. Allah ondan razı olsun!

HZ. SAFİYYE BİNTİ ABDÜLMUTTALİB (r.anha)

Resulullah efendimizin halası olan Hz. Safiyye, oğlu Zübeyr ile birlikte müslüman oldu. Oğlu Zübeyr ile birlikte hicret etti. Peygamber efendimize eziyet eden, kardeşi Ebu Leheb'e dedi ki:

- Ey kardeşim! Kardeşimin oğlunu ve Onun dinini yardımsız, hor, hakîr bırakmak, sana yakışır mı? Vallahi bugün yaşayan bilginler, Abdülmuttalib'in soyundan bir Peygamberin çıkacağını bildiriyorlar. İşte, o peygamber, budur!

Böyle söyleyerek Ebu Leheb'i de islâma davet etmiş, fakat o kabul etmemiştir.

Hz. Safiyye'nin annesi Hâle ile Resul-i ekremın annesi Amine Hatun kardeş idiler. Bu suretle, Peygamberimiz ile, hem ana, hem de baba tarafından çok yakın akraba olurlardı.

Hz. Safiyye gazaların çoğuna iştirak etmişti. Gayet cesur idi. Uhud gazasına kati şöyle olmuştu: Resul-i ekrem efendimiz, Uhud savaşına gittikleri zaman, kadınlar da Hz. Hassan bin Sabit'in köşkünde bulunuyorlardı. Erkek olarak sadece Hassan vardı. O da yaşlı ve zayıf idi. Yahudîler bunu fırsat bilip saldırmak istiyorlardı. İçlerinden birisi köşkün dibine kadar sokulup, olup bitenleri dinlemek istedi. Hz. Safiyye bunu gördü ve bağırdı:

- Hassan, şu yahudînin yanına in, onu öldür!

Hz. Hassan dedi ki:

- Ben onunla savaşacak hâlde olsaydım, şimdi herhalde Resulullahın yanında olurdum.

Hz. Hassan, hastalık geçirdiğinden kılıç sallayamıyordu. Hz. Safiyye bunun üzerine, bir çadır direğini kaptı ve aşağı indi. Yahudînin kaçmaması için kapıyı yavaş yavaş araladı. Birden çadır direğini yahudînin başına indirdi. Yahudî, yediği darbe sonucu bir daha kalkamadı ve öldü.

Bundan sonra Safiyye eline bir kılıç alarak Uhud'un yolunu tuttu. Elindeki kılıcı ile önüne gelene saldırıyor, bir yandan da müslümanları harbe teşvik ederek, "Siz nasıl insanlarsınız, Resulullahı bırakıp da nereye gideceksiniz" diyordu.

Peygamber efendimiz onun vaziyetini görünce, oğlu Hz Zübeyr'i çağırdı ve buyurdu ki:

- Annen Safiyye, kardeşi Hamza'nın cesedini görmesin. Çünkü cesedin durumu çok kötü idi. Kardeşinin cesedini böyle görse, herhalde aklını kaçıtır.

Hz. Zübeyr de bu emir üzerine annesinin yanına sokularak dedi ki:

- Anneciğim, Resulullah efendimiz senin geri çekilmeni buyuruyor.

- Nasıl? Geri mi dönecekmişim? Kardeşimin cesedinin nasıl olduğunu biliyorum. Bunun intikamını alacağım. Allahü teâlâ bilir ki, ben böyle yapılmasından hiç hoşlanmam. Fakat sabredeceğim. Ama bir gün bunların karşılığını da göreceğim.

Hz. Zübeyr, durumu Resulullah'a arz etti. Resulullah efendimiz de halasının metanetini duyunca, cesedin yanına gelmesine izin verdi. Cesedin parça parça olduğunu gördü. Kendisine hakim oldu. Yalnız "İnnâ lillah ve innâ ileyhi râciûn" dedi. Ellerini açıp duâ etti ve oradan ayrıldı.

Hz. Safiyye Hendek gazvesinde de Hassan bin Sabit'in köşkünde, içeriyi dinlemek isteyen bir yahudîyi öldürmüştür.

Böylece Hz. Safiyye, gerek Uhud'da, gerekse Hendek savaşında birer düşman öldürmesiyle, eshabın takdirine mazhar olmuştur.

Hz. Safiyye, Hz. Ömer halife iken, 640 yılında, 73 yaşında iken vefat etti. Bakî kabristanında Mugire bin Sube'nin kabri yanına defnedildi.

Hz. Safiyye disiplinli bir anneydi. Bazen oğlu Zübeyr'e sert davrandığı olurdu. "Niçin böyle yapıyorsun" diyenlere şöyle cevap vermişti:

- Ben onun iyi yetişmesi için böyle yapıyorum. Çünkü o, ileride orduları idare edecektir.

Gerçekten de Hz. Zübeyr büyük bir İslâm fedaisi oldu.

Hz. Safiyye cahiliyye devrinde Hâris bin Harb ile evlenmişti. Hâris'ten bir oğlu oldu.

Hâris öldükten sonra Hz. Zübeyr'in babası Avvam bin Hüveylid ile evlendi. Bundan da üç çocuğu oldu. Bunlar Hz. Zübeyr, Saib ve Abdülkâbe'dir.

Hz. Safiyye, cesaret ve secaati ile nesillere örnek olacak şekildeydi. Gayet fasih ve belîğ mersiyeler yazardı.

Hz. Safiyye, Arap edebiyatında, şiir ve mersiye söylemekte çok ileri idi. Hamasî şiirleri de meşhurdu. Bir tanesinde şöyle demiştir:

Benden Kureyş'e haber salın ve deyin ki: "Ne hakla bize tahakküm etmeye kalkarsınız?"

Bizim büyüklüğümüz sizden eksik mi? Şunu iyi biliyorsunuz ki; bizim eski bir şerefimiz ve önce gelme hakkımız vardır.

Bizim için zulüm ateşi yakılmamıştır. Verdiğimiz sözü bozduğumuzun alameti hiç belirtilmemiştir. Bütün hayır ve fazilet bizdedir." Babası Abdülmuttalib'in vefatında, Hz. Hamza'nın şehit edildiğinde ve Resul-i ekremin vefatlarında yazdıkları mersiyeler meşhurdur.

Resullullah efendimizin vefatındaki mersiyesinde demiştir ki:

Ya Resulallah! Sen bizim ümidimizdin,
Sen bize hep iyilik edenimizdin.
Sen, değildin hiç, haksızlık edenlerden,
Sen, şefkat sahibi ve yol gösterenlerden.
Ve dahî anlatılmayan ilim deryası,
Bugün ağlayanların, senin içindir feryadı.
Senin yoluna hep ecdadım feda olsun!
Malım, canım, bütün varlığım feda olsun!
Ah! Şimdi aramızda sağ olsaydınız,
Ne kadar mesrur olurduk kalsaydınız.
Hak teâlânın hükmü bu, ya sabır diyoruz,
Bilmem ki ne yapsak, hep figan ediyoruz.
Allahın selamı, sana olsun ya Resulallah!
Adın Cennetine girip kalasın ya Resulallah!

HZ. ÜMM-İ EYMEN (r.anha)

Peygamber efendimiz, doğmadan önce babasını, altı yaşında da annesini kaybetmişti. Hem yetim, hem de öksüz olarak büyüdü. Fakat birçok kadın, bir anne şefkatiyle o yüce Peygamberi bağrına bastı. Ona annesizlik acısını hissettirmemek için ellerinden gelen gayreti gösterdiler.

İşte bu kadınlardan birisi de Ümm-i Eymen'di. Peygamberimizin ehl-i beytten saydığı ve "Annemden sonra annem" diyerek iltifat ettiği bu büyük İslâm kadınının asıl ismi, Bereke binti Salebe idi. Uzun yıllardan beri Abdülmuttaliboğullarının hizmetlerini görüyordu. Peygamber efendimizin babası Abdullah'ın vefatından sonra da, aynı evde kaldı. Artık, hem Peygamberimizin annesi Amine'nin, hem de Peygamberimizin yardımcısıydı.

Resulullah efendimiz altı yaşına geldiğinde, Hz. Amine, yanına Ümm-i Eymen'i de alarak Medine'ye gitti. Niyeti hem oradaki akrabalarını, hem de kocası Abdullah'ın kabrini ziyaret etmekte. Bir ay Medine'de kaldılar.

Ümm-i Eymen Medine'deki bir hatırasını şöyle anlatır:

“Birgün yahudî âlimlerinden ikisi yanıma gelerek dediler ki:

- Bize Ahmed'i göster!

Ben de Resulullah efendimizi dışarı çıkardım. İyice incelediler ve dediler ki:

- Bu çocuk, ahir zaman peygamberi olacaktır. Burası da onun hicret edeceği yerdir. Bu memlekette büyük savaşlar olacaktır.”

Ümm-i Eymen onların bu konuşmalarından sonra çok korkmuştu. Sevgili Peygamberimize bir zarar vermelerinden endişe duyuyordu.

Herhangi bir tehlikeye karşı onu korumak için, Peygamberimizin yanından ayrılmamaya gayret gösteriyordu.

Nihayet Mekke'ye hareket günü gelmişti. Ümm-i Eymen buna çok sevindi. Artık yahudîlerin Resulullah'a bir zarar veremeyeceklerini düşünüp rahatladı.

Bu üç kişilik kabile Medine'den ayrıldılar. Mekke'ye doğru yola koyuldular. Neşeli bir şekilde yollarına devam ediyorlardı. Fakat biraz sonra beklemedikleri birşey oldu. Ebva denilen yerde, Hz. Amine birdenbire rahatsızlandı. Hz. Amine bu hastalıktan kurtulamayıp vefat edeceğini anlamıştı.

Başucunda duran Peygamberimizin yüzüne baktı. Bir rüyasını hatırlayarak şöyle dedi:

- Şayet rüyada gördüklerim doğruysa, sen celal ve bol ikram sahibi olan Allah tarafından, Âdemoğullarına helal ve haramı bildirmek üzere, Peygamberliğin bildirilecektir. Sen, teslimiyeti, ceddin İbrahim'in dinini yerleştireceksin. Cenab-ı Hak seni devam edegelen putlardan, putperestlikten koruyacaktır.

Bundan sonra şu şiiri söyledi:

Her yaşayan ölür, eskir her yeni,

Her yaşlanan elbet, oluyor fani.

Ben de öleceğim, birgün elbette,

Lâkin kalacaktır, adım dillerde.

Çünkü senin gibi, hayırlı evlat,

Bıaktım geriye, ne büyük nimet.

Hz. Amine, Ebva denilen yerde hastalığının artması üzerine, ciğerparesini Ümm-i Eymen'e emanet etti. Ona iyi bakması ricasında bulundu. Çok geçmeden de ruhunu teslim etti. O sırada otuz yaşında bulunuyordu. Peygamberimiz böylece, altı yaşında iken öksüz kalıyordu.

Cenab-ı Hak sevgili Resulüne, küçük yaşından beri her türlü acıyı tattırıyor ve onu kemâle erdiriyordu ki, ümmetine tam örnek olabilsin. Ona iman edenler, Peygamberlerinin çektiği sıkıntıyı hatırlayarak teselli bulsunlar, karşılaştıkları musibetlere sabretsinler.

Ümm-i Eymen'in sırtına, artık ağır bir yük yüklenmişti. Ağlamak, hıçkırmak istiyor, fakat Peygamberimizin üzüleceğini düşünerek vazgeçiyordu. Kendini toparladı. Bundan sonra ona, annesinin yokluğunu hissettirmeyecekti. Bunun için de elinden gelen fedakârlığı göstermeye çalışacaktı. Öz evladımış gibi mübarek yavruyu bağrına bastı. Sonra da onu şöyle teselli etti:

- Üzülme, ağlama! İlâhî kadere karşı boynumuz kıldan incedir. Can da Onun, mal da. Hepsi bize emanet. O, emaneti nasıl vermişse, öyle alır.

Sevgili Peygamberimizin gözü yaşlıydı. Artık hem yetim, hem de öksüz kalmıştı. Babasının yüzünü hiç görmemişti. Bundan sonra annesinin de yüzünü göremeyecekti. Gözyaşları arasında dedi ki:

- Ben de biliyorum. Onun hükmüne her zaman boyun eğirim. Fakat anne yüzü unutulmayacak bir yüzdür. O yüzü tekrar göremem diye üzüyorum.

Fakat kendisini toparlamakta gecikmedi. Annesine karşı son vazifesini yerine getirmek istiyordu. Yaşından beklenmeyen bir olgunluk içerisinde dadısına şöyle dedi:

- Haydi! O, emaneti sahibine teslim etti. Biz de onun nâşını toprağa teslim edelim de, rahat etsin.

Biraz sonra annelerin en şerefliisini, en bahtiyarını birlikte defnettiler. Artık Resulullahı Mekke'ye götürme vazifesi Ümm-i Eymen'e kalmıştı. Peygamberimizi deveye bindirdi. Birlikte yola çıktılar. Beş günlük meşakkatli bir yolculuktan sonra Mekke'ye ulaştılar.

Ümm-i Eymen gözyaşları arasında Peygamberimizi, dedesi Abdülmuttalib'e teslim etti. Fakat gerek dedesinin yanında bulunduğu sıralarda, gerekse onun vefatından sonra amcası Ebu Talib'in himayesinde iken, Peygamberimizin hizmetinde bulunmaktan geri durmadı. Bunu kendisi için büyük bir şeref saydı.

Aradan yıllar geçti. Peygamberimiz, kendisini bir anne şefkatiyle bağrına basan, ancak bir annenin yapabileceği kadar fedakârlık gösteren sevgili dadısını unutmamıştı. Ona her türlü maddî yardımda bulunuyor, bir evladın annesine duyabileceği saygı kadar hürmet gösteriyordu. Bu arada sevgili dadısının bir yuva kurmasını temin etti. Onu Ubeyd bin Zeyd ile evlendirdi. Bu evlilikten Eymen adlı bir oğlu oldu. Ve Ümm-i Eymen diye tanındı.

Peygamber efendimiz Mekkelileri İslâmiyete davete başlayınca, çocukluğundan beri, Onun mühim bir şahsiyet olacağını tahmin eden Ümm-i Eymen, hemen iman etti. Çünkü gerek doğumunda, gerekse doğumundan sonra birçok harika hâllerine şahit olmuştu. Bunun için tereddütsüz iman ederek Resulullahı sevindirdi.

O devirde müslüman olmak, akıl almaz işkenceleri peşinen kabul etmek demektir. Ümm-i Eymen de bu acı işkencelerden hissesini aldı. Fakat imanından zerre kadar taviz vermedi. Çünkü bu yolda ölmeyi büyük bir şeref sayıyordu.

İşkenceler tahammül edilemeyecek bir duruma geldiğinde, önce Habeşistan'a, sonra Medine'ye hicret etti. Böylece iki hicret sevabı birden aldı. Ümm-i Eymen Mekke'de olduğu gibi Medine'de de Resulullahı bir an olsun yalnız bırakmadı. Hizmetinden geri durmadı.

Ümm-i Eymen tevekkül sahibi bir hanımdı. En zor durumlarda bile cenab-ı Haktan ümidini kesmez, Ondan yardım beklerdi. Bu teslim ve tevekkülünün mükâfatını hemen görürdü.

Hicret ederken, Revha yakınlarında gecelemişti. Çok susamıştı. Yanında bir damla dahî su

yoktu. Hiç telaşlanmadı. Çünkü kullarına karşı son derece merhametli olan Rabbinin, gördüğüne ve yardım edeceğine inancı sonsuzdu. Susuz ve bîtap düşmeyeceğinden emindi. Nitekim cenab-ı Hakkın yardımı gelmekte gecikmedi.

Gökten beyaz bir urgana bağlanarak sarkıtılmış bir kova gördü. Cenab-ı Hakka hamd ve şükür ederek kalktı, kovanın yanına gitti. İçi tamamiyle, berrak ve buz gibi su ile doluydu. Kana kana içti. Tamamen susuzluğu geçti ve rahatladı.

Bu vakayı nakleden Ümm-i Eymen şöyle der: “Artık bundan sonra bir daha hiç susamadım.”

Ümm-i Eymen çok cesur idi. Bazı savaflara katılmıştı. Hatta birkaç kadınla birlikte Uhud’da yaralıları tedavi etti. Mücahidlere su dağıttı.

Ümm-i Eymen, Peygamberimizi çok severdi. Hayatını Peygamberimize feda edebilecek bir imana sahipti. Resulullahı devamlı sevinçli görmek ister, onun üzülmüne hiç tahammül edemezdi. Resulullahla birlikte sevinir, onunla birlikte üzüldü.

Birgün Peygamberimiz hasta bir çocuğu kucağına almıştı. Çocuk hastalığın tesiriyle inliyordu. Peygamberimiz şefkatinden ağladı. Resulullahın ağladığını gören Ümm-i Eymen de ağlamaya başladı. Peygamber efendimiz niçin ağladıklarını sordular. Ümm-i Eymen de, Ona olan sevgisini şöyle ifade etti:

- Resulullah efendimiz ağlarken, ben nasıl olur da ağlamam?

Ümm-i Eymen, oğlu Eymen’in Huneyn gazvesinde şehit olması üzerine çok sabır gösterdi. Şehit annesi olmaktan büyük bir memnuniyet duydu. Bunun gibi her türlü sıkıntılara büyük bir tevekkülle sabretti.

Ümm-i Eymen, kocası Ubeyd bin Zeyd ile mesut bir hayat yaşıyordu. Kocasını Ubeyd’in vefatından sonra, Peygamber efendimiz, kendisine annelik yapan, imanı uğrunda her türlü yokluk, çile ve ızdıraplara göğüs geren, hatta bunun için işkencelere maruz kalan fedakâr dadısını tek başına bırakmadı. Birgün eshabına hitaben buyurdu ki:

- Cennet ehlinden bir kadınla evlenmek isteyen Ümm-i Eymen’le evlensin.

Böylece onun Cennetlik bir kadın olduğuna işaret ediyordu.

Ümm-i Eymen Resulullahın kendisi hakkında bu sözünü duyunca, sevinçten ne yapacağını şaşırды. Öyle ya! Bir müslüman için, bundan daha büyük bir saadet düşünülebilir miydi?

Resulullahın davetine ilk icabet eden, evlatlığı Zeyd bin Hârise oldu. Hz. Zeyd, genç bir sahabîydi. Ümm-i Eymen gibi yaşlı bir kadın ile evlenmeye, sırf Allahın Resulünü memnun edebilmek için talip olmuştu. Peygamberimizin rızasını dünyevî lezzete tercih etti. Bundan sonra Resulullah efendimiz bu büyük sahabîsi ile dadısını nikâhladı.

Babası gibi büyük bir sahabî olan, İslâm kumandanlarından Üsâme bin Zeyd, bu evlilikten dünyaya geldi.

Ümm-i Eymen’in, Peygamberimizin yanında ayrı bir yeri vardı. Bazan latifede bulunarak onun gönlünü alırdı. Fakat Peygamber efendimiz latife yaparken bile doğru söyler, hakikati ifade buyururdu. Muhatabını incitmeden sevindirir, neşelendirirdi.

Ümm-i Eymen bir defasında Resulullahın huzuruna girerek, “Bana bir binek temin ediniz” diye ricada bulundu. Resulullah efendimiz buyurdu ki:

- Seni dişi devenin yavrusuna bindireceğim.

Ümm-i Eymen Resulullahın nüktesini anlamadı. Bu sebeple dedi ki:

- Ey Allahın Resulü, yavrunun beni taşımaya gücü yetmez. Hem ben deve yavrusu istemiyorum ki...

Peygamberimiz sözünü tekrarlayarak buyurdu ki:

- Seni, ancak dişi bir devenin yavrusuna bindireceğim.

Böylece yüce Peygamberimiz şaka yaparken dahî hakikati beyan ediyordu. Her deve, dişi bir deveden doğması sebebiyle dişi devenin yavrusu değil miydi?

Ümm-i Eymen Peygamberimizin vefatında, yanında bulundu. Gözyaşlarını tutamıyordu. Kendisine dediler ki:

- Niçin bu kadar ağlıyorsun?

- Ben Resulullahtan ayrılacağımızı biliyordum. Bunun için ağlamıyorum. Ben vahyin kesilmesine ağlıyorum.

Bu büyük İslâm kadınına Peygamberimizden sonra Hz. Ebu Bekir ve Hz. Ömer de layık olduğu hürmeti gösterdiler. Çünkü, Resulullahın değer verdiği kimseler, sahabîlerin yanında da kıymetliydi. Bu sebeple zaman zaman ziyaretine giderler, varsa ihtiyaçlarını görürlerdi. O da duâ ederdi.

Yaşı bir hayli ilerleyen Ümm-i Eymen Hz. Osman'ın halifeliğinin ilk yıllarında vefat etti.

HZ. ÜMM-İ HÂNÎ (r.anha)

Peygamber efendimiz hicretten bir yıl önce Tâif'e gidip, Tâif halkına bir ay nasîhat edip, onları îman etmeye dâvet etmişti. Tâif halkından hiç kimsenin îman etmemesi ve işkence yapmaları üzerine Mekke'ye dönmüştü.

Çok üzgündü ve her taraf düşman doluydu. Bir gece Mekke'de Ümm-i Hânî'nin Ebû Tâlib mahallesinde bulunan evine geldi. Ümm-i Hânî, o zaman îman etmemişti. Peygamber efendimiz kapısını çaldı. İçeriden Ümm-i Hânî'nin sesi duyuldu:

- Kimdir o?

- Amcanın oğlu Muhammed'im, kabûl edersen, misâfir geldim.

- Senin gibi doğru sözlü, emin, asil, şerefli misâfire can fedâ olsun. Yalnız, tesrif edeceğinizi önceden bildirseydiniz bir şeyler hazırlardım. Şimdi yedirecek bir şeyim yok.

- Yiyecek, içecek istemem. Hiçbiri gözümde yok. Rabbime ibâdet etmek, yalvarmak için bir yer bana yetişir.

Ümm-i Hânî, Resûlullahı içeri alıp, bir hasır, bir leğen, ibrik verdi. Gelen misâfire ikrâm etmek, onu düşmandan korumak, Araplar için en şerefli vazife sayılırdı. Bir evdeki misâfire zarar gelmesi, ev sahibi için büyük yüzkarası olurdu.

Ümm-i Hânî düşündü ki; "Amcasının oğlunun Mekke'de düşmanları çok, hatta öldürmek isteyenler var. Şerefimi korumak için, sabaha kadar onu gözeteyim" dedi. Babasının kılıcını alıp, evin etrafında dolaşmaya başladı.

Resûlullah efendimiz, o gün çok incinmişti. Abdest alıp, yalvarmaya, af dilemeye, kulların îmana gelmesi, saadete kavuşmaları için duâya başladı. Çok yorgun, aç ve üzüntülüydü. Hasır üzerine uzanıp uyuyuverdi.

Sonra Cebrâil aleyhisselâm gelip, ayağının altından öperek uyandırdı. Bundan sonra Peygamberimiz sallallahü aleyhi ve sellem uyanırken ruh ve bedeniyle Mîrâca çıkarıldı.

Ertesi sabah Peygamber efendimiz Ümm-i Hânî'ye, gece mîrâca çıktığını anlattı. Ümm-i Hânî dedi ki:

- Ey amcamın oğlu! Sakın bunu Kureyşlilere söyleme! Onlar seni yalanlarlar ve seni üzerler.

Peygamber efendimiz buyurdu ki:

- Vallahi ben bunu onlara söyleyeceğim.

Ümm-i Hânî, kocası Hübeyre bin Ebû Vehb'in müşrik olması sebebiyle, hicret sırasında îman etmemiş olarak Mekke'de kalmıştı. Bu durum Mekke'nin fethine kadar devam etti. Mekke'nin fethedildiği gün, kocası Nocrân'a kaçtı.

Ümm-i Hânî ise Kureyş kadınlarından on kişilik bir grupla Peygamberimizin yanına gelip, Müslüman oldu. Vefât tarihi kesin olarak bilinmemekte olup, Hz. Ali'den sonra vefât ettiği rivâyet edilmiştir.

Ebû Tâlib'in kızı ve Hz. Ali'nin kızkardeşi olan Ümm-i Hânî'nin asıl adı Fakite idi.

HZ. ÜMM-İ HİRAM (r.anha)

Ümm-i Hiram, Enes bin Malik'in teyzesidir. Resulullahın da teyzeleri tarafından akrabasıdır. Cahiliyye devrinde Amr bin Kays ile evlendi. İman ile şereflenip, müslüman oldu. Kocasını iman etmeyince, ayrıldılar. Ondan Kays ve Abdullah adında iki oğlu oldu. Müslüman olduktan sonra, ensarın büyüklerinden Ubade bin Samit ile evlendi. Bundan da Muhammed adında bir oğlu oldu.

Ümm-i Hiram'ın Medine-i Münevveredeki evini, Resulullah efendimiz sık sık ziyaret ederdi. Ümm-i Hiram da bundan çok memnun olur ve çok ikramda bulunup, hizmet etmekle şereflenirdi.

Yine Resulullah efendimiz evine teşrif etmiş ve istirahat için evinde uyumuştur. Bir müddet sonra Peygamber efendimiz gülümseyerek uyandılar. Bunun üzerine Ümm-i Hiram sordu:

- Ya Resulallah! Niçin güldünüz?

- Ey Ümm-i Hiram! Ümmetinden bir kısmını gemilere binmiş hâlde, kâfirlerle gazaya giderlerken gördüm.

- Ya Resulallah! Duâ et, ben de onlardan olayım!

Peygamberimiz de onun bu arzusunu geri çevirmeyip, kabul etti ve şöyle duâ buyurdular:

- Ya Rabbi! Bunu da onlardan eyle!

Resulullah efendimiz tekrar uyuyup, yine gülümseyerek uyandılar. Tekrar gülme sebebini sorunca, buyurdular ki:

- Bu defa da, ümmetinden bir kısmının, padişahların tahtlarına kuruldukları gibi debdebeli bir kalabalık hâlde gazaya gittiklerini gördüm.

Ümm-i Hiram bu sefer de dedi ki:

- Ya Resulallah! Duâ et, ben de bir gazi olarak onların arasında bulunayım.

Bu sefer Peygamberimiz buyurdu ki:

- Hayır, sen öncekilerdensin.

Böylece onun deniz seferinde bulunacağını önceden haber vermiş oldu.

Ümm-i Hiram, Resulullah efendimizin vefatından sonra, kocası Ubade bin Samit Şam'a gönderilen ilmî heyet içinde olduğundan, Humus'a yerleştiler.

Halife Hz. Osman'ın izniyle, 647 yılında Hz. Muaviye, Kıbrıs adasındaki insanların da saadete kavuşmaları, cehennemden kurtulmaları için bir deniz seferi düzenledi. Bu sefer, müslümanların ilk deniz savaşıydı. Bu sefere gönüllü seçilen kimseler arasında eshab-ı kirâmın ileri gelenleri de vardı. Bunlar arasında Hz. Ebu Zer, Hz. Ebüdderda, Hz. Ubade bin Samit ve hanımı Ümm-i Hiram da vardı.

Hız. Muaviye, bu orduya Hz. Abdullah İbni Kays'ı kumandan tayin etti. Deniz yoluyla yolculuk başladı. Hz. Ümm-i Hiram, seksenaltı yaşında olmasına rağmen, bu zahmetli yolculuğa katlanıyor, oradaki insanlara İslâmiyeti bildireceklerini, onların da kurtuluşa, saadete kavuşacaklarını düşünerek, teselli buluyordu.

İslâmiyeti yaymak uğrunda şehit olmak, Ümm-i Hiram'ın en büyük arzusu idi. Çünkü şehitler hakkında Peygamber efendimiz buyurmuştu ki:

(Şehitleri yıkamayınız! Çünkü kıyamet gününde her yere miskü anber gibi koku saçacaklardır.)

(Şehidin kul borcundan başka bütün günahlarını Allahü teâlâ affeder.)

(Şehitler cennetteki nimetleri görünce, "Keşke, Allahın bize neler ikram ettiğini, kardeşlerimiz de bilselerdi de cihaddan çekinmeseler, çarpışmaktan korkup düşmandan yüz çevirmeselerdi" derler.)

Bu müjdelerin yanında birkaç günlük zahmetin hiç kıymeti olmadığını, en iyi Peygamberimizin

arkadaşları biliyordu. Çektikleri eziyet ve sıkıntılar, bunu çok güzel anlatıyordu. Ümm-i Hiram da, bu arzu ve istekle, yaşının çok ileri olmasına rağmen ordunun içindeydi.

Mısır'dan gelen İslâm askerleri de, kendileriyle birleşince, Kıbrıs Rumlarına, müslüman olmalarını, yoksa cizye vermelerini, bunu da kabul etmezlerse savaş yapacaklarını bildirdiler. Kıbrıslılar teslim olmayacaklarını bildirince, şiddetli çarpışma oldu. Kıbrıs Rum donanması İstanbul'a kaçtı.

Hız. Ümm-i Hiram, çok yaşlı olmasına rağmen, yerinde duramıyor, bir an önce neticeye varmak istiyordu. Genç askerler, Hız. Ümm-i Hiram'ın bu hâline şaşıyorlar, ona bakarak gayrete geliyorlardı. Rumların donanması kaçınca, savaş sahilde devam etmeye başladı. İslâm askerleri, bir çıkarma hareketiyle iç kısımlara daldılar. Askerlerle çıkarmaya katılan Hız. Ümm-i Hiram, Larnaka yakınlarında atının ayağının sürçmesiyle düşerek, çok özlediği şehitliğe kavuştu. İslâm askerlerinin karşısında tutunamayan Rumlar eman dilediler. Barış teklif edip, cizye vermeyi kabul ettiler.

Hız. Ümm-i Hiram'ın kabri Kıbrıs'ta Larnaka şehrinin Tuz Gölü kıyısındadır. Osmanlılar Kıbrıs adasını 1570 senesinde fethedince, kabrini imar ettiler. Hala Sultan deyip, kabri üzerine türbe, yanına tekke ve cami yaptırdılar. Böylece Ümm-i Hiram Resulullahın haber verdiği gibi, deniz yoluyla sefere katılıp şehit olmuştu.

Ümm-i Hiram âlemlere rahmet olarak yaratılan, iki cihan sultanı Peygamber efendimizin akrabası, eshab-ı kiramdan ve şehit olması gibi pek çok üstünlükler sahibidir. Fazilet ve kemâli çoktur. Resulullah efendimize hizmet edip, hürmet gördü.

Kabrinden dahî yüzyıllardır feyz ve bereket saçmaktadır. Osmanlılar zamanında ve sonrasında, gemiler, Hala Sultan türbesi istikametinden geçerken, toplarını çevirirler ve mübarek makamı ziyaret maksadı ile selamlarlardı.

Ümm-i Hiram'ın tam ismi bilinmemektedir. Babası Milhan bin Halid, annesi Mülkiyye binti Malik'tir. Hazrec kabilesinin Benî Neccar koluna mensuptur.

HZ. ÜMM-İ ŞERİK (r.anha)

Devs'de müslüman olan Ümm-i Şerik, kendisiyle birlikte hicret edecek bir arkadaş bulamamıştı. Medine'ye giden bir yahudî ailesine katıldı. Yolculuk esnasında suyu tükendi. Yahudî ailenin yanında su vardı. Fakat yahudî, Ümm-i Şerik'e, dininden dönmedikçe su vermeyeceğini söyledi. Hanımını da, "Ona su verirsen fena yaparım" diye tehdit etti.

Hava çok sıcaktı. Güneş âdeta kavuruyordu. Bu şartlarda susuz olarak yolculuk yapmak, Ümm-i Şerik'i iyice hâlsiz düşürmüştü. Zorlukla yürüyor, zorlukla konuşabiliyordu. Bu durum yahudîyi ümitlendiriyor, Ümm-i Şerik'in biraz sonra dininden döneceğini zannediyordu.

Fakat Ümm-i Şerik imanın tadını almıştı bir kere. Dünyayı ahirete hiçbir zaman tercih etmeyecek kadar kuvvetli bir imana sahipti. Cenab-ı Hakkın mutlaka bir yerden yardım göndereceğine de inancı sonsuzdu.

Nitekim geceleyin Allaha olan teslimiyetinin peşin mükâfatını gördü. Herkesin uyuduğu bir sırada, göğsünün üzerine bir miktar suyun konduğunu hissetti. Aldı ve içti. Suyu kanmıştı. Biraz sonra yol arkadaşlarını uyandırmak için seslendi. Yahudî onun sesini işitince dedi ki:

- Ben su içmiş birinin sesini duyuyorum.

Yahudî şaşırmıştı. Hanımını sıkıştırdı. Kızdı, bağırdı. Ümm-i Şerik, suyu hanımının vermediğini söyledi. Cenab-ı Hakkın lütfuna mazhar olduğunu bildirdi. Yahudî, inanmıştı. Gördüğü bu keramet karşısında kelime-i şهادet getirerek müslüman oldu.

Böylece Ümm-i Şerik, hem dininde sebat etmiş, hem de kendisini yahudî olmaya zorlayan birinin müslüman olmasına sebep olmuştu. Ayrıca cenab-ı Hakkın ihsanını kazanmıştı.

Ümm-i Şerik'in bir yağ tulumu vardı. Onunla Resulullah efendimize yağ hediye ederdi. Birgün çocukları ondan yağ istediler. Ümm-i Şerik başka yağı olmadığı için kalkıp tulumu baktı. Tulumdan yağ damlıyordu. Onlara bir miktar yağ çıkardı. Çocuklar bu yağdan bir müddet yediler.

Bir müddet sonra bir daha yağ istediler. Bu sefer tulumu ters çevirip boşalttı. Böylece yağ bitti. Ümm-i Şerik durumu Resulullah efendimize arz etti. Resulullah efendimiz ona buyurdu ki:

- Yağı boşalttın mı? Şayet ters çevirip boşaltmasaydın uzun zaman sana yetecekti.

Ümm-i Şerik, bu yağ tulumunu isteyenlere emanet olarak da verirdi. İçinde yağ yokken bir gün tulumu şişirip kuruması için asmıştı. Daha sonra baktığında tulumun içinin yağla dolu olduğunu görmüştü. Allahü teâlânın bu ikramından dolayı hamdetmişti.

Resulullaha iman etmiş ve bu uğurda birçok sıkıntıya katlanmış bahtiyar kadınlardan biri olan Ümm-i Şerik'in asıl adı Gaziyye idi. Devsoğullarındandır. Bütün sıkıntılara rağmen inancında sebat eden, Allaha teslimiyet ve tevekkülden ayrılmayan bu mübarek kadın, birkaç defa cenab-ı Hakkın lütuf ve ikramına nail olmuştu. Hayatı hakkında başka bir bilgi kaynaklarda geçmemektedir.

HZ.ÜMM-İ ÜMARE NESİBE HATUN (r.anha)

Ümm-i Ümare, Uhud gazasına, kocası Zeyd bin Asım, oğulları Habib ve Abdullah ile birlikte katılarak, secaat ve kahramanlıklar gösterdi. Gazilere su dağıtmak ve yaralarını sarmak vazifesiyle katıldığı savaşın en şiddetli bir anında, Resulullah efendimize saldıran bir müşriki atından aşağı düşürüp öldürdü.

Ok, kılıç ve kalkan kullanarak düşmana saldırırken kendisi de birkaç yerinden yaralandı. Yaralı hâliyle kocasını ve oğullarını savaşa teşvik etti. Düşman, Resulullah efendimize hangi istikametten saldırırsa, hemen kocası ve oğullarıyla oradan müdafaa ederlerdi.

Ümm-i Ümare der ki: “Gündüzün başlangıcında Uhud’a vardım. Halk ne yapıyor bir bakayım dedim. Yanımda bir kirba ve içinde su vardı. Resulullahın yanına kadar gittim. Kendisi, o sırada Eshabı arasında bulunuyordu. Bu zamanda müslümanlar savaş üstünlüğünü devam ettiriyorlardı.

Müslümanlar dağılmaya başlayınca, Resulullahın yanına vardım. Çarpışmaya koyuldum. Kılıçla, okla müşrikleri Resulullahtan uzaklaştırmaya çalıştım. Bu arada da yaralandım. Resulullahın yanında on kişi kalmamıştı. Ben, oğullarım ve kocam, Resulullahın önünde çarpışıyor, müşrikleri ondan uzaklaştırıyorduk.

Bir ara Resulullah efendimiz, benim yanımda kalkan bulunmadığını gördü. Yanında kalkan bulunanlardan birisine buyurdu ki:

- Ey kalkan sahibi, kalkanını çarpışana bırak!

O kimse kalkanını Resulullaha verdi. Ben de Resulullah efendimizden alıp, onunla korundum.

Bize ne yaptılarsa, müşrik süvarileri yaptılar. Atlı bir adam gelip, bana vurdu. Kalkanımla korundum. Ben de onun atının ayaklarına kılıç çaldım. At arkaüstü yıkılınca, Peygamber efendimiz oğlum Abdullah’a şöyle buyurdu:

- Ey Ümm-i Ümare’nin oğlu! Annene, annene yardım et!”

Ümm-i Ümare’nin oğlu Abdullah ibni Zeyd anlatır:

“Uhud günü sol kolumdan yaralanmıştım. Beni, hurma ağacı gibi upuzun bir adam vurmuştu. Resulullah efendimiz; “Yaranı sar” buyurdu. Anam yanıma geldi. Yaraları sarmak için yanında bulunan hazır bezlerle yaramı sardı.

Bu sırada Resulullah efendimiz bana bakıyordu. Annem, yaramı sardıktan sonra, bana dedi ki:

- Kalk yavrucuğum! Müşriklerle çarpış!

Resulullah efendimiz de buyurdular ki:

- Ey Ümm-i Ümare! Senin katlandığın, dayanabildiğin şeye, herkes katlanabilir, dayanabilir mi?

Beni yaralayan müşrik o sırada oradan geçiyordu. Resulullah efendimiz tekrar buyurdular ki:

- İşte, oğluna vuran adam!

Annem, hemen onun önüne geçip, bacağına vurup çökertti. Bunun üzerine, Resulullahın, mübarek dişleri görünecek kadar gülümsediğini gördüm. Sonra buyurdu ki:

- Allaha hamd olsun ki, seni düşmanına muzaffer kılıp, gözünü aydın etti. Öcünü almayı sana gözünle gösterdi.”

Peygamber efendimiz, Uhud savaşında Ümm-i Ümare’nin oğlu Abdullah’a buyurdu ki:

- Ey Ümm-i Ümare’nin oğlu!

Hz. Abdullah, “Buyur ya Resulallah” deyince, ona, taş atmasını buyurdu.

Hz. Abdullah, önünde gitmekte olan atlı müşrike bir taş attı. Taş, atın gözüne değince, at ürktü ve at da, atlı da yere yıkıldı. Hz. Abdullah taşta tutup, o müşriki yaraladı.

Ümm-i Ümare, Uhud'da oğlu yaralanınca, oğlunun yarasını ve diğer sahabilerin yaralarını sarıyor, susuz olanlara su dağıtıyordu. Daha sonra, eline bir kılıç alarak çarpışmaya başladı.

İbni Kamia kâfiri, Resulullahı öldürmeye yemin etmişti. Resulullahı gördü. Resulullah'a hücum edince, Ümm-i Ümare atının önüne geçti. Atını durdurup İbni Kamia'ya saldırdı. O müşrikin üzerinde zırh olduğu için darbeleri pek tesir etmedi. Zırh olmasaydı, o da öldürülen diğer müşriklerin yanına gidecekti.

Sonunda o müşrikin şiddetli bir hücumu ile boynundan ağır yaralandı. Resulullah efendimiz onun için buyurmuştur ki:

- Uhud günü ne tarafıma baktıysam, hep Ümm-i Ümare, hep Ümm-i Ümare'yi gördüm.

Nesibe Hatun, bu savaşta oniki-onüç yerinden yaralanmıştı. Bunlardan en ağırını, İbni Kamia'nın, boynunda açtığı yaraydı. Resulullah efendimiz, oğlu Abdullah'a bu yarayı sarmasını emrettiler. Sonra buyurdular ki:

- Ev halkınızı Allahü teâlâ mübarek kılsın. Senin annenin makamı filan ve filanların makamından hayırlıdır. Allahü teâlâ sizin ev halkınıza rahmet etsin!

Bir sene tedavi gördükten sonra bu yara iyileşti.

Müseylemet-ül Kezzab, yalancı peygamberlik iddiasıyla ortaya çıkınca, Ümm-i Ümare'nin oğlu Habib, Amman'dan Medine'ye gelirken esir düştü. Müseyleme, kendisinin peygamberliğini kabul etmesini istedi. Habib onu tasdik etmeyince, tek tek uzuvları kesilerek şehit edildi.

Bunu işiten Ümm-i Ümare Müseyleme'nin ölümünü göstermesi için Allahü teâlâyâ duâ etti. Yaşı altmışın üzerinde olmasına rağmen, oğlu Abdullah'la beraber Yemame savaşına iştirak etti. Savaşın şiddetli bir anında, müslümanların dağılmaya başlamaları üzerine, kılıcını çekerek düşmana hücum etti. Oniki yerinden yara aldı. Müseyleme'yi de yaraladı.

Ümm-i Ümare'nin oğlu Abdullah'ın da bulunduğu, bir grup müslümanın önünden atla kaçmaya çalışan Müseylemet-ül Kezzab, Hz. Vahşi tarafından mızrakla vurularak öldürüldü.

Ümm-i Ümare bu savaşta kolunun birini kaybetti. İslâm ordusunun kumandanı Halid bin Velid, kendisiyle yakından alâkadar oldu. Yaralarını sardırıldı. Böylece Müseyleme'nin ölüşünü görmüş oldu.

Bir gün Nesibe Hatun, Peygamberimize dedi ki:

- Ya Resulallah, Allahü teâlâyâ duâ et de cennette sana komşu olalım. Peygamber efendimiz de, "Allahım! Bunları, cennette bana komşu ve arkadaş et" diye duâ etti. Bunun üzerine Ümm-i Ümare dedi ki:

- Bu bana kâfidir. Artık dünyada ne musibet gelirse gelsin, hiç ehemmiyeti yok.

Birgün Resulullah efendimiz Ümm-i Ümare'nin evine teşrif ettiler. Ümm-i Ümare de yemek ikram etti. Resulullah efendimiz "Sen de ye" buyurdular. O da oruçlu olduğunu arz etti. Bunun üzerine Resulullah efendimiz buyurdu ki:

- Bir oruçlunun yanında yemek yenildiği zaman, sofraya kalkıncaya kadar, melekler oruçluya duâ ederler.

Hz. Ebu Bekir de hilafeti zamanında, kendisini evinde ziyaret eder, hâlini, hatırını sorardı. Hz. Ömer zamanında, bir savaşta elde edilen ganimetler içinde kıymetli kumaşlar da vardı. Bunların en kıymetlisi olan altın sırmalı bir elbise, Hz. Ömer'e isabet etti.

Herkes gelinine veya hanımı Hz. Ali'nin kızı Ümm-i Gülsüm'e verecek diye beklerken, Hz. Ömer, "Bu elbiseye Ümm-i Ümare herkesten daha layıktır" buyurdu ve arkasından ilave etti:

- Resulullah efendimizin, "Savaşta ne tarafı baktıysa, hep Ümm-i Ümare, hep Ümm-i Ümare'yi

gördüm” buyurduğunu işittim.

Bunları söyledikten sonra elbiseyi Ümm-i Ümare’ye gönderdi.

Ümm-i Ümare Uhud’dan başka, Hudeybiye, Hayber Umret-ül kaza, Huneyn ve Yemame gazalarına da katıldı. Biat-i Rıdvan’da hazır bulunmakla şereflendiler. Oğulları Habib ve Abdullah da, Peygamber efendimizin bütün gazalarına iştirak ettiler.

Ümm-i Ümare, ensarın Hazrec kabilesinden olup, Medine’nin ileri gelen ailelerindedir. Mazin bin Neccar’ın evladındandır. Annesi, Rebab binti Abdullah’tır. Tahminen miladî 573 yılında doğdu. İkinci Akabe biatında bulunarak, zevciyle birlikte müslüman olmakla şereflendi.

Akabe’de, kocası Zeyd biat ettikten sonra, Peygamberimize gelerek dedi ki:

- Ya Resulallah! Ümm-i Ümare ve Ümm-i Müney adlı iki kadın da bizimle birlikte biat için gelmişlerdir.

Bunun üzerine Resulullah efendimiz, “Hangi şartlarda sizden biat aldım, onlardan da aynı şartlarda biat aldım. Ellerini tutup müsafaha zarureti yoktur” buyurdular ve kadınların elini tutmadılar.

Ümm-i Ümare’nin ilk kocası ensardan Zeyd bin Asım’dır. Zeyd’den Abdullah ve Habib isminde iki oğlu vardı. Her iki oğlu da Bedir savaşına katıldı. Diğer gazaların hepsine birlikte iştirak ettiler.

Hız. Zeyd’in vefatından sonra Ümm-i Ümare, Guzeyye İbni Amr’la evlendi. Bu zattan da oğlu Temim ve kızı Havle dünyaya geldi. Ümm-i Ümare’nin ne zaman vefat ettiği bilinmemektedir. Ancak Medine’de vefat etmiş, Bakî kabristanına defnedilmiştir.

Ümm-i Ümare’den, Abbad ibni Temim, Hâris ibni Abdullah ibni Kâb, İkrime ve Leyla hadis rivayet etmişlerdir.

HZ. HATİCE (r.anha)

Hiz. Hatice, Hiz. Muhammed (s.a.s.)'in temiz, iffetli ve yüce ahlâk sahibi olan hanımlarının ilki.

O, Arapların en asil kavmi olan Kureyş kavminden ve Kureyş kavminin de, en asil, pak ailelerinden idi. Babası Huveylid, annesi Fâtıma'dır (İbn İshak, es-Sîre, Nesr. Muhammed Hamidullah, s. 60).

Hiz. Hatice'nin baba tarafından soyu Kusay'da Peygamberimizin baba tarafından soyu ile birleştiği gibi, annesi tarafından da soyu yine Peygamberimizin baba tarafından dedesi olan Lüey'de bileşmektedir (M. Asım Köksal, İslâm Tarihi, Mekke Devri, 96).

Hiz. Hatice, ticaretle uğraşan zengin, haysiyetli, şerefli bir kadındı. Ücretle tuttuğu adamlarla Şam'a ticaret kervanları düzenlerdi. Hiz. Muhammed (s.a.s.)'in doğru sözlü, güzel ahlâklılı ve son derece kendisine güvenilen bir insan olduğunu öğrenince, O'na ticaret ortaklığı önerdi. Hiz. Muhammed (s.a.s) Hiz. Hatice'nin bu teklifini kabul etti. Hiz. Hatice O'nun başkanlığında bir ticaret kervanını Şam'a gönderdi. Aynı zamanda kölesi Meysere'yi de O'nunla beraber gönderdi. Meysere, yolculuk sırasında Hiz. Muhammed (s.a.s.)'de harikulade hallere şâhid oldu. Gittikleri yerde, Peygamberimiz (s.a.s.) satacaklarını sattı ve alacaklarını da aldı. Ondan sonra geri döndüler. Hiz. Hatice bu ticaret kervanından çok memnun oldu. Daha önce gönderdiği ticaret kervanlarına nazaran, bu sefer daha fazla kâr elde etti. Hiz. Peygamber (s.a.s.) hakkında Meysere'yi de dinleyince, O'na olan itimadı ve sevgisi daha da arttı. O'na anlaştıkları ücretten fazlasını verdi ve Hiz. Muhammed (s.a.s)'e evlenme teklifinde bulundu (İbn İshak, a.g.e., 59).

Hiz. Peygamber (s.a.s.) durumu amcası Ebu Talib'e anlattı. Ebu Talib Hiz. Hatice'yi Hiz. Muhammed (s.a.s.) için istedi. İki aile anlaştı. Düğünleri o zamanın örf ve adetlerine göre, Hiz. Hatice'nin evinde yapıldı. Düğünde Ebû Talib ve Hiz. Hatice'nin amcası Amr b. Esed birer konuşma yaptılar. İki de konuşmalarında hikmetli ifadelerde bulundular ve evlenecekler hakkında güzel şeyler söylediler. Ondan sonra misafirlere ikram yapıldı, yemekler yenildi. Ebû Talib nikâhlarını kıydı. Mehir olarak 500 dirhem altın tesbit edildi (İbn, Sa'd Tabakat, VIII, 9).

O zaman, rivâyetlerin ekseriyetine göre, Hiz. Muhammed (s.a.s.) 25 ve Hiz. Hatice 40 yaşında idiler. Aralarında 15 yaş fark vardı (İbn Hacer, el-İsâbe, 539). Bazı rivâyetlerde bu yaş farkının daha az olduğu kayıtlıdır.

Rasûlullah (s.a.s.)'ın evlendiği ilk kadın, Huveylid'in kızı Hatice'dir. Hiz. Hatice ilk olarak Atik b. Aziz'le evlendi, ondan bir kızı oldu. Onun ölümünden sonra, Temimoğullarından Ebû Hale ile evlendi. Ondan da bir oğlu ve bir kızı oldu. Onun da ölümünde sonra, Rasûlullah (s.a.s.) ile evlendi (İbn İshak, a.g.e., 229).

Hiz. Hatice'nin Rasûlullah (s.a.s.)'den Fâtıma, Ümmü Gülsüm, Zeyneb ve Rûkiyye adında dört kızı, Kâsım ve Abdullah adında da iki oğlu dünyaya geldi. Kelbî'nin rivâyet ettiğine göre, önce Zeynep, sonra Kâsım, sonra Ümmü Gülsüm, daha sonra Fâtıma, ondan sonra Rûkiyye ve en sonunda Abdullah dünyaya geldi. Ali b. Aziz el-Cürcânî de, Kâsım'ın Zeynep'ten daha önce doğduğunu nakletmiştir (İbn el-Esir, Usdü'l-Gâbe, I, 434).

Hiz. Hatice(r.anha), Rasûlullah (s.a.s.)'e, Peygamberliğinden evvel son derece saygı gösterip onu mutlu ettiği gibi, Peygamberliği döneminde de, ona ilk inanan, onunla beraber namaz kılıp ona ilk cemaat olan kişi vasfını kazandı. Daima Hiz. Muhammed (s.a.s.)'e destek oldu, ona moral verdi, son derece güzel davranış ve sözleri ile, onun başarılarına katkıda bulunmaya çalıştı.

Hiz. Hatice, Rasûlullah (s.a.s.)'e (Allah kendisini Peygamberlikle şereflendirdiği zaman) teskin

etmek için; "ey amca oğlu, beni melek geldiği zaman haberdar edebilir misin?" diye sordu. Resûlullah (s.a.s.); "evet" cevabını verdi. Bir gün Hatice'nin yanında iken, ona Cibril geldi ve; "Ey Hatice! İşte bu Cibril'dir, bana geldi" dedi. Hatice "Şu anda onu görüyor musun?" diye sordu. "Evet" karşılığını verdi. Hatice bu kez sağ tarafına oturmasını söyledi. Rasûlullah (s.a.s.) Hatice'nin sağ tarafına oturdu. Hz. Hatice; "Şimdi görüyor musun" sorusunu tekrarladı. Rasûlullah (s.a.s.) yine olumlu cevap verince, Hz. Hatice örtüsünü çıkarıp attı. O sırada Rasûlullah (s.a.s.)in hâlâ kucağında oturuyordu. "Onu, şimdi görüyor musun?" diye tekrar sordu. Rasûlullah (s.a.s.) bu kez "hayır" cevabını verince, Hz. Hatice; "Bu şeytan değil; bu kesinlikle melek, ey amca oğlu! Sebat et, seni müjdelerim" dedi (İbn İshâk, a.g.e., 114).

Hz. Hatice(r.anha), Allah'ın selâmına ve Rasûlullah (s.a.s.)'in övgüsüne nâil olacak derecede faziletli ve şerefli bir kadındı. O, imanda, sabırda, iffette, güzel ahlâkta, kısacası her yönü ile örnek olan bir anneydi. Rasûlullah (s.a.s.); "hristiyan kadınlarının en hayırlısı İmrân'ın kızı Meryem, müslüman kadınlarının en hayırlısı ise, Hüveylid'in kızı Hatice'dir" buyurdu. Bu konudaki diğer bir hadisinin meali şöyledir: " Dünya ve âhirette değerli dört kadın vardır. İmran'ın kızı Meryem; Firavun'un karısı Asiye, Hüveylid'in kızı Hatice ve Muhammed (s.a.s.)'in kızı Fâtıma" (İbn İshak, a.g.e. s. 228).

Bir gün Cebrâil (a.s.) Rasûlullah (s.a.s.)'e gelerek şöyle buyurdu: "Hatice'ye Allah'ın selâmlarını söyle." Rasûlullah (s.a.s.): "Ya Hatice, bu Cebrâil'dir, sana Allah'tan selam getirdi" deyince, Hz. Hatice, Allah'ın selamını büyük bir memnuniyetle kabul etti ve Cebrâil'e de iadei selâmda bulundu (İbn Hişâm, es-Sîre,, I, 257).

Allah'ın rızasını, yuvasının mutluluğunu, dünya ve âhiretin huzur ve saadetini düşünen bütün anneler için en güzel örneği teşkil eden Hz. Hatice (r.a.), nübüvvetin onuncu yılında, Ramazan ayında vefât etti ve Mekke'deki Hacun kabristanına defnedildi (M. Asım Köksal, a.g.e. s. 302).

HZ. ÂİŞE (r.anha)

Allah Resulü Hz. Muhammed (s.a.s.)'e ilk iman eden onun en sadık arkadaşı Hz. Ebu Bekr es-Sıddîk'ın kızı ve Hz. Peygamber'in zevcesi. Hicret'ten dokuz veya on sene önce Mekke-i Mükerrerme'de doğdu. Annesi Ümmi Rûmân binti Âmir İbn Umeyr'dir. Hz. Âişe çok küçük yaşta müslüman olmuştur.

Resulullah, ilk zevcesi Hatîcetü'lKübrâ hayatta iken başka bir kadınla evlenmemiştir. Onun vefatından sonra bir süre daha evlenmedi. Resulullah, Hatice (r.anha)'nin ölümüne çok üzüldü. Osman İbn Maz'un'un hanımı Havle binti Hakim, Resulullah'a gelerek Ebu Bekr es-Sıddîk'ın kızı Âişe ile evlenmesini teklif etti. Sonra da Resulullah adına Ebu Bekr'e giderek kızı Âişe'yi istedi.

Hiz. Âişe'nin Resulullah'a nikâhlanması Hicret'ten iki veya üç sene önce oldu. Kaynaklar, bu nikâhlanma sırasında Hz. Âişe'nin yaşının küçük olduğunu kaydetmektedir. Nikâhın kıyılmasından iki yıl kadar zaman geçtikten sonra zifâf vukû bulmuştur. Hz. Âişe'nin o zaman dokuz veya on bir yaşında olduğu rivayet edilmektedir. Bu rivayetleri bazı tarihçiler cerhetmekte ve Âişe validemizin evlendikleri zaman daha büyük olduğunu ileri sürmektedirler. Âişe validemizden rivayet edilen bir hadiste, Hz. Cebrâil Âişe'nin resmini ipek bir hırka içinde Resulullah'a getirmiş ve "Bu, senin dünya ve ahirette zevcedir." demiştir. Hz. Peygamber (s.a.s.)'in bâkire olarak nikâhlandıkları tek zevcesi vâlidemiz Hz. Âişe'dir. Resulullah onu çok severdi. Ona 'Hümeyra' lâkabını vermiş ve: "Dininizin yarısını bu Hümeyra'dan alınız" buyurmuşlardır. Hazret-i Âişe, Medine'de Peygamberimizin muharebelerine katıldı ve diğer sahâbe hanımları gibi harpte yaralıların tedavisiyle bizzat meşgul oldu. Uhud gazâsında sırtında su ve yiyecek taşıyıp yardım için Peygamber Efendimizin hep yanında kalmıştı. Hatta, peygamberimizin Uhud'da müşriklerin taşlarıyla yaralanan mübarek yüzlerine, hasır yakıp, külünü basarak kanlarının durmasını sağlamıştı. Hz. Âişe bir ara Uhud'da kılıçla cepheye gitmek istemişse de, Resulullah buna müsaade etmemiştir.

Âişe 14-15 yaşlarında iken Benu Mustalik (Müreysi') gazâsına Resulullah'la beraber katıldı. Gazâ dönüşü tuvalet için geride kalması yüzünden iftiraya uğradı; savaşa ganimet için katılan münafıklar Hz. Âişe'nin, gecikmesi sebebiyle, kâfilenin ardından yanında Ashabtan Safvan ile birlikte geldiğini görünce bunu kötü sözlerle ve çirkin bir şekilde yorumladılar. Yolda bu dedikodulara bazı müslümanlar da karışınca Hz. Âişe çok üzüldü; Medine'ye gelince hastalandı, iftira, dedikodu etrafa yayılmıştı. Ateşi yükselerek yatağa düştü. Bu arada kendisini fazla aramayan Rasûlullah'tan izin isteyerek babası Ebû Bekir'in evine gitti. Orada bir müddet kaldı; sabırla bekledi. Bu arada Rasûlullah diğer hanımlarına ve sahâbeden en yakınlarına Âişe'nin durumunun ne olabileceğini sordu. Hepsisi de Hz. Âişe'nin temiz ve suçsuz olduğunu söylediler; "Peygamberini fenalıklardan koruyan Cenâb-ı Hak, size böyle bir şeyi revâ görmez, sabreyleyin" dediler.

Aradan bir ay gibi uzun bir zaman geçinceye kadar danışmalarını sabırla sürdüren Resulullah, sonunda Hz. Ebû Bekir'in evine uğradı. Hz. Âişe'yi, anne, babası ve sahâbeden bir hanımla ağlar buldu: "Ya Âişe, senin için bana şöyle şöyle söylediler. Eğer sen, dedikleri gibi değilsen; Allah'u Teâlâ yakında senin doğruluğunu tasdik eder. Eğer bir günah işlediysen, tövbe ve istiğfar eyle! Allah'u Teâlâ, günahına tövbe edenlerin tövbesini kabul eder. " buyurdular. Resulullah'ın mübarek sesini işitince ağlamayı kesen Hz. Âişe babasına bakıp cevap vermesini istedi. Hz. Ebû Bekir ve Âişe'nin annesi böyle söylentilere ve dedi-kodu yapanlara sadece şaşırıldıklarını söylediler. Hz. Âişe ise: "Allah'u Teâlâ'ya yemin ederim ki kulağınıza gelen lâfların hepsi yalandır, iftiradır, Allah biliyor ki benim bir şeyden haberim yoktur. Yapmadığım bir şeye evet dediğimde kendime iftira etmiş

olurum. Sabretmek iyidir. Onların söylediği şey için Allah'u Teâlâ'dan yardım bekliyorum." dedi. Günahsız olduğundan, kalbinin temizliği ile ve kendinden emin olarak bekledi .

Bu sırada Hz. Peygamber (s.a.s.)'in yüzünde vahiy alâmetleri belirdi. Hz. Ebû Bekir, Resulullah'ın başının altına bir yastık koyup üzerine çarsaf örterek beklediler. Vahiy tamamlanınca Resulullah terlemiş yüzünü örtünün altından kaldırarak: "Müjdeler olsun sana ey Âişe! Allah'u Teâlâ seni temize çıkardı. Senin pak olduğuna şahit oldu." deyip Kur'an'daki Nûr Suresinden, o an nazil olunan 10 ayeti okudu. Hz. Ebû Bekir hemen kalkıp kızı Âişe'yi başından öptü, "Kalk, Resulullah'a teşekkür et." dedi. Kendisi için ayet incecğini aklından geçirmeyen Âişe şaşkınlık içinde: "Hayır kalkmam baba vallahi kalkmam. Allah'u Teâlâ'dan başkasına şükretmem. Çünkü Rabbim beni Ayet-i Kerîme ile methetti." dedi. Ama, çok sevindi. iftirada bulunanlar zamanla hakîr ve zelîl oldular.

Peygamberimiz (s.a.s.) 632 senesinde hastalanınca son gününü Hz. Âişe validemizin evinde geçirdi. Rebiü'levvel ayının onikinci pazartesi günü öğleden önce mübarek başı, Hz. Âişe validemizin göğsüne yaslanmış olduğu halde vefat etti. Resulullah'ın vefatından sonra Ashâb-ı Kirâm, Hz. Aişe validemize müminlerin annesi adını vererek, ona büyük hürmet göstermişlerdir. Hz. Âişe de, sahâbe içinde, kırk yıla yakın bir müddet daha yaşamış ve pek çok hadis rivayet etmiştir.

Hz. Âişe'nin bu son kırk yıllık hayatındaki en önemli olay; Cemel Vak'ası'dır. Hz. Osman'ın karışıklık çıkaran entrikacı asiler tarafından şehid edilmesinden sonra halîfe olan Hz. Ali, katilleri bulmak ve kısas yapmak hususunda günün şartları gereği olarak sabırla hareket etmeyi uygun bulmuştu. Bu yumuşak davranıştan yüz bulan asiler taşkınlıklarını artırarak fenalıklarına devam ettiler.

Durum böyle endişe verici bir hâl alınca Ashâb-ı Kirâm'ın büyüklerinden bir kısmı (Talha, Zübeyr...) Mekke'ye giderek o sırada hac için orada bulunan Hz. Âişe'yi ziyaret edip, olaylara el koymasını ve kendilerine yardımcı olmasını istediler. Hz. Âişe de; acele etmemelerini, sabırla bir köşeye çekilip Hz. Ali'ye yardımcı olmalarını tavsiye etti. Ashâb-ı Kirâm'ın büyükleri de Hz. Âişe'nin tavsiyesine uyarak, askerleriyle Irak ve Basra'ya gitmeyi uygun gördüler. Hz. Âişe'ye de: "Ortalık düzelineye ve halifeye kavuşuncaya kadar bizimle beraber bulun, bize destek ol, çünkü sen müslümanların annesi ve Resulullah'ın muhterem zevcesisin, herkes seni sayar dediler. Hz. Âişe de, müslümanların rahat etmesi ve Ashâb-ı Kirâm'ın korunması için onlarla birlikte Basra'ya hareket etti. Bu gidişi asiler, Hz. Ali'ye başka türlü anlattılar. Bu arada Hz. Ali'yi de zorlayarak Basra'ya gitmesini sağladılar. Hz. Ali de Basra'ya gelince Hz. Âişe'ye bir haberci yollayarak, olaylar ve yolculuğu hakkındaki düşüncelerini sordu. Hz. Âişe, fitneyi önlemek ve sulhu sağlamak için Basra'ya geldiğini; öncelikle katillerin yakalanmasını istediklerini halife Hz. Ali'ye bildirdi. Bu görüşü Hz. Ali de uygun bularak sevindi. Memnun olan her iki taraf üç gün sonra birleşmeyi kararlaştırdılar.

Bu barış haberini ve memnunluğu işiten münafıklar birleşmeye engel olmak için, gece karanlık basınca, her iki tarafa da ayrı ayrı askerlerle saldırdılar. Taraflara da: "Bakın, karşınızdakiler sözünde durmadı" deyip bu gece baskını ile ortalığı karıştırdılar. Karanlıkta neye uğradıklarını bilemeyen müslümanlar harb etmeye başladılar. Her iki taraf da karşısındakini suçluyordu. İşte bu iki müslüman grup arasında meydana gelen çatışmaya Cemel vak'ası denir.

Bu vak'ada Hz. Aişe'nin ictihadı Hz. Ali'nin ictihadına uymamıştı. Buna rağmen galib olan Hz. Ali, müminlere anneliği Kur'an-ı Kerim ayeti ile sabit olan Hz. Aişe'ye ikram ve izzette bulundu. "Ali'yi sevmek imandandır." hadisini haber veren Hz. Âişe de Hz. Ali'yi çok severdi. Daha sonra Hz. Ali'nin şehâdetine üzüldü ve çok ağladı. Çünkü, sahâbiler birbirlerini çok severlerdi.

Hayatının son devrelerini müctehid olarak bilhassa kadınlara mahsus hallere dair fikhî

hükümlerde fetvalar vererek geçirdi. 676 yılında Medine-i Münevvere'de vefat etti. Cenazesini Ashâbtan Ebû Hureyre (r.a.) kıldırdı. Vasiyeti üzerine Medine'de el-Bakî' kabristanına defnedildi. Küçük yaşlarda iken Âişe'nin eğitim ve öğretimiyle bizzat babası Hz. Ebû Bekir (r.a.) ilgilenmiştir. Bütün müminlerin annesi olan Âişe validemiz daha küçük yaşlarda iken okuma yazma öğrenmiş, zekâsı ve kabiliyeti ile etrafının dikkatini çekmiştir. Öğrendiklerini unutmaz, ezbere tekrar ederdi. Hafızası çok kuvvetli idi. Akıllı, zeki, âlime, edibe, iffet sahibi bir hanım idi. Pek çok konuları şiirle anlatan sanatkârca bir ifadeye sahipti. Ashâb, karakter ve hâfızasına güvendikleri ayet-i kerime ile övüldüğünü bildikleri için birçok meseleyi ondan sorar ve öğrenirlerdi.

Hz. Âişe vâlidemiz babası Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ömer, Hz. Osman'ın hilâfetleri zamanında Hz. Peygamber'den işittiklerini müslümanlara anlattı. Devamlı oruç tutar ve daima gece namazı kılardı. Hz. Âişe fıkıh ve ictihadda keskin, kuvvetli görüşe sahiptir. Fıkıh ilminin kurucularından sayılır. Devrinin üstün âlimlerinden ve Fukahâ-i Seb'adandır.

Hz. Âişe, güzel ahlâklı, merhamet dolu, cömert ve ibadete düşkün, çok zeki bir sahâbiydi. Hepsinin başında en mümtaz vasfı ise islâm'a ve ilme olan büyük hizmeti idi. Müslüman bilginler arasında yaygın bir rivayete göre fıkıh ve dinî ilimlerin dörtte birini Hz. Âişe nakletmiştir.

Ebû Mûsa el-Eş'ârî: "Bizler, müşkül bir mesele ile karşılaştığımızda gider Hz. Âişe'ye sorardık." demiştir.

Abdurrahman b. Avf'ın oğlu Ebû Seleme: Resulullah'ın sünnetini Hz. Âişe'den daha iyi bilen; dinde derinleşmiş, Ayet-i Kerîme'lere bu derece vâkıf ve sebeb-i nüzulleri bilen, ferâiz ilminde mâhir bir kimseyi görmedim." demiştir.

Hakkında İmam Zührî: "Eğer zamanının bütün âlimlerinin ve peygamberimizin diğer zevcelerinin ilmi bir araya toplansa, Hz. Âişe'nin ilmi yine daha ağır basardı" derdi.

Atâ b. Ebî Rebâh; "Hz. Âişe, ashâb içinde en çok fıkıh bilen, isabetli rey bakımından en ileri gelen bir kimse idi." demiştir.

Tabiinden Mesruk; "Allah'a yemin ederim ki, Ashâb-ı Kirâm'ın ileri gelenlerden bir çoğu gelir Hz. Âişe'den Ferâiz'e ait sorular sorar ve öğrenirlerdi." demiştir.

Hz. Âişe Peygamberimizden ikibinikiyüzon hadîs rivayet etmiştir. Kendisinden de Ashâb ve Tabiin'den bir çok kimse hadîs nakletmişlerdir. Sahih hadis kitapları Hz. Âişe'nin fetvaları ile doludur. Ahmet b. Hanbel Müsned adlı eserinde de Âişe'nin rivayet ettiği hadislerinden uzun uzun bahseder .

Hz. Âişe'nin naklettiği hadislerden bazıları:

"Ey Âişe, Allah, kullarına lutf ile muamele edicidir. Her işte yumuşak davranılmasını sever."

"Her gün yirmi kere ölümü düşünen kimse, şehidlerin derecesini bulur"

"Resul-i Ekrem (s.a.s.) 'in en ziyade hoşlandığı ibadet, devamlı olanı idi, az olsa bile."

"Sekir (sarhoşluk) veren her içki haramdır. "

Hazret-i Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Cebrâil hiç durmaz komşu hakkına hürmet olunmasını bana tavsiye ederdi. Hatta ben yakında komşuyu mirasçı kılacak sandım. "

HZ. CÜVEYRİYYE BİNTİ HARİS (r.anha)

Hız. Cüveyriyye, benî Mustalak kabilesi reisi Hâris bin Dırar'ın kızıdır. Hicretin beşinci yılında yapılan Benî Mustalak (veya Müreysî) savaşında esir alınmış, babası da kaçmıştı. Kabilesinden de 600 kişi esir düşmüştü. Esirlerin arasında bulunan Cüveyriyye'yi kurtarmak için, babası Hâris, bir sürü deve getirdi.

Bunların içinde çok iyi cins olan iki deveyi kıyamayıp, şehir dışında sakladı. Hâris, Resul-i ekremın huzuruna geldiğinde, Resulullah efendimiz buyurdu ki:

- Falan yerde sakladığın iki deveyi de getir!

Hâris, bu duruma çok şaşırıp dedi ki:

- Şehadet ederim ki, Allahtan başka tapılacak, kulluk edilecek hak bir mâbud, ilâh yoktur ve sen Onun elçisisin. Allahü teâlâyâ yemin ederim ki, Allahtan başka kimsenin bundan haberi yok idi.

Böylece iki oğlu ve kabilesinden birçok insanla beraber müslüman oldu. Resulullah efendimiz develeri alıp, Hâris'e kızını geri verdi. Babası, ağabeyleri ve kabilesinden birçok insandan sonra, Cüveyriyye de müslüman oldu.

Müslüman olan Cüveyriyye'yi Resulullah efendimiz babasından isteyip, kendilerine nikâhladılar ve 400 dirhem mehir takdir ettiler.

Eshab-ı kiram, Resulullahın Hz. Cüveyriyye'yi nikâhladığını duyunca, dediler ki:

- Biz Resulullahın ailesinin, annemizin akrabalarını, hizmetçi, köle olarak kullanmaktan haya ederiz.

Bu hâl yüzlerce esirin azat olmasına, serbest bırakılmasına vesile oldu. Hz. Cüveyriyye bu hâli söyleyerek her zaman övünürdü. Bu ciheti takdir eden Hz. Aişe demiştir ki:

- Ben Cüveyriyye kadar kavmine hayrı dokunan kadın görmedim.

Hız. Cüveyriyye, çok ibadet ederdi. Peygamber efendimiz onun yanına geldiklerinde, onu çok zikreder, kelime-i tevhid söyler bulurdu.

Hız. Cüveyriyye şöyle anlatır: "Bir sabah ibadetle meşgul idim. Resulullah uğradığında, sübhânallah, sübhânallah diye zikir çekiyordum. Resulullah bir ara dışarı çıktı. Öğle üzeri tekrar geldiler ve yine ben aynı zikir ile meşgul idim. Buyurdular ki:

- Sen hep böyle mi yaparsın?

- Evet.

- İstersen sana birkaç kelime öğretyim de, bu kelimeleri söyleyesin.

Şu duâyı öğretti ve üçer defa tekrarlamamı söyledi: Sübhânallahi adede halkıhi. Sübhânallahi zînete Arşıhi. Sübhânallahi ridâ nefsihi. Sübhânallahi midâde kelimâtihi.

Hız. Cüveyriyye 576 yılında Medine'de vefat etmiş, Bakî kabristanına defnedilmiştir.

HZ. HAFSA (r.anha)

Hazret-i Hafsa radiyallahu anhâ Hz. Ömer (r.a)'in kızı... Bilgili ve kültürlü, irâdesi kuvvetli, sadakat sahibi bir islâm hanımefendisi... O devirde okuma-yazma bilen pek ender, kültürlü kadınlardan... Üçüncü hicri yılda Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem efendimizin aileleri arasına katılarak mü'minlerin annesi olma şerefini elde eden bahtiyarlardan...

O, Mekke'de Peygamberlik gelmezden (Bi'set'ten) beş sene önce doğdu. Babası, islâm tarihinde adâletiyle ün salan, ikinci halife Hz. Ömer (r.a)dir. Annesi Zeynep, Osman İbni Maz'ûn (r.a)'ın kız kardeşidir. Babası ile birlikte Mekke'de müslüman oldu. Ashab'tan Huneys İbni Huzâfe (r.a) ile evlendi. ilk müslümanların safında yer alan bu bahtiyar karı-koca birlikte önce Habeşistan'a, daha sonra Medine'ye hicret etti.

Huneys (r.a), Abdullah İbni Huzâfe (r.a)'ın kardeşidir. Bedir ve Uhud gazvelerine iştirak etmiştir. Her iki gazvede de kahramanca çarpıştı. Uhud savaşında ciddi şekilde yaralandı. Medine'ye döndüğünde şehadet şerbetini içti. Hazreti Hafsa (r.anhâ) genç yaşta dul kaldı. Hz. Ömer (r.a) kızının dul olarak kalmasına gönlü râzı değildi. Biran önce onu evlendirmeliydi. O devirde iddetini tamamlayan kadınların fazla beklemeden evlenmesi daha uygun görülüyordu. Bir baba olarak Hz. Ömer (r.a) da kızının iyi bir kimse ile evlenmesini arzu ediyordu. Bunun için düşündü, taşındı ve onu Hz. Osman (r.a)'a nikâhlamaya karar verdi. Hz. Osman da o sırada dul kalmıştı. Hanımı Peygamberimiz'in kızı Rukiyye (r.anhâ) vefat etmişti. Rahatlıkla teklif yapılabilirdi. Vakit kaybetmeden Osman'a gitti. Kızı Hafsa'yı nikâhlıyabileceğini söyledi. Bu konudaki görüşmeleri Abdullah İbni Ömer radiyallahu anhümâ bizzat babasından şöyle nakletmektedir : Osman İbni Affan'a gittim. Onu hüznü gördüm. Üzüntüsünü gidermek ve teselli etmek için ona Hafsa'dan bahsettim. İstersen Hafsa'yı sana nikâhlıyayım dedim. Osman birden cevap veremedi. Hemen evet diyemedi. Biraz düşünmek için zaman istedi ve Hele bir düşüneyim dedi. Aradan bir kaç gün geçtikten sonra karşılaştığımızda, şimdilik evlenemeyeceğim diye özür diledi.

Hz. Ömer aynı teklifi Hz. Ebûbekir (r.a)'a yapmayı düşündü. Onunla karşılaştığında: istersen sana kızım Hafsa'yı nikahlıyayım dedi. Hz. Ebûbekir de sustu. Ağzını açıp da bir söz söylemedi. Hiçbir cevap vermedi. Bu sebeple ona, Osman'a gücendiğinden daha fazla kızdı.

Hz. Ömer (r.a) iki samimi arkadaşından müsbet bir cevap alamayınca canı sıkıldı, içerledi. Üzütülü bir şekilde Rasûlullah (s.a)'in huzuruna girdi ve şöyle dedi: Yâ Rasûlallah! Ben Osman'a şaşıyorum. Hafsa'yı ona nikâhlamak istedim de yanaşmadı.

Ebûbekir de öyle...

İki Cihan Güneşi Efendimiz Ömer'e tebessüm ederek: Yâ Ömer! Hafsa, Osman'dan, Osman da Hafsa'dan daha hayırlı birisiyle evlenecektir. buyurdu.

Hz. Ömer büsbütün merak içerisinde kalmıştı. Osman'dan daha hayırlı damât kim olabilirdi? Merak içerisinde aradan yine birkaç gün geçti. Nebiy-i Ekrem (s.a) Efendimiz Hafsa'ya tâlib oldu. Hz. Ömer (r.a)'a: Sen kızın Hafsa'yı bana nikâhlarsın. Ben de kızım Ümmü Gülsüm'ü Osman'a nikâhlarım, buyurdu.

Hz. Ömer bu müjdeye çok sevindi. İki Cihan Güneşi Efendimiz bu haberle Hafsa'yı kendisine Allah'ın nikâhladığını anlatmak istiyordu. Bunun üzerine kısa zamanda düğün hazırlıkları tamamlandı. Hicretin üçüncü yılında şaban ayı içerisinde Hz. Hafsa, Resûl-i Ekrem (s.a) Efendimizle nikâhlanarak mü'minlerin annesi olma şerefine erdi.

Fahr-i Kâinat (s.a) efendimiz bu nâzikâne teşebbüsü ile üç büyük sahâbîsi arasındaki dostluğu,

kardeşliği, din bağına hısnımlıkla, akrabalıkla daha da kuvvetlendirmiş oldu. Âişe'yi nikahlayarak Hz. Ebûbekir (r.a)'i Hafsa'yı nikahlayarak da Hz. Ömer (r.a)'i taltif etti. Onları kendine kayınpeder, kızlarını da mü'minlerin anneleri olma bahtiyarlığına kavuşturdu.

Hz. Ebûbekir (r.a) kendine teklifte bulunan Hz. Ömer'e müsbet-menfi bir cevap veremediği için üzülyordu. Fakat başka çaresi de yoktu. Çünkü bir sırrı muhafaza etmesi gerekiyordu. Hz. Hafsa ile Fahr-i Kâinat (s.a)'in evleneceğini biliyordu. Bunu söylemek emanete hıyanet olacaktı. Bu sebepten sükût etti. Nikâh kıyıldıktan sonra Hz. Ömer (r.a)'a gelerek özür diledi ve durumu şöyle izah etti:

Hafsa'yla evlenmemi istediğin, benim de sana cevap vermediğim zaman herhalde bana gücenmişindir. dedi. Hz. Ömer de: Evet diye cevap verdi. Bunun üzerine Ebûbekir (r.a) şunları söyledi:

Bana bu konuyu açtığında sana bir cevap vermeyişimin sebebi, Rasûlullah (s.a)'in Hafsa ile evlenmekten söz etmesidir. Elbette onun sırrını ifşâ edemezdim, şayet Nebiyy-i Muhterem, Hafsa ile evlenmekten vazgeçseydi, elbette onunla evlenirdim diyerek onu teselli etti.

Ne nezâket!.. Ne edeb!.. Ne sır saklayıcılık!.. İşte islâm edebi!... Emanet bir sır... Sükût bir hazinedir... Emanete riâyet ve sükûtu ihtiyar etmek ise insanın emniyeti ve süsüdür...

Hz. Hafsa (r.anhâ), Rasûlullah (s.a)'ın evine Sevde ve Âişe (r.anhümâ) annelerimiz varken gelin olarak geldi. O, İki Cihan Güneşi Efendimizin saâdethânelerine geldiğinde yirmi yaşlarındaydı. Sevde (r.anhâ) annemiz Âişe (r.anhâ) gibi onu da büyük bir gönül rahatlığı içinde karşıladı. Her ikisine de hizmet etti. Hafsa (r.anha) da gençti. Bilgili ve onurluydu. Özü sözü birdi, iradesi kuvvetliydi. Hâne-i seâdette iki genç annemiz olmuştu, ikisi de Efendimize hizmet etme yarısında gayretlerini esirgemiyorlardı. Son derece nâzik davranıyorlardı. Sevgi ve hürmette kusur etmemeye çalışıyorlardı. Fahr-i Kâinat (s.a) efendimiz de iki aziz arkadaşlarının kızları olmaları sebebiyle gücünün yettiğince onlara müsâmaha ile davranıyordu. Kadınlık zaafiyetlerini, gençliklerini göz önüne alarak daha merhametli, daha şefkatli muâmele ediyordu. Fakat beşer olarak sıkıntılı zamanlar da geçiriyordu, şöyle ki: Bir gün Resûl-i Ekrem (s.a) efendimiz Zeynep binti Cahş (r.anhâ) annemizin evinde bal şerbeti içmişti. Biraz da yanında fazla kalmıştı. Bu durum iki genç annemizin dikkatlerini çekti ve aralarında anlaşarak. Efendimizin yanına vardıkları zaman kendisinden megâfir kokusu geldiğini söylediler. Efendimiz megâfir yemediğini, bal şerbeti, içtiğini söyledi ve : Demek ki balı yapan arı megâfir yalamış diyerek bir daha bal şerbeti içmemeğe yemin etti.

Bunun üzerine Allah Teâlâ Tahrîm sûresini nâzil buyurdu. Meâlî şöyledir:

Ey Peygamber! Eşlerinin rızasını gözeterek Allah'ın sana helâl kıldığı şeyi niçin kendine haram ediyorsun? Allah çok bağışlayan, çok esirgeyendir.

Fahr-i Kâinat (s.a) efendimiz bir ara hanımlarından ayrılarak uzlete çekilmişti. Genç ailelerini eğitmek istiyordu. Ashab arasında bu durum, Rasûlullah hanımlarını boşadı, diye yayıldı. Hz. Ömer (r.a) bu haberi işitince doğruca Efendimizin odasına yöneldi. Kızı Hafsa'nın bir hatası olabileceğini düşünerek Efendimiz'den içeri girmeye izin istedi ve huzura girerek Efendimizin gönlünü rahatlatacak şu sözleri söyledi : Ya Rasûlallah! Kadınlardan dolayı ne kadar sıkıntı çekiyorsun, şayet onları boşarsan Allah da melekleri de seninle beraberdir. Ben de, Ebûbekir de, mü'minler de seninle beraberiz... dedi.

İki Cihan Güneşi Efendimiz tebessüm etti. Gül yüzünden nurlar saçıldı. Ömer'in kalbine huzur verecek ve mü'minleri sevindirecek şu cevabı verdi. Hanımlarını boşamadığımı, sadece uzlete çekildiğini söyledi. Hz. Ömer mescide geldi ve durumu müslümanlara izah etti.

Hz. Hafsa (r.anhâ) yaratılış icâbı biraz celâlli idi. Hz. Âişe (r.anhâ) annemiz onu şöyle tavsif

ediyor: Hafsa tam manasıyla babasının kızıdır. Kuvvetli bir iradesi vardır. Özü sözü birdir.

Birgün Resûl-i Ekrem (s.a) Efendimiz Hafsa annemizin yanında Hudeybiye’de biat eden ashabını anarak: inşaallah, Hudeybiye’de biat eden ashâbım Cehenneme girmez, buyurdu. Hafsa (r.anhâ) da : içinizden oraya uğramayacak hiçbir kimse yoktur. Bu, Rabbin için kesinleşmiş bir hükümdür. (Meryem sûresi; 71) âyetini okuyarak hatırlatmada bulundu. Efendimiz de ona: Sonra, biz Allah’tan sakınanları kurtarıyoruz; zalimleri de diz üstü çökmüş olarak orada bırakıyoruz. (Meryem sûresi; 72) ayetini okuyarak cevap verdi.

Hz. Hafsa (r.anhâ) annemiz ibadete düşküdü. Çok namaz kılar, çokca nâfile oruç tutardı. Onun hayatı da diğer annelerimiz gibi fakirlik içinde geçti. Yatak olarak kullandığı bir şiltesi vardı. Yazın onu altına sererdi. Kışın da bir tarafını altına serip, bir tarafını da üzerine örterdi. Çoğu zaman yemek için ekmek bulamazdı. Buna rağmen şikâyetçi olmadı. Hep haline şükretti.

O, Resûl-i Ekrem (s.a) efendimize son derece sadakat ve muhabbetle bağlıydı. Kendisine hediye edilen şeyleri yemez içmez, Resûlullah’a ikram ederdi. Onu daima nefsine tercih ederdi. Bir defasında kendisine bir tulum bal hediye etmişlerdi. Resûl-i Ekrem (s.a) efendimiz odasına uğradığında ondan şerbet yapar ve ikram ederdi.

Hz. Hafsa (r.anha) Fahr-i Kâinat (s.a) efendimizin dâr-ı bekâyâ irtihalinden sonra da önemli hizmetlerde bulundu. Hz. Ebûbekir (r.a) devrinde Kur’ân âyetleri bir araya toplanarak Mushaf haline getirilmişti. Bu tek nüsha idi. Hz. Ebûbekir (r.a)in nezdinde kalıyordu. Vefatından sonra Hz. Ömer (r.a)’in nezaretine verildi. Hz. Ömer (r.a) da yaralanıp şehid olacağı zaman kızı Hz. Hafsa (r.anhâ) annemize teslim etti. O da itina ile muhafaza etti. Hz. Osman (r.a) devrinde bu nüshadan çoğaltıldı.

Hz. Hafsa (r.anhâ) vâlidemiz 60’a yakın hadis-i şerif rivayet etti. Bir tanesi şudur. Rasûlullah (s.a) yatağına girdiğinde sağ elini başının altına koyar şöyle duâ ederdi: Yâ Rabbi! Kullarını dirilttiğin gün beni azabından koru. Bunu üç defa tekrar ederdi.

Hicretin 45. yılında Hz. Muaviye’nin halifeliği döneminde altmış yaşında iken vefat eden Hz. Hafsa (r.anhâ) annemiz’in cenâze namazını Medine valisi Mervan İbni Hakem kıldırdı. Cennet-i Bakî’a’da mü‘minlerin annelerinin yanına; ebedî istirahatgâhına tevdi edildi. Cenab-ı hak’tan şefaatlerini niyaz ederiz. Amin.

HZ. MEYMUNE BİNTİ HÂRİS (r.anha)

Hiz. Meymune, Hiz. Abbas'ın hanımı Ümm-i Fadl'ın kızkardeşi idi. İlk önce cahiliyye devrinde Mesud bin Amr ile evlenmişti. Ondan ayrılınca, Ebû Rühüm bin Abduluzza ile nikâhlandı. Bu da vefat edince dul kaldı.

Resulullah efendimiz, Hicretin yedinci senesi Hayber'in fethinden sonra, Zilkade ayında, umre niyeti ile yola çıktı. Cuhfe'de bulunduğu sırada Hiz. Abbas ile buluşunca, Hiz. Abbas, "Ya Resulallah! Meymune binti Hâris dul kaldı. Onu kendine hanımlığa alsan olmaz mı" diye teklifte bulundu. Bunun üzerine Peygamber efendimiz Ebu Rafi ile ensardan bir zatı Mekke'ye dünürlüğe gönderdi.

Hiz. Meymune, Resulullahın kendisine dünür olduğu haberini deve üzerinde iken alınca, dedi ki:

- Deve de, üzerindeki de Resulullahındır.

Peygamber efendimizin teklifini severek kabul etti. Bu işin gereğinin yapılmasını da ablası Ümm-i Fadl'a, o da kocası Hiz. Abbas'a bıraktı.

Böylece Hiz. Abbas, Hiz. Meymune'nin nikâhlanmasında vekil oldu. Resulullah efendimiz Mekke'de umreyi tamamladıktan sonra, Medine'ye dönerlerken Şerif mevkiine gelince, Hiz. Abbas, dört yüz dirhem mehir ile Hiz. Meymune'yi Resulullah'a nikâhladı. Burada düğün merasimi de yapıldı.

Hiz. Meymune, Resulullahın nikâhı ile şereflenen, son hanımı oldu. Peygamberimiz bundan sonra bir daha evlenmedi.

Hiz. Meymune çok hayır yapar, ibadette bulunurdu. Dinî emir ve yasaklara da son derece dikkat ederdi. Hiz. Aişe onun hakkında buyurmuştur ki:

- Meymune bizim hepimizden fazla Allahü teâlâdan korkan ve sıla-i rahmi, yani yakın akrabaları gözetten bir hanım idi.

Hiz. Meymune bazan borç alır ve hayır işlerine harcardı. Bir ara çok borçlanmıştı. Bunu nasıl ödeyeceğini sordukları zaman dedi ki:

- Resulullah efendimizden işittim. Buyurdu ki: "Herkes iyi niyetle borçlanırsa, Allahü teâlâ onun borcunu öder."

Hiz. Meymune 671 senesinde Mekke'de hastalandığında dedi ki:

- Beni Mekke'den çıkarınız! Çünkü Resulullah efendimiz, benim Mekke'nin dışında vefat edeceğimi haber verdi.

Kendisini çıkardıkları zaman, Resulullah'a nikâhı yapılmış olduğu yerde vefat etti. Cenaze namazını yeğeni Hiz. Abdullah bin Abbas kıldırdı. Cenazesi kaldırılacağı zaman Hiz. Abdullah şöyle dedi:

- Bu Resulullahın hanımıdır. Cenazeyi fazla sallamayın ve edeple yola devam edin.

Hiz. Meymune, Resulullahın son nikâhı olduğu gibi, hanımlarının da en son vefat edeni idi.

Kendisinden 46 hadis-i şerif veya başka bir rivayete göre 76 hadis-i şerif rivayet edilmiştir. Bunlardan 7 tanesi Buhârî ve Müslimde, diğerleri de çeşitli hadis ve fıkıh kitaplarında vardır.

Hiz. Meymune'nin ismi daha önce "Berre" iken, Resulullah efendimiz değiştirerek "Meymune" yaptı.

HZ. REYHANE (r.anha)

Peygamber efendimiz Hendek savaşından sonra, 626 senesinde, Medine'nin dışında bulunan ve bir kaleye sığınan Benî Kureyza yahudîlerinin üzerine yürüdü. Çünkü bunlar orada devamlı huzursuzluk kaynağı oluyorlardı.

Benî Kureyza yahudîlerinin bulunduğu kale; muhasara ve kuşatmadan sonra müslümanların eline geçti. İçinde bulunan yahudîler malları, mülkleri, çocukları ve kadınları ile birlikte ganimet olarak alındılar.

Benî Kureyza'dan alınan savaş ganimetleri ve esirler, müslümanlar arasında İslâm dinine uygun bir şekilde taksim edildi. Ganimetler taksim edilip, sıra esirlere gelmişti. Reyhane de savaş esirleri arasında bulunuyordu. Reyhane de Peygamber efendimizin hissesine düsmüştü. Bunun üzerine, Reyhane Ümm-i Münzir'in evine gönderildi.

Resulullah efendimiz o zaman yahudîlik dinine inanan Reyhane'yi, dilerse kendi dininde kalmak, dilerse müslüman olmak hususunda serbest bırakmışlardı. Reyhane de, Peygamber efendimize şöyle arzemişti:

- Ben kendi dinimde kalmak istiyorum.

Peygamberimiz bu hareket ve davranışıyla, "İslâm dinine girmek için zorlamak yoktur" hükmünü bizzat kendileri tatbik etmişlerdir.

Daha sonra Salebe bin Sâye'nin tavsiyesiyle Reyhane'nin kalbi İslâmiyete ısındı. Bunun üzerine Peygamberimiz daha sonra Reyhane'ye şöyle buyurdular:

- Sen Allahü teâlânın ve Onun Resulünün yolunu tutmak ister misin? Ben böyle münasip görüyorum.

Hz. Reyhane de; "Evet" dedi. Peygamber efendimiz, bu davranışından sonra Reyhane'yi azat ettiler. Kendilerini, bizzat Mehir vererek, nikâhına aldılar. Düğünleri de Ümm-i Münzir'in evinde oldu. Böylece bütün müslümanların annesi olmak şerefine kavuştu.

Peygamber efendimiz, evlenmelerinin hepsini Allahü teâlânın emri ile yaptı. Bunlar dinî, siyasî veya merhamet ve ihsan ederek yapılan evlenmelerdir. Reyhane ile de olan evlenme böyledir. Hadis-i şerifte buyuruldu ki:

(Bütün zevcelerimle evliliklerim ve kızlarımı evlendirmem, hepsi Cebrail'in Allahü teâlâdan getirdiği izinle olmuştur.)

Hz. Reyhane sakin, temiz karaktere sahip, yumuşak huylu bir hanımefendi idi. Peygamber efendimizden önce vefat ettiği için naklettiği hadis-i şerif yoktur.

Hz. Reyhane, Medine'de bulunan yahudîlerin Benî Kureyza kabilesindedir. İlk önceleri Hakem isimli biri ile evlenmişti. Adı Reyhane binti Semun'dur. Doğum tarihi kesin olarak belli değildir. Bakî kabristanlığına defnedilmiştir.

HZ. SAFİYYE (r.anha)

"Ümmehâtül-Mü'minin" (Mü'minlerin anneleri)'nden biri olan Safiyye, Huyeyy b. Ahtab adında Medine'deki yahudilerden Nadiroğulları kabilesi reisinin kızıydı. Huyeyy, Hz. Peygamber (s.a.s)e karşı müşriklerle işbirliği görüşmeleri yapan ve bundan dolayı müslümanlar tarafından Medine'den uzaklaştırılan Nadiroğulları'nın lideriydi. Bu zorunlu göçten sonra bu kabilenin bir kısmıyla Hayber tarafına gitmişti. Ahzab savaşında, Huyeyy de hücum edenlerle beraber gelmiş ve Kureyzaoğullarını müslümanların aleyhine kışkırtmak için onların kalelerine girmiş, sonra da onların uğradığı akibete uğramış ve orada öldürülmüştü. Huyeyy'in kızı olan Hz. Safiyye'nin annesinin adı Durra idi.

Safiyye, önce kendi kabilesinden Sellam b. Miskem ile nikahlanmış; bir süre sonra boşanarak Kinâne b. Ebi Hukayk ile evlenmişti. Bu eşi de Hayber savaşında öldürülenler arasındaydı. Ayrıca yine bu savaşta Safiyye, eşi ve babasıyla birlikte kardeşini de kaybetmişti. Safiyye savaş esirleri arasındaydı. Bazı kaynaklar Safiyye'nin asıl isminin Zeyneb olduğunu kaydeder. Arabistan'da reisler veya hükümdarlara düşen ganimet hissesine "Safiyye" denildiği ve bu sebeple, Zeyneb de Hayber savaşında esir olarak Rasûlüllah (s.a.s)'in hissesine düştüğü için ona "Safiyye" denilmişti. Esirler toplandığı zaman Dihyetül-Kelbî, Hz. Peygamber (s.a.s)'den bir cariye istemiş. O da Safiyye'yi vermişti. Ashabtan birinin, Safiyye'yi peygamberimizin almasının daha uygun olacağını, zira bir reis kızı olduğu için mevkiinin bunu gerektirdiğini söylemesi üzerine, Safiyye'yi geri almış, ona da başka bir cariye vermişti.

Hz. Peygamber, Yahudiler ile bir anlaşma imzaladıktan sonra Safiyye'ye İslâm ve Yahudilik hakkındaki görüşünü sordu. "Ey Allah'ın Rasûlü! islâmı arzu etmiş ve sen davet etmeden önce seni tasdik etmişim. Babam da senin davanın doğruluğunu itiraf ederdi. Fakat ırkçılık onu götürdü.

Ben Allah'tan başka ilâh olmadığına ve senin Allah'ın Rasûlü olduğuna kesinlikle inanıyorum" cevabını alınca onu âzad ederek onunla evlenmişti.

Hz. Peygamber (s.a.s), yeni hanımını yakından tanımaya fırsat bulabildiği ilk gece onun yanağında yeşil bir benek gördü. Sorması üzerine Safiyye'nin cevabı şu olmuştu: "Bir süre önce rüyamda, gökteki ayın yerinden ayrılıp göğsümün üzerine düştüğünü gördüm; bunu kocama anlattığımda o" Sen şu Medine kralı ile evlenmek istiyorsun" dedi. Ben ise senin hakkında o sırada hiç bir şey duymamıştım. Buna rağmen tutup suratıma şiddetli bir şamar indirdi; İşte bunun izi hâlâ devam etmektedir".

Hz. Muhammed (s.a.s) düğününün yapıldığı gece, eşini kabilesinin uğradığı zarar ve kayıplar konusunda teselli etti ve Hayberlilerin kendisini bu konuda zorladıklarını izaha çalıştı. İslâm'a ve onun peygamberine karşı çok samimi hislerle bağlı olan Hz. Safiyye, aynı zamanda asil, zeki, güzel ve dindar bir kadındı. Özellikle tutumluluğuyla tanınırdı. Diğer bir hususiyeti de pişirdiği yemeklerdi. Hz. Safiyye'nin mutfağında pişen yemekler, onun aile fertleri, yani ehl-i beyti arasında çok beğenilirdi. Öte yandan, Hz. Peygamber (s.a.s)'den birkaç hadis rivayeti de vardır. Rasûlüllah da Hz. Safiyye'ye hürmet ve sevgide özen gösterirdi. Bir gün, bir seyahat esnasında Hz. Safiyye'nin devesi hastalanmış Hz. Peygamber (s.a.s) de, Hz. Zeyneb'e, develerinden birini ona ödünç vermesini istemiş, ancak o "Devemi bir Yahudi asıllıya mı vereyim?" demişti. Hz. Peygamber (s.a.s) onun bu sözünden çok müteessir olmuş ve Hz. Zeyneb ile iki ay görüşmemiştir.

Hz. Safiyye H. 50/ M. 670 yılında vefat etmiştir. Rasûlüllah (s.a.s)'ın vefatından sonra, uzun bir ömür sürmüş olan Hz. Safiyye, ölüm döşeğinde iken, sahip olduğu mallarının üçte birini, Yahudi dininde ısrar edip kalmış olan bir yeğenine vasiyet etmişti. Zira islâm hukukuna göre, gayr-i müslim

akrabaya sadaka c  izdi. Bu durumda mirastan hisse almaya hak sahibi olmayanlar için vasiyette bulunmak mümkündü. Ancak bazı müslümanlar bu vasiyetin yerine getirilmesine karşı  ıktılarsa da, Hz. Muhammed (s.a.s)'in bir diğer e i ve döneminin hukuk otoritesi Hz. Ai e; lehine vasiyet yapılanın tarafını tutacak bir biçimde araya girerek, vasiyetin yerine getirilmesinin islâm hukukuna uygun olacağını ifade etti. Halbuki Hz. Ai e ile Hz. Safiyye, Hz. Peygamber (s.a.s)'in sağlığında zaman zaman dargın durmu lar, ancak dargınlıklarına hemen son vererek hel lle mi lerdi.

Hz. Safiyye Medine'de Baki' mezarlığında toprağa verilmiştir (İbn Sa'd, Tabakatü'l-Kübrâ, Beyrut (ts.), VIII,120-129; Muhammed Hamidullah, İslâm Peygamberi,  ev. Salih Tuğ, İstanbul 1980, II, 740-741; Mevlana Sibli, Asr-ı Saadet,  ev.  . Rıza Doğrul, İstanbul 1981, II, 162-163).

HZ. SEVDE BİNTİ ZEM'A (r.anha)

Hız. Sevde, amcasının oğlu Sekran bin Amir ile ilk evliliğini yapmıştı. İslâmiyetin geldiği ilk yıllarda; kocası Sekran ile iman ederek müslüman oldular. Bu sırada Mekke'li müşriklerin müslümanlara yaptıkları, akıllara durgunluk verecek eza ve cefalar dayanılmaz hâlde idi. Bunun üzerine Peygamberimiz müslümanların Habeşistan'a hicretine izin vermişlerdi.

Hız. Sevde; kocası Sekran ile birlikte Habeşistan'a hicret etti. Daha sonra Habeşistan'dan Mekke'ye döndüler. Hız. Sekran Mekke'ye dönüşünden kısa bir müddet sonra vefat etti.

Hız. Sevde, kocası Hız. Sekran'ın vefatından önce şöyle bir rüya görmüştü: Rüyada Peygamberimiz mübarek ellerini Sevde'nin omuzuna koymuşlardı. Hız. Sevde de gördüğü bu rüyasını, kocası Hız. Sekran'a anlatmıştı. Rüyayı dinleyen Sekran dedi ki:

- Ey Sevde, sen gerçekten böyle bir rüya gördünse, bu benim mutlaka öleceğime, senin de Peygamber efendimizle evleneceğine bir işarettir.

Hız. Sevde birkaç gün sonra başka bir rüya daha gördü. Rüyasında, kendisini bir yastığa yaslanmış, gökyüzünden inen Ay da, başının etrafında dönmüşü.

Hız. Sevde; gördüğü bu güzel rüyasını da kocası Hız. Sekran'a anlattı. Sekran bu rüyayı da dinledi ve şöyle dedi:

- Ey Sevde! Bil ki, artık benim ölümüm yaklaşmıştır. Ben öyle inanıyorum ki; benim ölümünden sonra mutlaka evleneceksin.

Gerçekten de Hız. Sekran bu rüyadan birkaç gün sonra vefat etti.

Hız. Sevde, kocası Hız. Sekran'ın vefatında 50 yaşlarında idi. Onun imanındaki sadakatı, bütün zorluklara rağmen İslâm dininden dönmemesi, bu yolda başını ortaya koyması, Peygamberimiz üzerinde çok derin bir tesir bırakmıştı.

Hız. Sevde, kocasının vefatı ile çok üzüldü, sanki kolu kanadı kırılmış gibiydi. Hiçbir sahabînin üzülmemesine ve kalbinin kırılmasına dayanamayan Peygamberimiz, yaşlı ve dul olan Hız. Sevde'ye evlilik teklif etti. O ise bunu sevinerek kabul etti. Böylece üzüntüsü ve kederi gitmiş, onun yerine yaratılmışların en şereflişine eş olma saadeti gelmişü.

Peygamber efendimiz evlenmelerinin hepsini; Allahü teâlânın emri ile yapmıştır. Bunlar dinî, siyasî veya merhamet ve ihsan ederek yapılan evlenmelerdir. Nitekim Hız. Sevde ile olan evlenme de böyledir. Hadis-i şerifte buyuruldu ki:

(Bütün zevcelerimle evliliklerim ve kızlarımı evlendirmem, hepsi Cebrail'in Allahü teâlâdan getirdiği izinle olmuştur.)

Hız. Sevde iman edip müslüman olduğu zaman, babası Zem'a ile kardeşi Abdullah henüz İslâm Dinini kabul etmemişlerdi. Onun İslâmiyetten aldığı güzel ahlâkı, edebi ve terbiyesi; çevresi üzerinde çok büyük tesir yapmışü. Onlara devamlı hareket ve sözleriyle İslâmiyetin üstünlük ve büyüklüğünü anlatırdı.

Hız. Sevde'nin, Peygamberimiz ile evlenmesini duyan kardeşi Abdullah bin Zem'a çok üzüldü. Saçını başını yolmaya başladı. Eline yüzüne üzüntüsünden toprak serpmişü. Daha sonra bu yaptıklarından pişman olduğunu şöyle anlatmışü:

“Kardeşim Sevde'nin Resulullah'a nikahlandığını duyunca, saçımı yolduğum, başım ve yüzüme topraklar serptiğim zamanki kadar, gülünç ve aşağı duruma düştüğümü hiç hatırlamıyorum.”

Hız. Sevde'nin iman bütünlüğü, çevresinde bulunan kardeşlerine ve yeğenlerine çok tesir etmişü. Onların müslüman olmasına sebep olarak, onları, İslâmiyeti ilk kabul edenler safına sokmuşü.

Yakınlarının hepsi Peygamberimizin Medine'ye hicretinden önce iman ederek müslüman olmuşlardı.

Hız. Sevde, Peygamberimize karşı çok itaatkâr idi. Ona karşı edep ve terbiyesinde hiç kusur etmez, emirlerini titizlikle yerine getirirdi. Her yerde Onunla beraber olmayı ve Ona hizmetle şereflenmeyi canla başla isterdi. Çok şakacı ve latifeyi severdi. Birçok kere Peygamberimizi şakalarıyla sevindirmiş ve duâsını almıştır.

Hız. Sevde de, Peygamberimiz ile birlikte, diğer hanımları gibi, sırası geldiğinde savaflara iştirak ederdi. Uhud savaflına katılarak, oradaki birçok müslümanın yarasını sarmış, onlara su taşıyarak çok büyük hizmetler etmişti.

Peygamberimizle son veda haccında bulunmuş, Onun vefatından sonra, bir daha hac ve umreye gitmemiştir.

Hız. Sevde, alçakgönüllülüğü, el açıklığı, bol sadaka dağıtmasıyla tanınırdı. Kendisine gelen bütün hediyeleri fakirlere verir, onların sevinmesinden çok zevk duyardı. Birgün Peygamber efendimizin hanımları huzura toplanarak sordular:

- Ya Resulallah, bizim içimizden hangimiz size en önce kavuşacak?

Bunun üzerine Peygamber efendimizin, "Vefatımdan sonra bana ilk kavuşacak olan, kolu uzun olanınızdır" buyurduğunu Hız. Sevde nakletmiştir.

Peygamberimizin vefatından sonra, hanımlarının içinde, en çok sadaka dağıtan ve cömert olan Hız. Zeyneb binti Cahş vefat etti. Peygamberimizin diğer hanımları ise, yukardaki hadis-i şerifin manasını ancak o zaman anlayabilmişlerdi.

Hız. Sevde'nin, Peygamberimizden naklettiği hadis-i şerifler dört-beş taneyi geçmemektedir.

Hız. Sevde'nin babası Zem'a, annesi de, Şemmus binti Kays'dır. Doğum tarihi kesin olarak bilinmeyen Hız. Sevde'nin vefatı ise, Hız. Ömer'in halifeliğinin son yıllarına rastlamaktadır.

Resulullah efendimiz Hız. Hadice'nin vefatından sonra, önce Hız. Aişe'yi, sonra Sevde'yi nikâhladı. Hız. Sevde'yi Mekke'de, Hız. Aişe'yi ise Medine'de evine aldı. Hız. Sevde yaşlı olduğundan Medine'de sırasını Hız. Aişe'ye bağıfladı.

HZ. ÜMMÜ SELEME (r.anha)

Ümmü Seleme radiyallahu anhâ Rasûlullah sallallahu aleyhi vesellem efendimizin en son vefat eden hanımlarından... Erkam'ın evinde İslâm ile şereflenen ilk müslümanlardan... Habeşistan ve Medine'ye hicret eden ilk kafilde yer almış çilekeş bir İslâm mücâhidesi... Hudeybiye antlaşmasından sonra gösterdiği dirâyet ve fetanetiyle, efendimize verdiği fikri desteği ile tanınan bir annemiz... Zekâsıyla, soyu, güzelliği, iffeti, nezâketi ve nezâhetiyle Rasûlullah'a aile olma şerefine eren bahtiyarlardan... Mü'minlerin annesi....

O, bi'setten onbeş sene önce Mekke'de doğdu. Asıl adı Hind'dir. Ebû Seleme künyesidir. Mahzum kabilesine mensuptur. İlk evliliğini halasının oğlu Abdullah İbni Abdülesed ile yaptı. Habeşistanda ondan Seleme adında bir oğlu oldu. Ona nisbetle Ümmü Seleme dendi. Bu künye ile meşhur oldu. Babası, Kureyş'in sayılı cömertlerinden Ebû Ümeyye Süheyl İbni Muğıyre'dir. "Zâdür-Rakb = Yol azığı" lakabıyla meşhurdur. Her yolculuğa çıktığında arkadaşına da yetecek miktarda yanında azık bulundurduğu için bu lakabı almıştır. Annesi, Âtike binti Âmir'dir.

O, kocasıyla beraber Erkam'ın evinde İslâmiyeti ilk kabul edenlerdendir. Habeşistan'a birlikte hicret ettiler. Medine'ye hicretleri ise tam bir destanlıktı. Çok sıkıntılı ve eziyetli oldu. Onun müşrik akrabaları Ebû Seleme'ye; Ümmü Seleme'nin götürülmesine müsaade etmeyeceklerini söylediler. Yolları tutuldu. Kocasından ve çocuklarından ayırdılar. Ebû Seleme (r.a.) yalnız kaldı. Tek başına Medine yollarına düştü. Oğlu Seleme ile hanımı Ümmü Seleme'yi Mekke'de bıraktı. Medine'ye hicret ile ilgili safhayı Ümmü Seleme kendisi şöyle anlatır:

"Akrabalarım beni Ebû Seleme'nin elinden alınca, onun yakınları da oğlum Seleme'yi benim yanımdan almak istediler. Oğlumu aralarında çekiştirmeğe başladılar. Münakaşa ve gürültüler arasında çocuğu, kolundan, ayağından çeke çeke alıp götürdüler. Bir yıla yakın, sabahtan akşama gözyaşı döktüm. Nihayet bana acıdılar da: "İstersen kocanın yanına gidebilirsin" dediler. Ebû Seleme'nin akrabaları da oğlumu getirip bana verdiler. Ben ve oğlum birlikte Medine'ye hareket ettik."

Ümmü Seleme (r.anhâ) uzun ve yorucu bir yolculuktan sonra Medine'ye ulaştı ve kocası Ebû Seleme ile buluştu. Artık hasret ve çile sona ermiş, aile fertleri tekrar birbirine kavuşmuştu. Mes'ud ve bahtiyar idiler. Birgün sevinçli olarak kocası eve geldi. Sevincinin sebebini şöyle anlattı: "Resûlullah (s.a.)'den bir söz işittim de ona sevindim. Müslümanlardan bir kimse müsîbete uğradığı zaman "innâ lillâhi ve innâ ileyhi râciûn" der, sonra da: "Allahım! Bu uğradığım müsîbetin mükâfatını ihsan et ve beni ondan daha hayırlısına nâil eyle" diye duâ ederse, muhakkak Allah onun duâsını kabul eder" buyurdu.

Günlük hayatları sevinç içerisinde geçen bu çilekeş aile öylesine birbirine muhabbetle bağlıydı ki, kocası kendisinden evvel ölürse bir başkasıyla evlenmeyi dahi düşünmeyecek kadar Ümmü Seleme'nin gönlü sevgi dolu idi. Hatta o, kocasıyla karşılıklı anlaşma yapmak istedi. Ebû Seleme'ye şunu teklif etti:

"Ey Ebû Seleme! Cennetlik kocası ölen cennetlik bir kadın, sonradan başkası ile evlenmezse, Allah muhakkak onu cennette kocasıyla bir araya getirecektir. Aynı şekilde, cennetlik bir hanımı vefât eden cennetlik bir erkek de sonradan başka bir kadınla evlenmezse, Allah muhakkak onu da hanımıyla bir araya getirecektir. Öyle ise gel seninle sözleşelim. Ne sen benden sonra evlen, ne de ben senden sonra evleneyim." dedi.

Ebû Seleme, hanımının bu teklifini kabul etmedi. Ona: "Sen benim sözümü dinle! Ben öldüğüm

zaman sen evlen” dedi. Arkasından çok sevdiği hanımı için duâ etti: “Allahım! Ümmü Seleme’ye benden sonra daha hayırlı ve onu hor görmeyecek, incitmeyecek bir koca nasib et” dedi. Hanımı bir şey diyemedi ve söz böylece kapandı.

Bu konuşmanın arasından fazla bir zaman geçmedi. Uhud günü kahramanca çarpışan Ebû Seleme (r.a.) birkaç yerinden derin yaralar almıştı. Tedavi edilir gibi olmuş ise de tam kapanmamıştı. Fakat o bu haliyle bile Beni Esed kabilesi tarafına gönderilen seriyyeye komutan tayin edildi. Katan seferi diye anılan bu seriyye zaferle Medine’ye döndü. Bu seferden sonra Ebû Seleme’nin yaraları tekrardeşilmeğe, açılmağa başladı. Yatağa düştü. Rahatsızlığı beş ay kadar devam etti. Ümmü Seleme (r.anhâ) kocasına fedâkârâne bir şekilde sevgi ve hürmetle hizmet etmeğe çalıştı.

Gün geçtikçe hastalığı ağırlaşan Ebû Seleme (r.a.) bir daha ayağa kalkamadı. Nihâyet şehadet şerbetini içti. Onun vefâtını haber alan iki Cihan Güneşi efendimiz hemen Ebû Seleme (r.a.)’in evine geldi. Ortada uzanıp yatan cesedinin başucuna oturdu. Onun açık kalan gözlerini mübarek elleriyle kapadı ve : “Şüphesiz ruh çıktığında göz onu takip eder” buyurdu. Orada ağıtlar yakarak ağlaşan kadınlara döndü ve: “Siz kendiniz için hayırdan başka şeye duâ etmeyin. Çünkü melekler söylediklerinize “Amin ”derler” buyurarak onları uyardı. Daha sonra Ebû Seleme (r.a.) için şöyle duâ etti.

“Allahım! Ebû Seleme’yi affet.. Derecesini hidâyete erenler arasına yükselt. Arkasında kalanlar için de sen halef ol! Bizi de onu da affet. Ey âlemlerin rabbi! Ona kabri içinde genişlik ver. Orada onun nurunu çoğalt” buyurdu.

Ümmü Seleme (r.anhâ) kocası Ebû Seleme vefat edince Efendimize nasıl duâ edeyim diye sordu. Resûl-i Ekrem (s.a.) de: “Yâ Rabbi! Beni ve onu affet. Bana onun ardından, daha hayırlı bir bedel ihsan et diye duâ et” buyurdu.

O, bir taraftan bu duâyaya devam ederek teselli buluyor, bir taraftan da hayretini saklayamıyordu. Acaba Ebû Seleme’den daha hayırlı olan kimdi?

Ümmü Seleme (r.anhâ), inancı uğruna çok çileler çekmişti. İmanından taviz vermemek için büyük fedakârlıklara katlanmıştı. Fahr-i Kâinat (s.a.) efendimiz onun gibi mücâhide bir hanım sahabîsinin dört çocuğu ile ortada kalmasına gönlü râzı olamazdı. İddet müddeti bitince ashâb-ı kiramdan bir çoğu ona evlenme teklifinde bulundu. Fakat hiç kimse müsbet cevap alamadı. Hz. Ebu Bekir ve Hz. Ömer (r.anhum) efendilerimiz de ayrı ayrı tâlip oldular. Onlar da müsbet cevap alamadılar. Bir müddet geçtikten sonra Resûl-i Ekrem (s.a.) efendimiz evlenme teklifinde bulundu. Bu iş için Hatib İbni Belta’yı dünürücü olarak gönderdi. Ümmü Seleme (r.anhâ) Resûlullah (s.a.)’in elçisi gelince duâsının kabul edildiğini anladı. Buna çok sevindi. Fakat gönlünde bir takım endişeleri vardı. Bunlar zihnini tırmalıyordu. Dört tane çocuğu vardı. Bunların Efendimizi rahatsız etmelerinden korkuyordu. Bu ve buna benzer sebeplerle Hatib (r.a.)’ dan özür diledi.

İki Cihan Güneşi efendimiz onun bu nâzik düşüncesine mukabeleten bizzat kendisi gitti ve nâzikâne bir ifâde ile ona evlenme teklifinde bulundu. Bunun üzerine Ümmü Seleme (r. anha) gönlünü ve zihnini meşgul eden düşünceleri ve endişeleri bir bir açıklamak zorunda kaldı. Şöyle dedi:

“Yâ Rasûlallah! Ben yaşlı bir kadınam. Hem çocuklarım var. Aynı zamanda çok kısıkcım. Benden hoşlanmıyacağınız bir hareketle karşılaşılırsınız da Allah’ın azâbına uğrarım diye korkuyorum. Sonra velîlerimden nikâh şahitliği yapabilecek kimse de yok” dedi. Bunun üzerine Fahr-i Kâinat (s.a.) efendimiz onun gönlündeki sıkıntıları, endişeleri gidermek için tek tek sorularını şöyle cevaplandırdı:

“Yaşlı bir kadın olduğunu söylüyorsun. Senin başına gelen benim de başımdadır. Bir kadının

kendinden daha yaşlı bir erkekle evlenmesi ayıp değildir. Çocuklarından bahsettin. Senin çocukların benim de çocuklarımdır. Onların geçimleri Allah ve Resûlüne aittir. Kıskanç olduğunu söylüyorsun. Bunu senden kaldırması için Allah'a duâ ederim. Yanında nikâh şahitliği yapabilecek velinin olmadığını söylüyorsun. Burada olan ve olmayan velîlerin içerisinde bana râzı olmayacak yoktur” dedi.

Ümmü Seleme (r.anhâ)'nın gönlündeki sıkıntılar bir bir kayboldu. Zihnini meşgul eden endişeler korkular hepsi yok oldu. Bu kadar açık ve kesin cevap karşısında teklifi derhal kabul etti ve oğlu Ömer'e “Yâ Ömer! Kalk! Beni Resûlullah'a nikâhla” dedi.

Hicri 4. yılın şevval ayının sonlarında nikâhları kıyıldı. Mü'minlerin annesi olma şerefini elde eden Ümmü Seleme (r.anhâ) vâlidemize bir oda tahsis edildi. Düğün yemeği verildi. O günkü hatıralarını kendisi şöyle anlatır:

“Vefat eden Zeyneb'in odası bana verildi. Odada bir adet çanak, bir adet su testisi, bir el değirmeni, içi hurma lifi ile dolu bir yastık ve bir yatak, bir de çömlek vardı. Çömleğin içinde erimiş yağ, çanaktada arpa bulunuyordu. Arpayı el değirmeninde öğütüp çömlekte bulamaç yaptım. Biraz da yağ koydum. İşte Rasûlullah'ın düğün yemeği buydu.”

Ümmü Seleme (r.anhâ) annemiz asâlet sahibi bir hanımefendi idi. Efendimize karşı hep asîl davranışlar sergiledi. Veda Haccı dâhil yanından hiç ayrılmadı. Pek çok hâdiseye şâhit oldu. Fahr-i Kâinat (s.a) efendimizin hadislerini iyi zaptetti.

O, birgün Efendimizle birlikte oturuyorken Hz. Fâtıma (r.anhâ) ile, Hz. Ali, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin (r. anhüm) efendilerimiz geldiler. Beraberce yemek yediler. Bu sırada Ahzab sûresi: 33. Âyet-i celîle nâzil oldu. Meâlen: “Ey ehl-i beyt! Allah sizden kiri günahı gidermek ve sizi tertemiz yapmak istiyor” buyuruldu. Resûl-i Ekrem (s.a.) hemen, kızını, damadını ve torunlarını hırkasının içine aldı ve: “Ya Rabbi! Bunlar benim ehl-i beytim ve yakınlarımdır. Onlardan günahları gider ve onları temizle” buyurdu. Ümmü Seleme annemiz böyle bir fırsatı kaçırmak istemeyerek hemen: “Yâ Rasûlallah! Bende ehl-i beyttenim” dedi. Efendimiz de: “Evet! İnşallah” buyurarak onu taltif etti.

O, hayatını zühd, takva ve ibadetle geçirdi. Hanım sahabiler arasında fikhî en iyi bilenlerdendi. Bilhassa hanımlarla ilgili meselelerde İslâm fikhını en iyi bilen sahabiler arasında yer aldı. Hadis ilmine de çok büyük hizmetlerde bulundu. Hadis rivayetinde Hz. Aişe (r.anhâ) annemizden sonra ikinci sırayı aldı. 378 hadis-i şerif rivâyet etti. Bunlardan birkaçı şu meâldedir:

“Kocasını kendisinden râzı olduğu halde ölen kadın Cennete girer.”

“Ey kalbleri hâlden hâle döndüren Allah! Kalbimi dinin üzerine sâbit kıl.”

“Namaz, namaz, namaza devam ediniz. Eliniz altındakilere güçlerinden fazla iş yüklemeyiniz. Kadınlarınız hakkında Allah'tan korkun. Onları, Allah ile muâhede ederek aldınız ve Allah adı ile kendinize helâl ettiniz.”

Ümmü Seleme (r.anhâ) dirayetli, zeki ve problemlere çözüm üreten bir annemizdi. Efendimize fikren destek verirdi. Hudeybiye antlaşmasından sonra Resûl-i Ekrem (s.a.) efendimiz ashabına, kurbanlarını kesip başlarını traş etmelerini emretti. Antlaşma metninden hoşnut olmayan ashab bu emri duymamazlıktan geldi. Kimse yerinden kıpırdamadı. Emrini üç defa tekrarladığı halde kimse bu emre uyma eğilimi göstermedi. Bunun üzerine İki Cihan Güneşi efendimiz Ümmü Seleme (r.anhâ) annemizin çadırına girdi ve: “Şunları görüyor musun? Onlara emrediyorum da icabet etmiyorlar” diye ashabın kayıtsızlığından bahsetti. Firaset sahibi annemiz Fahr-i Kâinat (s.a.) efendimize şu hatırlatmada bulundu: “Ya Rasûlallah! Emrini yerine getirmek istiyor musun? O halde dışarı çık, kurbanlık develerini kes ve traşını ol. Ashaba bir şey söyleme!” dedi.

Resûl-i Ekrem (s.a.) efendimiz bu samimi fikri benimsedi ve bu zekice tavsiyeye göre hareket etti. Tek başına çadırdan çıktı. Ashabdan hiç birine bir şey söylemeden menâsiki yerine getirdi. Kurbanlık develerini kesti. Traşını oldu. Efendimizin bu şekilde hareket ettiğini gören ashab da hızla yerlerinden kalkıp kurbanlarını kestiler ve traşlarını oldular.

Ne firaset... Ne teslimiyet!.. Ne kadirşinaslık!.. Allah Rasûlü hanımının görüşüne uyuyor... Onun fikrine değer veriyor... Fakat bütün ashab Annemizin görüşü doğrultusunda menâsiki yerine getiriyor... Hiç bir ashabına bir şey demiyor... Efendimizin peşinden kurbanlarını kesiyor ve traş oluyor... Böylece kalplerdeki burûdet gideriliyor ve ülfet peyda oluyor... Ne ferasetli bir hareket!... Allahım bizlere de böyle ferasetli hareketler nasip et!..

Ümmü Seleme (r.anha) bir çok sahabinin erişemediği bâzı ulvî manzaralara da şâhit oldu. Bir defasında Resûl-i Ekrem (s.a.) efendimizin bir kimse ile konuştuğunu gördü. Onu Dihye (r.a.) sandı. Efendimiz onun Cebrail olduğunu söyledi. Annemiz, vahiy meleğini görmenin sevinciyle Allah'a hamdetti.

Birgün yine Efendimiz, Ümmü Seleme (r.anhâ)'nın yanında iken Cebrâil (a.s) geldi. Fahr-i Kâinat efendimiz annemize: "Kapıyı üzerimizden kapa. İçeriye kimseyi alma" buyurdu. Onlar içerideyken Hz. Hüseyin (r.a.) geldi. İçeri girmek istedi. Ümmü Seleme (r.anhâ) ona mâni oldu. Fakat Hz. Hüseyin bir fırsatını bulup içeriye daldı ve Rasûlullah'ın kucağına oturdu. İki Cihan Güneşi efendimiz torununu öptü ve sevdi. Cebrail (a.s), onu çok mu seviyorsun? diye sordu. Efendimiz de: "Evet, çok seviyorum" buyurdu. Bundan sonra aralarında şöyle bir konuşma geçti:

- "İyi ama ümmetin onu şehid edecek"

- "Demek onu mü'minler öldürecek?"

- "Evet!.. İstersen onun şehid edileceği yeri de sana haber vereyim" dedi ve Cebrail (a.s.) kısa bir müddet oradan ayrıldı. Kerbelâ'dan getirdiği bir avuç kırmızı ve ıslak toprakla döndü. Resûl-i Ekrem (s.a.)'in mübârek gözleri yaşardı. Cebrâil (a.s.)'in getirdiği toprağı saklaması için Ümmü Seleme annemize verdi.

İki Cihan Güneşi efendimizin dâr-ı bekâ'ya göç eylemesinden sonra Ümmü Seleme (r.anhâ) annemiz torunlarını gördükçe göz yaşları dökerdi. Onlara bir zarar gelmemesi için elinden gelen gayreti gösterirdi. Aradan yıllar geçti. Cebrâil'in verdiği haber gerçekleşti. Hz. Hüseyin (r.a.) 61. hicrî yılda Kerbelâda Yezid'in adamları tarafından şehid edildi. O sabah Ümmü Seleme annemizin ağladığı görüldü. Sebebi sorulduğunda şöyle dedi.

"Rüyamda Rasûlullah (s.a.)'i gördüm. Başında, saç ve sakalında topraklar vardı. "Ey Allah'ın Rasûlü size böyle ne oldu?" diye sordum. "Biraz önce Hüseyin'i şehid ettiler" buyurdu. İşte bu gördüğüm rüyanın tesiriyle ağlıyorum" dedi.

Hz. Hüseyin'in şehadetine sadece insanlar değil, cinler dahi göz yaşları dökmüşlerdi. Ümmü Seleme (r.anhâ) annemiz Rasûlullah (s.a.)'in vefatından sonra cinlerin ağladığını hiç duymamıştı. Birgün onların ağladığını duydu. O zaman anladı ki Hz. Hüseyin şehid edildi.

Ümmü Seleme (r.anhâ) annemiz iki Cihan Güneşi Efendimizin en son vefât eden hanımıdır. 84 yıl gibi bereketli bir ömür sürmüştür. 61 hicrî yılda 667 m. senesinde Medine-i Münevvere'de vefat etti. Bakî kabristanlığına defnedildi. Cenâze namazını Ebû Hüreyre (r.a.) kıldırdı. Cenâb-ı Hak'tan şefaathlerini niyaz ederiz. Amin.

HZ. ÜMMÜ HABİBE (r.anha)

Ebu Süfyan'ın kızı olan Ümmü Habibe'nin ismi Remle'dir. Tarihçilere göre nesebi, Remle binti Ebu Süfyan Sahr b. Harb b. Ümeyye b. Abdi's Sems b. Abdi Menaf b. Kusay b. Kilâb b. Mürre b. Ka'b b. Lüey b. Gâlib b. Fihri b. Mâlik el-Ümeviyye el-Kuresiyye'dir (İbn Sa'd, et-Tabakatu'l-Kilbrâ, Beyrut 1960, VIII, 96; İbn Abdi'l-Berr, el-İstlâb Fi Esmâ'îl Ashab, Mısır,1939, IV, 269). Annesi ise Safiyye binti Ebu'l-As'dır (İbn Abdi'l-Berr, el-istiâb, IV, 296; İbn Hacerel-Askalâni, el-isâbe fi Temyizi's-Sahabe, Mısır 1939, IV, 298) Arap örf ve âdetlerine göre, ilk evliliğinden doğan kızı Habibe'den dolayı "Ümmü Habibe" künyesini almıştı. İlk evliliğini Hz. Peygamberin halası Ümeyme binti Abdu'l-Muttalib'in oğlu Ubeydullah b. Cahş b. Riâb b. Ya'mur el-Esedî ile yapmıştı (İbn Hişâm, es-Siretu'n-Nebeviyye, Kahire (Tarihsiz), III, 197; İbn Abdi'l-Berr, ensâbe, IV, 297).

Ümmü Habibe, islâm gelmeden önce Hanif dinine bağlı idi. İslâm dini gelince, kocası Ubeydullah ile birlikte, onu ilk kabul eden Müslümanlardan olmuştu. Bu yüzden kocası ile müşriklerin ezâ ve baskılarına en çok maruz kalanların başında geliyorlardı. Ubeydullah, bu sıkıntıdan kurtulmak için hanımı Ümmü Habibe ile birlikte ikinci kabile içinde Habeşistan'a hicret etmişti. Dini uğrunda memleketini terk edecek kadar inançlarına bağlı olan Ubeydullah b. Cahş, orada irtidat ederek (islâm'dan dönme) Hıristiyanlığa girmişti.

Ümmü Habibe, Habeşistan'da kocasında yavaş yavaş meydana gelen değişikliklerin farkında idi. Fakat durumu henüz tam bir açıklık kazanmadığı için bir şey diyemiyordu. Nihayet onun (kocasının) "Önceleri din konusunu uzun uzadıya düşünmüştüm, Hıristiyanlıktan daha hayırlı bir din görmeyip Hristiyan olmuşum. Sonra Muhammed'in dinine girdim ve şimdi tekrar Hıristiyanlığa döndüm" sözleri ile kocasının gerçekten islâm'dan çıktığını anladı. Bu sözleri duyan Ümmü Habibe, ona rüyasında kendisini çok kötü bir şekilde gördüğünü anlatmış ise de kocasını tekrar islâm'a döndüremedi. Buna karşılık Ubeydullah, karısının Hristiyan olması için büyük bir baskı uygulamış, fakat bunda muvaffak olamamıştı. Bu mübarek kadın, her şeye rağmen dininde sebat gösterdi ve sonunda kocasından ayrıldı (Şemseddin Muhammed b. Ahmed b. Osman ez-Zehrebî, Siyeru A'lami'n-Nubela, Beyrut 1985, II, 221; Ziya Kazıcı, Hz. Muhammed'in Eşleri ve Aile Hayatı, İstanbul,1991, 295).

O, Mekke'nin yüksek aristokrat ailesinden birine mensuptu. Bu yüzden de kolay kolay kimse ile evlenmezdi. Bu sebeple yabancı bir diyarda kimsesiz kaldı. Korunmaya muhtaç bir duruma düştü. Babası Ebu Süfyan ise henüz Müslüman olmadığı gibi, Müslümanların da en büyük düşmanı idi. Bu sebeple Ümmü Habibe, babasının yanına da dönemezdi. Hz. Peygamber durumdan haberdar oldu. Onu teselli için Habeşistan'a bir elçi gönderdi. Bu elçinin vazifesine ve Ümmü Habibe'nin Peygamber'imizle evlenmesine temas etmeden önce, onun Müslümanlığı kabul edişinden bahsetmemiz gerekir.

Ümmü Habibe'nin hangi yılda Müslüman olduğu kesin olarak bilinmemekle beraber, daha önce de belirtildiği gibi, ilk kocası ile birlikte kabul edenlerdendir. Bu sebeple ilk kadın müslümanlar arasında sayılmaktadır (Geniş bilgi için bk. Aynur Uraler, Ümmü Habibe'nin Rivayetleri, Basılmamış Y. Lisans Tezi, İstanbul 1990, 9). Kocasını Ubeydullah b. Cahş ile birlikte müşriklerin baskılarına dayanamayarak Habeşistan'a hicret (göç eden) ikinci kabile ile birlikte oraya gitmişlerdi. Fakat, kocasının orada Hristiyanlığı kabul etmesi ve kendisinin ondan ayrılması üzerine büyük sıkıntılara katlanmak zorunda kalmıştı. Kocasının bütün teklif ve ısrarlarına rağmen müslüman olarak kalmıştı. Onun bu durumu, Hz. Peygambere ulaştınca bundan çok memnun oldu. Fakat Ümmü Habibe bu diyarda

büyük sıkıntılara düştü. Günlerce devam eden bu sıkıntılı anlarında düşünmekten kendini alamıyordu. Memleketini, ana babasını ve yakınlarını niçin terk etmişti? Bütün bu sıkıntılar ne içindi? Kendisi ile birlikte gelen kocası neden Hristiyan olmuştu? Günlerce kafasını ve benliğini meşgul eden bu sorular karşısında, bir gece rüyasında gördüğü ve kendisine "Ya Ümmel-Mü'minin" diye hitâb eden sesle kendine gelir gibi olmuştu. Ümmü Habibe, bundan sonrasını ve Hz. Peygamberle olan evliliğini şöyle anlatır:

"Habeşistan'da iken Necaşi'nin elçisi Ebrehe adındaki câriyenin getirdiği haber kadar hayatta hiç bir şey beni heyecanlandırmadı. Ebrehe, Habeşistan Kralı Necaşi'nin kıyafet ve kokuları (parfüm) ile ilgilenen birisi idi. Bir gün benden izin isteyerek konuşmak istediğini bildirdi. Ben de kabul ettim. "Rasulullah Kral'a seninle evlenmek istediğini bildiren bir mektup yazmış" dedi. Ben de "Allah sana da hayırlı müjdelere versin" dedim. Fakat söylediklerinden emin olmak için bunu ona birkaç tekrarlattım. Nihayet Ebrehe, "Kral nikahını kıymak için bir vekil tayin etmeni istiyor" dedi. Bunun üzerine Saîd b. As'ın oğlu Halid'i çağırdım ve onu kendime vekil tayin ettim. Sevincimden Ebrehe'ye el ve ayaklarımda ne kadar takı varsa hepsini verdim. Söz kesildiğinin ertesi günü Necaşi, Cafer b. Ebu Tâlib'e orada bulunan bütün Müslümanları toplamasını emretti. Toplantıda kısa bir konuşma yaptıktan sonra

"Rasulullah'ın isteği üzerine Ebu Süfyan'ın kızı Ümmü Habibe'yi 400 dinar mehir ile ona nikahladım" dedi. Bu teklif Hz. Ümmü Habibe'nin vekili Halid b. Saîd b. Âs tarafından da kabul edilerek evlenmeleri gerçekleşmiş oldu (İbn Abdi'l-Berr, el-istiâb, IV, 422; İbn Hacer, el isâbe, IV, 299; Ayşe Abdurrahman, Terâcim Seyyidât Beyti'n-Nilbilvve, Kahire t.y., 383-384). Necaşi, mehir olarak tesbit edilen parayı Halid b. Saîd'e teslim ettikten sonra kalkmak üzere olan ashab-ı kirama "Nikahtan sonra yemek vermek peygamberin sünnetidir" diyerek düğün yemeği ikram etmişti (İbn Abdi'l-Berr, el-istiâb, IV, 423; Ahmed b. Abdullah et-Taberî, es-Suntu's-Semin fi Menakib-i Ümmehati'l-Mü'minin Haleb 1928, 97).

Nikahtan sonra "Ümmü'l Mü'minin" olarak sabahlayan Ümmü Habibe, eline mehir geçtiği zaman kendisine müjdeyi getiren câriye Ebrehe'yi çağırarak "O gün evinde olanı vermiştim. Başka param yoktu. Şimdi Allah bana bunu ikram etti. Mehrimden elli dinar (veya miskal) al" dedi. Ebrehe, verilen parayı kabul etmediği gibi, Ümmü Habibe'nin daha önce verdiği dört gümüş bilezikle ayak parmaklarındaki gümüş yüzükleri de iade etti. Zira Necaşi, ondan, Ümmü Habibe'den bir şey kabul etmemesini istemişti. O (Necaşi), bununla da yetinmeyerek hanımlarından da ona yardım etmesini istemişti. Ayrıca Necaşi, hanımlarına yanlarındaki bütün güzel kokulan Hz. Ümmü Habibe'ye göndermelerini emretmişti. ertesi gün bu parfümleri getiren Ebrehe, Hz. Ümmü Habibe'nin çeyizinin hazırlanmasında kendisine yardımcı oldu.

Hız. Ümmü Habibe (r.a), Medine'ye geldiğinde Hz. Peygamber'e nikah merasimini anlatmış ve kendisine hediye edilen güzel kokuları göstermişti. Rasûlullah bunların kullanılmasını yasaklamadı. Ümmü Habibe, islâmiyet'i kabul eden câriye Ebrehe'nin selamını da Hz. Peygamber'e iletmişti (Ahmet b. Abdullah et-Taberî, es-Simtu's-Semin, 98; Ayşe Abdurrahman, Teracim Seyyidât, 384).

Hicretin yedinci yılında meydana gelen bu olay, Ümmü Habibe'nin dine bağlanışının bir mükafatı idi. Bu evlilik, Ebû Süfyan'ın henüz Müslüman olmamakla birlikte Hz. Peygamber'e olan kin ve düşmanlığının azalmasına sebep olmuştu. Zira bu evlilikten sonra Ebû Süfyan'ın Hz. Peygamberle müslümanlara karşı yavaş yavaş yumuşadığı görülür (Kazıcı, a.g.e., 297).

Gerçekten de Hicretin altıncı senesinde Mekke'de müşriklerle yapılan Hudeybiye Antlaşmasından sonra Medine artık bir devletin başkenti olarak tanınmaya başlandı. Müşriklerle yapılan antlaşma,

Müslümanların da artık söz sahibi olduklarının ve devlet olarak tanındıklarının bir ifadesi idi. Bundan sonra Hz. Peygamber komşu hükümdarlara elçiler göndermeye başladı. İşte bu elçilerden biri de Amr b. Ümeyye ed-Damrî idi. Amr'ın iki memuriyeti bulunmaktaydı. Bunlardan biri Hz. Peygamberin mektubunu Necaşi'ye teslim etmek, diğeri de Habeşistan'a hicret edip henüz dönmemiş olan Müslümanları istemek ve Ebû Süfyan'ın kızı Ümmü Habibe'yi Hz. Peygamber'e nikahlamaktı. Rivâyete göre bunun için de ayrı bir mektup götürmüştü. Necaşi, Hz. Peygamber'in elçisine hürmet ve saygıda kusur etmedi. Cafer b. Ebî Talib'in huzurunda Müslüman olduğunu bildirdi (İbnu'l-Esir, Usdü'l-Gâbe fi Marifeti's-Sahabe, Mısır, 1280, V, 457-458).

Necaşi, Ümmü Habibe'yi Hz. Peygamber'le evlendirdiği gibi Habeşistan'da bulunan diğer Müslümanları da iki gemiye bindirerek Arabistan tarafına gönderdi. Hz. Peygamber, Hayber Gazasında Ketibe kalesinin fethi ile uğraşırken onlar da geldiler. Peygamber Efendimiz "Bilmem ki bu iki şeyin hangisi ile sevineyim. Hayber'in fethi ile mi, yoksa Cafer'in gelişi ile mi?" diye sevincini belirtmişti. Bu arada Hayber'den alınan ganimetlerden Habeşistan muhacirlerine de hisse verildi (İbn Hişâm, Sire, III, 196).

Hız. Peygamber'in diğer hanımları bu yeni eşi (kumalarını) iyi bir şekilde karşılamak istediler. Başlangıçta Hz. Aişe onda kendisini kışkındıracak bir şey bulamadı. Zira o, yaş itibarı ile kırkına yaklaşmıştı. Onda Hz. Safiyye'nin büyüleyici tavrı, Hz. Cüveyriye'nin tatlılığı, Hz. Ümmü Seleme'nin güzelliği ve Hz. Zeyneb'in çekiciliği yoktu. Bunun için Hz. Aişe onu kendi tarafına çekmek istiyordu. Halbuki Ebû Süfyan'ın kızı bunu istemiyordu (Ayşe Abdurrahman, Teracim Seyyidat, 385).

Arap örf ve âdetlerine göre, kendisi ile evlenmek istenilen kadın için önce babasına, o yoksa amcasına veya amcasının oğullarına müracaat edilirdi. Ancak, Hz. Peygamber'in Ümmü Habibe ile evlendiği dönemde Ebû Süfyan henüz Müslüman olmadığı için, bu evlilikten haberi olmamıştı. Kızının kendisine danışmadan düşmanı ile evlenmesinden dolayı Ebû Süfyan'ın kızması beklenirken aksine onun bir bakıma memnuniyetini ifade ettiği ve Hz. Peygamber için "O reddedilemeyecek bir erkektir" diyerek bu evliliği tasvib ettiği görülür (İbn Sa'd, et-Tabakat, VIII, 99; İbn . Abdi'l-Berr, el-istiâb, IV, 298).

Hız. Peygamber, Ümmü Habibe için daha önceden bir oda yaptırmıştı ki, bu hücre, diğer hanımlarının hücrelerine göre mescide en uzak olanı idi. Rasûlüllah'ın emri ile Bilâl, Ümmü Habibe'yi hücrelerine götürmüştü. Ümmü Habibe, bu yeni evde bir süpürge bulmuş, yanında bulunan köle ile iş bölümü yaparak evi süpürdüktan sonra kil bir yaygı sererek odayı döşemişti. Akşam olup Hz. Peygamber Ümmü Habibe'nin odasına gelince, güzel bir koku hissetmiş ve içinin tefris edildiğini de gördükten sonra " Kureyş kadınları etrafı döşeyen, yerleşik kadınlardır. Bedevî ve a'rabî değillerdir" buyurarak iltifatta bulunmuştu. Bu sözleri ile Hz. Peygamber Ümmü Habibe'nin temizlik ve döşeme zevkini takdir etmişti (Kaynaklar ve geniş bilgi için bk. Kazıcı a.g.e., 301; Uraler, a.g.e., 20).

Hız. Peygamberin, Ümmü Habibe ile evlenmesi, onun sabrının, cihadının ve çektiği sıkıntıların bir nevi mükafatı idi. Ayrıca bu evlilik fikhî (İslâm hukuku) bakımından da bir önem taşımaktadır. Zira, Hz. Peygamber'le Ümmü Habibe'nin nikahı, "gıyabî nikah" şeklinde icra edilmiştir. Bu, Allah elçisinin bu sahada da ümmetine örnek olduğunun bir ifadesi idi. Hz. Peygamber'le dört yıl evli kalmış olan Hz. Ümmü Habibe, Rasûlüllah'ın vefatından sonra zâhidane bir hayat yaşadı. Onun bu hayatı otuz dört yıl sürdü. O, Peygamberimizin diğer hanımları (Ümmehatu'l Mü'minin) gibi herkes tarafından saygı ile karşılanırdı. Bu sebeple kardeşi Muaviye'ye halife olduktan sonra "mü'minlerin dayısı" diye hitâb ediliyordu (ez-Zehebî, Siyer, II, 222).

Ümmü Habibe'nin, islâm tarihinde ortaya çıkan fitne ateşinden uzak kaldığı ve siyasî olaylara karışmadığı da bilinmektedir. Bununla beraber, dayısının oğlu olan III. Halife Hz. Osman'ın evinin muhasarası esnasında onun evine geldiği, orada bulunan asilerden bir adamın onun başörtüsünü çektiği, Hz. Ümmü Habibe'nin de ona beddua ettiği, bunun da derhal yerine geldiği bildirilmektedir (Bu olay için bk. Kazıcı a.g.e., 302-303).

Ümmü Habibe, Hz. Peygamberin diğer hanımları gibi bir geçim imkanına sahipti. Allah elçisi Hayber gelirinden ona seksen vask hurma, yirmi vask arpa vermişti. Ayrıca Hz. Ömer zamanında kurulan divan teşkilâtı, Hz. Aişe hariç olmak üzere Rasûlüllah'ın hanımlarına onar bin dirhem vermişti (İbn Sa'd, et-Tabakat, VIII, 100).

Ümmü Habibe, kardeşi Muaviye'nin hilâfeti (40-69/661-680) devrinde yetmiş yaşında iken, hicretin kırkdördüncü senesinde Medine'de vefat etti (İbn Sa'd, et-Tabakat, VIII,100; İbn Abdi'l-Berr, el-istiâb, IV, 299) Onun vefat tarihi ile ilgili farklı rivâyetler bulunuyorsa da bunlar sağlam birer görüş olarak kabul edilememektedir.

Ümmü Habibe'nin, Allah elçisine olan sevgi ve saygısı sadece onun şahsına karşı değil, ona ait olan herhangi bir eşya için de söz konusu idi. İslâm tarihindeki bir olay bu söylediklerimizin güzel bir örneğini ortaya koymaktadır.

Bilindiği gibi, Hudeybiye Antlaşmasının hükümlerinden biri de Kureyş kabilesinin dışında kalan diğer kabilelerin Hz. Peygamber'in veya Kureyş kabilesinin emniyet ve garantisini kabul etmede serbest bırakılmalarıyla ilgiliydi. Buna göre Huzaa kabilesi, Hz. Peygamber'in emniyet ve garantisini kabul ederek onun tarafına geçtiler. Halbuki bu iki kabile arasında eskiden beri düşmanlık vardı. Bu düşmanlık sebebi ile Benî Bekr kabilesi, Kureyş'in de desteği ile hicretin sekizinci senesi Şaban ayında bir gece vakti Benî Huzaa kabilesine hücum etti. Bu baskın esnasında Kureyş'in ileri gelen reisleri Safvan b. Ümeyye, İkrime b. Ebû Cehil, Süheyl b. Amr, Hüveylib b. Abdi'l-Uzza gibi kimseler de maiyetleri ile birlikte onlara yardım etmişlerdi. Bu baskında Huzaa kabilesinden 23 kişi öldürülmüştü. Geri kalanlar ise Hareme sığınmışlardı. İslâm tarihindeki bu olay daha sonra Mekke'nin fethi ile sonuçlanacaktır. Olayın Hz. Peygamber'e haber verilmesinden sonra sözlerini tutmadıkları ve antlaşmayı bozdukları için müslümanların hücumlarına uğrayacaklarından korkmaya başlayan Kureyş, Hz. Ümmü Habibe'nin babası Ebû Süfyan'ın antlaşmayı yenilemek ve Hz. Peygamber'den özür dilemek için Medine'ye gitmesini istediler. Ebû Süfyan, pek ümitli olmamakla birlikte çevresinin baskıları sebebiyle Medine'ye geldi. Burada hiç kimseden yüz bulamadı. Kızı ve Rasulüllah'ın hanımı olan Ümmü Habibe'nin evine geldi. Eve girdiği zaman odadaki yatağa oturmak istedi. Tam bu esnada Ümmü Habibe yatağı toplayıp kaldırdı. Her hali ile oturmaya hazırlanmış olan Ebû Süfyan sendeleyerek düşmekten zor kurtuldu. Bunun üzerine Ebu Süfyan, "Kızım, benden sonra sana hiç de iyi olmayan haller olmuş, sana şer bulaşmış" dedi. Daha fazla orada durmayarak çekip gitti (İbn Hişâm, Sire, IV, 7).

Ümmü Habibe'nin, Hz. Peygamber'den yaptığı rivâyetlerin sayısı 65 rakamı ile ifade edilmekte ise de bunun daha fazla olma ihtimali vardır. Çünkü bu rakam, Bakî b. Mahled'in "el-Müsned"inden tesbit edilmiştir. Bize ulaşmamış olması yanında onun, müsned-musannaf karışımı bir tertibe sahip bulunması, rivâyet sayısının olduğundan daha fazla kabul edilmesi için önemli bir âmildir (Geniş bilgi için bk. Uralar, a.g.e., 32).

HZ. ZEYNEP BİNTİ HUZEYME (r.anha)

Zeynep binti Huzeyme radiyallahu anhüma Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem efendimizin ailesine katılan bahtiyarlardan... Cömertliğiyle tanınmış, yoksullara, fakirlere yardım etmesiyle meşhur olmuş merhametli, şefkatli, iyiliksever bir ahlâka sahip gönül zengini mücâhidelerden...

Zeynep binti Huzeyme radiyallahu anhâ annemize "Ümmü'l-Mesâkin= yoksulların annesi" denirdi. Bu onun lâkabı olmuştu. Cahiliye devrinde bile böyle tanınırdı. O, Arabistanın en güçlü kabilelerinden olan Âmir İbni Sa'sa' kabilesine mensuptu. Kabilesi arasında önemli bir nüfûza sahipti. Onun ilk evliliği Tufeyl İbni Hâris ile oldu. Ondan boşanınca Ubeyde İbni Hâris ile evlendi. O da Bedir'de şehit edilince Zeynep (r.anhâ) dul kaldı.

Resûl-i Ekrem (s.a) efendimiz hicrî üçüncü yılda islâm'ı anlatmak için Âmir İbni Sa'sa' kabilesine bir gurup tebliğ eri göndermişti. Bunlar hâince pusuya düşürülüp kılıçtan geçirilince bu kabile ile müslümanların arası bozuldu. İki Cihan Güneşi Efendimiz bu büyük ve güçlü kabile ile düşmanlığın devam etmesini istemedi. Aradaki ilişkilerin düzelmesine vesile olacak bir fırsat bekledi. Zeynep binti Huzeyme (r.anhâ) dul kalınca evlenme teklifinde bulundu. Zeynep; amcası Kabîsa İbni Amr el-Hilâli'yi vekil tayin etti. O da dört yüz dirhem gümüş mihri ile Resûlullah (s.a) Efendimize nikâhladı.

Mü'minlerin annesi olma şerefini elde eden Zeynep binti Huzeyme (r.anhâ) kendine tahsis edilen odasına taşındı. Hz. Hafsa ile odaları yanyana idi. Büyük bir mutluluk içerisinde hayatını devam ettiriyordu. Çok ibadet yapar, çokça sadaka verirdi. Bu mes'ud hayat dünyada üç-dört ay veya sekiz ay kadar ancak sürdü. 626 m. senede otuz yaşlarında iken âhirete göç etti. Cenâze namazını bizzat Resûl-i Ekrem (s.a) Efendimiz kıldırdı. Bakî kabristanına defnedildi. Rabbimiz şefaatlerine nâil eylesin.

HZ. ZEYNEP BİNTİ CAHŞ (r.anha)

Zeynep binti Cahş radiyallahu anhâ Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem Efendimizin diğeri bir hanımı... islâmiyeti ilk kabul eden hanım sahâbîlerden... Efendimizin hala kızı... ibadete düşkün oluşu ve cömertliğiyle meşhur... Fakirlerin, gariblerin annesi diye anılan takvâ erlerinden... Kendi el emeği ile geçinen, dikiş, nakış ve el işi yaparak kazandığı paraları fakirlere infak eden sehâvet sahibi bir mücâhide... Nikâhını Allah Teâlâ'nın kıydığı bir bahtiyar... Fahr-i Kâinat (s.a) Efendimizin ahirete göç eylemesinden sonra kendisine ilk kavuşan annemiz...

O, bi'setten yirmi sene önce Mekke'de doğdu. İlk iman edenlerden oldu. Asıl adı Berre idi. Resûl-i Ekrem (s.a) onu Zeynep olarak değiştirdi. Babası Beni Esad kabilesinden Burre olup annesi de Rasûlullah'in halası Ümeyye binti Abdülmuttalib'dir. Abdullah İbni Cahş (r.a)'ın kızkardeşidir.

O, ilk hicret edenler arasında yer alarak Mekke'den Medine'ye hicret etti. İlk muhacirlerden oldu. Bekârdı. Fahr-i Kâinat (s.a) Efendimiz onu evlâtlığı Zeyd İbni Hârise (r.a) ile evlendirmeyi düşündü. Cahiliye devrinin yanlış âdetlerinden birisini daha yıkmak istedi. Kölelerin aşağılanmasını ortadan kaldırmak ve islâmiyetin insanları eşit saydığını göstermek üzere Zeyneb'e dünürü olarak gitti.

Zeynep ve kardeşleri bu işi uygun görmediler. Hür bir kadının, azâtlı biriyle evlenmesi o günkü örf'e göre imkân dahilinde değildi. Bunu içlerine sindiremediler. Hatta Zeynep tavrını şu ifadeleriyle ortaya koydu: "Ya Rasûlallah! Ben senin halanın kızıyım. Ona varmaya râzı değilim. Ben Kureyşliyim." dedi. Bunun üzerine Allah Teâlâ Ahzab sûresinden 36. âyet-i kerîmeyi nâzil buyurdu. Meâlen:

"Allah ve Resûlü bir işe hüküm verdiği zaman, inanmış bir erkek ve kadına o işi kendi isteklerine göre seçme hakkı yoktur. Her kim Allah ve Resûlüne karşı gelirse, apaçık bir sapıklığa düşmüş olur."

Zeynep binti Cahş (r.anhâ) tekrar Rasûlullah (s.a)'a sordu: "Yâ Rasûlallah sen, Zeyd ile evlenmemi istiyor musun?" dedi. Efendimiz de: "Evet!" buyurdu. Bunun üzerine o: "Rasûlullah'a âsî olamam" dedi ve kabul etti.

Fakat Hz. Zeyd ile Hz. Zeynep arasında samimi bir sevgi ve sıcak bir anlayış hâkim olmadı. Evlilik onlara rahat getirmedi. Geçimsizlikleri arttı. Bu beraberliğin uzun ömürlü olamayacağını sezen Zeyd İbni Hârise (r.a) durumu Fahr-i Kâinat (s.a)'e açma zarûretini duydu ve Efendimize gelerek: "Ya Rasûlallah! Ben ailemden ayrılmak istiyorum." dedi. İki Cihan Güneşi Efendimiz bu söze üzüldü. Kendisinin sebep olduğu bir ailenin dağılmasına gönlü râzı olmadı. Fahr-i Kâinat (s.a) Efendimiz ona: "Eşini tut, boşama. Allah'tan kork!.." buyurdu.

İki Cihan Güneşi Efendimiz bu âilenin devam etmesi için gayret ediyordu. Fakat gönüller bir defa soğumuştı. Ülfet edebilmek, tahammül gösterebilmek bir hayli zorlaşmıştı. Buna rağmen âile olarak beraberlikleri bir sene devam etti. Geçimsizlikleri son haddine vardı. Bu birlikteliğe tahammülü kalmayan Zeyd (r.a) nikah akdini bozmak zorunda kaldı. Zeynep (r.anhâ)'yı boşadı.

Resûl-i Ekrem (s.a) bu hadiseye çok üzüldü. Ancak cahiliye âdetleri toplumu kara bulutlar gibi sarmıştı. Bir kimse evlâtlığının hanımı ile evlenemezdi. Allah Teâlâ bu yanlış anlayışların, bâtil âdetlerin kalkmasını murad etti. Çok geçmeden vahyini indirdi. Ahzab sûresinin; 4 ve 5. âyetleriyle bu konuyu açıklığa kavuşturdu. Şöyle ki: Meâlen:

"... Evlâtlıklarınızı öz oğullarınız gibi tanımadı. Bu, sizin ağızlarındaki lâfınızdır. Allah, hakkı söyler ve O, doğru, yolu gösterir. Onları babalarına nisbetle çağırın. Bu Allah katında daha doğrudur.

Eğer babalarının kim olduğunu bilmiyorsanız, bu takdirde onları din kardeşleriniz ve görüp gözettiğiniz kimseler olarak kabul edin. Yanılarak yaptıklarınızda size vebal yoktur. Fakat kalblerinizin bile bile yöneldiğinde günah vardır. Allah bağışlayandır, esirgeyendir."

Bu âyetler nâzil olunca azâd edilmiş köleler ve evlâtlıklar, öz babalarının adıyla anılmaya başlandı. Öz babası bilinmeyenler de eski efendilerinin dostu ve din kardeşi oldular.

Aradan bir zaman geçti.

Daha sonra da ayet, bu konudaki endişeleri izale eden hükmü bildirdi. Allah Teâlâ Ahzab suresi: 37-40. âyetlerini inzal buyurdu. Meâlen:

"(Resûlüm!) Hani Allah'ın nimet verdiği, senin de kendisine iyilik ettiğin kimseye: Eşini yanında tut, Allah'tan kork! diyordun. Allah'ın açığa vuracağı şeyi insanlardan çekinerek içinde gizliyordun. Oysa asıl korkmana lâayık olan Allah'tır. Zeyd, o kadından ilişkisini kesince biz onu sana nikâhladık ki evlâtlıkları karılarıyla ilişkilerini kestiklerinde (o kadınlarla evlenmek isterlerse) müminlere bir güçlük olmasın. Allah'ın emri yerine getirilmiştir."

"Muhammed, sizin erkeklerinizden hiçbirinin babası değildir. Fakat o, Allah'ın Resûlü ve peygamberlerin sonucusudur. Allah her şeyi hakkıyla bilendir."

Hiz. Âişe (r.anhâ) annemiz bu âyetleri duyduğu zaman: "İşlerin en büyüğü en faziletlisi ona nasib olmuş ve Allah onu gökte Resûlüne nikâhlamıştır. Zeynep, bize karşı bununla iftihar edecek, öğünecektir." dedi.

Zeynep binti Cahş ile iki Cihan Güneşi Efendimiz, hicretin beşinci senesinde evlendi. O sırada Zeynep (r.anhâ) annemiz 35 yaşlarında idi. Mükellef bir düğün ziyafeti verildi. Enes İbni Mâlik (r.a)'in annesi Ümmü Süleym (r.anhâ) o gün Medine hurmasını yağ ile karıştırarak özel bir yemek yaptı. "Hays" adı verilen bu yemeği Enes ile birlikte Efendimize gönderdi. Yemek iki kişiye zor yeterdi. Ama Allah dilerse bir orduya yetirirdi.

Enes o zamana kadar hiç görmediği bir manzara ile karşılaştı. İki Cihan Güneşi Efendimiz ona: "Ebû Bekir, Ömer, Osman ve Ali'yi çağır" dedi. O hayretler içerisinde gitti çağırıldı. Efendimiz tekrar Enes'e: "Mescidde kim varsa, yolda kimi görürsen davet et!" buyurdu. Enes büsbütün şaşırıldı. Bu kadar yemek kime yetecek diye kendi kendine alıp verdi? Ama emre uyararak dışarı çıktı. Kimi gördü ise düğün yemeğine çağırıldı. Ulaşılabilen ashabın hepsi grup grup gelmeye başladı. Habib-i Kibriya (s.a) efendimiz yemek kabını ortaya koydu. Bereketlenmesi için duâ etti ve: "Onar onar sofraya otursunlar ve herkes önünden yesin." buyurdular. Çağırılan herkes o yemekten doyasıya yedi. Enes (r.a) diyor ki: "Yedikçe kaptaki yemek çoğalıyordu. Adetâ alttan kaynıyordu. Davetlilerin hepsi yedi ve doydular. Getirdiğim yemek aynen ortada idi." Resûl-i Ekrem (s.a) bana: "Yâ Enes! tabağı kaldır." buyurdu. Tabağı zevcesinin yanına koydum ve annemin yanına döndüm. Gördüklerimi hayretler içerisinde anneme anlattım. Annem bana "Hayret etme. Cenâb-ı Hak o yemekten bütün Medinelilerin yemesini dilemiş olsaydı, hepsi de yer ve doyardı." diyerek bunun bir mûcize olduğunu söyledi.

Ne iman!... Ne muhabbet!... Ne ülfet!... Ne teslimiyet!... Ey yüceler yücesi Allahım böyle bir iman, muhabbet, ülfet ve kaynaşmayı bizlere de nasib et!... Amin.

Zeynep (r.anhâ) annemizin düğün ziyafeti tesettür ayetlerinin nüzûlüne de vesile oldu. Davetliler yemekten sonra kalkıp gitmişti. Üç kişi vardı ki, onlar oturmuş çene çalıyorlardı. İki Cihan Güneşi Efendimiz onların kalkıp gitmesi için odaya girip çıkıyordu. Fakat onlar bu hareketten anlamıyorlardı. Efendimiz (s.a) annelerimizin odalarını ayrı ayrı dolaştı geldi yine onlar konuşuyordu. Can sıkıcı bu hadise üzerine Allah Teâlâ Ahzab Sûresi: 53. ayet-i celileyi nâzil buyurdu. Meâlen:

"Ey iman edenler! Peygamberin evlerine yemeğe dâvet olunmadan vaktine de bakmadan

girmeyin. Ancak davet edildiğiniz zaman girin. Yemeği yediğinizde hemen dağılın, sohbeta dalmayın. Çünkü bu hareketiniz Peygamberi üzmemekte, fakat o (size bunu söylemekten) utanmaktadır. Ama, Allah hakkı söylemekten çekinmez. Peygamberin hanımlarından birşey istediğiniz zaman perde arkasından isteyin. Bu, hem sizin kalpleriniz hem de onların kalpleri için daha temiz bir davranıştır. Sizin Allah'ın Resûlünü üzmeniz ve kendisinden sonra onun hanımlarını nikâhlamanız aslâ câiz olamaz. Çünkü bu, Allah katında büyük bir günahdır."

O günden itibaren Resûl-i Ekrem (s.a) Efendimizin âileleri, mü'minlerin anneleri, perde arkasına çekildiler. Kıyamete kadar gelecek islâm hanımefendilerine örnek teşkil ettiler. İnsanlık haysiyet ve şerefini böyle muhafaza ettiler. İffet timsâli nezih bir hayat sürdürdüler. Gözler ve gönüller islam'ın bu güzellikleriyle huzur ve sükûn buldu. İnsanlık bu ölçülerle mutlu oldu. İnsan kıymeti ancak bu şekilde bilindi. İnsan insanlığının şerefine erdi.

Zeynep binti Cahş (r.anhâ) annemiz ibâdete düşkün, takva sahibiydi. Çokça nâfile namaz kılar, nâfile oruç tutardı. Resûl-i Ekrem (s.a) Efendimiz bir gün mescitte iki direk arasında bağlı bir ip gördü. "Bu ip nedir?" diye sordu. Ashâb-ı Kiram da: "Zeynep annemizin" dediler. Namazda ayakta durmaktan yorulunca bu ipe tutunur diye ilâve ettiler. Fahr-i Kâinat (s.a) Efendimiz bu hareketten pek hoşlanmadı. Bunun üzerine: "ibadette böyle güçlüğü girilmez. Bu ipi çözünüz. Sizler zinde oldukça ayakta kılın." buyurdular.

O, vefâkâr bir hanımefendi idi. Hakkı teslim ederdi. Dürüstlükten ayrılmazdı. Birgün, münâfiklar Hz. Aîşe annemize iftira atmışlardı. İki Cihan Güneşi Efendimiz bu konuda Hz. Ömer, Hz. Osman, Hz. Ali (r.anhüm)'ün fikirlerini sordu. Bu arada Zeynep (r.anhâ) annemizin de görüşünü almak istedi. Bunun üzerine Zeynep annemiz bütün insanlığa örnek olacak şu cevabı verdi:

"Ya Rasûlallah! Ben işitmediğimi işittim demekten, görmediğimi gördüm demekten kendimi korurum. Onun hakkında vallahi hayırdan başka bir şey bilmiyorum." dedi.

Bu cevap hem Habib-i Ekrem (s.a) Efendimizi hem de Hz. Âişe (r.anhâ) annemizi çok sevindirdi.

Zeynep binti Cahş (r.anhâ) annemizin en bâriz vasıflarından biri de cömertliği idi. O, dünya malına önem vermezdi. Kendi el emeği ile geçinirdi. Dikiş ve el işi yapardı. Deri tabaklar onları diker ve deri eşyalar üretip satardı. Elde ettiği kazancı Allah yolunda fakir ve yoksullara dağıtırdı. Ömrü boyunca sehavet üzere yaşadı. İnfak etmek onun için büyük bir zevkti. Hz. Âişe (r.anha) onun cömertliği hakkında şöyle der:

"Ben, dini yaşama konusunda Zeynep'ten daha hayırlı, ondan daha çok Allah'tan korkan, ondan daha doğru sözlü, akraba hakkını ondan daha çok gözeten, Allah'ın rızâsını kazanabilmek için fakirlere ondan daha çok sadaka veren bir kadın görmedim."

Yine onun cömertliğini ortaya koyan bir örnek de şudur:

"Hz. Ömer (r.a) sahâbîlere hazineden maaş bağlamıştı. Zeynep annemize de bağladığı maaşı gönderdi. Zeynep annemiz bu kadar çok parayı görünce şaşırıp ve: "Allah Ömer'i affetsin. Diğer kardeşlerimin hisseleri de bunun içinde mi?" diye sordu. Parayı getirenler: "Hayır! Bunların hepsi senindir." dediler. Bunun üzerine o: "Sübhanallah!" diyerek örtüsü ile yüzünü kapadı ve hizmetçisine: "Elini sok, o paradan bir avuç al, falan oğullarına götür. Bir avuç al, filan'a ver." diyerek akrabasına ve kimsesizlere dağıttı. Örtünün altında avuçlayacak bir şey kalmadı. Hizmetçisi: "Ey mü'minlerin annesi! Allah sizi affetsin. Bunda bizim de payımız var." dedi. Bu söz üzerine Zeynep annemiz örtünün altında kalanlar da senin olsun dedi ve gelen paranın hepsini dağıttı. Hz. Ömer (r.a) annemizin bu davranışından haberdar olunca bin dirhem getirdi. Onun kapışında durdu, selâm verdi

ve: "Gönderdiğim parayı dağıttığını duydum. Bari bunları elinde tut." dedi.

Zeynep (r.anhâ) o parayı da ihtiyaç sahiplerine dağıttı. Üstelik ellerini açtı ve bütün samimiyetiyle şöyle duâ etti.

"Allahım! bundan sonra beni Ömer'in ihsanını almaya eriştirme. Çünkü bu dünya malı bir fitnedir." dedi.

Kanaat ve cömertlik büyük bir hazine idi. Fakiri, yoksulu sevindirmek iki Cihan Seâdetini elde etmektir. Vermek, infak etmek dağıtmak onun en büyük zevkiydi.

Bu yüce hasletlerinden dolayı o, Fahr-i Kâinat (s.a) Efendimize vefatından sonra ilk kavuşan annemiz oldu. "Bana en önce kavuşacak olanınız kolu uzun olanınızdır." hikmetli sözünün muhatabı olarak anıldı. Kolu uzun olmak cömertlikten kinaye olarak söylenmişti.

Zeynep binti Caş (r.anhâ) vâlidemizin yapmış olduğu samimi duası Allah katında kabul buyuruldu ve hicrî 20 yılında 53 yaşında iken Medine'de vefat etti. Bir daha maaş alamadı. Cenâze namazını Hz. Ömer (r.a) kıldırdı. Cennetü'l-Bakî kabristanlığına defnedildi. Cenâb-ı Hak şefaatlerine nail eylesin. Amin.

---

[1] Akif Köten, Şamil İslam Ansiklopedisi: 1/2-3.

[2] Ahmed Ağırakça, Şamil İslam Ansiklopedisi: 1/14-17.

[3] Yunus Emre Özulu, Şamil İslam Ansiklopedisi: 1/21.

[4] Yunus Emre Özulu, Şamil İslam Ansiklopedisi: 1/9-11.

[5] Ahmed Ağırakça, Şamil İslam Ansiklopedisi: 1/12-14.

[6] Ahmed Ağırakça, Şamil İslam Ansiklopedisi: 1/22-23.